

Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları

Sayı 3 • 2007 (Bahar)

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü	Mustafa Şentop
Yayın Kurulu	M. Âkif Aydın, Mehmet Akman, Ekrem B. Ekinci, Fethi Gedikli, Macit Kenanoğlu, Mustafa Şentop, Murteza Bedir
Yayın Danışma Kurulu	Prof. Dr. İdris Bostan (İstanbul Üniversitesi) Prof. Dr. Feridun Emecen (İstanbul Üniversitesi) Prof. Dr. Mehmet İpsirli (Fatih Üniversitesi) Prof. Dr. İsmail E. Erünsal (Marmara Üniversitesi) Prof. Dr. M. Emin Artuk (Marmara Üniversitesi) Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez (Marmara Üniversitesi) Prof. Dr. Kemal Beydilli (Yeditepe Üniversitesi) Doç. Dr. Osman Kaşıkçı (Erzincan Üniversitesi)
Kapak tasarımı	MimEmin
Sayfa tasarımı	Ender Boztürk
Baskı	Düzey Matbaa Litros Yolu Fatih İş Merkezi Kat 3 No. 280 Topkapı-İstanbul Tel. 0 212 613 4041

Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları yılda iki sayı yayımlanan hakemli bir dergidir.
Dergide yer alan yazıların ilmi ve fikri sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yönetim

Karlıdere Caddesi, Toygar Sitesi, B. 2 D. 6 Üsküdar/İstanbul

e-posta: turkhukuktarihi@gmail.com

ISSN 1306-6889

Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları

Sayı 3 • 2007 (Bahar)

İçindekiler

Osmanlı Hukukunda Faîli Bilinmeyen İtlâf Durumlarında Öngörülen Ortak Sorumluluğun Hukuki Niteliği 7

Mehmet Akman

XVIII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Kredi İlişkilerinin Hukuki Boyutu 13

Süleyman Kaya

Mut'a Nikâhı 43

Osman Kaşıkçı

Kitâbiyat

Kıpçaksko-Polskaya versiya Armyanskogo sudebnika i armyano-protsessualnyy kodeks, Lvov, Kamenets-Podolskiy 1519-1594, (Armen Töre bitiginin kıpşaq-polyak versiyası jene armen-kıpşaq Is Jürgizu Kodeksi, Lvov, Kamenets-Podolskiy 1519-1594.) 59

A. N. Garkavets, G. Sapargaliyev,

Gregoryan Kıpçak Dil Yادigarları 63

Dr. Erdoğan Altınkaynak

EK

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Hukuk Mevzuatı I
I. Tertip Düstûr'un Tarihî Fihrist ve Dizini 67

Mehmet Akman

Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları

Sayı 3 • 2007 (Bahar)

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü	Mustafa Şentop
Yayın Kurulu	M. Âkif Aydın, Mehmet Akman, Ekrem B. Ekinci, Fethi Gedikli, Macit Kenanoğlu, Mustafa Şentop, Murteza Bedir
Yayın Danışma Kurulu	Prof. Dr. İdris Bostan (İstanbul Üniversitesi) Prof. Dr. Feridun Emecen (İstanbul Üniversitesi) Prof. Dr. Mehmet İpsirli (Fatih Üniversitesi) Prof. Dr. İsmail E. Erünsal (Marmara Üniversitesi) Prof. Dr. M. Emin Artuk (Marmara Üniversitesi) Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez (Marmara Üniversitesi) Prof. Dr. Kemal Beydilli (Yeditepe Üniversitesi) Doç. Dr. Osman Kaşıkçı (Erzincan Üniversitesi)
Kapak tasarımı	MimEmin
Sayfa tasarımı	Ender Boztürk
Baskı	Düzey Matbaa Litros Yolu Fatih İş Merkezi Kat 3 No. 280 Topkapı-İstanbul Tel. 0 212 613 4041

Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları yılda iki sayı yayımlanan hakemli bir dergidir.
Dergide yer alan yazıların ilmi ve fikri sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yönetim

Karlıdere Caddesi, Toygar Sitesi, B. 2 D. 6 Üsküdar/İstanbul

e-posta: turkhukuktarihi@gmail.com

ISSN 1306-6889

Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları

Sayı 3 • 2007 (Bahar)

İçindekiler

Osmanlı Hukukunda Faîli Bilinmeyen İtlâf Durumlarında Öngörülen Ortak Sorumluluğun Hukuki Niteliği 7

Mehmet Akman

XVIII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Kredi İlişkilerinin Hukuki Boyutu 13

Süleyman Kaya

Mut'a Nikâhı 43

Osman Kaşıkçı

Kitâbiyat

Kıpçaksko-Polskaya versiya Armyanskogo sudebnika i armyano-protsessualnyy kodeks, Lvov, Kamenets-Podolskiy 1519-1594, (Armen Töre bitiginin kıpşaq-polyak versiyası jene armen-kıpşaq Is Jürgizu Kodeksi, Lvov, Kamenets-Podolskiy 1519-1594.) 59

A. N. Garkavets, G. Sapargaliyev,

Gregoryan Kıpçak Dil Yادigarları 63

Dr. Erdoğan Altınkaynak

EK

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Hukuk Mevzuatı I
I. Tertip Düstûr'un Tarihî Fihrist ve Dizini 67

Mehmet Akman

Osmanlı Hukukunda Faili Bilinmeyen İtlâf Durumlarında Öngörülen Ortak Sorumluluğun Hukuki Niteliği

Mehmet Akman*

Legal Characteristic of Common Liability for Compensation of Anonymous Destruction of Property in Ottoman Law

Islamic law recognizes two types of torts towards property: Wrongful appropriation and destruction which is divided into two parts. Wrongful appropriation consists of taking and keeping the property of another, without that person's permission. Direct destruction consists of the destruction of a thing by a person himself. The person destroying the thing is called the actual doer of the act (mubashir). Indirect destruction consists of being the cause of the destruction of a thing. The person performing such act is called the person causing the destruction (mutesebbib). There is no record in fikh books and modern essays relating to common liability for compensation of anonymous destruction of property. On the other hand, qasâma application is not carried out for goods and animals. In spite of this clarity, after Tanzimat period, the Ottoman administrators had some tendency to extend the scope and nature of qasâma regulation. To indemnify villager's damages occurred in arson cases, eight decrees were promulgated between 1867 and 1902. In this essay, the legal characteristic of that kind of common liability for compensation of destruction by an unknown doer will be examined.

Key words: Qasâma, tort, destruction

İslâm hukukunda haksız fiiller şahsa ve mala yönelik olmak üzere ikiye ayrılır. Şahsa yönelik haksız fiiller ukûbât denilen ceza hukuku bölümünde ele alınmıştır. Bu haksız fiil türünde cezaî ve hukukî sorumluluk ayrımı net değildir. Diğer bir ifadeyle vücut bütünlüğüne zarar verilen mağdura, uğradığı zarar mukabilinde nakdî bir ödeme (diyet) yapıldığı durumlarda bu ödeme hem bir ceza hem de bir tazminat karakteri taşımaktadır. Mala yönelik haksız fiillere gelince bunlar fıkıh kitaplarının ukûbât ve muamelât bölümlerinde işlenmiştir. Hırsızlık haddi gerektiren suçlardan olduğu için ukûbât kısmında ele alınmış ve burada aynı zamanda hırsızın cezaî sorumluluğuyla birlikte hukukî sorumluluğu da incelenmiştir. Diğer mala yönelik haksız fiil türlerinden gasp ve itlaf muamelât bölümünde ele alınmıştır. Gasp, -mütekavvim ve- menkul bir malı izinsiz olarak açıkça ve zorla alarak malikin zilyetliğini gidermek ve yerine haksız bir zilyetlik kurmaktır (MAA, md. 881). İtlaf, doğrudan veya dolaylı bir eylemle hukuka aykırı olarak bir kimsenin malına tazmin sorumluluğu doğacak şekilde zarar vermektir (MAA, md. 887, 888).

Fıkıh kitaplarında ve modern çalışmalarda¹ faili bilinmeyen itlaf hallerinde, zarar görenin zararının kollektif olarak tazmini yoluna gidilmesine dair bir kayıt bulunmamaktadır. Fiil, zarar, hukuka aykırılık, illiyet bağı ve dolaylı itlaf hallerinde kusur,

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi. Makaleyi okuyup katkıda bulunan Doç. Dr. Fethi Gedikli'ye teşekkür ederim.

itlafın unsurlarıdır. Failin belli olması ve tazmin sorumluluğunun doğrudan (mübaşir) ya da dolaylı faile (mütesebbib) ait olması itlaf konusunun temelidir. Bu itibarla zararın ortak giderilmesi konusunun bu alandaki çalışmalarda ele alınmaması yadırganmamalıdır. Yapmama şeklinde tezahür eden, menfi bir fiille ortaya çıkan itlafın tazmin borcu doğurup doğurmadığı elbette fıkıh kitaplarında ele alınmıştır. Ancak menfi bir fiilin tazmin borcu doğurabilmesi için failin bir yapma yükümlülüğünün olması şarttır. Böyle bir yükümlülüğün olmadığı durumlarda menfi fiil itlaf olarak görülemez. İslam hukukunda dolaylı sorumluluk öngörülen istisnai durumlar velinin sorumluluğu, işverenin sorumluluğu ve sahip olunan hayvanın meydana getirdiği zararlardan sorumluluk şeklinde belirlenebilir². Konumuz bakımından bunlar uygulanabilir nitelikte değildir.

Meselenin ceza hukuku alanındaki simetrisi sayılabilecek kasâmenin sadece insanlar için uygulanan bir tazmin şekli olduğu kitaplarda açıkça belirtilmiştir. Buna göre mal ve hayvanlar hakkında kasâme cari olmaz. Çünkü kasâme ile diyetin lüzumu insanoğlu hakkında sabit olduğundan bu usul başka davalarda uygulanamaz³.

Bu açıklığa rağmen Osmanlı yöneticilerinde -tereddütlü olmakla birlikte- ihtiyaca karşılık geldiği için kasâmenin mahiyet ve kapsamını genişletme çabası dikkati çekmektedir. Bir yandan fıkıh kitaplarındaki düzenlemelere uygun olarak mesela yanan değirmen bedelinin kasâme suretiyle tazmin edilmesinin uygun görülemeyeceği⁴, faili bulunamayan hayvan hırsızlığında hayvanların bedelinin köylülerden tazmin ettirilemeyeceği ve buna uygun olarak hayvan hırsızlarına karşı tedbir alınması⁵, çukurların tesviye olunmamasından dolayı işçilerin kasâme suretiyle tazminata mahkum edilmesinin kanunlara uygun olmadığı⁶ şeklinde düzenlemelere rastlanırken, diğer yandan telgraf hattında kırılan fincanların kasâme usulüyle tazmininden başka çare olmadığı⁷, tahrip edilen otluk ve samanlıkların bedelinin köylülerden kasâme suretiyle tazmini usulüne dut, erik, zeytin ve incir bahçelerini tahrip edenlerin de tabi tutulması⁸ şeklindeki düzenlemelere de rastlanabilmektedir.

1 M. Âkif Aydın, "Eski Hukukumuzda Bir Haksız Fiil Türü Olarak İtlaf", *İslâm ve Osmanlı Hukuku Araştırmaları*, İstanbul 1996, s. 81-82; a.mlf., "İslâm Hukukunda Gasp", *İslâm ve Osmanlı Hukuku Araştırmaları*, İstanbul 1996, s. 238; a.mlf., "İtlaf", *DİA*, XXIII, 466-469; a.mlf., "Gasp", *DİA*, XIII, 387-392.

2 Hayrettin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, c. II, İstanbul 1982, s. 514.

3 Kâsânî, *Bedâi'u's-sanâi fi tertibi's-şerâi*, Beyrut 1996, c. VII, s. 425-426. İbn Âbidîn, *Redd'ü'l-muhtâr*, Beyrut 1994, c. X, s. 324. Ö. Nasuhi Bilmen, *Hukuku İslamiyye ve İstilahatı Fikhiyye Kamusu*, İstanbul t.y., c. III, s. 159.

4 "Cisr-i Mustafapaşa kazası Sarıyer karyesinde yanan değirmen bedelinin kasâme suretiyle tazmin edilmesinin uygun görülemeyeceği", BOA, DH.TMIK.S., dosya no: 50, gömlek no: 18 (18 Şevval 1321/7 Ocak 1904).

5 "Faili ve mütecâsirleri bulunamayan mesrûk hayvanların bedelleri karye ahalisinden tazmin ettirilemeyeceğinden hayvan hırsızlarına karşı tedbir alınması", BOA, DH.MUİ, dosya no: 55/1, gömlek no: 37 (6 Muharrem 1328/18 Ocak 1910).

6 "Meyan kökü ihracı için icra edilen hafriyattan oluşan çukurların tesviye olunmamasından dolayı bütün amelenin kasâme suretiyle tazminata mahkum edilmesi Aydın vilayetinden bildirilmişse de kanunlara uygun olmadığı", BOA, DH.MUİ, dosya no: 63, gömlek no: 2 (26 Muharrem 1328/7 Şubat 1910).

7 "Üsküb Mitrovice arasındaki telgraf hattında kırılan fincanların kasâme usulüyle tazmininden başka çare olmadığı ve bu hatların köy bekçileri tarafından muhafazası", BOA, DH.MUİ, dosya no: 45/2, gömlek no: 29, (24 Rebiülevvel 1328/5 Nisan 1910).

8 "Otluk ve samanlıkların bedelinin kura ahalisinden kasâme suretiyle tazmini usulüne dut, erik, zeytin ve incir bahçelerini tahrip edenlerin de tabi tutulması", BOA, DH.İD, dosya no: 146/2, gömlek no: 7 (7 Receb 1331/12 Haziran 1913).

Bilinen anlamıyla kasâme, üzerinde öldürölme belirtileri bulunan katili meçhul bir ceset bulununca, maktûlün yakınlarının dava etmeleri üzerine köy veya mahalle halkından elli kişiye maktûl kendilerinin öldürmediğine ve öldüreni de bilmediklerine dair yemin ettirilmesi ve akabinde tazminat ödettilmesidir. Bu tanım Hanefî görüşüne uygun olarak yapılmıştır. Kasâmenin Malikî yorumuna göre ise yemini mahalle sakinleri değil maktûlün yakınları öldürme iddiasını ispatlamak için yaparlar⁹. Kasâme son yıllarda özellikle batılı araştırmacıların dikkatini çeken bir uygulamadır. Patricia Crone kasâmenin her iki yorumunu da Yahudi hukukuyla ilişkilendirirken¹⁰, Peters bu görüşe karşı çıkmakta ve kurumun Medine (Malikî) ve Irak (Hanefî) versiyonlarının birbirlerinden ayrı ve bağımsız olarak ortaya çıktığını, kurumun kökeninin de İslâm öncesi Arap kabile kültüründe aranması gerektiğini söylemektedir¹¹. Biz de kasâmenin Osmanlı Devleti'nde uygulanması konusunda yayımladığımız çalışmada kurumun Osmanlı Devleti'nde aldığı görünüm ve özellikle İstanbul'da uygulanıp uygulanmadığı hususlarına temas etmiştik¹². Bu defa kasâme benzeri bir sürecin kıyasen mala yönelik haksız fiiller alanına taşınmasını inceleyeceğiz.

Köylerde cereyan eden faili meçhul kundaklamalar sonucu tahrip olan meyve bahçeleri, samanlık ve otlaklardan doğan zararın kasâme yoluyla tazmin edilmesi amacıyla çeşitli vilayetlerden gelen talepler doğrultusunda 1867-1902 yılları arasında sekiz irade-i seniyye ısdar edildiği görölmektedir. Bu düzenlemelerin oldukça geç bir döneme rastlamasına rağmen aşağıda yer aldığı üzere kazuistik yöntemle yapıldığı dikkati çekmektedir. Gerçi 1869-1876 yılları arasında hazırlanan Mecelle'de de bu yöntemden tamamen uzak kalınamaması hatırlandığında devrin hukuk anlayışının daha fazlasına elvermediği görülecektir.

1. 22 Şaban 1284/19 Aralık 1867 tarihli "Tuna vilayetinde faili meçhul kalan otlak ve samanlık ihrakında diyet-i fesat usulünün icrası hakkında irade-i seniyye"¹³. Diğerlerinden oldukça önce çıkarılan bu iradede kasâme kavramına ek olarak yüklenen yeni mânâ ve muhtevanın nüvesi görülebilmektedir. Diyet-i fesat deyişi giderek diyet-i kasâme kavramı haline gelecek ve zamanla hukuk kurum ve kurallarının değişme ve gelişmesine bir örnek olacaktır.

2. 23 Zilkade 1310/8 Haziran 1893 tarihli "Köylerde 1000 kuruşu mütevaciz kıymeti hâiz otlak ve samanlık ihrâkında dahi kasâme suretiyle köy ahalisine tazmin ettirilmesi hakkında irâde-i seniyye"¹⁴.

9 İslam hukukunda kasâme konusunda en geniş Türkçe kaynak olarak bk. Cemalettin Şen, *İslam Hukukunda Kasame*, y. lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1996. S. S. Beyyumi, *el-Kasâme ve ahkâmıha fi'ş-şeriatı'l-İslâmiyye*, Kahire 1990.

10 Patricia Crone, "Jahili and Jewish Law: The Qasama", *Jerusalem Studies in Arabic and Islam*, 4 (1984), s. 153-201.

11 Rudolf Peters, "Murder in Khaybar: Some Thoughts on the Origins of the Qasama Procedure in Islamic Law", *Islamic Law and Society*, 9-2 (2002), s. 132-167.

12 Mehmet Akman, "Osmanlı Hukukunda Kasâme", *TÜRKLER*, Ankara 2002, c. 13, s. 789-794.

13 Sarkis Karakoç, *Külliyât-ı Kavânin*, TTK Kütüphanesinde yazma, belge no: 4767. Düstûr'da kaydına rastlanılamamıştır.

14 Karakoç, *Külliyât-ı Kavânin*, belge no: 1531. Düstûr'da kaydına rastlanılamamıştır.

3. 25 Zilhicce 1315/17 Mayıs 1898 tarihli “Köylerde faili meçhul harîk maddelerinde câri kasâme usulünün dutluklara da teşmili hakkında irade-i seniyye”¹⁵. Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi mazbatasında şahsi husumet üzerine dut bahçelerinin tahribine cür’et edenlerin bilinmemesinden dolayı zarara uğrayan köy ahalisinin perişan olduğu, bu itibarla bu zararın kasâme diyeti yoluyla tazmin edilmesinin uygun görüldüğü ifade edilmiştir. Üç üyenin muhaletiyle düzenlemenin padişaha arz edilmesi kararı oy çokluğuyla alınmıştır¹⁶.

4. 12 Recep 1316/26 Kasım 1898 tarihli “Köylerde faili meçhul harîk maddelerinde câri kasâme usulünün zeytinliklerle üzüm bağlarına ve incirliklere de teşmili hakkında irade-i seniyye”¹⁷. Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi mazbatasında, düşmanlık saskısıyla bazı kişiler tarafından üzüm bağları, incirlik ve zeytinliklerin geceleri kesildiği ve bunun adet haline getirildiği, yüzlerce dönüm büyüklüğündeki bu tarım alanlarının tahribinin hazineye ve ahaliye olan zararından bahisle dut bahçelerine şamil olan kasame diyeti usulünün bahsi geçen üzüm bağlarıyla incirlik ve zeytinliklere de teşmil edilmesi gerektiği anlatılmaktadır¹⁸.

5. 7 Rebiülevvel 1317/16 Temmuz 1899 tarihli “Köylerde faili meçhul harîk maddelerinde câri kasâme usulünün erik bahçelerine de teşmili hakkında irade-i seniyye”¹⁹. Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi mazbatasında önceki düzenlemelerde gerekçe olarak zikredilen hususlar tekrar edilmiş ve kasâme usulünün erik bahçelerine de teşmilinde “muhassehat görüldüğü” ifade edilmiştir.

6. 21 Rebiülevvel 1317/30 Temmuz 1899 tarihli “Köylerde faili meçhul harîk maddelerinde câri kasâme usulünün fındık bahçelerine de teşmili hakkında irade-i seniyye”²⁰. Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi mazbatasında, Trabzon vilayeti idare meclisinin Daireye başvurduğu, bu başvuruda fındık bahçelerinin diğer vilayetlerdeki zeytinliklere muadil olduğu, bunların tahribinin mahalli servetin imhasını mucip olacağına beyan edildiği ve kasâme usulünün buralarda da geçerli olmasının istenildiği görülmektedir²¹.

7. 25 Rebiülevvel 1317/3 Ağustos 1899 tarihli “Köylerde faili meçhul harîk maddelerinde câri kasâme usulünün hurma eşçarına da teşmili hakkında irade-i seniyye”²². Bu düzenlemenin Bağdat vilayetinden gelen başvuru üzerine yapıldığı görülmektedir²³.

8. 15 Şaban 1320/17 Kasım 1902 tarihli “Köylerde faili meçhul harîk maddelerinde câri kasâme usulünün cehri ve badem ve armut ve fıstık bahçeleriyle kavaklara da

15 Düstur, I. Tertip, Ankara 1941, c. VII, s. 197.

16 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 198.

17 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 208.

18 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 209.

19 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 285.

20 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 286.

21 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 286-287.

22 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 305.

23 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 306.

teşmili hakkında irade-i seniyye"²⁴. Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi mazbatasından bu defa talebin Halep vilayetinden geldiği anlaşılmaktadır.

Bu son irade-i seniyyede diğerlerinde yer almayan Meclis-i Mahsus-i Vükelâ'nın ek mazbatasının önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Ek mazbatada kayda değer hususlara değinilmiş ve öteden beri uygulana gelen bu usulün aslında hukuka aykırı olduğu ancak bu gibi suçların önünü almak için bir tehdit vasıtası kabilinden olmak üzere kabul edildiği belirtilmiştir: "... böyle ahvalde kura ahalisine tazmini muvafık-ı kanun ve madelet olmayıp bu gibi cerâimin faili hakkında takibat ve mukteziyât-ı kanuniyenin icrası lüzumu dermeyeran kılınmış ve eğerçi kasâme usulünün bu misillü hususâtta tatbik ve icrası esasen gayri münasip bulunmuş ise de bazı eşcâr ve fidanlıkların kasâme suretiyle kura ahalisine tazmin ettirilmesi kararlaştırılmış olmasına nazaran şimdi istenilen cehri ve badem ve armut ve fıstık bahçeleriyle kavaklıkların istisna edilmesine bir sebep görülemediğinden ... fail ve matedâsirlerin taharrîsi hakkında icap eden muamele tamamiyle ifa ve icra olunduktan sonra faili bulunmadığı veya kura ahali tarafından haber verilmediği takdirde mücerred bu misillü eşhas-ı mütecâsire ve muzır rayı meydana çıkarmak ve bu münasebetle bu gibi cerâimin önü alınmak için bir vasıta-i tehdidiye kabilinden olmak üzere ... Dahiliye Nezaretî'ne havalesi ekseriyetle tezekkür kılındı"²⁵.

Bunların dışında konuyla ilgili sayılabilecek diğer bir düzenleme de 19 Zilhicce 1305/27 Ağustos 1888 tarihli "Girit vilayetince eşcâr ve fidanlara ika olunan ziyan hakkında nizamnâme"dir²⁶: "Her bir nahiye kendi dairesi dahilinde eşcar ve bağlara vesair çok senelik fidanlara kesmek ve kabuğunu sökmek ve aşı kalemle mahvetmek suretiyle veya sair suretle ika olunan ziyanın tazmininden dolayı mesul olacaktır" (md. 1). Burada kasâme ibaresi geçmemekte ise de içerik olarak önceki düzenlemelere benzemektedir.

Osmanlı kanunnamelerinde bu uygulamaya temel teşkil edebilecek hükümlere rastlanmaktadır.

1. "Ve bir nice köy arasında konan kervanın davarın uğurlasalar kim ettiği bilinmese, tehdidat edüb hırsız bulduralar veyahud diyet salalar." (Aydınli Siyasetnamesi, 898/1493)²⁷.

2. "Ve dahi köy kurbunda konan kişinin gece ile malı uğurlansa hırsız elbette köylüye bulduralar. Ve eğer bulunmaz ise köylüye tazmin etdüreler." (Kanunî'nin Umumi Kanunnamesi, 929/1523)²⁸.

3. "Ve eğer mahallede ve köy içinde adam ölse veya karban basılıb veya köy arasında uğurlık ve harâmilik olsa elbetde bulduralar. Müttehem kimesne var ise teftiş edüb tazmin etdüreler. Müttehem bulunmaz ise ahali-i mahalle ve köy halkına tazmin etdüreler"²⁹.

24 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 925.

25 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 926.

26 Düstur, I. Tertip, c. VI, s. 132.

27 Akgündüz, II, 170.

28 Akgündüz, IV, 302.

29 Akgündüz, IX, 500.

4. Yavuz Sultan Selim Han Kanunnamesi'nde yukarıdakilere benzer düzenlemeler içeren satırların hemen yanına muhtemelen nişancılar tarafından düşülen haşiye dikkati çekmektedir: *"Bütün bunlarda emr-i şer' muteberdir. Şer' ile tazmin var ise etdürülür ve illâ felâ. Ve hem uğurlandığı sabit gerek. Sabit olmazsa mücerred dava ile nesne lazım gelmez"*³⁰.

Fıkıh literatüründen yararlanarak mevcut kavramı ortak illet nedeniyle genişletme çabasının bir kafa karışıklığı değil, belki söz konusu faili meçhul itlafları yaptırımsız bırakmayarak toplumsal huzuru sağlama isteği diye yorumlamak hale daha uygun olabilir. Burada bilinçli bir tercih ve bir çözüm arayışı endişesi sezilmektedir. Hukukun devingen bir yapı arzemesinin diğer bir örneği olarak da okunabilir. Adam öldürme halinde kasameye gitmenin gerekçesi ne ise o gerekçeyi şimdi Osmanlı hukukçusu itlafa taşımaktadır. Adam öldürme ile itlaf, eylem niteliği bakımından -birincisi ağır, ikincisi hafif- karşılaştırılmaz ise de varılan sonuç bakımından -ortaklaşa tazmin/ cezalandırılma- arada nitelik farkı yoktur. İlkinde de suç işlememiş olan yakınında işlenen bir suç yüzünden "ceza" görmektedir, ikincisinde de. Yukarıda birkaç örneği sunulan Osmanlı kanunnamelerinde de bunun daha belirsiz ve sınırları iyi tarif edilmeden müracaat edilen bir çözüm olması devletin suç siyasetiyle bağlantılı olarak örfi hukukla ilişkilendirilebilir. Belki de suçların artış gösterdiği, savaş sebebiyle toplumsal bozulmalar döneminde ve diğer toplumsal huzursuzluk dönemlerinde kasame diyetinin tatbik edilmesinin suçları önleyici bir etkisinin olacağı varsayılmıştır. İslam hukuku zararın giderilmesini sağlamada çok isteklidir³¹. Yine bu sebeple, Osmanlı hukukçusu da bir veya birkaç kişinin gördüğü zararı suçun işlendiği yer ahalisine dağıtarak mali yükü daha kolay katlanılır hale getirmekte ve ahali arasında dinin de teşvik ettiği yardımlaşmayı bu vesileyle ve bu kapsamda kanunileştirmektedir.

30 Akgündüz, III, 92-93.

31 Zarar izâle olunur. (MAA, md. 20). Zarar bi-kaderi'l-imkan def' olunur (MAA, md. 31). Bir kimse diğerin gerek kendisinde ve gerek emîni yedinde olan malını gerek kasden gerek mingayri kasdin itlaf etse zâmin olur (MAA, md. 912).

XVIII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Kredi İlişkilerinin Hukuki Boyutu*

Süleyman Kaya**

It is a well known fact that individual human beings occasionally feel the need to borrow in social life. This state of affairs has let to the emergence of individuals and institutions in every epoch of history professionalizing in the field of lending money on the basis of some interest revenue. However, receiving interest was banned by all monotheist religions. Accordingly, it was observed that the Ottoman Ulema, renown with their strict loyalty to Islamic principles, have banned all forms of interest with clear and unambiguous statements. However, it was also observed that certain deviations from religious teachings (hila-i shari'yye) were legitimized by the Ulema in order to meet the rising borrowing needs of the society. As far as developments in the 18th century are concerned, "muamala-i shari'yye" and "bay bi'l-istiglâl" constituted the most commonly applied forms of such deviations legitimized with religious references. Through these practices, every individual and institution from A to Z could have acquired a surplus income up to but not exceeding 15% of the original amount extended in lending arrangements.

It is conceivable that the practice of receiving a surplus on the basis of the lent amount could easily turn into a means of exploitation. On this point, it appears that the Ulema had kept practices such as "muamale-i shari'yye", bay bi'l-istiglâl etc. under control and regulated them to prevent their transformation into means of exploitation.

Key words: Ottoman society, credit, muamela-i shar'iyya, bay bi'l-istiglâl.

A. GİRİŞ

Bu makale, 18. yüzyıl Osmanlı toplumundaki kredi işlemlerinin hukuki boyutunu ortaya koymayı hedeflemekte ve bu maksatla özellikle kredi işlemlerinde alınan fazla-lığın meşruiyetinin nasıl sağlandığını, bu çerçevede geliştirilen usullerin hangi şartlarda nasıl tatbik edildiğini incelemektedir. Çalışmada bir yandan 18. yüzyıla ait teorik kaynaklar kullanılırken bir yandan da yine 18. yüzyıla ait tatbikatı ortaya koyan arşiv belgeleri kullanılmıştır. Bu çerçevede belli sayıda arşiv belgesi ve şer'iyye sicili ile 18. yüzyılda yazıldığı tespit edilen tüm fetva mecmuaları, sakk mecmuaları, fıkıh kitapları ve risaleler incelenmiştir. Böylece bir yandan ilgili konuda, belli bir dönemde ortaya çıkan meseleler ve bu meselelere Osmanlı ulemasının ürettiği çözümler tespit edilmeye, bir yandan da ulemanın gerek fetva verirken gerek mahkemede hüküm verirken takip ettiği usûle ilişkin gözlemlere dikkat çekilmiştir. 18. yüzyılın tercih edilmesinin en önemli nedeni, bu yüzyılın kadim gelenekten kopulmayan son yüzyıl olmasıdır. Ayrıca geriye gittikçe kaynaklar azaldığı için konuya dair resmi tamamlama imkânı da zorlaşmaktadır. Dolayısıyla 18. yüzyıl iyi bir başlangıç noktası olarak düşünülmüştür.

* Bu çalışma, yazarın "XVIII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Nazari ve Tatbiki Olarak Karz İşlemleri" adıyla 2007 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde kabul edilen doktora te-zine dayanmaktadır.

** Dr., Öğretmen.

B. FAİZ YASAĞI VE HİLE-İ ŞER'İYYE

İslam dininin faizi kesin olarak yasakladığı bilinmektedir. Bu yasağı çiğneyenlere dair çok ağır tehditlerin yer aldığı ayet ve hadisler vardır. İslam'a bağlı kalmayı kendilerine şiar edinmiş Osmanlı devlet adamlarının, özellikle ilmiye sınıfının da faizi açık ve kesin ifadelerle yasak saydıkları görülür. Gerek şer'îyye sicilleri ve ahkâm defterlerinde yer alan belgelerde gerekse fetvalarda faiz olarak herhangi bir fazlalık alınamayacağına dair açık ifadeler yer alır. Toplum hayatında borçlanma ihtiyacı hem şahıslar hem de kurumlar için bazen zorunluluk haline gelebilir. İslam'ın insanların kredi ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak önerip teşvik ettiği çözümlerin başında karz-ı hasen gelir. Ancak karz-ı hasenin, kredi ihtiyacını her zaman tam ve zamanında karşılamadığı anlaşılmaktadır. Hukuk kurallarının insanların ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı, insanlar için bir sıkıntı, bir zorluk söz konusu olduğu durumlarda zamanla bazı hukukî çözümlere başvurulduğu ve bu çözümlerin ulema tarafından hukuka uygun olarak düzenlenip onaylandığı bilinmektedir. Bu noktada *meşakkat teysiri celbeder; bir iş dikkatli olduğunda müttisi' olur; zaruretler memnu' olan şeyleri mubah kılar; hacet umumi olsun hususi olsun zaruret menzilesine tenzil olunur* vb. Mecelle'de de ifadesini bulan fıkıhın genel kaidelerinin uygulandığı söylenebilir. Nitekim mudarebe akdinde mudaribin tazmini, vekâlette müvekkilin vekili azledememesi, ev, dükkan gibi gayrimenkullerin teslimi, karzda tecilin bağlayıcı olması, imkânı olduğu halde borcunu ödemeyen kimseden alacağın tahsili gibi birçok konuda bu tür çözümlerin üretildiği görülür. Karz-ı hasenin kredi ihtiyacını karşılamadığı durumlarda da müslümanlar, ilk dönemlerden itibaren doğrudan haram olan faiz yasağını çiğnemek yerine bey-i îne, bey' bi'l-vefa gibi hukukî çözümlere (*hile-i şer'îyyelere*) başvurmayı tercih ederler. Geçmiş birikimi tevârüs edip kendi dönemlerinin şartlarına uygun hale getirme konusunda mahir olduğu bilinen Osmanlı toplumunun, kredi ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak da bey-i îne ve bey' bi'l-vefa gibi hukukî çözümleri tevârüs ederek geliştirdiği ve nihaî olarak muamele-i şer'îyye ve bey' bi'l-istiğlâl uygulamalarına ulaşıldığı müşahede edilir. Verilen borç karşılığında artı bir fazlalık alma, sömürü aracına dönüşmeye yatkındır¹. İşte bu noktada Osmanlı devletinin, *muamele-i şer'îyye, bey' bi'l-istiğlâl* vb. işlemleri hem sömürü aracına dönüşmesini engelleyecek şekilde düzenlediği hem de denetim altında tuttuğu görülür. Bu çerçevede yapılan düzenlemelerin bir kısmı şöyle özetlenebilir: Vade dolduğunda faizin kendiliğinden işlemesi söz konusu olmaz. Borçlu da vadeyi uzatıp tekrar artı bir miktar borçlanmak zorunda değildir, şayet borcunu ödeyemeyecek durumda ise borç herhangi bir ilave yapılmaksızın tecil edilir. Mürekkep ribh söz konusu değildir, yani ileriki yıllarda vade uzatılırken daha önceki ribh borcu ödenmemişse bile yeni döneme ait ribh sadece anapara üzerinden tahakkuk ettirilir. Piyasa şartlarında oluşan ve değişen bir oran yerine devletin belirlediği bir üst sınır vardır. Bu düzenlemelerle bir yandan borç paraya ihtiyacı olanlara belli bir miktar artı para ödeyerek borç alma imkânı sunulurken diğer yandan bu durumda olan kimselerin sömürülmelerine, gittikçe artan bir borç yükü altında ezilmelerine engel olunduğu görülür. Tüm bu düzenlemelere rağmen

1 Sahillioğlu, Halil, *Muamele-i Şer'îyye*, s. 11, İktisat Dergisi (İ.Ü. İk. Fak. Mez. Cem. Yay. Organı), sy. 164, Şubat 1978.

günümüzde bazı araştırmacıların bu hukukî çözümleri basit bir formaliteden ibaret görme eğiliminde oldukları müşahade edilir. Onlara göre bu işlemler, faizi meşrulaştırma çabalarından ibarettir². Hatta bu işlemleri kullanmanın; dalavereyle Şeriat kanunlarını çiğnemek,³ samimiyetsizlik, sahtekârlık, zavallılık⁴ olduğunu ifade ederek ilmî üslûbun ötesinde bir tavırla tarihi yargılayanlar da vardır. Ulemanın, bu şekilde hile-i şer'iyyeye cevaz verirken bir hususa dikkat çektiği görülür; *"kişi hileyi haramdan sakınmak için murad ederse bir beis yoktur, ama bir insanın hakkını iptal için yaparsa helal olmaz"*⁵. Benzer bir ifade şöyledir; *"şayet taraflardan biri için bir zarar söz konusuysa fetvada caiz olsa bile diyaneten caiz değildir"*⁶. Yani bu konuda meşruiyetin, herhangi bir şahsın hakkının yenmemesine, herhangi bir tarafa zarar gelmemesine bağlı olduğu söylenebilir. Bir diğer ifadeyle hile, Allah hakkını iptal etse de muamelata dair konularda ihtiyaca binaen caiz görülürken, kul hakkının iptali söz konusu olduğunda caiz görülmemiş, denilebilir. Aydınî'nin risalesinde yer alan bir hile örneği konuya ışık tutar:

*"Sadru's-şeria şöyle dedi; şufa hakkı komşunun zararını def için konuldu. Müşteri komşuların zarar göreceği bir kimse ise ve şufa hakkı sahibi salih bir kimseyse bu hakkın hile ile düşürülmesi sahih olmaz. Şayet müşteri, komşuların fayda göreceği salih bir kimseyken şufa hakkı sahibi komşularını sevmeyen, onları inciten bir kimseyse şufa hakkını düşürmek için hile yapmak helal olur. Zeynüddin İbn Nüceym de Eşbah'ta şöyle demiştir: Bunların hepsi yani hile yoluyla haramdan sakınma veya hilenin caiz ve helal olması, taraflardan birinin bu yolla zarara uğramamasına bağlıdır"*⁷.

Sadru's-şeria'nın şufa hakkının tanınmasının hikmetini açıkladıktan sonra bu hikmeti gerçekleştiren hileye cevaz verirken, aynı hileye hikmeti gerçekleştirmediği durumda cevaz vermemesi, hile-i şer'iyye hususunda hükümlerin hikmetlerinin dik-kate alındığını gösterir. Borç alıp verirken uygulanacak hilelere dair düzenleme yapılırken de hikmetin esas alındığı anlaşılr⁸. Dolayısıyla muamele-i şer'iyye ve benzeri işlemlerin İslamî esasların ruhuna tamamen aykırı olduğu, geçmişte bu şekilde ribh alanların günahkâr olduğu, bunun vebalinin fetva veren ulemaya ait olduğu fikirleri-

2 Mandaville, Jon E., Faizli Dindarlık: Osmanlı İmparatorluğunda Para Vakfı Tartışması, s.129, çev. Fethi Gedikli, Türkiye Günlüğü, sy. 51, yaz 1988; Imber, Colin, *Şeriatın Kanuna, Ebussuud ve Osmanlı'da İslami Hukuk*, s. 156, çev. Murteza Bedir, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2004; Barkan, Ö. Lütfi, E. Hakkı Ayverdi, *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri 953 (1546) Tarihli*, s. XXXII, Baha Matbaası, İstanbul 1970.

3 Suçeska, Avdo, "Sarayova'da XVI. Asırda Vakıf Kredileri", s. 723, V. Milletlerarası Türkiye Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi (İstanbul 21-25 Ağustos, 1989), TTK, Ankara 1990.

4 Uludağ, Süleyman, *İslamda Faiz Meselesine Yeni Bir Bakış*, s. 165, Dergâh Yayınları, İstanbul 1988.

5 Kazerûnî, *İşaratü Ba'zı Ehli'l-vefa bi Cem'i Ahkâmı Beyi'l-vefa*, vr. 1b, yazma, yy. 1166 (İstanbul Müftülüğü Ktp. 967).

6 Aydınî, Muhammed b. Hamza, *er-Risaletü fi bey'i'l-ine* (1103/1691), vr. 281b'de hâmişe düşülen not (Yazma bağışlar nüshası), müst. Halil b. Murad, yazma, yy. 1146 (Süleymaniye, Tirnova 1231/2; Süleymaniye, Yazma Bağışlar 1269).

7 Aydınî, *Risale*, vr. 28a.

8 Ulemanın cevaz verdiği hile-i şer'iyyeyi Batı hukukundaki kanuna karşı hileyle karıştırmamak gerekir. Kanuna karşı hilede kanun koyucunun muradına aykırı hareket etme söz konusuysa hile-i şer'iyyede Şari'in muradına uygun bir çözüme ulaşma gayreti söz konusudur. Hile-i şer'iyye ile kanuna karşı hile arasında mukayese için bak. Ekinci, Ekrem Buğra, *İslam Hukukunda Değişmenin Sınırı*, s. 130, 131, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2005.

nin⁹ pek isabetli olmadığı söylenebilir. Üstelik bir şeyin meşruiyetinin tespiti noktasında içinde bulunulan şartların etkili olduğu düşünüldüğünde, o dönemde yaşamış ve ilmi kudretinde şüphe olmayan ulemanın kendi dönemleri için meşru gördükleri bir muamelenin, o dönem için meşru olmadığını söylemek imkan dahilinde görülmemektedir. Yine o dönem için bu tür hile-i şer'iyelere başvurmak yerine kredi ihtiyacını karşılamak üzere nelerin yapılabileceğine dair günümüzde teklifler sunulduğu görülür. Hâlbuki bu tekliflerin, o dönemin şartlarında uygulanabilirliğini ve dönemin ihtiyaçlarına cevap verebilirliğini test etme imkanı mevcut değildir. Üstelik bu tekliflerin o dönemde yaşayan insanlar tarafından düşünülmediği de varsayılmaz; kaldı ki, bunların bugün bile uygulanabilirliğine ilişkin genel geçer bir kabulden söz etmek hala mümkün değildir. Muamele-i şer'iyeye ve bey' bi'l-istiğlâl gibi hile-i şer'iyelerin mahiyetinin anlaşılma-ş olmasından ötürü ulemanın faize yaklaşımı noktasında günümüzde hatalı değerlendirmelerin yapıldığı da görülür. Otar, %10-%15 oranlarındaki faizin Osmanlı döneminde meşru görüldüğünü söylerken¹⁰; Çağatay, bir fermanda geçen "... ve şer'an muamele edenleri onu on birden ziyadeye verdirmeyeler ve ribayı dahi katiyyen ettirmeyeler" ifadesinden, belli oranın altında olan faizin serbest olduğunun ve bu oranın üzerindeki faizin ise riba kabul edilerek yasaklandığının açıkça anlaşıldığını ifade eder¹¹. Uludağ da benzer şekilde ulemanın riba-faiz ayırımı yaptığını belirtir¹². Hâlbuki Osmanlı ulemasının böyle bir ayırımı kabul etmediği, muamele-i şer'iyeye yapılmaksızın alınacak %1 fazlalığı da %30 fazlalığı da riba olarak görüp cevaz vermediği aşîkârdır¹³.

C. MUAMELE-İ ŞER'İYYE

1. Muamele-i Şer'iyenin Tanım ve Mahiyeti

Muamele-i şer'iyeye dair 18. yüzyıl kaynaklarında formel bir tanım tespit edilememiştir. Ancak kısaca borç alırken ya da zimmette sabit bir borcun vadesini uzatırken haram olan faizden kurtulmak için tahakkuk edecek fazlalığın satım akdinden kaynaklanmış olmasını sağlamak üzere yapılan işleme muamele-i şer'iyeye denildiği

9 Gözübenli, Türk Hukuk Tarihinde Vakıf Malların Faizli İşletilmesi Hakkında Tahlili Bir Değerlendirme, s. 69, 70, XI. Vakıf Haftası Kitabı, Ankara 1994.

10 Otar, İsmail, Üsküdar Hacı Hasna Hatun Mescidi ve Arslanağa Çeşmesi Vakıflarının H. 1197 Yılı Muhasebe Kayıtları ve Faiz Konusu, s. 22, 28, Lebîb Yalın Yayınları, İstanbul 1999.

11 Çağatay, Neşet, Osmanlı İmparatorluğunda Riba-Faiz Konusu Para Vakıfları ve Bankacılık, s. 51, Vakıflar Dergisi, sy. 9, 1971.; Çağatay, Osmanlı İmparatorluğunda Faizin Devletçe Düzenlenmesi ve Kontrolü, s. 97, Güncel Konular Üzerine Makaleler, TTK, Ankara 1994.

12 Bayındır'ın Osmanlılarda Nazarı ve Tatbiki Olarak Faiz isimli tebliğine yapılan müzakere, s. 346, 347.

13 Benderî, Kasım, el-Vakıatü'l-kebiratü'l-Giridiyye, vr. 146b, yazma, İstanbul 1198 (İstanbul Müftülüğü Ktp. 162); Tosyevî, Osman b. Mehmed, Fevâidü'l-fetâvâ'l-Osmaniyye, vr. 129b, yazma, yy. ty. (İstanbul Müftülüğü Ktp. 310); Erzurumî, Kadızâde Muhammed Ârif b. Muhammed (v. 1173/1759), Bahru'l-fetâvâ, vr. 166a, müst. Ahmed b. Muhammed, yazma, Erzurum 1168 (Süleymaniye, Hamidiye 605); Erzurumî, Abdurrahman Efendi b. Hacı Mustafa (v. 1225/1810), Sefinetü'l-fetâvâ (1216/1801), vr. 110a, müst. Ali b. Ahmed el-Ofî el-Paçanî, yazma, İstanbul 1254 (İstanbul Müftülüğü Ktp. 169); Hâdimî, Ebu Said Muhammed b. Mustafa (v. 1176/1762), Hâşiye ale'd-Dürer ve'l-Gurer, s. 369, Daru't-Tibaati'l-Âmire, İstanbul 1269.

söylenbilir. Daha önce zimmette sabit bir borcun vadesinin uzatılması söz konusu olduğunda yapılan muamele-i şer'iyyeye *devr-i şer'i* ya da kısaca devir de denilir.

Muamele-i şer'iyyenin yapılış şekillerinden biri şöyledir; borç almak isteyen şahıs bir malını borç veren şahsa 100 guruşa satar. Mal ve bedel teslim edildikten sonra satıcı aynı malı 115 guruşa bir yıl vadeyle satın alır. Böylece borç almak isteyen şahıs 100 guruş almış ve bir yıl sonra ödemek üzere 115 guruş borçlanmış olur. Yayıncı olarak kullanılan bir diğer şekil şöyledir; bir yıl sonra geri almak üzere 100 guruş borç veren şahıs ayrıca bir malını yine bir yıl vadeyle 10 guruşa borç alana satar. Borç alan bu malı üçüncü bir şahsa hibe eder, o da borç verene hibe eder. Böylece sattığı mal kendisine dönen alacaklı, 100 guruş borç verdiği halde bir yıl sonra 110 guruş alacaktır. Bir yıl sonra borçlu anaparayı ödeyemeyip vadeyi uzatmak isterse alacaklı yine bir malını ona satar ve aynı işlem tekrar edilir, yani devir yapılır¹⁴.

Muamele-i şer'iyye şeklen birden fazla bey' akdi veya bey'in yanı sıra *karz*, *hibe* ya da *ikale* gibi akitlerden oluşur. Ancak gerçekte maksadın, bu akitlerin yapılması değil, alınan ya da vadesi uzatılan borç karşılığında alacaklı tarafın gelir elde etmesi olduğu bilinir. Bundan dolayı bu işleme hile-i şer'iyye denir. Muamele-i şer'iyyenin çeşitli yapıları şekilleri zikredilirken, Arapça olarak *hiletün uhra*, Türkçe olarak *diğer hile* ifadeleri kullanılır¹⁵. Yine hile-i şer'iyye olmaksızın alınan paranın riba-i mahz olduğu ifade edilir¹⁶.

Muamele-i şer'iyyenin, daha önceki dönemlerde kullanılan bey'-i îne¹⁷ kavramının yerine geçtiği anlaşılmaktadır. Nitekim konuyla ilgili olarak geçmiş dönemlere ait eserlerden yapılan nakillerde bey'-i îne kavramı kullanılır¹⁸. Ayrıca *Hamza Efendi'nin Bey' ve Şira* risalesinin her iki şerhinde de muamele-i şer'iyyenin bir diğer adının *bey'-i îne* olduğu açıkça ifade edilir¹⁹. Muamele-i şer'iyye ile alınan fazlalık için *ribh*, *murabaha*, *nema*, *güzeşte* gibi kavramların kullanıldığı görülür. Çoğunlukla *ribh* kavramı kullanılmakla birlikte *murabaha* kavramı da önemli ölçüde kullanılır²⁰. *Nema*

14 "Zeyd Amr zimmetinde karzdan olan altı yüz guruş için doksan guruş *ribh* ilzam etmek istedikde bir kitabını doksan guruşa bir sene tamamına dek bey'-i sahih ile Amr'a bey' ve teslim Amr dahi kabzettikten sonra Amr ol kitabı Bekir'e hibe ve teslim edüp Bekir dahi Zeyd'e hibe ve teslim eylesse Zeyd sene tamamında doksan guruşu Amr'dan talep ettikde Amr mücerred kitab sana vasil oldu deyü vermemeye kadir olur mu? Cevap: Olmaz; Nûman Ef., *Fetâvâ'n-Nûmâniyye*, vr. 90b; Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 278a.

15 Sunullah b. Ali, *Mecmûa-i Mesâil-i Fikhiyye*, vr. 200a, 201b, yazma, yy. ty. (Süleymaniye, Aşir Ef. 403); Atâullah Mehmed Ef., *Mecmûa-i Atâiyye*, vr. 163b, müst. Ali b. Yahya, yazma, İstanbul 1140 (Süleymaniye, Esad Ef. 920); Feyzullah Efendi, *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 274, 275; Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 165b, 166a; Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 110b.

16 Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 164a; Benderî, *el-Vakiâtü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 145a, b.

17 Bilgi için bak. Apaydın, H. Yunus, *Îne*, DİA, İstanbul 2000; Serenli, M. Fatih, *Bey'u'l-İne Akdi*, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayınlanmamış yüksek lisans çalışması), İstanbul 1997.

18 Feyzullah Efendi, *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 275, Darü't-Tıbaati'l-Âmiri, İstanbul 1266; Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 166a.

19 Tarikatçı Emir, Şeyh Mustafa b. Abdullah Efendi, *Tebyinü'l-merâm*, vr. 74a, müst. Seyyid Mehmed b. Ahmed, yazma, yy. 1166 (Süleymaniye, H. Hayri – H. Abdullah Ef. 186); Seydişehirî, Mahmud, *Şerh-i Bey' ve Şira* (h. 1142), vr. 136b, yazma, yy. 1157, (M. Ü. İlah. Fak. Ktp. yazmalar 129).

20 Murabaha, Üsküdar Mahkemesi vakıfları muhasebe kayıtlarında kullanıldığı gibi Şer'iyye sicilleri (Rumeli Kazaskerliği 312, 41a-3; 329, 63b-1), İstanbul Ahkâm defterleri (İstanbul Ahkâm, 3/1085; 5/983; 7/1024), Osmanlı arşivi belgeleri (Cevdet İktisat, 569; Cevdet Adliye 487, 656) ve fetva mecmualarında da (Mostarî, Ahmed b. Muhammed, *Fetâvâ-yı Ahmediyye fi Şer'iatü'l-Muhammediyye*, vr. 68a, müst. Sohta Abdullah b. Mustafa Efendi, yazma, İstanbul 1186, Süleymaniye, Kasidecizâde

ve güzeste kavramlarının kullanımına ise nadiren şahit olunmuştur²¹. Bir belgede ise faiz kelimesi kullanılmıştır. Ancak ilgili belgede sarrafın muamele-i şer'iyye yapıp yapmadığı ya da yaptıysa hangi usûlü kullandığı belli değildir²².

2. Muamele-i Şer'iyyenin Meşruiyeti

18. yüzyıl kaynaklarında muamele-i şer'iyyenin hükmü konusunda farklı rivayetlere, farklı nakillere yer verilir. *Tebyînü'l-merâm*'da muamele-i şer'iyye hakkında fukahenin ihtilaf ettiği; mekruh, tahrimen mekruh ve caiz görenlerin olduğu ifade edilir²³. Muamele-i şer'iyyenin cevazına dair yapılan nakillerin asıl kaynağının *Fetâvâ-yı Kâdîhan* olduğu görülür. *Kâdîhan*'dan yapılan nakillerde bir yandan benzer bir uygulamanın Resûlullah'tan (sav) rivayet edildiği belirtilirken, bir yandan *Ebu Yusuf*'un bu işlemin caiz olduğu ve haramdan kaçınıldığı için sevap kazanılacağı şeklindeki görüşlerine atıf yapılır²⁴. Yine Belh ulemasının bu işlemi sair alışverişlerden daha hayırlı gördüğü ifade edilir²⁵. Nakil yapılan bir diğer kaynak *Burhaneddin Buhârî*'nin *Zahiratü'l-Burhaniye*'sidir. Bu eserden yapılan nakilde, Belh ulemasından birçok kimşenin bu muameleyi kerih gördüğü ve bunun menfaat elde edilen karz olduğu kanaatinde oldukları belirtilmekle beraber *Hassâf* ve *Muhammed b. Seleme*'nin muamele-i şer'iyyeyi caiz gördüğü, *İmam Halvanî*'nin de bunların görüşleriyle fetva verdiği ve muamelenin menfaat elde edilen karz akdi değil bey'/satım akdi olduğunu söylediği zikredilir²⁶. Yine *Câmiu'l-fetâvâ*'dan²⁷ nakille *Bakkâlî*'nin (v. 562/1167), bu muamelenin İmam Muhammed'e göre mekruh olduğunu, Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'a göre mek-

290; Kayserî, Hasan b. Ali, *Semhatü'l-ibrâr fî Beyâni Gumûzi'l-esrâr*, vr. 278a, yazma, İstanbul 1227, İstanbul Müftülüğü Ktp. 384; İbn Âbidîn, Muhammed Emin b. Ömer ed-Dimeşkî, *Ukûdû'd-düriyye fî Tenkîhi'l-Fetâvâ'l-Hâmidîyye*, s. 244, Matbaatü'l-Meymenîyye, Kahire 1310) yer yer kullanılır.

21 Nemanın kullanımı için bak. Cevdet Darbhane, 1409 (Başbakanlık Osmanlı Arşivi); Üsküdar Mahkemesi 525, 6b-2 (Şer'iyye Sicilleri Arşivi); Kismet-i Askeriye 626, 10b-1; 15a-1; 17b-2 (Şer'iyye Sicilleri Arşivi); İstanbul Mahkemesi 49, 19b-1 (Şer'iyye Sicilleri Arşivi). Güzeste kavramı ise nemayla birlikte kullanıldığı gibi ("... güzeste neması olmak üzere ...", Kismet-i Askeriye 626, 12a-2, 18a-4, 20b-1), murabahayla da kullanılır ("... güzeste murabahasından 105 gurus ki ...", Rumeli Kazaskerliği 312, 58b-3).

22 D.BŞM 2590, 2617 (Başbakanlık Osmanlı Arşivi). Faiz kelimesinin bazı belgelerde ticaretten elde edilen kâr (İstanbul Ahkâm, 7/1193, 8/143, 8/664), bazı belgelerde de ortaklıktan elde edilen kâr (İstanbul Ahkâm, 3/278, 3/1284, 4/446, 8/286, 8/929) anlamında kullanıldığı görülür.

23 Tarikatçı Emir, *Tebyînü'l-merâm*, vr. 74a.

24 Günümüzde, Ebu Yusuf'un bey-i îneye cevaz verdiğine dair rivayetin zayıf olduğu, onun farklı şeyi kastettiği şeklinde yorumlar (Köse, Saffet, *İslam Hukukunda Kanuna Karşı Hile*, s. 382, Birleşik Yayıncılık, İstanbul 1996; Serenli, *Bey'u'l-İne Akdi*, s. 48-50) yapılmakla birlikte 18. yüzyıl kaynaklarında Ebu Yusuf'un bey-i îneye cevaz verdiği ifade edilir. Köse, zekat vermemek için hileye başvurma ile faiz alabilmek için hileye başvurma mahiyet itibarıyla aynı olduğunu, dolayısıyla zekat vermemeye yönelik hileyi kabul etmeyen Ebu Yusuf'un bey-i îneye de cevaz vermemiş olması gerektiğini söyler. Hâlbuki zekat vermemek hem Allah hakkının hem de kul hakkının ihlâli anlamına geldiği halde gerekli tedbirler alındığında bey-i îne şeklindeki bir hilede kul hakkının zayı olamayacağı, bilakis insanların ihtiyaçlarının karşılanmış olacağı 18. yüzyıl kaynaklarında dile getirilir.

25 Feyzullah Efendi, *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 274, 275; Erzurumî, *Bahrü'l-fetâvâ*, vr. 165b, 166a; Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 110b; Sunullah b. Ali, *Mecmûa-i Mesâil-i Fikhiyye*, vr. 200a, 201b; Atâullah Mehmed Ef., *Mecmûa-i Atâiyye*, vr. 163a, 163b.

26 Atâullah Mehmed Ef., *Mecmûa-i Atâiyye*, vr. 163b; Seydişehrî, *Şerh-i Bey' ve Şira*, vr. 140b.

27 Nasıruddin Semerkandî (v. 556/1161) ile Bedreddin İbn Kadî Simavne'nin (v. 823/1420) aynı ismi taşıyan eserleri olup atıf ikisinden birine yapılmış olabilir.

ruh olmadığını zikrettiği belirtilir.²⁸ *Mecelletü'l-mehâkim*'in zahriyesine yazılan notta muamele-i şer'iyyenin ne şekilde yapılacağı belirtildikten sonra şöyle denir: "... bu suret tekarrur edüp teâmül-i nâs bin seneye karıbdır ki böyle olagelmıştır. Teâmül-i nâs icma menzilesindedir. Teâmülde kıdem bulunan emri inkâr da hatar-ı mukarrerdir". Bu şekilde temellendirilen muamele-i şer'iyyeye dair meşruiyetin sadece kazaen değil diyaneten de cari olduğu düşünülür. Muamele-i şer'iyyeye binaen tahakkuk eden ribhin kazaen ve diyaneten ödenmesi gerektiği belirtildiği gibi²⁹ ribhin, alan şahıs için helal olduğu da ifade edilir³⁰. Muamele-i şer'iyyeye dair tespit edilen fetvalar bu işlemin caiz görüldüğü yönünde olmakla birlikte bazı eserlerde muamele-i şer'iyyeye dair fetva tespit edilememesi dikkat çeker³¹. Bu durum tesadüfi olabileceği gibi en azından bu müelliflerin bir kısmının muamele-i şer'iyyeye pek sıcak bakmadığı şeklinde de yorumlanabilir. Nitekim bu dönemde bu akit hakkında en azından ihtiyatlı olunması gerektiğini söyleyen müellifler de vardır. Bu noktada *Hamza Efendi*'nin *Bey' ve Şıra* risalesine yazdıkları şerhlerde muamele-i şer'iyyeye cevaz vermekle birlikte farklı kanaatlerini de serdeden, ihtiyatı elden bırakmamayı salık veren iki müellifin ifadeleri önem arzeder³². *Tarikatçı Emir Mustafa* farklı görüşlere yer verdikten sonra bey-i îneyi eleştirdiğini düşündüğü yakın anlamlı iki hadise yer verir: "*İne ile alışveriş etseniz ve öküz kuyruklarına yapışsanız ve ekin ekmeye razı olup cihadı terk eyleseniz Allah Teala üzerinize bir horluk musallat eder ki evvelki din ve adâtınıza dönmedikçe ol horluğu Allah Teala sizden kaldırmaz. Ahar hadis-i şerifin ahirinde zelil olursunuz ve düşmanınız size galip olur buyurmuştur*". Nihai kanaatini ise, bu konuda birçok görüş vardır ama evla olan sükût etmektir, şeklinde beyan eder³³. Mahmud Seydişehrî ise kanaatini şöyle açıklar: Bu muamele; mal biriktirmek, servet yığmak için yapılırsa, mekruhtur diyenin görüşü tercih olunur. Yetim ve vakıf mallarında olduğu gibi iktiza hasebiyle yapılırsa caiz diyenin görüşü tercih olunur³⁴. Bey-i îne konusunda 17. yüzyılın sonunda müstakil risale yazan Hamza Aydınî de konuyla ilgili dile getirilen farklı görüşleri zikredip tarafların delillerini sırayla değerlendirir. Netice olarak muamele-i şer'iyyenin, mendub olan karz-ı haseni terk etme anlamına geldiğine vurgu yapıp özellikle îneyi zemmeden iki hadis ile karzdan menfaat elde etmeyi yasaklayan hadisi delil göstererek mekruh ol-

28 Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 110b.

29 Tarikatçı Emir, *Tebyinü'l-merâm*, vr. 74b.

30 "Onu on bir buçuk hesabı üzere muamele-i şer'iyye ile alınan ribh helal olur", Şerifzâde, *Revâiyihü'z-zekiyye*, s. 233; ayrıca bak. Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâvâ'l-Osmaniyye*, vr. 130a.

31 *Dürretü'l-beyzâ*, *Ecvibetü'l-kâniya*, *Nehriyyetü'l-fetvâ*, *Uddetü erbabi'l-fetva* muamele-i şer'iyye hakkında fetva tespit edilemeyen eserler olarak zikredilebilir.

32 Hamza Efendinin 18. yüzyılın hemen öncesinde (müellif, Süleymaniye Esad Efendi 700 nüshasında eseri 1087'de tamamladığını ifade ediyor) yazdığı *Bey' ve Şıra Risalesine* 18. yüzyılın ilk yarısında şerh yazan Sultan Mehmed Camii dersiâmî Tarikatçı Emir Mustafa (1129'da) ile Beyşehir müftüsü Mahmud Seydişehrî dir (1157'de).

33 Şârih bu konuda kendisine dayanak olarak Ali Çelebi'nin Sadruşşeria hâşiyesindeki şu ifadelerini nakleder: "Bu babda kâmillerin sözlerini müşahededen sonra benim katımda mütekarrir olan budur ki, Rabbisinin makamından havf eden kimse bu mübayaanın yanına uğramaz ve hil ve hürmeti ile hükmetmez ve ona mübaşeret etmez ve edeni nehyetmez ve ona kandırmaz ve ondan tenfir etmez ve mümkün olan mertebe ol mübayaa meclisinde hazır olmaz, kavlen ve fiilen ona taarruz etmez, bizzat ve bi'l-vesata ve nefyen ve ispaten ona taarruz etmez", vr. 75b, 76a.

34 Seydişehrî, *Şerh-i Bey' ve Şıra*, vr. 137a.

duğu kanaatini serdeder³⁵. Konuya eserinde özel bir yer ayıran Hâdimî ise tam tersi bir sonuca ulaşır. Ona göre müstehap olan karz-ı hasenin terk edilmiş olması keraheti gerektirmez. Yine îneyi zemmettiği düşünülen iki hadiste geçen “ayn” lafzının îneyle ilgili olmadığını, bilakis alınıp satılan mal anlamına geldiğini ifade eder³⁶.

Muamele-i şer’iyyenin meşruiyeti çerçevesinde bu tür tartışmalar devam etmekle birlikte 18. yüzyıl ulemasının tercihinin, önemli ölçüde muamele-i şer’iyyenin cevazı yönünde olduğu söylenebilir. Şeyhülislam tarafından bu doğrultuda fetvalar verildiği gibi gerek şer’iyye sicillerine gerek ahkâm defterlerine kaydedilen hükümler de bu yöndedir.

3. Muamele-i Şer’iyyenin Hukuki Sonuçları

18. yüzyılda sarraf, vakıf ve yetimlerin yanı sıra murabahacılardan³⁷ muamelecilere³⁸, ayânlardan³⁹ esnaf ve tüccara⁴⁰ kadar herkesin belli oranı aşmamak şartıyla muamele-i şer’iyye yaparak ribh alıp verebildiği, bunun Dîvan ve kadılar tarafından meşru kabul edildiği görülür. Gayrimüslimler de kendi aralarında muamele-i şer’iyye yapar ve faiz ya da riba yerine ribh veya murabaha terimlerini kullanırlar. Muamele-i şer’iyyenin yapılmaması halinde gayrimüslimlerin kendi aralarında bile olsa doğru-
dan ribh alma haklarının olmadığı anlaşıyor⁴¹.

Fetvalarda usûlüne uygun bir şekilde yapılan muamele-i şer’iyye ile belli bir fazlalığın alınabileceği⁴², muamele-i şer’iyye yapılmaksızın ribh namına nesne alınamayacağı belirtilmiştir⁴³. Bunun dışında kadı tarafından tescil gibi herhangi bir şart aranmamaktadır⁴⁴. Aynı borçtan ötürü hangi seneler için muamele-i şer’iyye yapılmışsa o seneler için ribh alınırken, muamele yapılmayan seneler için bir şey

35 Aydınî, *er-Risaletü fi bey’i’l-îne*, vr. 24b-26b.

36 Bu durumda hadisin manası şöyle olur; “ticari mal alım satımıyla, ziraatla meşgul olur ve cihadi terk ederseniz zelim olursunuz...”, Hâdimî, *Hâşiye*, s. 369.

37 İstanbul Ahkâm, 5/983; 11/170 (Başbakanlık Osmanlı Arşivi).

38 İstanbul Ahkâm, 11/553.

39 İstanbul Ahkâm, 7/1132.

40 İstanbul Mahkemesi 42, 17a-1; Rumeli Kazaskerliği 312, 19a-1 (Şer’iyye Sicilleri Arşivi); İstanbul Ahkâm, 3/1085, 6/191, 8/559.

41 İstanbul Ahkâm, 5/855, “... Yorgi ve Mihal nam zimmîler gelip karye-i mezbûreden Kostantin ve Dimo nam zimmîlerden istikraz eyledikleri yüz gurus beher sene üzerlerine devr-i şer’î ve ilzam-ı ribh olunmuş değiken mesfurlar bin yüz altmış senesinden berü hilaf-ı şer’î şerif ve bila devr-i şer’î asl-ı mal ve murabaha deyü”; İstanbul Ahkâm, 5/707; 11/325; 14/73.

42 “Zeyd Amr’a karz verdiği akçesi için Amr’ın üzerine bir sene tamamına dek onu on bir buçuk hesabı üzere muamele-i şer’iyye ile şu kadar akçe ilzam eylese Zeyd ribh-i merkûmu sene tamamında Amr’dan almağa kadir olur mu? Cevap: Olur”, Dürrîzâde, es-Seyyid Mehmed Ârif Efendi (v. 1215/1800), *Neticetü’l-fetâvâ*, s. 269, ter. Seyyid Hafız Mehmed el-Gedusî, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1265; Feyzullah Efendi, *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 274; Tosyevî, *Fevâidü’l-fetâvâ’l-Osmaniyye*, vr. 129b.

43 “Zeyd Amr zimmîtinde olan şu kadar hakkı için Amr’ın üzerine muamele-i şer’iyye ile ilzam-ı ribh etmeden Amr’dan ribh namına nesne almağa kadir olur mu? Cevap: Olmaz”, Benderî, *el-Vakîatü’l-kebiratü’l-Giridiyye*, vr. 146b; ayrıca bak. Tosyevî, *Fevâidü’l-fetâvâ’l-Osmaniyye*, vr. 129b; Erzurumî, *Bahru’l-fetâvâ*, vr. 166a; Erzurumî, *Sefinetü’l-fetâvâ*, vr. 110a; Hâdimî, *Hâşiye*, s. 369.

44 Özcan, Kanuni dönemi için böyle bir şartın arandığını ifade eder, Özcan, Tahsin, *Osmanlı Para Vakıfları Kanunî Dönemi Üsküdar Örneği*, s. 61, TTK Basımevi, Ankara 2003.

alınamaz⁴⁵. Nitekim belgelerde devir yapılan seneler için ribh alınabileceğine, yapılmayan seneler için alınamayacağına hükmedildiği görülür⁴⁶.

Şer'iyye sicillerinde tespit edilen muamele-i şer'iyye belgelerinin önemli bir kısmında muamele-i şer'iyye yapılmaksızın ribh alınması ya da talep edilmesi şeklinde davalara rastlanır. İlgili borcun muamele-i şer'iyye yapılmaksızın asıl borca eklenen ribh olduğu sabit olursa ödenmemesine, ya da ödenmişse geri alınmasına hükmedilir⁴⁷. Bu durum Ahkâm defterlerinde şu şekilde ifade edilir: "... *devr-i şer'i*⁴⁸ ve *ilzam-ı ribh olunmuş değil ise murabaha talep ettirilmeyüp*..."⁴⁹.

Taraflar aralarında anlaşır, muamele-i şer'iyye yapılmaksızın asıl borca ribh ekler ve borçlu o kadar borcu olduğunu ikrar edip senet verse bile sonuç değişmez. Borçlunun, muamele-i şer'iyye olmaksızın ikrarda bulunduğu sabit olursa ribh tahakkuku söz konusu olmaz⁵⁰.

Muamele-i şer'iyye yapılmaksızın ribh olarak herhangi bir şey alamama, yetim⁵¹ ve vakıfların verdiği borçlar⁵² için de söz konusudur. Bir yıl vade ile muamele-i şer'iyye yaparak vakıftan borç alan kimse gaib (kayıp) olur ve yıllarca muamele-i şer'iyye yapılamazsa o yıllar için ribh alınmaz. Bu durumda borçlunun *rihb-i misil* (emsal ribh) vermesi gerektiği şeklinde fetva veren olmuşsa da riba gerekçesiyle reddedildiği anlaşılmaktadır⁵³. Mütevellinin vakıf malıdır diyerek⁵⁴ ya da geçen sene ya-

45 "Zeyd Amr'a muamele kasdıyla verdiği akçe için Amr'ın üzerine bir sene tamamına dek şu kadar akçe ilzam-ı ribh edüp sene tamamında ribh-i merkûmu Amr'dan aldıktan sonra asl-ı mal iki sene Amr'ın zimmetinde kalup ilzam-ı ribh olunmasa Zeyd sene-i sabikada olan ilzam-ı ribh kifayât eder deyü ilzam-ı ribh olunmayan seneler için Amr'dan ribh namına nesne almağa kadir olur mu? Cevap: Olmaz", Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâvâ'l-Osmaniyye*, vr. 130a; ayrıca bak. Benderî, *el-Vakâatü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 145a.

46 İstanbul Ahkâm, 12/761.

47 Rumeli Kazaskerliği 311, 21a-2; 312, 58b-3, 89a-1.

48 Vade dolduğunda muamele-i şer'iyyenin tekrar yapılması.

49 İstanbul Ahkâm, 7/1132; 12/353.

50 Musazâde, Mehmed b. Abdullah, *Tuhfetü'l-kitab (Sakk-i Musazâde)*, vr. 87a, yazma, yy. 1199 (Süleymaniye, İzmir, 782); Rumeli Kazaskerliği 312, 19a-1.

51 Feyzullah Efendi, *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 270; Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâvâ'l-Osmaniyye*, vr. 130a; Şerifzâde, Ataullah Mehmed Efendi (v. 1226/1811), *Revâiyihü'z-zekiyye fi Fihri'si'l-fetâvâ't-Türkiyye*, s. 233, yazma, yy. ty. (İstanbul Ü. Merkez, T3244).

52 Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 164a; Nûman Ef., Debbâğzâde (v. 1224/1809), *Fetâvâ'n-Nûmâniyye*, vr. 90a, yazma, İstanbul 1215 (Süleymaniye, Esad Ef. 1080); Şerifzâde, *Revâiyihü'z-zekiyye*, s. 233, Abdurrahim Ef., Menteşzâde (v. 1128/1716), *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 1, s. 453, Darü't-Tıbaatî'l-Ma'mure, İstanbul 1243.

53 *Sahib-i Menh'e* atıfla *Surretü'l-fetâvâ*'dan yapılan nakil şöyledir: "Zimmetinde vakfa borcu olan kimseyle müteveli bir seneliğine muamele yapar, sonra o kimse gaib olur ve yıllarca muamele yapılmaz. Adam dönünce müteveli muamele olunmayan senelerin ribhini istese, ödemek zorunda mı? Cevap: Muamele olunmayan seneler için ribh vermesi gerekmez. Bazılarının, vakfa borçlu olan kimsenin bu durumda ribh-i misil ödemesi gerektiğine dair fetva verdiğini işittim. Bu fetvayı, vakıf malın gasbı halinde vakfın zarar etmemesi için tazminata hükmedilmesine kıyasla verdiler. Fakat bu durum buna delalet etmez. Çünkü ilzam-ı ribh, riba ilzamı anlamına gelir", Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 164a; Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 112b.

54 Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, 112 a,b.

pılan muamele kâfi gelir gerekçesiyle⁵⁵ ribh alması söz konusu olamaz. Ancak borçlu, vakıf, yetim ya da akıl hastasının masraflarına harcanmak üzere teberru şeklinde ribh olarak ödeme yapabilir ve bunu daha sonra anaparaya sayamaz⁵⁶.

Surretü'l-fetâvâ'dan konuyla ilgili şöyle bir nakil yapılır:

"Mütevelli bir adama vakıf malından karz verip bir sene için muamele yapar, sonrası için muamele yapmaz veya borçlu gaib olduğu için yapılamaz, bu şekilde seneler geçtikten sonra mütevelli muamele yapılmayan müddet için murabaha alırsa, muamele-i şer'iyeye yapılmaksızın aldığı murabaha anaparaya sayılır mı? Cevap: Borçlu verirken, ribhi al vakfın maslahatına harca, derse verdiğini anaparaya sayamaz. Müftüler bu fetvadın sonra bu ana kadar hep böyle fetva verdiler. Böylece vakıf malıyla yetim malı arasındaki fark ortaya çıktı. Zira vasiinin muamele-i şer'iyeye yapılmaksızın borçludan aldığı para anaparaya sayılır. Bu müsamaha, vakıfların yok olması ve sermayelerinin azalmasına engel olmak üzere vakıfların korunmasına matuftur"⁵⁷.

Eserini 1059'da (1649) tamamlayan *Surretü'l-fetâvâ* müellifi *Sadık Muhammed es-Sakızî*'nin bu ifadelerinden söz konusu istisnanın önceleri sadece vakıflar için getirildiği anlaşılıyor. Ancak eserini 1216'da (1801) temize çeken *Sefinetü'l-fetâvâ* müellifi *Abdurrahman Efendi*'nin bu nakle yer verip konuyla ilgili yetim ve akıl hastalarına dair herhangi bir fetvaya yer vermemesi ve bir açıklama yapmaması, onun bu konudaki istisnanın sadece vakıflarla sınırlı tutulması gerektiği kanaatinde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Hâlbuki 18. yüzyılda yazılan diğer bazı fetva mecmualarından istisnanın yetim ve akıl hastaları lehine genişletildiği görülür⁵⁸.

Herhangi bir şekilde vade dolmadan anaparaya dair borç ilişkisinin sona ermesi halinde alacaklı sadece geçen müddete tekabül eden ribhi alabilir. Bu miktardan fazlasını almışsa vadenin kalan kısmına tekabül eden ribh kendisinden geri alınır⁵⁹. Muamele-i şer'iyeye yapılarak belli bir vadeye kadar bir miktar ribh tahakkuk ettirildikten sonra vade dolunca devir işlemi yapılmak suretiyle yani muamele-i şer'iyeye

55 "Mütevelli, sene-i sabıkada ilzam-ı ribh kifayet eder deyü ilzam olunmayan senede nesne alamaz", Şerifzâde, *Revâiyihü'z-zekiyye*, s. 233.

56 "Zeyd Amr mütevelliden mal-ı vakıfdan aldığı bir miktar akçe için üzerine muamele-i şer'iyeye olunmadan bir kaç sene ribhdır deyü Amr'a bir miktar akçe vermiş olsa halen Zeyd ol akçeyi asla tutmağa kadir olur mu? Cevap: Ribhdır, mesarif-i vakfa sarf eyle deyü vericek (verince) olmaz", Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 1, s. 452, ayrıca bak. Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 1, s. 451, 453; Şerifzâde, *Revâiyihü'z-zekiyye*, s. 233.

57 Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 112b.

58 "Zeyd mütevellisi olduğu sağirin malından Amr'a muamele ile verdiği akçe için ilzam-ı ribh etmeden Amr ribhdır al mesarif-i sağire sarf eyle deyü Zeyd'e şu kadar akçe verüp Zeyd dahi alup mesarif-i sağire sarf eylese Amr vech-i muharrer üzere verdiği ribhi asl-ı mala hesaba kadir olur mu? Cevap: Olmaz", Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 278a; ayrıca bak. Şerifzâde, *Revâiyihü'z-zekiyye*, s. 234.

"Cünûn-i mutbik ile mecnun olan Zeyd'in vasisi Hind Zeyd'in malından Amr'a muamele kasdıyla verdiği akçesiçün ilzam-ı ribh etmeden Amr, ribhdır al mesarif-i mecnuna sarf eyle deyü Hind'e şu kadar akçe verüp Hind dahi mesarif-i mecnuna sarf eylese Amr vech-i muharrer üzere verdiği akçeyi asla hesaba kadir olur mu? Cevap: Olmaz", Dürrizâde, *Neticetü'l-fetâvâ*, s. 271; ayrıca bak. Şerifzâde, *Revâiyihü'z-zekiyye*, s. 234; Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâvâ'l-Osmaniyye*, vr. 130b.

59 Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 278a; Nûman Ef., *Fetâvâ'n-Nûmâniyye*, vr. 89b.

tekrar edilerek hem vadenin uzatılabileceği hem de yeniden ribh tahakkuk ettirilebileceği ifade edilmişti. Ancak bu devir işlemi sadece anapara üzerinden yapılır. Yani önceki seneler için tahakkuk eden ribh üzerine devir suretiyle yeniden ribh tahakkuk ettirilemez. Bir diğer ifadeyle mürekkep ribh söz konusu değildir⁶⁰.

İlke olarak borç alan ve muamele-i şer'iyeye yaparak ribh borcunu üstlenen kişinin ribhi ödemesi gerekir. Bu durum ortaklar için de geçerlidir. Ortaklardan her biri, kendi aldığı borcun ribhini öder. Ancak *Balkapanı* ve *Galata Yağkapanı* tüccarları; kendi kurdukları ortaklıklarda ortaklardan her birinin ortaklık için yaptığı masraflar ile sarraflardan aldığı paranın güzıştesinin/ribhinin ortak hesaba dahil edilmesi hususunda aralarında anlaşır ve bunu İstanbul kadılığına tescil ettirebilirler. Aralarındaki bu nizamı sadece İstanbul kadılığı bildiği için bu nizama dair davalarını da İstanbul kadılığında görürler⁶¹. Bu örnek hukukî mevzuat uygun olmadığı için hükmî şahsiyeti olan büyük şirketlerin ortaya çıkmaması hasebiyle *Osmanlı*'da kalkınmanın gerçekleşmediği iddiasına reddiye olarak ileri sürülebilir. Zira burada ortaklığın hükmî şahsiyet kabul edilmesinin sonuçlarından biri mevcuttur⁶². Ayrıca bu örnekten hareketle mevcut hukukî mevzuat her ne kadar uygun değilse de ihtiyaç hissedilmesi ya da böyle bir siyaset güdülmesi halinde tarafların zararına olmama, maslahatlarını gerçekleştirme gibi bazı şartlarla mevcut hükümlerde değişikliğe gidilmesinin veya belli bir zümre için istisna getirilmesinin hukuken mümkün olduğu söylenebilir.

D. BEY' Bİ'L-VEFA VE BEY' Bİ'L-İSTİĞLÂL

1. Bey' bi'l-vefa ve Bey' bi'l-istiğlâlin Tanım ve Mahiyeti

Taranan 18. yüzyıl kaynaklarında bey' bi'l-istiğlâle dair tanım tespit edilemezken bey' bi'l-vefanın tanımı iki ayrı eserde *Cevahirü'l-fetâvâ*'dan nakille verilir: "*Bedelini geri getirdiğimde bana satman şartıyla sana sattım, diyerek yapılan akde bey'u'l-vefa denir*"⁶³. Bey' bi'l-vefa *Mecelle*'de de; "*bir kimse bir malı ahara semeni reddettikde geri vermek üzere şu kadar güruşa satmaktır*"⁶⁴ şeklinde tanımlanmıştır. *Mecelle* bey' bi'l-istiğlâli ise şöyle tanımlar; "*Bayi' bir malı isticar etmek üzere vefâen bey' etmektedir*"⁶⁵. Bu tanımdan anlaşıldığı üzere bey' bi'l-istiğlâl kiralama şartı bulunan bir bey' bi'l-vefa akdidir. *Semhatü'l-ebrâr*'da "*Bey' bi'l-istiğlâl*" başlığının devamında yer alan "*ve hüve min aksam-i bey' bi'l-*

60 İstanbul Ahkâm, 1/722; 3/983.

61 Ortaklardan biri, ortaklıktan ayrılacağı zaman yapılacak hesaba diğer ortağın borç aldığı paranın ribhinin katılmaması, böylece kendisinin sorumlu olmaması için başka bir kadılıkta muhakeme olma gayreti içine girince her iki kapan tüccarının isteği üzerine aralarındaki davaların sadece İstanbul kadılığında görülmesi hususunda ferman-ı âli sadır olur, İstanbul Ahkâm, 16/393.

62 Ortaklığın hükmî şahsiyet kabul edilmesinin bir diğer sonucu, taraflardan birinin ölümüyle ortaklığın sona ermemesi, devam etmesidir. Belgelerde bu tür örneklerle de rastlamak mümkündür. Mesela yeniçeri ocağı bezirganlığının uzun süre bir ortaklık tarafından yürütüldüğü ve ortaklığın ölen ortakların yerine varisleri tarafından sürdürüldüğü görülür, Rumeli Kazaskerliği 329, 45b-3; ayrıca bak. Kaya, XVIII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Kredi, s. 21, 22, basılmamış yüksek lisans çalışması, İstanbul 2003.

63 Dürrişâde, *Neticetü'l-fetâvâ*, s. 496; Atâullah Mehmed Ef., *Mecmûa-i Atâiyye*, vr. 132a.

64 *Mecelle*, md. 118.

65 *Mecelle*, md. 119.

vefa" (o bey' bi'l vefanın kısımlarındandır)⁶⁶ ifadesi de bunu açıkça ortaya koyar. Bey' bi'l-vefa kısaca şöyle yapılır; borç almak isteyen şahıs bir gayrimenkulünü, mesela tarlasını aldığı parayı iade edince geri almak şartıyla satar. Tarlayı müşteriye teslim edip bedelini alır. Aldığı bedeli iade edip tarlayı geri alıncaya kadar tarla müşteride kalır. Verdiği parayı belli bir müddet sonra aynen geri alan müşterinin kârı tarladan elde edeceği gelirdir. Bey' bi'l-istiğlalde ise satıcının sattığı gayrimenkulü müşteriden kiralaması şart koşulur. Satım işlemi bittikten sonra müşteri gayrimenkulü satıcıya kiraya verir. Bu durumda satıcı, aldığı parayı iade edip ilgili gayrimenkulü geri alıncaya kadar müşteriye kira öder. Şer'iyye sicillerinde tespit edilen davalarda bey' bi'l-vefa ve bey' bi'l-istiğlâl akitlerinin iki farklı şekilde kuruldukları görülür. Bazı belgelerde bir mal, belli bir bedel mukabilinde vefaen satılırken⁶⁷ bazı belgelerde daha önce zimmette sabit olan borç mukabilinde satılır. Daha önce zimmette sabit olan borcun kaynağı önemli ölçüde karz⁶⁸ olmakla birlikte nadir de olsa bey akdi⁶⁹ veya havale de⁷⁰ olabilmektedir. Bey-i bâttın (kesin satımın) daha sonra va'd ile bey' bi'l-vefaya dönüştürülmesi iki şekilde olabilir. Birincisi her iki tarafın karşılıklı olarak anlaşıp akdi bey' bi'l-vefaya dönüştürmeleri⁷¹, ikincisi ise akitten sonra müşterinin tek taraflı olarak satıcı parayı iade edince kendisinin de malı geri vereceğini va'detmesidir⁷². Bey-i bâttın daha sonra va'd ile bey' bi'l-vefaya dönüşeceği kabul edilirken akitten önce akdin vefâen olacağına dair anlaşmanın akdi bey' bi'l-vefa kılmayacağı düşünülür. Her iki durum şu fetvada birlikte ele alınır:

"Zeyd mülk menziline dâyni Amr'a deyni mukabelesinde vefâen bey' ve teslim ettikten sonra Zeyd deyni eda edüp menzili Amr'dan almağa kadir olur mu? Cevap:

66 Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 263b.

67 İstanbul Mahkemesi 42, 53a-4; İstanbul Mahkemesi 44, 5b-1; 56a-2; 59b-2; 71b-2; İstanbul Mahkemesi 46, 72a-1; 90a-1; İstanbul Mahkemesi 49, 33b-2; 73b-2; Rumeli Kazaskerliği 310, 42b-1; 64a-1; 92a-1; Rumeli Kazaskerliği 311, 10b-3; 24b-2; 48a-1; 52a-1; 76b-1; 80b-2; 97a-2; 97b-3; Rumeli Kazaskerliği 329, 40a-2; İstanbul Ahkâm, 9/54.

68 İstanbul Mahkemesi 41, 14b-3; 36b-2; 42b-1; 43b-2; 52a-2; İstanbul Mahkemesi 42, 22a-1; İstanbul Mahkemesi 44, 37a-1; 60b-2; 71b-1; 73b-2; 75b-1; İstanbul Mahkemesi 46, 42b-2; İstanbul Mahkemesi 47, 10b-1; 13b-2; 15b-1; İstanbul Mahkemesi 49, 3a-1; 3a-2; 17a-1; 27b-1; 30a-2; İstanbul Ahkâm, 1/604; 1/780; 2/374; 5/819; 9/223; 11/437.

69 "... Zakar zimmîye dakik semeninden deynim olan 882 gurus mukabelesinde deyn-i mezkûrumu her ne zaman eda edersem zikr olunan yedi sehm hisse-i şâyiimi bana reddetmek şartıyla bey' bi'l-vefa ile bey' ve teslim ettiğimden sonra ...", İstanbul Mahkemesi 46, 68a-1; İstanbul Mahkemesi 44, 47a-3; İstanbul Mahkemesi 48, 11a-1; 79a-2.

70 "... zimmetinde karzdan 1000 gurus ve cihet-i havale-i sahiha-i şer'iyyeden 750 gurus ki ceman 1.750 gurus hakkın olup ... meblağ-ı mezbûr mukabelesinde ... menziline istiğlâl olmak üzere ..." Rumeli Kazaskerliği 311, 24a-1; İstanbul Ahkâm, 6/715.

71 "Zeyd Amr'a bir menziline yüz riyal gurusu bila zikri'l-vefa bey' ve teslim ve kabz-ı semen edüp ba'dehu ikisi dahi bey' bi'l-vefa olmasını şart etseler bu minval üzere akd-i bey' bâttın mı olur yoksa bey' bi'l-vefa mı olur? Cevap: Şart-ı lâhik asl-ı akde mültehih olmağla bey' bi'l-vefa olur", Kırımı, es-Seyyid Muhammed Rıza b. Ahmed (v. 1169/1755), *Fetâvâ-yı Rıza*, , vr. 86a-5, yazma, yy. ty. (Süleymaniye, Yazma bağışlar 3534).

72 "Adam bir evdeki hissesini başkasına satar ve müşteri satıcıya parayı geri verince malı iade edeceğini va'dederse akit rehin hükmünde mi olur? Cevap: Bu şekilde meydana gelen bey', bey' bi'l-vefadır ve rehin hükümleri cari olur", Dürrî Mehmed Efendi (v. 1149/1736), *Dürrü'l-beyzâ fi Beyani Ahkâmî's-Şer'iatil-garra*, vr. 324b, ter. Dürrîzâde Mustafa Efendi, yazma, yy. ty. (Süleymaniye, Pertev Paşa 215).

Zeyd ne zaman deynini Amr'a verirse menzili almak şartıyla bey' ve teslim ettiyse olur. Ama şartsız bey' zikr olunup ba'dehu şartı muvaade vechi üzere (karşılıklı va'd ile) zikr etseler bey' caiz olur. Lakin va'de vefa lazım olur. Ama vefayı evvel şart edüp ba'dehu mutlakan akd etseler şart-ı sabika (akitten önce zikredilen şarta) itimad olunmaz."

Fetvanın devamında Kâdihan'dan yapılan nakilde bey'-i bâttan sonra ileri sürülen vefa şartının bağlayıcı oluşu şöyle izah edilir; "*çünkü vaadler bazen bağlayıcı olur. Burada da insanların ihtiyacına binaen bağlayıcı görülmüştür*"⁷³. Bey' bi'l-vefanın, ortaya çıktığı ilk dönemlerden itibaren hükmü ve mahiyeti hakkında farklı görüşler serdedilir. Bu durumu dile getiren Âkifzâde Osmanlı ulemasının tercihini şöyle açıklar:

*"Bey' bi'l-vefa ba'de'l-eimme zuhur etmekle fukaha-i mezheb-i Hanefînin akvâl-i kesira ve mezâhib-i adîde ve fûrû-i vâfresi vardır. Cümle-i akvâlden bazıları hakikaten rehin olmaktadır. Ve buna kibar-i fukahadan zahib çoktur. Meşâyih-i devlet-i âliyeden dahi İbn Kemal, Ebussuûd ve Zekeriyâzâde buna zahib olduklarını Ankaravî merhum hâmiş-i mecmuasında beyan eder. Ve bazıları bey'-i caiz olmasına zahiblerdir. Ve ekser ulema fetâvâsı bey'-i fasid olmağına zahiblerdir. Ve bir mezheb-i câmi' dahi vardır ki; bu akit caiz, fasid ve rehinden mürekkeb bir muameledir. Zann-ı fakiranem budur ki meşâyih-i devlet-i Osmaniye fetâvâ-yı Türkileri galiben bu mezheb-i câmi' ile amele mebnidir"*⁷⁴

Mehmed Ârif Efendi'nin Minkarizâde Yahya Efendi'den naklettiği fetva da şöyledir:

*"Bey' bi'l-vefanın hükmü nedir? Rehin mesabesinde mi, bey'-i fasid ya da batıl mesabesinde mi, yoksa dördüncü bir durum mu söz konusudur? Cevap: Dördüncü bir durum söz konusudur. Zira bu akit, müşterinin akit konusu malı kabzettikten sonra bayie(satıcıya) kiraya verebilmesi açısından bey'e benzer, bayiin parayı ödeyince mebi'i geri alabilmesi açısından ise rehine benzer"*⁷⁵

Bu ifadelerden 18. yüzyılda da bey' bi'l-vefa hakkında, *mezheb-i câmi'* diye isimlendirilip diğer görüşleri bir araya getiren, uzlaştıran görüşün benimsendiği anlaşılar. Buna göre bey' bi'l-vefa akdi, bazı açılardan rehin, bazı açılardan bey'-i fasid ve bazı açılardan bey'-i caiz hükmünde kabul edilir. Ancak bu yüzyılda da bu akdi rehin hük-

73 Kayserî, *Semhatü'l-ebrâr*, vr. 262a; ayrıca bak. Hâdimî, *Hâşiye*, s. 370.

74 Akifzâde, Abdurrahim b. İsmail b. Mustafa Akif el-Amasî (v. 1223/1808), *Mecelletü'l-mehâkim*, vr. 294b, yazma, yy, ty. (Süleymaniye, Kasıdecizâde 274). *Kazerûnî, Bezzâzî*'ye atıfla bu konuda serdedilen görüşleri sekiz madde halinde sıralar: a. Rehin hükmünde b. Bey'-i sahih hükmünde c. Vefa şartıyla akit kurulursa bey'-i fasid hükmünde, şart zikredilmeden mutlak olarak bey' akdi kurulur ve vefa daha sonra vadele gerçekleşirse bey'-i caiz hükmünde d. Bey'-i fasid hükmünde e. Mebi'in değeriyle alınan borç arasında gabn-i fahiş bulunması halinde rehin, aksi takdirde bey'-i bât/kesin satım hükmünde f. Müşteri hakkında bey'-i sahih, satıcı hakkında rehin hükmünde g. Mükrehin satımı gibi gayr-ı sahih hükmünde h. Bazı hükümler açısından bey'-i fasid, bazı hükümler açısından bey'-i sahih ve bazı hükümler açısından rehin hükmünde; *Kazerûnî, İşaratü Bazı Ehli'l-vefa*, vr. 4a, 4b.

75 Dürrîzâde, *Neticetü'l-fetâvâ*, s. 496, 497. *Melceü'l-müftin*'de de *Neticetü'l-fetâvâ*'ya atıfla Minkârîzâde'nin bu fetvasına yer verilir, vr. 382b.

münde gören, dolayısıyla bey' bi'l-istiğlâli sahih görmeyenler vardır⁷⁶. Bu konuda ulemanın adeta mezhep içi telfik yaptığı düşünülebilir. Yani ulema bazı meselelerde bu akdin rehin hükmünde olduğunu söyleyenlerin, bazı meselelerde bey'-i fasid hükmünde olduğunu söyleyenlerin, bazı meselelerde ise bey'-i caiz hükmünde olduğunu söyleyenlerin görüşünü benimsemiştir. Böyle yapmakla bu üç farklı görüşten aslında hiçbirini aynen kabul etmemiş, ama herhangi birini de tamamen reddetmemiş, her birini kısmen benimsemiş olurlar. Bunu yaparken yani ilke olarak hangi açıdan hangi akde dair hükümlerin uygulanacağını belirlerken de ilgili meselede diğer görüşleri tamamen reddetmemişler. Yani bir görüş tercih edilmiş, ama diğeri reddedilmemiş, adeta o görüşe de açık bir kapı bırakılmış. Böylece bir yandan kadıların normal şartlarda vermeleri gereken hüküm belirlenirken, bir yandan da kadıların adalet, hakkaniyet, maslahat gibi düşüncelerle mevcut çözümü terk ederek başka bir çözüme gitme noktasında takdir hakkı bırakılmış olur. Bu konuda güzel bir örnek *Sakk-i Musazâde*'de yer alır. İlgili belgede; satıcı/borçlu gaib olup müşteri/alacaklı olan vakıf kira alamaz. Vakıf mütevellisi, evin satılması suretiyle alacağının tahsilini talep eder. Hâkim bazı Hanefî fukahânın bu akdi sahih bey' hükmünde görmelerine atıfla talebi kabul eder⁷⁷. Normalde müşterinin alacağını mebi'in satılması suretiyle tahsil edememesi ve satıcının parayı ne zaman öderse mebi'i geri alabilmesi açılarından bey' bi'l-vefa akdi rehin hükümlerine tabi görülmesine rağmen kadı, bazı ulemanın bu akdi bey'-i sahih hükmünde görmesine atıfla mevcut çözümü terk ederek vakıf mütevellisine evi satıp alacağını tahsil hususunda izin verir. Kadıların tanınan bu tür takdir haklarının hukuk emniyetini zedeleyeceği düşünülse bile bu noktada söz konusu emniyeti sağlamaya yönelik bazı tedbirlerin alındığı anlaşılır. İlgili belgede kadı bir yandan zayıf kabul edilmiş olsa bile bazı Hanefî alimlere ait görüşe atıfta bulunurken, bir yandan da mevcut çözümü terk edişinin gerekçelerini açıklar: Borçlu beş seneden daha fazla zamandır gaibtir ve hayatta olup olmadığı belli değildir. Vakıf kira alamadığı gibi gün geçtikçe ev harab olmaktadır. Bu durum vakıf için zarar olduğu gibi borçlu için de zarardır (zira zamanın geçmesiyle kira borcu artmaktadır)⁷⁸.

76 Aynî, Muhammed Fikhi, *Ecvibetü'l-kâniya anî'l-Esileti'l-vâkıa*, vr. 58a, yazma, yy, ty. (İstanbul Müftülüğü Ktp. 176); İbrahim Edhem, Seyyid İbrahim Edhem b. Kadızâde Muhammed Ârif (v. 1190/1776), *Nehriyyetü'l-fetvâ*, vr. 207b, yazma, yy, ty. (İstanbul Ü. Merkez, T1590); İbn Âbidîn, *Ukûdû'd-düriyye*, s. 254; Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 100a.

77 "... hakim dahi bey' bi'l-vefa bazı eimme ve meşâiyih katında bey'-i sahih olup ve münakid olduğu takdirce kavli sahih bey' olması olup rehinin menafii râhinin olduğu ecilden bey' bi'l-vefa ile bey' olunan menzili ba'de'l-bey' müşteriden isticar edüp menafii iştira etmek rehin olmayıp bey' olması iktiza etmekle nazaran li'l-vakf bu kavli ihtiyar edüp ...", Musazâde, *Tuhfetü'l-kitab*, vr. 59a, b.

78 "... mezbûr Şaban Ağa beş seneden müteceviz gaybet-i munkatia ile gaib olup hayat ve mematı malum olmağa menzil-i mezbûr murur-i eyyam ile harab olup bey' olunmadığı takdirce vakfa zarar mukarrer olduğundan maada gaib olmağa vakfa icare dahi ait olmadığı mukarrer olup menzil-i mezbûr bey' olunmak vakfa ve gaib-i mezbûra enfa' olmağın mukaddeman hakimu's-şeri's-şerife ala vukuihi inha ve sıkat-ı sahihatü'l-kelimat dahi ihbar edüp ...", Musazâde, *Tuhfetü'l-kitab*, vr. 59a. Malikane uygulamasını yürürlüğe koyan 1106/1695 tarihli ferman da benzer şekilde bir yandan zarurete bir yandan da tarafların maslahatına atıf yapıldığı görülür. İlgili ferman da zayıf da olsa bir görüşe değil Mısır'daki bir uygulamaya, yani örf-i hâssa atıf yapılır. Fermanın sonunda Şeyhülislam ile Rumeli ve Anadolu kazaskerlerinin imzalarında yer alan reyanın refahı, onlardan zulüm ve sıkıntının kaldırılması, İslam memleketinin nizam ve imarı, hazinenin gelir elde etmesi gibi atıflarla "müminlerin güzel gördüğü şey Allah katında da güzeldir" hadisi dikkat

2. Bey' bi'l-vefa ve Bey' bi'l-istiğlâl'in Hukuki Sonuçları

Bu akitlere konu olan gayrimenkulün mülkiyetinin hangi tarafa ait olacağı önem arzeder. Gerek şer'iyye sicillerinde gerekse fetva mecmualarında, bey' bi'l-vefa akdinde satılan malın mülkiyeti hususunda farklı ifadeler yer verildiği görülür. İfadelerin bir kısmından mülkiyetin satıcıya/borçluya, bir kısmından ise müşteriye/alacaklıya ait olduğu anlaşılır. Şer'iyye sicillerinde yer alan belgelerde satıcının temlik ettiği, müşterinin de temellük ettiği ifadeleri yer alır⁷⁹. Yine bir belgede satılan malın, müşterinin "*bi tariki'l-istiğlâl mülk-i müşterası*" olduğu söylenir⁸⁰. Vefâen (geri alma şartıyla) satılan malın müşterinin mülkiyetine geçeceğini gösteren bu ifadelerle mukabil *Melceü'l-müftin*'de *Câmiu'l-fusûleyn*'den yapılan nakilde bey' bi'l-vefanın hakikatte rehin olduğu ve müşterinin mala malik olmayacağı ifade edilir⁸¹. Bazı fetvalarda da müşterinin malı bir başkasına satışı için "*fuzûlen bey*" ifadesi geçer⁸². Yine bazı fetvalarda satıcı hakkında "*malikin mülkünü alma hakkı*" ifadesine yer verilir⁸³. Bazı belgelerde de satıcının müşteriden aldığı paranın zimmetinde borç olduğu ifade edilir ki⁸⁴ bütün bu ifadeler de mülkiyetin satıcıda kaldığına işaret eder. Birbiriyle çelişmiş gibi görünen bu ifadeler farklı şekillerde tevil edilebilir. Bey' bi'l-vefânın mahiyeti ve hangi akdin hükümlerine tabi olduğuna dair geçmiş dönemde ulemanın ihtilaf etmiş olması ve bu görüşlerin hiçbirinin reddedilmeyip her birinin belli açıdan kabul edilmiş olması hasebiyle geçmiş döneme ait eserlerden yapılan nakillerde farklı ifadeler yer alabilir. Hatta bu dönemde mülkiyet konusunda da her bir açıdan farklı düşünüldüğü varsayılabilir. Yani bu akit hangi açıdan rehin hükmünde düşünülüyorsa o açıdan mülkiyet satıcıda kabul edilirken, hangi açıdan bey'-i sahih hükmünde düşünülüyorsa o açıdan mülkiyet müşteride kabul edilmiş olabilir. Veya müşteri için geçici ya da sınırlı veya nevi şahsına münhasır bir mülkiyetin olduğu da düşünülebilir. Mülkiyet konusundaki bu durumun tabii sonucu olarak tarafların vefâen satılan mal üzerinde hibe etme, satma, kiraya verme gibi tasarrufta bulunma haklarının olmadığı görülür. Müşteri hakkı olmadığı halde fuzûlen akit konusu malda tasarrufta bulunursa satıcının istirdad (geri alma) hakkı doğar. Yani müşteriden aldığı parayı iade ederek malı geri alabilir⁸⁵. Satıcı vefat etmiş olsa bile bu hak vârislerine ge-

çeker, ferman için bak. Özvar, Erol, *Osmanlı Maliyesinde Malikâne Uygulaması*, s. 171-176, Kitabevi, İstanbul 2003.

79 İstanbul Mahkemesi 41, 42b-1; İstanbul Mahkemesi 44, 56a-2; Rumeli Kazaskerliği 311, 97b-3; 48a-1.

80 İstanbul Mahkemesi 49, 34b-1.

81 Evliyazâde, Ali b. İbrahim (v. 1301/1884), *Melceü'l-müftin fi Vâkıati'l-müsteftin*, vr. 383b, yazma, yy. ty. (İstanbul Ü. Merkez, T3218).

82 Evliyazâde, *Melceü'l-müftin*, vr. 384a; Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 264a; Nûman Ef., *Fetâva'n-Nûmâniyye*, vr. 112b.

83 Akifzâde, *Mecelletü'l-mehâkim*, vr. 343b.

84 İstanbul Mahkemesi 44, 47a-3; İstanbul Mahkemesi 47, 10b-1; İstanbul Mahkemesi 42, 53a-4; İstanbul Ahkâm, 2/374; Musazâde, *Tuhfetü'l-kitab*, vr. 51a.

85 "Zeyd mülk bezirhanesini dâyni Amr'a olan şu kadar akçe deyni mukabelesinde vefâen bey' ettikten sonra Amr ol bezirhaneyi Zeyd'in izinsiz fuzulen Bekir'e bey' eylese halen Zeyd alim olup bey'-i saniyi muciz olmayacak ol kadar akçeyi Amr eda eyledikde ol bezirhaneyi Bekir'in yedinden almaya kadir olur mu? Cevap: Olur", İbrahim Edhem, *Nehriyyetü'l-fetvâ*, vr. 258b; benzer fetvalar

çer⁸⁶. Şayet satıcı müşterinin izni olmaksızın tasarrufta bulunursa akit nâfiz olmaz, müşterinin hakkı taalluk ettiği için mevkuf olur. Müşterinin izin vermesi halinde akit sahih olur⁸⁷. Vefâen satılan maldan elde edilen gelirin, mahsûlün ilke olarak satıcıya/borçluya ait olduğu anlaşılmaktadır⁸⁸. Dolayısıyla müşterinin/alacaklının, akit konusu malın mahsûlünü alabilmesi, tüketebilmesi ancak satıcının izniyle mümkün olabilir⁸⁹. Bir diğer ifadeyle bey' bi'l-vefa akdi tek başına müşteriye akit konusu maldan faydalanma hakkı vermeyip ayrıca satıcının iznine ihtiyaç duyulur. *Sefinetü'l-fetâvâ*'da yer alan bir nakilden, müşterinin akit konusu malın mahsûlünü tüketmesi konusunda satıcının izin vermesinin hibe olarak düşünüldüğü anlaşılr⁹⁰.

Dürretü'l-beyzâ'da müşterinin izinsiz tükettiği mahsûlü tazmin edeceği görüşüne yer verildikten sonra *Fusûlü'l-İmâdiye*'den konuyla ilgili tam tersi bir fetva nakledilir:

*"Dedem Şeyhülislam Burhaneddin ve evlatları ve zamanlarının meşâyihî vefâen müşterinin mebi'in zevâyidine malik olacağı ve tükettiğinde tazmin etmeyeceği yönünde fetva verdiler. Zamanımızın alimlerinin görüşleri de bu noktada karar kıldı"*⁹¹

Bu nakle de yer veren *Kazerûnî*, risalesinin bir başka yerinde borçlunun izni olmaksızın alacaklının mahsûlü tüketemeyeceğine dair görüşlere yer verdikten sonra kendi görüşünü şöyle açıklar: *"Tarafların bu akitten maksadı, alacaklının mahsûlü alması ve mebi'den faydalanmasıdır. Binaenaleyh alacaklı için tazmin söz konusu olmaz"*⁹². *Kazerûnî* ayrıca *Necmeddin Nesefî*'den bir nakle yer verir:

*"Zamanımızda meşâyihimiz bu akdin cevazına ve bu akde hüküm bina edilmesine hükmettiler. Bu hüküm de mebi'den faydalanmaktır. Bu hüküm, insanların ihtiyacına binaen bu konuda teâmül oluşmasına dayanır. İstisna' akdinde olduğu gibi fıkıh kaideleri teâmüle binaen terk edilir"*⁹³

Müşterinin akit konusu malın mahsûlünü tüketmek için ayrıca izin almasına gerek olmadığına dair fetvanın, bey' bi'l-vefa akdinin bey'-i sahih hükmünde görülmesine binaen verildiği anlaşılr. Ancak 18. yüzyılda bu akdi bazı açılardan bey'-i sahih hük-

için bak. Nûman Ef., *Fetâva'n-Nûmâniyye*, vr. 111b; Benderî, *el-Vakîatü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 132a; Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 262b; Feyzullah Ef., *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 446.

86 Nûman Ef., *Fetâva'n-Nûmâniyye*, vr. 112b; Evliyazâde, *Melceü'l-müftîn*, vr. 384a; Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 264a.

87 "Zeyd mülk menziline dâyni Amr'a deyni mukabelesinde vefâen bey' ve teslim ettikten sonra Zeyd eda-i deyn etmeden Amr'dan izinsiz ol menzili Bekir'e bey' eylese Amr mucîz olmayacak bey'-i mezbûr nâfiz olur mu? Cevap : Olmaz", Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 100b.

88 "Bey' bi'l-vefa ile bey' olunan bağın galesi bayiin midir, müşterinin midir? Cevap: Bayiindir", Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 100b.

89 "... simarı ve gallâtı ibaha ve ihlal ederse mazmuna olmaz ve intifai caiz olur ve illa bi hilafihî", Akifzâde, *Mecelletü'l-mehâkim*, vr. 295a.

90 "Şayet onun (satıcının) izniyle ya da bi'l-fiil vermesiyle almışsa tazmin etmez. Çünkü bu onun hibesi olur", Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 100a.

91 Dürri Mehmed Efendi, *Dürretü'l-beyzâ*, vr. 324a.

92 Kazerûnî, *İşaratü Bazı Ehli'l-vefa*, vr. 2b.

93 Kazerûnî, *İşaratü Bazı Ehli'l-vefa*, vr. 3a.

münde gören ulemanın da bir kısmı bu konuda bey' bi'l-vefayı bey'-i fasid hükmünde kabul ederek⁹⁴ bir kısmı ise rehin hükmünde kabul ederek⁹⁵; müşterinin akit konusu malın mahsûlünü ancak satıcının izniyle tüketebileceği görüşünü benimserler. Müşteri izinsiz tükettiği mahsûlü tazmin etmekle beraber, teaddisi olmaksızın helak olan mahsûlü tazmin etmez. Bu durum *Mecelletü'l-mehâkim*'de veciz bir ifadeyle dile getirilir: "*Mebi'in zevâid-i mütevellidesi teaddi ile mazmuna olur, teaddisiz mazmuna olmaz*"⁹⁶. Mahsûlün müşterinin ziraatıyla meydana gelmiş olması tazmin sorumluluğunu ortadan kaldırır. Bu noktada akit konusu malın gasbedilmiş bir araziye benzetildiği ve menfaatlerin tazmini söz konusu olmadığından gasbettiği araziye kullanarak ürün elde eden kimsenin tazmin sorumluluğu olmamasına kıyasla vefâen müşterinin de evleviyetle tazmin sorumluluğu olmayacağını düşündüğü anlaşılr⁹⁷. Rehinde de mürtehinin râhinin izniyle rehnedilen maldan faydalanabileceği⁹⁸ düşünüldüğünde, bey' bi'l-vefayı rehinden farklı kılan husus nedir, sorusu gündeme gelebilir. Bey' bi'l-vefada satıcının, aldığı parayı iade edip malı geri alırken daha önce verdiği izinden vazgeçip müşterinin tükettiği mahsûlü tazmin ettirme hakkının olmadığı görülür⁹⁹.

Müşterinin akit konusu maldan faydalanma yollarından biri de kiraya vermektir ki bu şartla yapılan akde bey' bi'l-istiğlâl denildiği ifade edilmişti. Müşteri akit konusu malı satıcıya/borçluya kiraya verebildiği gibi bir başkasına da kiraya verebilir¹⁰⁰. Yukarıda geçtiği üzere müşterinin akit konusu malın mahsûlünü izinsiz alması halinde tazmin sorumluluğu olmasına rağmen, müşteri malı satıcının izni olmaksızın kiraya verse ücreti alır ve tazmin sorumluluğu söz konusu olmaz¹⁰¹. Bey' bi'l-vefayı rehin hükmünde görenlere göre de, bey'-i fasid hükmünde görenlere göre de tazmin açısından sonuç aynıdır. Zira mürtehin rehini kiraya verdiğinde gasıb konumunda olur ve menfaatin tazmini söz konusu olmadığı için tazmin sorumluluğu yoktur. Bey'-i fasidde ise müşteri kabz ile mala malik olduğu için icare ve benzeri tasarrufları geçerlidir¹⁰². Ancak bey' bi'l-vefayı rehin hükmünde gören *Hâmid Efendi*, müşterinin

94 "Müşteri şayet üzüm bağının ve arazinin ve evin gelirini yerse diye sorulduğunda şöyle dedi; hükmü bey'-i fasiddeki zevâidin hükmü gibidir, yani tükettiğinde onu tazmin eder. Kendiliğinden helak olursa tazmin etmez", Benderî, *el-Vakâtü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 132b.

95 "... bey' bi'l-vefa dedikleri akit hakikatte rehindir. Müşteri ona malik olmaz ve ancak malikinin izniyle ondan faydalanabilir. Yediği meyveleri tazmin eder, telef ettiği ağaçları tazmin eder", Evliyazâde, *Melceü'l-müftin*, vr. 383b.

96 Akifzâde, *Mecelletü'l-mehâkim*, vr. 295a; ayrıca bak. Benderî, *el-Vakâtü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 132b.

97 "Zeyd bey' bi'l-vefa ile Amr'a bey' ettiği mülkün gerü alıcak (alınca) Amr'da olan mahsûlünü dahi alır. Mahsûl meyve ise alır ve asla tutulur. Ama Amr'ın ziraatı ile hasıl oldıysa olmaz. Menafi-i gasb mazmuna değildir", Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 263a.

98 Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c.2, s. 218.

99 "Zeyd bir mülk bağını Amr'dan aldığı şu kadar akçe mukabelesinde vefâen bey' ve teslim ettikde ol bağın mahsûlünü Amr'a ibaha ve ihlal etmekle Amr dahi ol bağın mahsûlünü ahz edüp ekl eylese halen Zeyd eda-i deyn edüp ol bağı aldıkda ibahasına nadim olup ol mahsûlü Amr'a tazmine kadir olur mu? Cevap: Olmaz", Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 228; ayrıca bak. Evliyazâde, *Melceü'l-müftin*, vr. 383b; Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 263a.

100 Dürrî Mehmed Ef., *Dürrretü'l-beyzâ*, vr. 323b.

101 "Müşteri bila izin ahara icar ve ücreti istihlak eylese bayi ücreti tazmine kadir olmaz", Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, s. 211; ayrıca bak. Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâvâ'l-Osmaniyye*, vr. 116b; Benderî, *el-Vakâtü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, 132b; Feyzullah Ef., *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 248; Evliyazâde, *Melceü'l-müftin*, vr. 383b.

102 Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, s. 445a; Dürrî Mehmed Ef., *Dürrretü'l-beyzâ*, vr. 324b.

akit konusu malı üçüncü şahsa kiraya vermesi halinde gelirin satıcıya ait olacağını ifade eder¹⁰³.

Akit konusu mal belli bir müddet için kiraya verilirse müddet dolduktan sonra kira akdinin yenilenmesi gerekir. Aksi takdirde kira almak mümkün olmaz¹⁰⁴. Akdın yenilenmesi zorunluluğu konusunda vakıf¹⁰⁵ ve yetim¹⁰⁶ malları ile muaddün li'l-istiğlâl¹⁰⁷ olan mallar (gelir elde etmek için edinilmiş mallar) için bir istisna getirilmiştir. Buna göre kira akdi yenilenmediği takdirde bu mallar için ecr-i müsemma alınmasa da ecr-i misil alınır.

Kira akdinin yenilenmediği müddet için kira bedeli talep edilememesinin menfaatlerin tazmine konu olmamasına dayandığı anlaşılar. Yine yetim ve vakıf mallarıyla muaddün li'l-istiğlâl olan mallar için getirilen istisnanın da bu malların menfaatinin tazmini noktasında genel kaideye getirilen istisnaya dayandığı görülür¹⁰⁸. Dolayısıyla menfaatin tazmini söz konusu olduğundan ecr-i müsemma değil sadece ecr-i misil alınabilir. Ecr-i misilden ziyade talepler ise reddedilir¹⁰⁹. Her müddet bitiminde akdın yenilenmesi meselesiyle karşılaşmamak için önerilen çözüm şöyledir; her bir sene ya da her bir ay için şu kadar akçe şeklinde bitiş süresi belirtilmeksizin akit yapılırsa, akit başlangıçta ilk sene ya da ilk ay için sahih olur, ikinci sene ya da aydan bir gün geçince o sene ya da ay için de sahih olur¹¹⁰. Nitekim bazı belgelerde süre zikredilmeden aylık veya yıllık kira belirtilerek akdın kurulduğu görülür¹¹¹. Bey' bi'l-vefa akdi bağlayıcı olmadığı için her iki tarafın da dilediği zaman akdi feshet-

103 İbn Âbidîn, *Ukûdû'd-düriyye*, s. 254.

104 "Zeyd mülk dükkanını Amr'a deyni mukabelesinde bi tariki'l-istiğlâl bey' ve teslim ettikten sonra bade't-tahliye ve'l-kabz Amr ol dükkanı Zeyd'e bir sene tamamına dek şu kadar akçeye icar ve teslim edüp sene tamamında ecr-i müsemmayı alup ba'dehu tecdid-i akd olunmadan Zeyd birkaç sene ol dükkada sakın olsa halen Amr tecdid-i akd-i icare olunmayan seneler için Zeyd'den ücret namına bir nesne olmağa kadir olur mu? Cevap: Olmaz", Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 229; ayrıca bak. Nûman Ef., *Fetâva'n-Nûmâniyye*, vr. 187b; Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 258a; Benderî, *el-Vakiâtü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 248b; Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 444b.

105 Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c.2, s. 231; Feyzullah Ef., *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 446; Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 259a, b; Mostarî, *Fetâvâ-yı Ahmediyye*, vr. 123b; Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâva'l-Osmâniyye*, vr. 240a.

106 Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâva'l-Osmâniyye*, vr. 240a; Feyzullah Ef., *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 446; Nûman Ef., *Fetâva'n-Nûmâniyye*, vr. 188b.

107 Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 444b.

108 "Menafi-i gasb mal-ı vakıfta, mal-ı yetimde ve muaddün li'l-istiğlâl olan yerde mazmunadır", Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 445a; ayrıca bak. Dürrizâde, *Neticetü'l-fetâvâ*, s. 494. İstiğlâlen satın alınan bir malın muaddün li'l-istiğlâl kabul edilip edilmediği, hangi malların muaddün li'l-istiğlâl kabul edildiği sorusu merakı muciptir. Fetva kitaplarında kira yenilenmediği takdirde ücret alınmayacağını belirtmiş olması, bir malın istiğlâlen satımının onun muaddün li'l-istiğlâl kabulü için yeterli olmadığına işaret eder.

109 Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâva'l-Osmâniyye*, vr. 240a; Feyzullah Ef., *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 446; Nûman Ef., *Fetâva'n-Nûmâniyye*, vr. 188a.

110 Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 446a.

111 "... beher şehir on birer gurus otuz beşer paraya bana icar ve teslim ...", İstanbul Mahkemesi 49, 73b-2; Rumeli Kazaskerliği 310, 90b-1; Rumeli Kazaskerliği 311, 10b-3; 97a-2; Kısmet-i Askeriye 626, 5b-2; İstanbul Ahkâm, 11/437.

me hakkı vardır. Satıcı/borçlu aldığı parayı iade edince malını geri alır¹¹². Belli bir süre tayin edilse bile satıcının fesih hakkı ortadan kalkmaz, süre dolmadan aldığı parayı iade ederek malını geri alabilir¹¹³. Satıcı, fesih hakkına binaen aldığı parayı iade edip malını geri almak istediğinde müşteri/alacaklı mahsûlü toplamadan vermem diyemez¹¹⁴. Ancak o yıl elde edilen mahsûlün, akit konusu malın müşterinin elinde kaldığı süreye tekabül eden kısmı müşteriye ait olur. *Kazerûnî*, ürün henüz ortaya çıkmadıysa müşteri bir şey alamaz diyenlerin olduğunu ifade ettikten sonra bu durumun aldatmaya sebep olabileceğini, satıcının sonbaharda satıp ilkbaharda geri alması halinde müşterinin hakkının zayi olacağını ifade ederek bu görüşe karşı çıkar¹¹⁵. Yine müşteri akit konusu malı satıcıya kiraya vermişse sadece geçen müddetin kirasını alabilir¹¹⁶. Alacaklı da henüz vade dolmadan akdi feshedip malı iade ederek alacağını talep edebilir. *Câmiu'l-fusûleyn*'den yapılan ve her iki tarafın fesih hakkı olduğunu ortaya koyan nakil şöyledir: “*Müddetin henüz bir kısmı geçmişken borçlu borcunu getirirse alacaklı parayı alıp malı iadeye zorlanır. Kira ise geçen müddet nispetinde verilir. Alacaklının da akdi istediği zaman feshetme hakkı vardır. Zira akit bağlayıcı değildir*”¹¹⁷. Alacaklı malın mahsûlünü alırsa sene tamamlanıncaya kadar akdi feshedip alacağını talep edemez. Ancak aldığı ürünün geçen müddete tekabül eden kısmını alıp kalan müddete tekabül eden kısmını borçluya vermeye razı olursa akdi feshedebilir¹¹⁸. Akit esnasında, sürenin bittiği tarihte satıcı aldığı parayı iade edemezse bey' bi'l-vefanın bey'-i katiye döneceği şeklinde bir şart koşulsa bile şart geçersiz olup akit vefâen olma özelliğini sürdürür. Dolayısıyla satıcının fesih hakkı da devam eder¹¹⁹. Malın müşterinin mülkiyetine geçmesi ancak yeni bir satım akdiyle mümkün olabilir. Ni-

112 “Menzilini deyni mukabelesinde vefâen bey' ve teslim ettikten sonra deyni eda edüp menzili almağa kadir olur”, Şerifzâde, *Revâiyihü'z-zekiyye*, s. 210; ayrıca bak. Evliyazâde, *Melceü'l-müftîn*, vr. 382b, 384a; Nûman Ef., *Fetâvâ'n-Nûmâniyye*, vr. 111a, 112a; Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 258b; Benderî, *el-Vakiatü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 131.

113 “... kable hululi'l-ecel deyni eda eylese müşteriye kabz ve teslim ile emrolunur”, Kayserî, *Semhatü'l-ebâr*, vr. 262a.

114 “Zeyd Amr'dan aldığı yedi yüz elli guruş mukabelesinde Amr'a bir mülk bağınyı bey' bi'l-vefa ile bey' ve teslim ba'de zamanin Zeyd meblağ-ı mezbûru Amr'a verüp ol bağı almak istedikde Amr mahsûlünü alamayınca virmem demeye kadir olur mu? Cevap: Olmaz”, Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 228.

115 Kazerûnî, *İşaratü Bazı Ehli'l-vefa*, vr. 6b.

116 “Müddetin bir kısmı geçtikten sonra bayi semeni getirirse müşteri semeni alıp malı iadeye zorlanır ve kira geçen müddet kadar verilir”, Kayserî, *Semhatü'l-ebâr*, vr. 262a; Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 258b; Akifzâde, *Mecelletü'l-mehâkim*, vr. 294a.

117 Kayserî, *Semhatü'l-ebâr*, vr. 262a.

118 Kazerûnî, *İşaratü Bazı Ehli'l-vefa*, vr. 7b.

119 “Zeyd bir bağınyı Amr'a deyni mukabelesinde vefâen bey' ve teslim ettikten sonra filan zamana dek eda-i deyn edemezsem bey'-i mezbûr bey'-i bâta münkalib olsun deyüp ba'dehu Zeyd ol zamana dek eda-i deyn edemese hala Zeyd eda-i deyn ile ol bağı almak istedikde Amr mücerred ol zamana dek eda-i deyn edememekle bağ mülküm olmuş olur deyü vermemeye kadir olur mu? Cevap: Olmaz”, Kayserî, *Semhatü'l-ebâr*, vr. 262a, b; ayrıca bak. Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 299; Mostarî, *Fetâvâ-yı Ahmediyye*, vr. 214b; Benderî, *el-Vakiatü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 132a; Akifzâde, *Mecelletü'l-mehâkim*, vr. 344b; Şerifzâde, *Revâiyihü'z-zekiyye*, s. 210; Evliyazâde, *Melceü'l-müftîn*, vr. 383a.

tekim belgelerde evini istiğlâl eden şahsın, borcuna karşılık evini aynı şahsa kati olarak sattığı görülür¹²⁰.

Süre bitiminde akit konusu mal, müşterinin/alacaklının mülkiyetine geçmeyeceği gibi ilke olarak müşteri akit konusu malı satarak veya hâkime sattırarak alacağını tahsil cihetine gidemez. Ancak satıcının/borçlunun ölmesi veya gaib olması halinde bazı şartlarla akit konusu malın satılması suretiyle alacağın tahsili mümkün olabilir. Ayrıca akit konusu malın satılması suretiyle alacağın tahsiline yönelik vekâleti devriye adı verilen bir hile-i şer'iyyenin geliştirildiği görülür¹²¹. *Bedâiyu's-sukûk*'ta yer alan, Vekâleti devriye ile bey' bi'l-vefa sureti'nin ilgili bölümü şöyledir:

“... Eğer ben deyn-i mezkûru ecel-i merkûm hululünde eda ve fekk-i rehin edemezsem menzil-i mahdud-i mezkûru semeni misli ile ahara bey' ve kabz-ı semene ve semen-i mezkûrdan deynim olan meblağ-ı merkûmu dâyinim mezbûr Mustafa Ağa'ya edaya ve fazla kalır ise fazlasını bana îsale ve husus-i merkûma mütevakkıf olduğu umurun küllisine; küllema azeltüke fe ente vekili, mefhumu üzere azil ve inizalden masûne ve akd-i rehinde meşrûta vekâlet-i devriye ile tarafımdan merkûm Süleyman Ağa'yı vekil ve naib münab nasb ve tayin eyledim dedikde ol dahi kabul ve merasimini edaya taahhüd etmeğin...”¹²².

Belgede Arapça olarak yer alan “*seni her ne zaman azledersen, sen yine benim vekilimsin*” ifadesi vekilin daha sonra satıcı tarafından azledilmesini geçersiz kılar. Satıcının vekili azli bu şekilde önlendikten sonra vekilin üçüncü bir şahıs olması halinde vekâletten çekilmesini önlemek üzere kendisinden taahhüd alındığı belgenin sonunda ifade edilir. Bu taahhüdün bağlayıcı olduğu, vekilin vekâletten çekilemeyeceği, satıcının da azledemeyeceği belgede ayrıca kısa ve öz olarak şöyle ifade edilir; “... *azil ve inizalden masûne (korunmuş)*...”.

Tuhfetü's-sukûk'ta vekâlet-i devriye ile bey' bi'l-vefa suretinin hâmişine *İbn Nüceym*'in *Fevâidü'z-Zeyniyye* adlı eserinden yazılan nükûlde vekâlet-i devriye ile vekâlet veren müvekkilin vekili azledebilmesine dair bir çözüm önerisine yer verilir; müvekkil önce ta'liki şarta bağlanan vekâletimden döndüm der, sonra seni azlettim

120 “... bundan akdem muma ileyh Şerif el-Hac Abdurrahim Efendi yedinden istidane ve kabz eylediğim dört yüz gurus mukabelesinde iş bu yedinde olan bir kıta hüccet-i şer'iyye natika olduğu üzere Medine-i Üsküdar'da ____ mahallesinde vaki' bir bab mülk menzili mi fariğan anı'ş-şevağil efendi-i merkûma ala tariki'l-istiğlâl bey' ve teslim ol dahi ba'de'l-ahz menzil-i mezkûr için beynimizde mukavele olunan icareden dahi zimmetimde müctemia olan yedi yüz yirmi gurus ki ceman bin yüz yirmi gurus deynim mukabelesinde merkûm Şerif el-Hac Abdurrahim Efendiye bey'-i bât-ı sahih-i şer'î ile bey' ve temlik ve teslim ...”, İstanbul Mahkemesi 44, 71b-1; Rumeli Kazaskerliği 310, 4b-2; Rumeli Kazaskerliği 329, 13a-2.

121 Bu çözümün ne zaman uygulanmaya başladığı tespit edilememiş olmakla birlikte, *Neticetü'l-fetâvâ*'nın Vekâlet bölümünde konuyla ilgili olarak Kâdîhan'a atıf yapıldığı görülür, s. 345. Vekâlet-i devriyenin, muamele-i şer'iyyede alınan rehlin satılması hususunda da uygulandığı görülür, Musazâde, *Tuhfetü'l-kitab*, vr. 125b.

122 Şânizâde, Mehmed Sadık b. Mustafa, *Bedâiyu's-sukûk* (1205/1790), s. 281, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1284 (Câmiu envari's-sukuk'un hamişinde); diğer vekâlet-i devriye ile bey' bi'l-vefa suretleri için bak. Numân Ef., *Debbağzâde* (v. 1224/1809), *Tuhfetü's-sukûk* (1214/1799), s. 113, 114, Darü't-Tibaati'l-Âliye, İstanbul 1259; Musazâde, *Tuhfetü'l-kitab*, vr. 52a. Ayrıca vekâlet-i devriye ile bey' bi'l-istiğlâl suretleri için bak. Şânizâde, *Bedâiyu's-sukûk*, s. 283, 284; Musazâde, *Tuhfetü'l-kitab*, vr. 51a.

der¹²³. Bu çözümün kabul görmesi durumunda vekâlet-i devriyenin bir anlamının kalmayacağı söylenebilir. Belgelerden anlaşıldığı kadarıyla 18. yüzyılda vekâlet-i devriyenin yürürlükte olması, bu çözümün benimsenmediği şeklinde yorumlanabilir. Bey' bi'l-vefa akdinde tazmin sorumluluğunun genel olarak müşteriye/alacaklıya ait olduğu söylenebilir. Yani akit konusu mal müşterinin kusuru olmaksızın helak olsa bile zararı müşteri çeker¹²⁴. Bey' bi'l-istiğlâlde akit konusu mal, kiracı sıfatıyla tekrar satıcıya/borçluya döndükten sonra onun elindeyken helak olsa bile tazmin sorumluluğu yine müşteridedir¹²⁵. Tazmin sorumluluğunun müşteride olması hususundaki ısrarın, müşterinin elde ettiği gelirin meşruiyeti noktasındaki şüpheleri izaleye yönelik olması muhtemeldir. Bilindiği üzere fıkıhta bir gelire hak kazanmak; mal, amel ya da tazmin sorumluluğuyla¹²⁶ mümkün olabilir.

Bey' bi'l-vefa ve istiğlâl akitlerinde icap ve kabul bir mecliste gerçekleşse bile akit konusu mal müşteriye teslim edilip onun tarafından kabz edilmeden akit tamam ve bağlayıcı olmaz. Dolayısıyla yukarıda zikredilen hukukî sonuçlar meydana gelmez. Teslimden önce satıcı, akit konusu malı bir başkasına satabilir¹²⁷, müşterinin alacağını tahsil hususunda öncelik hakkı olmaz¹²⁸, malın yanma ve benzeri sebeplerle helak olması halinde borç sakıt olmaz¹²⁹.

Teslim ve kabzın bulunmamasının en önemli sonuçlarından biri de kira akdinin sahih olmamasıdır. Teslimden önce kira akdi sahih olmayacağı için kiraya veren müşteri kira bedeli alamaz¹³⁰. Şayet müşteri malı teslim almadan önce kiraya verip kira be-

123 Nûman Ef., *Tuhfetü's-sukûk*, s. 114.

124 Akifzâde, *Mecelletü'l-mehâkim*, vr. 259a; Aynî, *Ecvibetü'l-kâniya*, vr. 44a.

125 Abdullah Ef., *Behcetü'l-fetâvâ*, s. 511, 512; Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 225.

126 Bir şeyin nefi damânı mukabelesindedir (Mecelle 85), kaidesi buna işaret eder.

127 Nûman Ef., *Fetâvâ'n-Nûmâniyye*, vr. 112b.

128 "Zeyd mülk menziline dâyni Amr'a deyni mukabelesinde vefâen bey' edüp ba'dehu teslim ve kabz bulunmadan Zeyd düyunu terekesinden ezyed olduğu halde fevt olsa Zeyd'in sair dâyinleri menzili kısmet-i guremada idhale kadir olurlar mı? Cevap: Olurlar", Nûman Ef., *Fetâvâ'n-Nûmâniyye*, vr. 111b.

129 Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 262b; Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 226.

130 "Yezid zimmî mülk bağı dâyni Zeyd'e şu kadar akçe deyni mukabelesinde bi tarikî'l-istiğlâl bey' edüp ba'dehu teslim ve kabz bulunmadan Zeyd ol bağı bir sene tamamına dek Yezid'e şu kadar akçeye icar eylese Zeyd sene tamamında Yezid'den ücret namına nesne almağa kadir olur mu? Cevap: Olmaz", Mostarî, *Fetâvâ-yı Ahmediyye*, vr. 123b; Nûman Ef., *Fetâvâ'n-Nûmâniyye*, vr. 187b. A. Cevdet Paşa, *Risaletü'l-vefâ* isimli risalesinde; bey'-i bâtta gayrimenkullerin teslim alınmadan önce kiraya verilebilmesini caiz görenlerin bey' bi'l-istiğlâlde de teslimden önce kiraya vermeyi caiz görmeleri gerektiğini savunur ve Mecellenin 586. maddesinde gayrimenkullerin teslim alınmadan önce kiraya verilebileceği hükmü benimsendiğine göre aynı hükmün bey' bi'l-istiğlâlde de benimsenmesi gerektiğini söyler. Bu konuda gerekçe olarak; bey' bi'l-istiğlâlin yaygınlaştığını, bir yanda malını işletemeyen zenginlerin diğer yanda ticarete ehil olduğu halde sermayesi olmayanların bulunduğunu, bu kimselerin bey' bi'l-istiğlâle başvurdıklarını, yaşanan asrın muamelelatı için bu hükmün daha uygun olduğunu, sultanın gayrimenkul satışlarının yazılı senedlerle yapılmasını emrettiğini, bu senedlerin akit meclisinde şahitler huzurunda müşteriye verildiğini, bu durumun evin anahtarlarını teslimden daha sağlam ve güvenilir olduğunu, insanlar muamelelerini bu şekilde yaparken bunları geçerli kılma imkânı varken geçersiz kılmanın doğru olmadığını, bayie evini tahliye edip eşyalarını başka bir yere taşımasını, sonra kira akdini müteakip yeniden aynı eve taşımasını söylemenin büyük bir zorluk içerdiğini, fukahanın "meşakkat kolaylığı celbeder" ilkesini benimsediğini, tarafları bu zorluğu aşmak için hileye yöneltmenin onları yapmadıkları şeyi söylemeye zorlama anlamına geleceğini zikreder (Ahmed Cevdet, *Risaletü'l-vefa*, vr.

deli alırsa, bu bedel anaparaya sayılır, yani bedel miktarınca borç azalır¹³¹. Bu hükmün istisnası olarak teslimden önce kiraya verenin vakıf ya da yetim olması durumunda ecr-i müsemmayı (belirlenen bedeli) alamamakla birlikte ecr-i misil alabilecekleri zikredilebilir¹³². Şayet vakıf ecr-i misilden ziyade alırsa ziyade olan kısım ya anaparaya sayılır ya da iade edilir¹³³. Gayrimenkulün tahliye edilmeden teslim edilmesi yeterli görülmez¹³⁴. *Bahru'l-fetâvâ*'da *Kādihan*'dan nakille zikredilen fetvadan tahliyenin, dolaşısıyla teslimin tamam olması için evin içinde satıcının eşyasının kalmaması gerektiği anlaşılır¹³⁵. Bey' bi'l-istiğlâl akdinde satıcının, mülkünü tahliye edip müşteriye teslim ettikten sonra kiralayıp teslim alacak olması zorluk içerir. Bu zorluğu gidermeye yönelik şöyle bir hile yapıldığı anlaşılır; satıcı gayrimenkulünü, içinde bulunan eşyasını müşteriye emanet bıraktıktan sonra teslim eder, daha sonra müşteri gayrimenkülü satıcıya kiraya verip içinde emanet olan eşya ile birlikte teslim eder¹³⁶.

E. RİBH ORANI VE YAYGINLIK

Muamele-i şer'iyeye ile belli bir oranda ribh elde edildiği gibi bey' bi'l-istiğlâl ile de benzer şekilde belli bir oranda kira adı altında gelir elde edilir. Bey' bi'l-vefada

8a-12b, yazma, yy. ty., Beyazıd Devlet, Veliyüddin Ef. 3337). Ali Haydar Ef., A. Cevdet Paşanın bey' bi'l vefa akdinin tamam olmasında teslimin şart görülmemesi gerektiği görüşünün Fetvahane-i Âli tarafından tasvib edilmediğini belirtir (Ali Haydar Ef., *Dürru'l-hükkâm Şerhu Mecelleti'l-ahkâm*, s.223, İstanbul 1330). A. Himmet Berki de tahliye ve teslimin şart kılınmasının ameli bir faideye değil nazariyat-ı mücerredeye mebni olduğunu söyler (Berki, Ali Himmet, *Vakıflar*, s.181, Cihan Kitaphanesi, İstanbul 1940).

131 Benderî, *el-Vakâtü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 248b; Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 230.

132 "Zeyd mütevellisi olduğu nükud-i mekufeden Amr'a şu kadar akçe karz verdikde Amr menziline meblağ-ı mezbûr mukabelesinde istiğlâl tarikiyle Zeyd'e bey' ve tahliye ve teslim edüp ba'dehu menzili mezbûr Zeyd'den bir sene tamamına dek şu kadar akçeye isticar ve kabz ve bir sene tamamına dek zabt edüp ecr-i müsemmayı verdikden sonra Amr tecdid-i akd-i icare olunmadan menzilde birkaç senen dahi sakin olup ba'dehu Zeyd Amr'dan nesne almadan Amr fevt olsa Zeyd'e tecdid-i akd olunmayan senelerde süknasıçün Amr'ın terekasinden ecr-i misil almağa kadir olur mu? Cevap: Olur", Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâvâ'l-Osmaniyye*, vr. 240a; Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 226, 230; Dürrîzâde, *Neticetü-fetâvâ*, s. 495; Nûman Ef., *Fetâvâ'n-Nûmâniyye*, vr. 188a ve b.

133 Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 230; Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 259a.

134 "Zeyd Amr'dan aldığı şu kadar akçe mukabelesinde mülk menziline bi tariki'l-istiğlâl bey' ve teslim edüp ba'dehu kable't-tahliye ücret-i malume ile bir sene tamamına dek Amr'dan isticar edüp ve menzili mezbûr müddet tamamına dek zabt eylese müddet tamamında ücret-i merkûmeyi Amr Zeyd'den almağa kadir olur mu? Cevap: Olmaz", Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 229.

135 "Bir ev satıp müşteriye teslim eder ve evin içinde satıcının eşyası kalırsa teslim gerçekleşmiş olmaz, ta ki boş olarak teslim edinceye kadar", Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 258b.

136 Kırımî, *Fetâvâ-yı Rıza*, vr. 116a. A. Cevdet Paşa ilgili risalesinde başka bir hileden bahseder; satıcı evi boşalttığını ve müşteriye teslim ettiğini ikrar eder, müşteri de aynı ikrarı yapar ve bunu istiğlâl senedine yazarlar, böylece her biri hakkında ikrarları hüccet olur. Cevdet Paşa, böyle bir hileyi yol olarak benimsemenin binlerce insanı yapmadıkları şeyi söylemeye zorlama anlamına geleceğini belirterek bu hileye karşı çıkar, bunun yerine tahliye ve teslimin şart koşulmaması gerektiğini ifade eder, *Risaletü'l-vefa*, vr. 12b. Bazı fetvalarda müşterinin, satıcının kabzı ikrar ettiğini ispat etmesinin yeterli olduğu ayrıca teslimin gerçekten vuku bulunduğunu ispat etmesine gerek olmadığı belirtilir (Abdullah Ef., Yenişehirli Ebu'l-Fazl Abdullah b. Mehmed, *Behcetü'l-fetâvâ*, s. 511, ter. Mehmed Fikhi el-Aynî, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1266; Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 445a, b) ki bu durum Cevdet Paşa'nın zikrettiği bu hilenin 18. yüzyılda da kullanıldığı anlamına gelir.

ise alacaklı akit konusu malı ya kullanır ya da o maldan elde edilen ürünü tüketir ki burada belli bir orandan bahsetmek zor gözükmemektedir. Muamele-i şer'iyeye belgelerinde ribh için farklı oranlarla karşılaşılmakla beraber devlet tarafından belirlenen bir üst sınırın olduğu görülür. Fetvaların yanı sıra birçok belgede de %15'in üzerinde ribh alınamayacağı, bunun üzerinde alınan ribhin anaparaya sayılacağı ifade edilir¹³⁷. Buna mukabil herhangi bir belge ya da fetvada bey' bi'l-istiğlâl için benzer bir üst sınıra rastlanmamıştır. İstiğlâl için benzer bir sınırlamanın olmadığı düşünülebilirse de vakıf muhasebe kayıtları aynı sınırın istiğlâl için de geçerli olduğu izlenimini vermektedir. Bir kimse %15'in üzerinde ribh ile muamele-i şer'iyeye yaparsa ziyadeyi alamaz¹³⁸, dava konusu yapamaz, yapsa da davası dinlenmez¹³⁹. Vakıf adına mütevellî %15'in üzerinde ribh dava etse sonuç değişmez¹⁴⁰. Şayet hâkim davayı dinler ve %15'ten ziyadenin ödenmesine hükmederse hükmü geçerli olmaz¹⁴¹.

Hâkimlerin %15'ten ziyade ribh davasını dinleyememesi ve % 15'ten ziyadeye hükmedememesi, bu konuda emr-i sultanînin varid olması ve ulu'l-emre itaatin vacip oluşuna dayandırılır¹⁴². Ayrıca sultanın, bir kadı tayin ettiğinde onun yetki alanını sınırlandırabileceği, belli davalara bakmasını yasaklayabileceği ifade edilir¹⁴³. Devletin koyduğu sınır %15 olmakla birlikte tatbikatta bu oranın yanı sıra daha düşük oranlara da rastlanır. Üsküdar şer'iyeye sicillerinde muhasebe kayıtları tespit edilen vakıfların her birinin nakid parayı hangi oranla işlettikleri zikredilir. Bu konuda muamele-i şer'iyeye ile bey' bi'l-istiğlâl arasında fark bulunmayıp hangi usûl kullanılırsa kullanılsın her bir vakıf için tek bir oran söz konusudur. Üsküdar vakıflarının işlettikleri toplam paranın ribh oranları itibariyle dağılımı şöyledir:

137 "... devr-i şer'î ve ilzam-ı ribh olunmuş ise senede onu on bir buçuktan ziyade murabahaya ruhsat verilmemeğe devr-i şer'î ve ilzam-ı ribh olunan senelerde onu on bir buçuktan ziyade ve devr-i şer'î ve ilzam-ı ribh olunmayan senelerde murabaha nâmıyla alınan akçe asl-ı mala zamm ve takas ...", İstanbul Ahkâm, 12/761; 5/707; 7/935, 1132; 8/598, 1029; 11/437; 12/353, 773; 13/349; Cevdet Adliye 666.

138 "Zeyd Amr'a bin akçe karz verir oldukça iki yüz akçelik ... metainı bir seneye değin bin akçeye bey' eylese mehil tamamında iki bini Amr'dan almağa kadir olur mu? Cevap: Olmaz, onunu on bir buçuktan ziyadeye ribh emr-i sultanî ile memnûdur", Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 279a.

139 "Zeyd Amr'a karz verdiği akçesi için bir sene tamamına dek Amr'ın üzerine onu on üç hesabı üzere şu kadar akçe ribh ilzam edüp ba'dehu sene tamamında ribh-i mezbûru Amr'dan dava eylese onu on bir buçuktan ziyadeyi davası mesmua olur mu? Cevap: Olmaz", Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 165a; Şerifzâde, *Revâiyihü'z-zekiyye*, s. 233.

140 "Zeyd mütevellisi olduğu nükud-i mevkufeden Amr'a muamele ile verdiği akçesi için bir sene tamamına dek Amr'ın üzerine onu on üç hesabı üzere şu kadar akçe ilzam edüp ba'dehu sene tamamında ribh-i mezbûru Amr'dan dava eylese onu on bir buçuktan ziyadeyi davası mesmua olur mu? Cevap: Olmaz, memnûdur", Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâva'l-Osmaniyye*, vr. 130a; Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 166a; Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 1, s. 452; Şerifzâde, *Revâiyihü'z-zekiyye*, s. 233.

141 "Zeyd'e onu on bir buçuktan ziyadeye sene tamamına dek muamele-i şer'iyeye ile akçe veren Amr sene tamamında Zeyd'den onu on bir buçuktan ziyadeyi talep ettikde Zeyd ziyadeyi vermemekle huzurunda terafu ettikleri hakim Zeyd'den ziyadeyi hüküm eylese hükmü nâfiz olur mu? Cevap: Olmaz, memnûdur", Evliyazâde, *Melceü'l-müftîn*, vr. 404b.

142 Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 278a, 278b; Tarikatçı Emir, *Tebyinü'l-merâm*, vr. 75a; Seydişehrî, *Şerh-i Bey' ve Şıra*, vr. 139a.

143 Feyzullah Efendi, *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 271.

Şema: Üsküdar Vakıflarının Uyguladıkları Ribh Oranları¹⁴⁴ (65 vakıf)

Hicri 1198	Vakıf sayısı	Toplam miktar (guruş)	İşlem sayısı	Ortalama miktar (guruş)
% 15	37 % 57	26.167,5 % 44.9	322 % 45.3	81
% 12,5	14 % 21.5	21.824,5 % 37.4	268 % 37.7	81.4
% 10	12 % 18.5	8.298,5 % 14.2	114 % 16	72.8
% 12	1 % 1.5	210 % 0.36	1 % 0.14	
Belli olmayan	1 % 1.5	1.800 % 3.1	6 % 0.84	
Toplam	65	58.300,5	711	82

Kismet-i Askeriye Mahkemesi 626 nolu defterin ilk 20 varakında tespit edilen 67 hüccetten sadece biri *bey' bi'l-istiğlâl* olup bu belgede oran % 15'tir. Diğer 66 *muamele-i şer'iyeye* hüccetindeki ribh oranları ise şöyledir:

Şema: *Kismet-i Askeriye Mahkemesi*'nde Tespit Edilen Belgelerdeki Ribh Oranları

Hicri 1206	Belge sayısı	Toplam miktar (guruş)	Ortalama (guruş)
% 15	35 % 53	36.462,5 % 55.6	1.041,8
% 10	15 % 22.7	12.157 % 18.6	810,46
% 12	5 % 7.57	2.500 % 3.8	500
% 14	2 % 3	2.319 % 3.5	
% 9.6	2 % 3	4.067,5 % 6.2	
% 14.8	1 % 1.5	223 % 0.34	
% 14.7	1 % 1.5	265 % 0.4	
% 13.3	1 % 1.5	271 % 0.41	
% 11.76	1 % 1.5	3.876,5 % 5.9	
% 9.3	1 % 1.5	2.579,5 % 3.9	
Belli değil	2 % 3	787,5 % 1.2	
Toplam	66	65.508,5	

¹⁴⁴ Bu oranlar; onu on bir buçuk hesabı üzere, onu on bir ve'r-rub' hesabı üzere gibi ifadelerle muhasebe kayıtlarında bilfiil yer alır.

Borç miktarının küsuratlı olduğu belgelerde tarafların ribhin düz rakam olması için küsuratı attıkları görülür. Bunun sonucu şemada birçok farklı oran yer aldı. Hâlbuki vakıf mütevellileri hangi oranı uyguluyorsa tam o oran tutacak şekilde ribh almakla mükelleftirler. Aynı mükellefiyetin vasiler için söz konusu olmadığı anlaşılır.

19. yüzyılda (1268 ve 1280 yıllarında) yayınlanan iki ayrı Murabaha Nizamnamesinde oranın %12'ye düşürüldüğü görülür. Ancak birinci maddede yetimlerin ve kuyruklu tabir olunan senedi hamil sarrafların istisna edildiği ifade edilir¹⁴⁵. Bu durumda oran %15'ten 12'ye düşürülürken yetim ve sarraflar istisna edilmiş olabileceği gibi sarraflar için 18. yüzyılda da %15'ten yüksek bir oran belirlendiği düşünülebilir. Nitekim hicri 1214 tarihli bir belgede Selanik'te şehir kethüdası Ali Ağa tarafından, İstanbul'dan gelen mübaşirlerin harcırahları, Selanik valisinin konak kirası ve sair umur-i vilayet için sarraftan alınan paraya %20 güzeşte/ribh verildiği görülür¹⁴⁶. Yine hicri 1155 tarihli muhasebe kayıtlarından sarrafin %23.6 oranında faiz aldığı anlaşılır¹⁴⁷. Ancak bu belgelerde borcun, muamele-i şer'iyye suretiyle mi yoksa bir başka usülle mi alındığına dair bilgi mevcut değildir.

1304 tarihli *Murabaha Nizamnamesinde* ise hem oran %9'a düşürülür hem de toplam ribh miktarının anaparayı aşamayacağı beyan edilir¹⁴⁸. Ancak 18. yüzyılda böyle bir şartın olmadığı, aradan uzun yıllar geçmesi halinde ribhin anaparayı kat kat aşabildiği anlaşılır. Mesela bir belgede Keşişhaneye yıllar önce 600 guruş borç veren şahsın alacağını, 4.000 guruşa ulaştığı görülür¹⁴⁹.

Enflasyon oranının çok düşük olduğu bir dönemde yıllık %15 oranıyla yüksek düzeyde gelir elde edildiği söylenebilir. 18. yüzyılda 1767'lere kadar %1'in altında seyreden ortalama yıllık fiyat artışlarının, bu tarihten itibaren yüzyılın sonuna kadar muhtemelen 1768–1774 Osmanlı Rus savaşı ve akabinde yapılan tağşişlerden ötü-

145 "Birinci madde: Devr-i şer'î ile idane ve istidane olunan mal-ı eytamin ve kuyruklu tabir olunan senedi hamil olan sarrafânın ikraz eyledikleri akçenin faizleri hakkında mevzu olan nizamât bi'l-istisna sair şunun bunun ikraz eyledikleri akçelerin güzeştisi şehriye yüzde biri tecavüz etmemesi altmış sekiz senesinde neşrolunan nizam icabından olarak bundan ziyade faiz işlettirilme devletce memnu'dur", Düstur, I. Tertib, c. I, s. 268, 16 Şevval 1280 tarihli nizamname.

146 Cevdet Maliye, 31042.

147 D. BŞM, 2590, 2617. Her iki kayıta da aynı sarrafa ait muhasebe defterinin birer parçası yer alır. İlki 1155 yılı Rebiülevvel, Rebiülahir, Cumaziyelula aylarının muhasebesi olup ikincisi yine aynı yılın Şaban ve Ramazan ayları muhasebesidir. Muhasebenin yapılış şekli şöyledir; bir tarafta sarrafin verdiği tüm paralar ay ve gün olarak yazılır ve her bir paranın karşısında muhasebenin yapıldığı tarihe kadar geçen güne göre faiz miktarı belirtilir. Diğer tarafta ise sarrafin aldığı paralar ve aynı şekilde faizleri yazılır. Bir gün önce verilmiş para için de günlük faiz tahakkuk ettirilir. Hepsinde yıllık oranın %23.6 olduğu ancak küsuratların hesaba dahil edilmediği görülür. Mesela Rebiülevvelin ilk gününde verilen 4903 guruşun faizi hesaplanırken 4900 guruş üzerinden hesap yapıldığı anlaşılır. 4900 guruşun yıllık %23.6 oranıyla 89 günlük faizi 34.888 akçe olarak kaydedilir.

148 "Madde 4: İkrazât faizi her kaç sena murur eder ise etsün nihayet re'sül-mal mikdarını tecavüz etmeyecektir. Re'sül-malı tecavüz eden faizi hükmetmekden bi'l-cümle hükkam memnu'dur." Düstur, Mütemmim, s. 74.

149 İstanbul Ahkâm, 5/707.

rü %2'nin üzerinde seyrettiği müşahade edilir¹⁵⁰. Ribh oranının yüksekliği günümüz iktisat diliyle kredi arzının düşük seviyede olmasından kaynaklanmış olabilir. Ayrıca riskin de yüksek olduğu görülür. Özellikle askerî zümreye verilen borçlar için savaş yıllarında riskin daha fazla olması dikkat çeker¹⁵¹. Sarraflara %15'in üzerinde gelir elde etme hakkının tanınması da bundan kaynaklanmış olabilir.

Bu usullerin hangisinin daha yaygın kullanıldığı noktasında farklı belgelerden farklı sonuçlar elde edilir. Üsküdar vakıflarının hangi yöntemle kaç kişiye kaç gurus verdikleri şema halinde şöyledir:

Şema: Üsküdar Vakıflarının Nakit İşletme Yöntemleri (65 vakıf¹⁵³)

Hicri 1198	Toplam miktar (guruş)	İşlem sayısı	Ortalama (guruş)
Bey' bi'l-istiğlâl	28.597 % 49	242 % 34	118.2
Muamele-i şer'îyye	23.600 % 40.5	411 % 57.8	57.4
Ferâğ bi'l-istiğlâl	2.127,5 % 3.6	5 % 0.7	425.5
Belli değil	237 % 0.4	10 % 1.4	23.7
Mütevellilerin kendi aldıkları	2.804 % 4.8	43 % 6	65.2
Gayr-i merbuh ¹⁵²	935 % 1.6	8	116
Toplam	58.300,5	711	82

Şemadan çıkarılabilecek bazı sonuçlar şöyle sıralanabilir; Üsküdar'da bulunan vakıfların kullandıkları iki usûl *istiğlâl* ve *muamele-i şer'îyye* olup istiğlâlle işlettikleri nakit, muamele ile işlettiklerinden daha fazlayken muameleyle daha fazla kişiye borç verilmiştir. Yani nispeten yüksek meblağlar verirlerken istiğlâlin tercih edildiği söylenebilir. Mudarebe ve bidaa gibi usûllere ise hiç rastlanmamıştır¹⁵⁴.

150 Fiyat endeksi için bak. Pamuk, Şevket, *İstanbul ve Diğer Kentlerde 500 Yıllık Fiyatlar ve Ücretler 1469-1998*, s. 7-16, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, Ankara 2000.

151 1768-1774 Osmanlı-Rusya ve 1787-1792 Osmanlı-Rusya ve Almanya arasında meydana gelen ve uzun müddet devam edip yenilgiyle sona eren savaşların, sarrafların da mali durumunu sarstığı görülür. Bu tarihlerde bazılarının iflas ettiği, bazılarının firar ettiği, bazılarının ise sarraf gediklerini sattığı belgelere yansır. Hatta sarrafların devlete ödediği aylık onar gurus iştira bedeli bile yıllarca ödenemez; Darbhane Defterleri 126, vr. 136a-2; Cevdet Darbhane, 255; 1041; 1152.

152 İşletilmeyen, ribh elde edilmeyen sermaye.

153 525 nolu defter 2b-1'de bulunan Bağlar mahallesi bedel-i avârızı için mevkufe nükudun muhasebesinde 250 gurusun farklı kimselere muamele-i şer'îyye ile verildiği belirtilmiş, ancak kaç kişiye ne miktarlarda verildiği belirtilmemiş olduğundan bu vakıf şemaya dahil edilmedi.

154 Bazı fıkıh eserlerinde vakıf paraların işletilebileceği usûller arasında nazarı olarak mudarebe ve bida'a da yer verilmiş olmasından hareketle bazı eserlerde bu usûllerin Osmanlı döneminde de uygulandığı ifade edilir, Kurt, İsmail, *Para Vakıfları Naziriyat ve Tatbikat*, s. 170, Ensar Neşriyat,

Şemada 65 vakıf mütevellisinden 43'ünün vakıf sermayesinden para aldığı görülmektedir. Mütevellilerin aldıkları para 2.804 guruş olup ortalama 65 guruşa tekabül eder. İşletilen toplam sermaye içindeki oranı ise sadece %4.8'dir. Buradan hareketle aynı yıllar için Bursa'daki vakıf mütevellilerinin, vakıf sermayesini kendileri alıp İstanbul'daki sarraflara daha yüksek oranlarla ödünç vererek şahsi gelir elde ettikleri tespitin¹⁵⁵, en azından Üsküdar vakıfları için geçerli olmadığı söylenebilir.

Üsküdar vakıfları yüksek meblağlar verirken daha ziyade istiğlâl usûlünü tercih etmelerine mukabil yetim malı işleten vasilerin önemli ölçüde muamele-i şer'iyeyi tercih ettikleri görülür. *Kismet-i Askeriye Mahkemesi*'nde yetim vasileri tarafından düzenlenen 67 belgeden¹⁵⁶ sadece birinin istiğlâl olmasına karşın diğerlerinin muamele-i şer'iyeye olması dikkat çeker. Yine şer'iyeye sicilleri ve ahkâm defterlerinde tespit edilen karz işlemleri içerisinde vefa veya istiğlâl usûlüyle olanlarının ancak 1/5 oranında bulunması da bu işlemlerin nispeten daha az kullanıldığını gösterir.

Bey' bi'l-vefa ve *bey' bi'l-istiğlâlin* muamele-i şer'iyeye oranla nispeten az kullanılmasının nedenlerinden biri olarak, herkesin vefâen devredebileceği bir gayrimenkulün olmaması zikredilebilir. Gayrimenkulleri olan askerî zümrenin özellikle savaş zamanı ihtiyaç duyduğu yüksek miktarlardaki paranın tamamı için yeterli miktarda gayrimenkule sahip olmadığı da düşünülebilir. Yine vefâen ya da istiğlâlen alınan malda meydana gelecek zarardan borç veren tarafın sorumlu olması bu usûllerin nispeten az kullanılma sebepleri arasında sayılabilir. Diğer bir sebep olarak; bazı çözümler üretilmiş olsa da, akit konusu malın önce müşteriye teslimi sonra tekrar kiracı vasfıyla satıcıya tesliminin şart olması zikredilebilir. Tüm bu olumsuzlukların yanı sıra özellikle *bey' bi'l-istiğlâlin* bazı artılarının da olması önemli sayılabilecek derecede kullanılmasının nedeni olarak zikredilebilir. *Bey' bi'l-istiğlâl*le *bey' bi'l-vefaya* oranla daha yüksek ve muamele-i şer'iyeye paralel sabit bir gelir elde edilir. Borçlunun gaib olması ya da iflas etmesi gibi nedenlerle ileriki yıllarda muamele-i şer'iyeye yapılamaması halinde ribh namına nesne alınamazken aynı durum *bey' bi'l-istiğlâl*de söz konusu olduğunda vakıf ve yetim mallarıyla muaddün *li'l-istiğlâl* olan mallar için ecr-i misil alınabilir. Yine *bey' bi'l-istiğlâl*de akit konusu mal, hem alacağı teminat altına alır hem de alacaklıya öncelik hakkı tanır. Muamele-i şer'iyede rehin alınması halinde bu iki artı elde edilirken, *bey' bi'l-istiğlâl*deki tazmin sorumluluğu riski de üstlenilmiş olur.

İstanbul 1996; Döndüren, Hamdi, *Günümüzde Vakıf Meseleleri*, s. 101, Erkam Yayınları, İstanbul 1998; Akgündüz, Ahmed, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, s. 223-226, OSAV, İstanbul 1996.

155 Çizakça, Murat, *İslam Dünyasında ve Batıda İş Ortaklıkları Tarihi*, s. 117, çev. Şehnaz Layikel, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.

156 626 nolu defter, vr. 1-20.

F. SONUÇ

İnsanoğlunun toplumsal yaşamda borç alma ihtiyacı duyduğu bilinen bir gerçektir. Hatta bu ihtiyacın bazen zaruret derecesinde olduğu görülür. 18. yüzyılda belgelere yansıyan; savaş yıllarında devletin ve askeri zümrenin masraflarının artması, gayrimenkullerin zamanla tamire ihtiyaç duyması veya yanma halinde yeniden inşa edilmesi, gemilerin fırtınada telef olması, iltizam ve malikâne ihalelerinde belli bir peşinin yatırılması, bir makama atanmak için belli bir bedel ödenmesi, zanaat, ziraat, ticaret ve madencilikte üretiminin aksamaması, özellikle eşi seferde olan kadın ve çocukların nafakaya ihtiyaç duyması, savaş yıllarında toplanan artı vergilerin ödenmesi gibi durumlar *Osmanlı* toplumunda borç almayı gerektiren önemli sebepler olarak zikredilebilir. Hile-i şer'iyyeye cevaz veren *Hanefi* mezhebinin yaygın olduğu *Ortaasya*'da, verilen borç karşılığında alınan fazlalığın haram olan faiz kapsamına girmemesi hususunda bazı hukukî çözümler üretilmiştir. Bu hukukî çözümleri tevârüs eden *Osmanlı* toplumunun bunları geliştirdiği, kurumsallaştırdığı görülür. 18. yüzyıl söz konusu olduğunda muamele-i şer'iyye ve bey' bi'l-istiğlâl'in en çok uygulanan hile-i şer'iyyeler olduğu söylenebilir.

Devletin mualele-i şer'iyye, bey' bi'l-istiğlâl vb. işlemleri hem sömürü aracına dönüşmesini engelleyecek şekilde düzenlediği hem de denetim altında tuttuğu müşahede edilir. Bu tür hilelerin meşruiyeti noktasında kul hakkının iptal edilmemesine, herhangi bir tarafın zarara uğramamasına vurgu yapıldığı görülür. Böylece bir yandan borç almak zorunda kalanlara belli bir bedel ödeyerek istediği borcu bulma bir yandan da vakıf ve yetim gibi nakit paralarını işleterek ayakta kalabilen kurum ve şahıslara da verdikleri borç mukabilinde gelir elde etme imkânı sunulur. Dönemin şartlarını bilen ve ilmî kudretinde şüphe bulunmayan ulemanın kendi dönemleri için meşru gördükleri bu işlemlerin, o dönem için meşru olmadığını söylemek makul gözükmemektedir. Muamele-i şer'iyyenin hükmü noktasında farklı rivayetler bulunmakla beraber 18. yüzyıl ulemasının tercihi, bu akdin cevazı yönündedir. Bu cevaz hem kazaen hem de diyanetendir. Ancak bu noktada ihtiyatlı olunması gerektiğini salık verenler de vardır. Bey' bi'l-istiğlâl'in meşruiyeti noktasında ise şüphe içeren ifadeler 18. yüzyıl kaynaklarında pek rastlanmaz. Bu durum, ilgili gayrimenkule dair tazmin sorumluluğunun alacaklıda olmasının, onun elde edeceği gelirin meşruiyetini arttırmamasından kaynaklanmış olabilir. Muamele-i şer'iyye, bey' bi'l-istiğlâl ve benzeri usûllerden herhangi birine başvurmaksızın verilen borç karşılığında artı bir fazlalık almak, oran ne olursa olsun riba olarak görülür ve kesinlikle yasaktır. Bu yasak gayrimüslimler için de geçerlidir. Onlar da kendi aralarında bile olsa verdikleri borç karşılığında artı bir gelir elde edebilmek için bu usûllerden birini kullanmak zorundadır. Bu usûlleri kullanarak artı bir gelir elde etme imkânı A'dan Z'ye her şahıs ve kurum için geçerlidir. Bu imkânın sadece vakıf ve yetimlere tanındığı şeklindeki ifadeler, muhtemelen kaynaklarda bu usûllerin meşruiyetini ispat sadedinde vakıf ve yetimlere ait paraların işletilmesinin bir zorunluluk olduğuna değinilmiş olmasından kaynaklanır.

Muamele-i şer'iyye, bey' bi'l-istiğlâl vb. usûllerle gelir elde edebilmek için bu işlemlerin kadiya tescil ettirilmesi gibi bir şart söz konusu değildir. Muamele-i şer'iyye ile elde edilebilecek yıllık gelire dair devletin koyduğu üst sınır %15'tir. Sadece sarraflara bunun üzerinde gelir elde etme hakkı tanındığı görülür. Bey' bi'l-istiğlâlde kira bedeli olarak alınan miktar, ilgili mülkün rayiç kira bedeli olmayıp muamele-i şer'iyye ile alınan miktarla paralellik arz eder. Nitekim her bir vakıf, ister muamele-i şer'iyye ile ister bey' bi'l-istiğlâlle borç versin aynı oranda gelir elde eder.

Bazı fıkıh tarihi çalışmalarında, *Osmanlı* döneminin gerileme dönemi olarak nitelendirildiği, bu dönemde mezhep taassubunun bulunduğu, âlimlerin fikhî birikime pek katkıda bulunmadığı, fıkıhın hayattan koptuğu şeklinde değerlendirmeler yapılır. Halbuki 18. yüzyıl kaynakları, özellikle fetva ve sakk mecmualarıyla risaleler incelendiğinde fıkıhla hayat arasındaki bağların son derece canlı olduğu, ulemanın kör bir taklid içerisinde olmadığı, geleneğe bağlı kaldığı ama gerektiğinde zincire yeni halkalar eklediği, ortaya çıkan yeni meselelere şartlara uygun, ihtiyaca cevap veren çözümler ürettiği görülür.

Mut'a Nikâhı

Osman Kaşıkçı*

Sunni and Shi'i ulama, agree that mut'a was permitted at the beginning of Islam. However, they disagree as to the reasons it was permitted.

The Shi'i View: All Shi'i ulama hold that (Nisa, 4/24) verse -especially the words: 'Such wives as you enjoy (istamta'tum)- refers to the permissibility of mut'a. There are many sayings of the Shi'i Imams and the Companions which indicate that mut'a was permitted up until the time of 'Umar's prohibition. As we have already seen, 'Ali said: 'If 'Umar had not prohibited mut'a, no one would commit fornication except the wretched.

The Sunni View: Those Sunnis who hold that the Qur'anic verse (4:23) does indeed refer to the permissibility of mut'a also maintain that the verse was subsequently abrogated (naskh) by other Qur'anic verses. The Sunnis argue that sexual intercourse is forbidden except with one's wife or a slave by reason of the verse (23: 1-6). According to the Prophet's wife 'Aisha and others: 'Mut'a is forbidden and abrogated in the Qur'an. The Sunni argument continues by pointing out that without question a woman enjoyed through muta is not a slave. Nor is she a wife, for several reasons: inherit, living allowance, waiting period e.c.

In Sunni sources hadith have been transmitted from the Prophet showing that he banned mut'a during his lifetime. In most of the Sunni 'sound collections' (sihah), it is related from 'Ali, Ibn Sabra and Salma b. al-Akwa that they said (summarily) "Prophet of God banned the mut'a of temporary marriage"

I- GENEL OLARAK

Yararlanılan şey demek olan mut'a, kavram olarak, evlenme engeli bulunmayan bir kadınla bir erkeğin, belli bir süre için ve belli bir mal karşılığında birlikte yaşamak üzere anlaşmaları demektir¹. Mut'a İslamın ilk dönemlerinde uygulanmış fakat sonradan yasaklanmış bir uygulamadır. Bu açıdan mut'a İslam hukukunun tedriciliğini gösteren örneklerden biridir. Ne var ki Şi'anın, Hz. Peygamber'in mut'ayı yasakladığına ilişkin rivayetleri kabul etmemesi onu sünniler ile Şia arasında tartışmalı konulardan biri haline getirmektedir. Bu noktada sünnilerce muteber kabul edilen Abdullah İbn Abbas'tan çelişkili ifadelerin rivayet edilmiş olması da tartışmayı artırıcı bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Şi'anın mut'ayı uyguluyor ve meşruiyetini savunuyor olması ülkemizde az da olsa bu uygulamaya rastlanılmasına sebep olmaktadır². Bu nedenle konu çeşitli eserlerde incelenmiş olmakla birlikte hukuki açıdan mut'anın yapılışı, şartları ve hükümlerinin müstakil bir çalışmada ele alınması şüphesiz faydadan hâlî değildir. Sünni hukukçular mut'ayı batıl kabul etmiş ve ona bağlı olarak

* Doç. Dr., Erzurum Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

1 Ebû Cafer Şeyhütaife Muhammed b. Hasan b. Ali Tûsî, *et-Tehzibü'l-Ahkâm*, C. VII, Tahran 1944, s. 262. Ayrıca mehir miktarı belirlenmeksizin yapılan nikâh akdinden sonra, henüz cinsel birleşme olmadan boşanma veya fesih yoluyla evliliğin sona ermesi durumunda kadına verilen şeye de mut'a denmekte ise de (Bakara, 2/241; Ahzâb, 33/49; Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mu'faddal Ragıb İsfahani, Mu'cemu Müfredati Elfazî'l-Kur'ân, s. 461) biz burada sadece "sürekli evlilik" anlamındaki mut'a üzerinde duracağız.

2 İbrahim Canan, *Namus Finesi Mut'a*, İstanbul 1992, s.3 vd.

hükümler geliştirmişlerdir. Hemen her yerde bulunabilecek bu hususlar üzerinde burada ayrıca durulmayacaktır. Sadece meşruiyeti açısından şiiilerle aradaki tartışma sebepleri ve gerekçelerine yer verilecektir. Dolayısıyla bu incelememizde mut'anın meşruiyeti ile şii kaynaklarına göre mut'anın hukuki boyutu üzerinde durulacaktır. Böylece mut'anın İslam hukuku açısından meşru olup olmadığı daha rahat anlaşılacaktır.

II- MUT'A'NIN MEŞRUIYETİ

A- KUR'ANDA MUT'A

İmamiyyeye göre “*Savaş esiri olarak sahibi olduğunuz cariyeler müstesna, evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı. (Bunlar) Allah'ın size yazdığı yasaklardır. Bunların dışında(ki kadınları) iffetli yaşamak, zina etmemek şartıyla mallarınızla istemeniz size helâl kılındı. Onlardan yararlandığınızda, karşılığını verin. Bedeli kararlaştırdıktan sonra birbirinizi razı etmenizde bir sakınca yoktur...*” (Nisa, 24) şeklindeki ayet mut'a ile ilgilidir³. Onlara göre “Bunların dışında kalanları mallarınız karşılığında almanız sizlere helal kılındı” şeklindeki ifade, sayılanların dışında her hangi bir kadınla mal karşılığı evlenmenin ve onunla cinsel ilişkide bulunmanın helal olduğunu göstermektedir. Bu ise mut'a nikâhından başka bir şey değildir. Çünkü mal karşılığı cinsel ilişkinin hukuka uygunluğu sadece mut'a nikâhında vardır. Dolayısıyla söz konusu ayetteki “istimtâ” dan maksat mut'a nikâhıdır. Ayrıca ayetteki “Bedeli kararlaştırdıktan sonra birbirinizi razı etmenizde bir sakınca yoktur” hükmü mut'a akdinde belirlenen süre bittikten sonra, erkeğin bedeli, kadının da süreyi arttırabileceği anlamına gelmektedir⁴.

Sünniler ile Şiiilerin Zeydiye kolu Kur'anda mut'a ile ilgili bir ayet olmadığını, İmamiyyenin mut'ayı düzenlediğini iddia ettiği (Nisa, 24) ayette kendisinden önceki ayetle birlikte nikâhlanılması haram olan kadınlar sayıldığını, sonra da “*Bunların dışında kalanları ... almanız sizlere helal kılındı*” şeklinde normal daimi nikâhla evlenmekten söz edildiğini ifade etmektedir. Buradaki “bedel” ten maksat da “mehir”dir. Gerçekten bu ayetle, gerek kavram gerekse nitelik itibarıyla mehirden söz eden diğer âyetler arasında bir bütünlük vardır⁵.

Diğer taraftan aynı ayette “iffetinizi korumak... kaydıyla” denmesi de bu düzenlemenin dâimî nikâhla ilgili olduğunu göstermektedir. Zira mut'a'da “iffeti korumak”

3 Ebu Cafer Mumammed b. Yakub b. İshak el Küleynî er-Râzi, *el-Füru' mine'l-Kâfi*, C. V, Beyrut 1401, s. 448; Ebû Cafer Şeyhütaife Muhammed b. Hasan b. Ali Tûsî, *el-İstibâr fîma Uhtulife mine'l-Ahbâr*, C. III, Tahran 1970, s. 141.

4 Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el-Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmî'l-Kur'an*, Riyad 2003, C. V, s. 130; Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzi Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'an*, C. III, Beyrut 1985, s. 95; Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid et-Taberî, *Câmiü'l-beyân fî tefsiri'l-Kur'an*, C. V, Beyrut 1986, s. 9; Zeynüddin b. Ali b. Ahmed el-Amili eş-Şamî Şehîd-i Sâni, *er-Ravzatü'l-behiyye fî Şerhi Lüm'ati'd-Dımaşkiyye*, C. II, Beyrut ty, s. 103; Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin er-Râzi, *et-Tefsirü'l-Kebir, Mefatihü'l-Gayb*, C. X, Beyrut 1990, s. 52; Muhammed Hüseyin Tabatabai, *el-Mizan fî Tefsiri'l-Kur'an*, C. IV, Beyrut 1973, s. 273.

5 Bakara, 2/229; Nisâ, 4/4, 21.

diye bir şey yoktur. Yine aynı ayette “fuhşa/zinaya düşmemek” kaydına da yer verilmektedir. Bu şekilde meal verilen kelimenin Kur'an'daki karşılığı “sifâh” kökünden türemiştir. Sifâh ise, hiçbir gaye ve maslahat gözetmeden sperm dökmek demektir. Mut'ada sadece tarafların cinsi açıdan tatmini söz konusudur. Zinaya düşmemek için yapıldığı söylenen mut'anın hangi noktalarda zinadan farklı olduğu tartışılabilir. Hz. Peygamber'in mut'a'ya başlangıçta izin vermesinin amacı başkadır. Her şeyden önce konu ile ilgili bir ayet yoktur. Söz konusu cahiliye adetini zaruret gereği hemen yasaklamayı uygun bulmamıştır. Aynı durum içki için de söz konusudur. Bilindiği üzere Hz. Peygamber daha sonra yasaklanan içkiye de izin vermiştir. Dolayısıyla başlangıçta ilahi irade tarafından hakkında hüküm indirilmeyen bir hususta Hz. Peygamber'in hakkında hüküm bulunmayan bir şeyde asıl olan caiz olmasıdır kaidesinden hareketle cevaz vermesinde yadırganacak bir durum söz konusu değildir.

Yine ayette geçen “istimtâ” faydalanmak, istifade etmek gibi anlamlara gelmektedir ki evlilikte gerçekten taraflar birbirinden yararlanmaktadırlar. Yararlanma sadece mut'a'ya has bir şey değildir. Diğer taraftan ayette ücretin verilmesi “istimtâ”ya bağlanmaktadır. Daimi nikâhta cinsel ilişki gerçekleştikten sonra boşanma olursa kadın mehrin tamamına hak kazanmaktadır ki bu da “istimtâ”nın normal nikâhtaki cinsel ilişkiden kinâye olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktada İbn Abbas'a atfen imamilerin delil kabul ettiği “belli bir süreye kadar” okuyuşu “şâz”dır. Yani birkaç kişinin özel okuyuşundan ibarettir. Bu şekildeki okuyuş bir anlamda şerh olduğuna göre söz konusu kelimelerin ayet kabul edilmesi ve ona dayanarak hüküm verilmesi mümkün değildir⁶.

Aynı ayetteki “Mehir takdir edildikten sonra birbirinizi razı etmenizde bir sakınca yoktur” hükmü mehrin belirlenmesinden sonra, karşılıklı anlaşmak suretiyle, belirlemeden az veya daha çok vermekte bir sakınca bulunmadığını göstermektedir. Yoksa bu hükmü mut'a da kararlaştırılan süre bittikten sonra erkeğin bedeli, kadının da süreyi arttırabileceği şeklinde anlamak mümkün değildir⁷.

Kaldı ki söz konusu (Nisa, 24) ayetin bir an için mut'a ile ilgili olduğunu farzetsek bile, bu ayet başka bir ayetle neshedilmiştir. Hem de bu iddiayı, İmamilerin Sünnilere mut'anın caiz olduğuna ilişkin olarak görüşlerini delil gösterdikleri İbn Abbas ortaya koymaktadır. Ona göre mut'a, İslâm'ın ilk döneminde vardı. Bir kimse tanımadığı bir beldeye geldiği zaman, orada kalacağı süre içinde, eşyasını koruyacak ve kendisine hizmet edecek bir kadınla evlenirdi. Bunun üzerine, şu âyet indi: “*Ve onlar ırzlarını korurlar. Ancak eşleri ve sahip oldukları câriyeler bunun dışındadır. Bunlarla olan cinsel ilişkilerinden dolayı kınanmazlar. Kim bundan ötesini isterse işte onlar haddi aşanlardır*” (Mü'minûn, 23/5-7). Dolayısıyla bu iki ilişki dışındaki bütün ilişkiler yasaklanmıştır⁸.

6 Cessâs, III, 94-97; Kemaleddin İbn Hümâm, *Şerhu Fethu'l-Kadir*, Beyrut ty, C. II, s. 216; İbn Abdüşşekûr, Muhibbullah el-Bihârî, *Müsellemü's-Sübût (Fevâtihu'r-Rahamût* şerhi ile), C. II, Dimeşk ty. s. 16; İbn Kudâme, *el-Muğni*, C. I, Kahire ty. s. 181; Ebû Yahyâ Zeynüddin Zekeriyâ Zekeriyâ el-Ensârî, *Fethü'l-Vehhab bi-Şerhi Menheci't-Tullab*, C. II, Beyrut ty, s. 163.

7 Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, Kahire ty, C. V, s. 5; Râzî, X/45, 46; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1936, C. II, 1327.

8 Tirmizî, Nikâh, 29.

Keza Hz. Aişe de kendisine mut'a sorulunca bu ayeti okumuş ve normal evlilik ile cariyesi dışında birisi ile evlenen kişinin haddi aştığını belirtmiştir⁹. Yine İbn Abbâs mut'a ayetinin "*Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınız zaman iddetlerini dikkate alarak boşayın*" (Talâk, 1) ayeti ile de çeliştiği için neshedildiğini ileri sürmüştür¹⁰. Bu nedenle sünni hukukçular, İbn Abbas'ın başlangıçta mut'ayı hukuka uygun bulsa bile sonradan bu fikrinden döndüğünü belirtmişlerdir¹¹. Nitekim Evzâ'î de, Hicâz uleması arasında yaygın olan fakat İslam'a uygun olmadığından terk edilmesi gereken beş görüşten birisinin de mut'a nikâhının cevazı olduğunu ifade etmiştir¹².

Sonuçta Şianın mut'anın meşruiyetine delil gösterdiği ayet, her şeyden önce mut'a ile değil, normal evlilikle ilgilidir. Öyle olduğunu bir an için farz etsek bile mehir, boşanma ve miras ayetleri ile söz konusu ayetin neshedildiği açıkça ortadadır.

B- SÜNNET'TE MUT'A

İslam'ın ilk dönemlerinde Hz. Peygamber'in mut'a nikâhına izin verdiği bilinmektedir. Gerçekten sahih bir hadiste Abdullâh b. Mes'ûd, "*Hz. Peygamber ile birlikte gaza daydık. Yanımızda kadınlar yoktu. "Acaba kısırlaşsak mı?" dedik. Allah Rasûlü bizi bundan menetti; ardından bize bir elbise karşılığında belli bir zamana kadar bir kadınla evlenmemize (mut'aya) izin verdi ve "Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı şeyleri haram kılmayın..." ayetini okudu*"¹³ demektedir. Keza Câbir b. Abdullâh da kendisine mut'a ile ilgili sorulan bir soruya "*Hz. Peygamber, Ebû Bekir ve Ömer zamanında istimtâ' (mut'a) yapardık*" şeklinde cevap vermiştir¹⁴. Yine Ebû Said el-Hudrî de: "*Biz Hz. Peygamber zamanında bir elbise mukabilinde mut'a yapardık*"¹⁵ demiştir. Abdullah b. Abbâs da Hz. Peygamber zamanında mut'a yapıldığını belirtmiştir¹⁶. Bunlardan başka birçok sahabiden bu doğrultuda hadisler rivayet edilmiştir¹⁷.

İmamiye hukukçuları da bu ve benzeri rivayetleri esas alarak mut'a nikâhının sünnet tarafından da hukuka uygun bulunduğunu iddia etmişlerdir¹⁸.

Bu rivayetlere bakıldığında Hz. Peygamber'in başlangıçta mut'aya izin verdiği anlaşılmaktadır. Ancak daha sonra Hz. Peygamber mut'ayı açıkça yasaklamıştır. Ger-

9 Celaledin es-Suyuti, *ed-Dürü'l-Mensur fit-Tefsiri bi'l-Me'sur*, C. IV, Kahire 1314, s. 5.

10 Cessâs, III/95; Râzî, X, 49.

11 Râzî, X/49; Cessâs, III/102; Serahsî, V/152; Merğînânî, III/247; İbn Hümâm, III/248; Şemseddin el-Hatîb Muhammed b. Ahmed el-Kahiri Şirbini, *Mugni'l-muhtac ila Ma'rifeti Meani Elfazi'l-Minhac*, C. III, Kahire 1958, s. 142; Abdullah b. Mahmud b. Mevdud el-Mavsilî, *el-İhtiyar li Ta'ili'l-Muhtar*, C. III, İstanbul 1991, s. 89; Şevkânî, *Neylû'l-Eutar*, C. VII, Beyrut ty., s. 227.

12 Ebû Abdullah İbnü'l-Beyyî Muhammed Hakim en-Nisaburi, *Ma'rifetü Ulumi'l-Hadis*, Medine 1977, s. 65; Şevkânî, VII/228.

13 Buhârî, Tefsir, Mâide, 9; Nikâh, 8; Müslim, Nikâh, 11; Beyhakî, VII/200-201; İbn Hanbel, I/420, 432, 450.

14 İbn Hanbel, III/380; Müslim, Nikâh, 15.

15 İbn Hanbel, III/22; Ebû'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman Heysemi, *Bugyetü'r-Raid fi Tahkiki Mecmaü'z-Zevâid ve Menbaü'l-Fevâid*, C. IV, Beyrut 1994, s. 486.

16 Müslim, Nikâh, 27; Beyhakî, VII/205.

17 İbn Hanbel, VI/348; Müslim, Hac, 194-195.

18 Tûsî, el-İstibsâr, III/142.

çekten Hz. Ali, Hz. Peygamberin Hayber günü mut'ayı ve evcil eşeklerin etini yemeyi yasakladığını rivayet etmektedir¹⁹. Aslında bu hadis, İmamiyyenin kaynaklarında da yer almaktadır. Ne var ki bunlar söz konusu hadise rağmen Hz. Ali'nin (kime karşı ve ne amaçla olduğu bilinmeyen) takiyye yaptığını, mezhepte hakim olan görüşün bu olmadığını, bu nedenle şaz olan bu rivayetle amel edilemeyeceğini ifade etmişlerdir²⁰. Keza Sebre b. Ma'bed el-Cühenî'den nakledilen bir hadîse göre de, Rasûlullah ile birlikte Mekke fethine katılan Sebre'nin, orada Hz. Peygamber'in izin vermesi üzerine bir câriye ile mut'a yaptığını, bir veya üç gün câriye ile birlikte yaşadıktan sonra, Hz. Peygamber'in Hacerü'l-Esved ile Kâbe kapısı arasında durarak şöyle buyurduğunu nakletmiştir: *"Ey insanlar, ben size kadınlarla mut'a yapmanız konusunda izin vermiştim. Şüphesiz Allah, onu kıyamet gününe kadar haram kılmıştır. Kimin yanında (mut'a nikâhı ile tuttuğu) kadın varsa, onu serbest bıraksın. Onlara verdiklerinizden hiçbir şey geri almayınız"*²¹. Bunlardan başka mut'anın Huneyn savaşının bir kolu olan Evtas savaşı sırasında²² ve Vedâ hacı sırasında yasaklandığı da rivayet edilmiştir²³.

Görünen o ki mut'anın yasaklanış zamanında ihtilaf olsa da, Hz. Peygamber'in hayatında yasaklandığı hususu kesindir²⁴. İslam hukukunda yeni hükümlerin inmesinde veya mevcut hükümlerin kaldırılmasında tedricilik yani zamanla yasaklanması birçok vakıda uygulanmış bir yöntemdir. İçki, faiz, sayısız evliliğin dörde indirilmesi ve benzeri bir çok hususta bu tedriciliği görmek mümkündür. Bu nedenle burada yadırganacak bir durum söz konusu değildir.

C- MUT'A'YI HZ. ÖMER'İN YASAKLAMASI MESELESİ

Hz. Ömer'in *"Şüphesiz Allah, Rasûlüne dilediği şeyi dilediği sebeplerle helal kılıyordu. Kur'an da yerli yerince nazil oldu. Hac ve umreyi Allah için tamamlayın. Bunu da Allah'ın emrettiği şekilde yapın. Bu kadınlarla mut'a nikâhı yapmayı da kesin artık! Şayet bana bir kadınla mut'a yapan birisi getirilirse, and olsun onu recmederim"*²⁵ dediği rivayet edilmektedir. Ayrıca Cabir b. Abdullah'tan *"Biz Hz. Peygamber ve Ebû Bekir zamanında bir avuç kuru hurma ve un mukabilinde istimtâ' yapardık. Nihayet Ömer, Amr b. Hureys hadisesinden ötürü bundan nehyetti"*²⁶, İmrân b. Husayndan da *"Allah'ın kitabında "mut'a ayeti" nazil oldu; Hz. Peygamber de bize izin verdi. Daha sonra bunu nesheden bir ayet nazil olmadığı gibi, Hz. Peygamber de vefatına kadar bizi ondan menetmedi. O'ndan sonra bir adam (Hz. Ömer'i kastediyor) çıkıp kendi düşüncesiyle dilediğini söyledi"*²⁷; Hz. Ali *"Hattâb oğlu benden önce bunu*

19 Buhârî, Nikâh, 31; Müslim, Nikâh, 29-32; İbn Mâce, Nikâh, 44.

20 Ebû Cafer Şeyhütaife Muhammed b. Hasan b. Ali Tûsî, *et-Tehzibü'l-Ahkâm*, C. VII, Tahran 1944, s. 251.

21 Müslim, Nikâh, 19, 22, 24; İbn Mâce, Nikâh, 44; Dârimî, Nikâh, 16; İbn Hanbel, III/406.

22 Müslim, Nikâh, 3, H. 18.

23 İbn Mâce, Nikâh, 44.

24 İbn Hümmâm, III/248; Muhammed b. Mahmud Baberti, *Şerhu'l-İnaye ale'l-Hidaye (Telmilet-ü Fethu'l-Kadir için)*, C. III, Beyrut ty., s. 248; Şirbînî, III/142.

25 İbn Mâce, Nikâh, 44; Müslim, Hac, 145; Cessâs, III/96.

26 İbn Hanbel, III/304; Müslim, Nikâh, 16.

27 Buhârî, Tefsir, Bakara, 24; Müslim, Hac, 172, 173.

*yasaklamasaydı, şakiler dışında kimse zinaya düşmezdi*²⁸ ve İbn Abbas'dan da benzer bir ifadeler rivayet edilmiştir²⁹.

İmamiyye de bu rivayetlere dayanarak mut'a nikâhının Hz. Peygamber değil, Hz. Ömer tarafından yasaklandığı sonucuna varmışlardır.

Oysa Hz. Peygamber'in izin verdiği bir şeyi Hz. Ömer'in yasaklaması söz konusu olamaz. O, içtihadı olmayan böyle bir meselede devlet başkanı olarak yasağı hatırlatabilir veya yasağı ihlal edenleri cezalandırabilir. Hz. Ömer'in bu sınırları aştığı bir an için farz edilse bile o anda yaşayan ahabın böyle bir şeye sükut etmeleri mümkün değildir. Hz. Ömer'in söz konusu ifadelerinin sebebi, bazı sahabilerin, Hz. Peygamber'in mut'ayı kesin ve ebedî olarak yasakladığını duymamış olmaları ihtimalini akla getiriyor³⁰. Dolayısıyla Hz. Ömer de mut'a yasağını yeniden duyurma ihtiyacı hissetmiştir³¹. Dahası duysalar dahi bazı sahabilerin uygulamaya devam etmiş olmaları da mümkündür. Bu sebeple bir devlet başkanı olarak hukuku uygulayacağını ifade etmiştir. Dolayısıyla Hz. Ömer'in ikazı, toplumu yasaklara uymaya çağrıdan ibarettir. Onun bu çağırısına orada bulunanların itiraz etmemeleri de konuyu bu şekilde anlamamızı gerektirmektedir.

D- MUT'ANIN YASAK OLMASINI GEREKTİREN SOSYAL SEBEPLER

İslam, naklî olduğu kadar aklî bir dindir. Ayrıca her sistemde olduğu gibi onun getirdiği hükümlerde de bir tutarlılık ve bütünlük vardır. Bu sebeple naklin yanında aklen de mut'anın geçerli olup olamayacağı üzerinde durmak gerekir. Gerçekten mut'a, naklen olduğu gibi aklen de İslam'a uygun olamaz. Şöyle ki,

1- **İnsan Psikolojisi Açısından:** Evlilik, insanın sadece cinsî değil, ruhî açıdan da tatminini amaçlar. Toplumun çekirdeğini oluşturan aile yapısı baba-anne dede-nine ve çocukları ile insana aidiyet ve mes'uliyet duygusu verir. İnsan, eşi ve çocukları için bir şeyler yapmak ister. Eşinin ve çocuklarının yanında kendisini daha güvende ve mutlu hisseder. Kendisinde bir topluluk ruhu oluşur. Onlarla birlikte yemek içmek eğlenmek insana tarifi mümkün olmayan mutluluk verir. Mut'ada evlilik geçici, çocuklar ise istisnadır. Kadın da çocuklar da ödünç alınmış gibidir. İnsanlar geçici olan şeyleri geçici duygularla severler. Yeme-içme gibi. Dolayısıyla mut'ada kalıcı bir mutluluk tablosu oluşmaz.

2- **Erkek Psikolojisi Açısından:** İnsanların geçici olarak mut'a nikâhı ile tatmini mümkün gibi görünse de uzun vadede insanın sıcak bir aile ortamına ve yerleşik bir hayata ihtiyacı olduğu kesindir. Bir kaç gün, ay ya da yılda elinde valizi ile ev değiştiren insanın sağlıklı bir ruh haletine sahip olması ve topluma, işine kendisini

28 Küleynî, *el-Kâfî*, V/448.

29 Cessâs, III/96; Şevkânî, VII/228.

30 Nevevî, IX/182, 183, 186; Ahmet Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, C. VII, İstanbul 1977, s. 223, 226.

31 Şevkani, VI/147.

verebilmesi beklenemez. O yeni maceralar yeni eşler aramayı her zaman ön planda tutacaktır.

3- Kadın Psikolojisi Açısından: Kısa ya da uzun sürelerle farklı farklı erkeklerle birlikte olan kadının ruh halini tarif ve tahlil etmek için derin bir psikoloji bilgisine sahip olmaya gerek yoktur. Bedenini satarak para kazanmak ve yaşamını devam ettirmek normal bir insanın yapacağı davranış değildir. Onun için hayat, genellikle başkalarının cinsî duygularını tatminden ibarettir. Başkalarının cinsî arzuları onun için ekmek parasıdır. Bu durumdaki kadının ne kendisine ne de topluma bir faydası olamaz. Onun böyle bir evlilikten çocuğu olsa bile onları sağlıklı bir şekilde yetiştireceği iddia edilemez.

4- Çocuk Psikolojisi Açısından: Tarafların anlaştıklarını ve mut'a evliliğinden çocuk sahibi olduklarını düşünelim. Daha sonra süre dolunca babanın evi terk edip gittiğini onun yerine başka birisinin geldiğini gören çocuğun durumunu düşünürken İslamın bu nikâhı niçin yasakladığı daha net bir şekilde anlaşılmaktadır. Gerçek babanın çocuğun masraflarını karşılaması hiç bir şey ifade etmez. Üvey baba yanında yetişen çocukların ya işkence gördükleri ya da evden kaçtıklarına her zaman rastlanmaktadır. Bu sebeple mut'a nikâhının sağlıklı bir çocuk psikolojisi derdi olmadığı ortadadır.

5- Ailelerin Huzur ve Gururu : Düşün ve nikâhlar, toplum ve aileler açısından farklı duygularla icra edilen merasimlerdir. Her iki taraf ve aileleri için de ayrı bir huzur ve mutluluk kaynağıdır. Bir gün olsun beyaz bir gelinlik giymeyi dünyalara değişmeyen insanlar oldukça fazladır. Mut'a da böyle merasim, huzur ve gururdan söz etmek mümkün değildir. Diğer taraftan daimi evlilikle sıhri hısımlıklar doğmakta ve aile çevresi genişlemektedir. İnsanların sevinç ve hüznlerini paylaşma da ailenin son derece büyük önemi vardır. Acılar paylaşıldıkça azalır, sevinçler paylaşıldıkça artar. Gerçek paylaşma da aile bireyleri arasında olur. Mut'a ile evli çift niye birbirleri için sevinsin veya üzülsünler. Süre dolunca belki de birbirlerini hiç görmeyecekler.

6- İslamda Evlilikten Beklenen Amaç Açısından: Mut'a nikâhı ile İslam'ın evlilikten beklenen amaçları da elde edilemez. "Evlenip çoğalınız" diyen peygamberin bir taraftan da mut'a nikâhına daimi olarak izin vermesi bir tezat oluşturur. Geçici bir zaman dilimi için izin vermiş olması daimi izin vermesini zorunlu kılmaz. Her devrin şartları ayrıdır. İslamda evliliğin en önemli amacı neslin devamıdır. Mut'a nikâhında neslin devamı söz konusu olmayıp nefsin cinsi arzularının tatmini ön plandadır³². Evlenmeden maksat yalnızca cinsî tatmin olsaydı, bunun belirli bir zamanla sınırlı olması da makul ve meşru olurdu. İşte bu sebeple İslâm, evliliğin devamlı olması maksadıyla yapılmasını istemiş, bunu akdin sıhhat şartı kılmıştır. Diğer taraftan çocuk sevgisi insan farkına varsa da varmasa da yaratılış gereğidir. Onun yerini hiç bir şey dolduramaz. Mut'a tamamen menfaat birleşmesi olduğundan aile sıcaklığını hissetmek ve çocuk sevgisini tatmin etmek mümkün değildir.

32 Women's International Network News; Autumn 97, Vol. 23, Issue 4, p. 44.

Sonuç olarak aylarca ya da yıllarca evinden ayrı kalan kimselerin mut'a yapmasına izin verilmezse daimi olarak evlenmek istemediğinden zinaya düşerler gerekçesi ile açıkça İslam'a aykırı bir yöntem olan mut'a önerilemez. Zira mut'a şu ya da bu şekilde ama açıkça yasaklanmış bir yöntemdir³³. İmamiyyenin bu duruma sahip çıkması bilgi kaynaklarındaki farklılıktan ileri gelmektedir³⁴.

Mut'anın aklen ve naklen gayrı meşru olduğunu tespit ettikten sonra hukuki açıdan mut'ayı ortaya koymaya çalışalım. Böylece İslam'ın öngördüğü evlilik ve aile düzenine uymadığı kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

III- HUKUKİ AÇIDAN MUT'A

A- MUT'ANIN UNSURLARI

1-Taraflar

Mut'a bir kadın ile bir erkek arasında yapılabilir. Buna göre bir erkekle erkek veya bir erkekle cinsiyeti belli olmayan (hünsa) arasında mut'a yapılamaz. Tarafların akdi bizzat yapmaları zorunlu olmayıp veli, vekil veya vasi tarafından yapılması da mümkündür.

2- İrade Beyanı

Mut'a, icap ve kabul ile kurulur. İrade beyanının geçerli olabilmesi için tarafların birbirlerinin icab ve kabullerini duymaları, anlamaları ve kabulün icaba uygun olması gerekir. Maksat anlaşılmak şartı ile kullanılan dilin önemi yoktur. Ancak kullanılan kavramların önemi vardır. Başka bir ifade ile mutlaka "mut'a" veya türevleri kullanılmalıdır. Süre belirlenmeksizin "evlenme" veya "nikah" kavramları kullanılırsa yapılan normal bir nikah akdidir. Buna mukabil "mut'a" kavramı kullanılırsa akit batıl olur³⁵. Mut'a nikâhında genelde icab ve kabul şu şekilde beyan edilir: Eğer icabda bulunan erkek ise: "Allah'ın kitabı, Rasûlünün sünneti üzere aramızda şu kadar gün ve şu kadar bedelle (ve ileri sürdüğü başka şartlarla) beni mut'alandır" dedikten sonra kadın da "peki" veya "razıyım" derse mut'a nikahı yapılmış olur. Bu cümleler misal kabilinden olup aynı anlama gelen başka ifadeler de kullanılabilir. İcab, kadın tarafından da yapılabilir³⁶.

B- MUT'ANIN ŞARTLARI

Mut'anın şartlarını incelerken in'ikad, sıhhat, nefaz ve lüzum şartları şeklinde bir ayırım yapılmamıştır. Bununla birlikte tabi olduğu hükümler açısından şartları in'ikad, nefaz ve lüzum şartı olarak üç kısma ayırarak incelemek mümkündür.

33 <http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00097.htm>

34 Abdülbaki Gölpınarlı, *Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik*, İstanbul 1987, s. 616 vd.

35 İbnü'l-Mutahhar Cemaleddin Hasan b. Yusuf b. Ali Mutahhar Hillî, *Muhtelefû's-Şia fi Ahkami's-Şeria*, C. VII, Tahran 1381, s. 228.

36 Küleynî, V/455; Abdülazîz et-Tarablusi İbnü'l-Berrac, *el-Mühezzeb*, C. II, yy. 1985, s. 240.

1- Mut'anın İn'ikad Şartları

a) Ehliyet

Mut'a yapacak tarafların âkil (temyiz gücüne sahip) ve bâliğ (ergenlik çağına gelmiş) olmaları gerekir³⁷. Bâliğ olmayan kimseler ancak velilerinin izni ile mut'a yapabilirler³⁸.

b) Daimi Evlenme Engelinin Olmaması

Daimi evlenme engelleri, kan hısımlığı, sıhrî hısımlık ve süt hısımlığı olmak üzere üç başlık altında toplanabilir. Kan hısımlığı, erkek açısından bakıldığında anne, baba ve anne tarafından anneler olmak üzere usulü; kız ve oğlun kızları şeklinde furuu; ana-babanın furuu yani kız kardeşler ve onların fûruları ve ana-baba tarafından dede ve ninelerin fûruudur ki hala ve teyzeleri kapsamaktadır. Sıhrî hısımları ise, baba ve dedelerin üvey karıları, fûruun eşleri yani gelinleri, eşin usulu yani kaim valide ve üvey kızlardır. Süt emme sebebi ile de süt çocuğu süt emdiği annenin normal evladı yerine koyduğumuzda kimlerle evlenemiyorsa onlarla aynı anda evlenilemez³⁹.

c) İrade Beyanının Şartsız Olması

Mut'anın yapıldığı anda kesin olması gerektiğinden kuruluşunun taliki şarta bağlanması mümkün değildir. Ancak takyidi şarta bağlanabileceği kabul edilmektedir. Şu kadar var ki bu şartların akit sırasında yani icap veya kabul beyanı ile birlikte ileri sürülmesi gerekir. Bu durumda icaptan önce ileri sürülen şartlar bağlayıcı değildir⁴⁰. Akit esnasında da Kitap ve Sünnete aykırı olmayan şartlar ileri sürülebilir. Bunlar genellikle mut'anın süresi, mehiri, aralarında cinsel ilişki olup olmayacağı, sadece gündüzleri ya da geceleri birlikte olunacağı, günde veya toplamda kaç defa birlikte olunacağı ve mirasçılık cereyan edip etmeyeceği gibi şartlardır⁴¹.

d) Mehirin Kararlaştırılmış Olması

Mut'a nikâhında mehirin kararlaştırılması gerekir. Şayet mehir kararlaştırılmayacak olursa akid batıl olur⁴². Mehirden herhangi bir alt ya da üst sınır yoktur. Tarafların bu hususta anlaşmaları لازم ve kâfidir⁴³. Mut'a da kadının mehiri hak etmesi için nikâh akdinin yapılması yeterlidir. Ayrıca cinsel ilişki şart değildir. Hatta cinsel ilişki

37 Muhammed b. Mekki b. Muhammed Amili Şehid-i Evvel Şemseddin, *el-Lûm'atü'd-Dimaşkiyye*, (Zeynüddin b. Ali b. Ahmed el-Amili eş-Şami Şehid-i Sani'nin *er-Ravzatü'l-Behiyye fi Şerhi Lûm'ati'd-Dimaşkiyyesi* ile beraber), C. II, Beyrut 1967, s. 103 vd.

38 Tûsî, *el-İstibâr*, III/145.

39 Zeynüddin b. Ali b. Ahmed el-Amili eş-Şami (Şehid-i Sani), *er-Ravzatü'l-Behiyye fi Şerhi Lûm'ati'd-Dimaşkiyye*, C. V, Beyrut 1967, s. 181; Seyyid Ali Tabatabai, *Riyazü'l-Mesail fi Beyâni'l-Ahkâm bi'd-Delail*, C. II, Beyrut 1992, s. 86.

40 Ebu Cafer Şeyhütaife Muhammed b. Hasan b. Ali Tûsî, *en-Nihâye fi Mücerredil-Fıkh ve'l-Fetava*, C. II, Tahran 1983, s. 493; Küleynî, V/456.

41 Şehid-i Sâni, V/288; Hillî, *Muhtelef*, VII/249.

42 Hillî, *Muhtelef*, VII/227.

43 Hillî, *Muhtelef*, VII/228; Küleynî, V/455, 457.

olmayacağı dahi şart koşulabilir. Baştan kararlaştırmak şartı ile mehir peşin veya sonradan verilebilir⁴⁴.

Görüldüğü üzere her ne kadar mehir ifadesi kullanılıyorsa da İmamiyedeki mehir, kelimenin tam anlamı ile bedeldir. Bu durumda mut'a nikâhı belirli bir bedel mukabilinde kadından yararlanma akdidir. Nitekim konu ile ilgili eserlerde mut'a nikâhının bir kira akdi olduğu açıkça ifade edilmektedir⁴⁵.

e) Geçici Evlenme Engelinin Bulunmaması

Evlenme engellerinden bir kısmı belirli şartların gerçekleşmesi ile ortadan kalkar. Bu sebeple bunlara geçici evlenme engelleri denmektedir. Bunlardan ilki, kadının başka birisi ile evli veya iddet bekliyor olmasıdır. Böyle bir kadın ile mut'a evliliği yapılamaz. Kadının evli olmadığını beyan etmesi yeterli olup ayrıca araştırılmasına gerek yoktur. Devam eden evliliğin daimi veya mut'a olması fark etmez⁴⁶.

İkincisi, din farklılığıdır. Kadınlar Müslüman erkeklerden başkası ile mut'a yapılamazlar. Mut'a yapılabilecek kadınların dini hususunda ise farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre mut'a ancak inanan biriyle yapılabilir⁴⁷. Buradaki "inanan" kavramı da farklı anlaşılmıştır. Bir anlayışa göre ise "inanan"dan maksat, Yahudi ve Hristiyan kadınlardır. Çünkü Yahudi ve Hristiyan bir kadınla (Mümteherine suresinin 10. ayeti gereği) normal nikâh yapılamaz. Mut'a ile normal nikâh farklı olduğuna göre mut'a yapılmasında herhangi bir sakınca yoktur⁴⁸. Mecusi, Zerdüşt veya Budist bir kadın "inanan" grubuna girmediğinden bunlarla mut'a yapılamaz⁴⁹. Çünkü Kur'an'da (Bakara, 221) "müşrik kadınlar iman etmedikçe onlarla evlenmeyin" hükmü vardır. İmamiyyede hâkim olan anlayışa göre ise "inanan"dan maksat Müslüman'dır⁵⁰. Buna göre Yahudi, Hristiyan ve diğer kâfire kadınlarla aynen normal nikâh yapılamadığı gibi mut'a da yapılamaz⁵¹.

Hür bir kadınla evli olan kimsenin ayrıca Yahudi ve Hristiyan bir kadınla mut'a yapmasına gelince, bir görüşe göre bu durumdaki erkek Yahudi veya Hristiyan bir

44 Küleynî, V/461.

45 Seyyid Ali Tabatabai, II/116; Küleynî, V/452; Tûsî, *el-İstibâr*, III/147.

46 Muhammed Bakır b. Muhammed Taki b. Maksud Ali Meclisi, *Biharü'l-Envari'l-Câmia li-Düreri Ahbari'l-Eimmeti'l-Ethar*, C. III, Beyrut 1983, s. 340.

47 Küleynî, V/454.

48 Tûsî, *et-Tehzib*, VII/253.

49 Küleynî, V/454; Tûsî, *el-İstibâr*, III/144.

50 Cafer-i Sadık'a göre Müslüman bir kadınla mut'a yapmak onu küçük düşürmektir. Ancak bu görüş rivayet yönünden zayıf kabul edilmiştir. Ayrıca bununla ehl-i beyt kadınlarının kastedilmiş olabileceği de ileri sürülmüştür. Çünkü diğer rivayetler ve mezhepte hakim olan görüş sadece Müslüman kadınlarla mut'a yapılabileceği yönündedir (Tûsî, *el-İstibâr*, III/143). Nitekim İmam Rıza'ya Yahudi ve Hristiyan kadınlara mut'a yapmanın caiz olup olmadığı sorulmuş o da Müslüman kadınların tercih edilmesi gerektiğini belirtmiştir (İbnü'l-Hür Muhammed b. Hasan b. Ali el-Meşgari Hür el-Amili, *Vesailü's-Şia ila Tahsili Mesaili's-Şeria*, Tahran, 1965-66, C. XIV, s. 452).

51 Ebû Abdullah İbnü'l-Muallim Muhammed b. Muhammed Müfid, *Kitâbü'l-Muknia*, Kum 1983, s.497; Ebû Cafer Şeyh Saduk Muhammed b. Ali b. Hüseyin İbn Babeveyh, *el-Cevâmiü'l-Fikhiyye*, Kum 1983, s. 113; Hillî, *Muhtef*, VII/230.

kadınla mut'a yapamaz⁵². Diğer bir görüşe göre Müslüman bir kadınla evli olan erkeğin Yahudi veya Hıristiyan bir kadınla mut'a yapmasında bir sakınca yoktur⁵³.

Üçüncüsü, hısımlarla aynı anda evliliğidir. Buradaki hısımlardan maksat, biri erkek olsa evlenmeleri yasak olacak derecedeki iki kadını birlikte nikâhlamanın mümkün olmamasıdır. Buna göre mut'ada bir kadın, annesi, kız kardeşi, halası ve teyzesi ile aynı anda nikâh altında bulundurulamaz⁵⁴. Şu kadar var ki hâkim olan görüşe göre bunlardan birisi ile yapılan mut'a sona erse fakat kadının iddeti bitmese dahi yasak kalkar⁵⁵. Bununla birlikte iddetin bitmeden yasağın kalkmadığını iddia eden hukukçular da vardır⁵⁶.

Dördüncüsü, mut'a yapılacak kadının zâniye olmaması gerekir. Dolayısıyla zina yaptığı bilinen bir kadınla mut'a yapılamaz. Zira Kur'an'da "Zina eden kimse ya zina eden birisi ya da müşrike ile evlenebilir"⁵⁷ buyrulmaktadır⁵⁸. Diğer bir görüşe göre bu ayet emredici değil, tavsiye edicidir. Bu nedenle zâniye bir kadınla mut'a yapılması kötü görülebilir ama hukuken yasak değildir⁵⁹. Üçüncü bir görüşe göre fahişe bir kadınla mut'a yapılabilir. Ancak mut'a yaptıktan sonra onu bundan men etmek gerekir⁶⁰. Fahişe bir kadınla tövbe ettikten sonra mut'a nikâhı yapılmasında herhangi bir sakınca yoktur. Kadının tövbe ettiği, zinaya davet edildiğinde red etmesi ile anlaşılır⁶¹.

Beşincisi, mut'ada kaç kadınla aynı anda nikâhlı bulunulabileceği hususu tartışmalıdır. Bir fikre göre aynen normal nikâhta olduğu gibi en fazla dört kadınla sınırlıdır⁶². Diğer bir görüşe göre mut'ada herhangi bir sayı sınırı yoktur. Yani bir kimse aynı anda dilediği kadar kadınla mut'a yapabilir. Ayrıca bir kadınla araya başkaları ile yapılan mut'a girsin veya girmesin sayı sınırı olmaksızın mut'a yapılabilir⁶³. Yani normal nikâhtaki hülle, mut'ada yoktur.

2- Nefaz Şartı (Veli İzni)

Temyiz gücüne sahip bir kadın ya da kızın mut'a yapabilmesi için velisinin izninin gerekli olup olmadığı hususunda hukukçular farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Hâkim olan görüşe göre bu durumdaki bir kız ya da kadının mut'a yapabilmesi için

52 İbn Babeveyh, 113.

53 Tûsî, *et-Tehzib*, VII/256.

54 Tûsî, *el-İstibsâr*, III/148. Normal nikahtan farklı olarak burada erkek karısının yeğeni ile mut'a yapılabilir. Ancak erkeğin bunu yapabilmesi için karısının izin vermesi gerekir (*Sachiko Murata*, Temporary Marriage in Islamic Law, <http://www.al-islam.org/al-serat/muta>).

55 Tûsî, *Muhtefef*, VII/247.

56 İbn Babeveyh, 114.s

57 Nur, 3.

58 İbn Babeveyh, 113.

59 Tûsî, *el-İstibsâr*, III/143; Hillî, *Muhtefef*, VII/245.

60 Tûsî, II/490; İbnü'l-Berrac, 241.

61 Tûsî, *el-İstibsâr*, III/143; Küleynî, V/454.

62 İbnü'l-Berrac, II/243.

63 Küleynî, V/451, 460; Tûsî, *el-İstibsâr*, III/147.

velisinden izin almasına gerek yoktur⁶⁴. Bununla birlikte izin alınması tavsiye edilmektedir. Çünkü mut'a nikahı bazı aileler için utanılacak bir şeydir⁶⁵. Diğer bir görüşe göre ise, bu mükellefiyet babası olan kız ya da kadınlar içindir. Babası olmayan kız ya da kadınının kimseden izin almasına gerek yoktur⁶⁶. Üçüncü bir görüşe göre ise sadece kızların mut'a yapabilmesi için babalarından izin almaları şarttır. Kadınların mut'a yapabilmek için kimseden izin almaları gerekmez⁶⁷.

Bir kadının cariyesi ile efendisinden izin almadan mut'a yapılabilirse de bir erkeğin cariyesi ile mut'a yapabilmek için efendisinden izin almak gerekir⁶⁸. Bununla birlikte bir cariyeye ile mut'a yapabilmek için efendisinin kadın veya erkek olmasına bakılmaksızın izin alınması gerektiği de ileri sürülmüştür⁶⁹. Hâkim olan da sonuncu görüştür. Zira Kur'an'da (Nisa 25) "o (cariyeleri) efendilerinin izni ile nikâhlayın" buyrulmaktadır⁷⁰.

Evli bir erkeğin Müslüman bir kadınla mut'a yapabilmesi için eşinden izin almasına gerek yoktur. Ancak gayrimüslim veya bir cariyeye ile mut'a yapabilmesi için hür olan eşinden izin alması gerekir⁷¹. Keza bir erkeğin eşinin yeğeni ile mut'a yapabilmesi için de eşinin izin vermesi gerekir⁷².

3- Lüzum Şartı (Sürenin Kararlaştırılmış Olması)

Mut'ayı normal nikâhtan ayıran en önemli husus mut'anın süresinin belirli olmasıdır. Bu sebeple mut'a yapılırken süre mutlaka belirlenmelidir. Kararlaştırılan sürenin miktarı hususunda farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre bir defa birlikte olmak için dahi mut'a yapılabilir⁷³. Diğer bir görüşe göre en az güneşin doğuşundan öğleye kadar yani yarım günlük bir süre için mut'a yapılabilir⁷⁴. Üçüncü bir görüşe göre ise mut'ada süre bir gün veya geceden az olamaz⁷⁵. Hâkim olan görüş mut'anın süresinde alt sınır olmadığıdır. Buna göre az ya da çok ama mutlaka sürenin belirlenmesi ve sürenin "bir saat, üç gün, bir sene" gibi belirli olması gerekir⁷⁶. Şayet belirsiz bir süre kararlaştırılacak olursa mut'a akdi batıl olur⁷⁷. Söz gelimi "benimle bir aylığına mut'a yapar mısın" denir de o anda yürürlüğe konmazsa mut'a akdi batıl

64 Tûsî, *en-Nihâye*, II/490.

65 Küleynî, V/462.

66 İbnü'l-Berrac, II/241.

67 İbn Babeveyh, I/13; Hillî, *Muhtefef*, VII/245.

68 Küleynî, V/463; Tûsî, *et-Tehzib*, VII/257.

69 İbnü'l-Hür Muhammed b. Hasan b. Ali el-Meşgari Hür el-Amili, *Vesailü's-Şia ila Tahsili Mesaili's-Şeria*, Tahran, 1965-66, C. XIV, s. 463; Tûsî, *en-Nihâye*, II/490.

70 Hillî, *Muhtefef*, VII/232.

71 Tûsî, *el-İstibâr*, III/146.

72 Muhammed Hasan b. Muhammed Bakır Necefi, *Cevâhirü'l-Kelam fi Şerhi Şera'i'i'l-İslâm*, C. V, Tahran 1907, s. 165.

73 Amilî, XIV/459; Küleynî, V/460.

74 Hillî, *Muhtefef*, VII/229.

75 Küleynî, V/455, 459.

76 Hillî, *Muhtefef*, VII/229.

77 Hillî, *Muhtefef*, VII/228.

olur. Yani aradan birkaç ay geçtikten sonra mut'a yapıldığı iddia edilerek karşı tarafın buna uyması talep edilemez⁷⁸. Nikâh esnasında süre kararlaştırılmazsa normal nikâh yapılmış olur⁷⁹.

C- MUT'ANIN SONUÇLARI

1- Mut'anın Mali Sonuçları

a) Mehir

Mut'ada mehir denen bedelin mutlaka kararlaştırılması gerektiği yukarıda ifade edilmişti. Mehir kararlaştırılmayacak olursa mut'a akdi batıl olur⁸⁰.

b) Nafaka

Mut'ada kocanın nafaka mükellefiyeti yoktur. Koca sadece kararlaştırılan mehri vermekle mükelleftir. Bununla birlikte gerek nikah gerekse iddet sırasında kocanın nafaka mükellefiyetinin olacağı şart koşulabilir⁸¹.

2- Mut'anın Hukuki Sonuçları

a) Neseb

Mut'a sonucunda dünyaya gelen çocuk aynen normal evlilikteki gibi nesebi sahih kabul edilir⁸².

b) Taraflar Arasında Anlaşmazlık

Taraflar evlendikten sonra birisi mut'a olduğunu diğeri normal nikah olduğunu iddia ederse mut'a olduğunu iddia eden ispatla mükelleftir. İspat için karşı tarafa yemin teklif edebilir⁸³.

c) Evlenme Engeli Oluşturması

Mut'a nikâhı sonucunda sıhrî hısımlıktan doğan evlenme engelleri gerçekleşir.

E- MUT'ANIN SONA ERMESİ

1- Ölüm

Ölüm doğal bir sona erme yöntemi olduğundan mut'a nikâhında da taraflardan birinin ölümü halinde evlilik sona erer.

78 Tûsî, *et-Tehzib*, VII/267.

79 Küleynî, *el-Kaî*, V/456; Hillî, *Muhtelef*, VII/228.

80 Hillî, *Muhtelef*, VII/228; Küleynî, V/455, 457.

81 Küleynî, V/455.

82 Şehid-i Sâni, V/288; Küleynî, V/464; Necefi, V/173.

83 İbnü'l-Berrâc, II/244.

2- Kararlaştırılan Sürenin Sona Ermesi

Mut'a nikâhında talak yani boşama yoktur. Kararlaştırılan sürenin sona ermesi ile taraflar arasındaki akit de sona erer⁸⁴. Şüphesiz taraflar yeni bir akit yapabilirler. Birlikliklerinin devamını sağlamak için yeni bir akde gerek kalmaksızın tarafların anlaşarak süreyi ve mehri artıracabileceklerini ileri süren hukukçular var ise de⁸⁵, hâkim olan görüşe göre, taraflar birbirleriyle veya başkaları ile mut'a yapmak istiyorlarsa sürenin sona ermesi veya karşılıklı anlaşarak süreyi sona erdirmeleri ve yeni mehir ve süre belirleyerek yeni bir mut'a yapmaları gerekir⁸⁶.

Eğer yeni bir mut'a yapmayacaklarsa sürenin sona ermesi ile taraflar başka bir şeye gerek kalmaksızın ayrılırlar. Ancak tarafların anlaşarak süreyi uzatmaları da mümkündür. Bu durumda kadının aynı kişi ile yaptığı iki mut'a arasında iddet beklemesine gerek yoktur⁸⁷.

3- İlâ, Liân ve Zihâr

Mut'a da muhalaâ, ilâ, liân ve zihâr olup olmadığı hususunda hukukçular farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bir görüşe göre mut'ada ilâ, liân ve zihâr yoktur⁸⁸. Diğer bir görüşe göre mut'ada liân ve zihâr vardır⁸⁹. Hakim olan görüşe göre mut'ada ilâ ve liân yok ise de zihâr vardır⁹⁰.

4- Mut'anın Sona Ermesinin Sonuçları

a) Miras

Mut'ada tarafların birbirlerine mirasçı olup olmayacakları tartışmalıdır. Bir görüşe göre, aynen normal evlilikte olduğu gibi tarafların birbirine mirasçı olmaları asıldır. Zira Kur'an'da eşlerin birbirlerine mirasçı olacakları açıkça ifade edilmiştir⁹¹. Bununla birlikte eğer taraflar birbirlerine mirasçı olmak istemiyorlarsa bunu nikah esnasında şart koşmaları gerekir⁹². Diğer bir fikre göre mut'ada taraflar birbirlerine mirasçı olamazlar. Nikah esnasında birbirlerine mirasçı olacaklarını şart koşsalar dahi durumda bir değişiklik olmaz. Çünkü böyle bir şart, sünnete aykırı olduğundan batıldır⁹³. Hâkim olan görüşe göre ise mut'ada tarafların birbirlerine mirasçı ol-

84 Küleynî, V/451.

85 Hillî, *Muhtefef*, 251.

86 İbnül-Berrâc, II/243; Tûsî, *en-Nihâye*, II/496.

87 Küleynî, V/458.

88 Necefî, V/173; Tûsî, *en-Nihâye*, II/523.

89 Ebû'l-Kâsım Alemülhüda Ali b. Hüseyin Şerif el-Murtaza, *el-İntisar*, Beyrut 1985, s. 115.

90 Şehid-i Sâni, V/300; Seyyid Ali Tabatabai, II/117; Hillî, *Muhtefef*, VII/238.

91 Nisa 12.

92 Murtaza, 114.

93 Müfid, 498; Hillî, *Muhtefef*, VII/236.

mamaları asıldır. Şayet taraflar birbirine mirasçı olmak istiyorlarsa nikâh esnasında bunu kararlaştırmaları gerekir⁹⁴.

Mut'a evliliğinden dünyaya gelen çocuk ile ebeveyni arasında nesep sorunu olmadığından karşılıklı mirasçılık da söz konusudur.

b) İddet

Mut'a nikâhında iddet hükümleri vardır. Dolayısıyla nikâhta belirlenen süre sona erdiğinde, kadın hamile ise doğum yapıncaya kadar, hamile değilse iki hayız müddeti (iki temizlik süresi) iddet bekler. Hayız görmeyen kadınların iddeti ise 45 gündür⁹⁵. Hamile kalmamak için tedbir alınması durumunda da iddet beklemek gerekir⁹⁶. Cariyeler ise bir hayız süresi iddet beklerler⁹⁷.

Mut'a nikâhıyla evli iken erkek ölürse, kadın hamile değilse 4 ay 10 gün bekler. Hamile ise 4 ay 10 gün ve doğum seçeneklerinden süresi uzun olanını tercih eder⁹⁸. Aynı durumdaki kadının 2 ay 15 gün iddet beklemesi gerektiği de ileri sürülmüştür⁹⁹. Ancak muteber olan birinci görüştür. Hatta bu hususta cariyeye ile hür arasında da fark yoktur¹⁰⁰.

IV- SONUÇ

Mut'a nikâhı esas itibariyle, İslam öncesi Arap toplumunda görülen evlilik çeşitlerinden biridir. İmamiler Nisa 24 ayetini delil getirerek mut'anın cevazına hükmetmişlerdir. Oysa bu ayet mut'a ile değil daimi evlilikle alakalıdır. Aksi takdirde birçok ayetle çelişkili bir durum ortaya çıkar. Yine imamiler Hz. Peygamber'in yasaktan önceki kavli sünnetini de mut'anın cevazına delil göstermişlerdir. Oysa Hz. Peygamber'in nihai olarak Mekke fethinde mut'ayı yasakladığı sahih hadislerle sabittir. Hz. Peygamber'in başlangıçtaki izni konuya ilişkin ilahi yasak olmaması, zaruretler ve tedricilikle açıklanabilir. Gerçekten yasağa ilişkin hem sahih nakiller hem de İslam'ın önerdiği toplum düzeninde böyle bir evliliğin yeri olamaz. Hz. Ömer bu hususta yeni bir hüküm getirmemiş sadece devlet başkanı olarak yasağa uymayanları cezalandıracağını ifade etmiştir. İctihadi bir mesele olmadığından Hz. Ömer'in bu konuda içtihat etme yetkisi yoktur. Nitekim Hz. Ömer'in mut'a yapana recmederim demesine hiçbir sahabe itiraz etmemiştir. Oysa sahabilerin o dönemde kitaba ve sünnete aykırı olduğunu düşündükleri birçok uygulama ve içtihadı itiraz ettikleri bilinmektedir.

94 Küleynî, *el-Kaşı*, V/465; Amili, XIV/452; Tûsî, *el-İstibsâr*, III/149; Hillî, *Muhtelef*, VII/237.

95 Küleynî, V/458; Müfid, 536; İbn Berrac, 243.

96 www.al-shia.com/html/tur/istifta

97 Tûsî, *el-İstibsâr*, III/335.

98 İbn Babeveyh, I 14; Tûsî, *en-Nihâye*, II/496

99 Müfid, 536.

100 Hillî, *Muhtelef*, VII/242.

Mut'a için yukarıda sayılanlardan başka şart yoktur. Dolayısıyla mut'anın şahitler olmadan yapılabilmesi, belirli süreli olması, dört evlilik sınırına bağlı olmaması, bir kadınla sınırsız sayıda mut'a yapılabilmesi, tarafların birbirlerine mirasçı olamamaları, kocanın nafaka mükellefiyetinin olmaması, geçici olduğundan çocuk sahibi olmanın zorluğu gibi hususlar İslam'ın evlilik anlayışına uymamaktadır. Ayrıca konuya erkek, kadın ve çocuk psikolojisi ve toplum düzeni açısından bakıldığında bunlardan hiç birisine uygun olmadığı görülür.

EK

**Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Hukuk Mevzuatı I
I. Tertip Düstûr'un Tarihî Fihrist ve Dizini**

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Hukuk Mevzuatı I

I. Tertip Düstûr'un Tarihî Fihrist ve Dizini

Mehmet Akman

SUNUŞ

Tanzimat'tan 23 Nisan 1923 tarihine kadar olan Osmanlı hukuk mevzuatını barındıran Düstûr'un birinci ve ikinci tertiplerinin Lâtin harfleriyle tarihî fihristinin ve ayrıntılı dizininin yayımı bugüne kadar yapılmalıydı¹. Geç kalmış bu çalışmanın tamamlanması sadece Türk hukuk tarihi için değil aynı zamanda iktisat tarihi, siyasi tarih ve genel tarih çalışmaları için de önem taşımaktadır. Düstûr'a niçin bu adın verildiğini bilmiyoruz. Ahmet Cevdet Paşa külliyâta Düstûr adını kendisinin verdiğini söylüyorsa da bu adı niçin tercih ettiğini belirtmiyor². Kelimeye sözlük anlamlarından olan, büyük defter ve ana kural anlamlarının birlikte yüklendiği tahmin edilebilir.

1267/1851'de ilk defa o tarihe kadar olan mevzuat 142 sayfalık isimsiz bir kitapta Takvimhane-i Âmire'de bastırılıp neşredildi. Şa'bân 1279/Şubat 1863'te Cevdet Paşa'nın önderliğinde 582 sayfalık ilk Düstûr Matbaa-i Âmire'de bastırılarak yayımlandı. *Düstûr-i atik* denilen bu tertibin nüshaları kısa sürede tükendi. O ciltteki kanun ve nizamnâmelerden hükümleri yürürlükte bulunanlarla sonradan yürürlüğe girmiş olanlar Zilhicce 1282/Mayıs 1866 tarihinde Düstûr namı altında ikinci defa Matbaa-i Âmire'de basılmıştır. Bundan sonra 1289/1872, 1290/1873, 1293/1876, 1296/1879 tarihlerinde I, II, III ve IV³. cilt Düstûr'lar basılmış ve 1296/1879'tan 16 Safer 1302/5 Aralık 1884 tarihine kadar meriyyete konulan kanun ve nizamnâmeler

1 Bizim 2005 yılında hazır hale getirdiğimiz ve Marmara Üniversitesine sunduğumuz bu çalışmanın yayımlanması uzun bir süre aldı. Bu arada Tarih Vakfı Yurt Yayınları Düstûr'un tarihî fihristini yayımladı: Mehmet Hakan Sağlam, *I. Tertip Düstûr Kılavuzu, Osmânî Devlet Mevzûatı (1839-1908)*, c. I, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2006; *II. Tertip Düstûr Kılavuzu, Osmânî Devlet Mevzûatı (1908-1922)*, c. II, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2006. Önemli okuma hatalarıyla yayımlanan bu çalışmayı gördüğümüzde, yaptığımız çalışmanın öneminden bir şey kaybetmediği, belki yayımlanmasının zorunlu hale geldiği ortaya çıktı. Anılan kitap hakkındaki bir değerlendirme için bk., Mehmet Akman, "Düstûr Kılavuzu", *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, sayı 2, (2006), s. 131-133.

2 Cevdet Paşa, *Tezâkir*, c. IV, haz. Cavid Baysun, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1986, s. 74.

3 Dördüncü cilt Düstûr birincisi 1296'da Matbaa-i Âmire'de, ikincisi 1299 tarihinde Mahmûd Bey Matbaası'nda olmak üzere iki defa basılmıştır. Her ikisinin muhtevası aynı olmakla birlikte sayfa numaraları birbirini tutmamaktadır.

de 1, 2, 3 ve 4 üncü zeyillere dercedilmiştir⁴. Bu tarihten II. Meşrutiyet'in ilanı tarihi olan 1324/1908 tarihine kadar geçen süre içindeki mevzuat uzun süre yayımlanamamış, Cumhuriyet'in ilanından sonra Ankara'da 1937-1943 yılları arasında V-VIII. ciltler Lâtin harfleriyle basılmıştır.

İkinci Meşrutiyet'in ilanından 23 Nisan 1920 tarihine kadarki mevzuat ikinci tertip Düstûr'u oluşturmuştur. İlk cildi 1329/1911'de yayımlanan ikinci tertibin tamamı on iki cilttir. Bu tertibin yayımlanmasında önce Düstûr Encümeni başkanı, sonra ihsâiyyât ve müdevvenât-ı kanuniye müdürü olarak Sarkis Karakoç'un büyük emeği geçmiştir⁵. Ayrıca birinci ve ikinci tertip Düstûr'lara alınmamış yetmiş iki kanun, nizamnâme ve talimat *Mütemmim* adıyla tek cilt halinde 1335/1917'te basılmıştır⁶.

23 Nisan 1920-27 Mayıs 1960 yılları arasındaki mevzuat III. tertip olarak kırk bir cilt halinde yayımlanmıştır. 27 Mayıs 1960-1 Kasım 1961 arası ihtilal dönemi mevzuatı bir ciltte IV. tertip olarak yayımlanmıştır. 1 Kasım 1961'den başlayıp halen devam eden V. tertibin yayımı yılda bir cilt olarak devam etmektedir.

Birinci ve ikinci tertip Düstûr'ların fihristiyle ilgili üç çalışma tespit edilebilmiştir. Cemiyet-i Rüşûmiye üyelerinden olduğunu öğrendiğimiz A. Câvid, Düstûr'un ilk dört cildine ilişkin çalışmasını *Fihrist-i Düstûr* adıyla Aydın vilâyetine mahsûs sâlnâme'nin 3. cildi olarak yayımlamıştır⁷. İnceleme imkanı bulamadığımız Sarkis Orpelyan'ın *Fihrist-i Düstûru* da belirtilmelidir⁸. Ahmet Ziya tarafından 1924'te yazılan *Rehber* isimli kitap ciddi ve güzel bir çalışmadır⁹. Danıştay 1990 yılında bu kitabı günümüz Türkçesiyle yeniden yayımlamıştır¹⁰. Tanzimatla ilgili kanun ve nizamnâmeler 81 başlık altında tasnif edilerek bir yazma esere konu olmuştur¹¹. Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar olan mevzuat ise başka bir çalışmanın konusu olmuştur¹².

4 M. Akif Aydın, "Düstur", *DİA*, c. X, s.48-49; *Düstûr*, I. Tertip, c. V, Ankara: Başvekâlet Matbaası, 1937 mukaddimesi.

5 *Düstûr*, II. Tertip, c. I, İstanbul: Matbaa-i Osmâniye, 1329 mukaddimesi.

6 *Mütemmim*'de yer alan hukukî mevzuatın çoğu birinci tertip Düstûr'un Cumhuriyet devrinde basılan 5-8. ciltlerinde mükerrer olarak yayımlanmıştır. Mesela Murâbaha nizamnâmesi, *Mütemmim*'in 74. beşinci cildin 775. sayfasında, Jandarma nizamnâmesi *Mütemmim*'in 224. yedinci cildin 1109. sayfasında, Aşâr nizamnâmesi *Mütemmim*'in 391. sekizinci cildin 263. sayfasında; Polis nizamnâmesi *Mütemmim*'in 622. sekizinci cildin 666. sayfasında aynen yer almıştır.

7 A. Cavid, *Fihrist-i Düstûr*, yy: yy, 1308.

8 Sarkis Orpelyan, *Fihrist-i Düstûr*, İstanbul: Karabet Matbaası, 1322.

9 Ahmed Ziya, *Rehber*, İzmir: Nafiz Mustafa Matbaası, 1340.

10 Ahmet Ziya, *Tanzimattan Cumhuriyete Yasalarımız Dizini 1839-1923*, haz. Nuri Onat, Ankara: Danıştay yayını, 1990. Anılan baskı bazı eksiklikleri nedeniyle eleştirilmiştir; bk., Ali Birinci, "Hukukçular İçin Kanunları Bilmemek Mâzeret Teşkil Eder mi?", *Polemik*, sayı 8 (Ocak-Şubat 1993), s. 7-8.

11 *Tanzimât-ı Hayriyye'den sonra neşr olunan kavânîn ve nizamât*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde yazma, demirbaş no: 3236. Necati Fahri Taş, Tanzimatın tatbikiyle ilgili kanun ve talimatnâmelerin tam metnini içeren bu yazmayı muhtemelen bir doçentlik tezi olarak günümüz Türkçesine kazandırmıştır: *Tanzimat'tan Sonra Yayımlanan Kanun ve Nizamnâmeler*, İstanbul: [y.y.], 2000 (ISAM, 98739)

12 Tayfur Özgen, *Bulmaç, Mevzuat Kılavuzu: 23 Nisan 1920-23 Nisan 1996*, c. I-II, Ankara: y.y, 1996.

Tarihlemede irâde-i seniyye tarihi esas alınmıştır. Hicrî ve Rumî tarihleri Miladî tarihe çevirmede Dağlı ve Üçer'in müşterek çalışması kullanılmış¹³, Takvîmü's-sinîn'den¹⁴ de yararlanılmıştır. Miladî tarihe çevirmede özellikle 30 Şa'bân, 30 Muharrem gibi tarihlerde bazı problemlerle karşılaşmıştır. Mesela "Kolera hastalığı için Van ve Erzurum ile diğer vilâyetlere muvakkaten i'zâm olunacak etıbbâ için 1326 Dâhiliye bütçesine zamîmeten 450,000 kuruşun sarfı hakkında kanun", 30 Muharrem 1329/ 18 Kânun-i sâñî 1326 tarihini taşımaktadır (Düstûr, II. Tertip, c. III, s. 72). 30 Muharrem 1329 hicrî tarihi Dağlı/Üçer'in Kılavuzu'nda yer almamaktadır. Takvîmü's-sinîn'de ise anılan tarihin karşılığı vardır ve Rumî tarihle mutabıktır.

"Meclis-i umûmî müddet-i ictimâiyyesinin Mart nihayetine kadar temdîdi hakkında irâde-i seniyye"nin hicri tarihi 30 Cumâdelûlâ 1336'dır (Düstûr, II. Tertip, c. X, s. 154). Bu tarih Dağlı/Üçer'in Kılavuzu'nda yer almamakta, Takvîmü's-sinîn'de 13 Mart 1918 karşılık gösterilmektedir. Düstûr'da mevcut Rumî tarih 14 Mart 1334'tür. Rumî tarihin Dağlı/Üçer'in Kılavuzu'ndaki karşılığı ise 14 Mart 1918'dir. Görüldüğü üzere tarih çevirmede halli gereken bir hayli sorun vardır. Bütün bunlarla birlikte bir yeknesaklık sağlamak amacıyla Dağlı/Üçer'in Kılavuzu esas tutulmuştur.

Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanan Sarkis Karakoç'un *Külliyât-ı Kavânîn* isimli Osmânî Devleti'nin Fatih devrinden 1908'e kadar geçen süre içindeki hukuk mevzuatını derlediği çalışmasının tarihi fihristiyle birlikte elinizdeki bu çalışma bir bütünlük arzedecek ve nisbeten eksiksiz bir Osmanlı hukuk mevzuatı rehberi olacaktır¹⁵. Derginin bu sayısında birinci tertip Düstûr'un yanı sıra dört sayıdan oluşan Zeyl ile Mütemmim ve bunlara ilişkin dizin yayımlanacaktır.

DÜSTÛR I.TERTİP, c. I-VIII+Zeyl+Mütemmim

- c. I, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1289
- c. II, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1289
- c. III, İstanbul: Matbaa-i Âmire, [1293]
- c. IV, İstanbul: Mahmûd Bey Matbaası, 1299
- c. V, Ankara: Başvekâlet Matbaası, 1937
- c. VI, Ankara: Devlet Matbaası, 1939
- c. VII, Ankara: Başvekâlet Devlet Matbaası, 1941

13 Yücel Dağlı, Cumhure Üçer, *Tarih Çevirme Kılavuzu*, c. V, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1997.

14 Gazi Ahmed Muhtar Paşa, *Takvîmü's-sinîn*, haz. Yücel Dağlı, Hamit Pehlivanlı, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1993.

15 Karakoç Sarkis, *Külliyât-ı Kavânîn, Fihrist-i Tarihî*, c. I-II, haz. M. Âkif Aydın, Fethi Gedikli, Mehmet Akman, Ekrem B. Ekinci, M. Macit Kenanoğlu, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2006.

c. VIII, Ankara: Başvekâlet Devlet Matbaası, 1943

Zeyl, sy. 1, İstanbul: Dârü't-tıbâi'l-âmire, 1298; Zeyl, sy. 2, İstanbul: Mahmûd Bey Matbaası, 1299; Zeyl, sy. 3, İstanbul: Mahmûd Bey Matbaası, 1300; Zeyl, sy. 4, İstanbul: Matbaa-i Osmâniye, 1302

Mütemmim, İstanbul: Hilâl Matbaası, 1335

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Gülhâne'de kirâat olunan hatt-ı hümayûn sûretidir	I/1	4	26 Şa'bân 1255/04.11.1839
İslâhâta dair taraf-ı vekâlet-i mutlakaya hitâben bâlâsı hatt-ı hümayûn ile müveşşah şeref-sâdır olan ferman-ı âlînin sûretidir	I/1	7	Evâil-i Cumâdelâhira 1272/08.06.1856
Cülûs-i Hümayûn akîbinde makam-ı vâlâ-yı sadâret-i uzmâyâ hitâben şerefrîz-i sudûr buyurulan hatt-ı hümayûnun sûret-i münîfesidir	I/1	14	23 Zilhicce 1277/ 02.07.1861
Mevâdd-ı umûmiye [Kanunların zaman bakımından yürürlüğü hakkında]	I/1	16	25 Rebî'ülâhîr 1289/ 01.07.1872
Tabiiyyet-i Osmâniye kanunnâmesidir	I/1	16	7 Şevvâl 1285 ¹⁶ / 21.01.1869
Ahkâm-ı Adliyye Mecellelerinin birincisi: Kitâbü'l-buyû' (Mazbata ve kavâid-i külliye dahil)	I/1	19	7 Zilhicce 1285/ 21.03.1869
Ahkâm-ı Adliyye Mecellelerinin ikincisi: Kitâbü'l-icâre	I/1	78	6 Zilka'de 1286 ¹⁷ /07.02.1870
Ahkâm-ı Adliyye Mecellelerinin üçüncüsü: Kitâbü'l-kefâle	I/1	112	18 Muharrem 1287 ¹⁸ /20.04.1870
Ahkâm-ı Adliyye Mecellelerinin dördüncüsü. Kitâbü'l-havâle	I/1	122	9 Zilka'de 1287 ¹⁹ /31.01.1871
Ahkâm-ı Adliyye Mecellelerinin beşincisi: Kitâbü'r-rehn	I/1	126	14 Muharrem 1288/ 04.04.1871
Ahkâm-ı Adliyye Mecellelerinin altıncısı: Kitâbü'l-emânât	I/1	136	24 Zilhicce 1288/ 04.03.1872
Ahkâm-ı Adliyye Mecellelerinin yedincisi: Kitâbü'l-hibe	I/1	148	29 Muharrem 1289/ 08.04.1872
Ahkâm-ı Adliyye Mecellelerinin sekizincisi: Kitâbü'l-gasb ve itlâf	I/1	154	23 Rebî'ülâhîr 1289/ 29.06.1872
Kanunnâme-i Arazî	I/1	165	7 Ramazan 1274/ 21.04.1858
Tapu nizamnâmesi	I/1	200	8 Cemâziyelevvel 1275/ 15.12.1858
Tapu senedâtı hakkında talimattır	I/1	209	7 Şa'bân 1276/ 01.03.1860
Tapu senedâtı hakkında tarifnâme	I/1	216	10 Şa'bân 1276/ 04.03.1860
Arazi-i emîriyye ve mevküfenin tevsi-i intikâline dair nizamnâme ve zeyli	I/1	223	17 Muharrem 1284/ 21.05.1867

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Bî'l-icâreteyn tasarruf olunan musakkafât ve müstegallâtın tevsî-i intikâline dair	I/1	225	2 Zilkâ'de 1285/ 15.02.1869
Tebaa-i ecnebiyenin emlâk istimlâkine dair nizamnâme	I/1	230	Gurre-i Cumâdelûlâ 1284/ 31.08.1284
Terhîn-i emlâk hakkında mevâdd-ı nizâmîyedir	I/1	237	21 Rebî'ülâhir 1287/ 20.07.1870
Deyn için emvâl-i gayrimenkulenin fûruhtu hakkında nizamnâmedir	I/1	238	15 Şevvâl 1288/ 27.12.1871
Arazi-i emîriyye ve mevkûfe ve musakkafât ve müstegallât-ı vakfiyenin ba'de'l-vefât temin-i deyn etmesini tayin eden ahvâle dair nizamnâmedir	I/1	242	23 Ramazan 1286/ 26.12.1869
Bazı medyûn uhdesinde bulunan arazinin tesviye-i deyn için fûruht olup olunmaması hakkında bâ-irâde-i seniyye karargîr olan fıkârât-ı nizâmîyedir	I/1	244	Rebî'ülevvel 1279/ Ağustos 1862
Cetvelli ilmühaberlere dair talimnâmedir	I/1	245	25 Ramazan 1281/ 21.02.1865
Taşralarda bulunan musakkafât ve müstegallât için verilecek ilmühaberlerin tarifnâmesi	I/1	251	25 Ramazan 1281/ 21.02.1865
Bervech-i mülkiyet tasarruf olunmakta bulunan bir nevi gedikler hakkında müceddeden kaleme alınan nizamnâmedir	I/1	258	8 Zilhicce 1277/ 17.06.1861
Konturato nizamnâmesidir	I/1	263	6 Şa'bân 1284/ 02.12.1867
Memâlik-i mahrûse-i şâhânedede câri olan murâbaha maddesi için altmış sekiz tarihinde yapılan nizâmın ta'diliyle bu kere müceddeden kararlaştırılan bazı usûl ve kaideyi mutazammın lâihadır	I/1	268	16 Şevvâl 1280/ 24.03.1864
Emvâl-i eytâm nizamnâmesi	I/1	270	7 Rebî'ülevvel 1268/ 31.12.1851
Memâlik-i mahrûse-i şâhânedede küşâd olunacak eytâm sandıklarının sûret-i idare ve muhafazası hakkında nizamnâme ve zeyilleri	I/1	276	5 Zilhicce 1288/ 14.02.1872
Fabrika muamelâtıyla eşyâ-yı ticariyyeye mahsûs alâmet-i fârikalara dair nizamnâmedir	I/1	282	24 Cemâziyelevvel 1288/ 10.08.1871

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Alâmet-i fârika nizamnâmesinin yirmi üçüncü maddesi yerine kâim olmak üzere tadîlen kaleme alınan madde-i nizâmiyedir	I/1	288	29 Rebî'ülâhîr 1289/ 05.07.1872
Evkâf-ı hümâyûn beytûlmâli tarafından Mahkeme-i Teftiş marifetiyle tahrîr olunan tereke ve müteferriâtı hakkında kaleme alınan nizamnâmedir	I/1	289	Evâhir-i Şa'bân 1279 ²⁰ / 19.02.1863
Hıristiyan terekeleri hakkında fî 7 Safer 1278 tarihiyle tasdîr buyurulan tahrîrât-ı sâmiye-i umûmiye sûretidir	I/1	298	7 Safer 1278 ²¹ / 14.08.1861
Bilumûm Mehâkim-i şer'iyeye hakkında müceddeden kaleme alınan nizamnâmedir	I/1	301	13 Safer 1276 ²² /11.09.1859
Tevcihât-ı menâsıb-ı kazâ nizamnâmesi	I/1	315	17 Receb 1271/ 05.04.1855
Nüvvâb hakkında nizamnâme	I/1	321	17 Receb 1271/ 05.04.1855
Divân-ı Ahkâm-ı Adliye nizamnâme-i esasîsi	I/1	325	8 Zilhicce 1284/ 01.04.1868
Divân-ı Ahkâm-ı Adliye'nin nizamnâme-i dahilîsidir	I/1	328	13 Zilkâ'de 1286/ 14.02.1870
Havale cemiyetinin vezâif ve muamelâtına dair nizamnâmedir	I/1	343	21 Ramazan 1287/ 14.12.1870
İcrâ Cemiyeti'nin vezâif ve muamelâtına dair nizamnâmedir	I/1	349	6 Şa'bân 1287/ 30.10.1870
Mehâkim-i Nizâmiye hakkında nizamnâmedir	I/1	352	Selh-i Şevvâl 1288/ 10.01.1872
Dersaâdet hukuk-ı âdiye ve cezâiye Mehâkim-i Nizâmiyesinin teşkilât ve vezâifine dair nizamnâmedir	I/1	357	21 Rebî'ülevvel 1289/ 29.05.1872
Divân-ı Ahkâm-ı Adliye'ye mahsûs rûsûm tarifesi	I/1	364	15 Muharrem 1285/ 08.05.1868
Vilâyetlerde deâvî-yi hukukiyeden alınan rûsûm nizamı	I/1	365	18 Safer 1284 ²³ /21.06.1867
Zabtiye zâbitân ve neferâtının deâvî-i hukukiye umûr-i ihzâriyesinden dolayı alacakları ücret hakkında talimattır	I/1	372	18 Safer 1284 ²⁴ /21.06.1867
Ticaret-i Berriye kanunnâmesi ve zeyilleri	I/1	375	9 Şevvâl 1276/ 01.05.1860
Ticaret-i Bahriye kanunnâme-i hümâyûnu	I/1	466	6 Rebî'ülevvel 1280/ 22.08.1863
Ceza Kanunnâme-i hümâyûnu	I/1	537	28 Zilhicce 1274/ 08.08.1858

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Cinâyet davalarında şahit ve muhbir mesârifinin sûret-i tesviyesine dair fıkârât-ı nizâmiye-i muvakkatadır	I/1	597	4 Rebî'ülevvel 1286/ 14.06.1869
İlâmât-ı cezâiyyenin sûret-i tebliğine dair buyuruldu-yı âlî	I/1	598	21 Rebî'ülâhir 1288/ 09.07.1871
Vilâyâtta cezâ-yı nakdînin sûret-i istihsâlini mübeyyin talimattır	I/1	600	18 Safer 1284 ²⁵ /21.06.1867
Memurîn muhakemesine dair nizamnâmedir	I/1	604	3 Rebî'ülevvel 1288/ 22.05.1871
{Teşkilat-ı} Vilâyât nizamnâmesi	I/1	608	18 Safer 1284 ²⁶ /21.06.1867
İdare-i umûmiye-i vilâyât nizamnâmesidir	I/1	625	29 Şevvâl 1287/ 20.01.1871
Girit vilâyet nizamnâmesi	I/1	652	25 Ramazan 1284/ 20.01.1868
Dersaâdet ve mülhakatı idare-i zabıta ve mülkiye ve Mehâkim-i nizâmiyesine dair nizamnâmedir	I/1	688	21 Zilka'de 1286 ²⁷ /22.02.1870
Şûrâ-yı Devlet nizamnâmesidir	I/1	703	8 Zilhicce 1284/ 01.04.1868
Şûrâ-yı Devlet'in nizamnâme-i dahilîsidir	I/1	707	25 Muharrem 1286/ 07.05.1869
Taşra meclisleri azalarının yekdiğere tekaddümleri hakkında nizam	I/1	719	19 Ramazan 1286/ 22.12.1869
Şûrâ-yı Devlet ile mecalis-i idarede rû'yet olunan deâvîden alınacak harçlara dair tahrîrât-ı sâmiye	I/1	720	19 Ramazan 1286/ 22.12.1869
Kaza müdürlerinin (kaymakamlarının) eyyâm-ı resmîyede üniforma iktisa etmelerine dair fıkra-i nizâmiyedir	I/1	721	11 Ramazan 1278/ 13.03.1862
Taşra mülkiye ve mal memurlarına verilen talimattır	I/1	721	15 Cemâziyelâhir 1273/ 11.02.1857
Mecîdî nişân-ı hümayûnu nizamnâmesi	I/1	725	13 Zilka'de 1268/ 29.08.1852
Osmânî nişânı nizamnâmesi	I/1	731	6 Cumâdelûlâ 1278/ 10.11.1861
İzdivâc ve tenâküh maddesi hakkında tenbihâtı hâvî ilannâmedir	I/1	736	18 Safer 1284 ²⁸ /21.06.1867
Hayvanât sirkatinin men'i için ittihaz olunan usûle dair nizamnâme	I/1	742	18 Safer 1284 ²⁹ /21.06.1867

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mesâhât ve evzân ve ekyâl-i cedîdeye dair kanunnâmedir	I/1	744	20 Cumâdelâhira 1286/ 26.09.1869
Cedîd miyâsaların tatbik ve muayenesine dair nizamnâmedir	I/1	747	19 Rebîulevvel 1287 ³⁰ /19.06.1870
Bosna Eyaletiyle Hersek Sancağı çiftlikâtında câri olan yarıcılık ve üçleme ve dörtleme ve beşleme usûllerinde eshâb-ı alâka ile müste'cirler beyinde cereyan eden müzâraa muamelâtında bu defa icra olunan ta'dîlâtı mutazammın nizamnâmedir	I/1	765	14 Safer 1276/ 12.09.1859
Memâlik-i mahrûse-i şâhânede bulunan düvel-i ecnebiye konsoloslukları hakkında tanzim kılınan nizamnâmenin tercümesi sûretidir	I/1	772	23 Safer 1280/ 09.08.1863
Pasaport odası nizamnâmesidir	I/1	776	9 Şevvâl 1283/ 14.02.1867
Usûl-i Muhakeme-i Ticarete dair nizamnâmedir	I/1	780	10 Rebî'ülâhîr 1278/ 15.10.1861
Vilâyetlerde eşyâ-yı ticariye mukavelâtı nizamnâmesi	I/1	811	18 Safer 1284 ³¹ /21.06.1867
Dersaâdet ticaret deâvî kalemi nizamnâmesiyle rûsûm tarifesi	I/1	814	16 Rebî'ulevvel 1285/ 07.07.1868
Ticaret-i bahriye deâvî kaleminde alınacak rûsûmun tarifesi	I/1	824	
Dersaâdet ticaret mehâkiminin aza mülâzımlarına dair nizamnâmedir	I/1	826	16 Cumâdelûlâ 1285/ 04.09.1868
Mehâkim-i ticaret ile Mehâkim-i nizâmiyede alınacak harçlara dair müzekkere	I/1	828	17 Zilhicce 1287 ³² /10.03.1871
Mehâkim-i ticarete alınan harçlara dair tarifedir	I/1	829	Gurre-i Cumâdelûlâ 1289 ³³ / 07.07.1872
Umûr-ı maliyeye dair nizamnâme-i mahsûstur	I/2	4	18 Safer 1284 ³⁴ /21.06.1867
Eyâlât ve elviyede kurâ ve mahallâtın muayyen olan vergilerinin beyne'l-ahali tevzii hakkında icrâsı lâzım gelen muamelâta dair nizamnâmedir	I/2	22	15 Receb 1277/ 27.01.1861/ 16.02.1870
Mürettebâtı hazine-i celîleden olan vergi ve bedelât-ı askeriyenin daire-i vilâyette kâin mahallerde idare ve tesviyesi için ittihaz olunacak kaideyi mutazammın talimattır	I/2	26	18 Safer 1284 ³⁵ /21.06.1867

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
İcâr olunan arazi ve emlâk vergisinin tahsiline dair kararname	1/2	32	12 Zilka'de 1286/ 13.02.1870
Kıptiyân vergisinin sûret-i tahsîli hakkında nizamnamedir	1/2	34	18 Safer 1284 ³⁶ /21.06.1867
Vâridât-ı rûsûmiye hakkında nizamnamedir	1/2	39	10 Şevvâl 1278/ 10.04.1862
Taraf-ı Devlet-i Aliyye'den Dersaâdet'çe ve taşracaya ihale ve ilzâm olunacak kâffe-i a'sâr rûsûmâtın ne vechile müzayede ve ihale olunacağını ve ne sûretle taahhüt ve kefâlete rabt kılınacağını mübeyyin nizamnamedir	1/2	41	11 Receb 1272/ 18.03.1856
Vâridât-ı öşriyyenin karye be-karye ihalesi hakkında zeyl-i nizâm	1/2	47	17 Muharrem 1289 ³⁷ /27.03.1872
Hazine-i celîleden ihale ve ilzâm olunan vâridât-ı öşriyye ve rûsûmiyenin müteahhitleri tarafından sûret-i tediyesini mübeyyin nizamnamedir	1/2	49	2 Zilhicce 1274/ 13.07.1858
Gayri ez-harîr ve duhân ve zeytin ilzâmen ihale olunan sair vâridât-ı öşriyye hakkında meriyyü'l-icrâ olan nizamnamedir	1/2	55	9 Şa'bân 1277/ 20.02.1861
Harîr öşrü nizamnamesi	1/2	57	15 Receb 1273/ 12.03.1857
Emvâl-i mîriyye tahsilâtı için istihdam olunacak tahsildarların sıfat ve hareketleri ve vezâif-i memuriyetleri hakkında talimattır	1/2	58	18 Safer 1284 ³⁸ /21.06.1867
Vilâyetlerde tapu mesâlihi hakkında talimat	1/2	61	18 Safer 1284 ³⁹ /21.06.1867
Bütçe nizamnamesi	1/2	70	7 Zilka'de 1271 ⁴⁰ /22.07.1855
Vilâyetin mesârif-i umûmiyesi hakkında talimattır	1/2	74	5 Safer 1288/ 25.04.1871
Seksen yedi senesi için her vilâyetin mesârif-i umûmiyesini şâmil olarak bu kere vilâyetlere irsâl kılınan muvâzene defterinin tarifnamesidir	1/2	79	5 Safer 1288/ 25.04.1871
Mesârif-i hazâin-i şâhânede rû'yet olunan bi'l-cümle ebniye hakkında nizamnamedir	1/2	83	11 Ramazan 1273/ 05.05.1857
Varaka-i sıhhiye nizamnamesi	1/2	89	27 Reb'ülevvel 1278/ 03.10.1861
Memurînin kefâlete rabtı hakkında nizamnamedir	1/2	108	25 Reb'ulevvel 1286 ⁴¹ /05.07.1869

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Makam-ı Nezaret-i Celîle-i Mâlîye'den Bâbrâlî'ye takdîm olunan takrîrin sûretidir	I/2	110	21 Şevvâl 1281/ 19.03.1865
Düyûn-i umûmî defter-i kebîri tesîsine dair takrîr-i âlî ve nizamnâme	I/2	117	2 Zilka'de 1281/ 29.03.1865
Defter-i kebîre kırk milyon eshâm-ı umûmiye kaydına dair nizamnâme	I/2	124	2 Zilka'de 1281/ 29.03.1865
Düyûn-i dâhiliyenin eshâm-ı umûmiyeye tebdîline dair nizamnâme	I/2	126	4 Zilka'de 1281/ 31.03.1865
Eshâm ve mukâtaâtın ferâğ ve kasr-ı yedinde olunacak muamelâta dair nizamnâmedir	I/2	131	4 Cumâdelâhira 1288/ 20.08.1871
Yirmi bin kese akça fâiz ve dört bin tam ve on seneliğine olmak üzere küşâd olunan iki yüz bin kese akça muacceleli eshâmın nizamnâmesidir	I/2	133	15 Safer 1290 ⁴² /14.04.1873
Divân-ı Muhasebât nizamnâmesi	I/2	135	3 Zilhicce 1281/ 28.04.1865
Evkâf müdürlerine dair nizamnâme	I/2	146	19 Cumâdelâhira 1280/ 01.12.1863
Musakkafât ve müstegallât-ı evkâfın muamelâtı hakkında nizamnâmedir	I/2	170	9 Cumâdelâhira 1287/ 05.09.1870
Tevcîh-i cihât hakkında nizamnâmedir	I/2	177	8 Zilka'de 1286/ 09.02.1870
Vezâif tevziine ve imâretlerin sûret-i idaresine dair nizamnâmedir	I/2	180	19 Safer 1272/ 31.10.1855
Dersaâdet ve Bilâd-ı selâse'de cârif olan bend sularının sûret-i müzâyede ve fûruhtu ve zamm-ı icârâtı hakkında bâ-irâde-i seniyye karargîr olan nizamât	I/2	182	24 Cumâdelâhira 1278 ⁴³ /27.12.1861
Maârif-i umûmiye nizamnâmesidir	I/2	184	24 Cumâdelûlâ 1286/ 01.09.1869
Dersaâdet'te ve Memâlik-i Şâhâne'de tab' ve neşrolunan her nev'i gazete ve evrak-ı havâdis-i mülkiye ve politikîye tab' ve neşri hakkında bu kere tanzim olunan nizamnâmedir [Matbuât nizamnâmesi]	I/2	220	2 Şa'bân 1281/ 31.12.1864
Matbaa nizamnâmesidir	I/2	227	20 Cemâziyelevvel 1273/ 17.01.1857
Kitâb tab'ı hakkında nizamnâme ve zeyli	I/2	229	7 Receb 1273 ⁴⁴ /03.03.1857
Telif ve tercüme nizamnâmesi ve zeyli	I/2	231	12 Safer 1287/ 13.05.1870

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mekteb-i Sultânî nizamâtını hâvî ilannâme	I/2	245	15 Safer 1290 ⁴⁵ /14.04.1873
Umûm mekâtib-i rüşdiyenin nizamnâme-i dahilîsidir	I/2	249	25 Cumâdelâhira 1287/ 21.09.1870
Dersaâdet Sanayi Mektebi nizamnâmesi	I/2	258	24 Şa'bân 1285/ 09.12.1868
Vilayât ıslahhâneleri nizamnâmesidir	I/2	277	18 Safer 1284 ⁴⁶ / 21.06.1867
Orman Mektebi nizamnâmesidir	I/2	296	11 Şevvâl 1287/ 02.01.1871
Turuk ve meâbir hakkında nizamnâme	I/2	302	18 Cumâdelûlâ 1286/ 26.08.1869
Memâlik-i mahrûse-i şâhânede turuk ve meâbirin sûret-i imal ve idaresine dair talimat-ı umûmîdir	I/2	310	18 Cumâdelûlâ 1286/ 26.08.1869
Maâdin nizamnâmesidir	I/2	318	2 Şa'bân 1285/ 17.11.1868
Menâfi-i umûmiye için iştirâ olunan emlâke dair nizamnâme	I/2	338	4 Receb 1272/ 11.03.1856
Memâlik-i mahrûse demiryollarının usûl-i zabıtasına dair nizamnâmedir	I/2	340	8 Safer 1284/ 11.06.1867
Telgraf nizamnâmesi	I/2	348	27 Rebî'ülevvel 1276/ 25.10.1859
Telgraf memurlarının vezâif-i memuriyet ve derecât-ı hizmetlerine dair nizamnâme sûretidir	I/2	363	19 Cumâdelâhira 1277/ 02.01.1861
Telgraf müfettişlerine dair talimat	I/2	368	15 Safer 1290 ⁴⁷ /14.04.1873
Dersaâdet'te açılan Emniyet Sandığı'nın nizamnâmesidir	I/2	374	22 Muharrem 1285 ⁴⁸ /15.05.1868
Dersaâdet Emniyet Sandığı tarafından elviye mal sandıkları üzerine keşide olunacak poliçelere dair nizamnâmedir	I/2	382	16 Cemâziyelâhir 1285/ 03.10.1868
Emniyet Sandığı nizamnâmesi icabınca fûruhtu lâzım gelen rehinlerin sûret-i müzâyedesine ve muamelât-ı müteferriasına dair mevâdd-ı nizâmiye	I/2	384	12 Zilka'de 1286/ 13.02.1870
Memleket sandıklarının sûret-i tertîbi ve sermayesinin idaresi ve menâfii ve temettüâtının mahall-i sarfı hakkında nizamnâmedir	I/2	387	23 Rebî'ülevvel 1284/ 25.07.1867
Köşe sarrâfları hakkında nizamnâmedir	I/2	399	4 Cumâdelûlâ 1281/ 05.10.1864

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Orman nizamnâmesidir	I/2	404	11 Şevâl 1286/ 13.01.1870
Tersane ve Tophane-i âmire idarelerine muktazi kerestenin tedarik ve i'tâsı hakkında nizamnâmedir	I/2	415	11 Şevâl 1286/ 13.01.1870
Posta idaresinin nizamnâme-i esasîsidir	I/2	419	26 Muharrem 1286/ 08.05.1869
Posta nizamnâmesidir	I/2	421	26 Rebî'ülâhîr 1288/ 14.07.1871
Ziraat müdürlerinin vezâif-i memuriyetlerine dair talimattır	I/2	434	17 Şa'bân 1280/ 26.01.1864
Pamuk ziraatinin tervîc ve teksîri hakkında talimat	I/2	437	26 Receb 1278/ 28.01.1862
Yeniden yetiştirilen dutluk hakkında muafiyet nizamnâmesinin sûretidir	I/2	438	12 Muharrem 1279/ 09.07.1862
Yeniden yetiştirilen zeytinlikler hakkında muafiyet nizamnâmesidir	I/2	440	29 Zilhicce 1278/ 27.06.1862
Sâbit vapur makinelerine mahsûs nizamnâmedir	I/2	441	9 Zilhicce 1278/ 07.06.1862
Memâlik-i mahrûse-i şâhânede at ve kısarak cinsinin islâhı zımında karargâr olan tedâbîrin suver-i icrâiyesini hâvî talimattır	I/2	446	6 Muharrem 1287/ 07.04.1870
Dersaâdet idare-i belediye nizamnâmesi ve zeyli	I/2	450	18 Cumâdelâhira 1285/ 05.10.1868
Altıncı dâire-i belediye nizamâtı	I/2	460	11 Cumâdelûlâ 1274/ 29.12.1857
Devâir-i belediyeden altıncı dâire itibar olunan Beyoğlu ve Galata dâiresinin nizam-ı umûmîsidir	I/2	464	24 Şevâl 1274/ 07.06.1858
Sokaklara dair nizamnâmedir	I/2	478	17 Ramazan 1275/ 21.04.1859
Vilâyet dahilinde olan şehir ve kasabalarda teşkil olunacak dâire-i belediye meclislerinin sûret-i tertîbi ve memurlarının vezâifi hakkında talimattır	I/2	491	23 Rebî'ülevvel 1284/ 25.07.1867
Eshâb-ı hayvanâtta ahz ve istihsâl olunacak rûsûmât nizamnâmesidir	I/2	497	1 Muharrem 1281/ 05.06.1864
Turuk ve ebniye nizamnâmesidir	I/2	499	7 Cumâdelûlâ 1280/ 21.10.1863

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Her nevi ebniyeden alınacak harç ve rûsûmât nizamnâmesidir	I/2	515	19 Şa'bân 1278 ⁴⁹
Ebniye memurlarının sûret-i tertîb ve tayiniyle vezâif-i memuriyetlerini hâvî nizamnâme lâyihasıdır	I/2	521	23 Rebîulevvel 1278 ⁵⁰
Rûsûm-i keşfiye hakkında nizamnâmedir (Ebniye davalarında)	I/2	526	15 Rebî'ülevvel 1280/ 31.08.1863
Ekmekçilik hakkında nizamnâmedir	I/2	528	13 Rebî'ülâhîr 1287/ 12.07.1870
Mağrukîne mahsûs îâne mevkileri hakkında nizamnâme lâyihasıdır	I/2	535	24 Receb 1287/ 19.10.1870
Boğaziçi'nde ve idaresi doğrudan doğruya Dersaadet'e merbût olan sevâhilde müceddeden yapılacak rıhtımlar hakkında nizamnâmedir	I/2	537	9 Rebî'ülâhîr 1280/ 23.09.1863
Devâir-i belediye çavuşlarının vezâifine dair talimattır	I/2	539	15 Zilka'de 1287/ 05.02.1871
Rûsûmât nezâretlerinin sûret-i teşkilleriyle tayin olunan rûsûmât nâzırlarının keyfiyet-i memuriyetlerini mutazammın talimattır	I/2	546	Yok ⁵¹
Sevâhil ve kara hudut gümrükleriyle kadîm kara gümrükleri hakkında nizamnâme	I/2	551	19 Zilhicce 1275/ 20.07.1859
Dersaadet gümrükleriyle mülhakât gümrüklerinin muamelât-ı dâhiliyesine dair nizamnâmedir	I/2	565	12 Rebî'ülâhîr 1277/ 28.10.1860
Memâlik-i ecnebiyyeye ihraç kılınmak üzere bir iskeleden diğer bir iskeleye naklolunacak emtia ve eşyaya dair nizamnâmedir	I/2	582	13 Cumâdelûlâ 1280 ⁵² /26.10.1863
Gümrüklere vürûd edecek eşyanın diğer gümrükte tekrar muayene olunması için kurşun mühür usûlünün ittihazına dair nizamnâme	I/2	584	23 Cumâdelûlâ 1280/ 06.11.1863
Gümrüklerce hile ve hud'anın men'i hakkında nizamnâme	I/2	586	28 Ramazan 1279 ⁵³ /19.03.1863
Mahsûlât ve mamulât-ı dâhiliyeden diyâr-ı ecnebiyyeye götürülmek üzere gümrük iskelelerine tevârüd edecek eşya hakkında nizamnâme	I/2	597	28 Şevvâl 1279 ⁵⁴ /18.04.1863

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Heyetleri tebeddül eden mamulât-ı dâhiliyeden alınacak resm hakkında nizamnâme	1/2	599	9 Muharrem 1279 ⁵⁵ /07.07.1862
İhrâcât ve ithâlât ile dahilî sarfiyat için gümrüklerden verilecek makbuz senedâtına dair talimat	1/2	602	17 Şa'bân 1276 ⁵⁶ / 10.03.1860
Ardıye resmi muamelâtına dair talimattır	1/2	604	5 Ramazan 1286/ 08.12.1869
Gümrüklerde eshâbı malum olmayarak kalmış ve eshâbı tarafından kaldırılmayıp bırakılmış eşya hakkında olunacak muameleye dair nizamnâme	1/2	606	12 Rebî'ülâhîr 1276/ 09.11.1859
Gümrüklerden eşya kaçırmaya vasıta olan kayıkçı ve sandalcı ve sâire hakkında olunacak muamele-i cezâiyye nizâmı	1/2	608	15 Cumâdelâhira 1280/ 27.11.1863
Midye ve istiridye hakkında nizamnâme	1/2	609	6 Receb 1288/ 20.09.1871
Devlet-i aliyye ve düvel-i ecnebiyye tebaasından ve mezâhib-i muhtelifeden bi'l-cümle ruhban takımıyla bunların manastır ve emâkin-i sâiresi hakkında gümrük muafiyeti nizamnâmesidir	1/2	610	7 Zilhicce 1281/ 02.05.1865
Konsoloslar ile konsolos vekilleri nâmına gelecek eşyanın resm-i gümrükten muafiyeti hakkında nizamnâme	1/2	618	15 Temmuz 1285/ 27.07.1869
Duhânın sûret-i inhisarda idaresi ve memurlarının vezâifine dair nizam	1/2	621	28 Zilhicce 1278/ 26.06.1862
Duhân ve sigara ve enfiye bey'iyye resmine dair nizâm	1/2	639	21 Muharrem 1279 ⁵⁷ /19.07.1862
Panayır ve pazarlara naklonulacak duhândan resm-i murûriye alınması hakkında fıkârât-ı nizâmiye	1/2	650	19 Receb 1279/ 09.01.1863
Memâlik-i ecnebiyyeye naklonulacak duhân hakkında nizamnâme ve zeyli	1/2	652	6 Safer 1280 ⁵⁸ /23.07.1863
Dersaâdet ve taşrada duhân ve sâire fûruht eden tebaa-i ecnebiyeden bey'iyye resmi istihsâli için nizâm	1/2	657	18 Safer 1280 ⁵⁹ /04.08.1863
Enfiyeden alınacak resm-i ruhsâtiye hakkında duhân nizamnâmesine zeyl	1/2	659	19 Cumâdelâhira 1282/ 08.11.1865
Gümrükten kaçırılıp müsâdere olunan duhândan alınacak cezâ-yı nakdîye dair fıkra-i nizâmiye	1/2	661	10 Şevvâl 1280 ⁶⁰ /19.03.1864

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Duhân imrâriyeleri hakkında nizamnâmedir	I/2	663	15 Safer 1287/ 16.05.1870
Duhânlara vurulacak kurşun mührü hakkında talimat ve tarifnâme	I/2	664	27 Receb 1286/ 02.11.1869
Duhân zurûfuna darb olunacak kurşun mührün muamele-i icrâyesine dair tarifnâmedir	I/2	667	27 Receb 1286 ⁶¹ /02.11.1869
Duhân resminin tadîline dair kararnâme	I/2	669	2 Receb 1284/ 29.10.1867
Hariçten gelen enfiye ve sigara ve ağız tütünü ve tömbeki hakkında olunacak muameleye dair nizamnâme	I/2	680	19 Cumâdelâhira 1282/ 08.11.1865
Tuz nizamnâmesiyle zeyli	I/2	683	9 Ramazan 1278/ 11.03.1862
Ecnebi tuzu kaçaklarından alınacak cezâ-yı nakdiye dair tahrîrât	I/2	706	25 Ramazan 1284/ 20.01.1868
Müskirâtın âmilinden alınacak resm-i mîrî hakkında nizamnâme ve zeyli	I/2	709	7 Safer 1278/ 14.08.1861
Kadeh ve kıyye ile müskirât satanlardan alınacak resm-i bey'yye nizâmı	I/2	712	15 Ağustos 1283/ 27.08.1867
(Muahharan teessüs eden) Hükkâm-ı şer'yye nizamnâmesi	I/2	721	13 Muharrem 1290/ 12.03.1873
Asâkir-i zabtiye hakkında nizamnâmedir	I/2	728	3 Rebî'ülevvel 1286/ 13.06.1869
Asâkir-i zabtiyenin vezâif-i askeriyesi hakkında talimattır	I/2	734	15 Safer 1287/ 16.05.1870
Asâkir-i merkûmenin (zabtiyenin) vezâif-i mülkiyesi hakkında talimat	I/2	740	11 Rebî'ülevvel 1286/ 21.06.1869
Zabtiye nizamnâmesi ve zeyilleri	I/2	747	22 Şevâl 1287/ 13.01.1871
Zabtiye teftiş memurlarına dair talimat	I/2	748	23 Rebî'ülevvel 1284/ 25.07.1867
Mahbûs îsâline memur asâkir-i zabtiye hakkında nizamnâme	I/2	753	Yok
Zabıtaca men'i lâzım gelen mevâd hakkında zabıta memurlarıyla asâkir-i zabtiyeye verilen talimat	I/2	754	23 Muharrem 1278/ 01.08.1861
Harîk vukuunda zabıtaca ittihaz olunacak tedâbire dair talimat	I/2	765	16 Muharrem 1286/ 28.04.1869
Barut bey'yyesi hakkında nizamnâme ve zeyli	I/2	768	9 Şa'bân 1287/ 02.11.1870

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Dersaâdet limanı nizamnâmesi lâyihası	I/2	774	19 Şa'bân 1287/ 12.11.1870
Devlet-i aliyye sefâin-i ticâriyesinden Dersaâdet'te alınacak liman rûsûmuna dair tarife-i cedîdedir	I/2	781	14 Rebî'ülevvel 1289/22.05.1872
Memâlik-i şâhâne limanlarında sefâin-i ticariyye verilecek tezkirelere dair nizamnâme	I/2	783	2 Cumâdelûlâ 1288/ 19.07.1871
Dersaâdet'te sefâin-i ticariyeden ahz olunacak şamandira rûsûmuna dair nizamnâme	I/2	785	6 Cumâdelûlâ 1288/ 23.07.1871
Ümerâ ve zâbitân-ı bahriye mütekâidîni eytâmına tahsis kılınacak maaşlara dair nizamnâme	I/2	786	3 Ramazan 1286/ 06.12.1869
İdare-i umûmiye-i tıbbiye nizamnâmesi	I/2	800	3 Cumâdelûlâ 1288/ 20.07.1871
İdare-i Tıbbiye-i Mülkiye nizamnâmesi	I/2	803	27 Şa'bân 1286/ 01.12.1869
Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye nizamnâmesiyle zeyli	I/2	807	16 Cumâdelâhira 1287/ 12.09.1870
Tabâbet-i belediye nizamnâmesi	I/2	814	7 Rebî'ülâhîr 1278/ 12.10.1861
Beledî eczacı nizamnâmesi	I/2	817	22 Receb 1277/03.02.1861
Keşfiyyât ve tahlilât-ı kimyeviyyeden alınacak rûsûm tarifesi	I/2	824	4 Receb 1287 ⁶² /30.09.1870
Karantina nizamnâmesi	I/2	825	3 Muharrem 1266/ 19.11.1849
Boğazlardan geçecek sefâin hakkında olunacak muamele-i sihiyyeye dair nizamnâme	I/2	896	23 Rebî'ülevvel 1288/ 11.06.1871
Dersaâdet ve Bilâd-ı selâse ve Boğaziçi'nde defn-i emvât hakkında nizamnâmedir	I/2	899	18 Safer 1286/ 30.05.1869
Rum patrikhânesi umûrunun ıslâhı zımında patrikhâne-i mezkûrede müctemi' olan komisyonun patrik intihâb ve nasbına dair tertîb eylediği nizamnâme-i umûmînin tercümesidir (Rum patrikliği nizamâtı)	I/2	902	21 Zilhicce 1276 ⁶³ /10.07.1860
Dersaâdet Ermeni patriğinin sûret-i intihâbı beyânındadır (Ermeni patrikliği nizamâtı)	I/2	938	27 Ramazan 1279 ⁶⁴ /18.03.1863
Hahamhâne nizamnâmesidir	I/2	962	23 Şevvâl 1281/ 21.03.1865

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Bank-ı Osmânî imtiyâznâmesiyle nizamnâmesi	I/2	976	9 Zilhicce 1279/ 27.05.1863
İslâhât-ı dâhiliyeye dair vekâlet-i mutlakaya hitâben şeref-sâdir olan fermân-ı âlînin sûret-i münîfesidir	I/3	1	13 Zilka'de 1292/ 12.12.1875
Meclis-i icraatın vezâifine dair kararnâmedir	I/3	9	13 Zilka'de 1292 ⁶⁵ /11.12.1875
Bi'l-cümle memurîn-i dâime ve muvakkataya verilecek harcırah ve yevmiyenin derecâtına ve mezûniyetle merkez memuriyetlerinden tebâüd edenlerin esâs-ı harekâtına dair kararnâme ve zeyilleri	I/3	10	9 Cumâdelûlâ 1290/ 05.07.1873
Harcıraha müteferri' mesâfe cetveli	I/3	19	9 Cumâdelûlâ 1290/ 05.07.1873
Memurînin kefâlete rabtı hakkında nizamnâmedir	I/3	23	4 Safer 1290/ 02.04.1873
İdare-i umûmiye-i vilayât hakkında talimattır	I/3	24	25 Muharrem 1293/ 21.02.1876
İdare-i nevâhî nizamnâmesidir	I/3	33	11 Rebî'ülevvel 1293/ 06.04.1876
(Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'den) Kitâb-ı tâsi': Hacr ve ikrâh ve şuf'a hakkında	I/3	38	25 Zilka'de 1289/ 25.01.1873
(Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'den) Kitâb-ı âşir: Şirket hakkında	I/3	53	13 Cumâdelûlâ 1291/ 27.06.1874
(Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'den) Kitâb-ı hâdi aşar: Vekâlet hakkında	I/3	126	20 Cumâdelûlâ 1291/ 04.07.1874
(Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'den) Kitâb-ı sâni aşar: Sulh ve ibrâ hakkında	I/3	140	6 Şevvâl 1291/ 16.11.1874
Mehâkim-i nizâmiyeye muhavvel deâviden bervecih-i peşin rub' harç alınmasına dair emirnâme-i sâmi	I/3	148	Yok
Erbâb-ı cünha ve cinâyetten zabt ve istirdâd olunacak emvâl ve eşyanın sûret-i fûruhtuna dair fıkra-i nizâmiye	I/3	149	15 Rebî'ülâhir 1291/ 31.05.1874
Eshâb-ı düyûnun emvâl-i gayrimenkulesi hakkında olunacak muameleye dair buyuruldu-yı sâmi ve mazbata	I/3	150	20 Muharrem 1292/ 26.02.1875

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
20 Muharrem sene 1292 ve fî 15 Şubat sene 1290 tarihiyle Şûrâ-yı Devlet Tanzimat dairesinden tanzîm kılınan mazbata sûretidir	I/3	151	20 Muharrem 1292/ 26.02.1875
Divân-ı Ahkâm-ı Adliye nizamnâme-i dâhilîsinin birinci maddesine tezyîl olunan fıkra-i nizâmiye	I/3	153	11 Muharrem 1292/ 17.02.1875
Mehâkim-i nizâmiyeye celb olanlardan gelmeyenler hakkında hükm-i giyâbî icrâsına dair müzekkere-i sâmiye	I/3	154	8 Safer 1291/ 26.03.1874
Muhakeme-i şer'iyye nizamnâmesinin elli yedinci maddesi	I/3	155	6 Receb 1292 ⁶⁶ /08.08.1875
Müvellâ tayini hakkında nizamnâmedir	I/3	155	14 Cumâdelûlâ 1291/ 30.06.1874
Arazi memurlarının araziye müteallik deâvî için azîmetlerinde alacakları ücrete dair emirnâme-i sâmi	I/3	157	27 Muharrem 1293/ 23.02.1876
Ceza kanunnâmesinin 164. maddesine zeyl	I/3	157	Gurre-i Ramazan 1291/ 12.10.1874
Ceza kanunnâmesinin 177. maddesine zeyl	I/3	158	27 Rebî'ülâhir 1292/ 02.06.1875
Ceza kanunnâmesinin 217, 218, 219 ve 222 maddeleri makamına kâim olmak üzere fıkârât-ı nizâmiye	I/3	158	Gurre-i Ramazan 1291/ 12.10.1874
Senedâtın mühür ve imzaları hakkında Mehâkim-i nizâmiyeye icra kılınacak tetkikâta dair Adliye Nezâret-i celîlesi tahrîrâtı	I/3	160	21 Şevvâl 1292/ 20.11.1875
Musakkafât ve müstegallât-ı mevkûfede muvazaât-ı ferâğ hakkında buyuruldu-yı sâmi	I/3	163	14 Zilhicce 1286/ 17.03.1870
Araziye müteallik deâvînin mercii Mehâkim-i nizâmiye olduğuna dair müzekkere-i sâmiye	I/3	165	25 Ramazan 1292/ 25.10.1875
Deyn için emlâk-i sırfanın Mecelle-i Ahkâm'a tevfiқан fûruhtu hakkında tezkire-i sâmiye	I/3	165	19 Zilhicce 1292/ 16.01.1876
Mehâkim-i nizâmiyeden reddi hâvî verilecek ilâmların harcına dair müzekkere-i sâmiye	I/3	166	9 Cemâziyelâhir 1292/ 12.07.1875
Ticaret kanunnâmesinin 146ncı maddesine zeyl	I/3	167	24 Rebî'ülâhir 1287/ 23.07.1870
Zeyl-i Kanun-i Ticaretin 28nci maddesine ilave olunan fıkra-i nizâmiye	I/3	167	14 Şa'bân 1284/ 10.12.1867

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Ticaret-i bahriye kanunnâmesinin tashîh olunan 3 ve 38 ve 40 maddeleri. Kanunnâme-i mezkura tezyil olunan madde.	I/3	169	10 Zilhicce 1292/ 07.01.1876
İcra Cemiyeti nizamnâmesine zeyl	I/3	169	20 Rebî'ülevvel 1293/ 15.04.1876
Vilâyetlerde cezâ-yı nakdînin sûret-i istifâsına dair olan talimatın ta'dîl olunan 6. maddesi	I/3	171	5 Zilhicce 1292/ 02.01.1876
Divân-ı temyîzler rüesâ ve a'zâlarına verilen talimat-ı seniyyedir	I/3	173	28 Zilka'de 1292/ 27.12.1875
İntihâb-ı a'zâya dair talimat-ı umûmiye	I/3	174	2 Zilhicce 1292/ 30.12.1875
Merkez ve mevki mahkemelerinin kabul edebilecekleri davaya dair Şûrâ-yı Devlet mazbatası	I/3	176	19 Receb 1290/ 12.09.1873
Sikvestro maddesinin nizâm-ı müttehası	I/3	182	25 Rebî'ülevvel 1274/ 13.11.1857
Dersaâdet cemiyet-i sulhiyyesine dair talimat-ı muvakkata	I/3	183	10 Şevvâl 1292/ 09.11.1875
Bâb-ı zabtiyede teşkîl olunan Tefrîk cemiyeti talimatı	I/3	185	24 Zilhicce 1292/ 21.01.1876
Tebaa-i İraniye hakkında mehâkim-i devlette icra olunacak muamele hakkında emirnâme-i sâmi	I/3	186	12 Muharrem 1291/ 01.03.1874
Fî 21 Zilka'de sene 1292 ve fî 8 Kânun-i evvel sene 1291 tarihli mukâvelenâmenin sûreti	I/3	189	21 Zilka'de 1292 ⁶⁷ / 19.12.1875
Mezkûr mukâvelenâmenin birinci ve yedinci maddelerinin ahkâmını müfessir emirnâme-i sâmi	I/3	193	8 Zilka'de 1292/ 07.12.1875
Mehâkim-i şer'iyye ve nizâmiyeden verilen ilâmlarda mahkûmun bih mebâliğin cinsinin tasrîhine dair müzekkere-i sâmiye	I/3	195	Cemâziyelevvel 1289/ 6/7.1873
Murâfâa-i şer'iyyeden münbais zarar ve ziyan davaları Mehâkim-i şer'iyyede rûyetine dair Şûrâ-yı Devlet'in müzekkeresi	I/3	196	3 Zilhicce 1289/ 01.02.1873
Vekîlin müddeâ aleyhi tahlîfe mezûn olduğu vekâlet senedinde sarâhat aranacağına dair müzekkere-i sâmiye	I/3	196	7 Rebî'ülevvel 1292/ 13.04.1875
Tercümanların esnâ-yı müzâkerede huzûru hakkında muvakkaten karar verildiğine dair tezkire-i sâmiye	I/3	197	22 Rebî'ülevvel 1292/ 28.04.1875

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mehâkim-i nizâmiye dava vekilleri hakkında nizamnâmedir	I/3	198	18 Şevvâl 1292 ⁶⁸ /17.11.1875
Ruhsatnâmeli dava vekillerinin eshâb-ı deâvîden alacakları ücretlerin tarifesidir	I/3	207	16 Zilhicce 1292/ 13.01.1876
Divân-ı Ahkâm-ı Adliye Nezâret-i celîlesi dairesinde icra ve havale cemiyetleriyle devâir ve mehâkim-i mülhakada müstahdem bulunan hademenin vezâfiyle sûret-i tertîb ve tavzîfine dair talimattır	I/3	209	İbtidâ-yı Temmuz 1288/ 13.07.1872
Mecâlis hademesiyle mehâkim muhızrlarına dair talimattır	I/3	216	11 Rebî'ülevvel 1293/ 06.04.1876
Hapishaneler gardiyanları için talimattır	I/3	220	11 Rebî'ülevvel 1293/ 06.04.1876
Eshâm-ı umûmiye defter-i kebîrine yirmi iki milyon iki yüz elli iki bin dört yüz meci diye altınlık eshâmın kayıt ve tesciliyle sûret-i sarf ve isti'mâlîne dair nizamnâmedir	I/3	223	12 Receb 1290/ 05.09.1873
Eshâm-ı umûmiye defter-i kebîrine kırk dört milyon meci diye altınlık eshâmın kayıt ve tesciline dair nizamnâmedir	I/3	224	8 Şa'bân 1291/ 19.09.1874
Beş sene müddet için müstakrazât fâizlerinin nısfına bedel olarak verilecek 35 milyonluk eshâma dair	I/3	225	Selh-i Ramazan 1292/ 30.10.1875
Devlet-i aliyye'nin Bütçe nizamnâmesidir	I/3	226	4 Cumâdelâhira 1291/ 18.07.1874
Devlet-i aliyye ile Bank-ı Osmânî beyinde mün'akid imtiyâznâmenin ta'dîl olunan maddeleridir	I/3	231	18.05.1874
Guzât ve eizze-i kirâmın evkâfı a'sârına dair Mâlîye Nezâret-i celîlesinin tahrîrâtı	I/3	237	5 Zilhicce 1292/ 02.01.1876
Zâyi olan eshâm-ı cedîde berâtları hakkında Hazinece olunacak muamele ve ihbâriyye dair karar-ı resmî	I/3	238	11 Muharrem 1291/ 28.02.1874
Gayri ez-harîr ve duhân ve zeytin ilzâmen ihale olunan sâir vâridât-ı öşriyye hakkında meriyyü'l-icra nizamnâmedir	I/3	239	10 Şa'bân 1282/ 28.12.1865
Bi'l-umûm vilâyetler vâridât-ı öşriyesinin müzâyede ve ihale ve idaresi hakkında talimat-ı cedîdedir	I/3	243	16 Rebî'ülevvel 1288/ 04.06.1871

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Bir batn evlâda intikal eden eshâmın intikalinde fâiz-i senevîsinin rub'una muâdil harç alınmasına dair tahrîrât-ı mâliye	I/3	268	5 Zilhicce 1292/ 02.01.1876
Tahsilât-ı emvâl-i mîriyyeye dair	I/3	269	25 Rebî'ülevvel 1292/ 01.05.1875
Bu kere hükûmet-i seniyye cânibinden defterdâr ve muhasebeci ve bi'l-cümle mal memurlarının vezâifine dair kaleme alınan talimattır	I/3	271	13 Safer 1293/ 09.03.1876
Menzilhânelerin mahallerince bi'l-munâkasa kat'iyen ihaleleri hakkında talimattır	I/3	277	18 Muharrem 1292/ 24.02.1875
Ormanları taht-ı idare ve inzibata alınmayan vilâyâta mahsûs talimattır	I/3	281	17 Şevâl 1292/ 16.11.1875
Orman nizamnâmesinin beşinci maddesi hükmünce ahâlî-yi kurâya meccânen verilmesi lâzım gelen kereste ve hatab ve kömürün sûret-i i'tâsı hakkında talimat	I/3	285	27 Safer 1288/ 17.05.1871
Odun ve kömürden istîfâ olunacak rûsûmât hakkında iki fasıl ve on üç bendi hâvî talimattır	I/3	287	15 Rebî'ülevvel 1291/ 02.05.1874
Ale'l-umûm ormanlardan çıkarılan kereste ve hatab ve kömürlerden ahz ü istîfâ kılınacak rûsûmât ile mukabilinde sarf edilecek tezâkir ve pulların envâ'ına ve rûsûmatın istihsâl ve tezâkirin isti'mâlîne ve tetkik-i kontrollerine dair talimattır	I/3	291	7 Nisan 1296/ 19.04.1880
Mîrî ormanlarda çam ağaçlarından sakız ihracına dair orman memurlarına i'tâ olunan talimattır	I/3	297	26 Şubat 1289/ 10.03.1874
Ormanların iddia-yı tasarrufunda bulunan eşhâsın hâmil oldukları senedâtı muayene ve tetkik etmek üzere bazı vilâyât ve elviyede bu defa teşekkül etmiş olan komisyonların muamelât-ı lâzimesi hakkında kaleme alınan talimattır	I/3	300	23 Muharrem 1293/ 19.02.1876
Resm-i damga nizamnâmesi	I/3	302	11 Şevâl 1290/ 02.12.1873
Efrâd-ı ahâlîden evrâk-ı sahîha ve damga pulu satacak olanların ol bâbda olan mecburiyetleriyle rûsûmât memurlarının icra edecekleri muamelâta dair talimattır	I/3	314	11 Muharrem 1292/ 17.02.1875

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Rûsûmât emânet-i celîlesinden taşra rûsûmât nezâretlerine irsâl buyurulan tahrîrât	I/3	319	22 Muharrem 1291/ 11.03.1874
İşbu 1290 sene-i mâliyesi Martı ibtidâsından itibaren Memâlik-i mahrûse-i şâhâne kara gümrükleri bâ-irâde-i seniyye ilga buyrulduğundan ol bâbda rûsûmât idarelerince icrası lâzım gelen muamelâtı mübeyyin nizamnâmedir	I/3	323	11 Muharrem 1291/ 28.02.1874
Memâlik-i İraniyeden tuz ve tütünün Memâlik-i şâhâneye men'-i duhûlüyle tömbekiden alınacak yüzde yetmiş beş resm-i gümrük hakkında tanzîm ve imza olunan kararnâmenin sûretidir	I/3	326	21 Zilka'de 1292/ 18.01.1876
Duhân resmi hakkında nizamnâmedir	I/3	329	Yok
Duhân nizamnâme-i cedîdi mücibince istihsâl olunacak cezâ-yı nakdîlere dair bazı mevâddı ve verilecek ihbâriyeleri mutazammın nizamnâmedir	I/3	324	16 Cemâziyelevvel 1292/ 20.06.1875
Memâlik-i ecnebiye mahsûlü sarma sigara ile ağız tütünü ve enfiyenin paket ve kapları üzerine alâmet-i mahsûsa vaz' olunması hakkında kararnâmedir	I/3	355	5 Cemâziyelâhir 1292/ 08.07.1875
Gerek yerli ve gerek ecnebi mahsûlü kaçak tuzları tutan veyahut haber verentlere i'tâ kılınacak ihbâriyeye dair fıkârât-ı nizâmiyedir	I/3	369	11 Rebî'ülâhir 1291/ 27.05.1874
Harîr öşrü hakkında rûsûmât müdür ve memurlarının sûret-i hareketlerini mübeyyin talimattır	I/3	370	Gurre-i Rebî'ülevvel 1293/ 27.03.1876
Avusturya ve Macaristan Devleti'yle tecdîd olan gümrük tarifesi	I/3	378	5 Zilka'de 1288/ 15.01.1872
On beş seneye kadar Avrupa'dan celb olunacak makine ve fabrika alâtının ilk defada rûsûm-i gümrükten muafiyetine dair ilan	I/3	398	23 Receb 1290/ 16.09.1873
(Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'den) Kitâb-ı sâlis aşar: İkrâr hakkında	I/3	399	9 Cemâziyelevvel 1293/ 01.06.1876
(Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'den) Kitâb-ı râbi' aşar: Dava hakkında	I/3	410	9 Cemâziyelâhir 1293/ 01.07.1876
Âsâr-ı atîka nizamnâmesidir	I/3	426	3 Receb 1291/ 15.08.1874

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Kitâb tab'ı hakkında olan nizamnâmeye tezyîl olunan fıkârât-ı nizâmiyedir	1/3	431	20 Safer 1292/ 28.03.1875
Mekâtib-i sıbyâniyenin idaresi hakkında talimat	1/3	432	7 Rebî'ülevvel 1292/ 13.04.1875
Mekteb-i Sultânî derûnunda tesîs ve küşâd olunmuş olan Hukuk Mektebi'nin nizamât-ı dâhiliyesidir	1/3	439	28 Zilhicce 1292/ 25.01.1876
Matbuât nizamnâmesine tezyîl olunan madde-i mahsûsadır	1/3	443	10 Şa'bân 1292/ 10.09.1875
Ruhsat-ı resmiye ile Memâlik-i mahrûsede tab' olunan kütübün gümrüklerde muayenesinden sarf-ı nazar olunması hakkında emirnâme-i sâmi	1/3	444	8 Safer 1293/ 04.03.1876
Mahlûlât-ı evkâftan yalnız mesâkin ve menâzil hakkında nizamnâmedir	1/3	445	19 Zilhicce 1288/ 28.02.1872
Emlâk-i sırfa için Defterhâne'den verilecek senedâta dair	1/3	447	28 Receb 1291/ 09.09.1874
Arazi-i mevkûfe senedâtının Defterhâne'den verilmesi hakkında bâ-irâde-i seniyye ittihaz buyrulan kararın suver-i icrâiyesine dair talimattır	1/3	452	6 Receb 1292/ 07.08.1875
Arazi kanunnâme-i hümâyûnunun 41. maddesine zeyl olunan fıkra-i nizâmiyedir	1/3	457	19 Şa'bân 1291/ 30.09.1874
Arazi kanunnâme-i hümâyûnunun 108. maddesine zeyl olunan fıkra	1/3	457	10 Rebî'ülevvel 1293/ 05.04.1876
Arazi hakkında fıkra-i nizâmiyedir	1/3	458	7 Muharrem 1293/ 03.02.1876
Tapu nizamnâmesinin altıncı maddesine zeyl olunan fıkra-i nizâmiyedir	1/3	458	24 Cemâziyelâhir 1292/ 27.07.1875
Tapu nizamnâmesinin yirminci maddesi makamına kâim olmak üzere tanzîm kılınan madde-i nizâmiyedir	1/3	459	24 Cemâziyelâhir 1292/ 27.07.1875
Bî'l-icâreteyn tasarruf olunan musakkafât ve müstegallât-ı mevkûfe hakkında nizamnâmedir	1/3	459	4 Receb 1292/ 05.08.1875
Nizâm-ı mezkûr mecburi olmayarak istek eden olduğu halde icra kılınacağına dair karar-ı ahîr	1/3	462	15 Zilka'de 1292/ 14.12.1875

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Musakafât ve müstegallât-ı vakfiye senedâtının Defterhâne'den verilmesi hakkında talimat	I/3	463	9 Rebî'ülevvel 1293/ 04.04.1876
Emlâk Dairesine vürûd eden ilmühaberlerin sûret-i muntazamada tanzîmine dair tenbihnâme	I/3	467	10 Rebî'ülâhir 1293/ 04.05.1876
Meclis-i Ticaret ve Ziraat'ın vezâif-i esâsiyesine dair kararname	I/3	473	13 Haziran 1292/ 25.06.1876
Barut nizamnamesidir	I/3	477	8 Muharrem 1293/ 04.02.1876
Dersaadet Tahvilât Borsası'nın nizamnamesidir	I/3	484	11 Şevvâl 1290/ 02.12.1873
Turuk ve meâbir nizamnamesinin 9. maddesine tezyîl olunan fıkra-i nizâmiyedir	I/3	498	12 Rebî'ülevvel 1292/ 18.04.1875
Memâlik-i mahrûse-i şâhânede müsâade-i imtiyâziye ve ruhsat-ı resmîye istid'â edenlerin îfâ etmeleri lâzım gelen şerâit ve merâsime dair nizamname	I/3	498	14 Safer 1282/ 07.07.1865
Tevcîhât-ı cihât nizamnamesidir	I/3	500	10 Safer 1290/ 08.04.1873
Tevcîhât-ı cihât ve müteferriâtı hakkında talimattır	I/3	504	9 Rebî'ülâhir 1290/ 05.06.1873
Evkâf nizamnamesinin 48. maddesinin makâmına kâim olmak üzere kaleme alınan fıkra-i nizâmiyedir	I/3	509	6 Cemâziyelâhir 1291/ 20.07.1874
İcâr-ı akâr nizamnamesidir	I/3	511	10 Rebî'ülevvel 1291/ 27.04.1874
İstanbul ve Bilâd-ı selâse'de yapılacak ebniyenin suver-i inşâiyesine dair nizamname	I/3	517	14 Muharrem 1292/ 20.02.1875
Taşra devâir-i belediyesi hakkında olan talimatın tashîh olunan 14. maddesidir	I/3	520	5 Zilhicce 1292/ 02.01.1876
Devâir-i belediye çavuşlarının vezâifine dair talimattır	I/3	520	Selh-i Cumâdelûlâ 1289/ 04.08.1872
Şehremâneti çavuşları hakkında nizamname	I/3	526	Selh-i Cumâdelûlâ 1289/ 04.08.1872
Şehremâneti behiyyesinde müstahdem komiser ve serçavuşlar ile çavuşların mükellef oldukları vazife-i memuriyetleriyle sûret-i harekâtlarını mübeyyin talimattır	I/3	528	9 Cumâdelûlâ 1288/ 26.07.1871

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Ordu-yı hümâyûnlar alay ve taburlarıyla hastahanelerde istihdam olunmak üzere ameliyat mektebi ittihaz kılınan Haydarpaşa Hastahanesi'nde yetiştirilecek cerrâhlara dair nizamnâmedir	I/3	531	24 Rebî'ülâhîr 1290/ 20.06.1873
Fenn-i baytarı tahsîl için Mekteb-i Tıbbiye'ye alınacak askerî ve mülkiye baytar şâkirdânı hakkında nizamnâme	I/3	533	12 Cumâdelûlâ 1290/ 08.07.1873
Memâlik-i şâhânede istihdam olunacak mülkiye baytarları hakkında kaleme alınan nizamnâmedir	I/3	539	9 Zilhicce 1292/ 06.01.1876
Asâkir-i şâhâne eczacılığında istihdam olunmak üzere ameliyat-ı tıbbiye mektebi olan Haydarpaşa Hastahanesi'nde küşâd olunacak eczacı sınıflarına dair nizamnâme	I/3	542	14 Rebî'ülâhîr 1293/ 08.05.1876
Bîmârhânelere dair nizamnâmedir	I/3	545	19 Safer 1293/ 15.03.1876
Bâ-irâde-i seniyye teşekkül eden Meclis-i idare-i emvâl-i eytâmın sûret-i teşkilini ve vezâifini mübeyyin nizamnâmedir	I/3	551	21 Şa'bân 1291/ 02.10.1874
İnfâk-ı muhtâcîn-i eytâm ve erâmil-i ilmiye nizamnâmesidir	I/3	552	21 Şa'bân 1291/ 02.10.1874
Telgraf ve posta memurîn-i umûmiyesinin tekâüd nizamnâmesi	I/3	554	29 Rebî'ülâhîr 1293/ 23.05.1876
Kudüs-i şerîf Rum Patrikhânesi nizamnâmesidir	I/3	562	5 Safer 1292/ 13.03.1875
Mahbûsînin hidemât-ı mîriyye ve şahsiyede istihdamlarında alacakları ücretler hakkında emirnâme-i sâmi	I/3	567	21 Rebî'ülâhîr 1292/ 27.05.1875
Bilâ vâris fevt olan rahiplerin terekesi hakkında buyruldu-yı sâmi	I/3	568	26 Zilka'de 1290/ 16.01.1874
Esrârın men'-i zer'i hakkında makâm-ı Sadâret-i izâmdan Ticaret Nezaret-i celîlesine mevrûd tezkire-i sâmiye	I/3	570	17 Safer 1293/ 13.03.1876
Fî 11 Rebî'ülevvel sene 1293 tarihli Ziraat ve Ticaret cemiyetlerinin teşkiline dair tezkire-i sâmi	I/3	570	11 Rebî'ülevvel 1293 /06.04.1876
Kanun-i Esâsî'nin neşir ve ilanına dair hatt-ı hümâyûn	I/4	1	7 Zilhicce 1293/ 24.12.1876
Kanun-i Esâsî	I/4	4	7 Zilhicce 1293/ 24.12.1876

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Heyet-i A'yân nizamnâme-i dahilîsidir	I/4	20	12 Ramazan 1293/ 01.10.1876
Heyet-i Mebûsân'ın nizamnâme-i dahilîsi	I/4	36	29 Rebî'ülâhîr 1294/ 13.05.1877
Bâbîâlî evrak odası nizamnâmesi	I/4	58	24 Şevvâl 1288/ 05.01.1872
İmtiyâz nişânı nizamnâmesi	I/4	60	23 Zilhicce 1295/ 18.12.1878
Şefkat nişânı nizamnâmesi	I/4	61	Selh-i Ramazan 1295 ⁶⁹ /27.09.1878
Ahvâl-i memurîn sicil komisyonu talimatı	I/4	63	10 Rebî'ülevvel 1296/ 02.03.1879
Asâkir-i mülkiye nizamnâmesi	I/4	66	10 Zilkâ'de 1294/ 16.11.1877
Meclis-i umûmî'nin küşâdını müteâkip iktizâ eden kanun lâyihası tanzîm olunmak üzere Kanun-i Esâsî'nin 36. maddesi hükmüne tevfiқан Meclis-i Vükelâ tarafından kaleme alınıp icrâ-yı ahkâmına irâde-i seniyye-i Hazret-i Padişâhî müteallik ve şeref-sudûr buyurulan idare-i örfiyye kararname'sidir	I/4	71	24 Ramazan 1294/ 02.10.1877
Düstûr Encümeni nizamnâmesi	I/4	72	16 Ramazan 1294/ 24.09.1877
Meclis-i Tetkikât-ı Şer'iyye'nin vezâifini hâvî talimattır	I/4	73	21 Muharrem 1290/ 20.03.1873
Fetvâhâne nizamnâmesi	I/4	76	13 Muharrem 1292/ 19.02.1875
Bilâ beyyine mazmûnuyla amel ve hüküm câiz olabilecek sûrette senedât-ı şer'iyyenin tanzîmine dair talimat-ı seniyyedir	I/4	78	4 Cemâziyelevvel 1296/ 26.04.1879
Sicillât-ı şer'iyye ve zabt-ı de'âvî cerîdeleri hakkında talimattır	I/4	83	15 Zilhicce 1290/ 03.02.1874
İnfâk-ı eytâm ve erâmil-i ricâl-i ilmiye hakkında müceddeden kaleme alınan nizamnâmedir	I/4	85	3 Zilhicce 1294/ 09.12.1877
Eytâm uhdesinde bulunan çiftlikât hakkında nizamnâme	I/4	89	6 Rebî'ülâhîr 1274/ 24.11.1857
Mülk akar ve akar kabilinden olan emlâk-i sâire için Mehâkim-i şer'iyyeden verilecek ilâm hakkında nizamnâme	I/4	90	8 Cemâziyelevvel 1279/ 31.10.1862

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Silah altında iken vefat eden mülâzım-ı sâni mādûnunda efrâd-ı askeriye terekasinden harc-ı kısmet ve ilâm alınmaması hakkında müzekkere-i sâmiye	I/4	92	16 Muharrem 1288/ 06.04.1871
Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'den kitâb-ı hâmis aşar: Beyinât ve tahlîf hakkında	I/4	93	26 Şa'bân 1293/ 15.09.1876
Mecelle-i mezkûreden kitâb-ı sâdis aşar: Kazâ hakkında	I/4	115	26 Şa'bân 1293/ 15.09.1876
Adliye ve Mezâhib Nezâreti'nin ve devâir-i merbûtesinin vezâifi nizamnâmesi	I/4	125	29 Cumâdelûlâ 1296/ 21.05.1879
Meclis-i Mebûsân'ın ictimâ'ında kanuniyeti teklif olunmak üzere Usûl-i muhakemât-ı cezâiyye kanun-i muvakkatidir	I/4	131	5 Receb 1296/ 25.06.1879
Meclis-i Mebûsân'ın ictimâ'ında kanuniyeti teklif olunmak üzere ilâmât-ı hukukiyyenin sûret-i icrâsına dair kanun-i muvakkattır	I/4	225	27 Cemâzîyelâhir 1296/ 17.06.1879
Meclis-i Mebûsân'ın ictimâ'ında kanuniyeti teklif olunmak üzere Mehâkim-i nizâmiyenin teşkilâtı kanun-i muvakkatidir	I/4	235	19 Cumâdelâhire 1296 ⁷⁰ / 10.06.1879
Meclis-i Mebûsân'ın ictimâ'ında kanuniyeti teklif olunmak üzere Usûl-i muhakemât-ı hukukiyye kanun-i muvakkatidir	I/4	257	2 Receb 1296/ 22.06.1879
Adliye Nezâreti'ne merbût Mehâkim-i nizâmiyede alınması lazım gelen harçları mübeyyin tarifedir	I/4	319	3 Cumâdelâhire 1296 ⁷¹ / 25.05.1879
Mezkûr tarifenin tadîlât kararname	I/4	335	23 Şevvâl 1296 ⁷² / 10.10.1879
Eshâb-ı deâviden bî-kudret olanların rûsûm-i deâviden muafiyeti hakkında tahrîrât-ı adliye	I/4	336	28 Receb 1296/ 18.07.1879
Mazmûnu ispat olunan hüccetlerin tasdîkinde alınacak harca dair müzekkere-i sâmiye	I/4	337	Yok
Mukavelât muharrirleri nizamnâmesi	I/4	338	15 Şa'bân 1296/ 04.08.1879
Arazi davalarıyla hudut ve sınır münâzaâtının Mehâkim-i nizâmiyede rûyeti hakkında tahrîrât-ı umûmiye	I/4	344	Yok
Kavâim-i nakdiyenin tedâvülû zamanındaki müdayenât hakkında kararname	I/4	346	2 Ramazan 1296/ 20.08.1879
Avusturyalı mücrimînin hapisane-i umûmiye-de ve vilâyet merkez hapisânelerinde ikmâl-i müddet-i cezâiyye etmelerine dair tezkire	I/4	348	9 Muharrem 1295/ 13.01.1878

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Ehad tarafından cerh ile askerî hastahanesinde tedavi olunan efrâd-ı nizâmiye mecrûhları için cârihlerinden alınacak mesârif-i cerrâhiyenin nizâmiye hazinesine teslimi hakkında müzekkere	I/4	348	10 Şa'bân 1291/ 21.09.1874
İlâmât-ı hukukiyye ve ticariyyenin suver-i icrâiyyesine dair tezkire	I/4	349	Gurre-i Cemâziyelâhir 1296/ 22.05.1879
Bir davada müddeâ aleyhin def-i dava için ibraz edeceği adi kağıda yazılmış senetten alınacak cezâ-yı nakdîye dair kararname	I/4	350	19 Ramazan 1293/ 02.10.1876
İlâmâtın kayd-ı sûreti üç kuruşluk varakaya yazılmasına dair müzekkere	I/4	351	Selh-i Muharrem 1295/ 03.02.1878
Cinâyet vukuunda on üç yaşını tekmiî etmeyenlerin sıbyân ve on beş yaşını ikmal etmeyen mücrimlerin mürâhik mümeyyiz addolunması hakkında müzekkere	I/4	352	7 Safer 1291/ 25.03.1874
Hibe ve vasiyet tarîkiyle terk olunan emlâk için hangi hâlde ilâm-ı şer'i aranılması iktizâ edeceğine dair tezkire	I/4	353	14 Rebî'ülevvel 1295/ 18.03.1878
Osmânî sancağı altında seyr ü hareket eden sefâinde müstahdem ecnebi kaptanları o sefînenin mensûb olduğu devletin kavânîn ve nizâmâtına tâbî' olması hakkında fî 10 Rebî'ülevvel sene 290 tarihli tezkire-i adliye	I/4	354	10 Rebî'ülevvel 1290/ 08.05.1873
Ceza kanununun 222. maddesinde muharrer gece vakti saat birden müteber olması hakkında tezkire	I/4	355	6 Rebî'ülâhir 1290/ 02.06.1873
Tahlîf usûlünün Mehâkim-i nizâmiyede sûret-i icrâsına dair müzekkere	I/4	355	21 Cumâdelûlâ 1293/ 13.06.1876
Mürâsele ve ihzâr postalarına mahkemelerce pul yapıştırılması hakkında tahrîrât-ı umûmiye	I/4	356	29 Zilka'de 1294/ 05.12.1877
Resmen konturato edilmemiş olan akd-i icâr hakkında olunacak muameleye dair tezkire	I/4	357	23 Cumâdelâhira 1294/ 04.07.1877
Ferâğdan mütevellid zamân ve ziyan davalarının Mecelle ahkâmına tatbîkan rû'yeti hakkında Şûrâ-yı Devlet müzekkeresi	I/4	358	5 Rebî'ülâhir 1292/ 11.05.1875
Mehâkimden verilen ilâmlarda mahkûm mebâlîğin cins ve vasfının tasrîhine dair tezkire	I/4	360	16 Cumâdelûlâ 1294/ 29.05.1877

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mîrî devâirinde kullanılan hademe ve amele takımından eşyâ-yı hasîse sirkat ve kapalı mahalleri küşâd edenler hakkında tezkire	I/4	361	5 Rebî'ülâhîr 1292/ 11.05.1875
Esnâ-yı murâfaada tabiiyetini ketm edenler hakkında verilen hükümler müteber tutulmasına dair Hâricîye'den müzekkere	I/4	362	26 Cemâziyelâhîr 1290/ 21.08.1873
Demiryollara müteallik deâvî-yi cezâiyyenin hükümleri demiryollar nizamnâmesi ahkâmına tatbik olunmasına dair müzekkere	I/4	363	6 Rebî'ülâhîr 1290/ 02.06.1873
Kâtili malum olmayan maktûlün bulunduğu mahalle ahâlisine ne sûrette kasâme ve diyet lâzım olacağına dair Mecelle Cemiyeti müzekkeresi	I/4	363	3 Ramazan 1293/ 22.09.1876
İcârât-ı vakfiyenin tahsîli zımında Evkâf Nezâreti'ne müracaat olunmasına dair Mahkeme-i temyiz kararı	I/4	364	6 Zilka'de 1293/ 23.11.1876
Mecelle'den kitâb-ı beyyînât hakkında bazı vesâyâyı şâmil müzekkere	I/4	364	9 Zilka'de 1293/ 26.11.1876
Devâir-i resmiye ile eşhâs beyrinde mütehaddis deâvînin harcına ve tayin kılınacak vekillere dair kararnâme	I/4	365	Yok
Mevâdd-ı rûsûmiyeye dair davalara merci tayin olunduğuna dair müzekkere-i sâmiye	I/4	367	22 Şevvâl 1294/ 30.10.1877
Esâret-i zenciyyenin men'îyle tüccâr ve mütecâsirlerinin mücâzâtı hakkında şeref-sâdır olan emr-i âlî	I/4	368	Evasıt-ı Cumâdelâhîra 1273/ 11.02.1857
Her nev'i kefâlet senetlerinin on ve kefâlet-i nefsiyyenin bir kuruluşluk varaka-yı sahîhaya yazılması hakkında tezkire-i sâmiye	I/4	370	4 Haziran 1291/ 16.06.1875
Şer'an diyetle mahkûm olup da kanunen idam olunan kâtilin mahkûm olduğu diyetin terekesinden istîfâsına dair tezkire-i sâmiye	I/4	372	15 Ağustos 1292/ 27.08.1876
Vefâtına kadar kendisini beslemek şartıyla ferâğ olunan emlâk-i mevkûfe şurûtunun senedâta dercine dair karar-ı âlî	I/4	372	19 Receb 1296/ 09.07.1879
Ba'de't-tatlîk müddet-i iddet münkaziye olmaksızın vefat eden zevclerin arazisinden mirasa nâil olan zevceye hisse i'tâsı hakkında tezkire-i sâmiye	I/4	373	Yok

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mültezimlerin âhara ihale eyledikleri iltizâmât hakkında olunacak muameleye dair buyuruldu	I/4	374	14 Rebî'ülevvel 1293/ 09.04.1876
Tebaa-i gayrimüslimeye ferâğ olunan menâzilden dolayı şart-ı müfsid davalarının men'-i istimâ'ı hakkında tezkire-i sâmiye	I/4	375	3 Mayıs 1289/ 15.05.1873
İstikrâz-ı mecbûri nizamnâmesi	I/4	376	18 Receb 1294/ 29.07.1877
Teftiş-i muamelât-ı mâliye nizamnâmesi	I/4	379	23 Ramazan 1296/ 10.09.1879
Tahsîl-i emvâl-i mîriyye nizamnâmesi	I/4	382	25 Zilka'de 1296/ 10.11.1879
Meclis-i Mebûsân'ın ictimâ'ında kanuniyeti teklif olunmak üzere patent vergisi hakkında kararnâmedir	I/4	392	3 Receb 1296/ 23.06.1879
Dersaâdet Bankası nizamnâmesinin on beşinci maddesine zeyl	I/4	396	21 Cemâziyelâhir 1292/ 24.07.1875
Vâridât ve mesârifât-ı devlet hakkında Bank-ı Osmânî'yle Mâliye Hazinesi ve vilâyât beyinde cereyan edecek muamele hakkında nizamnâme	I/4	396	11 Muharrem 1292/ 17.02.1875
Hazineden hâsılatı bedele rabt olunacak kurâ ve mezâri-i mevkûfe a'sârı hakkında talimat	I/4	400	20 Cemâziyelâhir 1291/ 03.08.1874
Bedelât-ı askeriyenin sûret-i tevzî'i ve istîfâsı hakkında buyuruldu	I/4	407	16 Cemâziyelevvel 1293/ 08.06.1876
Taraf-ı devletten mensûb memurîn ve ketebe'nin vâridât deruhte eylemelerinin memnû'iyeti hakkında müzekkere-i sâmiye	I/4	408	23 Şubat 1292/ 07.03.1877
Dersaâdet'te ağnâm ve keçiden rûsûmat istihsâli hakkında ilmühaber	I/4	409	20 Nisan 1293/ 02.05.1877
Deyn-i mîrîye mahsûb eshâm-ı cedîdenin yalnız kuponlarının kabul olunması hakkında tezkire-i sâmiye	I/4	410	20 Kânûn-i sâni 1287/ 01.02.1872
Matlûbât-ı hazine için mahcûz bulunan emlakın hâsılat ve menâfii ne tarafa ait olacağına dair müzekkere-i sâmiye	I/4	411	18 Şubat 1290/ 02.03.1875
Meskûkât komisyonunun vezâifi hakkında talimat	I/4	411	7 Muharrem 1288/ 28.03.1871
Komisyon-i mezkûrun usûl-i müzâkere ve muamelesine dair talimat	I/4	414	7 Muharrem 1288/ 28.03.1871

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Ayar ve kıymeti nâkıs meskûkât hakkında olunacak muameleye dair müzekkere-i sâmiye	1/4	415	2 Teşrîn-i sâni 1287/ 14.11.1871
Arazi-i emîriyyeye müteallik mesâil ve deâvinin hîn-i rû'yetinde Defterhâne memurlarıyla sâirenin sâhib-i arazi hükmünde hazır bulundurulması hakkında tezkire-i sâmiye	1/4	416	26 Zilhicce 1290/ 14.02.1874
Devlet-i aliyye tebaasından bir şahsın vefatında emlâk ve arazisinin tebaa-i ecnebiyeden olan evlâd ve akrabasına intikâl edememesine dair tezkire-i sâmiye	1/4	417	24 Temmuz 1291/ 05.08.1875
Evkâf ormanlarının sûret-i idaresine dair karar-nâme	1/4	417	14 Şevvâl 1293 ⁷³ /02.11.1876
Hayratı mefkûd evkâfla harîk mahallerinin tesviyesinde zuhûr edecek fazlanın Dârüşşafaka Vakfı nâmına senet i'tâsına dair karar-ı âlî	1/4	419	15 Şevvâl 1286/ 17.01.1870
Mahalle şekline konulmak için parça parça satılacak ham araziden alınacak resm-i ruhsâtiye ve sâire hakkında müzekkere-i sâmiye	1/4	420	4 Cemâziyelevvel 1295/ 06.05.1878
Hukuk-i intikâliyesi tevsî' olunan emlâk ve arazi-i mevkûfeden ruhsâtiye nâmiyla bir defalık olarak kıymetinden yüzde üç alınması hakkında buyuruldu-yı âlî	1/4	421	23 Rebî'ülevvel 1293/ 18.04.1876
Rûsûm-i damga nizamnâmesinin yirminci maddesine ilave	1/4	421	30 Mart 1295/ 12.04.1879
Bozuk ve muamelesi nâkıs rûsûmât tezkireleri hakkında nizamnâme	1/4	421	3 Zilhicce 1295/ 30.11.1878
İzmir rıhtım kumpanyasıyla rûsûmât emânetinin muamelâtına dair karar-nâme	1/4	423	3 Rebî'ülevvel 1293/ 29.03.1876
Memâlik-i mahrûsedan iplik fabrikaları mamulâtının dahilî ve haricî gümrük resminden muafiyeti hakkında tahrîrât-ı sâmiye	1/4	427	20 Teşrîn-i sâni 1292/ 02.12.1876
Mamulât-ı debbâğîyye-i dahiliyenin resm-i gümrükten muafiyetine dair tahrîrât-ı sâmiye	1/4	428	4 Eylül 1293/ 16.09.1877
Rusya'nın Memâlik-i Osmâniye'de tedavülü memnû' olan kapık sikkесinin gümrüğe uğramaksızın hufyen ithali halinde olunacak muamele hakkında tahrîrât-ı sâmiye	1/4	429	12 Nisan 1292/ 24.04.1876

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Rüsûmât memurlarının tekâüd nizamnâmesi	I/4	430	22 Receb 1295/ 23.07.1878
Mülkiye Mektebi'nin nizamnâme-i esasîsi	I/4	439	8 Safer 1294/ 22.02.1877
Cedîd Mekteb-i Mülkiye nizamnâme-i dahilîsi	I/4	442	25 Rebî'ülevvel 1294/ 20.03.1877
Hukuk Mektebi nizamnâmesi	I/4	444	11 Zilka'de 1295 ⁷⁴ /06.11.1878
Orman memurlarının muhâkeme ve vezâifine dair talimat	I/4	450	7 Mart 1293/ 19.03.1877
Şirket-i Hayriye nizamnâmesi	I/4	470	17 Şa'bân 1289 ⁷⁵ / 20.10.1872
Köprü içi vapurlarının şerâit-i imtiyâziyesi	I/4	477	Selh-i Şevvâl 1289/ 31.12.1872
Nâfia Nezâreti'nin sûret-i teşkîli ve vezâifine dair nizamnâme	I/4	480	Gurre-i Zilka'de 1286/ 02.02.1870
Rumeli demiryollarının umûr-i nakliyesi hakkında nizamnâme	I/4	483	18 Mayıs 1872
Dersaâdet Belediye kanunu	I/4	520	27 Ramazan 1294/ 05.10.1877
Vilâyât Belediye kanunu	I/4	538	27 Ramazan 1294/ 05.10.1877
Ebniye-i emîriyye ve vakfiyye inşaat ve tamiratı hakkında nizamnâme	I/4	553	20 Receb 1294/ 31.07.1877
Menâfi-i umûmiye için istimlâk-i emlâk kararname	I/4	560	21 Cemâziyelevvel 1296/ 13.05.1879
Kantar rûsumunun sûret-i idare ve cibâyetine ve memurlarının vezâif ve harekâtına dair talimat	I/4	565	21 Rebî'ulevvel 1296 ⁷⁶ 15.03.1879
Eimme ve kethüdâların verecekleri ilmühaberlerden alacakları harç hakkında tezkire-i sâmiye	I/4	571	18 Rebî'ülevvel 1290/ 16.05.1873
Münâzaalı ebniyenin on beş gün müddetle tatili hakkında tezkire-i sâmiye	I/4	572	24 Mayıs 1294/ 05.06.1878
Dersaâdet limanı nizamnâmesi	I/4	573	24 Cumâdelâhire 1291 ⁷⁷ /08.08.1874
Halîc-i Dersaâdet'te vapurların seyr ü hareketlerine dair talimat	I/4	582	15 Receb 1276 ⁷⁸ / 07.02.1860

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Boğaziçi'nde gemi çekmekte olan vapurlar kaptanlarının hareketi hakkında talimat	I/4	586	15 Receb 1276 ⁷⁹ /07.02.1860
Taşra liman reislerinin sûret-i hareketini mübeyyin talimattır	I/4	588	7 Zilka'de 1291 ⁸⁰ /16.12.1874
Fenerler rüsûmu talimatı	I/4	600	5 Rebîulevvel 1297 ⁸¹ /16.02.1880
Divân-ı Muhâsebât kararname-i muvakkati	I/4	602	3 Zilhicce 1296/ 17.11.1879
Vükelâ-yı devletin eshâb-ı mesâlihi kabullerine dair talimat	I/4	613	3 Zilhicce 1296 ⁸² /17.11.1879
Tebaa-i Osmâniye ile tebaa-i İraniyenin izdivâcı hakkında olan memnû'iyetin muhafazasına dair nizamname	I/4	614	25 Şa'bân 1291/ 06.10.1874
Eytâm sandıklarının idaresi nizamnamesinin altıncı maddesi makamına kâim olmak üzere fıkra-i nizâmiye	I/4	614	15 Rebî'ülâhîr 1296/ 07.04.1879
Protestan cemaati nizamname-i esasîsi	I/4	615	7 Rebî'ulevvel 1295/ 11.03.1878
Kumar oynar iken zabt olunacak akçanın taksîmine dair tezkire-i sâmiye	I/4	617	25 Teşrîn-i evvel 1289/ 06.11.1873
Öşrün arazi üzerinden sûret-i istîfâsına dair nizamname	I/4	618	15 Muharrem 1297/ 29.12.1879
Girit terhînat kalemi nizamnamesi	I/4	620	16 Nisan 1295/ 28.04.1879
Girit nevâhî nizamnamesi	I/4	633	7 Cumâdelûlâ 1296/ 29.04.1879
Girit evkâfı idaresine dair nizamname	I/4	648	7 Cumâdelûlâ 1296/ 29.04.1879
Girit mukâvelât kalemi nizamnamesi	I/4	660	7 Cumâdelûlâ 1296/ 29.04.1879
Mahlûlât-ı evkâf nizamnamesinin yalnız menâzil hakkında olan ikinci maddesine zeyl	I/4	670	24 Muharrem 1297/ 07.01.1880
İstatistik idarelerine dair nizamname	I/4	670	4 Safer 1297/ 17.01.1880
Dersâadet Ticaret Odası vezâifine dair nizamname	I/4	673	6 Safer 1297/ 19.01.1880
Mâliye Nezâreti'nin teşkîlat ve vezâifine dair nizamname	I/4	674	9 Safer 1297/ 22.01.1880

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Nâfia Nezâreti'nin teşkîlat ve vezâifine dair nizamnâme	I/4	684	6 Safer 1297/ 19.01.1880
Evkâf Nezareti'nin teşkîlat ve vezâifine dair nizamnâme	I/4	690	9 Safer 1297/ 22.01.1880
Kefâlet nizamnâmesi	I/4	692	24 Muharrem 1297/ 07.01.1880
Polis heyetlerinin teşekkülüne kadar mürûr nizamının her tarafça tamam-ı icrâsına dair tezkire-i sâmiye	I/4	694	Selh-i Muharrem 1297/ 13.01.1880
Cebel-i Lübnan nizamnâmesi	I/4	695	11 Rebî'ülâhir 1281/ 12.09.1864
Mehâkimde rü'yet olunan deâvîden alınacak harcın mal sandıklarına teslimi hakkında tahrîrât-ı umûmiye	I/4	701	11 Rebî'ülâhir 1296/ 03.04.1879
Mahkeme-i temyîzde hükümleri nakz veya tasdîk olunacak mezâbit ve ilâmât hakkında tahrîrât-ı umûmiye	I/4	702	14 Rebî'ülevvel 1296/ 07.03.1879
Vilâyât divân-ı temyîzleri Mahkeme-i istinâf ve temyîz-i deâvî meclisleri bidâyet mahkemesi unvânıyla yâd olunması ve mehâkim-i hukukiyenin arzuhâl kabul etmesi hakkında tezkire-i sâmiye	I/4	703	22 Rebî'ülâhir 1296/ 14.04.1879
Mehâkimden verilen ilâmların tenfiz-i ahkâmına memurîn-i mülkiyenin müdâhale etmemesi hakkında telgraf-ı umûmî	I/4	704	11 Nisan 1295/ 23.04.1879
Mahkeme-i temyîz baş müddeî umûmîliğinin ve müddeî umûmî ile muavinlerinin vezâifine dair tezkire	I/4	705	Yok
İlâmât-ı cezâiyyenin tenfiz-i ahkâmına müddeî umûmîlerin işaretleri kifâyet edeceğine dair tezkire	I/4	707	Yok
Mehâkim-i hukukiye ilâmlarına memurîn-i mülkiyenin mücebine işaretlerine hâcet olmadığına ve ticarete müteallik müsted'iyâtın bidâyet mahkemeleri rüesâsı tarafından havalesi hakkında tahrîrât-ı umûmiye	I/4	707	21 Nisan 1295/ 03.05.1879
Merkez-i vilâyatta Ticaret mahkemeleri bilâ havale arzuhâl kabul etmesine dair tahrîrât-ı umûmiye	I/4	709	14 Mayıs 1295/ 27.05.1879

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Devâir-i resmîyeden ikâme olunacak istinâf ve temyiz davaları teminatı hakkında Şûrâ-yı Devlet mazbatası	1/4	709	29 Rebî'ülâhîr 1296/ 19.04.1879
Teminat-ı mebhûsenin ne yolda verileceğine dair tezkire-i sâmiye	1/4	711	6 Cemâziyelâhîr 1296/ 27.05.1879
Tebaa-yı ecnebiyenin tasarruf-i emlâkten mütehaddis davalarında tebaa-i Devlet-i aliyye gibi muamele olunması hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	712	8 Cumâdelâhîra 1296/ 29.05.1879
Mesârif-i muhâkemenin cins ve miktarı verilecek ilâmlarda terkîm olunması hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	712	12 Cemâziyelevvel 1295/ 14.05.1878
Hukuk-i âdiye ve ticariyye müteallik ilâmların ve ihzâr varakalarının doğrudan doğruya mehâkim rüesâsı tarafından tebliğ ve irsâl olunması hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	713	26 Cumâdelâhîra 1296/ 16.06.1879
Senedât-ı şer'iyye harçlarından kâtib ve muhızirlara ait hums hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	714	6 Cemâziyelevvel 1296/ 28.04.1879
Cinâyâta müteallik deâvinin nizâmı dairesinde rü'yeti hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	715	7 Receb 1296/ 27.06.1879
Dersaâdet ve vilâyâtta istinâf şerâitinin sûret-i icrâsı hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	716	5 Receb 1296/ 25.06.1879
Dava vekâleti nizâmının vilâyâtta dahi icrasına dair tahrîrât-ı umûmiye	1/4	716	7 Receb 1296/ 27.06.1879
Müddetini ikmâl eden mücrimîn ile hüküm terettüp etmeyen müttehemînin kefâlete rabtıyla tahliye-i sebilleri hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	717	16 Receb 1296/ 06.07.1879
Zeyl-i Kanun-i Ticaretin yirmi sekizinci maddesi makamına kâim olmak üzere fıkra-i kanuniye mücibince tahrîrât-ı umûmiye	1/4	718	6 Receb 1296/ 26.06.1879
Fıkra-i kanuniye hakkında bi'l-cümle Mehâkim-i nizâmiye rüesâsına yazılan muharrerât	1/4	719	14 Receb 1296/ 04.07.1879
Dersaâdet ve taşra mahkemelerinden sâdir olacak ahkâm-ı cezâiyyenin ilâm şeklinde yapılması hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	719	27 Receb 1296/ 17.07.1879

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
İlâmât-ı cezâiyyenin infaz ve tebliği vilâyât ve livâlar müddeî umûmî ve muavinleri vasıtasıyla icrâ olunacağına dair tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	721	2 Şa'bân 1296/ 22.07.1879
Mahbûs bulunan mücrimînden vefat edenlerin sûret-i terkîn-i kayıtları hakkında tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	722	2 Şa'bân 1296/ 22.07.1879
İdare-i adliye dair mevâddın makam-ı Nezâretten Mahkeme-i temyiz riyâsetlerine baş müddeî umûmî marifetiyle tebliğ olunacağına dair tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	723	5 Şa'bân 1296/ 25.07.1879
Müddeî umûmîlik ta'mîm olunduğundan mükellef oldukları vazîfenin sûreti icrâsına dair tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	723	2 Şa'bân 1296/ 22.07.1879
Deâvî kalemine ait mesâlihın harcı adliye veznesine teslim olunmadıkça muamele icra olunmaması hakkında ilan	İ/4	725	10 Şa'bân 1296/ 30.07.1879
Hukuk mahkemelerinde deâvînin tutulacak zabıtları hakkında tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	725	12 Şa'bân 1296/ 01.08.1879
Müddeî umûmî ve muavinlerinin vezâifine müteallik mevâdda memurîn ile edecekleri muhâberenin tayin-i derecesi hakkında tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	727	21 Şa'bân 1296/ 10.08.1879
Taşralarda temyizi talep olunan ilâmâtın harcı alınarak gönderilmesine dair tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	727	8 Ramazan 1296/ 26.08.1879
Tayin olunacak mukâvelât muharrirlerinin imtihanlarına ve kefâlete rabtlarına dair tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	729	19 Şa'bân 1296/ 08.08.1879
Bi'l-cümle mehâkimden alınacak harçların defterleriyle beraber adliye veznesine gönderilmesine dair tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	730	13 Ramazan 1296/ 31.08.1879
Taşra mehâkiminde bulunacak aza ve memurlarının tayin-i miktar-ı maaşları hakkında tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	731	13 Eylül 1295/ 25.09.1879
Taşra mehâkiminde bulunacak azanın bi'l-intihâb tayini hakkında Adliye Nezâreti'nden ta'mîmen vilâyât-ı celîle ve adliye müfettişlerine yazılan telgrafnâme	İ/4	732	13 Eylül 1295/ 25.09.1879
Mehâkim-i nizâmiye memurîn ve ketebe ve hademesinin sûret-i intihâbına dair telgrafnâme-i umûmiye	İ/4	733	13 Eylül 1295/ 25.09.1879

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Hapishaneler kayıt ve muameleatı hakkında bazı vesâyâyî şâmil tahrîrât-ı umûmiye	1/4	735	27 Ramazan 1296/ 14.09.1879
Usûl-i muhâkemât-ı cezâiyye kanunu hükmünce mehâkimde istimal olunacak taharrî ve ihzâr ve sâire hakkında müzekkere ve kararnâmeler	1/4	736	Yok
Taşra mehâkimine tayin edilecek ketebe ve memurînin içlerinde nâ-ehil olanların tebdîli hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	747	19 Şevvâl 1296/ 06.10.1879
Deâvî-yi cezâiyyeye dair ahâlî ve sâire tarafından verilecek ihbar ve şikâyetnâme ve zabıtların müddeî umûmîlere verilmesi hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	747	20 Şevvâl 1296/ 07.10.1879
Bank-ı Osmânî imtiyâznâmesinin sûret-i ta'dîline dair kararnâme	1/4	748	18 Mayıs 1874
Cerâimden neş'et eden hukuk-i şahsiyye davalarına dair ilâmâtın suver-i icrâyesine dair	1/4	754	19 Safer 1297/ 31.01.1880
Memâlik-i ecnebiye mamulâtı olmak üzere muvakkaten resm-i gümrükten muafiyetine dair nizamnâme	1/4	755	14 Safer 1297/ 27.01.1880
A'sâr ve aġnâm emaneti memurlarının vezâifi hakkında talimat	1/4	755	4 Safer 1297/ 17.01.1880
Memurîn-i mülkiye terakkî ve tekâüd kararnâmesi	1/4	773	23 Ağustos 1297/ 04.09.1881
Tunus eyâleti imtiyâzâtı hakkında emr-i âlî	1/4	789	9 Şa'bân 1288/ 23.10.1871
Hidiviyyet-i Misriyye hakkında sâdır olan emr-i âlî	1/4	791	19 Şa'bân 1296/ 08.08.1879
Ermeni Katolik patriği Hason Efendi'ye verilen berât-ı âlî	1/4	793	9 Rebî'ülâhir 1296/ 01.04.1879
Sisam cezâresine müteallik sâdır olan emr-i âlî ve tahrîrât-ı sâmiye	1/4	798	Evâil-i Zilka'de 1278/ 30.04.1862
Fî 10 Rebî'ülâhir sene 1296 tarihinde Sisam Beyliği'ne yazılan tahrîrât-ı sâmiyenin sûretidir	1/4	803	10 Rebî'ülâhir 1296/ 02.04.1879
Bedelât-ı askeriye hakkında Mâliye ve Adliye Nezâret-i celîlelerine yazılan tezkire-i sâmiye	1/4	804	27 Safer 1297/ 09.02.1880
Girit vilâyeti hakkında sâdır olan emr-i âlî sûreti	1/4	806	5 Zilka'de 1295/ 01.11.1878

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Emlâk vergisiyle ağnâm ve a'sâr kararname	I/4	810	5 Rebî'ülevvel 1297/ 16.02.1880
Rumeli-i şarkînin nizamname-i dahilîsi	I/4	813	4 Cemâziyelevvel 1296/ 26.04.1879
16 Safer 1276 tarihli Mehâkim-i şer'iyye nizamnamesinin 3 üncü faslına müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/5	1	14 Rebî'ülevvel 1301/ 12.01.1884
İzmir limanında yolcu ve eşya nakli için müteşekkil Şirket-i Hamidiye nizamname-i dahilîsi	I/5	1	15 Rebî'ülevvel 1301/ 13.01.1884
Korucular ve bekçilerle çobanlara dair nizamname (Lâyiha)	I/5	10	15 Rebî'ülevvel 1301/ 13.01.1884
İzmit kasabasında Kilis bataklıklarının tathîri imtiyâz mukâvele ve şartname	I/5	13	1 Mart 1300/ 13.03.1884
Rum Patrikhânesi imtiyâzât-ı mezhebiyyesinden mütehasıl ihtilâfın halline dair irâde-i seniyye	I/5	29	2 Cemâziyelevvel 1301/ 28.02.1884
İrâde-i seniyye-i Hazret-i Padişâhîyi mübelliğ hâmiş	I/5	32	21 Cemâziyelevvel 1301/ 18.03.1884
Adliye ve Mezâhib Nezâreti'nden Rum Patrikhânesine yazılan tezkire	I/5	32	26 Cemâziyelevvel 1301/ 23.03.1884
Bâ-irâde-i seniyye-i cenâb-ı Padişâhî Meclis-i tıbbiye-i mülkiye ve sihiyye-i umûmiyeden attâr yani ecza tüccarları ve Mısır Çarşısı hakkında kaleme alınan talimat	I/5	34	10 Cemâziyelâhir 1301/ 07.03.1884
Arazi kanununun 71 inci maddesi hükmünün istilâ gören mahaller ahalisi hakkında 1302 senesi nihayetine kadar tehir-i icrâsı hakkında irâde	I/5	37	15 Cemâziyelâhir 1301/ 12.03.1884
Bulgaristan'la mün'akid posta kararname	I/5	39	10 Nisan 1884
Bulgaristan'la mün'akid posta kararnamesinin suver-i icrâiyyesi hakkında nizamname	I/5	44	5, 17 Nisan 1884
Saltanat-ı seniyye-i Osmâniye ve Devlet-i aliyye-i İraniye beyninde akdolunan posta mukâvelenâmesi	I/5	52	8 Receb 1301/ 03.05.1884
Dersaadet-Bozcaada-Selânik-Limni telgraf kabloları imtiyâz mukâvelenâmesi	I/5	55	11 Receb 1301/ 06.05.1884

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Tahrîri hitâm bulan mahallerde hazine hesabına alınan rûsûm-i ihtisâbiyenin ilgâsı ve panayır ve pazar mahallerinde fûruht olunan sünger, sülûk ile bazı hayvan derilerinden rûsûm-i muayyenenin istîfâsı hakkında irâde	I/5	60	17 Şa'bân 1301/ 11.06.1884
Selânik vilâyetinde Karasu bataklıklarının tathîri hakkında mukâvele ve şartnâme	I/5	63	22 Şa'bân 1301 ⁸³ /16.06.1884
Sırbistan'ın 12 ve 20 dinarlık altınlarının meskûkât tarifesine derci hakkında irâde	I/5	73	13 Şevvâl 1301/ 05.08.1884
8 Şevvâl 1298 tarihli Sicill-i nüfus nizamnâmesinin 37. maddesinde mestûr münâkehât harçlarının ma'tûf-i aleyhleri hakkında irâde	I/5	74	13 Şevvâl 1301/ 05.08.1884
Mâliye Nezâretî'nde encûmen-i idare-i mâliyenin tertip ve heyet-i teftişiyenin iâdeten tesîsi hakkında irâde	I/5	75	22 Şevvâl 1301/ 14.08.1884
Şehremâneti idaresinde bulunan on adet devâir-i belediyeye tayin olunan etîbbâ-yı muvakkatenin vezâifini mübeyyin talimat	I/5	77	10 Zilka'de 1301/ 31.08.1884
Avrupakârî eşyâ-yı züccâciye imaline mahsûs tüccardan Mişon Levi'nin Beykoz ile Serviburun beyrinde Çiftecevizler nâm mahalde veyahut o havâlide inşa edeceği fabrika hakkında mukâvelenâme	I/5	80	11 Zilka'de 1301/ 01.09.1884
Urfa ve tevâbii Süryânî Ya'kûbî marhasası Mitranbols'un memuriyetine dair berât	I/5	81	6 Muharrem 1302/ 26.10.1884
Sicill-i nüfus nizamnâmesi hükmünce eimme-i mahallât ve rüesâ-yı ruhâniye tarafından i'tâ kılınacak beş nev'i vukuât ilmühaberlerinin sûret-i imlâsıyla i'tâ ve istihsâlî hakkında tarifnâme	I/5	83	8 Muharrem 1302/ 28.10.1884
Sanayi odaları nizamnâmesi	I/5	90	2 Eylûl 1300/ 14.09.1884
Sanayi odaları nizamnâme-i dahilîsi	I/5	91	2 Eylûl 1300/ 14.09.1884
Gelibolu'da nesc ve imal olunan yelken bezleri hakkındaki muafiyet-i rûsûmiyenin 10 sene daha temdîdine dair irâde	I/5	93	16 Zilhicce 1301/ 06.10.1884
Emlâk ve çiftlikât-ı mahsûsa-i Padişâhî için mehâkimce harç ve rûsûm alınmamasına dair irâde	I/5	94	28 Zilhicce 1301/ 18.10.1884

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Arazi-i emîriyye üzerine bilâ ruhsat ebniye inşa olunmaması ve şimdiye kadar yapılmış olanların da bedel-i öşre rabtı hakkında irâde-i seniyyeyi mübellîğ tahrîrât	I/5	95	21 Muharrem 1303/ 30.10.1885
Umûm borsalar nizamnâmesi	I/5	96	12 Safer 1302/ 01.12.1884
Mülâzım rütbesi madûnunda bulunan küçük zabitan ile neferâtta vefat edenler muhallefât esmânının posta ücretinden istisnası hakkında irâde-i seniyye	I/5	100	23 Safer 1302/ 12.12.1884
26 Reb'ülâhîr 1297 tarihli tensik-i maaşât kararnameşinin 4 ve 5 inci mevâdd-ı muaddelesi	I/5	103	19 Safer 1302/ 08.12.1884
Saltanat-ı seniyye şehbenderlerine mahsûs talimat	I/5	105	19 Safer 1302/ 08.12.1884
Pazar ve panayırlar haricinde fakat tellâl vasıtasıyla bey' olunan hayvanattan resim ahzı hakkında irâde	I/5	120	17 Safer 1302/ 06.12.1884
Düyûn-i Umûmiye-i Osmâniye tahvîlât-ı atıkasının 1-13 Şubat 1885 tarihinden sonra mübâdele ve kayıt ve tescilleri hakkında nizamnâme	I/5	123	10 Reb'ülâhîr 1302/ 27.01.1885
Rumeli-i şarkî vilâyetine mahsûs terhînât kanunu	I/5	124	11 Reb'ülâhîr 1302/ 28.01.1885
Rumeli-i şarkî vilâyetine mahsûs harç ve rûsûm-i mehâkim hakkında kanun-i vilâyettir	I/5	151	14 Reb'ülâhîr 1302/ 31.01.1885
Ereğli maden kömürlerinin yalnız dahilî resm-i gümrükten istisnası hakkında irâde	I/5	167	24 Reb'ülâhîr 1302/ 10.02.1885
Girit vilâyetine mahsûs 4 Şa'bân 1297 tarihli Usûl-i muhakemât-ı cezâiyye kanun-i atîkinin 95. maddesi olup 6 Şa'bân 1301 tarihli kanun-i muaddelin 110. maddesi sırasına ithal edilen madde makamına kâim olan madde	I/5	168	24 Reb'ülâhîr 1302/ 10.02.1885
Emlâk-ı sırfa için Mehâkim-i şer'iyyeden verilecek taksîm müzekkerelerinden alınacak harç hakkında irâde	I/5	176	11 Cemâziyelevvel 1302/ 26.02.1885
Rumeli demiryolları hutût-i iltisâkiyyesinin inşası hakkında mukâvele ve şartnâme	I/5	177	5 Cemâziyelevvel 1302/ 20.02.1885
Dersaadet tahrîr-i nüfus yoklamasının suver-i icrâiyesine mahsûs talimat	I/5	191	[8 Muharrem] 1301 ⁸⁴ /09.11.1883

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Sicill-i nüfus vukuâtları hakkında nüfus nâzır ve memurları tarafından icrâ olunacak muamele ve i'tâ kılınacak cetvellerin sûret-i tanzîm ve i'tâsına dair talimat	I/5	197	1301/ 1883-84
Sefâret kâtibleriyle ataşe ve şehbender ve kaçırların intihâbı ve hâriciye dairesi aklâmına alınacak hulefânın tahkîk-i ahvâlî için bir komisyon teşkîli ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	I/5	201	28 Cemâziyelevvel 1302/ 15.03.1885
Rumeli demiryolları iltisâk hatları şirket-i inşâiyesi nizamnâme-i dahilîsi	I/5	202	7 Cemâziyelâhir 1302/ 24.03.1885
8 Muharrem 1293 tarihli Barut nizamnâmesine müzeyyel fıkra-i nizâmîye	I/5	210	28 Zilka'de 1301/ 18.09.1884
Rumeli-i şarkî nizamnâme-i dahilîsinin 9 numaralı zeylinin 20. maddesini muaddil kanun	I/5	211	22 Cemâziyelâhir 1302/ 08.04.1885
Müşirân-ı askerînin ailelerine verilecek maaşların derecâtına dair nizamnâme	I/5	211	23 Cemâziyelâhir 1302/ 09.04.1885
Rumeli-i şarkî vilâyetinde mülke tahvîl olunacak emlak ve arazi-i mevkûfe hakkında kanun	I/5	213	29 Cemâziyelâhir 1302/ 15.04.1885
19 Ramazan 1299 tarihli Resm-i damga kanununun 12 nci madde-i musahhahasıyla rûsûm-i maktû'a tarife-i muaddelesî	I/5	236	15 Receb 1302/ 30.04.1885
Memurîn-i mülkiye tekâüd kararnameinden istisna olunan rûsûmât kantarcıları muhafaza kayıklarının tekâüdlüklerine dair husûsi talimat	I/5	237	19 Receb 1302/ 04.05.1885
Deryada men'-i müsâdeme nizamnâmesi	I/5	245	19 Receb 1302/ 04.05.1885
Eczâ-yı semmiyenin attâr ve kökçüler dükkânlarında fûruht ettirilmemesine dair nizamnâme	I/5	255	3 Reb'ülâhir 1302/ 20.01.1885
Süryânî Ya'kûbîlerle Süryânî Katolikler beyinde mütehaddis kilise münâzaâtının halline dair	I/5	259	15 Muharrem 1302/ 04.11.1884
17 Kalem emtia ve eşyâ-yı dâhiliyenin hârice ihrâcı için 22 Cemâziyelevvel 1300 tarihli irâde mücibince muayyen bir sene müddetin 9 kalem eşyâya dahi teşmîli hakkında irâde	I/5	263	29 Receb 1302/ 14.05.1885
Rumeli-i şarkî cemâat-i Müslimesi hakkında talimatın 54. madde-i kâimesi	I/5	264	11 Şa'bân 1302/ 26.05.1885

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Evrak ve resâil-i muzırranın Memâlik-i Osmâniye'ye men'-i ithal ve intişârı için tedâbir-i muktaziye ittihâzı hakkında irâde	I/5	264	18 Şa'bân 1302/ 02.06.1885
Diyâr-ı ecnebiyyeye berâ-yı ihraç iskeleden iskeleye götürülen emtia ve eşyâ-yı Osmâniye müddet-i nizâmiye-i ihrâciyesinin cevâhir-i ma'deniyye hakkında dahi temdîdine dair irâde	I/5	265	26 Şa'bân 1302/ 10.06.1885
Umûr-i hukukiyye-i muhtelita kalemince tasdîk olunacak evraka 40 kuruşluk yerine 50 kuruşluk harc-ı tasdîk pulu îlsâkı hakkında irâde-i seniyye	I/5	266	10 Ramazan 1302/ 23.06.1885
Umûr-i mâliye heyet-i teftişiyyesinin sûret-i teşkîl ve vezâifine dair nizamnâme	I/5	267	8 Receb 1302/ 23.04.1885
Aşı hakkında nizamnâme	I/5	273	15 Şa'bân 1302/ 30.05.1885
Romanya, Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan'da bulunan ahâlî-yi İslâmiyyenin hususât-ı mezhebiyeleri hakkında dâire-i Meşîhattan tanzim olunan talimat	I/5	274	28 Ramazan 1302/ 11.07.1885
Taşradan vergi emânetine irsâl olunacak şehri hasılat defterinin sûret-i tanzim ve imlâsını mübeyyin tarifnâme	I/5	292	30 Haziran 1301/ 12.07.1885
Girit vilâyetinde 1300 senesi revgan-ı zeyt a'sârı mültezimlerinden zarar-dide olanların tebeyyün edecek hasarâtı nisfinin bahşolunması hakkında kararnâme	I/5	296	9 Şevâl 1302/ 22.07.1885
Girit vilâyetinde 1300 senesi revgan-ı zeyt a'sârı mültezimlerinden mutazarrır olanlar hakkında ittihaz olunan tedâbirin ileride emsâl tutulmayacağına dair kararnâme	I/5	297	9 Şevâl 1302/ 22.07.1885
Girit'te hukuk-ı medeniyelerinden mahrum edilenlerin müsaade-i seniyyeye mazhariyetleri halinde hukuk-ı mezkûrelerini ibraz etmelerine dair kararnâme	I/5	298	9 Şevâl 1302/ 22.07.1885
Girit vilâyetinde dava vekillerinin istinâf mahkemesi aza mulâzımlığına tayin olunabilmelerine dair kararnâme	I/5	298	9 Şevâl 1302/ 22.07.1885
Girit vilâyetinde turuk inşaatı hakkında kararnâme	I/5	298	9 Şevâl 1302/ 22.07.1885
Girit Meclis-i umûmî-yi vilâyet heyet-i tahrîriyesinin sûret-i teşkîli hakkında nizamnâme	I/5	299	9 Şevâl 1302/ 22.07.1885

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Vergi emâneti tevzi kaleminde müstahdem ketebe-i muvakkateden müstehakk-ı tekâüd olanlar ile vefat edenlerin eytâm ve erâmiline tahsîs kılınacak maaşâta ve teşkil olunacak sandığın sûret-i idaresine dair talimat	I/5	300	13 Şevvâl 1302/ 26.07.1885
Girit vilâyeti turuk memurlarından zâid olanlarının lağvına ve müteferriâtına dair kararnâme	I/5	305	22 Şevvâl 1302/ 04.08.1885
Girit meclis-i idare-i vilâyeti azasının müddet-i memuriyetlerine dair kararnâme	I/5	305	22 Şevvel 1302/ 04.08.1885
Girit vilâyeti evkâf idarelerince ahz ü istîfâsı lâzım geleh rûsûm tarifesine dair kararnâme	I/5	305	22 Şevvâl 1302/ 04.08.1885
Ermeni Patrikliği berât-ı âlîsi	I/5	306	22 Şevvâl 1302/ 04.08.1885
Aşıcılar hakkında talimât-ı mahsûsa	I/5	310	27 Temmuz 1301/ 08.08.1885
Vilayâtta sicill-i nüfus muamelâtının teftişine dair talimat	I/5	311	21 Zilka'de 1302/ 01.09.1885
Barut tüccârından İbrâhîm Ya'kûb Sâbit'in Beyrut civarındaki kâğıt fabrikası mamûlâtının resm-i gümrükten istisnası hakkında irâde-i seniyyeyi mübelliğ tahrîrât-ı rûsûmiye	I/5	315	26 Zilka'de 1302/ 06.09.1885
İzmit ve civarında çıkarılacak kozaların resm-i gümrükten istisnası hakkında irâde-i seniyyeyi mübelliğ tahrîrât-ı rûsûmiye	I/5	316	18 Zilhicce 1302/ 27.09.1885
Hamidiye Ticaret Mektebi nizamnâmesi	I/5	317	28 Muharrem 1302/ 17.11.1884
Meskûkât-ı şâhâne idaresine dair talimat	I/5	324	17 Muharrem 1303/ 26.10.1885
Tophane-i âmire idâdiye taburlarının tensîk-i ahvâline dair kaleme alınıp Tophâne-i âmire meclisi kararıyla bi'l-istizân mer'iyet-i ahkâmına irâde-i seniyye-i cenâb-ı Padişâhî müteallik ve şeref-sudûr buyurulan nizamnâme	I/5	327	17 Muharrem 1303/ 26.10.1885
Tasfiye-i düyûn kararnâmesi	I/5	338	25 Muharrem 1303/ 03.11.1885
8 Safer 1294 tarihli Mekteb-i Mülkiye nizam-nâme-i esasîsine müzeyyel madde-i nizâmîye	I/5	341	Muharrem 1303/ 10/11.1885
Sevâhil-i şâhâne ticaret-i bahriyesinin tevsi ve terakkîsi hakkında nizamnâme	I/5	341	13 Safer 1303/ 20.11.1885

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Hıfz-ı sıhhat-i umûmiye komisyonunun vezâifini hâvî talimat	I/5	349	17 Safer 1303/ 24.11.1885
Beyrut şehrinin hava gazıyla tenvîri hakkında imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/5	352	18 Safer 1303/ 25.11.1885
Yanya dahilinde Lapsiste gölü ile civarındaki bataklıkların tathîri imtiyâzına dair mukâvele ve şartnâme	I/5	364	18 Safer 1303/ 25.11.1885
Vergi emâneti tevzi kalemi ketebe-i muvakkatesinin tekâüd sandığına mütedair 18 Şevvâl 1302 tarihli talimatın iki ve dördüncü madde-i muaddeleleri	I/5	374	25 Safer 1303/ 02.12.1885
Merâkib-i sağıradan alınacak rûsûm-i şehri ile verilecek tezâkire dair talimat	I/5	375	4 Kânun-i evvel 1301/ 16.12.1885
Tasfiye-i düyûn kararnameşinin suver-i icrâyesine dair talimat	I/5	377	17 Rebî'ülâhîr 1303/ 23.01.1886
19 Cemaziyelâhîr 1296 tarihli Usûl-i muhâkemât-ı cezâiyye kanun-i muvakkatinin 51 inci maddesine müzeyyel fıkârât-ı kanuniye	I/5	385	20 Rebî'ülevvel 1303/ 27.12.1885
1296 senesi Martından sonra ümerâ ve zâbitân-ı askeriye mütekâidleriyle eytâmına tahsîs edilecek maaşâtın Mâliye'den îfâsı hakkında irâde-i seniyye	I/5	385	21 Rebî'ülevvel 1303/ 28.12.1885
Eshâm fâizi ile mukâtaât bedelinin nisfa tenzîli hakkında irâde	I/5	387	Selh-i Rebî'ülevvel 1303/ 06.01.1886
19 Ramazan 1299 tarihli Resm-i damga kanununun 31 inci madde-i muaddelesî	I/5	389	5 Rebî'ülâhîr 1303/ 11.01.1886
Gümüşten olan mamulât-ı dâhiliyenin beher gramından 35 para kıymet itibariyle resm-i gümrük istîfâsı hakkında irâde-i seniyye	I/5	390	24 Rebî'ülevvel 1303/ 31.12.1885
Memuriyet-i muvakkate ve fevkalâdeye tayin olunup da memuriyeti taahhur edenlere verilmiş olan harcırahlardan sülûsânının istirdâdı hakkında irâde	I/5	392	19 Rebî'ülâhîr 1303/ 25.01.1886
Ticaret ve Ziraat Nezâreti mektupçusu saadetlû Sâlih Münîr'in porselen ve fayans envâ'ından tabak çanak ve avâni-i sâire imaline mahsûs Boğaziçi'nde Çubuklu karyesinde veya o havâlide inşa edeceği fabrika hakkında mukâvelenâme	I/5	392	26 Rebî'ülâhîr 1303/ 01.02.1886

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Hâk-i pâ-y-i şâhâneye takdîm olunacak ma'rûzâtın damgalı kağıda yazılması ve bunlarla devâir-i resmiye muhaberâtında mahall-i tahrîrlerinin gösterilmesi hakkında irâde-i seniyye-i husûsiye	I/5	394	3 Cemâziyelevvel 1303/ 07.02.1886
23 Şevvâl 1274 tarihli Arazi kanununun 22 inci maddesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/5	395	4 Cemâziyelevvel 1303/ 08.02.1886
Taşra Defter-i Hakanî idarelerinden vergi emânetine irsâl kılınacak şehriye cetvellerinin sûret-i tanzîm ve imlâsına dair tarifnâme	I/5	395	Mart 1301/ 3/4.1885
Posta ve Telgraf Nezâreti'nce 5000 kuruşu mütecâviz inşaat ve mübayaâtın istizân edilmesi hakkında irâde-i seniyyeyi mübelliğ tahrîrât-ı dâhiliye	I/5	429	15 Şubat 1301/ 27.02.1886
Avrupakârî eşyâ-yı züccâciye imaline mahsûs olarak Selânik'te bir fabrika inşası imtiyâzı hakkında mukâvelenâme	I/5	429	25 Cumâdelûlâ 1303/ 01.03.1886
Daire-i askeriye ve bahriye ve Tophâne tekâüd sandıklarının bi't-tevhîd Umûm askerî tekâüd sandığının teşkîli hakkında irâde-i seniyye	I/5	431	27 Cumâdelûlâ 1303/ 03.03.1886
Müşirden mülâzım-ı sâniye kadar erkân ve ümerâ ve zâbitân-ı askeriyeden irtihâl-i dâr-ı bekâ edenlerin terk eyleyecekleri eytâm ve erâmîle i'tâ olunacak maaşların sûret-i tahsîsine dair nizamnâme	I/5	432	2 Cemâziyelâhir 1303/ 08.03.1886
Dersaâdet köprüleri rûsûm-i mürûriyesi tarifesi	I/5	443	12 Cemâziyelâhir 1303/ 18.03.1886
Müşevîlerin âidât-ı mezhebiyelerinden olan kabala resminin tahsiline taraf-ı hükûmetten muavenet olunması hakkında irâde-i seniyyeyi mübelliğ tahrîrât-ı dahiliye	I/5	445	13 Cemâziyelâhir 1303/ 19.03.1886
Ermeni Katolik patriği ve Kilikya katogikosu İstefan Bedros Azaryan Efendi'nin memuriyetini mutazammın 21 Cemâziyelâhir 1303 tarihli berât-ı âlî	I/5	446	21 Cemâziyelâhir 1303/ 27.03.1886
Dersaâdet'te Büyük Ada'da makine vasıtasıyla su ihraç ve tevzi imtiyâzı hakkında mukâvelenâme	I/5	450	23 Cemâziyelâhir 1303/ 29.03.1886
Sefaret-i seniyyede muhaberât-ı resmiye evrakının sûret-i kayd ve hıfzı hakkında talimat	I/5	459	29 Cemâziyelâhir 1303/ 04.04.1886

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Sefârât-ı seniyye maiyyetlerinde müstahdem memurînin adet ve unvanlarının tahdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/5	462	Selh-i Cemâziyelâhir 1303/ 05.04.1886
Hocabey kablosu telgraf ücretlerinin ta'diline dair Rusya Devleti ve Blaksi telgraf kumpanyasıyla mün'akid kararname	I/5	463	4 Receb 1303/ 09.04.1886
Selh-i Ramazan 1298 tarihli müskirât resm-i mîrîsi nizamnâmesinin 14. maddesine müzeyyel fıkra-yı nizâmiye	I/5	465	14 Receb 1303/ 19.04.1886
19 Ramazan 1299 tarihli Resm-i damga kanununa müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/5	465	14 Receb 1303/ 19.04.1886
Münâzaalî olup îade olunacak tüccâr eşyasından gümrüklerce yalnız 60 günlük ardiye resmi alınması hakkında irâde-i seniyye	I/5	465	8 Receb 1303/ 13.04.1886
Boğaziçi'nde çivi, vida ve sâire imaline mahsûs bir fabrika inşası imtiyâz mukâvelenâmesi	I/5	467	22 Receb 1303/ 27.04.1886
Dersâadet'te yün ve pamuk ipliği, akmişe ve fes imaline mahsûs bir fabrika inşası imtiyâz mukâvelesi	I/5	472	26 Receb 1303/ 01.05.1886
Asma kütük ve çöp ve çubuk ve yapraklarından mâada hariçten ağaç, fidan ve hububâtın cevâz-ı ithâlî hakkında irâde-i seniyye	I/5	482	5 Şa'bân 1303/ 08.05.1886
Devâir-i teftişîyye-i mâliye adedinin tenzîliyle müfettiş ve muavinlerinin tensîk-i selâhiyeti ve dâire-i mâliyede bir meclis teşkilî hakkında irâde	I/5	484	8 Şa'bân 1303/ 12.05.1886
Bekçiler müdürü Sâlim Ağa tarafından Dersâadet ve bilâd-i selâse ile Biga kazasında tesis ve inşa olunacak buz fabrikalarına dair mukâvelenâme	I/5	487	23 Şa'bân 1303/ 27.05.1886
Buz imali için teşkil olunan anonim şirketin nizamnâme-i dahilîsi	I/5	489	23 Zilka'de 1303/ 23.03.1886
Bank-ı Osmânî imtiyâz mukâvelesini muaddil 5/17 Şubat 1290/1875 tarihli mukâvelenâmeyi muaddil mukâvelenâme	I/5	498	22 Şa'bân 1303/ 26.05.1886
23 Zilhicce 1295 tarihli imtiyâz nişânı nizamnâmesinin 3 ncü madde-i muaddelesi	I/5	500	29 Ramazan 1303/ 01.07.1886

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
A'şâr ve emlâk üzerine tarh olunan hisse-i menâfi ve maârifin ta'dîli hakkında irâde	I/5	500	15 Cemâziyelâhir 1303/ 21.03.1886
8 Cemâziyelûla 1275 tarihli Tapu nizamnâmesinin 18 inci madde-i muaddelesi	I/5	501	27 Şevvâl 1303/ 29.07.1886
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli İcra kanununun 53 üncü maddesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/5	502	5 Zilka'de 1303/ 05.08.1886
Emlâk ve temettü vergisi hakkında nizamnâme	I/5	503	5 Zilka'de 1303/ 05.08.1886
Girit vilâyetine mahsûs redd-i hükkâm hakkında nizamnâme	I/5	506	21 Zilka'de 1303/ 21.08.1886
Girit Meclis-i umûmîsi azasının ücreti hakkında nizamnâme	I/5	514	30 Nisan 1301/ 12.05.1885
10 Safer 1290 tarihli tevcîh-i cihât nizamnâmesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/5	515	28 Zilka'de 1303/ 28.08.1886
Kâğıt fabrikası imtiyâz mukâvelenâmesi	I/5	515	7 Zilhicce 1303/ 05.09.1886
Düyûn-i Umûmiye-i Osmâniye idaresinin cibâyet-i vâridâtta olan selâhiyetine dair kararnâme	I/5	517	9 Zilhicce 1303/ 07.09.1886
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli İcra kanununun 50 inci maddesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/5	517	10 Zilhicce 1303/ 08.09.1886
Manifeto hâricinde zuhûr eden eşya hakkında talimat	I/5	518	3 Eylûl 1302/15.09.1886
28 Zilhicce 1285 tarihli Şûrâ-yı Devlet nizamnâme-i dahilîsinin 3. madde-i muaddelesi	I/5	519	20 Zilhicce 1303/ 18.09.1886
Dava vekâletinin ruhsatnâme istihsâl edenlere inhisârı hakkındaki hükm-i nizâmın umûr-i cezâiyyeden mâada deâvîde lağvına dair irâde	I/5	520	20 Zilhicce 1303/ 18.09.1886
Dersaâdet Emniyet Sandığı nizamnâmesi	I/5	522	5 Muharrem 1304/ 03.10.1886
Mâliye hukuk müşaviriyle dava vekillerine dair talimat	I/5	531	10 Muharrem 1304/ 08.10.1886
Memurîn-i mülkiye ve tekâüd kararnâmesinin 35 ve 41 inci maddeleri makamına kâim olmak üzere mevâdd-ı nizâmiye	I/5	545	12 Cemâziyelâhir 1301/ 08.04.1884

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Girit vilâyetinin 1301 senesi açığının kapatılması hakkında irâde-i seniyye	I/5	546	9 Şevvâl 1302/ 22.07.1885
İzmir Kasaba demiryolu mukâvelenâmesi	I/5	552	17 Muharrem 1303/ 26.10.1885
Mösyö Hirş ile 23 000 000 frank istikrâz akdine dair mukâvelenâme	I/5	555	14 Rebî'ülevvel 1303/ 21.12.1885
Devlet-i aliyye ile Karadağ emareti beyninde akdedilecek posta mukâvelenâmesi	I/5	562	3 Rebî'ülâhîr 1303/ 09.01.1886
İstikrâz-ı dâhilî tahvîlâtı ihrâcı hakkında irâde	I/5	566	8 Cemâziyelâhîr 1303/ 14.03.1886
Bank-ı Osmânî ile ta'dîlen yapılan mukâvele	I/5	569	22 Şa'bân 1303/ 26.05.1886
Rumeli ve Anadolu'da muallim asker yetiştirilmesi hakkında irâde-i seniyye	I/5	571	23 Şevvâl 1303/ 25.07.1886
İstikrâz-ı dâhilî tahvîlâtı ihrâcı hakkında irâde	I/5	579	4 Zilkâ'de 1303/ 04.08.1886
Devlet-i aliyye ile Sırbistan hükûmeti beyninde tarafeyn memâlikinde konsoloshaneler tesisine dair akdolunan sûret-i tesviye-i muvakkate	I/5	581	18 Muharrem 1304/ 16.10.1886
Mehâkim-i nizâmiye ve devâirde alınması lazım gelen harçlara dair tarife-i cedîde	I/5	582	12 Muharrem 1304/ 10.10.1886
Posta pullarının değiştirilmesi hakkında irâde-i seniyye	I/5	596	18 Rebî'ülevvel 1301/ 16.01.1884
Tekâüd Sandığı'nda toplanan paraların sûret ve mahall-i sarfı hakkında irâde	I/5	597	16 Rebî'ülevvel 1301/ 14.01.1884
Rumeli Feneri karyesinin Küçükçekmece'ye bağlı olmak üzere müdürlük haline konulmasına dair irâde	I/5	599	11 Cemâziyelâhîr 1301/ 0.04.1884
Dedeâğacı'nın liva merkezi ittihazına dair irâde	I/5	600	10 Şevvâl 1301/ 02.08.1884
Dersim'in Pah kazasının memurîn-i mülkiyesine tahsîsat i'tâsına dair irâde	I/5	601	22 Zilkâ'de 1301/ 12.09.1884
Dersaâdet'te yapılmakta olan kalemkâr eşyadan resm alınmaması hakkında irâde	I/5	602	24 Zilkâ'de 1301/ 14.09.1884
Rus istilasına maruz kalmış olan Şarköyü ahalisinden 1295 senesi Kânun-ı sâni'sinden evvele ait duhân resminin alınmaması hakkında irâde-i seniyye	I/5	603	28 Zilhicce 1301/ 18.10.1884

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Yeniden bir Meclis-i maârif kurulması hakkında irâde	I/5	604	26 Muharrem 1302/ 15.11.1884
Suriye vilâyeti dâhilinde Cemain ve Beni Saab kazaları kurulmasına dair irâde	I/5	605	Selh-i Muharrem 1302/ 19.11.1884
Sivas belediyesinin yüklü araba ve hayvanlardan resm alması hakkında irâde-i seniyye	I/5	607	25 Cemâziyelevvel 1302/ 12.03.1885
Bulgardağı Maden-i hümâyûnu kasabasında kaza teşkîline dair irâde	I/5	608	2 Cemâziyelâhir 1302/ 19.03.1885
Erzurum vilâyetinin Keskin nâhiyesinin kazâ haline ifrâğına dair irâde	I/5	609	29 Cemâziyelâhir 1302/ 15.04.1885
San'a'ya tâbi Halvan nâhiyesinde kazâ teşkîli hakkında irâde	I/5	610	4 Cemâziyelâhir 1302/ 21.03.1885
Vâridât-ı vilâyetin cibâyet ve sarfına vali ve mutasarrıfların müdahale eylememeleri hakkında irâde	I/5	612	22 Şa'bân 1302/ 06.06.1885
Ağnâm resmine zammedilmiş olan mebâliğ bakâyâsının affı hakkında irâde	I/5	613	13 Şevvâl 1302/ 26.07.1885
Bilecik kazasının Ertuğrul Gâzî nâmıyla üçüncü sınıf mutasarrıflığa tahvili hakkında irâde	I/5	614	14 Zilka'de 1302/ 25.08.1885
Memâlik-i şâhâne kâin cevâmî' ve hayrât-ı sâire cihâtının hîn-i tevcihinde Mahkeme-i teftişten verilecek ilâmât için alınması lâzım gelen harç hakkındaki kararnameye zeyl olmak üzere kaleme alınmış olan fıkra-i munzamma	I/5	616	12 Muharrem 1304/ 10.10.1886
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Usûl-i muhâkemât-ı cezâiyye kanun-ı muvakkatinin 130 uncu madde-i muaddelesi	I/5	616	15 Muharrem 1304/ 13.10.1886
Girit meclis-i idaresi azalarının bir gûna kâr ve sanatta me'lûf olmamaları hakkında kararname	I/5	617	15 Muharrem 1304/ 13.10.1886
Girit vilâyetince muhtarân intihâbâtına dair olan nizamnâme ahkâmının ikmâli hakkında nizamnâme	I/5	618	15 Muharrem 1304/ 13.10.1886
Girit Mehâkim-i nizâmiyesinin mehâkim mübâşirlerine dair olan ahkâmının ikmâli hakkında nizamnâme	I/5	619	15 Muharrem 1304/ 13.10.1886

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Bi't-tahlût revgan-ı zeyti bozan yağların Girit cezâresine men'-i ithâlî hakkında nizamnâme	I/5	620	Yok
Usûl-i cedîde üzere mesâha olunacak rûsûm tonilatosuna dair komisyon-i mahsûsundan kaleme alınıp icrâ-yı ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişâhî şeref müteallik buyrulan talimat	I/5	621	15 Muharrem 1304/ 13.10.1886
Tahsîl-i emvâl nizamnâmesi	I/5	644	19 Muharrem 1304/ 17.10.1886
Tahte'l-bahr telgraf hutûtunun muhafazasına dair 14 Mart tarihli mukâvele-i düveliyeye mugayir harekâtın men'i hakkında kanun	I/5	652	22 Muharrem 1304/ 20.10.1886
Asâkir-i nizâmiyye-i şâhânenin tertibât-ı müteyemmene-i cedîdeye tevfiikan sûret-i ahzını mübeyyin kanunnâme-i hümayûndur	I/5	656	26 Muharrem 1304/ 24.10.1886
Girit'e mahsûs 7 Cumâdelûlâ 1296 tarihli evkâf ve eytâm nizamnâmesine müzeyyel fıkra-yı nizâmiye	I/5	695	10 Safer 1304/ 06.11.1886
27 Ramazan 1294 tarihli Vilâyât belediye kanununa müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/5	695	13 Safer 1304/ 09.11.1886
Saltanat-ı seniyye şehbenderlerine dair olan nizamnâme-i dahilînin 12. maddesi makamına kâim olmak üzere kaleme alınıp meriyyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i cenâb-ı Padişâhî şeref müteallik buyrulmuş olan madde-i nizâmiye	I/5	696	24 Safer 1304/ 20.11.1886
Zürrâ'ın Rejiye ve Rejinin zürrâ'a karşı olan hukuk ve vezâifine ve ahkâm-ı cezâiyyeye dair nizamnâme	I/5	696	Selh-i Rebî'ülevvel 1304/ 25.12.1886
Mehâkim-i şer'iyyeden verilen ilâmâtın temyîz ve istinâfına mütedair 22 Muharrem 1300 tarihli talimatın 7 inci bend-i muaddeli	I/5	728	Gurre-i Rebî'ülevvel 1304/ 27.11.1886
Askerî Tekâüd Sandığı nizamnâmesi	I/5	728	27 Rebî'ülevvel 1304/ 23.12.1886
Saltanat-ı seniyye şehbenderlerine mütedâir nizamnâme-i dahilînin 19 Receb 1298 tarihli kısm-ı evvelinin 7, 10, 42 ve 10 Safer 1304 tarihli kısm-ı sânisinin 57. mevâdd-ı muaddeleleri	I/5	731	27 Rebî'ülevvel 1304/ 23.12.1886
20 Ramazan 1298 tarihli Dersâadet Ticaret Odası nizamnâme-i dahilîsinin 8 Muharrem 1299 tarihli zeylinin 5. fıkrasını nâsîh madde-i nizâmiye	I/5	732	3 Rebî'ülâhîr 1304/ 28.12.1886

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Tütün kaçakçılığının men'i hizmetinde kullanılacak kordon bölüklerine dair talimat	I/5	733	5 Rebî'ülâhîr 1304/ 30.12.1886
Dâire-i bahriye imalat sıbyânı taburunun sûret-i idaresine dair nizamnâme	I/5	744	6 Rebî'ülâhîr 1304/ 31.12.1886
Tapu senedâtı hakkında 7 Şa'bân 1276 tarihli talimatın ta'dîlen kaleme alınan 15. bendi	I/5	757	7 Rebî'ülâhîr 1304/ 01.01.1887
Fesçi, ipekçi bakka, ekmekçi ve tütüncü esnâfına ait terikâtın tâbî oldukları mehâkim tarafından tahfîrine dair irâde	I/5	758	23 Rebî'ülevvel 1304/ 19.12.1886
19 Cemâziyelâhîr 1296 tarihli İcra kanununun 39 uncu maddesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/5	758	29 Rebî'ülâhîr 1304/ 25.12.1886
Bulgaristan'da bulunan Devlet-i aliyye tüccâr vekillerinin vezâifini mübeyyin talimat	I/5	759	9 Cemâziyelevvel 1304/ 02.02.1887
Mektep küşâdî husûsunun bi'l-istizân sudûr edecek irâde-i seniyye üzerine ferman-ı âlî sudûruna ta'îki hakkında irâde	I/5	759	11 Cemâziyelevvel 1304/ 04.02.1887
Girit vilâyetince a'sâr ile nevâhî rûsûmunun sûret-i tediyesi hakkında nizamnâme	I/5	760	7 Cemâziyelâhîr 1304/ 02.03.1887
Girit vilâyetinde İsfakya kazasının bedelât-ı öşriyesine dair kararnâme	I/5	762	7 Cemâziyelâhîr 1304/ 02.03.1887
Girit vilâyeti matbaasının ihtiyacâtına karşılık tahsîsine dair kararnâme	I/5	762	7 Cemâziyelâhîr 1304/ 02.03.1887
Girit vilâyetinde pateta mahsûlünün % 15 miktarının öşürden muafiyeti hakkında kararnâme	I/5	763	7 Cemâziyelâhîr 1304/ 02.03.1887
Girit vilâyetindeki âsâr-ı atîka için Kandiye'de müteşekkîl Cemiyet-i İlmiye'ye 25.000 kuruş tahsîsi hakkında kararnâme	I/5	763	7 Cemâziyelâhîr 1304/ 02.03.1887
Girit vilâyetinde Hanya'daki Cemiyet-i İlmiye-i İslâmiye'ye 20.000 kuruş i'tâsına dair kararnâme	I/5	763	7 Cemâziyelâhîr 1304/ 02.03.1887
Avukatlarla dava vekilleri vesâire tarife-i mahsûsasının mehâkim mübâşirlerine verilecek ücûrata dair olan ahkâmının ikmâlîne dair nizamnâme	I/5	763	7 Cemâziyelâhîr 1304/ 02.03.1887
Girit vilâyetinin Yera Petra kasabası hâricinde kâin gölün imlâsı için karşılık tahsîsine dair kararnâme	I/5	764	7 Cemâziyelâhîr 1304/ 02.03.1887

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Girit Evkâf ve eytâm nizamnâmesine müzeyyel mevâdd-ı nizâmiye	I/5	765	19 Cemâziyelâhir 1304/ 14.03.1887
12 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Girit vilâyeti Evkâf ve eytâm nizamnâmesinin 8 Cemâziyelevvel 1301 tarihli 13. madde-i muaddesine müzeyyel fıkra ile 44. maddesinin zeyli makamına kâim olan fıkra-i nizâmiye	I/5	766	19 Cemâziyelâhir 1304/ 14.03.1887
Eytâm sandıklarına dair kararnâme	I/5	767	19 Cemâziyelâhir 1304/ 14.03.1887
Girit evkâf bütçesi nizamnâmesi	I/5	769	19 Cemâziyelâhir 1304/ 14.03.1887
Murâbaha nizamnâmesi	I/5	775	9 Receb 1304/ 03.04.1887
Mahlûlât-ı evkâftan mesken ve menâzil hakkındaki 19 Zilhicce 1288 tarihli nizamnâmeye müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/5	776	17 Receb 1304/ 11.04.1887
Akar vergisinin binde ona ve temettü vergisinin yüzde dörde iblâğ ve timar ve zeâmet ve evkâf ve kurâ ve memleha bedelâtının nisfa tenzîli hakkında irâde	I/5	776	Selh-i Receb 1304/ 24.04.1887
Vergi emânetinde bulunan maa tahrîr vergi idaresinin kemâ fi's-sâbık Mâliye Nezâreti'ne nakli ile emânet nâminin Defter-i Hakanî Nezâreti'ne tahvili hakkında irâde	I/5	778	2 Şa'bân 1304/ 26.04.1887
A'sâr nizamnâmesi	I/5	779	16 Şa'bân 1304/ 10.05.1887
Mukavelât muharrirlikleri hâsılat ve âidâtının sûret-i idâresine dair kararnâme	I/5	804	26 Şa'bân 1304/ 20.05.1887
Vilâyât orman süvari ve piyade kolcuları ile tezkire muharrirlerinin sûret-i intihâb ve tayinleri hakkında talimat	I/5	805	25 Mayıs 1303/ 06.06.1887
8 Şevvâl 1298 tarihli Sicill-i nüfus nizamnâmesinin 4 ve 5 inci fasıllarına müzeyyel madde-i nizâmiye	I/5	839	29 Ramazan 1304/ 21.06.1887
Selânik şehrinin hava gazı ile tenvîri imtiyâzı hakkında mukâvele ve şartnâme	I/5	839	16 Şevvâl 1304/ 08.07.1887
Hükm-i gıyâbî i'tâsı için müddeâ aleyhin 3 defa davet edilmesi hakkında Usûl-i muhâkeme-i hukukiyye kanun-i muvakkatinin 144 üncü maddesinde mevzu usûlün lağvı hakkında irâde	I/5	852	15 Şevvâl 1304/ 07.07.1887

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Mehâkim-i nizâmiye teşkilâtı kanun-ı muvakkatinin 4 üncü fasl-ı muaddeli	I/5	853	23 Şevvâl 1304/ 15.07.1887
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli İcra kanun-ı muvakkatinin 67 inci maddesine müzeyyel fıkârât-ı kanuniye	I/5	854	28 Şevvâl 1304/ 20.07.1887
Girit'in islâhına dair Mahmûd Paşa ile Ahmed Râtıb Paşa'nın memuriyetlerine dair emr-i âlî	I/5	855	3 Zilka'de 1304/ 24.07.1887
Meriyyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i cenab-ı padişâhî şeref-mûteallik buyrulan resm-i damga kanununun ta'dilen kaleme alınan bazı maddeleri	I/5	857	7 Zilka'de 1304/ 28.07.1887
Yolların tamir ve hüsn-i hâlde muhafazası hakkında tarifnâme	I/5	858	12 Zilka'de 1304/ 01.08.1887
Dersâdet Ticaret-i bahriye mahkemesinin mesâlih-i iflâsiyeyi dahi rû'yetle selâhiyetine dair irâde-i seniyye	I/5	861	14 Zilka'de 1304/ 04.08.1887
Mürûr nizamnâmesi	I/5	861	18 Zilka'de 1304/ 08.08.1887
Diyâr-ı ecnebiyeye berâ-yı ihraç muvakkaten iskeleden iskeleye götürülecek emtia ve eşyâ-yı Osmâniye müddet-i nizâmiye-i ihraciyesinin kemik ve boynuzlar hakkında dahi temdîdine dair irâde-i seniyye	I/5	866	17 Zilka'de 1304/ 07.08.1887
Tiftik keçilerinden alınmakta olan resmin üç kuruşa tenzîli hakkında irâde	I/5	867	20 Zilka'de 1304/ 10.08.1887
Promes yani ikramiyeli hisse biletlerinin ihraç ve fûruhtu hakkında kararname	I/5	868	23 Zilka'de 1304/ 13.08.1887
Patente nizamnâmesi	I/5	870	25 Zilka'de 1304/ 15.08.1887
Dört sene geçmedikçe ta'dîli câiz olmamak şartıyla Girit vilâyeti Evkâf ve eytâm nizamnâmesinin 9 Cumâdelûlâ 1301 ve 3 Şubat 1299 tarihinde ta'dîl kılınmış olan 13. maddesi makamına kâim madde-i nizâmiye	I/5	878	28 Zilka'de 1304/ 18.08.1887
Dört sene geçmedikçe ta'dîli câiz olmamak şartıyla Girit vilâyeti ahâlî-yi Müslimesine mahsûs maârif nizamnâmesinin 9 Cumâdelûlâ 1301 ve 3 Şubat 1299 tarihli 20, 21 ve 22. madde-i muaddeleleri makamına kâim madde-i nizâmiye	I/5	879	28 Zilka'de 1304/ 18.08.1887
8 Şevvâl 1298 tarihli Sicill-i nüfus nizamnâmesinin 4 ncü madde-i muaddelesini	I/5	880	4 Zilhicce 1304/ 23.08.1887

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
İstanbul ve havâlisinin hava gazıyla tenvîri imtiyâzı hakkında mukâvele ve şartnâme	I/5	880	6 Zilhicce 1304/ 25.08.1887
Maâdin nizamnâmesi	I/5	886	18 Zilhicce 1304/ 06.09.1887
Dersaâdet sularının temdîd-i müddet-i imtiyâziyesi hakkında mukâvele-i müzeyyele ve şartnâme	I/5	905	22 Zilhicce 1304/ 10.09.1887
Memurîn muhâkemesi nizamnâmesine zeyl	I/5	918	5 Zilhicce 1304/ 24.08.1887
Damga kanununun ta'dîlen kaleme alınan 18. maddesi	I/5	918	18 Zilhicce 1304/ 06.09.1887
Sadâkat ve şecâ'at madalyası nizamnâmesine zeyl	I/5	919	6 Muharrem 1305/ 24.09.1887
Bağdat vilâyetinin bazı mahallerinde mîrîye ait mukâtaâtın humustan öşre kadar hasılâtından hisse-i emîriye ahzına dair irâde	I/5	919	3 Muharrem 1305/ 21.09.1887
Tasfiye-i düyûn tahvîlâtının başa baş kabulü müddetinin 1304 senesi Ağustos nihâyetine kadar temdîdi hakkında irâde	I/5	921	21 Muharrem 1305/ 09.10.1887
Cennet-mekân Vâlide Sultan evkâfından olan bazı mahallere Terkos suyu şirketi tarafından vuku bulan hasarın men'i ve senevî 60 lira îfâsı ve sayd-ı mâhî rûsûmlu gölün dahi 200 altın lira bedel ile şirkete ihâlesine dair mukâvelenâme	I/5	923	8 Ağustos 1303/ 20.08.1887
Resmo kazâsında dahi bir Musâlaha meclisinin teşkilüne dair kararnâme	I/5	924	17 Temmuz 1303/ 29.07.1887
Nefs-i Kandiye'de dahi bir Musâlaha meclisinin teşkilüne dair kararnâme	I/5	925	13 Temmuz 1303/ 25.07.1887
Kidonya kazâsında dahi bir Musâlaha meclisinin teşkilüne dair kararnâme	I/5	925	13 Temmuz 1303/ 25.07.1887
Aynikola kasabasında bir Musâlaha meclisinin teşkilüne dair kararnâme	I/5	926	17 Temmuz 1303/ 29.07.1887
Kefâlet nizamnâmesinin sekizinci maddesi makamına kâim madde-i kanuniye	I/5	926	9 Safer 1305/ 26.10.1887
Girit Mehâkim-i nizâmiyesinde cemaatlara ne sûretle vekâlet olunacağı hakkında nizamnâme	I/5	926	16 Safer 1305/ 02.11.1887
Girit vilâyetinde Kandiye'de palamar resminin lağvına dair kararnâme	I/5	927	26 Zilhicce 1304/ 14.09.1887

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Girit vilâyeti istinâf mahkemesi nezdinde bir heyet-i ithâmîye teşkiline dair nizamnâme	I/5	928	26 Zilhicce 1304/ 14.09.1887
Girit vilâyeti istinâf mahkemesine iki nefer azanın ilavesine dair kararnâme	I/5	928	26 Zilhicce 1304/ 14.09.1887
Hazine ile eşhâs arasındaki davalar için tayin olunacak vekiller ile hukuk müşavirlerinin maaş ve masrafları hakkında irâde	I/5	929	Gurre-i Muharrem 1303/ 10.10.1885
Debre sancağının Elbasan nâhiyesinin kazâ haline ifrâğına dair irâde	I/5	930	19 Cemâziyelâhir 1303/ 25.03.1886
Suriye vilâyeti dahilinde Belka sancağı mülhakâtından Çetin kazâsında mahkeme-i nizâmîye teşkiline dair irâde	I/5	931	19 Şa'bân 1303/ 23.05.1886
Kosova vilâyetinin Maykovaç ve Viranes nahiyelerinin birleştirilerek merkezi Şahayik olmak üzere kaymakamlık teşkiline dair irâde	I/5	932	28 Şa'bân 1303/ 01.06.1886
Umûm tekâüd sandığından istifade edemeyen memurîn-i kadîme ve onlardan vefat edenlerin eytâm ve erâmiline tahsis edilecek maaşâta dair irâde	I/5	933	18 Zilka'de 1303/ 18.08.1886
Edirne'de âhara kiraya verilen meralarla arazî-yi hâliye icârâtının devâir-i belediye hasılatından alınacak yüzde beş ile birlikte Rumeli-i şarkî muhâcirlerinin ihtiyacâtına terkine dair irâde	I/5	934	23 Zilhicce 1303/ 21.09.1886
Adliye Nezâreti'ne merbût bulunan Mekteb-i Hukuk'un Maârif Nezâreti'ne devrine dair irâde	I/5	935	28 Muharrem 1304/ 26.10.1886
Düyûn-i Umûmiye idaresinin nezâretinde bulunan pul ve damga idaresinin Mâliye Nezâreti'ne alınmasına dair irâde	I/5	936	23 Safer 1304/ 19.11.1886
Ticaret kız sanayi ve Sanayi-i nefîse mekteplerinin Maârif Nezâreti'ne devrine dair irâde	I/5	937	2 Rebî'ülâhir 1304/ 27.12.1886
95 senesinden 98 ve bazı mahallerde 99 senesi gâyetine kadar mürettep olan musakkafât ve arazi ve temettü vergilerine dair irâde	I/5	938	27 Rebî'ülâhir 1304/ 21.01.1887
Yüzde beş fâiz ile menâfi sandıklarından 250 000 altının istidânesine dair irâde	I/5	939	27 Rebî'ülâhir 1304/ 21.01.1887

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Kazâ-yı Erbaa sancağının Edirne vilâyetine ilhâkiyla müstakil mutasarrıflığa ifrâğına dair irâde	I/5	940	22 Şa'bân 1304/ 16.05.1887
Emlâk vergisi tahsilâtından yüzde on beşinin Şehremâneti'ne terkine dair irâde	I/5	940	5 Receb 1304/ 30.03.1887
Sadâkat ve şecâ'at madalyası nizamnâmesine zeyl	I/5	941	21 Zilka'de 1304/ 11.08.1887
A'sâr ve aġnâm emânetinin laġvıyla a'sâr ve rûsûmât idare-i umûmiyesi teşkîli hakkında irâde-i seniyye	I/5	942	27 Zilka'de 1304/ 17.08.1887
Bayburt'un Kelkit ve Şiran kazâlarının Gümüş-hâne sancağına bağlanmalarına dair irâde	I/5	943	15 Rebî'ülevvel 1305/ 01.12.1887
Beyrut sancağının vilâyet haline ifrâğına dair irâde	I/5	944	6 Rebî'ülâhir 1305/ 21.12.1887
Girit vilâyeti memurîn-i hükûmeti ile nevâhî memurlarının avukatlık ve dava vekâleti etmelerinin memnû'iyeti hakkında karar-nâme	I/5	945	26 Zilhicce 1304/ 14.09.1887
Girit'te âhara ait olan emlâk-i gayrimenkuleye ika edilecek zarar ve ziyan ve tahribât-ı sâire hakkında tedâbir-i fevkalâdeye dair nizamnâme	I/5	945	26 Zilhicce 1304/ 14.09.1887
Girit vilâyetinde hayvanâtı itlâf veyahut bazı azasını kat' edenler hakkında tedâbir-i fevkalâdeye dair nizamnâme	I/5	946	26 Zilhicce 1304/ 14.09.1887
Şecâ'at ve sadâkat madalyası nizamnâmesine zeyl olmak üzere fıkra-i nizâmiye	I/5	947	26 Zilhicce 1304/ 14.09.1887
İdare-i umûmiye-i vilâyât nizamnâmesinin 14 üncü maddesinin ta'dîli	I/5	947	22 Safer 1305/ 08.11.1887
Hazine-i celîle'ye medyûnen vefat edenlerin deynlerinin sûret-i istîfâsı hakkında irâde	I/5	948	2 Safer 1305/ 19.10.1887
Mekâtib-i idâdiyeye tebaa-i ecnebiye evlâdından şâkird kabulü hakkında irâde	I/5	949	8 Rebî'ülevvel 1305/ 24.11.1887
Edirne şehrinin hava gaziyla tenvîri hakkında mukâvele ve şartnâme	I/5	950	13 Rebî'ülâhir 1305/ 28.12.1887
Memâlik-i ecnebiyyede teşekkül eden anonim şirketlerin Memâlik-i Devlet-i aliyye'de icrâ-yı muamelat için küşâd veyahut tayin edecekleri acenteler hakkında nizamnâme	I/5	963	22 Rebî'ülevvel 1305/ 08.12.1887

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Memurîn-i mülkiyenin tercüme-i hallerinin sûret-i kayd ve tahrîrini ve teferruatını mübeyyin talimatnâme	I/5	965	19 Şa'bân 1304/ 13.05.1887
Taş ocakları nizamnâmesi	I/5	971	23 Rebî'ülâhîr 1305/ 07.01.1888
Şam şehrinin hava gazıyla tenvîri hakkında mukâvele ve şartnâme	I/5	978	29 Safer 1303/ 06.12.1885
Elli milyon kuruşluk mecidî aksâminin darbı hakkında nizamnâme	I/5	990	27 Rebî'ülâhîr 1305/ 11.01.1888
Devletçe tedricen imhası mukarrer olan meskûkât-ı mağşûşeden altılıkların def'aten tedâvûlden kaldırılması hakkında nizamnâme	I/5	991	27 Rebî'ülâhîr 1305/ 11.01.1888
Mehâkim-i nizâmiyenin teşkîlat kanununun dördüncü faslının beşinci maddesi yerine kâim madde-i kanuniye	I/5	992	5 Cemâziyelevvel 1305/ 18.01.1888
Matbaalar nizamnâmesi	I/5	992	11 Rebî'ülâhîr 1302/ 28.01.1885
Arazi kanununa müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/5	1000	11 Cemâziyelevvel 1305/ 24.01.1888
Sicill-i ahvâl-i memurîn komisyon-i umûmîsi nizamnâmesine zeyl	I/5	1001	11 Cemâziyelevvel 1305/ 24.01.1888
Ağnâm resminin sûret-i idare ve istîfâsına dair talimatnâme	I/5	1001	21 Cemâziyelevvel 1305/ 03.02.1888
1304 senesinden itibaren muhâcirînin hizmet-i askeriye ile sûret-i mükellefiyetleri hakkında irâde	I/5	1013	16 Cemâziyelevvel 1305/ 29.01.1888
Şirket-i Hamidiye nizamnâme-i dahilîsi	I/5	1015	29 Cemâziyelevvel 1305/ 11.02.1888
Hutût-i iltisâkiyenin işletme mukâvelenâmesi	I/5	1024	12 Cemâziyelevvel 1305/ 25.01.1888
Patent meclisine tayin olunan İstâm ve ecnebi azalarının sûret-i intihâbına dair irâde	I/5	1028	24 Muharrem 1305/ 13.10.1887
Demiryol ile naklonulacak eşyâ-yı ticariye ve yolcu eşyası hakkında gümrükçe olunacak muamelata dair nizamnâme	I/5	1029	7 Cemâziyelâhîr 1305/ 19.02.1888
Bedelât-ı askeriyenin sülûsü mertebesinde tezyîdi ve mesâkin vergisinin binde beşe ve temettüât vergisinin binde elliye iblâğı hakkında meclis-i vükelâ mazbatası	I/5	1047	7 Cemâziyelâhîr 1305/ 19.02.1888

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Rumeli hutût-i iltisâkiyyesinin işletilinceye değin emr-i muhafaza ve tamirat-ı mütemâdiyesinin icrâsına dair mukâvele	I/5	1049	12 Cemâziyelâhir 1305/ 24.02.1888
Umûm mal sandıklarında vukubulacak medfuâtın günü gününe kaydolunmasına dair talimat	I/5	1050	13 Cemâziyelâhir 1305/ 25.02.1888
Mehâkim-i şer'iyeye ve nizâmiyyenin tefrîk-i vezâifi hakkında irâde-i seniyye	I/5	1055	Safer 1305/ 10/11.1887
Hükkâm ve sâir memurîn-i adliyenin usûl-i intihâb ve tayinlerine dair kanun	I/5	1058	9 Cemâziyelâhir 1305/ 21.02.1888
Hükkâm ve sâir bi'l-cümle memurîn-i adliyyenin sicill-i ahvâline dair nizamnâme	I/5	1062	9 Cemâziyelâhir 1305/ 21.02.1888
Mukavelât muharrirlerinin sûret-i intihâb ve tayini hakkında nizamnâme	I/5	1065	22 Cemâziyelâhir 1305/ 05.03.1888
Rûsûmât kantarcıları muhafaza kayıkcılarının icrâ-yı tekâüdlerine dair olan talimata zeyl	I/5	1068	22 Cemâziyelâhir 1305/ 05.03.1888
Hizmetkârân kethüdâsının vezâifine ve müteferriâtına dair talimat	I/5	1069	17 Zilhicce 1301/ 07.10.1884
Vilâyât devâir-i adliyesi hâsılâtından nezâret veznesine gönderilecek kısmı ile bu bâbda tertip olunan cetvellerin sûret-i tanzim ve irsâline dair talimat	I/5	1071	1 Mart 1304/ 13.03.1888
Tebaa-i İraniye ile tezevvüc eden Osmânî kadınlarından mütevellid evlâdın askere alınması hakkında irâde	I/5	1074	2 Receb 1305/ 14.03.1888
Şûrâ-yı Devlet istinâfından verilen hüküm ve kararın reisin taht-ı riyâsetinde bulunan heyet-i temyiziyyeden halî hakkında irâde	I/5	1076	22 Cemâziyelâhir 1305/ 05.03.1888
Emlâk ve arazi-i emîriyye ve musakkafât ve müstegallât-ı mevkûfe yoklama harçlarının sûret-i istîfâsı hakkında irâde	I/5	1077	20 Receb 1305/ 01.04.1888
Devlet-i aliyye'nin 1304 senesi muvâzene-i umûmiyesi	I/5	1078	9 Receb 1305/ 21.03.1888
İzmir'de bir buz fabrikası tesisine dair imtiyâz mukâvelenâmesi	I/6	1	4 Zilka'de 1304/ 25.07.1887
Memurîn-i mülkiyenin tercüme-i hallerinin sûret-i kayd ve tahrîrini ve teferruâtını mübeyyin tarifnâmedir	I/6	3	19 Şa'bân 1304/ 13.05.1887

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Memleket etibbâsı ve eczacıları hakkında nizamnâme	I/6	9	5 Şa'bân 1305/ 16.04.1888
Selânik'te teşkîl olunacak Selânik Bankası'nın nizamnâme-i dahilîsidir	I/6	13	12 Şa'bân 1305/ 23.04.1888
Memâlik-i şâhânenen Bulgaristan'a giden emtiadan alınan gümrük resminin %1'e tenziline dair irâde	I/6	22	14 Şa'bân 1305/ 25.04.1888
Aydın demiryolu kumpanyasının hazineden aramakta olduğu mebâliğin sûret-i tesviyesinin istizânına dair mukâvelenâme	I/6	23	Yok
Bazı devletler nâmına ticaret vapurlarıyla Boğazlardan gelen esliha ve mühimmâtın imrârı için evvelce arz ve istizân edilmesi hakkında mazbata	I/6	27	19 Şa'bân 1305/ 30.04.1888
Ergani bakır madeninin iltizâmen idaresi hakkında mukâvelenâme	I/6	29	24 Şa'bân 1305/ 05.05.1888
Selânik şehrinin her cihetine makine ile Vardar nehrinden su celbi imtiyâzı hakkında mukâvele ve şartnâme	I/6	34	25 Şa'bân 1305/ 06.05.1888
Devâir-i askeriyede müstahdem memurîn ve ketebe-i mülkiye tekâüd nizamnâmesidir	I/6	46	2 Zilka'de 1305/ 11.07.1888
Manisa'dan Soma'ya ve diğer taraflara birer şube inşası hakkında Kasaba demiryolu kumpanyasına imtiyâz i'tâsına dair mukâvele ve şartnâme	I/6	56	28 Şa'bân 1305/ 09.05.1888
Fabrika mamulâtıyla eşyâ-yı ticarîye mahsûs alâmet-i fârikalara dair nizamnâmedir	I/6	76	29 Şa'bân 1305/ 10.05.1888
Teşkilat-ı mehâkim kanununun 49. maddesine ilavesi istizân olunan fıkra	I/6	81	29 Şa'bân 1305/ 10.05.1888
Memurîn muhâkemesi nizamnâmesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	81	29 Şa'bân 1305/ 10.05.1888
Harç tarifesinin 81. maddesi makamına kâim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınan madde-i nizâmiye	I/6	82	3 Şevvâl 1305/ 13.06.1888
Girit vilâyeti Meclis-i umûmîsi azasının intihâbına dair nizamnâme	I/6	82	11 Şevvâl 1305/ 21.06.1888
İzmir'e civar bulunan Kokluca bağlarında zuhûr eden filokseradan dolayı bağ eshâbının iâşeleri için üzümün beher kantarından muvakkaten 40 para resim ahzına dair mazbata	I/6	89	17 Şevvâl 1305/ 27.06.1888

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Havran sancağından Şam'a ve Şam'dan Havran'a her nev'i eşyâ ve zehâir nakledecek deve, esb ve ester ve merkebtan alınacak resm-i murûriyenin sûret-i istifâsı hakkında kararname	I/6	91	17 Şevvâl 1305/ 27.06.1888
Gaz ve ispiroto anbarlarına dair talimat	I/6	92	22 Şevvâl 1305/ 02.07.1888
Maâliye hazine-i celfilesine 301 ve 302 senelerinde tekâüd sandığından edilen istikrâz hakkında mukâvelenâme	I/6	93	2 Zilka'de 1305/ 11.07.1888
Memurîn-i mülkiye tekâüd kararnameşinin 37. maddesinin 25 Zilka'de 1301 tarihli zeyli makamına kâim fıkra-i nizâmiye	I/6	95	3 Zilka'de 1305/ 12.07.1888
Girit vilâyeti asâkir-i zabtiyesi nizamnâmesi	I/6	96	17 Zilka'de 1305/ 26.07.1888
Resm-i damga nizamnâmesine zeyl olmak üzere kaleme alınan mevâdd-ı nizâmiye	I/6	120	17 Zilka'de 1305/ 26.07.1888
Memâlik-i ecnebiyeye ihraç olunacak şarapların resm-i mîrîsi ile gümrük resmi hakkında nizamnâme	I/6	120	17 Zilka'de 1305/ 26.07.1888
Müskirât resm-i mîrîsi nizamnâmesinin 4 ve 5. maddelerine müzeyyel fıkara-tı nizâmiye	I/6	121	17 Zilka'de 1305/ 26.07.1888
Havalât ve irat ve masraf usulünün kat'iyen ref' ve ilgâsıyla emvâl-i devletin merkeze celbi hakkında irâde-i seniyye	I/6	122	24 Zilka'de 1305/ 02.08.1888
Re'sülmâl-i itibarîsi bir milyon dört yüz yetmiş dört bin Osmânî altınından ibaret olmak üzere % 5 fâizli tahvîlatın ihracına dair nizamnâme	I/6	124	24 Zilka'de 1305/ 02.08.1888
Akarat bedel-i icârî üzerine ebniye resmi tarhına dair nizamnâme	I/6	126	24 Zilka'de 1305/ 02.08.1888
Girit vilâyeti Usûl-i muhâkeme-i hukukiyye nizamnâmesine zeyl olmak üzere fıkra-i nizâmiyedir	I/6	128	17 Zilhicce 1305/ 25.08.1888
Memurîn muhakemesi nizamnâmesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	129	18 Zilhicce 1305/ 26.08.1888
Düyûnât-ı atfaka nizamnâmesinin 16 ve 18. maddelerini muaddil mevâdd-ı nizâmiyedir	I/6	130	19 Zilhicce 1305/ 27.08.1888
Girit vilâyetince vâridât-ı emîriyye mültezimlerine bahş veya vade sûretiyle müsâade olunmamasına dair nizamnâme	I/6	131	17 Zilhicce 1305/ 25.08.1888

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Girit vilâyetinde esnâ-yı istintâkta kızben şehâdet edenlerin icrâ-yı mücâzâtına dair nizam	I/6	131	19 Zilhicce 1305/ 27.08.1888
Girit vilâyetince muvâzenede murakkam tahsisâtın mevzûun lehinden gayri yertere adem-i sarfına dair kararname	I/6	131	19 Zilhicce 1305/ 27.08.1888
Ebniye-i emîriyye ve vakfiyye inşaat ve tamirâtı hakkındaki nizamnâmeye zeyl	I/6	132	26 Zilhicce 1305/ 03.09.1888
Girit vilâyetince eşcâr ve fidanlara ika olunan ziyan hakkında nizamnâme	I/6	132	19 Zilhicce 1305/ 27.08.1888
Müskirât nizamnâmesine zeyl	I/6	135	26 Zilhicce 1305/ 03.09.1888
Ziraat Bankası nizamnâmesi	I/6	136	19 Zilhicce 1305/ 27.08.1888
Umûr-i şer'iyeden dolayı taht-ı muhâkemeye alınacak nüvvâbın merci-i mahkemeleri hakkında mazbata	I/6	143	21 Zilka'de 1305/ 30.07.1888
Yün ve pamuk ipliği ve akmişe vesâir imaline mahsûs Anonim Osmânî şirketi nizamnâme-i dahilîsidir	I/6	143	21 Zilhicce 1305/ 30.07.1888
Resm-i damga kanununun 23. maddesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/6	152	26 Zilhicce 1305/ 03.09.1888
Posta nizamnâme-i dahilîsiyle tarife-i merbûtasının bazı mevâdd-ı muaddele ve müzeyyelesi	I/6	152	27 Zilhicce 1305/ 04.09.1888
5 Zilka'de 1303 tarihli Emlâk ve temettü vergisi nizamnâmesinin 12. madde-i muaddelesi	I/6	153	3 Muharrem 1306/ 09.09.1888
Girit nevâhî nizamnâmesidir	I/6	154	13 Muharrem 1306 ⁸⁵
Vergi tezkiresini zâyî edenlerden alınacak harç hakkında irâde	I/6	184	2 Muharrem 1306/ 08.09.1888
Haydarpaşa-İzmit şimendiferinin Ankara'ya temdîdi hakkında mukâvele	I/6	184	15 Muharrem 1306/ 21.09.1888
Şehremâneti'ndeki vergi idaresinin ve tahsil memurlarıyla muhâmmînlerin hazineye nakline dair irâde	I/6	207	18 Muharrem 1306/ 24.09.1888
İradeli memurînin icrâ-yı muhâkemâtı vazifesiyle mükellef olmak üzere Şûrâ-yı Devlet'te bir bidâyet mahkemesi teşkili hakkında irâde-i seniyye	I/6	209	23 Muharrem 1306/ 29.09.1888

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Tapu usulünün bidâyet-i tesisinden beri icrâ olunan yoklamalarda sebt-i defter edilen muamelat harçlarının terkin-i kayıtları hakkında irâde-i seniyye	I/6	210	23 Muharrem 1306/ 29.09.1888
İstanköy cezîresinin Sakız'dan fekk-i irtibatıyla merkez-i vilâyete ilhâkı hakkında irâde	I/6	212	26 Muharrem 1306/ 02.10.1888
Mer'iyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i hazret-i Pâdişâhî şeref-sudûr müteallik buyrulan tellâl ve simsâr nizamnâmesi	I/6	212	Gurre-i Safer 1306/ 07.10.1888
Bir buçuk milyon liralık istikrâz akdine dair mukâvele	I/6	216	2 Safer 1306/ 08.10.1888
Kazâ kaymakamlarıyla nâhiye ve tahrîrat müdürlerinin intihâb ve tayinine memur komisyonun vazifesine dair nizamnâme	I/6	224	5 Safer 1306/ 11.10.1888
19 Cemâziyelâhîr 1296 tarihli Usûl-i muhâkeme-i hukukiyye kanun-i muvakkatî'nin 229. madde-i muaddelesi	I/6	230	4 Rebî'ülevvel 1306/ 08.11.1888
Hazine-i celîle-i Mâlîye'nin bi'l-cümle makbuzâtı ile kable'l-vuku medfuâtı tetkik ile taht-ı tasdîke alınmak ve umûr ve muamelât-ı mâliyenin mecrâ-yı intizam ve emniyette cereyanına müdekkikâne nezâret kılınmak ve makam-ı nezâretin Mâlîye'ye karşı kontrol heyeti olmak üzere bu kerre sûret-i dâimede teşkîl olunan komisyonun vezâifini mübeyyin nizamnâme	I/6	231	17 Safer 1306/ 23.10.1888
Muhâcirîni iskan ve tavlîn eylemek üzere iştirâ ve tasarruf edecekleri emlâk ve arazinin harçları hakkında irâde-i seniyye	I/6	232	18 Safer 1306/ 24.10.1888
İcâreteynli musakkafât ve müstegallât-ı mev-küfeye dair olup mer'iyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şeref-müteallik buyrulmuş olan kanunnâme	I/6	234	18 Safer 1306/ 24.10.1888
Arazi kanununun 114. maddesi makamına kâim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınıp mer'iyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şeref-müteallik buyrulmuş olan madde-i kanuniye	I/6	235	18 Safer 1306/ 24.10.1888
Göksu ve Paşaköyü'nde bendler tesisi ile Üsküdar ve icâb eden mahallere su celb ve icrâsı hakkında mukâvele ve şartnâme	I/6	236	23 Safer 1306/ 29.10.1888

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Yafa-Kudüs-i şerîf demiryolu imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	246	10 Safer 1306/ 16.10.1888
Hükûmet-i seniyye ile Şirket-i Hayriye beyninde akd ve teâtî olunan mukâvelenâme	I/6	267	23 Safer 1306/ 29.10.1888
Beyrut liman ve rıhtımı Osmânî Şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/6	291	6 Rebî'ülevvel 1306/ 10.11.1888
Mersin'de bir tramvay inşâsı hakkında ruhsatnâme ve talimat-ı fenniyye	I/6	300	14 Rebî'ülevvel 1306/ 18.11.1888
Edirne şehrinin hava gazıyla tenvîri hakkındaki 18 Rebî'ülevvel 1305 tarihli imtiyâz mukâvelenâmesinde ameliyata mübâseret müddeti ile müddet-i ikmâliyenin temdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/6	307	29 Rebî'ülevvel 1306/ 03.12.1888
Serfice sancağının Manastır'a ve Katerin kazasının Selânik'e ilhâkı hakkında irâde	I/6	307	Gurre-i Rebî'ülâhir 1306/ 05.12.1888
İftihar madalyası nizamnâmesi	I/6	308	2 Rebî'ülâhir 1306/ 06.12.1888
2 Şa'bân 1299 tarihli posta nizamnâmesinin 16. maddesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	309	20 Rebî'ülâhir 1306/ 24.12.1888
Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'de fenn-i baytarîye mahsûs bir sınıf küşâdı hakkında irâde	I/6	309	25 Cumâdelûlâ 1306/ 27.01.1889
Bulgaristan'dan sâir vilâyât-ı şâhâneye firar eden müttehemîn ve mahkumînin sûret-i iâdeleri hakkında irâde-i seniyye	I/6	311	25 Cemâziyelevvel 1306/ 27.01.1889
Anadolu Demiryolu Şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/6	312	10 Cemâziyelâhir 1306/ 11.02.1889
Fabrikaların birinci defa tesisi için hariçten celb olunacak makine ve alât ve edevât-ı sâirenin gümrük resminden muafiyetine dair talimat	I/6	320	2 Receb 1306/ 04.03.1889
Tanzîfât kararnâmesi	I/6	321	14 Receb 1306/ 16.03.1889
Memurîn kefâlet nizamnâmesinin 10 Safer 1307 tarihli 8. maddesini muaddil madde-i nizâmiye	I/6	323	16 Receb 1306/ 18.03.1889
Devletçe mübâya'a olunacak eşyânın tüccarân-ı Osmâniyeden iştirâsı hakkında irâde-i seniyye	I/6	323	24 Receb 1306/ 26.03.1889

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Dersaâdet ve Bilâd-ı selâse emlâk vergisi bakâyâsı için 1300 senesinden 1304 senesine kadar olan maaşât vesâirenin sûret-i kabulüne dair irâde	I/6	325	28 Receb 1306/ 30.03.1889
3 Zilhicce 1294 tarihli infâk-ı eytâm ve erâmil-i ricâl-i ilmiye nizamnâmesinin 19. madde-i musahhahasıyla madde-i mezkûreye müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	326	12 Şa'bân 1306/ 13.04.1889
5 Receb 1305 tarihli memurîn-i mülkiye terakkî ve tekâüd kararnameşinin 35. madde-i musahhahası	I/6	327	12 Şa'bân 1306/ 13.04.1889
Erkân, ümerâ ve zâbitân-ı askeriye ailesine tahsîs olunacak maaşlara mütedair nizamnâmenin 5. maddesinin 1. fıkra-i musahhahası	I/6	327	12 Şa'bân 1306/ 13.04.1889
2 Zilka'de 1305 tarihli devâir-i askeriyede müstahdem memurîn ve ketebe-i mülkiye tekâüd nizamnâmesinin 19 ve 21. madde-i musahhahası	I/6	328	12 Şa'bân 1306/ 13.04.1889
Esnân-ı redîfe dahilinde bulunan memurînden silah altına alınmaktan müstesnâ bulunacaklar hakkında irâde-i seniyye	I/6	329	20 Şa'bân 1306/ 20.05.1889
Hitta-i Hicâziye'de tebaa-i ecnebiyye ile izdivâc eden nisvân-ı Osmâniyenin mutasarrıf oldukları emlâk hakkında olunacak muameleye dair irâde-i seniyye	I/6	331	13 Şa'bân 1306/ 14.04.1889
Mahalle şekline konulmak üzere parça parça satılan arazi-i emîriyye ve mevkûfeden alınan ruhsatiye resminin lağvıyla yalnız üzerlerine ebniye inşasında icâre ve mukâta'a takdîri hakkında irâde-i seniyye	I/6	332	13 Şa'bân 1306/ 14.04.1889
Menâfî' ve mesârîf hisse-i îânelerinin sûret-i istihsâl ve ahzına dair kaleme alınıp mer'iyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhî şeref-müteallik buyurulmuş olan nizamnâme	I/6	335	4 Ramazan 1306/ 04.05.1889
Hayvan ihracı memnû'iyetinin tiftik keçilere de şûmûl olmak üzere ilgâsı hakkında irâde	I/6	339	16 Şa'bân 1306/ 17.04.1889
Vilâyât-ı şâhânede memurîn-i mahalliye ile ecnebi memurları arasında icrâ olunan merasim-i teşrifâtın dolayı zuhûr etmekte olan ihtilâfata nihayet verilmek üzere kaleme alınan talimattır	I/6	340	19 Ramazan 1306/ 19.05.1889

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
İmroz, Rodos ve Kandadosa ve Zevika ve Seakarya cezîrelerinde selamet-i seyr-i sefâin için beş fener inşası	1/6	342	7 Ramazan 1306/ 07.05.1889
Müze-i hümayûn nizamnâme-i dahilîsi	1/6	343	13 Ramazan 1306/ 13.05.1889
Mutasarrıflık ve mektupçuluklara ma'zûlûnin sûret-i intihâb ve tayini hakkında irâde-i seniyye	1/6	350	22 Ramazan 1306/ 22.05.1889
Hazine-i Mâliye'ce mubâyâ'a olunacak murassa nişanlar ile kutu vesâire kıymetlerinin sûret-i tahmini hakkında irâde-i seniyye	1/6	351	26 Şa'bân 1306/ 27.04.1889
Klorat dö potasın dahi güherçile gibi Memâlik-i Osmâniye'ye men'-i duhûlû ile dâhilde sûret-i fûruhtu hakkında irâde-i seniyye	1/6	353	12 Cemâziyelâhir 1306/ 13.02.1889
Posta havalenâmelerinin teâtisine dair 4 Haziran 78'de Paris'te akd ü tanzim olunup 21 Mart 85 tarihi ile Lizbon'da mün'akid sened-i munzam ile ta'dîl edilmiş kararname	1/6	355	6 Haziran 1278/ 18.06.1862
Posta heyet-i ittihâdiyye-i umûmiyyesi	1/6	359	6 Haziran 1278/ 18.06.1862
Bu kerre ta'dîlen kaleme alınıp mer'iyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şeref-müteallik buyurulan a'sâr nizamnâmesi	1/6	365	24 Şevvâl 1306/ 23.06.1889
Dersaâdet'te dilsiz etfâle mahsûs bir mektep tesisine dair irâde	1/6	389	25 Şevvâl 1306/ 24.06.1889
3 Reb'ülevvel 1288 tarihli Memurîn muhâkemesi nizamnâmesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	1/6	390	26 Şevvâl 1306/ 25.06.1889
94 Tasfiye-i düyûn tahvilâtının başa baş kabulü müddetinin 1305 senesi Şubatı nihâyetine kadar temdîdi hakkında irâde-i seniyye	1/6	390	4 Zilka'de 1306/ 02.07.1889
12 Cemâziyelâhir 1299 tarihli Dersaâdet ve tevâbii balıkhane idaresine mütedair nizamnâmenin 13. madde-i muaddelesi	1/6	391	6 Zilka'de 1306/ 04.07.1889
18 Safer 1299 tarihli Zabita-i saydiyye nizamnâmesinin 30. madde-i muaddelesi	1/6	391	6 Zilka'de 1306/ 04.07.1889

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Jandarma ve zabtiye zabitanından müddet-i medîde açıkta kaldıktan sonra meslek-i kadîmlerine ric'at edenlerin maaşlarından tevkîf olunacak tekâüd âidâtı hakkında irâde-i seniyye	1/6	392	16 Zilka'de 1306/ 14.07.1889
Devlet-i aliyye hizmetinde bulunan ecnebilerin umûr-i memûrelerinden dolayı merci-i muhâkemeleriyle hîn-i istihdâmlarında mukâvelenâmelerine derc edilecek kayıt hakkında irâde-i seniyye	1/6	393	26 Zilka'de 1306/ 24.07.1889
Evkâf-ı hümayûn beytül mâli tarafından Mahkeme-i teftiş marifetiyle tahrîr olunan tereke hakkındaki nizamnâmeye tezyîl edilen mevâdd-ı nizâmiye	1/6	394	27 Zilka'de 1306/ 25.07.1889
23 Rebûlevvel 1284 tarihli Teşkilât-ı vilâyet nizamnâmesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	1/6	397	27 Zilka'de 1306/ 25.07.1889
Vekâlet-i devriye veya bey' bi'l-vefâ tarîkiyle terhîn olunan emlâk ve arazinin sûret-i fûruhtu hakkında irâde-i seniyye	1/6	397	6 Şa'bân 1305/ 17.04.1888
Girit vilâyetince emniyet-i umûmiye hakkında tedâbir-i fevkalâdeye dair nizamnâme	1/6	400	4 Zilhicce 1306/ 01.08.1889
Van, Bitlis ve Erzurum vilâyetlerinde mer'î olacak talimat	1/6	404	11 Zilhicce 1306/ 08.08.1889
Amele tahrîrine mahsûs nizamnâme	1/6	407	14 Zilhicce 1306/ 11.08.1889
Hıtta-i Hicâziye ve Yemaniye'de bulunan zâbitân ve efrâd-ı askeriye müddet-i hizmetlerinin sûret-i istisnaiyede hesap olunması hakkında irâde-i seniyye	1/6	408	30 Zilka'de 1306/ 28.07.1889
Girit vilâyeti nevâhî rûsûmu hakkındaki nizamnâme üzerine icrâ edilen ta'dîlat	1/6	409	15 Zilhicce 1306/ 12.08.1889
Yemen'de deâvî-i hukukiye ve cezâiyyenin merci ve sûret-i rû'yeti ve Hudeyde ticaret mahkemesinin ibkâsı hakkında irâde-i seniyye	1/6	410	17 Zilhicce 1306/ 14.08.1889
Envâ-ı çuha ve fasone ve kazmir vesâire imaline mahsûs olmak üzere İzmir'de bir fabrika inşâsı imtiyâzı hakkında mukâvelenâme	1/6	412	18 Zilhicce 1306/ 15.08.1889
Girit vilâyeti terhînât kalemlerine mütedair nizamnâmenin 42. madde-i muaddelesi	1/6	414	18 Zilhicce 1306/ 15.08.1889

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mekteb-i Hukuk'ta müteşekkil heyet-i mümeyyize bi'l-imtihan adliye memuriyetlerinde istihdam edilmek üzere şehadetnâme istihsal edenlerden alınacak harçlara dair irâde-i seniyye	I/6	414	21 Zilhicce 1306/ 18.08.1889
Selânik tramvayı imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	416	22 Zilhicce 1306/ 19.08.1889
Altılıkların tedavülden ref'i hakkında 1 Kânun-i sâni 1303 tarihli nizamnâme ile 7/19 Şubat 1303/1888 tarihli mukâvelenâmenin 1306 senesi Martı gâyesine kadar temdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/6	429	28 Zilhicce 1306/ 25.08.1889
Girit vilâyetinde mekâtîb-i husûsiyyeyi sirkat ve ketm ve küşâd edenlerin mücâzâtına dair nizamnâme	I/6	430	6 Muharrem 1307/ 02.09.1889
Tedârik-i vesâit-i nakliye-i askeriye kanunnâmesi	I/6	430	12 Muharrem 1307/ 08.09.1889
Cebel-i Lübnan muzâfâtından Kisrivan kazasında vaki Nehr-i İbrahim'den bir cetvel küşâdı ve müteferriâtı imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	445	6 Zilhicce 1306/ 03.08.1889
Hendesehâne-i Mülkiye Mektebi'nin yedi sınıf üzerine terkîbiyle şâkirdân maaşâtının ta'dîli ve teferruâtı hakkında irâde-i seniyye	I/6	455	15 Muharrem 1307/ 11.08.1889
3 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Mehâkim-i nizâmiye harç tarifesinin 66 ve 67. maddeleri makamına kâim fıkra-i nizâmiye	I/6	456	13 Safer 1307/ 08.10.1889
Devâir-i askeriyede müstahdem memurîn ve ketebe-i mülkiye tekâüd nizamnâmesinin 12 Şa'bân 1306 tarihli 21. madde-i muaddelesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	457	14 Safer 1307/ 09.10.1889
Erkân, ümerâ ve zâbitân-ı askeriyeden vefat edenlerin eytâm ve erâmiline tahsîs olunacak maaşlara mütedair 12 Şa'bân 1306 tarihli 5. madde-i musahhahasına müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	457	14 Safer 1307/ 09.10.1889
İnfâk-ı eytâm ve erâmil-i ricâl-i ilmiye nizamnâmesinin 12 Şa'bân 1306 tarihli 19. madde-i musahhahasına müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	457	14 Safer 1307/ 09.10.1889
Memurîn-i mülkiye terakkî ve tekâüd karar-nâmesinin 12 Şa'bân 1306 tarihli 35. madde-i muaddelesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	458	14 Safer 1307/ 09.10.1889

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
3 Reb'ülevvel 1288 tarihli Memur'ın muhâkemesi nizamnâmesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	458	25 Safer 1307/ 20.10.1889
Memâlik-i şâhânede kav ve kibrit fabrikaları inşâsı imtiyâzına dair mukâvelenâme	I/6	458	3 Reb'ülevvel 1307/ 28.10.1889
10 Zilka'de 1301 tarihli Girit vilâyeti asâkir-i zabtiyesi tekâüd nizamnâmesinin 16. maddesinin 3 ve 4. fıkralarını muaddil fıkra-i nizâmiye	I/6	460	3 Reb'ülevvel 1307/ 28.10.1889
Almanya imparatoruyla mülâkat-ı seniyye madalyası ihdâsı hakkında irâde-i seniyye	I/6	461	7 Reb'ülevvel 1307/ 01.11.1889
Girit cezîresinin islahına dair Şâkir Paşa'ya yazılan emr-i âlî	I/6	462	Yok
Adana vilâyetinde bir mensucat fabrikası inşâsı imtiyâzına dair mukâvelenâme	I/6	466	14 Reb'ülevvel 1307/ 08.11.1889
Selânik vilâyetinde bir mensucat fabrikası inşâsı imtiyâzına dair mukâvelenâme	I/6	468	14 Reb'ülevvel 1307/ 08.11.1889
Suriye'ye ve Memâlik-i şâhânenin cihât-ı sâiresine muhâceret eden Cezayirliler hakkında Fransa ile mümza itilâfnâme	I/6	469	26 Reb'ülevvel 1307/ 20.11.1889
5 Receb 1301 tarihli memur'ın-i mülkiye terakkî ve tekâüd kararname-sinin 30. madde-i muaddelesi	I/6	471	9 Reb'ülâhir 1307/ 02.12.1889
Gosina ve Bilâve ahâlîsinin Karadağlı'ya giden arazilerinin hâsılâtının istihsâli ve hudûdun tayini hakkında irâde	I/6	471	29 Reb'ülevvel 1307/ 23.11.1889
Üsküdar ve Kadı Karyesi [Kadıköy] Osmânlı Anonim Su Şirketi'nin nizamnâme-i dahilîsi	I/6	476	18 Reb'ülâhir 1307/ 11.12.1889
Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye-i Şâhâne talebesinden iki sene birbirini müteakiben terfi-i sınıf edemeyenlerin askere alınması hakkında irâde-i seniyye	I/6	484	28 Reb'ülâhir 1306/ 21.12.1889
Üserâ-yı zenciyye ticaretinin men'ine dair kanun	I/6	486	22 Reb'ülâhir 1307/ 15.12.1889
Vilayâtta umûr-i mâliyenin sûret-i idaresi hakkında mülkiye ve mâliye memurlarının vazife ve mesûliyetlerinin derecâtını mübeyyin nizamnâme	I/6	488	13 Cemâziyelevvel 1307/ 05.01.1890

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
19 Ramazan 1299 tarihli Resm-i damga kanununun 22. maddesine müzeyyel madde-i kanuniye	I/6	490	14 Cemâziyelevvel 1307/ 06.01.1890
Dersaâdet Ticaret Odası'nın teşkîl ve vezâifine mütedair 6 Safer 1296 tarihli nizamnâmenin 7. madde-i muaddelesi	I/6	491	21 Cemâziyelevvel 1307/ 13.01.1890
Memurîn-i maliyenin irâe edecekleri küfelânın tayin-i derecâtı hakkında irâde-i seniyye	I/6	491	7 Cemâziyelevvel 1307/ 30.12.1889
Harç tarifesinin 66 ve 67. maddeleri makamına kâim olmak üzere kaleme alınan fıkra-i nizâmiye	I/6	495	28 Cemâziyelevvel 1307/ 20.01.1890
Cerâim-i şahsiyyeden dolayı memurîn-i mülkiye hakkında mehâkim-i adliyece tahkikat ve muhâkemâtın suver-i icrâiyesine dair irâde-i seniyye	I/6	496	Gurre-i Cemâziyelâhir 1307/ 22.01.1890
İdâdi mektepleri bulunan yerlerde rüşdiye mekteplerinin lağvıyla tahsîsatlarının mekâtib-i idâdiye tahsîsâtına ilavesi hakkında irâde-i seniyye	I/6	499	8 Cemâziyelâhir 1307/ 29.01.1890
Rumeli-i şarkî'de Belveden ve Vakarel'e kadar şirket-i iltisâkiyyeye inşâ ettirilen şimendifer hattı umûrunun muvakkaten Bulgaristan hükûmetine ihâlesine dair mazbata	I/6	500	27 Cemâziyelâhir 1307/ 17.02.1890
Bank-ı Osmânî'nin hazine-i celîleden bâkiye matlûbu sûret-i tesviyesine dair mukâvelenâme	I/6	502	27 Cemâziyelâhir 1307/ 17.02.1890
Selânik şehrine su celbi hakkındaki 25 Şa'bân 1305 tarihli imtiyâz mukâvelenâmesinde anonim şirketi teşkîli için muayyen müddetin temdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/6	505	27 Cemâziyelâhir 1307/ 17.02.1890
Ticaret muahedâtının tecdîdini müteâkib dahilî gümrük resminin lağvı hakkında irâde-i seniyye	I/6	506	8 Cemâziyelâhir 1307/ 29.01.1890
Nefs-i Şam ve Şam-Mezirb tramvayına ait mukâvelenâme	I/6	507	29 Cemâziyelâhir 1307/ 19.02.1890
Turuk-ı muvâredenin amele-i mükellefe ile inşâsı usûlünün lağvıyla vilâyâtta tarh edilecek bedel-i nakdî hakkında irâde-i seniyye	I/6	520	6 Cemâziyelevvel 1307/ 29.12.1889

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Seferberlik nizamnâmesi	I/6	523	21 Muharrem 1307/ 17.09.1889
Redîf debboylarında istihdam edilecek efrâd-ı askeriye hakkında nizamnâmedir	I/6	550	27 Cemâziyelâhir 1306/ 19.01.1890
Şam tramvayları ücûrât tarifesi	I/6	554	6 Şa'bân 1307/ 27.03.1890
Yafa-Kudüs-i şerîf demiryolu Osmânlı Anonim Şirketi nizamnâme-i dahilîsi sûretidir	I/6	558	7 Şa'bân 1307/ 28.03.1890
Mülkiye memurîn ve mensûbîninden yangın vesâireden musâb olanlara mahsûs ve taht-ı riyâset-i mufahhama-i hazret-i Pâdişâhîde müteşekkil îâne komisyon-i âlîsi	I/6	566	10 Şa'bân 1307/ 31.03.1890
Kazâ kaymakamlarıyla nâhiye ve tahrîrat müdürleri intihâb komisyonuna mütedair 5 Safer 1306 tarihli nizamnâmenin 14. madde-i musahhahası	I/6	570	13 Şa'bân 1307/ 03.04.1890
Donanma-yı Hümâyûna alınacak sıbyân efrâdına ve bunlardan yetiştirilecek gediklilere dair nizamnâmedir	I/6	571	20 Mart 1306/ 01.04.1890
Heyet-i ithâmîyelerin lağvı hakkında irâde	I/6	585	24 Şa'bân 1307/ 14.04.1890
Ba'de't-Tanzimat tevârîh-i muhtelifede istisna olunan evkâfın ilgâ-yı istisnâyetiyle a'şârnın bedele rabtı hakkında	I/6	586	24 Şa'bân 1307/ 14.04.1890
Bütçe ve muvâzenesinin tanzîmi hakkında mazbata ve iradât-ı seniyye	I/6	587	28 Receb 1307/ 20.03.1890
Hidiviyyet-i Mısıriyye ile İngiltere Devleti beyinde mün'akid ticaret mukâvelenâmesi	I/6	599	7 Ramazan 1307/ 26.04.1890
Teseülün men'ine dair nizamnâme	I/6	607	26 Şa'bân 1307/ 16.04.1890
1881 senesi % 5 fâizli tahvilât-ı mümtâzesi ile mübâdeleten 1890 senesinde mevki-i tedâvüle çıkarılan % 4 fâizli tahvilât-ı mümtâze ile tahvilât-ı Osmâniye istikrâz mukâvelenâmesi	I/6	609	8 Ramazan 1307/ 27.04.1890
Adapazarı'ndan Ankara demiryolu mevkî-i tramvay hattı imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	617	21 Ramazan 1307/ 10.05.1890
Hayfa'dan Şam-ı şerîfe ve Havran'a ve yine Hayfa'dan Akka'ya kadar demiryolu imtiyâzına dair mukâvele ve şartnâme	I/6	630	24 Ramazan 1307/ 13.05.1890

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Hamidiye kâğıt fabrikası hakkında teşekkül eden anonim şirket-i Osmâniye nizamnâme-i dahilîsi	1/6	650	15 Şevvâl 1307/ 03.06.1890
Selânik şehrine su celbi hakkındaki 25 Şa'bân 1305 tarihli imtiyâz mukâvelenâmesinde anonim şirketi teşkîli için muayyen müddetin tekrar temdîdi hakkında irâde	1/6	659	14 Şevvâl 1307/ 02.06.1890
Girit cezâresince mahsûlât-ı sayfiyyenin dahi zeytin gibi muamele-i tesdisiyyeye rabtı ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	1/6	660	29 Şevvâl 1307/ 17.06.1890
Selânik'e tâbi Pravişte gölü ile ittisâlindeki bataklıkların tathîri imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	1/6	662	2 Zilka'de 1307/ 19.06.1890
Men'-i esâret hakkında kaleme alınan sened-i umûminin hükûmet-i seniyye murahhası tarafından imzası hakkında mazbata	1/6	672	16 Zilka'de 1307/ 03.07.1890
Karadağ hudûdunda mer'alar meselesinin hüsn-i hall ve faslı için erkân-ı harb mirlivâlarından Tâhir Paşa'nın memuriyeti hakkında irâde	1/6	674	15 Zilka'de 1307/ 02.07.1890
Brüksel Konferansı'nın sened-i umûmîsi	1/6	676	16 Zilka'de 1307/ 03.07.1890
Şam ve şubâtı tramvay anonim şirketi nizamnâme-i dahilîsidir	1/6	703	21 Zilhicce 1307/ 07.08.1890
Memâlik-i ecnebiye mamulâtından celb olunacak alât ve edevât-ı zirâiyyenin gümrük muafiyetinin temdîdi hakkında irâde-i seniyye	1/6	711	24 Zilhicce 1307/ 10.08.1890
Posta nizamnâme-i dahilîsi ile tarife-i merbûtasının bazı mevâdd-ı muaddele ve müzeyyelesi	1/6	712	3 Muharrem 1308/ 19.08.1890
İstisnâiyyeti ilgâ olunan kurâ-yı mevkûfe a'sârının sûret-i cibâyeti ile mütevellîler hesâbâtının usûl-i rû'yeti ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	1/6	714	11 Muharrem 1308/ 27.08.1890
İdare-i mahsûsa tekâüd nizamnâmesi	1/6	717	12 Muharrem 1308/ 28.08.1890
Almanya İmparatorluğu ve Prusya Krallığı ile Devlet-i aliyye-i Osmâniye beyinde mün'akid ticaret ve seyr-i sefâin muâhededesi	1/6	728	26.08.1890

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Devlet-i aliyye-i Osmâniye ile Devlet-i İraniye arasında akdolanun posta mukâvelenâmesi	I/6	737	27.08.1890
Taşra belediye kanunnâmesine tezyîl olunmak üzere kaleme alınan fıkra-i kanuniye	I/6	741	30 Muharrem 1308/ 15.09.1890
Ziraat Bankası nizamnâmesine zeyl olmak üzere kaleme alınan mevâdd-ı nizâmiye	I/6	742	30 Muharrem 1308/ 15.09.1890
Dersaadet Bankası nizamât-ı esâsiyesince icrâ olunan ta'dîlât	I/6	746	6 Safer 1308/ 21.09.1890
Serseri mazanne-i sû olan eşhâs hakkında nizamnâme	I/6	748	3 Safer 1308/ 18.09.1890
Selânik'te mezruâtı düçâr-ı hasar olan ahaliye tevzi olunacak îâneye dair talimat	I/6	751	3 Safer 1308/ 18.09.1890
Vekâlet-i devriye ile terhîn veya vefâen ferâğ olunup bi'l-müzâyede satılan emlâk ve arazinin icrâ dairelerince sûret-i tahliye ve teslimi hakkında irâde-i seniyye	I/6	753	6 Safer 1308/ 21.09.1890
Harîr kozası sergisi heyet-i mümeyyizesinin sûret-i teşkîli ile vazife ve hareketlerini mübeyyin talimat	I/6	755	10 Safer 1308/ 25.09.1890
Umûr-ı memurelerine müteallik cerâim-i müştereke erbâbından vefat eden memurîn veresesi haklarında ikâme olunacak hukuk-i şahsiye davalarının merci-i rü'yeti hakkında irâde-i seniyye	I/6	757	10 Safer 1308/ 25.09.1890
Memâlik-i şâhânede kav ve kibrit fabrikaları inşâsı imtiyâzına mütedair 3 Rebî'ülevvel 1307 tarihli mukâvelenâmede anonim şirketi teşkîli için irâde-i seniyye	I/6	759	20 Safer 1308/ 05.10.1890
Ruhbân ve hahamların usûl-i tahlîfi hakkında fıkra-i nizâmiye	I/6	760	26 Safer 1308/ 11.10.1890
Selânik-Manastır demiryolu imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	760	24 Safer 1308/ 09.10.1890
Altın imtiyâz madalyalarını zâyî' edenlere esmânî bi'l-istîfâ müceddeden diğerinin i'tâsı hakkında irâde-i seniyye-i husûsiyye	I/6	783	12 Rebî'ülevvel 1308/ 26.10.1890
Tellâl ve simsârlar nizamnâmesinin 4. maddesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	784	23 Rebî'ülevvel 1308/ 06.11.1890
Seyyâhîne tercümanlık edenler hakkında nizamnâme	I/6	784	27 Rebî'ülevvel 1308/ 10.11.1890

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Dersaâdet rıhtımları imtiyâz mukâvele, şartnâme ve tarifesi	I/6	785	27 Rebî'ülevvel 1308/ 10.11.1890
Ahâli yedine geçmiş olan esliha-i emîriyyenin toplattırılması hakkında meclis-i mahsûs-i vükelâ mazbatası	I/6	804	7 Rebî'ülâhir 1308/ 20.11.1890
Gümrük antrepolarına ve muamelâtına dair nizamnâme	I/6	806	19 Rebî'ülâhir 1308/ 02.12.1890
İzmir rıhtımlarının hükûmet-i seniyye hesabına olarak iştirâ ve işletilmesi hakkında imtiyâz mukâvelenâmesi	I/6	814	15/27 Teşrîn-i sâni 1890
Devlet-i aliyye rûsûmat emânet-i celîlesiyle Mısır gümrükleri idaresi beyinde hâsıl olan sûret-i tesviyedir	I/6	816	21 Rebî'ülâhir 1308/ 04.12.1890
Eşyâ-yı ecnebiye için i'tâ olunacak refthiyeler ile eşyâ-yı dâhiliye için verilecek şehâdetnâmelere dair nizamnâme	I/6	819	21 Rebî'ülâhir 1308/ 04.12.1890
Maâdin nizamnâmesinin 23. maddesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	822	25 Rebî'ülâhir 1308/ 08.12.1890
Hilâf-ı memnû'iyet getirilip derdest ile itâk olunan üserâ-yı zenciyyenin temîn-i ihtiyacâtı hakkında mazbata	I/6	822	27 Rebî'ülâhir 1308/ 10.12.1890
Numûnehâne-i Osmânî nizamnâmesidir	I/6	824	18 Cemâziyelevvel 1308/ 30.12.1890
Nüfus ve mürûr nizamnâmeleri vechile cezâ-yı nakdî i'tâsından imtinâ edenlerin hapis ile mücâzâtına dair mazbata	I/6	827	19 Cemâziyelevvel 1308/ 31.12.1890
Cebel-i Lübnan'da vâki' Nehr-i İbrâhîm Anonim su şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/6	829	1 Cemâziyelâhir 1308/ 12.01.1891
İcra kanununun 39. maddesine 2 Şa'bân 1299 tarihinde tezyîl olunan fıkraya zeylen kaleme alınan fıkra-i nizâmiye	I/6	837	8 Cemâziyelâhir 1308/ 19.01.1891
Selânik-Manastır Osmânî demiryolu şirketi'nin nizamnâme-i dahilîsi	I/6	837	8 Cemâziyelâhir 1308/ 19.01.1891
Selânik Osmânî Anonim su şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/6	846	10 Cemâziyelâhir 1308/ 21.01.1891
Rum Patrikhânesinin imtiyâzât-ı kadîme-i mezhebiyesinin idâme-i mahfûziyeti hakkında 22 Cemâziyelâhir 1308 tarihli irâde-i seniyyeyi mübellîğ tahrîrât-ı umûmiye	I/6	854	23 Cemâziyelâhir 1308/ 03.02.1891

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mudanya-Bursa demiryolu imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	857	21 Cemâziyelâhir 1308/ 01.02.1891
Men'-i harîk tedâbirini havî nizamnâme	I/6	881	25 Cemâziyelâhir 1308/ 05.02.1891
Bandırma-Konya demiryolu imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	882	Gurre-i Receb 1308/ 10.02.1891
İcâr ve isticâr mukâvelenâmelerine kefâleti mutazammın yazılacak hâmiş ve zahriyelere yapıştırılacak pullar hakkında	I/6	908	3 Receb 1308/ 12.02.1891
Kurâ-yı mevkûfe bedelâtının tenzîl olunan nisıflarının îadesi hakkında	I/6	910	7 Receb 1308/ 16.02.1891
Evkâf-ı mazbâtaya merbût kurâ ve mezârî a'şârının hazine-i mâliyece sûret-i cibâyete ve tesviye-i bedelâtı hakkında irâde-i seniyye	I/6	914	7 Receb 1308/ 16.02.1891
Nazarî ve amelî Hamidiye Ziraat Mektepleri nizamnâmesi	I/6	918	12 Receb 1308/ 21.02.1891
Midilli Bankası nizamnâme-i dahilîsi	I/6	923	12 Receb 1308/ 21.02.1891
Asâkir-i zabtiyenin vezâif-i mülkiyeleri hakkındaki talimatın 8. madde-i mezkûrenin 22 Şevvâl 1287 tarihli zeyli makamına kâim madde-i nizâmiye	I/6	932	19 Receb 1308/ 28.02.1891
Bir müddet hâl-i mu'attaliyette kalan Takvîm-i Vekâyî'nin tekrar intişârı hakkında irâde-i seniyye	I/6	933	21 Receb 1308/ 02.03.1891
Vardar nehri mecrâsının tathîri imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	936	24 Receb 1308/ 05.03.1891
Resm-i damga kanununun 12. maddesine tezyîl edilmek üzere kaleme alınan fıkra-i kanuniye	I/6	949	5 Şa'bân 1308/ 16.03.1891
Mûlgâ Menâfi sandıklarından Ziraat Bankası'na devrolunup da kefâleti mutazammın hâmiş ve zahrlarına pul yapıştırılmamış olan senedâttan cezâ-yı nakdî alınmaması hakkında irâde-i seniyye	I/6	949	5 Şa'bân 1308/ 16.03.1891
Rûtbe-i seniyye ile nişân-ı âlîlerin esbâb-ı tevcîh ve i'tâsının daire-i teşrifata kayıt ve ruûs ve berâtlara ba'de'd-derc ilanı hakkında irâde-i seniyye-i husûsiye	I/6	952	15 Şa'bân 1308/ 26.03.1891

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Tasfiye-i düyûn tahvîlâtının başa baş kabulü için muayyen olan müddetin 1307 senesi Şubatı nihâyetine kadar temdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/6	953	27 Şa'bân 1308/ 07.04.1891
İran mahsûlünden Devlet-i Aliyye-i Osmâniye memâlikine getirilen tömbekiden %75 kuruş gümrük resmi alınmak esası üzerine beyne'd-devleteyn tanzim ve teâtî olunan 2 Şubat 95 tarihli kararname ahkâmı icabınca bâ-irâde-i seniyye tanzim olunmuş olan tarife müddeti munkaziye olmakla bu kere yeniden tanzim olunan tarifiedir	I/6	955	5 Ramazan 1308/ 14.04.1891
Murâbahacılarla iğfâl eyledikleri eşhâs beyninde zuhûr eden deâvî ve muhâkemâtta fâizin hadd-i nizâmîyi tecâvüz ettirilmemesi hakkında irâde	I/6	956	26 Ramazan 1308/ 05.05.1891
Hocabey'den Dersaadet'e mümted olan kablo vasıtasıyla teâtî kılınan muhâberâta dair saltanat-ı seniyye ile Rusya devleti telgraf idareleri ve Blaksi telgraf kumpanyası beyninde akdedilen kararnâme-i mahsûs	I/6	956	12 Ramazan 1308/ 21.04.1891
Edirne vilâyeti dahilinde bulunan devâir-i belediye meclisine sulh vazifesinin havâlesi hakkında irâde-i seniyye	I/6	957	14 Ramazan 1308/ 23.04.1891
Memâlik-i ecnebiyeden getirilen maden sularının tasdik-i hâlisiyetleri için şişe ve kaplarına 5 paraluk bandrol îlsâkı hakkında irâde-i seniyye	I/6	958	19 Ramazan 1308/ 28.04.1891
Liyakat madalyası nizamnâmesi	I/6	961	25 Ramazan 1308/ 04.05.1891
Ziraat Bankası şube memurlarıyla rüesâ, aza ve ketebesine verilecek âidat hakkında irâde-i seniyye	I/6	962	25 Ramazan 1308/ 04.05.1891
4 Şa'bân 1284 tarihli mukâvelenâmeye dördüncü zeyl olmak üzere tanzim olunan mukâvele-i munzama	I/6	963	28 Ramazan 1308/ 07.05.1891
Ereğli'de Kozlu mevkiinde inşa edilecek liman hakkında fermân-ı âlî	I/6	966	8 Şevvâl 1308/ 16.05.1891
Beyrut-Şam tramvayı imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	967	9 Şevvâl 1308/ 17.05.1891
Dersaadet Bankası nizamnâmesinin 15. maddesinin 21 Cemâziyelâhir 1292 tarihli fıkra-i müzeyyelesini muaddil fıkra ile 33. maddesinin 1 ve 2. fıkârât-ı muaddelesi	I/6	986	9 Şevvâl 1308/ 17.05.1891

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Pâyitaht-ı saltanat-ı seniyyenin büyük caddeleri ile Kâğıthane yolunun sakıy hakkında su şirketi ile mün'akid mukâvelenâme	I/6	986	12 Şevvâl 1308/ 20.05.1891
Hamidiye suvari alaylarına dair kanunnâme	I/6	990	7 Rebiülahir 1308/ 21.10.1890
Harcırah kararnameşinin 6. maddesi makamına kâim olmak ve hükmü 28 Zilhicce 1301 ve 6 Teşrîn-i evvel 1300 tarihinden itibaren mer'iyü'l-icrâ tutulmak üzere ta'dilen kaleme alınan madde-i nizâmiye	I/6	999	24 Şevvâl 1308/ 01.06.1891
Policeci esnafından alınacak vesika ruhsatıyesinden %10'unun lonca odalarına terki hakkında irâde-i seniyye	I/6	1000	29 Zilka'de 1308/ 06.07.1891
Mühendishâne-i Berr-i Hümâyûn sunuf-i harbiyesinin usûl-i tedrisiyelerine dair teşrîhât ve izahatlı yeni programdır	I/6	1001	21 Zilhicce 1308/ 28.07.1891
Kadıköy ve Üsküdar ile Boğaziçi'nin Anadolu cihetinin hava gazı ile tenvîri imtiyâzına dair mukâvelenâme	I/6	1009	21 Zilhicce 1308/ 28.07.1891
Mudanya-Bursa demiryolları Osmânî anonim şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/6	1018	Gurre-i Muharrem 1309/ 07.08.1891
Osmânî kibrit şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/6	1027	3 Muharrem 1309/ 09.08.1891
Venedik'te manastır rahipleri ile taht-ı idaredeki mektep şâkirdânının tabiiyet-i Osmâniye tezâkir-i harçlarının affına dair mazbata	I/6	1035	8 Muharrem 1309/ 14.08.1891
Evkâf-ı mülhakaya merbût kurâ ve arazi bedelât-ı öşriyesi için verilen ale'l-hesabların tezyîdi hakkında mazbata	I/6	1036	14 Muharrem 1309/ 20.08.1891
Ebniye kanunu	I/6	1038	18 Muharrem 1309/ 24.08.1891
Yemen vilâyetince memurîn muhâkemâtının ve hazine ile mültezimîn ve müteahhidîn ve küfelâ beyinde mütehaddis deâvînin meclis-i idarede rû'yeti ve a'sâr bedelâtı tekâsidinin sûret-i istîfâsı hakkında irâde-i seniyye	I/6	1054	22 Muharrem 1309/ 28.08.1891
Dersaadet Bankası nizamnameşinin 15 ve 20. maddeleri	I/6	1057	29 Muharrem 1309/ 04.09.1891

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Eren ve Merdiven köyleri ahalisinin dahi askere alınmaları hakkında	I/6	1057	6 Safer 1309/ 10.09.1891
Menderes nehrinin tathîri ile seyr-i sefâine sâlih bir hale ifrâğı imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	1059	11 Safer 1309/ 15.09.1891
Ahz-ı asker komisyonu azasından vazifesini suistimal edenler aleyhindeki deâvînin Divân-ı harplerde rûyeti ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	I/6	1074	17 Safer 1309/ 21.09.1891
Talâk ve vefiyât vukuâtını ihbara bir müddet tayini hakkında irâde-i seniyye	I/6	1075	19 Safer 1309/ 23.09.1891
Tahvîlat-ı Osmâniyenin eshâm ve mukâtaât ve istikrâz-ı dahilî tahvîlâtı ile mübâdelesini için tayin olunan müddet hakkında irâde-i seniyye	I/6	1078	21 Safer 1309/ 25.09.1891
Şimendifer katarlarının muhafazasına memur jandarma zabitan ve neferâtı ile emsâlinin yevmiyeleri hakkında irâde-i seniyye	I/6	1079	21 Safer 1309/ 25.09.1891
Demiryolu ile naklonulacak emtia-i ticariye ile yolcu eşyası hakkında gümrükçe olunacak muameleye dair nizamnâme	I/6	1080	25 Safer 1309/ 29.09.1891
Bâbîâlî İstatistik Encümeni nizamnâmesi	I/6	1105	24 Safer 1309/ 28.09.1891
Kambiyo ve eshâm şirket-i Osmâniyesi nizamnâme-i dahilîsinin ta'dîl olunan mevâddı	I/6	1107	7 Rebî'ülevvel 1309/ 11.10.1891
Vilâyât defterdarları ile elviye muhasebecilerinin tekâüd sandığı aidatını vermedikçe memuriyete tayin olunmamlarına dair irâde-i seniyye	I/6	1108	Gurre-i Rebî'ülâhir 1309/ 05.10.1891
Bekçi ve kolcuların silah taşımalarına mezuniyet i'tâsına dair irâde-i seniyye	I/6	1109	29 Rebî'ülevvel 1309/ 02.11.1891
Gümrük nizamnâme-i umûmisi	I/6	1110	18 Rebî'ülevvel 1309/ 22.10.1891
Zabita-i saydiyye nizamnâmesinin ta'dîlen kaleme alınan 33. maddesi	I/6	1134	23 Rebî'ülevvel 1309/ 27.10.1891
Maârif-i umûmiye nizamnâmesinin ikinci faslının Dârü'l-muallimîn hakkındaki mevâddını ta'dîl eden nizamnâme	I/6	1134	25 Rebî'ülevvel 1309/ 29.10.1891

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Polislerin terfii hakkında irâde-i seniyye	I/6	1139	25 Rebî'ülevvel 1309/ 29.10.1891
Trabzon vilâyetinde Yomra nâhiyesinde "Şana" maden suyu imtiyâz mukâvelenâmesi	I/6	1140	6 Rebî'ülâhir 1309/ 08.11.1891
Havran tramvayı müddet-i imtiyâziyyesinin 99 seneye bi'l-iblâğ Beyrut tramvay şirketi ile birleştirilmesi hakkında irâde-i seniyye	I/6	1143	16 Rebî'ülâhir 1309/ 18.11.1891
Memurîn-i mülkiye ma'zûlîn maaşlarına dair kararnâme	I/6	1143	27 Cemâziyelevvel 1309/ 29.12.1891
Mekteb-i Mülkiye nizamnâmesi	I/6	1145	4 Cemâziyelâhir 1309/ 04.01.1892
Bu kere şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i Pâdişâhî mantûk-i celîlesine tevfikan ittihâz olunacak kararı mübeyyin kararnâmedir (Mekteb-i Mülkiye)	I/6	1149	4 Cemâziyelâhir 1309/ 04.01.1892
Esnafların sûret-i teşkîl ve vezâifini mübeyyin talimat	I/6	1150	10 Cemâziyelâhir 1309/ 10.01.1892
Girit Mehâkim-i adliyesinin ıslâh-ı teşkîlatına dair nizamnâme	I/6	1155	15 Cemâziyelâhir 1309/ 15.01.1892
Girit vilâyeti dava vekilleri hakkında nizamnâme	I/6	1168	15 Cemâziyelâhir 1309/ 15.01.1892
Anonim maden şirketleri teşkîli muamelâtının teshîli lüzûmuna dair mazbata	I/6	1175	9 Receb 1309/ 08.02.1892
Erkân ve ümerâ ve zâbitân-ı askeriye ailesine tahsis olunacak maaşlara dair nizamnâmenin 5. maddesinin tashîh olunan birinci fıkrası	I/6	1177	18 Receb 1309/ 17.02.1892
Devâir-i askeriyede müstahdem memurîn ve ketebe-i mülkiye tekâüd nizamnâmesinin tashîh olunan 21. maddesi	I/6	1178	18 Receb 1309/ 17.02.1892
İnfâk-ı eytâm ve erâmil-i ricâl-i ilmiye nizamnâmesinin tashîh olunan 19. maddesi	I/6	1179	18 Receb 1309/ 17.02.1892
Mülkiye tekâüd nizamnâmesinin tashîh olunan 35. maddesi	I/6	1179	18 Receb 1309/ 17.02.1892
4 Şa'bân 1297 tarihli Girit Usûl-i muhâkemât-ı cezaiyye kanununun bazı mevâdd-ı muaddelesi	I/6	1180	7 Şa'bân 1309/ 06.03.1892
Meskûkât-ı Osmâniye darb ücreti hakkında irâde-i seniyye	I/6	1203	23 Şa'bân 1308/ 22.03.1892

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Meskûkât-ı Osmâniye darb ücretinin tenzîli hakkında irâde-i seniyye	I/6	1203	12 Ramazan 1309/ 10.04.1892
Yeniden veya tahvîl ve ilave-i memuriyet sûretiyle tayin olunacak ziraat müfettişlerine harcırah î'tâsı hakkında irâde-i seniyye	I/6	1204	6 Şevvâl 1309/ 03.05.1892
İzmir mülhakâtından Alaçatı, Foça-i cedîd ve Nif Karaburun nâhiyelerinde ziraat sandıklarından akça istikrâz edenlerden alınacak rûsûm-i kaydiyenin % 2'ye iblâğı hakkında irâde-i seniyye	I/6	1205	8 Şevvâl 1309/ 05.05.1892
Harîr kozası müsâbakası heyet-i mümeyyizesinin sûret-i teşkîli ile vazîfe ve hareketlerini mübeyyin talimat	I/6	1206	17 Şevvâl 1309/ 14.05.1892
Hayvanât resminin ilgâsıyla Dersââdet'te sarf edilen nallardan kemâ fi's-sâbık damga resmi istihsâlî hakkında irâde-i seniyye	I/6	1209	18 Şevvâl 1309/ 15.05.1892
Ebniye nizamnâme-i atfîi veçhile muamele olunmasına dair irâde-i seniyye	I/6	1209	18 Şevvâl 1309/ 15.05.1892
Osmânî sigorta şirket-i umûmiyesi nizamnâmesi	I/6	1210	5 Zilka'de 1309/ 31.05.1892
Ziraat Bankası nizamnâmesine tezyîlen 30 Muharrem 1308 ve 3 Eylûl 1306 tarihinde neşrolunan mevâdd-ı nizâmiyeye tezyîl olunacak madde-i nizâmiye	I/6	1221	8 Zilka'de 1309/ 03.06.1892
Girit cezîresi mehâkimine mahsûs Usûl-i muhâkeme-i hukukiyye kanununun bazı maddelerini ta'dilen kaleme alınan mevâdd-ı kanuniye	I/6	1222	18 Zilka'de 1309/ 13.06.1892
Matbaalar nizamnâmesinin 29. maddesine kâim olmak üzere ta'dilen kaleme alınan madde-i nizâmiye	I/6	1247	19 Zilka'de 1309/ 14.06.1892
Asâkir-i şâhâne ile ahâlî beyinde zuhûr edecek deâvînin tayin-i mercii ve sûret-i rû'yeti hakkında Şûrâ-yı Devlet Tanzimat dairesi mazbatası	I/6	1248	21 Zilka'de 1309/ 16.06.1892
A'sâr nizamnâmesinin 8. maddesi makamına kâim olmak üzere kaleme alınan madde-i nizâmiye	I/6	1252	25 Zilka'de 1309/ 20.06.1892
Tahsîl-i emvâl nizamnâmesinin 25. maddesi makamına kâim olmak üzere ta'dilen kaleme alınan madde-i nizâmiye	I/6	1253	28 Zilka'de 1309/ 23.06.1892

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Kıbrıs cezîresinin fazla-i vâridâtı olarak İngiltere tarafından saltanat-ı seniyyeye verilecek mebâlig-i seneviyyenin miktarı hakkında irâde-i seniyye	I/6	1254	28 Zilka'de 1309/ 23.06.1892
Dersaâdet'te küşâd edilecek Aşiret Mektebi'nin şerâit-i tesfsi hakkında irâde-i seniyye	I/6	1256	2 Zilhicce 1309/ 27.06.1892
A'sâr nizamnâmesinin 39. maddesine müzeyyel fıkârât-ı nizâmiye	I/6	1258	24 Zilhicce 1309/ 19.07.1892
Divân-ı harplerce mahkûm olan jandarma ve zabtiye zabitan ve efrâdından sülûsân-ı müddet-i mahkûmelerini ikmâl edenlerin dahi afv-ı âlîye mazhariyetleri hakkında	I/6	1259	9 Zilhicce 1309/ 04.07.1892
Hıta-i Irakiye'de cânib-i mîrîden mazbût arazi hakkında hakk-ı karar davasının adem-i istimâ'ı ve arazi-yi mahlûlenin sûret-i tefvizi hakkında irâde-i seniyye	I/6	1260	17 Zilhicce 1309/ 12.07.1892
Menâfi sandıklarından Ziraat Bankası'na devrolunan matlûbât-ı atfika fâizleri hakkında irâde	I/6	1262	17 Zilhicce 1309/ 12.07.1892
Memurîn-i mülkiye ma'zûliyet maaşı karar-nâmesinin 8. maddesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/6	1265	29 Zilhicce 1309/ 24.07.1892
Aşiret Mektebi nizamnâmesi	I/6	1265	29 Zilhicce 1309/ 24.07.1892
Almanya imparatoru ile mülakât-ı seniyye madalyası hakkında irâde-i seniyye-i hususiyye	I/6	1268	29 Zilhicce 1309/ 24.07.1892
Yemen fütûhâtı madalyası nizamnâmesi	I/6	1268	Selh-i Zilhicce 1309/ 24.07.1892
Girit cezîresi mehâkim-i adliyesine mahsûs harç tarifesi	I/6	1269	29 Zilhicce 1309/ 24.07.1892
İdare-i askeriye nizamnâmesinin harcırah faslına zeylen kaleme alınan mevâdd-ı nizâmiye	I/6	1274	15 Muharrem 1310/ 08.08.1892
Kazâ kaymakamlarıyla nâhiye ve tahrîrât müdürlerinin intihâb ve tayinine memur komisyonun vazifesine dair nizamnâme	I/6	1275	8 Reb'ülevvel 1310/ 29.09.1892
Memâlik-i şâhâne duhânları müsterekül-menfaa Reji idaresinin nizamnâme-i aslîsine tezyîl olunmak üzere kaleme alınan mevâdd-ı nizâmiye	I/6	1280	13 Reb'ülevvel 1310/ 04.10.1892

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Birinci ve dördüncü va altıncı devâir-i belediye dahilinde vâki' bazı cadde ve sokakların sulatırılması hakkındaki 18 Şevvâl 1308 tarihli mukâvelenâmeye madde-i munzamma	I/6	1281	18 Rebî'ülevvel 1310/ 09.10.1892
Çekirge talimatının 8. maddesine kâim olmak üzere kaleme alınan madde	I/6	1282	20 Rebî'ülevvel 1310/ 11.10.1892
Zabtiye jandarma efrâdından hizmet esnasında vefât edenlerin eytâm ve erâmiline askerî tekâüd kanununa tevfikân maaş tahsîsi hakkında irâde-i seniyye	I/6	1282	6 Rebî'ülevvel 1310/ 27.09.1892
Tasfiye-i düyûn tahvilâtının takas sûretiyle îfâ ve istîfâsı ve başa baş kabulü müddetinin 1308 Şubatı nihâyetine kadar temdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/6	1283	22 Rebî'ülevvel 1310/ 13.10.1892
Ebniye-i emîriye ve vakfiye inşaat ve tamiratına mütedair nizamnâmenin 14. madde-i muaddelesi	I/6	1286	22 Rebî'ülevvel 1310/ 13.10.1892
Tahlisiye madalyası nizamnâmesi	I/6	1287	25 Rebî'ülâhir 1310/ 15.11.1892
Jandarma ve asâkir-i zabtiye zabitanından açığa çıkarların sûret-i terkin-i kayıdlarıyla icrâ-yı tekâüdleri hakkında irâde-i seniyye	I/6	1288	9 Cemâziyelevvel 1310/ 29.11.1892
Girit cezîresinde müstahdem memurînin mülkiye tekâüd kararnâmesi ahkâmından müstefîd edilmeleri hakkında irâde-i seniyye	I/6	1290	15 Cemâziyelevvel 1310/ 05.12.1892
Ziraat idare-i umûmiyesine merbût heyet-i fenniye'nin sûret-i teşkil ve vezâifini mübeyyin nizamnâme	I/6	1291	18 Cemâziyelevvel 1310/ 08.12.1892
Memâlik-i mahrûse-i şâhâneye ecnebi tömbekisinin inhisâr sûretiyle ithal ve fûruhtu için teşekkül eden şirketle akdolan mukâvelenâme	I/6	1296	2 Cemâziyelevvel 1309/ 22.11.1892
Harç tarifesinin 87. maddesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/6	1303	22 Cemâziyelevvel 1310/ 12.12.1892
Bedel-i öşürleri dîn olan çiftlikler meraları bedel-i öşürlerinin sûret-i takdir ve istîfâsı hakkında irâde-i seniyye	I/6	1303	3 Cemâziyelâhir 1310/ 23.12.1892
Ceza kanununun 157. madde-i muaddelesi	I/6	1304	7 Cemâziyelâhir 1310/ 27.12.1892

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Ceza davalarında alınacak harçlar ile ol bâbda devletçe ihtiyar olunan mesâriften zimmetinde kalan mebâlîğin sûret-i tahsîli hakkında irâde-i seniyye	I/6	1304	15 Cemâziyelâhir 1310/ 04.01.1893
Zabita-i sıhhiye-i hayvaniye nizamnâme-i umûmîsinin neşrine kadar muvakkat olup şimdilik Hüdâvendigâr vilâyetinde mevki-i tecrübeye konulmak üzere kaleme alınan talimat	I/6	1306	16 Cemâziyelâhir 1310/ 05.01.1893
Asâkir-i zabtiyenin vezâif-i mülkiyelerine dair olan talimatın 8. maddesi ile madde-i mezkûreye 22 Şevvâl 1287 tarihinde tezyîl edilen fıkra makamına kâim madde-i nizâmiye	I/6	1310	20 Cemâziyelâhir 1310/ 09.01.1893
Girit Usûl-i muhakemât-ı hukukiyye kanununun 230, 254, 256 ve 258. mevâdd-ı muaddelesi	I/6	1311	10 Receb 1310/ 28.01.1893
Eskişehir-Konya ve Ankara-Kayseri demiryolları imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	1312	17 Receb 1310/ 04.02.1893
Mahsulât-ı dâhiliyeden olan hinta ve dakîkin dahilî gümrük resminin ilgâsı hakkında	I/6	1337	26 Receb 1310/ 13.02.1893
Dersaâdet emlak vergisinin tahsîli hakkında nizamnâme	I/6	1338	28 Receb 1310/ 15.02.1893
İzmir-Kasaba demiryolu ile temdîd-i imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	1340	5 Şa'bân 1310/ 22.02.1893
Tahlisiye madalyasını hâmil olanların vefatında istirdat olunmayıp berâ-yı hıfz vârislerine terki hakkında	I/6	1366	8 Şa'bân 1310/ 25.02.1893
Usûl-i intihâb-ı memurîn-i adliye kanununa tezyîl edilmek üzere kaleme alınan mevâdd-ı kanuniye	I/6	1367	9 Şa'bân 1310/ 26.02.1893
Amele nizamnâme-i dahilîsi	I/6	1368	9 Şa'bân 1310/ 26.02.1893
Şirket-i umûmiye-i Osmâniye nizamnâme-i dahilîsinin 56. maddesi makamına kâim olmak üzere tashîhan kaleme alınan madde-i nizâmiye	I/6	1377	20 Şa'bân 1310/ 09.03.1893
Resm-i damga kanununun sefarâta tarih-i tebliğinden itibaren üç ay sonra ecnebiler hakkında da mer'iyet-i ahkâmına dair irâde-i seniyye	I/6	1377	5 Ramazan 1310/ 23.03.1893

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Tabiiyyet-i ecnebiyeye duhûl istidasında bulunanların Memâlik-i şâhâneye avdet etmemek şartıyla tebdîl-i tabiiyyetlerine müsaade olunması hakkında irâde-i seniyye	I/6	1379	28 Ramazan 1310/ 15.04.1893
9 Şevvâl 1276 tarihli zeyl-i Kanun-i Ticaretin 8. madde-i muaddelesi	I/6	1380	30 Ramazan 1310/ 17.04.1893
Girit İslâm maârifine mahsûs nizamnâme	I/6	1380	16 Şevvâl 1310/ 03.05.1893
Memurîn-i mülkiye terakkî ve tekâüd kararname-sinin 28. madde-i muaddelesi	I/6	1385	24 Şevvâl 1310/ 11.05.1893
Müşirân-ı askeriyeden vefat edenlerin ailelerine verilecek maaşâta mütedair 6 Receb 1302 tarihli nizamnâmenin 1. madde-i muaddelesi	I/6	1385	24 Şevvâl 1310/ 11.05.1893
Posta nizamnâme-i dâhiliyesinin 43. madde-i muaddelesi	I/6	1386	26 Şevvâl 1310/ 13.05.1893
Şirket-i Hayriye müstahdemînine mahsûs tekâüd kararname-si	I/6	1386	4 Zilka'de 1310/ 20.05.1893
Yüzde 4 fâizli 1893 senesi tömbeki istikrâzı mukâvelenâmesi	I/6	1388	4 Zilka'de 1310/ 20.05.1893
Bank-ı Osmânî imtiyâz mukâvelenâmesini ta'dîl eden 17-29 Mayıs 1302/1886 tarihli mukâvelenâmeyi muaddil mukâvelenâme	I/6	1395	7 Zilka'de 1310/ 23.05.1893
İdare-i umûr-i maliye-i vilâyetçe memurîn-i mülkiye ve mâliyenin vezâifî hakkında bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî mevki-i icraya vaz' olunan talimattır	I/6	1398	7 Zilka'de 1310/ 23.05.1893
Komisyonculuk, tellâl ve simsârlık edenlerden alınacak ruhsatiye harcı hakkında irâde	I/6	1400	15 Zilka'de 1310/ 31.05.1893
İzmir buz fabrikası imtiyâz mukâvelenâmesinin 6. madde-i muaddelesi	I/6	1402	14 Zilka'de 1310/ 30.05.1893
A'sâr ve rûsûmat mültezimlerine verilecek zabıtnâmelerin 40 paralık pula tâbi tutulması hakkında irâde-i seniyye	I/6	1403	29 Zilka'de 1310/ 14.06.1893
Bi'l-cümle etibbânın temettü vergisinden istisnâsı hakkında irâde-i seniyye	I/6	1404	6 Zilhicce 1310/ 20.06.1893
İtibâr-ı umûmî-yi Osmânî şirketi nizamnâme-i dâhilîsinin mevâdd-ı muaddelesi	I/6	1406	8 Zilhicce 1310/ 22.06.1893

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne'den neş'et edip de taşra memuriyetini kabulden istinkâf edenler hakkında olunacak muameleye dair nizamnâme	I/6	1406	8 Zilhicce 1310/ 22.06.1893
Bahr-i Sefid'den vürûd edip Kal'a-i Sultâniye'de tevakkuf etmemek niyetinde bulunan sefâin hakkında nizamnâme	I/6	1409	9 Safer 1311/ 21.08.1893
İzmir şehri ile civarına su celb ve icrası imtiyâzına dair mukâvelenâme	I/6	1411	3 Muharrem 1311/ 17.07.1893
Hânedân-ı âl-i Osmânî nişan-ı âlîsi nizamnâmesi	I/6	1423	18 Safer 1311/ 30.08.1893
4 Cemâziyelâhir 1309 tarihli Mekteb-i Mülkiye nizamnâme-i esasîsinin 12. madde-i muaddelesi	I/6	1424	23 Safer 1311/ 04.09.1893
Demiryolu ile Dersaâdet'e gelen eşya için eshâbına gönderilecek ihbarnâmelerin posta idaresi tarafından bi'l-kabul eshâbına isâli hakkında irâde-i seniyye	I/6	1424	23 Safer 1311/ 04.09.1893
Mülkiye baytarları nizamnâmesi	I/6	1426	8 Rebî'ülevvel 1311/ 18.09.1893
Mahsûlât-ı dâhiliyeden hinta ile dakîkin kile resminden istisnâsına dair irâde	I/6	1430	14 Rebî'ülevvel 1311/ 24.09.1893
Harîr tohumu istihsâl ve fûruhtuna mahsûs nizamnâme	I/6	1433	8 Rebî'ülâhir 1311/ 18.10.1893
Dersaâdet ziraat ve sanayi sergi-i umûmisi nizamnâmesi	I/6	1435	8 Rebî'ülâhir 1311/ 18.10.1893
Memalik-i şâhâne limanlarına müteveccihen ecnebi limanlarından hareket eden sefâin-i sıhhiye patenteleri vize harcının ta'dîli ve teferruâtı hakkında	I/6	1446	20 Rebî'ülâhir 1311/ 30.10.1893
Resm-i damga kanununun ecnebiler hakkında mer'iyeti için muayyen müddetin temdîdi ve müteferriâtı hakkında	I/6	1447	17 Cemâziyelevvel 1311/ 26.11.1893
İlet-i sâriye-i mühlükeden dolayı Dersaâdet'te tathîrât ve tebhîrât icrâsına memur olan asâkir-i şâhâne zâbitân ve efrâdının zamm-ı maaşâtı ile bunlardan şu hizmet uğrunda vefat edenler olursa ailelerine i'tâ edilecek maaşların sûret-i tahsisini mübeyyin nizamnâme	I/6	1449	20 Cemâziyelevvel 1311/ 29.11.1893

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Ereğli maden-i hümayûnunun Zonguldak nâm mevkiinde bir liman inşası ve kömürlerin sefâin anbarlarına nakil ve tahmîli için Vasilaki Efendi'ye 42 sene müddetle ruhsat i'tâsı hakkında lâyihadır	I/6	1451	28 Cemâziyelevvel 1311/ 07.12.1893
Berrî ve bahrî asâkir-i şâhâne taburları imâmetleri tevcihâtının Evkâf Nezâreti'nin takrîri üzerine icrâsı hakkında irâde-i seniyye	I/6		29 Cemâziyelevvel 1311/ 08.12.1893
Resm-i damga kanununun ecnebler hakkında mer'iyeti için muayyen müddetin 1 Mart 1310/1894 tarihine kadar temdîdine dair	I/6	1457	11 Cemâziyelâhir 1311/ 20.12.1893
28 Zilhicce 1274 tarihli Ceza kanununun 133. madde-i muaddelesi	I/6	1458	28 Cemâziyelâhir 1311/ 06.01.1894
Birinci daire-i belediye dahilinde Fuad Paşa caddesinin iskâsına dair 18 Şevvâl 1308 tarihli iskâ mukâvelenâmesine müzeyyel 4. madde-i munzamma	I/6	1459	4 Receb 1311/ 11.01.1894
Şûrâ-yı Devlet muhâkemât dairesinin bidâyet, istinâf ve temyîz sınıfı ile derecât-ı selâsede teşekkülünde azanın adedi ile ekseriyetin sûret-i husûlû hakkında	I/6	1459	29 Receb 1311/ 05.02.1894
İnfisâl veya becâyışleri vuku bulacak sefâret ve şehbenderhâne memurlarına yevm-i infikaklerine kadar tam maaş i'tâsı ve müteferriâtı hakkında	I/6	1460	1 Şa'bân 1311/ 07.02.1894
Tahsîl-i emvâl nizamnâmesi	I/6	1461	1 Şa'bân 1311/ 07.02.1894
Sadrazam Cevâd Paşa ve Mâlîye nâzırı Nazîf Paşa ve diğer taraftan Vikont Jorj Dozogh beyrinde önceki mukâveleye zeyl olmak üzere karargâr olmuştur	I/6	1466	13 Şa'bân 1311/ 19.02.1894
Yüzde 4 fâizli 1894 senesi şimendifer istikrâzı mukâvelenâmesi	I/6	1468	21 Şa'bân 1311/ 27.02.1894
Tekâyâ ve zevâyâ postnişinlerinin turuk ve meâbir amelîyatı mükellefiyetinden istisnâsı hakkında irâde-i seniyye	I/6	1474	18 Şevvâl 1311/ 25.04.1894
Şûrâ-yı Devlet bidâyet mahkemesinin vaz'-ı aslîsi mûcibince bir reis iki aza ile icrâ-yı muhâkeme edebilmesi hakkında irâde-i seniyye	I/6	1474	1 Zilka'de 1311/ 07.05.1894
Usûl-i intihâb-ı memurîn-i adliye kanununa zeyl edilmek üzere kaleme alınan madde-i kanuniye	I/6	1476	5 Zilka'de 1311/ 11.05.1894

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Yüzde 3,5 fâizli 1894 senesi istikrâz mukâvelenâmesi	I/6	1476	9 Zilka'de 1311/ 15.05.1894
Umûm yurtluk ve ocaklık aylıkları mahlûlâtının hâiz-i hukuk-ı irsiye olan efrâd-ı aileye intikâli hakkında	I/6	1483	29 Zilhicce 1311/ 03.07.1894
Aşı nizamnâmesi	I/6	1486	17 Muharrem 1312/ 20.07.1894
İzmir-Kasaba demiryolu ile temddî şirkettinin nizamnâme-i dahilîsi	I/6	1489	21 Muharrem 1312/ 24.07.1894
Taş ocakları vâridâtının sûret-i ahz ve cibâyeti hakkında	I/6	1497	18 Safer 1312/ 20.08.1894
Tarîk-i ilmiye tekâüd nizamnâmesi	I/6	1500	5 Rebî'ülevvel 1312/ 05.09.1894
Kız Sanayi Mektebi'ne ait akçanın nemasıyla beraber sermaye ittihaz edilerek Maârif Nezâreti'nde bir teshîlât sandığı teşkîli hakkında	I/6	1511	4 Rebî'ülâhir 1312/ 03.10.1894
Ezân ve ekyâl ve mesahât-i a'sâriyenin 1312 Martından itibaren ta'mîm ve isti'mâli ve bunların esnaf cânibinden tedârik edilerek şehremânetince damgalanması hakkında	I/6	1514	20 Rebî'ülâhir 1312/ 19.10.1894
Fenerlerin temdd-i müddet-i imtiyâziyesine dair mukâvelenâme	I/6	1517	21 Rebî'ülâhir 1312/ 20.10.1894
İlel-i sâriyeye karşı ittihaz kılınacak tedâbir ve tebhîrhâne memurlarının vezâifine dair talimattır	I/6	1518	11 Cemâziyelevvel 1312/ 09.11.1894
Arazi-i emîriyye üzerinde 1300 senesinden 1310 senesine kadar bi-lâ ruhsat yapılmış olan ebniyenin hedmlelerinden sarf-ı nazarla iki kat bedelât-ı öşriyeye rabtı hakkında	I/6	1523	16 Cemâziyelevvel 1312/ 14.11.1894
Pirinç ziraati hakkında nizamnâme	I/6	1528	28 Cemâziyelevvel 1312/ 26.11.1894
Pasaport nizamnâmesi	I/6	1530	7 Cemâziyelâhir 1312/ 05.12.1894
Ecnebi tömbekilerinin muamelat-ı rûsûmiye ve teftişiyesine dair nizamnâme	I/6	1535	7 Cemâziyelâhir 1312/ 05.12.1894
İlmiye tekâüd sandığı nizamnâmesine müzeyyel madde-i nizâmiye	I/6	1544	7 Cemâziyelâhir 1312/ 05.12.1894

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Orman nizamnâmesinin 7. maddesinin yerine kâim olmak üzere kaleme alınan madde-i nizâmiye	I/6	1544	11 Cemâziyelâhir 1312/ 09.12.1894
Matbaalara ve kitapçılara ve bunlara müteferri' hususâta dair nizamnâme	I/6	1544	21 Cemâziyelâhir 1312/ 19.12.1894
Ziraat Bankası nizamnâmesinin 30 Muharrem 1308 ve 3 Eylül 1306 tarihli zeylinin 7. maddesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	1555	25 Cemâziyelâhir 1312/ 23.12.1894
İzmir Ticaret ve Sanayi Borsasının nizamnâme-i dahilîsi	I/6	1556	24 Receb 1312/ 20.01.1895
Telkîh-i cederî (aş) ameliyatına mütedair nizamnâmenin mevki-i icraya vaz'ı hakkında talimat	I/6	1563	6 Ramazan 1312/ 03.03.1895
Dersâdet ve Bilâd-ı selâse'de bulunan otel ve misafirhâneler hakkında talimattır	I/6	1565	14 Ramazan 1312/ 11.03.1895
Memâlik-i mahrûse-i şâhâne duhânları müşterekü'l-menfe'a Reji idaresi şartnâmesinin 3. madde-i musahhahası	I/7	1	15 Şevvâl 1312/ 11.04.1895
Memâlik-i mahrûse-i şâhâne duhânları müşterekü'l-menfe'a Reji idaresi nizamnâme-i esasîsinin 15. madde-i musahhahası	I/7	1	15 Şevvâl 1312/ 11.04.1895
Kambiyo ve eshâm şirketi-i Osmâniyesi nizamnâmesinin 7, 8 ve 9. maddeleri makamına kâim olan fıkârât-ı nizâmiye	I/7	2	26 Şevvâl 1312/ 22.04.1895
Dördüncü, beşinci ve altıncı ordu-yı hümayûnlar dahilinde ağnâm resminin istîfâsı için asâkir-i nizâmiye-i şâhâne bulundurulması icâb eden mahallerde cereyan edecek malûmâtı hâvî talimat	I/7	2	27 Şevvâl 1312/ 23.04.1895
İlet-i sâriyeye karşı ittihaz olunacak tedâbire ve tebhîrhâne memurlarının vezâifine dair olan talimata tezyîl edilmek üzere kaleme alınan fıkra-i mahsûsa	I/7	3	3 Zilhicce 1312/ 28.05.1895
Mîrî ormanlarından eşcâr fûruhtuna dair talimat-ı muvakkate	I/7	4	5 Zilhicce 1312/ 30.05.1895
Mer'iyü'l-icrâ olan Girit turuk nizamnâmesine müzeyyel mevadd-ı nizâmiye	I/7	6	28 Muharrem 1313/ 21.07.1895
Girit terhînat kalemleri nizamnâmesine müzeyyel madde-i nizâmiye	I/7	7	28 Muharrem 1313/ 21.07.1895

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Girit evkâf ve eytâmı nizamnâmesinin 47. maddesi makamına kâim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınmış olan madde-i nizamîye	I/7	7	28 Muharrem 1313/ 21.07.1895
Girit vilâyeti dahilinde kazalar ile elviye-i mülhaka meclisleri azasının sûret-i intihâbına dair olup şimdîye kadar mer'îyyü'l-icrâ olan usul ve kaide hakkında Meclis-i umûmî-yi vilâyetçe icrâ kılınan ta'dîlâtı hâvî nizamnâme	I/7	8	3 Safer 1313/ 25.07.1895
Girit vilâyeti elviye-i mülhaka idare meclisleri hakkında madde-i münferide	I/7	8	3 Safer 1313/ 25.07.1895
Girit cezâresinde Topaltı arazisinde mevcut ebniye ve eşcârını vakfetmek isteyenlerden mahkeme-i şer'îyyeye alınacak harç hakkında irâde-i seniyye	I/7	9	14 Safer 1313/ 05.08.1895
Nevâhî nizamnâmesine Meclis-i umûmî-yi vilâyetçe icrâ kılınan ta'dîlâtı hâvî nizamnâme	I/7	10	17 Safer 1313/ 08.08.1895
Girit vilâyeti maârif nizamnâmesinin ta'dîlâtını hâvî 4 Zilhicce 1312 ve 17 Mayıs 1311 tarihinde ta'dîlen kaleme alınan mevâdd-ı nizamîye	I/7	13	19 Safer 1313/ 10.08.1895
Usûl-i muhâkemât-ı cezâîyye kanununun bazı maddeleri üzerine Meclis-i umûmî-yi vilâyetçe icrâ kılınan ta'dîlâtı hâvî fıkârât	I/7	16	19 Safer 1313/ 10.08.1895
Arazi bekçileri hakkında nizamnâme	I/7	17	24 Safer 1313/ 15.08.1895
Girit Mehâkim-i nizamîyesi hakkındaki nizamnâme ile mehâkim-i mezkûrenin ıslah-ı teşkîlatına dair olan nizamnâmenin bazı maddeleri üzerine Meclis-i umûmî-yi vilâyetçe icrâ kılınan ta'dîlât	I/7	27	24 Safer 1313/ 15.08.1895
Sulhiye mahkemeleri hakkındaki ahkâm-ı nizamîyyeye icrâ edilen ta'dîlât	I/7	27	24 Safer 1313/ 15.08.1895
Mu'âhedâtta istisnâattan maada memâlik-i ecnebiyeden Memâlik-i şâhâneye ithal edilecek veya seyyahîn ellerinde bulunacak her nevi esliha ve alât-ı nâriyenin zabt ve müsâderesi hakkında irâde-i seniyye	I/7	28	25 Safer 1313/ 16.08.1895
Usûl-i muhâkeme-i hukukiyye nizamnâmesinin bazı maddeleri üzerine Meclis-i umûmî-yi vilâyetçe icrâ kılınan ta'dîlât	I/7	31	10 Cemâziyelevvel 1313/ 28.10.1895

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Terhîn-i emlâk nizamnâmesinin 36. maddesine tezyîl edilen fıkra-i nizâmiye	I/7	33	9 Cemâziyelevvel 1313/ 27.10.1895
Tasfiye kararnameğine tâbi matlûbât-ı atfkanın 100 kuruşuna mukâbil nakden 25 kuruş istîfâsı ile düyûn-i atfkanın dahi tahsilât-ı vâkıadan o hesap ile tesviyesi ve teferruâtı hakkında irâde-i seniyye	I/7	33	2 Cemâziyelâhir 1313/ 19.11.1895
Hint ve Asya-yı vustâ huccâcından Pasaport nizamnâmesinin 12. maddesinden istisnâen yalnız 6 kuruş vize harcı ahzı hakkında irâde-i seniyye	I/7	40	14 Cemâziyelâhir 1313/ 01.12.1895
Asâkir-i zabtiye zâbitânından 20 saatten ziyâde mahallere memuren gideceklere harcırah i'tâsı hakkında irâde-i seniyye	I/7	41	14 Receb 1313/ 30.12.1895
Dârülaceze nizamnâme-i dahilîsi	I/7	43	13 Şa'bân 1313/ 28.01.1896
Teseülün men'ine dair nizamnâme	I/7	48	13 Şa'bân 1313/ 28.01.1896
Memurîn-i mülkiye tekâüd kararnameğinden istisna olunan rûsûmat kantarcıları ile muhafaza kayıkçıların tekâüdlerine dair talimat-ı husûsiye	I/7	50	17 Şa'bân 1313/ 01.02.1896
Girit ahâlisinden olup cezîrede müstahdem bulunan memurîn maaşlarından ma'zûliyet âidatı tevkîf olunmaması hakkında irâde-i seniyye	I/7	57	4 Ramazan 1313/ 17.02.1896
1896 senesi % 5 fâizli tahvilât-ı Osmâniye istikrâz mukâvelenâmesi	I/7	59	23 Ramazan 1313/ 07.03.1896
Girit vilâyetince emniyet-i umûmiyenin muhafazası hakkındaki tedâbir-i fevkalâde nizamnâmesinin üç sene daha devâm-ı mer'iyeti hakkında irâde-i seniyye	I/7	66	7 Zilka'de 1313/ 20.04.1896
13 Şa'bân 1312 tarihli Dârülaceze nizamnâme-i dahilîsinin 12. madde-i muaddelesi	I/7	68	29 Zilka'de 1313/ 12.05.1896
Hamidiye hafif süvari alayları kanunnâme-i hümayûnu	I/7	68	30 Zilka'de 1313/ 13.05.1896
Hâsılatı Dârülaceze'ye ait olan maaş makbuz senedâtının tevziinden ve bedeli olan 100 paranın ahzından sarfınazar olunması hakkında irâde	I/7	86	4 Zilhicce 1313/ 17.05.1896

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Usûl-i muhâkeme-i hukukiyye kanun-i muvakkatinin 219, 223, 229, 253 ve 254. mevâdd-ı muaddelesı	I/7	89	14 Zilhicce 1313/ 27.05.1896
Rumeli vilâyât-ı şâhânesine memur olan mâliye müfettişlerinin vezâifini mübeyyin talimat	I/7	90	21 Zilhicce 1313/ 03.06.1896
8 Cemâziyelâhir 1275 tarihli Tapu nizamnâmesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/7	96	29 Zilhicce 1313/ 11.06.1896
Memâlik-i İraniyenin Osmânlı şehbenderi bulunmayan mahallerinden gelecek İranîlerle işçi ve amele misillü kurâ-yı mütecâvire ahalisinin pasaport vize muamelesi hakkında irâde-i seniyye	I/7	96	9 Muharrem 1314/ 20.06.1896
Sened-i hakanî kayıt ve tahrîri hizmetinde müstahdem ketebe-i muvakkateye mahsûs Tekâüd sandığı talimatının 9. maddesi makamına kâim olmak üzere ta'dilen kaleme alınan madde	I/7	97	17 Muharrem 1314/ 28.06.1896
Rumeli vilâyât-ı şâhânesine tayin olunacak mülkiye müfettişlerinin vezâifini mübeyyin talimat	I/7	98	17 Muharrem 1314/ 28.06.1896
Bâbîâlî Teshîlât Sandığı nizamnâmesi	I/7	100	28 Safer 1314/ 08.08.1896
Ereğli şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/7	103	2 Rebî'ülâhir 1314/ 10.09.1896
Fenerler idaresine ait tarifede yapılmış olan tenzîlât hakkında irâde-i seniyye	I/7	112	14 Rebî'ülâhir 1314/ 22.09.1896
Usûl-i muhâkeme-i hukukiyye kanun-i muvakkatinin 14 Zilhicce 1313 tarihli 219. madde-i muaddelesini muaddil madde-i kanuniye	I/7	114	15 Rebî'ülâhir 1314/ 23.09.1896
Dersâadet ve Bilâd-ı selâse'de takrîr-i âsâyiş vazifesi ile mükellef olan nizâmiye ve jandarma asâkir-i şâhâne ile polis memurlarının sûret-i hareketlerine dair talimat	I/7	114	1 Receb 1314/ 06.12.1896
Vilâyât-ı şâhânede icrâ kılınacak ıslâhâta dair tebliğ-i resmî	I/7	116	3 Cemâziyelâhir 1314/ 09.11.1896
Vilâyât-ı şâhâne maârif müdürlerinin vezâifini mübeyyin talimat	I/7	118	8 Receb 1314/ 13.12.1896
Devlet-i alîyye-i Osmâniye'nin 1313 senesi muvâzene-i umûmiyesi	I/7	129	17 Receb 1314/ 22.12.1896

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Memur'ın-i mülkiye komisyonunun sûret-i teşkîli ile vezâifine dair kaleme alınıp mer'iyet-i ahkâmına irâde-i seniyye şeref-taalluk eden nizamnâme	1/7	132	19 Receb 1314/ 24.12.1896
İâne-i tesisat-ı askeriye madalyasına dair nizamnâme	1/7	136	27 Receb 1314/ 01.01.1897
Erzurum ve Diyârbekir ve Van ve Bitlis ve Ma'mûratü'l-Azîz ve Sivas vilâyetleri ile mülhak livâlarda emvâl-i gayrimenkule senedâtının tetkiki için Defter-i Hakanî memurlarının riyâseti tahtında teşkîl olunacak komisyonların sûret-i teşekkülleriyle vezâifini mübeyyin talimat	1/7	137	26 Receb 1314/ 31.12.1896
Heyet-i müşâvere-i mâliye dair talimat	1/7	141	7 Şa'bân 1314/ 11.01.1897
Dersaadet ve vilâyât-ı şâhâne jandarma heyât-ı teftişyesine dair talimat	1/7	142	7 Şa'bân 1314/ 11.01.1897
Gerek mühterik ve münhedim olan gerek inşâ olunan emlâk vergisinin sûret-i istifâsı hakkında irâde	1/7	144	11 Receb 1314/ 16.12.1896
Şûrâ-yı Devlet'in islah-ı teşkîlatı hakkında kararnâme	1/7	146	11 Şa'bân 1314/ 16.12.1896
Bulgaristan pasaportu ile Memâlik-i şâhânenin diğer cihetlerine gelip be-tekrar avdet edenlerin pasaportlarına vize pulu rabtı ile iktifâ olunmasına dair irâde	1/7	147	29 Şa'bân 1314/ 02.02.1897
Şûrâ-yı Devlet'in teşkîlatı hakkındaki kararnâmenin fıkra-i muaddelesi	1/7	150	18 Şa'bân 1314/ 22.01.1897
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Usûl-i muhâkeme-i hukukiye kanununa müzeyyel madde-i kanuniye	1/7	151	6 Ramazan 1314/ 08.02.1897
5 Rebî'ülevvel 1312 tarihli ilmiye tekâüd nizamnâmesinin bazı mevâdd-ı muaddelesi	1/7	151	23 Ramazan 1314/ 25.02.1897
İcâre-i vâhideli musakkafât-ı mevkûfe ile Hazine-i Evkâf'a ait müstegallât-ı mevkûfenin hissesi maâriften istisnasına dair irâde	1/7	153	9 Ramazan 1314/ 11.02.1897
Devlet-i aliyye ile Sırbistan hükûmeti beyinde akdolunan konsolos mukâvelenâmesidir	1/7	155	18/30 Mart 1896
Adliye müfettiş muavinlerinin vezâifine dair talimat	1/7	171	23 Zilhicce 1314/ 25.05.1897

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Dersaâdet ve taşralarda câri olmak üzere bi'l-umûm mahlûlât-ı vakfiye ihbâriyeleri hakkında kararname	I/7	172	4 Muharrem 1315/ 04.06.1897
Memurîn-i mülkiye hakkındaki tahkikat-ı evveliyeye evrakı tetkikatının Şûrâ-yı Devlet mülkiye dairesine tevdi ve 19 Receb 1314 tarihli memurîn-i mülkiye komisyonu nizamnâmesinin 13 ve 16. maddelerinin mefsûhiyeti hakkında irâde-i seniyye	I/7	173	25 Muharrem 1315/ 25.06.1897
Düvel-i sitte-i muazzama süferâsiyle Topha-ne Kasr-ı hümayûnunda mûmza Devlet-i aliyye-Yunanistan mukaddemât-ı sulhiyyesi	I/7	175	6/18 Eylül 1313/ 18/30.09.1897
Yunanistan'la mûn'akid mu'âhede-i kat'iyye-i sulhiyye	I/7	181	6/18 Kânun-i evvel 1897
Memâlik-i mahrûse-i şâhânede etibbâ-i mütehasסה tarafından küşâd edilecek husûsî hastahane kliniklerine mahsûs nizamnâme	I/7	190	17 Şevvâl 1315/ 10.03.1898
Muvakkaten Hüdâvendigâr vilâyetinde mevki-i tatbiki konulan 16 Cemâziyelâhir 1310 tarihli zabita-i hayvaniye talimatının tedricen sâir vilâyât-ı şâhânede dahi tatbiki hakkında irâde-i seniyye	I/7	191	12 Zilkâ'de 1315/ 03.04.1898
Sırbistan'la mûn'akid ticaret mukâvelenâmesi	I/7	194	18 Zilhicce 1315/ 09.05.1898
Köylerde fâili meçhûl harîk maddelerinde cârî kasâme usûlünün dutluklara da teşmîli hakkında irâde-i seniyye	I/7	197	25 Zilhicce 1315/ 16.05.1898
Süferâ-yı ecnebiyyeye i'tâ edilecek harcırahlar ile düvel-i muazzama nezdindeki müsteşar ve kâtip ve orta elçilere verilecek ta'âmiye hakkında irâde-i seniyye	I/7	199	4 Rebî'ülevvel 1316/ 23.07.1898
Bi'l-umûm matbaaların daima zabtiyye nezâreti altında bulundurulması hakkında irâde-i seniyye-i husûsiye	I/7	203	6 Rebî'ülâhir 1316/ 24.08.1898
Timâr ve zeâmet bedelâtının sâir maaşât-ı muhassasa misillü şehriyyeye taksîm ettirilmesi ve yüzde onunun tenzîli hakkında irade-i seniyye	I/7	203	24 Cemâziyelevvel 1316/ 22.09.1898
Köylerde fâili meçhûl harîk maddelerinde cârî kasâme usûlünün zeytinliklerle üzüm bağlarına ve incirliklere de teşmîli hakkında irâde-i seniyye	I/7	208	12 Receb 1316/ 27.11.1898

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mehâkim-i idare heyât-ı ithâmîyelerinden verilecek mazbataların bilâ harç tebliğ edilmesi ve istenilecek sûretlerden 30 kuruş harç alınması hakkında irâde-i seniyye	I/7	210	22 Şa'bân 1316/ 07.12.1898
Mekteb-i Hukuk mezunlarından nevâhî müdürlüklerinde dört sene ifâ-yı hüsn-i hizmet edenlerin bi'l-imtîhân kazâ kaymakamlığına terfii hakkında irâde-i seniyye	I/7	212	29 Ramazan 1316/ 10.02.1899
Damga pullarının tebdîl-i elvânî ile müceddeden tab'ı ve eski pulların yenileri ile icrâ-yı mübâdelesi hakkında irâde-i seniyye	I/7	213	20 Zilka'de 1316/ 01.04.1899
Haydarpaşa limanı ile rıhtım ve dok ve antrepoları imtiyâzı hakkında şeref-tastîr buyurulan imtiyâz fermân-ı âlîsi	I/7	217	20 Zilka'de 1316/ 01.04.1899
Haydarpaşa limanı ile rıhtım ve dok ve antrepoları imtiyâzı mukâvele ve şartnâme ve tarifesi	I/7	224	11 Zilka'de 1316/ 23.03.1899
Tahsîl-i emvâl nizamnâmesinin 23. maddesi makamına kâim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınan madde-i nizâmîye	I/7	248	18 Zilhicce 1316/ 28.04.1899
Hârîce hayvan ihrâcî memnû'iyetinin ref'i ile hârîce çıkarılacak hayvanâtın beşer lira ihrâciye resmi alınması ve dahilen cins-i feresin ıslahı hakkında	I/7	249	18 Zilhicce 1316/ 28.04.1899
Emniyet Sandığı'na merhûn olup bi'l-müzâyede tâlibine fûruht edilecek emvâl-i gayrimenkulenin sûret-i tahliyesi hakkında irâde-i seniyye	I/7	253	26 Zilhicce 1316/ 06.05.1899
Esmânî muhâcirîn mesârifine karşılık olmak üzere ihdâs olunan pullar hakkında bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenahî ta'dîlen tanzîm kılınan tarife	I/7	259	19 Safer 1317/ 27.06.1899
Rum kilise ve manastırları ile emsali müessesâta merbût emlâk ve arazinin tasarrufunu mübeyyin ferâmin-i sâbıka ahkâmına riâyet olunması hakkında irâde	I/7	262	7 Ağustos 1315/ 19.08.1899
Dârü'l-eytâm'ın talimat-ı esâsiyesi	I/7	263	25 Safer 1317/ 03.07.1899
Osmânî iplik mamulâtı ile mensucatı imtiyâzlı şirketi merkezi Dersaadet'te anonim Osmânî şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/7	275	2 Rebî'ülevvel 1317/ 10.07.1899

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Köylerde fâili meçhûl harfîk maddelerinde cârî kasâme usûlünün erik bahçelerine de teşmîli hakkında irâde-i seniyye	I/7	285	7 Rebî'ülevvel 1317/ 15.07.1899
Köylerde fâili meçhûl harfîk maddelerinde cârî kasâme usûlünün fındık bahçelerine de teşmîli hakkında irâde-i seniyye	I/7	286	21 Rebî'ülevvel 1317/ 29.07.1899
İntihâbnâmesiz kaymakam ma'zûllerinden şerâit-i lâzimeyi hâiz olanların bilâ imtihan intihâb ve istihdamları hakkında irâde-i seniyye	I/7	287	21 Rebî'ülevvel 1317/ 29.07.1899
İzmir şehrinde tramvay için isti'mâl olunacak kuvve-i cerriyye-i elektrikiyye imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/7	289	22 Rebî'ülevvel 1317/ 30.07.1899
Köylerde fâili meçhûl harfîk maddelerinde cârî kasâme usûlünün hurma eşcârına da teşmîli hakkında irâde-i seniyye	I/7	305	25 Rebî'ülevvel 1317/ 02.08.1899
Beynelmilel La Haye Birinci Sulh Konferansı mukarrerâtı	I/7	307	29 Temmuz 1899
22 Ağustos 1864 tarihli Cenevre mukâvelenâmesi kavâidinin muharebât-ı bahriyyeye tatbikine dair mukâvelenâme	I/7	323	29 Temmuz 1899
Bank-ı Osmânî imtiyâz mukâvelenâmesini muaddil 8/20 Mayıs 1309/1893 ve 25 Nisan 1312/7 Mayıs 1896 tarihli mukâvelenâmeleri muaddil mukâvelenâme	I/7	341	21 Rebî'ülâhir 1317/ 29.07.1899
Hârîçten celb olunan pamuk tohumlarının gümrük resminden affı hakkında irâde-i seniyye	I/7	345	27 Cemâziyelevvel 1317/ 03.10.1899
Dersââdet rıhtım tarifelerini tetkike memur muhtelit komisyonun son raporuna merbûut tarifeler	I/7	346	19 Cemâziyelâhir 1317/ 25.10.1899
Memâlik-i şâhânedede zer' olunacak patates mahsûlünün on sene daha öşür ve resimden muafiyeti hakkında irâde-i seniyye	I/7	359	28 Cemâziyelâhir 1317/ 03.11.1899
Bağdat demiryolu mukâvelenâme-i ibtidâîsi	I/7	361	21 Receb 1317/ 25.11.1899
Çavdar vesair hubûbât ile mahlûten husûle gelen yerli buğdaylarla işbu buğdaylardan yapılan dakik ve yerli çavdarların sarfiyât-ı dâhiliye gümrük resminin muafiyeti hakkında irâde-i seniyye	I/7	362	1 Şa'bân 1317/ 04.12.1899

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
1000 kuruş ve ondan dün mebâliği hâvî huçec-i şer'iyyenin muhâcirîn iâne pulundan istisnası hakkında irâde-i seniyye	I/7	364	9 Ramazan 1317/ 10.01.1900
Yerli meyan kökü ile balının mahsûlât-ı arziye a'şârına zammolunan yüzde yarımdan istisnası hakkında irâde-i seniyye	I/7	365	28 Ramazan 1317/ 29.01.1900
Cevâmî' ve hayrât-ı şerîfeye açılacak pencerelerle vukubulacak tecâvüzâtın devâir-i belediyece men' ve ta'tîli hakkında irâde	I/7	367	12 Şubat 1315/ 24.02.1900
Bazı mahallerde icrâ olunacak vergi ta'dîlât-ı umûmiyesine dair tanzim olunup mer'iyet-i ahkâmına irâde-i seniyye şeref-müteallik buyurulan talimatnâme	I/7	368	23 Şevvâl 1317/ 22.02.1900
Dersaâdet emlâk vergisi yoklamasına dair talimat	I/7	371	25 Şevvâl 1317/ 25.02.1900
Teçhizat-ı askeriye tertibi hakkında talimat	I/7	373	25 Şevvâl 1317/ 25.02.1900
Gümrüklerce vâkî olan muayene-i sihiyyeye dair olup mer'iyet-i ahkâmına irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-südü'r buyurulmuş olan nizamnâme	I/7	375	26 Şevvâl 1317/ 26.02.1900
Ağnâm, a'şâr ve vergilerin mekâdir-i umûmiyesi üzerinden "teçhizat-ı askeriye" nâmı ile ve % 6 hesabı ile bir akça tarh ve istîfâsı hakkında irâde-i seniyye	I/7	379	12 Zilka'de 1317/ 13.03.1900
Galata-Beyoğlu tünelinin müddet-i imtiyâziyesinin inkızâsından itibaren işletilmesi hakkında imtiyâz mukâvelenâmesi	I/7	381	14 Zilka'de 1317/ 15.03.1900
Sisam cezîresi meclis-i idare azalarının sûret-i intihâbı hakkında nizamnâme	I/7	385	14 Zilka'de 1317/ 15.03.1900
Hava gazı ile teshîn olunan motorların buharlı sabit makinelerden addi ile 10'ar lira resim ahzı hakkında irâde	I/7	386	17 Zilka'de 1317/ 18.03.1900
Dârülaceze hesabına ahz ü istîfâ edilen 10 para dahil olduğu halde ta'dîli tasavvur edilen tarife-i cedîde	I/7	388	8 Zilhicce 1317/ 08.04.1900
Kıymeti mukaddereli mekâtîb hakkında kaleme alınan nizamnâme	I/7	390	9 Zilhicce 1317/ 09.04.1900
Taşra ziraat müfettiş ve muallimleri hakkında nizamnâme	I/7	398	21 Zilhicce 1317/ 21.04.1900

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Elvânı tebdîl edilen cedîd damga pullarının mevki-i tedâvüle ihrâcı için muayyen müddetin temdîdi ile atık pulların isti'mâli için muayyen müddet hakkında irâde-i seniyye	I/7	400	22 Zilhicce 1317/ 22.04.1900
Fabrikaların birinci defa tesisine mahsûs olarak hâriçten celb olunacak alât ve edevâtın gümrük resminden muafiyeti için muayyen müddetin 10 sene daha temdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/7	402	23 Zilhicce 1317/ 23.04.1900
Şûrâ-yı Devlet temyîz mahkemesince nakz olunup da istinâf mahkemesince hükm-i sâbıkta israr edilen ilâmât hakkındaki tetkikat-ı temyîziyyenin sûret-i icrâsına dair irâde-i seniyye	I/7	405	14 Muharrem 1318/ 13.05.1900
Romanya, Yunan, Sırbistan ve Karadağ emâreti müvâredâtından istifâ olunacak rûsûm hakkında tarife	I/7	407	17 Muharrem 1318/ 16.05.1900
Düyûn-i şahsiyyeye mütedair ilâmât-ı nizâmiyye-i kat'iyenin Mehâkim-i şer'iyyece ba'de'l-vefât sûret-i icrâsı ve müflisin terekesine Mehâkim-i şer'iyyece vech-i müdâhalesi hakkında irâde-i seniyye	I/7	411	17 Muharrem 1318/ 16.05.1900
Rûsûmat muhafaza nizamnâmesi	I/7	413	24 Muharrem 1318/ 23.05.1900
Posta çantalarının Dersaâdet'le Cîsr-i Mustafa Paşa arasında Şark sür'at katarı ile nakli hakkında mukâvelenâme	I/7	427	12 Safer 1318/ 10.06.1900
Memâlik-i mahrûse-i şâhâne postahaneleri arasında teâtî olunacak havâlenâmeler hakkında bi'l-istizân mer'iyyetine irâde-i seniyye-i hazret-i Pâdişâhî şeref-sünûh buyurulan nizamnâme	I/7	429	12 Safer 1318/ 10.06.1900
Sicill-i nüfus nizamnâmesi makamına kâim olmak üzere kaleme alınıp mer'iyyet-i ahkâmına bi'l-ist'izân irâde-i seniyye-i cenâb-ı Pâdişâhî şeref-müteallik buyurulan nizamnâme	I/7	433	29 Safer 1318/ 27.06.1900
Ziraat Bankası nizamnâmesi zeylinin 7. maddesine tezyîl kılınan 25 Cemâziyelâhîr 1312 ve 12 Kânun-i evvel 1310 tarihli fıkra-i nizâmiye	I/7	452	8 Rebî'ülevvel 1318/ 05.07.1900

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Bilâ mezûniyet memâlik-i ecnebiyeye firâr ile neşriât-ı muzırrada bulunacak memurînin sûret-i tecziyeleri hakkında irâde-i seniyye	1/7	452	16 Reb'ülevvel 1318/ 13.07.1900
Arazi-i emîriyye ve emlâk-i sırfa ferâğ ve intikâl harçlarının tezyîdi hakkında irâde	1/7	455	20 Reb'ülevvel 1318/ 17.07.1900
10 Muharrem 1305 tarihli Redîf kanunnâme-i hümâyûnunun 45 ve 46. bendleri makamına kâim olmak üzere tashîhen ve ta'dîlen kaleme alınan fıkra-i kanuniye	1/7	457	21 Reb'ülevvel 1318/ 18.07.1900
6/18 Nisan 1897 tarihli gümrük mukâvelenâmesinin temdîdine ve bazı mesâil-i muallakaya dair Romanya devleti ile mümza protokol ve ol bâbda teâtî edilen tekârîr	1/7	458	23 Ağustos 1316/ 05.09.1900
1299 senesi gâyetine kadar olan bakâyâ ve matlûbât-ı emîriyyenin affı hakkında irâde-i seniyye	1/7	460	4 Cumâdelûlâ 1318/ 30.08.1900
Hidemât-ı seferiye nizamnâme-i hümâyûnu	1/7	461	5 Cemâziyelevvel 1318/ 31.08.1900
Rusya hudûdunca matlûb olan emr-i asayişin idâmesi için ittihâz olunan mukarrerâtın te'min-i icrâatına memur serkomiser ile maiyyet-i komiserlerin sûret-i hareket ve esâs-ı vazîfelerine dair talimat	1/7	621	12 Cemâziyelevvel 1318/ 07.09.1900
Teçhizat-ı askeriye komisyonunun tesisi ile teferruâtı hakkında irâde-i seniyye	1/7	623	14 Cemâziyelevvel 1318/ 09.09.1900
Kastamonu vilâyetinde çuval, ip, halat ve kanaviçe fabrikası tesisi imtiyâz mukâvelenâmesi	1/7	626	15 Cemâziyelevvel 1318/ 10.09.1900
Şam'dan Hicâz'a temdîd ve inşâ olunacak demiryolu için cem' olunacak iânenin ahz ü kabzına memur ve Mâlîye Nezâreti dairesinde müteşekkîl komisyonun ve taşradaki şubelerinin vezâifine ve işbu komisyon muamelâtının sûret-i teftişine dair nizamnâme	1/7	627	23 Cemâziyelevvel 1318/ 18.09.1900
Yahudi züvvârı hakkında talimat	1/7	631	14 Cemâziyelâhir 1318/ 09.10.1900
İmtiyâz madalyasının şerâit-i mahsûsa-i nizâmiyesi hâricinde olarak tevcihinin inhâ olunmaması hakkında irâde-i seniyye-i husûsiye	1/7	632	27 Cemâziyelâhir 1318/ 22.10.1900

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Üzerinde esmâ-yı şerîfe muharrer ve emâkin-i mukaddese ve muhadderât-ı İslâmiyyenin resimleri mürtesim açık muhabere varakalarının men'-i ithâlî hakkında irâde-i seniyye	I/7	633	10 Receb 1318/ 03.11.1900
Kaçak harîrden mütevellit olarak tebaa-i ecnebiye aleyhine ikâme edilecek deâvînin Mehâkim-i nizâmîyede rû'yeti hakkında irâde-i seniyye	I/7	634	26 Şa'bân 1318/ 19.12.1900
Üzerinde âyât-ı kerîme-i Kur'âniye muharrer sigara kutuları ve emsâlinin men'-i ithâlî ve fûruhtu hakkında irâde-i seniyye	I/7	637	29 Şa'bân 1318/ 22.12.1900
Bulgaristan emâreti ile mün'akid gümrük itilâfnâmesi	I/7	637	6 Ramazan 1318/ 28.12.1900
Muhâcirîn puluna tâbi evrakı pulsuz olarak kabul ile muamele icrâ eden memurîne cezâen iki misli pul ilsâk ettirilmesi hakkında irâde-i seniyye	I/7	639	10 Ramazan 1318/ 31.12.1900
Posta münakalâtı hakkında Posta ve Telgraf Nezâreti ile Rus seyr-i sefâin ve ticaret kumpanyası beyinde mün'akid mukâvelenâme	I/7	640	10 Ramazan 1318/ 01.01.1901
Hazine-i Evkâf'a ilzâm olunan Midilli, Edremit ve Burhaniye zeytinlikleri bedel-i icârının a'sâr nizamnâmesine tevfikân tahsîli hakkında irâde-i seniyye	I/7	643	19 Ramazan 1318/ 10.01.1901
İzmir'de çuval, ip ve yelken bezi fabrikası tesisi imtiyâz ve mukâvelesi	I/7	643	7 Şevvâl 1318/ 28.01.1901
Memâlik-i ecnebiyeden celb edilecek alât-ı ziraiyenin gümrük resminden muafiyeti müddetinin temdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/7	645	19 Şevvâl 1318/ 09.02.1901
Memâlik-i mahrûse-i şâhâne postahaneleri arasında teâtî olunacak posta paketleri hakkında bi'l-istizân mer'iyetine irâde-i seniyye-i hazret-i Pâdişâhî şeref-sünûh buyurulan nizamnâme	I/7	648	17 Zilkâ'de 1318/ 08.03.1901
Sunuf-i asâkir-i berriye ve bahriye-i şâhânenin vilâyât-ı şâhânenen mürettep muhassesât ve muayyenâtının intizamını teftişe memur müfettişlerin vezâifine dair talimat	I/7	656	19 Zilkâ'de 1318/ 10.03.1901

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Nâhiye müdüriyetlerinin mekâtib-i idâdiye şehadetnâmelilerine hasrı ve halen dört sene ve daha ziyâde nâhiye müdüriyetlerinde bulunanların bi'l-imtihan 3. sınıf kaymakam-lığa terfileri hakkında irâde-i seniyye	I/7	658	21 Zilka'de 1318/ 12.03.1901
Dârülfünûn-i şâhâne nizamnâmesi	I/7	659	16 Rebî'ülâhîr 1318/ 12.08.1900
Devlet-i aliyye ve Yunanistan konsolosluk mukâvelesi	I/7	665	8 Muharrem 1319/ 27.04.1901
Bilâ bedel muhâcirîne terk ve tahsîs edilip sâhib-i evvellerinin emvâl-i metrûkesi olmayan arazi-i mahlûle müterâkim vergilerinin terkin-i kaydı hakkında irâde	I/7	672	8 Muharrem 1319/ 27.04.1901
18 Zilhicce 1304 tarihli Maâdin nizamnâmesinin 78. madde-i muaddelesi	I/7	673	9 Muharrem 1319/ 28.04.1901
Balya-Karaaydın Osmânî anonim şirketine ait Mancılık linyit madeni dahilinde elektrik ile kuvvet nakli hakkında imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/7	673	14 Muharrem 1319/ 03.05.1901
Taş ocakları nizamnâmesi	I/7	678	10 Safer 1319/ 28.05.1901
Maâdin nizamnâmesinin usûl-i taharrîye dair olup ta'dîlen kaleme alınan üçüncü faslı	I/7	685	10 Safer 1319/ 28.05.1901
Avrupa'ya firâr ederek neşr-i mefsetet edenlerin sûret-i derdest ve mallarının haczi ve teferruâtı hakkında irâde-i hususiye	I/7	690	22 Safer 1319/ 09.06.1901
Mehâkim-i idare harç hâsılatı için Bâbîâlî Teshîlat Sandığı'nca bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî ihdâs olunan pullara mahsûs talimat	I/7	690	22 Safer 1319/ 09.06.1901
Avâni-i sim ü zer ile mücevherattan alınacak resm-i gümrük hakkında irâde	I/7	692	23 Safer 1319/ 10.06.1901
Bulgaristan ve Rumeli-i şarkî'de ibraz olunmak üzere memâlik-i sâire-i şâhânede tanzim olunacak vekâletnâme ve evrak-ı adliye-i sâirenin sûret-i tasdîki hakkında irâde	I/7	696	14 Rebî'ülevvel 1319/ 01.07.1901
28 Zilhicce 1274 tarihli Ceza kanununun 1. bâbının 4. faslına müzeyyel madde-i kanuniye	I/7	697	14 Rebî'ülevvel 1319/ 01.07.1901
1315 senesine kadar olan bakâyâ ve efrâd-ı mezcûrenin muamele-i zecriyyeden şerâit-i afları hakkında irâde-i seniyye	I/7	698	14 Rebî'ülevvel 1319/ 01.07.1901

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
5 Zilkâ'de 1303 tarihli emlâk ve temettü vergisi nizamnâmesinin 9. madde-i muaddelesi	I/7	699	17 Rebî'ülevvel 1319/ 04.07.1901
Saltanât-ı seniyye şehbenderlerinin mezuniyetlerine dair kararnâmeyi ta'dîlen kaleme alınıp mevki-i icrâya vaz'ına ve ahkâmının sefarât-ı seniyye müsteşar ve kâtipleri ile sâir memurîni hakkında dahi tatbikine irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhî şeref-müteallik buyurulan kararnâme	I/7	699	21 Rebî'ülevvel 1319/ 08.07.1901
Devlet-i aliyye-i Osmâniye ile Romanya hükûmeti beyinde akdolunan ticaret mukâvelenâmesi	I/7	700	11 Rebî'ülâhir 1319/ 28.07.1901
Musâlaha-i dem komisyonunca tarafeyni sulh edilen mevâddan dolayı cihet-i adliyece araniılan mesârif-i muhâkemenin affi hakkında irâde	I/7	710	4 Cemâziyelevvel 1319/ 19.08.1901
Dut ağaçlarına âriz olan puridiye hastalığının men'-i sirâyeti hakkında nizamnâme	I/7	711	11 Cemâziyelevvel 1319/ 26.08.1901
Fabrika mamûlâtı ile eşyâyı ticariyye mahsûs 29 Şa'bân 1305 tarihli alâmet-i fârika nizamnâmesine müzeyyel madde-i nizâmiye	I/7	711	14 Cemâziyelevvel 1319/ 29.08.1901
16 Cemâziyelâhir 1310 tarihli zabita-i sıhhiye-i hayvaniyye talimatının 1. madde-i muaddelesi	I/7	712	14 Cemâziyelevvel 1319/ 29.08.1901
Bi'l-cümle müellefâtın daire-i âidesince tab'ına ruhsat verilmezden mukaddem Matbuât-ı dahiliye müdüriyetinin nazâr-ı tetkikinden imrârı ve teferuâtı hakkında irâde-i seniyyeyi mübelliğ tezkire-i sâmiye	I/7	712	16 Cemâziyelevvel 1319/ 31.08.1901
Maârif madalyası nizamnâmesi	I/7	713	9 Cemâziyelâhir 1319/ 23.09.1901
Yurtluk ve ocaklık vechile muhassas maaşât münhalâtının sûret-i intikâli hakkında irâde-i seniyye	I/7	713	8 Cemâziyelâhir 1319/ 22.09.1901
Gümrüklerde kalan eşyanın bi'l-müzâyede fûruhtunda mahallî ticaret, sanayi ve ziraat odalarından birer memur bulundurulması hakkında irâde	I/7	719	21 Cemâziyelâhir 1319/ 05.10.1901

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
İnfâk-ı eytâm ve erâmil-i ricâl-i ilmiye nizamnâmesine müzeyyel 14 Safer 1307 tarihli fıkra-i nizâmiyenin tarîk-i ilmiye tekâûd nizamnâmesine zeylen ibkâ-yı mer'iyeti hakkında irâde-i seniyye	I/7	722	19 Receb 1319/ 01.11.1901
Trablusgarb vilâyetince ahz-ı asker muamelatı hakkında nizamnâme	I/7	723	6 Teşrîn-i sâni 1317/ 19.11.1901
Merâkize verilecek gayri resmi telgrafnâmeler eshâbına 10 paralık pul ilsâkı ile seyyânen ve meccânen ilmühaber i'tâsı hakkında irâde-i seniyye	I/7	726	19 Şa'bân 1319/ 30.11.1901
Vakt-i seferde hidemât-ı sıhhiye nizamnâme-i hümâyûnu	I/7	727	17 Şa'bân 1319/ 28.11.1901
Hicâz demiryolu madalyası nizamnâmesi	I/7	810	20 Şa'bân 1319/ 01.12.1901
Hicâz demiryolu madalyalarının berat harcı hakkında irâde-i seniyye-i hususiye	I/7	811	23 Şa'bân 1319/ 04.12.1901
Hicâz demiryolu madalyasına nâil olacak zevât esâmîsinin tevcihât-ı sâire misillü neşri hakkında irâde-i seniyye-i husûsiye	I/7	812	3 Ramazan 1319/ 14.12.1901
Vebânın hüküm-fermâ olduğu mahallerden gelen vapurların derûnundaki farelerin sûret-i itlâfı hakkında meclis-i sıhhiyece tanzim olunup mer'iyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i cenâb-ı Pâdişâhî şeref-sünûh ve sūdûr buyurulmuş olan talimatnâme	I/7	812	21 Ramazan 1319/ 01.01.1902
Trabzon rıhtımı ve iskelesinden vuku bulacak ithâlât ve ihrâcâtın mahallî belediyesince alınacak rûsûm hakkında irâde-i seniyye ve ol bâbda tarife	I/7	815	17 Şevvâl 1319/ 27.01.1902
Rodos iskelesinden vuku bulacak ithâlât ve ihrâcâtın mahallî belediyesince alınacak rûsûm hakkında irâde-i seniyye ve ol bâbda tarife-i muaddele	I/7	819	17 Şevvâl 1319/ 27.01.1902
Gümrükten kaçırılan eşyadan dolayı tanzim edilip iktisâbı kat'iyet eden müsâdere mazbatalarının devâir-i icrâiyece tenfizi hakkında irâde-i seniyye	I/7	823	9 Zilka'de 1319/ 18.02.1902
Vilâyâtça sarfiyatta merkezîyet usûlünün tesisi ile bakâyâ tahsilâtından yalnız % 50'sinin sinîn-i sâbika mesârifine tahsîsi hakkında irâde-i seniyye	I/7	824	29 Zilka'de 1319/ 10.03.1902

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Teçhizât-ı askeriye tertibi hakkında ta'dîlen kaleme alınan talimat	I/7	826	7 Zilhicce 1319/ 17.03.1902
Tahsîl-i emvâl nizamnâmesi	I/7	831	8 Zilhicce 1319/ 18.03.1902
Tahsildarların memurîn-i mâliye ile müteferriâtı hakkında 8 Zilhicce 1319 tarihli tahsîl-i emvâl nizamnâmesine müzeyyel mevâdd-ı nizâmiye	I/7	849	11 Muharrem 1320/ 20.04.1902
Umûm askerî tekâüd sandığının âidat ve tahsîsâtının cibâyet ve istihsâlî hakkındaki talimat	I/7	849	19 Muharrem 1320/ 28.04.1902
Taşoz cezîresinde teşkilât-ı mülkiye ve adliye icrası hakkında irâde-i seniyye	I/7	851	19 Muharrem 1320/ 28.04.1902
Harîr tohumu istihsâl ve fûruhtuna dair ta'dîlen kaleme alınan nizamnâme	I/7	854	17 Safer 1320/ 25.05.1902
5 Rebî'ülevvel 1320 tarihli nüfus nizamnâmesinin 73. maddesinde vukuât-ı müterâkime için muayyen muafiyet müddetinin temdîdi ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	I/7	857	19 Safer 1320/ 27.05.1902
Taşoz cezîresinde mutasarrıflık teşkilî hakkında irâde-i seniyye	I/7	858	19 Safer 1320/ 27.05.1902
Bazı eşyâ-yı mücâzeden maâda İzmir rıhtımları hâricine yanaşacak sefâinden çıkarılacak kâffe-i eşyânın gümruğe ihrâcî ile muamelesinin orada îfâsı hakkında irâde-i seniyye	I/7	859	19 Safer 1320/ 27.05.1902
Dersaâdet'te alınacak rûsûm-i tenvîriyye hakkında irâde-i seniyye	I/7	860	20 Safer 1320/ 28.05.1902
Emvâl-i eytâmdan medyûn olanların dahi icra kanununun 39. maddesinin 2 Şa'bân 1299 tarihli zeyline tevfiķan bilâ nafaka hapis edilmesi hakkında irâde	I/7	863	2 Rebî'ülevvel 1320/ 08.06.1902
Sicill-i nüfus nizamnâmesi makamına kâim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınıp mer'iyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şeref-müteallik buyurulan nizamnâme	I/7	864	5 Rebî'ülevvel 1320/ 11.06.1902
Dersaâdet'te soğuk hava mahzenleri inşasına dair mukâvelenâme	I/7	883	29 Rebî'ülevvel 1320/ 05.07.1902

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Memâlik-i şâhâneye ithal olunan emtia-i İraniye gümrük resminin % 8'e iblâğına dair irâde	I/7	887	8 Rebî'ülâhîr 1320/ 14.07.1902
Devlet-i aliyye-i Osmâniye'nin 1318 senesi muvâzene-i umûmiye hûlasası	I/7	891	13 Rebî'ülâhîr 1320/ 19.07.1902
Dersaâdet ve Bilâd-ı selâse'de elvân ve eşkâl-i muhtelifede cam ve ayna fabrikası inşa ve işletilmesi hakkında imtiyâz mukâvelenâmesi	I/7	898	22 Rebî'ülâhîr 1320/ 28.07.1902
Hicâz demiryolu madalyasına mütedair 20 Şa'bân 1319 tarihli nizamnâmenin 3. madde-i musahhahası	I/7	900	16 Cemâziyelâhîr 1320/ 19.09.1902
Taşralarda Ferâğ takrîr komisyonlarının sûret-i teşkîli ile teferruâtı hakkında irâde	I/7	900	20 Cemâziyelâhîr 1320/ 23.09.1902
İlâmât-ı cezâiyye harçlarıyla cezâ-yı nakdîler ve bilâhare haksız çıkan taraftan tahsil ile yerine konulmak üzere bi'l-icâb taraf-ı devletten sarf olunan harcırah ve mesârif bakâyâsının suver-i tahsiliyesini muarref olarak tanzim kılınıp mer'iyet-i ahkâmına Şûrâ-yı Devlet ve meclis-i mahsûs-i vûkelâ kararlarıyla bi'l-istizân irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-südur buyurulmuş olan talimat	I/7	902	21 Cemâziyelâhîr 1320/ 24.09.1902
Emlâk ve arazi ferâğ ve intikâlâtında verilecek tapu senedâtından Hicâz demiryolu için istihsâl edilecek iâne hakkında irâde-i seniyye	I/7	906	22 Cemâziyelâhîr 1320/ 25.09.1902
Saltanât-ı seniyye şehbenderlerine mütedair 19 Receb 1298 tarihli nizamnâme-i dahilînin 38 ve 39. mevâdd-ı muaddeleleri	I/7	907	25 Cemâziyelâhîr 1320/ 28.09.1902
Trablusgarb ahalisinin hizmet-i askeriyesi müddetinin ta'dîli hakkında irâde-i seniyye-i husûsiyye	I/7	908	1 Receb 1320/ 03.10.1902
Jandarma ve zabtiye alayları ümerâ ve zâbitânından yerli veya yerli hükmünde bulunanların tahvîli ve mes'ûlen tebdîl olunacaklara harcırah verilmemesi hakkında irâde-i seniyye	I/7	909	5 Receb 1320/ 07.10.1902
Mîrî ormanları ile madenler üzerine tarh olunan techizât-ı askeriye tertibinin kemâkân ahzına devam olunması hakkında re'sen tebliğ olunan irâde-i seniyye	I/7	911	5 Receb 1320/ 07.10.1902

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
İcâr ve isticâr mukâvelenâmelerinin Hicâz demiryolu menfaatine tab' ve 1 kuruş fiatla fûruhtu ve bunların hâricinde olan sâir kont-ratoların mehâkim ve devâirce makbûl ve mûteber tutulmaması hakkında irâde-i seniyye	I/7	911	7 Receb 1320/ 09.10.1902
Yüzde 4 fâizli 1902 senesi gümrükler istikrâzı mukâvelenâmesi	I/7	913	26 Eylül 1318/ 09.10.1902
Hayvanât ihracı serbest kalmak üzere Memâlik-i şâhânenen çıkarılacak hayvanâtın kıymetlerine nisbetle yalnız % 1 gümrük resmi alınması hakkında irâde-i seniyye	I/7	918	12 Receb 1320/ 14.10.1902
Kâğıthâne menba sularının idare-i dâimesi için kaleme alınan talimat	I/7	920	2 Şa'bân 1320/ 03.11.1902
Defterdar, muhasebeci ve mal müdürlerinden mahall-i memuriyetlerinden infikâklerinde teçhizat-ı askeriye tertibi hesabının sûret-i rû'yetine ve bunlardan infisâl edenler hakkında olunacak muameleye dair irâde-i seniyye	I/7	923	9 Şa'bân 1320/ 10.11.1902
Köylerde fâili meçhûl harîk maddelerinde cârî kasâme usûlünün cehri ve badem ve armut ve fıstık bahçeleri ile kavaklara da teşmîli hakkında irâde-i seniyye	I/7	925	15 Şa'bân 1320/ 16.11.1902
Kireç ve kaldırım ve duvar taşları ile kiremit ve tuğla ve çanak gibi evânî-i tûrâbiye imaline mahsûs toprak ve kum ocaklarının sûret-i küşâdı hakkında irâde-i seniyye	I/7	927	17 Şa'bân 1320/ 18.11.1902
18 Muharrem 1309 tarihli ebniye kanununun 14. maddesine müzeyyel fıkârât-ı kanuniye	I/7	928	6 Ramazan 1320/ 06.12.1902
Mehâkim ve devâire verilecek istidanâmelerle merbûtâtından ve mükellefine verilecek vergi tezkirelerinden Hicâz demiryolu için 1 kuruş îâne ahzı ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	I/7	929	2 Ramazan 1320/ 02.12.1902
Hamidiye Hicâz demiryolu nikel madalyaları kordelalarının kırmızıya tahvîli hakkında irâde-i seniyye-i husûsiyye	I/7	931	4 Ramazan 1320/ 04.12.1902
Dersaâdet soğuk hava mahzenleri Osmânî anonim şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/7	931	6 Ramazan 1320/ 06.12.1902
Kaymakam ve müdürlerin usûl-i terfileri hakkında cârî kavâid ve usûlün ta'dîlatına dair irâde-i seniyye	I/7	939	27 Şevvâl 1320/ 26.01.1903

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Hüdâvendigâr vilâyetinde kâin ma'lûmü'l-esâmi nehir ve göllerin seyr-i sefâine kâbil bir hâle ifrâğ ile römorkaj usûlünce nakliyat icrâ ve iskeleler inşası hakkında imtiyâz mukâvelenâmesi	I/7	941	29 Şevvâl 1320/ 28.01.1903
18 Safer 1299 tarihli Zâbita-i saydiyye nizamnâmesinin 29. madde-i musahhahası	I/7	947	13 Şevvâl 1320/ 12.01.1903
Memurînin Mayıs maaşâtından Hicâz demiryolu mesârif-i inşâiyesi için tevkîf edilecek îâne hakkında irâde-i seniyye	I/7	947	4 Zilka'de 1320/ 02.02.1903
8 Zilhicce 1319 tarihli tahsil-i emvâl nizamnâmesinin 31. madde-i muaddelesi	I/7	948	5 Zilka'de 1320/ 03.02.1903
Gümrük tezkirelerinin Hicâz demiryolu menfaatine tab' ve birer kuruş fiatla fûruhtu ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	I/7	949	11 Zilka'de 1320/ 09.02.1903
Emlâk bey' ü şıra ve ferâğ bi'l-vefâ ilmühaberlerinin Hicâz demiryolu menfaatine tab' ve altmışar paraya fûruhtu ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	I/7	950	19 Zilka'de 1320/ 17.02.1903
Esnafla köşe sarrâflarına verilmekte olan tezkirelerin Hicâz demiryolu menfaatine tab' ve 1 kuruş fiatla fûruhtu hakkında irâde-i seniyye	I/7	951	27 Zilka'de 1320/ 25.02.1903
Ertuğrul nişânı nizamnâmesi	I/7	952	28 Zilka'de 1320/ 26.02.1903
Bağdat demiryolu imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/7	953	05.03.1903
Yüzde 4 fâizli Bağdat demiryolu birinci tertip istikrâz mukâvelenâmesi	I/7	988	6 Zilhicce 1320/ 05.03.1903
Bağdat demiryolu şirketinin nizamnâme-i dahilîsi	I/7	996	05.03.1903
Yüzde 4 fâizli 1903 senesi sayd-ı mahî istikrâz mukâvelenâmesi	I/7	1005	6 Zilhicce 1320/ 05.03.1903
Rumeli vilâyât-ı şâhânesi hakkındaki talimata zeylen tanzim olunup Kosova, Manastır ve Selânik vilâyetlerinde mevki-i icraya vaz'ı muktezâ-yı irâde-i seniyye-i hazret-i Pâdişâhîden bulunan talimatın 7. maddesi mûcibince vilâyât-ı mezkûre emvâlinin sûret-i kabz ve sarfına dair nizamnâme	I/7	1013	17 Zilhicce 1320/ 16.03.1903

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Amerika'da zuhûr eden Mormon mezhebinin Memâlik-i şâhânedede men'-i neşr hakkında irâde-i husûsiye	I/7	1015	18 Muharrem 1321/ 16.04.1903
Devlet-i aliyye ile Yunan hükûmeti beyninde 24 Mayıs-6 Haziran 1903 tarihinde akdolunan ticaret mukâvelenâmesi	I/7	1016	12.04.1903
Rumeli vilâyât-ı şâhânesine tayin olunan nâfia müdürlerinin vezâifine dair olup mer'iyet-i ahkâmına irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şeref-müteallik buyurulan talimat	I/7	1024	9 Safer 1321/ 07.05.1903
Harîr müsâbakaları talimatı mûcibince müstehakk-ı mükâfât görünen böcekçilere verilecek madalyanın darb ve imâli hakkında irâde-i seniyye	I/7	1027	12 Safer 1321/ 10.05.1903
Düyûn-i Umûmiye idaresine muhavvel harîr ve duhân a'şârı ile nüfus tezkirelerinin tâbi olduğu teçhizât-ı askeriye tertibi ve Ziraat Bankası vâridâtından teçhizât-ı askeriye sandığı ile Hicâz demiryoluna terk edilecek miktar hakkında irâde	I/7	1028	15 Rebî'ülevvel 1321/ 11.06.1903
Yüzde 4 fâizli 1904 senesi istikraz mukâvelenâmesi	I/7	1033	6 Rebî'ülevvel 1321/ 02.06.1903
Tahlîf usûlünün bilâ-istisna kâffe-i memurîn ve müstahdemîne teşmîli hakkında irâde-i seniyye	I/7	1039	19 Rebî'ülâhir 1321/ 15.07.1903
Ağnâm tâdat memurları tarafından verilecek ilmühaberler ile a'şâr mültezimleri ve emanet a'şâr memurları tarafından verilecek makbuz senetlerinin Hicâz demiryolu menfaatine tab'ı ve 1 kuruş fiatla fûruhtu ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	I/7	1040	20 Rebî'ülevvel 1321/ 16.06.1903
Mürûr tezkirelerinden Hicâz demiryolu îanesi olarak ikişer kuruş ahzı ve müteferriatı hakkında irâde-i seniyye	I/7	1041	20 Rebî'ülevvel 1321/ 16.06.1903
Hicâz demiryolu menfaatine mahsûs evrak-ı matbû'anın envâ'ı ile ahkâm-ı müteferriasını mutazammın irâde-i seniyye ve merbût pusula	I/7	1042	4 Rebî'ülâhir 1321/ 30.06.1903
Dersaâdet emlâk vergisi ile bakâyâsının maaş kuponu ile sûret-i tesviyesi hakkında irâde-i seniyye	I/7	1045	23 Rebî'ülâhir 1321/ 17.07.1903

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Rayak-Hama şimendifer hattının teminatı için Şam Akka ve Hama sancakları a'şârının tahsîsi hakkında irâde-i seniyye	I/7	1047	23 Rebî'ülâhir 1321/ 17.07.1903
İşretin ahâlî-i İslâmiye hakkında mem-nû'iyeti ile kâide-i tesettürün muhafazası hakkında irâde-i seniyye	I/7	1048	1 Cemâziyelevvel 1321/ 26.07.1903
Diyârbekir'de tesis olunacak Hamidiye Mekteb-i sanayi nizamnâmesi	I/7	1049	2 Cemâziyelevvel 1321/ 27.07.1903
Mamûlât-ı dâhiliyeden olan sade yağlarının temin-i muhafaza-i sâfiyetine dair nizamnâme	I/7	1058	10 Cemâziyelevvel 1321/ 04.08.1903
Cerâim-i siyasiyyede bulunan Bulgarların icrâ-yı muhâkemeleri için Manastır'da bir Mahkeme-i fevkalâde teşkiline dair	I/7	1059	23 Cemâziyelevvel 1321/ 17.08.1903
Hayvanât-ı ehliyye rûsûmunun ihdâsına dair irâde-i seniyye	I/7	1060	25 Cemâziyelevvel 1321/ 19.08.1903
Vergi-yi şahsî hakkında nizamnâme	I/7	1061	26 Cemâziyelevvel 1321/ 20.08.1903
Cerâim-i siyasiyyede bulunan Bulgarların icrâ-yı muhâkemeleri için Edirne ve Selânik'te dahi birer Mahkeme-i fevkalâde teşkiline dair irâde-i seniyye	I/7	1068	4 Cemâziyelâhir 1321/ 27.08.1903
Tevhid-i düyûn hakkındaki 28 Muharrem 1299 (8/20 Kânun-i evvel sene 1881) tarihli nizamnâmeye merbût kararname	I/7	1070	18 Cemâziyelâhir 1321/ 10.09.1903
Hayvanât-ı ehliyye rûsûmundan müstesna olanlar hakkında irâde-i seniyye	I/7	1077	23 Cemâziyelâhir 1321/ 15.09.1903
Emr-i ziraat ve felâhatin islâh ve terakkîsi maksadıyla sevk olunan dut fidanları ile emsâlinde teşhizat-ı askeriye tertibi alınmaması hakkında irâde-i seniyye	I/7	1080	2 Ramazan 1321/ 21.11.1903
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Teşkilât-ı mehkâm kanun-i muvakkatinin 31. madde-i muaddelesi	I/7	1080	20 Receb 1321/ 12.10.1903
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Usûl-i muhâkemât-ı cezaiyye kanun-i muvakkatinin 200. madde-i muaddelesi	I/7	1081	20 Receb 1321/ 12.10.1903

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Selânik, Kosova, Manastır, Edirne vilayâtındaki hayvanât-ı ehliyye rûsûmu hâsîlatının muvakkaten teşhizat-ı askeriyeye sandığına irsâl edilmeyerek mahallerince ihtiyacât-ı mübreme-i askeriyeye sarf ve i'tâsı hakkında irâde-i seniyye	I/7	1081	23 Receb 1321/ 15.10.1903
Yüzde 4 fâizli Bağdat demiryolu birinci tertip istikrâzına mütedair 20 Şubat 1318 ve 5 Mart 1903 tarihli mukâvelenâmenin 2. maddesiyle tashîh edilen 9 ve 13. maddeleri hakkında 1. mukâvele-i müzeyyele	I/7	1083	20 Eylül 1319/ 03.10.1903
Akarât-ı vakfiyeden rûsûm-i tenvîriyenin nisfen istifâsı hakkında irâde-i seniyye	I/7	1084	13 Şa'bân 1321/ 03.11.1903
28 Zilhicce 1274 tarihli Kanun-i cezanın 58 ve 166. maddelerine müzeyyel fıkârât-ı kanuniyye	I/7	1086	5 Şa'bân 1321/ 26.10.1903
Halkalı Ziraat ve Ormançılık Mekteb-i Âlîsi nizamnâmesi	I/7	1087	13 Şa'bân 1321/ 03.11.1903
Devlet-i aliyye ile Küba cezîresi hükûmet-i cedîdesi beyinde bir mukâvelenâme akdöluncaya değin Amerika konsoloslarının Kübalılar üzerinde hakk-ı himâyelerinin tasdîkine dair irâde-i seniyye	I/7	1090	13 Şa'bân 1321/ 03.11.1903
Vazife-i memuriyetlerinden dolayı taht-ı muhâkemeye alınacak memurîn-i mülkiyenin müstantık ve heyât-ı ithamiyece men'-i muhâkemelerine karar verilmeyip davanın muhâkemeten intâcı hakkında irâde-i seniyye	I/7	1092	17 Ramazan 1321/ 06.12.1903
Posta emanet memurlarına mahsûs kefâlet-nâmelerin mehâkimce emanet muamelesi makamına kâim olan posta paketi muamelâtına da şâmil tutulması hakkında irâde-i seniyye	I/7	1093	19 Şubat 1321/ 04.03.1906
Dâhilen sevk veya hârice ihraç olunan tuzlu balıklarla cirozlardan alınacak teşhizat-ı askeriyeye iânesiyle ihrâcât resminin kıymetleri üzerinden istifâsı hakkında irâde-i seniyye	I/7	1096	7 Şevvâl 1321/ 26.12.1903
Hendesehâne-i Mülkiye mezunlarının nisfinin muvazzafen ve muvakkaten Hamidiye Hicâz demiryolunda istihdamları hakkında karar-nâme	I/7	1098	7 Ramazan 1321/ 26.11.1903
Cebel-i Lübnan jandarma efrâdı için mahallince bir tekâüd sandığı teşkilî ve müteferriatı hakkında irâde-i seniyye	I/7	1098	30 Ramazan 1321/ 19.12.1903

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Selânik tramvaylarının müddet-i imtiyâziyesinin 35 sene daha temdüdi hakkında 22 Zilhicce 1306 tarihli mukâvelenâme-i aslıye müzeyyel madde-i munzama	1/7	1101	9 Şevvâl 1321/ 28.12.1903
Hamidiye Hicâz demiryolu menfaati için fûruht olunacak kibrit kutularına ilsâk edilecek alâmet-i fârika hakkında irâde-i seniyye-i hususiye	1/7	1102	15 Şevvâl 1321/ 03.01.1904
Hamidiye Hicâz demiryolu menfaatine mahsûs ve lokomotif resmini muhtevî pullardan mürekkep cüzdanlar tab' ve fûruhtu hakkında irâde-i seniyye-i husûsiye	1/7	1102	17 Şevvâl 1321/ 05.01.1904
Hayvanât-ı ehliyye için yalnız bu seneye mahsûs olmak üzere % 5 resm-i tahsil i'tâsiyla kefilli memurlar marifeti ile tahsili hakkında irâde-i seniyye	1/7	1102	15 Şevvâl 1321/ 03.01.1904
Kapları numaralı ve ikramiyeli sigara kâğıdı fûruhtu imtiyâzına dair mukâvelenâme	1/7	1103	21 Şevvâl 1321/ 09.01.1904
Rumeli vilâyât-ı selâsesi mukarrerât-ı ıslâhiyesini müeyyid mevâd hakkında Rumeli müfettişine gönderilecek talimat	1/7	1105	25 Şevvâl 1321/ 13.01.1904
İhdâs olunan birinci feriklik hakkında irâde-i seniyye	1/7	1108	29 Şevvâl 1321/ 17.01.1904
Jandarma nizamnâme-i hümayûnu	1/7	1109	14 Zilka'de 1321/ 01.02.1904
Ale'l-umûm eshâb-ı maaş makbuz senedâtının Hicâz demiryolu menfaatine tab' ve birer kuruş fiatla fûruhtu hakkında irâde-i seniyye	1/7	1168	24 Şevvâl 1320/ 23.01.1903
Nisvân-ı İslâmiyyenin mestûriyeti hakkındaki ahkâm-ı şer'iyyenin muhafazası hakkında irâde-i seniyye	1/7	1169	10 Zilka'de 1321/ 28.01.1904
Hicâz demiryoluna mahsûs olan madalyaları zâyî' edenlere yenilerinin i'tâsına ve alınacak harca dair irâde-i seniyye	1/7	1171	13 Zilka'de 1321/ 31.01.1904
Aşı nizamnâmesi	1/7	1171	14 Zilhicce 1321/ 01.03.1904
Aşı talimatı	1/7	1175	14 Zilhicce 1321/ 01.03.1904
Emlâk ve temettü vergisiyle bedel-i askerîlerini sene nihâyetine kadar tesviye edenlerden % 5 tenzîlât icrâsı hakkında irâde	1/8	1	7 Ramazan 1319/ 18.12.1901

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Nâhiye müdürleriyle kaza kaymakamlarının terfi-i sınıf imtihanları hakkında irâde-i seniyye	I/8	4	23 Ramazan 1321/ 13.12.1903
Osmânî, Mecidî ve şefkat nişan-ı hümâyûnları için yazılacak berât-ı âlîler kuyûd ve muamelâtının temîn-i inzibatı hakkında talimat	I/8	15	23 Muharrem 1322/ 09.04.1904
Devlet-i aliyye ile Bulgaristan emâreti beyrinde mün'akid itilâfnâme	I/8	16	25 Muharrem 1322/ 11.04.1904
1320 senesi bütçesi hakkında müttehaz mukarrerâta dair irâde-i seniyye	I/8	18	19 Safer 1322/ 05.05.1904
Resm-i damga kanunu	I/8	22	25 Safer 1322/ 11.05.1904
Filokseralı mahallerde Amerika asma çubuklarıyla tesis ve tecdîd edilen bağların on sene müddetle öşür ve vergiden ve kezâlik filokseralı mahallerde yerli asmaları ile tesis edilmiş veya edilecek olup kışın elli gün kadar su altında bulundurulacak olan bağların yine on sene müddetle yalnız öşürden ma'füviyetleri hakkında talimat	I/8	54	1 Rebî'ülevvel 1322/ 17.05.1904
Hicâz demiryolu evrak-ı mahsûsasına tahrîri muktazi hususâtı evrak-ı âdiyye yazanlarla buna iğmaz eyleyen memurlardan alınacak cezâ-yı nakdî ve mütefferiatı hakkında irâde-i seniyye	I/8	61	16 Rebî'ülevvel 1322/ 01.06.1904
Emlâk ve arazi-yi mahlûleyi ihbar edenlere mahlûlat-ı vakfiye usulüne tevfiқан ihbariye i'tâsı hakkında irâde-i seniyye	I/8	62	8 Rebî'ülâhir 1322/ 22.06.1904
Kakodilat dö sud nam ecza ile siyanür dö potasyum nâm semm-i kâtîlin men'-i ithâl ve fûruhtu hakkında irâde-i seniyye	I/8	66	12 Rebî'ülâhir 1322/ 26.06.1904
Devâir-i resmiyede 50 kuruş ve daha ziyâde masraf senedâtının Hicâz demiryolu menfaatine tab' ve fûruhtu hakkında irâde-i seniyye	I/8	69	15 Rebî'ülâhir 1322/ 29.06.1904
Defter-i Hakanî Nezâreti'nce istîfâ kılınmakta olan hâsîlat-ı mütenevviadan memurîn-i icraiyye ve tahsiliyyeye verilmekte olan aidatın enva ve nisbetlerinin sûret-i hesabı hakkında irâde-i seniyye	I/8	70	27 Rebî'ülâhir 1322/ 11.07.1904
25 Safer 1322 tarihli resm-i damga kanununun 51. maddesinin 2. fıkrasının tay ve muafiât cetvelinin 54 numaralı fıkrasının tashîhi hakkında irâde-i seniyye	I/8	71	19 Rebî'ülâhir 1322/ 03.07.1904

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Nafaka davalarına dair taşralarda Rum piskoposhânelerince verilip Patrikhânenin tasdîkine muhtaç olmayan kararların devâir-i icrâiyyece infâzı hakkında irâde-i seniyye	I/8	73	3 Cemâziyelâhir 1322/ 15.08.1904
Cerâim-i şahsiyeden dolayı müştekâ anlı rüesâ-yı rûhâniye aleyhindeki deâvî-i cezaiyyenin memurîn-i devlet hakkında cârî usûle tevfiķan mehâkim-i adliyede rü'yeti hakkında irâde-i seniyye	I/8	76	5 Cemâziyelâhir 1322/ 17.08.1904
Hamidiye Hicâz demiryolu memurîn ve müstahdemînine mahsûs tekâüd nizamnâmesi	I/8	77	16 Cemâziyelâhir 1322/ 28.08.1904
1299 senesi nihayetine kadar olan bakâyâ ve matlûbât-ı emîriyyenin affı hakkındaki müsaadenin daire-i şumûlüne dair irâde-i seniyye	I/8	81	10 Receb 1322/ 20.09.1904
Dersaadet-Köstence kablosu imtiyâz mukâvelenâmesiyle el-Ariş'e kadar temdît edilecek hat hakkında mukâvelenâme	I/8	82	27 Receb 1322/ 07.10.1904
Islah-ı umûr-i mâliye için teşķil buyurulan komisyon-i âlûnin vezâifini hâvî talimat	I/8	90	3 Şa'bân 1322/ 12.10.1904
23 Rebî'ülâhir 1301 tarihli Âsâr-ı atîka nizamnâmesinin 17. madde-i muaddelesi	I/8	92	7 Şa'bân 1322/ 16.10.1904
Ecnebi piyangolarını satanların promes nizamnâmesi mücibince te'dîbi hakkında irâde-i seniyye	I/8	93	7 Şa'bân 1322/ 16.10.1904
Askerî trenlerinde pişdâr sûretiyle tahrîk ettirilen lokomotiflerin ücretleri hakkında irâde-i seniyye	I/8	95	9 Şa'bân 1322/ 18.10.1904
Dâhilde bir iskeleden diğeri iskeleye imrâr olunacak ale'l-umûm yaş sebzenin gümrük resminden istisnâsı hakkında irâde-i seniyye	I/8	97	23 Şa'bân 1322/ 01.11.1904
8 Zilhicce 1319 tarihli tahsil-i emvâl nizamnâmesinin 41. madde-i muaddelesi	I/8	98	2 Ramazan 1322/ 10.11.1904
Müskirât resm-i mîrîsine mütedair selh-i Ramazan 1298 tarihli nizamnâmenin 4. madde-i muaddelesi	I/8	99	6 Ramazan 1322/ 14.11.1904
Memâlik-i şâhâne imal olunan biralardan alınacak resm-i mîrînin sûret-i tahsili hakkında talimat	I/8	100	6 Ramazan 1322/ 14.11.1904

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Galata Beyoğlu beyninde tahte'l-arz demiryolu imtiyâzının temdîdine dair mukâvelenâme	I/8	102	27 Ramazan 1322/ 05.12.1904
Hamidiye Hicâz demiryolunun işletme idaresinde bulundurulacak heyet-i sıhhiyenin vezâifine ve işletme memurîn ve müstahdemîn-i muvazzafa ve muvakkatesinin mükellefiyetleriyle heyet-i sıhhiyeden hakk-ı istifadelerinin derecâtına dair nizamnâme	I/8	107	6 Şevvâl 1322/ 13.12.1904
Etfâl-i yetime mahsûs leyfî Kız Sanayi Mektebine iki taksitte 7.5 lira alınmak şartıyla evlâd-ı ağniyâdan nehârî tâlibât kabûlû hakkında irâde-i seniyye	I/8	109	12 Şevvâl 1322/ 19.12.1904
Hazine-i devlete ait muhâkemât için şehâdetnâmeli dava vekili bulunmayan mahallerde veya şehadetnâmesiz dava vekili istihdâmına mecburiyet göründükde bunlara verilecek ücretin taraf-ı hasımdan tesviye olunmak üzere ilâmâta derci hakkında irâde-i seniyye	I/8	111	19 Şevvâl 1322/ 26.12.1904
Hayvanât-ı ehliyyenin tadâdıyla resminin cibâyetine dair talimat	I/8	115	22 Şevvâl 1322/ 29.12.1904
Sinîn-i sâbıkâ ile 1320 senesi Dersaâdet emlâk vergisine mukabil sûret ve sergilerin tarz-ı kabul ve mahsubu hakkında irâde-i seniyye	I/8	126	26 Şevvâl 1322/ 02.01.1905
Selânik, Manastır ve Edirne vilâyetlerinde müteşekkil mehâkim-i fevkalâdeden verilen idam hükümlerinin hemen icrası hakkında irâde-i seniyye	I/8	128	17 Şevvâl 1322/ 24.12.1904
Memurîn-i mâliyenin sûret-i intihâbât ve terakkiyâtı hakkında nizamnâme	I/8	128	2 Zilka'de 1322/ 08.01.1905
Devâir-i resmiyyeye tevdi olunan evraka mukâbil eshâbına verilecek numara pusulalarının Hicâz demiryolu menfaatine tab'ı ve yirmişer paraya satılması hakkında irâde-i seniyye	I/8	132	7 Zilka'de 1322/ 13.01.1905
Devâir-i resmiyyece icra kılınan münâkasa ve müzâyede kâimelerinin Hicâz demiryolu menfaatine tab'ı ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	I/8	133	8 Zilka'de 1322/ 14.01.1905

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
19 Cemâziyelâhîr 1296 tarihli Usûl-i muhâkeme-i hukukiyye kanun-i muvakkatinin 252. madde-i muaddelesi	I/8	135	19 Zilka'de 1322/ 25.01.1905
Teşkîlat-ı mehâkim kanun-i muvakkatinin 23 Şevvâl 1304 tarihli 4. fasl-ı muaddelinin 8. madde-i muaddelesi	I/8	136	19 Zilka'de 1322/ 25.01.1905
Memâlik-i şâhânede keşide olunacak telgrafnâmelerde kısa adres istimal edenlerden alınacak ücret hakkında irâde-i seniyye	I/8	137	22 Zilka'de 1322/ 28.01.1905
24 Muharrem 1297 tarihli Memurîn kefâlet nizamnâmesinin 3. madde-i muaddelesi	I/8	139	27 Zilka'de 1322/ 02.02.1905
Cerâim-i siyasiyede bulunan Bulgarların icrâ-yı muhâkemeleri için Kosova'da bir Mâhkeme-i fevkalâde teşkîli hakkında irâde	I/8	139	2 Zilhicce 1322/ 07.02.1905
Memâlik-i şâhâne gaz depolarının hazine-i mâliyyeye devri ve depolara vaz' edilecek gaz ve mevâdd-ı müştaile-i sâireden alınacak ücret hakkında irâde-i seniyye	I/8	141	7 Zilhicce 1322/ 12.02.1905
5 Rebûlevvel 1320 tarihli Nüfus nizamnâmesinin 62. madde-i muaddelesi	I/8	143	11 Zilka'de 1322/ 17.01.1905
Memâlik-i mahrûse-i şâhâne postaneleri arasında teâtî olunacak posta paketleri hakkındaki nizamnâmeyi ta'dîlen kaleme alınan nizamnâme	I/8	145	23 Zilhicce 1322/ 28.02.1905
Tevhîd-i mubayaât hakkında irâde-i seniyye	I/8	153	29 Zilhicce 1322/ 06.03.1905
Selânîk, Kosova ve Manastır vilâyât-ı selâsesi vâridât ve mesârifâtının sûret-i ahz ve sarfı hakkında nizamnâme	I/8	157	24 Zilhicce 1322/ 01.03.1905
Anadolu şimendiferiyle Dersaadet'e vürûd edecek zehâirden kile resmi ahzından sarfı nazar edilmesi hakkında irâde-i seniyye	I/8	161	12 Muharrem 1323/ 19.03.1905
Rumeli vilâyât-ı selâsesi vâridât ve mesârifinin ahz ve sarfı için Bank-ı Osmânî'ye verilecek komisyon hakkında irâde-i seniyye	I/8	165	15 Muharrem 1323/ 22.03.1905
Avusturya ve Macaristan ile Yunanistan arasında tarîk-i Osmânî ile teâtî olunan telgrafnâmelerden alınan hisse-i imrâriyenin tenzîli hakkında irâde-i seniyye	I/8	167	23 Muharrem 1323/ 30.03.1905

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
25 Ramazan 1308 tarihli Liyâkat madalyası nizamnâmesinin nisvâna dahi teşmîli hakkında nizamnâme-i mezkûra müzeyyel mevâdd-ı nizâmiye	I/8	168	27 Muharrem 1323/ 03.04.1905
Bakâyânın tetkik ve tahsili hakkında talimat	I/8	169	2 Safer 1323/ 07.04.1905
A'şârın arazi üzerinden sûret-i istîfâsını mübeyyin talimat	I/8	180	2 Safer 1323/ 07.04.1905
Tabiiyet kaleminden alınması lâzım gelen rûsûmu mübeyyin 1 Mart 1299 tarihli tarifeyi muaddil tarife	I/8	188	4 Safer 1323/ 09.04.1905
Techizat-ı askeriye tertibinin mâ-vuzia-lehinin gayriye sarfının memnû'iyeti hakkında irâde-i seniyye	I/8	189	7 Safer 1323/ 12.04.1905
Yüzde 4 fâizli 1905 senesi techizat-ı askeriye istikraz mukâvelenâmesi	I/8	191	11 Safer 1323/ 16.04.1905
14 Şa'bân 1299 tarihli tarife-i şehbenderînin 5. madde-i muaddelesi	I/8	199	13 Safer 1323/ 18.04.1905
Mekteb-i Mülkiye-i şâhâne mezunlarının maiyet memuriyetleriyle kazâ kaymakamlıklarına tayinleri emrinde müttehad usul hakkında irâde-i seniyye	I/8	200	17 Safer 1323/ 22.04.1905
İcarât ve matlûbât-ı evkâfın tahsili-i emvâl nizamnâmesi mücibince fakat memurîn-i vakfiye cânibinden tahsili hakkında irâde-i seniyye	I/8	205	17 Safer 1323/ 22.04.1905
Mıntika nizamnâmesi	I/8	207	22 Safer 1323/ 27.04.1905
Rum eşkiyasının Rumeli vilâyât-ı şâhânesi mehâkim-i fevkalâdesinde icrâ-yı muhakemeleri hakkında irâde-i seniyye	I/8	217	25 Safer 1323/ 30.04.1905
1320 Senesi nihâyetine kadar olan dünyûnun tesviyesi için tahvîlât ihracı ve memurîn maaşatından vergi-yi şahsî alınması maddelerinden sarfınazar olunması hakkında irâde-i seniyye	I/8	217	1 Reb'ülâhir 1323/ 06.05.1905
Yüzde 4 fâizli 1901-1905 senesi istikrâzı mukâvelenâmesi	I/8	229	08.05.1905
Yüzde 4 fâizli 1904 senesi istikrâzının 4-17 Eylül 1319 [1903] tarihli mukâvelenâmesine zamîmeten tanzim olunan mukâvelenâme	I/8	237	08.05.1905

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Memâlik-i şâhâne mahsulü tömbekinin bir kilosundan duhân Reji idaresince 4 kuruş resim ahzı hakkında irâde-i seniyye	I/8	238	4 Rebî'ülevvel 1323/ 09.05.1905
Vilâyât-ı şâhâne teçhizat-ı askeriye tertibi ve hayvanât-ı ehliye rûsûmu ve Hicâz demiryolu îanesi muamelat ve hesabâtının sûret-i teftîşi hakkında irâde-i seniyye	I/8	240	16 Rebî'ülevvel 1323/ 21.05.1905
Sisam cezîresi Meclis-i umûmî ve meclis-i idare azası ile belediye memurları müddet-i intihâbiyyelerinin ta'dîli hakkında irâde-i seniyye	I/8	241	26 Rebî'ülevvel 1323/ 31.05.1905
Rumelide âsâr-ı cürümden olan kan lekelerinin tahlîli için tahlîli lâzım gelen eşyanın muvakkaten Selânik Gurebâ Hastanesi tahlilhânesine irsâlî hakkında irâde-i seniyye	I/8	243	23 Rebî'ülevvel 1323/ 28.05.1905
Gümrüklerce icra edilecek muayene-i sıhhiye nizamnâmesi	I/8	245	29 Rebî'ülevvel 1323/ 03.06.1905
Eshab-ı servetten olan muhâcirîn'in kendi akçalarıyla aldıkları emlak ve arazinin iki sene vergiden muafiyeti hakkında irâde-i seniyye	I/8	250	3 Rebî'ülâhir 1323/ 07.06.1905
İngiltere, Almanya, Belçika ve Felemenk'ten Hocabey kablo su tarikiyle Memâlik-i şâhâneye gelecek telgrafnâmelerden hükûmet-i seniyyeye ait hisse-i ücretin tenzili hakkında irâde-i seniyye	I/8	251	3 Rebî'ülâhir 1323/ 07.06.1905
1321 Bütçesinde husûl-i tevâzün için vergi-yi şahsî tesisi, arzu hallerden kaydiye ve mesâkin ve akar vergi tezâkirinden esmân-ı nisbiyye ahzı, ihtira beratlarıyla alâmet-i fârîka rûsûmunun taz'if, a'sârın maktuiyete rabtı usulünün tedricen tamim ve bedel-i askerînin 50 kuruşa iblâğiyile ittihaz edilecek bazı tedâbir-i tasarrufiyye hakkında irâde-i seniyye	I/8	253	18 Rebî'ülâhir 1323/ 22.06.1905
Vergi-yi şahsî hakkında talimat	I/8	259	16 Cemâziyelevvel 1323/ 19.07.1905
A'sâr nizamnâmesi	I/8	263	18 Rebî'ülâhir 1323/ 22.06.1905
Dersaadet Ticaret-i bahriye mahkemesinin deâvî-i ticariye-i berriyyeyi rû'yet'e salahiyet-i munzamması hakkında irâde-i seniyye	I/8	293	11 Cemâziyelâhir 1323/ 03.08.1905

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Demiryolların usûl-i zâbitasına dair 8 Safer 1284 tarihli nizamnâmenin 2. maddesine müzeyyel fikirât-ı nizâmiye	I/8	294	14 Cemâziyelâhir 1323/ 16.08.1905
Devlet-i aliyye ile Bulgaristan emâreti beyinde posta ve telgraf muamelatına dair mün'akid sûret-i tesviye	I/8	295	14 Cemâziyelâhir 1323/ 16.08.1905
Menâfi sandıklarından Ziraat Bankası'na müdevver matlûbât-ı atîka bakâyâsının affı hakkında irâde-i seniyye	I/8	300	27 Cemâziyelâhir 1323/ 29.08.1905
Yemen madalyası hakkında irâde-i seniyye-i hususiye	I/8	302	18 Receb 1323/ 18.09.1905
11 Şevvâl 1286 tarihli orman nizamnâmesinin 23, 36 ve 52. mevâdd-ı muaddelesi	I/8	302	19 Şa'bân 1323/ 18.10.1905
Nâhiyelerde verilecek istidanâmelerin ve jandarma neferâtıyla aceze ve muhâcirînin arzuhal kaydiyesinden muafiyetleri hakkında irâde-i seniyye	I/8	303	23 Şa'bân 1323/ 22.10.1905
Rumeli vilâyât-ı şâhânesi umûr-i mâliyesi hakkında nizamnâme	I/8	305	24 Şevvâl 1323/ 21.12.1905
Muhâcirîn-i İslâmiye komisyon-i âlîsinin sûret-i teşkîline ve vezâif ve selâhiyetine dair nizamnâme	I/8	309	24 Şevvâl 1323/ 21.12.1905
Dersaadet ve Rumeli sevâhilinden Anadolu'nun vilâyât-ı malûmesine sevk olunan ve ba'demâ gönderilecek olan muhâcirînin icrâ-yı iskanları emrinde vali ve mutasarrıf ve iskan memurları ve vilâyât ve elviye merkezlerinin idare komisyonları ve kazâ kaymakamlarıyla mezkûr komisyonlar şubelerinin sûret-i hareketlerini mübeyyin tanzim olunan talimat	I/8	313	24 Şevvâl 1323/ 21.12.1905
İskan olunacak muhâcirînin zürra' takımına arazi i'tâsı hakkında talimat	I/8	322	24 Şevvâl 1323/ 21.12.1905
Bulgaristan hatt-ı imtiyâzından Bulgar eşkiyası tecavüzâtının sûret-i men'ıyla Rumeli vilâyâtında Bulgar erbâb-ı şekâvetinin derdest ve isti'sâlinde sûret-i hareketi mübeyyin talimat	I/8	323	2 Zilka'de 1323/ 28.12.1905
18 Zilhicce 1304 tarihli Maâdin nizamnâmesiyle 25 Rebûlâhir 1308 ve 10 Safer 1319 tarihli mevâdd-ı muaddele ve müzeyyelesini muaddil mevâdd-ı nizâmiye	I/8	327	21 Zilka'de 1323/ 16.01.1906

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Muhâcirîn talimatı	I/8	333	26 Zilka'de 1323/ 21.01.1906
Ezhârından ıtır istihraç etmek için Memâlik-i şâhânede yetiştirilecek akasya ve emsâlinin on sene öşürden affı hakkında irâde-i seniyye	I/8	337	26 Zilka'de 1323/ 21.01.1906
İnöz iskelesinde belediyece istifâ olunacak ithâlât ve ihracât rûsûm-i muvakkatesi hakkında irâde-i seniyye ve tarife	I/8	338	28 Zilka'de 1323/ 23.01.1906
Mesârif-i tahrîriyenin kemâkân kıyem-i emlâkten binde bir ve temettüât-ı esnaftan yüzde yarım hesabıyla ahzı hakkında irâde	I/8	344	28 Zilka'de 1323/ 23.01.1906
İskan-ı muhâcirîn için Ziraat Bankası'nca tertip olunan piyango hakkında nizamnâme	I/8	345	30 Zilka'de 1323/ 25.01.1906
Umûm askerî mütekâidîn ve eytâm ve erâmilî kanunnâme-i hümayûnu	I/8	349	18 Zilhicce 1323/ 12.02.1906
Resm-i damga kanunu	I/8	369	25 Zilhicce 1323/ 19.02.1906
Dersaâdet'te kâin müberrât-ı vakfiye heyet-i keşfiyyesine dair nizamnâme	I/8	417	2 Muharrem 1324/ 26.02.1906
Vergi-yi şahsînin tarhı hakkındaki usulün ta'dîline dair irâde-i seniyye	I/8	427	12 Muharrem 1324/ 08.03.1906
Memurîn-i rûsûmiyenin usul-i intihâbiyesi hakkında nizamnâme	I/8	431	15 Muharrem 1324/ 11.03.1906
Dersaâdet mekâtib-i âliye-i idâdiyesine tayin olunan müdür-i sânilerin vezâifine dair nizamnâme	I/8	434	15 Muharrem 1324/ 11.03.1906
Evvelce ta'dîl edilmiş olan 17-29 Ağustos 1315/1899 tarihli Bank-ı Osmânî imtiyâz mukâvelenâmesini muaddil mukâvelenâme	I/8	435	27 Safer 1324 ⁸⁶ /21.04.1906
Maâdin nizamnâmesi	I/8	439	14 Safer 1324/ 08.04.1906
Sinîn-i sâbıkaya ait düyûn-i emîriyenin sûret-i tesviyesi hakkında irâde-i seniyye	I/8	461	26 Muharrem 1324/ 22.03.1906
Sigorta muamelatına dair Ticaret-i berriye kanununa müzeyyel mevâdd-ı kanuniye	I/8	463	29 Muharrem 1324/ 25.03.1906
Rûsûmât heyet-i teftişiyesi vezâifine dair nizamnâme	I/8	467	29 Muharrem 1324/ 25.03.1906
Memâlik-i mahruse-i şâhânede ifâ-yı muamele etmekte olan ecnebi anonim şirketleriyle sigorta kumpanyaları hakkında nizamnâme	I/8	470	29 Muharrem 1324/ 25.03.1906

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Devlet-i aliyye-i Osmâniye'nin 1322 senesi muvâzene-i umûmiyesi	I/8	476	6 Safer 1324/ 31.03.1906
Terkîn-i kuyûdu mahallerine mevdu' bakâyâyâ ait teşhizat-ı askeriye tertibi hakkında olunacak muamele hakkında irâde-i seniyye	I/8	494	14 Safer 1324/ 08.04.1906
7 Şevvâl 1285 tarihli Tabiiyyet kanununa müzeyyel bazı mevadd-ı mühimme	I/8	495	16 Safer 1324/ 10.04.1906
İskan-ı muhâcîrîne mahsûs olmak üzere Ziraat Bankası'nca mürettep piyangodan maada sair piyangoların men'i hakkında irâde-i seniyye	I/8	498	16 Safer 1324/ 10.04.1906
Beslemek şartıyla ferâğ olunan musakkafât ve müstegallât-ı mevküfede şarta adem-i riayet iddialarının kemakân Mahkeme-i teftişçe rû'yeti ve fâriğden evvel mefrûğun lehin vefatı vukuunda bunların fâriğa iadesi hakkında irâde-i seniyye	I/8	500	18 Safer 1324/ 12.04.1906
Dersaâdet ile Budapeşte arasında Bulgaristan ve Sırbistan tarihiyle doğru bir hatt-ı telgraflı tesisi hakkında Macaristan ile mümza zabıtnâme	I/8	503	13/26.10. 1905
7 Zilhicce 1322 tarihli ağnâm talimatının 38. madde-i muaddelesi	I/8	505	26 Safer 1324/ 20.04.1906
Âsâr-ı atîka nizamnâmesi	I/8	506	29 Safer 1324/ 23.04.1906
Umûm emvâl-i eytâmın sûret-i idaresi hakkında ta'dîlen kaleme alınan nizamnâme	I/8	515	4 Rebî'ülevvel 1324/ 28.04.1906
Vergi-yi şahsînin tarh ve tahsiline dair talimat	I/8	549	22 Rebî'ülevvel 1324/ 18.05.1906
Harîr tohumu istihsâl ve fûruhtuna dair nizamnâme	I/8	556	29 Rebî'ülevvel 1324/ 23.05.1906
Böcekhanelerle harîr tohumu muayenehaneleri için tayin kılınacak teftiş memurlarının sûret-i tayinleriyle alacakları maaş ve ifâ edecekleri vezâifi mübeyyin Ziraat Nezâreti ile Düyûn-i Umûmiye idaresi beyinde tekarrür eden nizamnâme-i dahilî	I/8	559	29 Rebî'ülevvel 1324/ 23.05.1906
Tohum istihsâli için böcek besleyenler tarafından tatbiki lâzım gelen usûl ve kavâid hakkında talimat	I/8	562	29 Rebî'ülevvel 1324/ 23.05.1906

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Emniyet Sandığı'na merhûn olup da inde'l-müzâyede bedel-i lâyıknı bulmayan emlâkın Sandık namına sûret-i tefevvüzü ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	1/8	563	4 Rebî'ülevvel 1324/ 28.04.1906
Tahvîlât-ı mümtâzenin mübâdelesi hakkında mukâvelenâme	1/8	564	28 Rebî'ülevvel 1324/ 22.05.1906
Tahvîlât-ı mümtâzenin mübâdelesi hakkında kararname	1/8	566	28 Rebî'ülevvel 1324/ 22.05.1906
18 Safer 1299 tarihli Zâbita-i saydiyye nizam-nâmesinin 27. maddesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	1/8	568	2 Cemâziyelevvel 1324/ 25.06.1906
Demiryollarının usûl-i zâbitasına dair 8 Safer 1284 tarihli nizamnâmenin 4. maddesine ilave olunan fıkra	1/8	569	2 Cemâziyelevvel 1324/ 25.06.1906
Gaz depolarının kemâkân belediyelere iadesiyle gaz sandıklarından alınan üçürâtın tenzîli ve belediyelere ait zebhiye ve kantar rûsûmunun da kısmen ve mukabeleten mâliyyeye alınması hakkında irâde-i seniyye	1/8	569	9 Cemâziyelevvel 1324/ 02.07.1906
Müze-i hümayûn için ebniye kalfalarıyla dülgere, taşçı ve emsâli esnaf ve rençber ve inşaat ve tamirat tezkirelerinden alınacak resm-i munzam hakkında irâde-i seniyye	1/8	571	19 Cemâziyelevvel 1324/ 12.07.1906
Ceza kanununun 58. maddesinin ikinci zeyli makamına kâim fıkârât-ı kanuniye	1/8	573	24 Cemâziyelevvel 1324/ 17.07.1906
Eshâm ve Tahvîlât Borsası nizamnâmesi	1/8	575	15 Cemâziyelâhir 1324/ 06.08.1906
Borsa muamelatı resmine dair nizamnâme	1/8	592	15 Cemâziyelâhir 1324/ 06.08.1906
Li-eclî't-tahkikat işten el çektilirip de bilâhare infisâli vukubulan memurînden berâetleri tebeyyün edenlere tarih-i azillerine kadar nisf maaş'î tâtî hakkında irâde-i seniyye	1/8	600	20 Cemâziyelâhir 1324/ 11.08.1906
İlel-i sâriyye karşı ittihaz olunacak tedâbir-i te-haffuziyye ve tathîrât-ı fenniye ile heyât-ı sıhiyye ve belediye ve etibbâ-yı husûsiyenin ve tebhîrhâne memurlarının vezâifine dair nizamnâme	1/8	602	1 Receb 1324/ 21.08.1906
Trablusgarb, Tunus, Cezâyir ve Tanca da-hil olmak üzere Avrupa ve Avrupa'dan transit olarak Mısır ve Halfa tarikiyle hita-i Hicâziye ve Musavva ve tevabii ve Habeşistan arasında tarik-i Osmani'den teâtî olunacak telgrafnâmelerin el-Ariş'e kadar tenzîl-i üçürâtı hakkında	1/8	618	26 Rebî'ülevvel 1324/ 20.05.1906

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Muhaberat-ı telgrafiye tarife-i dahiliyesinin hadd-i asgariye müteallik ahkâmının Hicâz hattı vesâtiyle cereyan eden muhaberatı hakkında da mer'iyetine dair irâde-i seniyye	I/8	620	8 Cemâziyelevvel 1324/ 01.07.1906
Makamât-ı resmiyyeye verilmekte olan arzuhaller için muhdes kaydiye resminin ilgâsı hakkında irâde-i seniyye	I/8	622	17 Receb 1324/ 06.09.1906
Memâlik-i ecnebiyeye gönderilmek üzere dâhilen bir iskeleden diğerine gönderilecek eşyâdan mürettep olan % 2 teçhizat-ı askeriye tertibinin % 1'inin nakden ve diğer % 1'inin seneden ahzı hakkında irâde-i seniyye	I/8	624	23 Receb 1324/ 12.09.1906
Memurînin tercüme-i hâl varakalarına rabtolunacak evrak-ı müsbitte sûretlerinin Hamidiye Hicâz demiryolu iânesine mahsûs kıymetli yalnız bir varakaya cevaz-ı tahrîri hakkında irâde-i seniyye	I/8	625	27 Receb 1324/ 16.09.1906
Tarîk mükellefiyeti bakâyâsından 1322 senesi nihâyetine kadar bedelen ve bedenen îfâ-yı mükellefiyet edeceklerin cezadan afları hakkında irâde-i seniyye	I/8	627	7 Şa'bân 1324/ 26.09.1906
Taşra memurîn-i vakfiyesinin keyfiyet-i imtihan ve intihâblarıyla tayin ve terakkileri hakkında nizamnâme	I/8	628	18 Şa'bân 1324/ 07.10.1906
Devâir-i belediyece ihdâs olunacak gaz depolarına dair nizamnâme	I/8	632	29 Şa'bân 1324/ 18.10.1906
Dersaâdet tramvayının tevsi-i hutût ve temdîd-i müddet-i imtiyâziyesi hakkında mukâvelenâme	I/8	633	15 Zilkâ'de 1324/ 31.12.1906
Filokseradan kurumu mahvolan arazi on sene zarfında ihyâ edilmediği halde müstehakk-ı tapu olması hakkında irâde	I/8	637	18 Safer 1324/ 12.04.1906
Aydın vilâyeti jandarma alayının sûret-i tensik ve ıslâhı hakkında talimat	I/8	638	21 Zilhicce 1324/ 04.02.1907
Aydın vilâyeti ve Midilli sancağı a'şâr nezâretinin vezâifine mahsûs talimattır	I/8	641	24 Zilhicce 1324/ 07.02.1907
İşkodra pazarında fûruht edilmek üzere getirilen cüziyyü'l-miktar meyva ile sarmısak ve peynir gibi mahsûlât ve mamulât-ı dâhiliyeden teçhizat-ı askeriye tertibi alınmaması hakkında irâde-i seniyye	I/8	644	24 Zilhicce 1324/ 07.02.1907

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
24 Şa'bân 1285 tarihli Mekteb-i sanayi-i şâhâne nizamnâmesine müzeyyel madde-i mahsûsa-i nizâmiye	I/8	645	7 Muharrem 1325/ 20.02.1907
Bu kere ta'dîlen kaleme alınan Bâbiâlî Teshîlât Sandığı nizamnâmesi	I/8	645	13 Muharrem 1325/ 26.02.1907
Muamelât-ı rûsûmiyye dair talimat-ı mahsûsa	I/8	648	15 Muharrem 1325/ 28.02.1907
Hayvanât-ı ehliyye rûsûmunun ta'dîli hakkında irâde-i seniyye	I/8	652	4 Safer 1325/ 19.03.1907
Vergi-yi şahsînin tarhı hakkındaki usûlû muaddil irâde-i seniyye	I/8	655	5 Safer 1325/ 20.03.1907
Vergi-yi şahsî ile hayvanât-ı ehliyye resminin lâğvı hakkında irâde-i seniyye-i husûsiye	I/8	657	8 Safer 1325/ 23.03.1907
26 Zilkâ'de 1323 tarihli iskan-ı muhâcirîn talimatının 10 ve 11. maddelerinin tayyi hakkında irâde-i seniyye-i hususiye	I/8	657	17 Safer 1325/ 01.04.1907
Temettü vergisi nizamnâmesi	I/8	658	25 Safer 1325/ 09.04.1907
28 Zilhicce 1274 tarihli Ceza kanununun 156. maddesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/8	664	25 Safer 1325/ 09.04.1907
Teşkilât-ı mehâkim kanun-i muvakkatinin 2 Temmuz 1303 tarihli 4. fasl-ı muaddelinin 4 ve 5. mevâdd-ı muaddelesi	I/8	665	4 Rebî'ülevvel 1325/ 17.04.1907
Polis nizamnâmesi	I/8	666	5 Rebî'ülevvel 1325/ 18.04.1907
Yüzde 3 gümrük resm-i munzammi hakkında Düvel-i sitte-i muazzama ile imza olunan itilafnâme	I/8	692	9 Rebî'ülevvel 1325/ 22.04.1907
Yüzde 3 gümrük resm-i munzammına dair Almanya ile mün'akid 26 Ağustos 1890 tarihli ticaret muahedesine müzeyyel mukâvelenâme	I/8	695	9 Rebî'ülevvel 1325/ 22.04.1907
18 Rebî'ülâhir 1323 tarihli a'sâr nizamnâmesinin 59. maddesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/8	697	24 Rebî'ülevvel 1325/ 07.05.1907
Hıtta-i Yemaniye'de tuz fiatının iki sene müddetle muvakkaten tenzîli hakkında irâde-i seniyye	I/8	697	20 Rebî'ülâhir 1325/ 02.06.1907
Mâlîye müfettişlerine dair talimat	I/8	700	27 Rebî'ülâhir 1325/ 09.06.1907

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
23 Zilhicce 1322 tarihli posta paketleri nizamnâmesinin 1. madde-i muaddelesi	I/8	706	28 Rebî'ülâhir 1325/ 10.06.1907
Vergi emâneti tevzi kalemi ketebe-i muvakkatesinin Tekâüd sandığına mütedair 18 Şevvâl 1302 tarihli talimatın 8. madde-i muaddelesi	I/8	707	28 Rebî'ülâhir 1325/ 10.06.1907
Gümrük resmine zammı mukarrer olan % 3 hakkında Düyûn-i Umûmiye memurlarınca icra olunacak vazife-i tetkikiyye hakkında talimat	I/8	708	9 Cemâziyelevvel 1325/ 20.06.1907
Tarafeyn konsoloslarıyla tebaa ve ticaretleri hakkında en ziyâde mazhar-ı müsâade olan millet muamelesi icrâsına dair Norveç'le mûmza protokol	I/8	709	23 Cemâziyelevvel 1325/ 04.07.1907
Emniyet Sandığı idaresinin Ziraat Bankası'na ilhakiyle sandık-ı mezkûr nizamnâmesinin merhûnâta mütedair 20. maddesinin takyîdi ve müteferriatı hakkında irâde-i seniyye	I/8	710	29 Cemâziyelevvel 1325/ 10.07.1907
Nevâhî merkezlerinde bulunan nahiye meclislerinin vezâif-i sulhiye ve adliyesini mübeyyin nizamnâme	I/8	712	19 Cemâziyelâhir 1325/ 30.07.1907
Vilayât-ı şâhâne Defter-i Hakanî idarelerinin tensikât ve teşkilâtına ve memurîn ve müstahdemînin vezâifine dair nizamnâme	I/8	729	19 Cemâziyelâhir 1325/ 30.07.1907
9 Zilhicce 1317 tarihli dahilî kıymeti mukaddereli mekâtîb nizamnâmesinin bazı mevâdd-ı muaddelesi	I/8	737	20 Cemâziyelâhir 1325/ 31.07.1907
23 Zilhicce 1322 tarihli dahilî posta paketleri nizamnâmesinin bazı mevâdd-ı muaddelesi	I/8	740	20 Cemâziyelâhir 1325/ 01.07.1907
Memurîn-i mülkiye ma'zûliyet maaşlarına mütedair 27 Cemâziyelevvel 1309 tarihli kararname'nin 8. madde-i muaddelesi	I/8	744	21 Cemâziyelâhir 1325/ 02.07.1907
3 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Mehâkim-i nizâmiye harç tarifesinin 17. faslına müzeyyel madde ile 18. faslı makamına kâim madde-i kanuniye	I/8	744	12 Receb 1325/ 21.08.1907
19 Cemâziyelâhir 1325 tarihli Devâir-i sulhiye nizamnâmesinin 53. madde-i muaddelesi	I/8	747	27 Şa'bân 1325/ 05.09.1907
Rumeli vilayât-ı selâse-i şâhânesinde istihdam olunacak adliye müfettişleriyle müstantiklerin ve sair memurîn-i adliyenin sûret-i tahlîfi hakkında madde-i kanuniye	I/8	748	27 Şa'bân 1325/ 05.09.1325

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
19 Cemâziyelâhir 1325 tarihli nizamnâmenin neşrinden mukaddem hakk-ı tevârüs ve intikal eshâbından müddet-i muayyenesinde müracaat edeceklerden dahi harc-ı intikal alınmaması hakkında irâde-i seniyye	I/8	748	29 Şa'bân 1325/ 07.10.1907
Teçhizat-ı askeriye nezâreti hesabâtının dahi Divân-ı Muhasebât'ca rû'yet ve tetkik olunması hakkında irâde-i seniyye	I/8	750	12 Ramazan 1325/ 19.10.1907
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Usul-i muhakemât-ı cezaiyye kanun-i muvakkatinin 125. madde-i kâimesi	I/8	751	5 Şevvâl 1325/ 11.11.1907
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli İcra kanun-i muvakkatinin 9. maddesine müzeyyel fıkra-i kanûniye	I/8	752	5 Şevvâl 1325/ 11.11.1907
19 Cemâziyelâhir 1325 tarihli Devâir-i sulhiyye nizamnâmesinin 1. madde-i muaddelesi	I/8	753	12 Şevvâl 1325/ 18.11.1907
Konya ovasının irva ve iskâsı hakkında mukâvelenâme	I/8	754	17 Şevvâl 1325/ 23.11.1907
2 Şa'bân 1299 tarihli Posta nizamnâmesinin 32. maddesi	I/8	793	19 Şevvâl 1325/ 25.11.1907
Rusya'dan gelmekte olan huccâc için Dâhiliye, Sıhhiye ve Zabtiye Nezâretleriyle muhâcirîn komisyonu riyâsetinden müntehab birer memurdan mürekkep olarak Anadolu Kavağı'nda muvakkaten müteşekkîl sevk komisyonuna mahsûs talimat	I/8	794	19 Şevvâl 1325/ 25.11.1907
Mukavelât muharrirlikleri ile mehâkim-i adliyece vekâlet tasdik ve tescilinde istifâ olunan Mekteb-i Hukuk iânesinin cihet-i maârife teslimi hakkında irâde-i seniyye	I/8	796	29 Şevvâl 1325/ 05.12.1907
4 Rebî'ülevvel 1324 tarihli Emvâl-i eytâm nizamnâmesinin 99. maddesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/8	797	29 Şevvâl 1325/ 05.12.1907
Temettü vergisi nizamnâmesi	I/8	798	16 Zilka'de 1325/ 22.12.1907
Temettü vergisi nizamnâmesinin Dersâdet'ten maada bi'l-umûm vilayât-ı şâhânece yerli ve ecnebi bi'l-cümle tüccar ve sanat-kârân haklarında tatbikine dair irâde-i seniyye	I/8	805	16 Zilka'de 1325/ 22.12.1907

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
A'sâr nizamnâmesinin mültezimlerden alınacak teminat ve kefâlete ve takâsîtin sûret-i tahsiliyesine mütedair mevâddının Hazine-i Mâlîyeye ait rûsûmat hakkında da mer'iyeti mutazammın irâde-i seniyye	I/8	807	20 Zilhicce 1325/ 26.12.1907
Rumeli vilâyât-ı şâhânesinde Selânîk ve Manastır ve Kosova ve Serez ve hudud-i Yunaniye mıntıkları tarafından eşkiyâ-yı mevcûdenin te'dîb ve tenkilâtı için müttehiden tatbik ve ifa kılınacak tarama hareketinin sûret-i icrası hakkında talimat	I/8	810	23 Zilhicce 1325/ 29.12.1907
Tahrîr ve ta'dîl-i umûmisi icra kılınacak mahaller hakkında talimat	I/8	813	29 Zilhicce 1325/ 04.01.1908
Adana vilâyeti dahilinde Seyhan ve Ceyhan nehirlerinde icab eden keşfiyât ve ameliyatın suver-i icrayesine dair talimat	I/8	817	29 Zilhicce 1325/ 02.02.1908
18 Reb'ülâhir 1323 tarihli a'sâr nizamnâmesinin 51. madde-i muaddesi	I/8	820	7 Muharrem 1326/ 10.02.1908
Bahr-i Sefid'den mürûr edecek sefâinin muamelat-ı sıhhiyesine mütedair 27 Zilka'de 1310 tarihli nizamnâmenin Bahr-i Siyah Boğazına gelecek sefâine de teşmîli hakkında irâde-i seniyye	I/8	820	10 Muharrem 1326/ 13.02.1908
Hârîçten Memâlik-i şâhâneye gelecek zehâirin kemâ fi's-sâbık gümrük resmine tâbi tutulması ve hârice zahire çıkarılması memnû'iyetinin ilgâsı hakkında irâde-i seniyye	I/8	822	17 Muharrem 1326/ 20.02.1908
Tebaa-i Osmâniyeden olup Tabiiyyet kanununun neşrinden sonra ecnebiyle izdivâc eden kadınların vefatında ecnebi olan veresesinin hukuk-i intikâliyesi ve ol bâbda konsoloshânelerinden verilecek ilmûhaberlerin itibarı hakkında irâde-i seniyyeyi mübellîğ tahrîrat-ı Meşîhatpenâhî	I/8	823	18 Muharrem 1325/ 21.02.1908
Selânîk ve Üsküp ve Manastır jandarma alayları zabitanının terfi-i merâtib için sûret-i intihâbâtını mutazammın talimat	I/8	826	18 Muharrem 1326/ 21.02.1908
Trablusgarb'ta zürrâ'ın gayri eshab-ı emlâke Ziraat Bankası'ndan vukubulacak ikrazât hakkında talimatnâme	I/8	831	29 Muharrem 1326/ 03.03.1908
Ceza kanununun 58. maddesinin 5 Şa'bân 1321 tarihli 2. madde-i müzeyyesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/8	834	27 Safer 1326/ 30.03.1908

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Dersâdet emlak vergilerini senesi içinde ve geçmiş senelere ait vergilerini 1324 senesi nihâyetine kadar tediye edenlere icra kılınacak tenzilâta dair irâde	1/8	834	14 Rebî'ülevvel 1326/ 15.04.1908
Bağdat hattının Bulgurlu'dan Halîf'e kadar temdîfi ve Telhabeş'ten Halep'e bir şube inşası hakkında 20 Şubat 1318/5Mart 1903 tarihli Bağdat demiryolu imtiyâz mukâvelenâmesine müzeyyel mukâvele-i munzamma	1/8	836	3 Cemâziyelevvel 1326/ 02.06.1908
Borsa muamelatından dolayı istifâ olunmakta olan resmin 1324 sene-i maliyesi gayesine kadar nisfına tenzîli hakkında irâde-i seniyye	1/8	838	26 Rebî'ülâhir 1326/ 27.05.1908
Devâir-i belediyece bi'l-istimlak tarîka kalb edilen emlakten ferâğ harcı alınmaması hakkında irâde-i seniyye	1/8	839	27 Rebî'ülâhir 1326/ 28.05.1908
Vilayât-ı selâse-i şâhânede müstahdem jandarma efradının muhafaza-i nukûdu hakkındaki usûlû hâvî talimatın 1. madde-i musahhası	1/8	840	2 Cemâziyelevvel 1326/ 01.06.1908
Yüzde 4 fâizli Bağdat demiryolunun Bulgurlu-Halîf kısmı için 2 ve 3. tertip istikraz mukâvelenâmesi	1/8	841	02.06.1908
İhtilâf-ı tabiiyyetin tevârüs ve intikâl-i emlak hususunda derece-i tesirâtı hakkında irâde-i seniyye	1/8	850	8 Cemâziyelevvel 1326/ 07.06.1908
Alasonya kasabası daire-i belediyesince alınacak rûsûm hakkında irâde-i seniyye ve tarife	1/8	853	19 Cemâziyelevvel 1326/ 18.06.1908
Mersâ-yı Dersâdet'e hareket eden vapurlara bağlanarak Boğaziçi'ne gidip gelen büyük ve küçük kayıklar hakkında müttehas tedâbir-i inzibâtiye hakkında irâde-i seniyye	1/8	856	28 Cemâziyelevvel 1326/ 27.06.1908
Harîr kozası öşrü anbar hesabâtının usûl-i rûyeti hakkında irâde	1/8	860	28 Cemâziyelevvel 1326/ 27.06.1908
Güzergâhındaki şelâlelerden kuvve-i elekt-rikiye istihsâli hukukunun Hicâz demiryoluna ihsânı hakkında irâde-i seniyye-i hususiye	1/8	861	8 Cemâziyelâhir 1326/ 07.07.1908
Rumeli vilayât-ı selâse-i şâhânesinde ziraat ve felâhatin istihsâl-i terakkiyâtı hakkında talimat	1/8	861	15 Cemâziyelâhir 1326/ 14.07.1908
Rumeli vilayât-ı selâse-i şâhânesinde hayvanât-ı ehliyyenin ıslah ve tezyidi hakkında talimat	1/8	872	15 Cemâziyelâhir 1326/ 14.07.1908

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Kavâim-i nakdiye ile olan müdâyenâta dair fî 2 Ramazan sene 96 tarihinde neşir ve ilan olunan kararnâmeden emvâl-i eytâmın istisnası hakkında madde-i mahsûsadır	Z1	2	13 Rebî'ülevvel 1298/ 12.02.1881
İlâmât-ı şer'iyyenin istinâfı hakkında Mecelle Cemiyetinin mazbatası	Z1	2	10 Rebî'ülâhir 1297/ 21.03.1880
Umûr-i nâfia için teşkîli muktezâ-yı irâde-i seniyyeden olan komisyonun sûret-i teşkîliyle vezâifini mutazammın nizamnâme layihasıdır	Z1	6	20 Zilhicce 1297 ⁸⁷
Telgraf muhaberat-ı resmiyesinin sûret-i icrâsına dair kararnâmedir	Z1	8	11 Muharrem 1298/ 13.12.1880
İcâr-ı akar nizamnâmesinin 32. maddesine zeyl	Z1	10	22 Rebî'ülevvel 1297/ 04.03.1880
Mekkâri hayvanâtının sûret-i tedarik ve istihdamı hakkında talimat-ı umûmidir	Z1	11	20 Muharrem 1298/ 22.12.1880
Her nezâret ve dairenin makam-ı celîl-i vekâlete takdîm edeceği tezâkirda re'y beyan etmesine dair tezkire-i sâmiye-i umûmiye	Z1	12	2 Zilhicce 1297/ 05.11.1880
Her kazâ dahilinde vukubulacak cünha ve cinâyetlerin her ay cetvelleri gönderilmesine dair telgrafnâme-i sâmi-yi umûmi sûreti	Z1	13	28 Teşrinisani 1295/ 10.12.1879
Mehâkim-i istinâfiye nezdinde heyet-i ithâmiye teşkîline dair tezkire-i sâmiye	Z1	15	4 Zilhicce 1296/ 18.11.1879
Alâmet-i fârika nizamnâmesinin beşinci maddesi makamına kaim olmak üzere kaleme alınan madde-i nizâmiyedir	Z1	16	26 Rebî'ülevvel 1296/ 19.03.1879
Meclis-i umûmî'nin içtimâında kanuniyeti teklif olunmak üzere metelik ile olan müdâyenâtın muamelatı hakkında kararnâmedir	Z1	16	25 Rebî'ülâhir 1297/ 05.04.1880
İlâmât-ı hukukiyyenin sûret-i icrasına dair kanun-i muvakkatin otuz dokuzuncu maddesine zeyl	Z1	18	7 Cumâdelûlâ 1297/ 17.04.1880
Emniyet-i hariciyeyi ihlal eden cinâyet ve cünhalara dair Devlet-i aliyye'nin Ceza kanun-nâmesinden ikmâli muktezâ olan maddeler	Z1	18	Yok
Emniyet-i dâhiliyeyi ihlal eden cinâyet ve cünhalara dair Devlet-i aliyye'nin Ceza kanunnâmesinden ikmâli mukteza olan maddeler	Z1	19	Yok

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Kanun-i cezanın birinci faslına zeyl ve ilave edilecek mevâd	Z1	21	Gurre-i Muharrem 1298/ 03.12.1880
Talim-i usûl-i tahlîf	Z1	22	Selh-i Receb 1297 ⁸⁸ /08.07.1880
Vilayât devâir-i adliyesinde usûl-i idare-i mâliye ve hesabiyeye dair talimattır	Z1	25	4 Haziran 1296/ 16.06.1880
Mesârif-i zaruriyye-i fevkalâdeye medâr olmak üzere kâffe-i tebaa-i şâhânenen bilâ istisna edilecek istikrâzın sûret-i ahz ve tediyesini müş'ir lâîhadır	Z1	41	8 Rebî'ülevvel 1298/ 07.02.1881
Meclis-i Mebûsân'ın ictimâında kanuniyeti tasdîk olunmak üzere icrâ-yı ahkâmına Meclis-i vükelâ kararıyla bi'l-istizan irâde-i seniyye-i hazret-i Padişâhî müteallik buyurulan maaşât kararnâmesidir	Z1	42	17 Cumâdelûlâ 1297/ 27.04.1880
Vilayât Sandık emînlerinin istihdamına dair kararnâme	Z1	66	4 Zilka'de 1286/ 05.02.1870
Maaşât kararnâmesine zeyl	Z1	67	15 Zilhicce 1297/ 18.11.1880
Meclis-i Mebûsân'ın in'ikadında kanuniyeti tasdîk olunmak üzere meskûkât-ı Osmâniye hakkında kararnâme lâyihasıdır	Z1	67	24 Kânun-i evvel 1296/ 05.01.1881
Meskûkât-ı Osmâniye kararnâmesinin Meclis-i vükelâ kararı ve bi'l-istizân müteallik buyurulan irâde-i seniyye-i hazret-i Padişâhî mücebince ta'dîl kılınan altıncı maddesidir	Z1	69	25 Rebî'ülâhir 1297/ 05.04.1880
Hazine-i celîle'nin vâridât ve mesârifât-ı umûmiyesinin nakde tahviliyle kaimenin sûret-i ilgâsına dair kararnâmedir	Z1	69	Kânun-i evvel 1296/ Aralık 1880/Ocak 1881
Vapur ve yelkenli sandallar ile balık sayd edenlere ve Dersaâdet balıkçı esnafına dair kararnâmedir	Z1	71	29 Zilka'de 1297/ 03.11.1880
Âsâr-ı atîka nizamnâmesinin onuncu maddesi makamına kaim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınan fıkra-i nizâmiyedir (Âsâr-ı atîka nizamnâmesi cild-i sâlis-i Düstûr'un 426. sahifesindedir)	Z1	73	3 Safer 1298/ 04.11.1881
İhtira berâtı kanunu	Z1	74	11 Rebî'ülâhir 1297/ 22.03.1880
Üzüm bağlarına âriz olan filoksera hastalığına dair nizamnâmedir	Z1	84	19 Cumâdelûlâ 1297/ 29.04.1880

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Ziraat Odaları hakkında nizamnâmedir	Z1	85	29 Receb 1297/ 07.07.1880
Dersaâdet Sanayi Odası hakkında nizamnâmedir	Z1	87	29 Receb 1297/ 07.07.1880
Orman ve Maâdin Mektebi nizamnâmesi	Z1	89	29 Rebî'ülevvel 1297/ 07.07.1880
Rumeli-i şarkî encümen-i dâimiyesi azalarına tazminat nâmiyla i'tâ kılınacak yevmiye hakkında kanun-i mahsûsdur	Z1	93	29 Rebî'ülevvel 1297/ 07.07.1880
Rumeli-i şarkînin Sancak mehâkimi nezdinde bir ikinci daire teşkîli hakkında eyalete mahsûs kanun	Z1	93	29 Rebî'ülevvel 1297/ 11.03.1880
Rumeli-i şarkî milis küçük zabitan ve neferâtının maaş ve me'kûlâtı hakkında kanun	Z1	94	19 Cumâdelâhira 1298/ 18.05.1881
Rumeli-i şarkî vilâyetine mahsûs vergi kanunu	Z1	96	19 Cumâdelâhira 1297/ 28.05.1880
Rûsûm-i mehâkim hakkında Rumeli-i şarkî vilâyetine mahsûs kanundur	Z1	97	27 Receb 1297/ 05.07.1880
Rumeli-i şarkîye mahsûs idare-i umûmiye nizamnâmesidir	Z1	105	7 Şa'bân 1297/ 15.07.1880
Cünha ve cinâyet-i intihâbiye hakkında Rumeli-i şarkî vilâyetine mahsûs kanundur	Z1	106	19 Cumâdelâhira 1297/ 28.05.1880
Tütüncü esnafından alınacak patente rûsûmu hakkında Rumeli-i şarkî vilâyetine mahsûs kanun	Z1	110	15 Safer 1298/ 16.01.1881
Girit nevâhî rûsûmâtı hakkında nizamnâmedir	Z1	111	6 Receb 1297/ 14.06.1880
Girit cezîresi mukavelât muharrirlerine dair fî 7 Cumâdelûlâ sene 96 ve fî 16 Nisan 1879 tarihli nizamnâmenin ta'dîl ve tenzîl olunan maddeleridir	Z1	117	6 Receb 1297/ 14.06.1880
Memurîn muhâkemâtı nizamnâmesine zeyl	Z1	119	26 Rebîulâhîr 1298 ⁸⁹ / 28.03.1881
Münâkehât ve tevellüdât ve vefiyâtın Dersaâdet devâir-i belediyesine sûret-i kaydı hakkında karar nâmedir	Z2	2	7 Kânun-i evvel 1297/ 19.12.1881
Şurâ-yı Devlet mazbatası sûretidir	Z2	3	8 Şa'bân 1298/ 05.07.1881

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Ta'mîmen vilâyâta gönderilen tahrîrâtın sûretidir	Z2	8	11 Şevvâl 1299/ 25.08.1882
Ta'mîmen vilâyâta yazılan muharrerâtın sûretidir	Z2	12	10 Şevvâl 1298/ 04.09.1881
Fî Gurre-i Zilka'de sene 97 ve fî 13 Eylül sene 97 tarihiyle vülât-ı izâm ile bazı mutasarrıfına tasdîr kılınan emirnâme-i sâmiyenin sûretidir	Z2	14	Gurre-i Zilka'de 1297 /05.10.1880
Sicill-i nüfus nizamnâmesi	Z2	15	7 Safer 1299/ 28.12.1881
Fî 8 Zilhicce sene 297 tarihiyle Mâliye Nezâret-i behiyyesine yazılan tezkirenin sûretidir	Z2	25	8 Zilhicce 1297/ 11.11.1880
Rûsûm-i mehâkim hakkında vilâyete mahsûs kanunnâme sûretidir	Z2	26	27 Muharrem 1299/ 19.12.1881
A'sâr talimatının 24 Mart sene 89 tarihli zeyli makamına kaim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınan fıkra (Zeyl-i mezkûr cild-i sâlis-i Düstûr'un 268. sahifesindedir)	Z2	34	27 Muharrem 1299/ 19.12.1881
Sanâyi-i nefîse hakkında kaleme alınıp talimat olmak üzere bir sûreti fî 13 Safer sene 99 tarihinde bâ-tezkire-i sâmiye Ticaret Nezâret-i behiyyesine gönderilen lâyiha'nın sûretidir	Z2	34	10 Safer 1299/ 31.12.1881
Ticaret Odası'nın nizamnâme-i dahilîsidir	Z2	38	20 Ramazan 1298/ 25.08.1881
Mekteb-i sanâyi nizamnâmesinin on yedinci maddesi	Z2	46	3 Zilhicce 1298/ 26.10.1881
Mekteb-i sanâyi nizamnâmesine zeyl	Z2	46	11 Muharrem 1299/ 03.12.1881
Harîr öşrü talimatına zeyl	Z2	46	3 Şa'bân 1298/ 30.06.1881
Nevâhî rûsûmâtı hakkında nizamnâmedir	Z2	47	9 Receb 1297/ 17.06.1880
Müskirât resm-i mîrîsi hakkında nizamnâmedir	Z2	52	Selh-i Ramazan 1298/ 25.08.1881
Elviye ve kazalar mehâkimi hâkimlerinin gaybûbeti halinde vekâlet edecek muavinler hakkında kanun-i vilâyettir	Z2	55	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Nevâhî ve sendikalarda verilecek iâne hakkında kanun-i vilâyettir	Z2	56	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Zabıta-i belediye hakkında kanun-i vilâyettir	Z2	57	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Kadastro (Tahrîr-i emlâk) kanunnâmesi (Rumeli-i şarkî)	Z2	59	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Silah isti'mâli hakkında kanun-i vilâyettir	Z2	68	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Temettü vergisi kanununun ta'dîline dair kanun	Z2	69	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Domuz rüsûmu hakkında kanun	Z2	70	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Rumeli-i şarkî vilâyetinin mebâdi-i tedrisiyyesi hakkında kanundur	Z2	71	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Menâfi'-i umûmiye için istimlâk-i emlâk hakkında kanun-i vilâyettir	Z2	95	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Bîn sekizyüz seksen bir sene-i mâliyesi Bütçe nizamnâmesidir	Z2	108	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Zâbıta-i nevâhî hakkında kanun-i vilâyettir	Z2	108	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Mesâhât ve evzân ve ekyâl hakkında kanun-i vilâyettir (Rumeli-i şarkî)	Z2	115	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Tahrîr-i emlâk ve arazi (kadastro) kanunnâmesinin birinci faslının mevki-i icrâya sûret-i vaz'ı hakkında idare-i umûmiye nizamnâmesidir	Z2	119	21 Muharrem 1299/ 13.12.1881
Tahrîr-i emlâk kanunnâmesinin üçüncü maddesinin ikinci fıkrası sûretidir (Rumeli-i şarkî)	Z2	121	7 Safer 1299/ 28.12.1881
Zâbıta-i saydiyye nizamnâmesi	Z2	122	18 Safer 1299/ 08.01.1882
Ebniye-i emîriyye ve vakfiye inşaat ve tamiratı hakkında olan nizamnâmenin on altıncı maddesi makamına kaim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınan madde-i nizâmiyedir	Z2	131	11 Rebî'ülevvel 1299/ 31.01.1882
Düyûn-i Umûmiye-i Osmâniye'nin sûret-i tesviyesi hakkında takarrur eden mukavelât üzerine tanzim olunup mer'iyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i cenâb-ı Padişâhî şeref-sudûr buyrulmuş olan nizamnâmedir	Z2	132	28 Muharrem 1299 ⁹⁰ / 20.12.1881
Dersaâdet ve taşrada bulunan bi'l-cümle rüsûmât müdiriyyet ve memuriyetlerinin esâmîsini mübeyyin defterdir	Z2	157	7 Zilhicce 1296/ 21.11.1879

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Saltnât-ı seniyye şehbenderlerine dair nizamnâme-i dahilîdir	Z2	192	15 Receb 1298 ⁹¹ /13.06.1881
Mikyasât-ı atıkanın mikyasât-ı cedîdeye tahvîli	Z2	203	29 Şevvâl 1298 ⁹² /24.09.1881
Mikyasât-ı cedîdenin mikyasât-ı atıkaya tahvîli	Z2	217	29 Şevvâl 1298 /24.09.1881
İstanbul Rum Patrikliğinin hükûmet-i rûhâniyesi tahtında olarak Aynaroz'da vâki' manastırlar hakkında nizamnâme sûretidir	Z2	224	20 Zilhicce 1294/ 26.12.1877
Bîmârhânelere dair nizamnâmedir	Z2	253	18 Safer 1293/ 14.03.1876
Fî 26 Safer sene 293 tarihinde Zabtiye ve Tıbbiye Nezâreti behiyyesine tasdîr buyurulan tezkire-i sâmi sûretidir	Z2	258	26 Safer 1293/ 22.03.1876
Ebniye kanunu	Z3	2	23 Zilhicce 1299/ 05.11.1882
İcâr-ı akar nizamnâmesidir	Z3	21	28 Cumadelûlâ 1299/ 17.04.1882
Posta nizamnâmesi	Z3	27	2 Şa'bân 1299/ 18.06.1882
Postalarda naklonulacak meskûkât emânâtı ile gazete ve numune ve eşyâ-yı sâire ücûrâtının tarifesidir	Z3	41	2 Safer 1300/ 13.12.1882
Tahrîr-i nüfusun sûret-i icrâsına mahsûs talimattır	Z3	43	8 Şevvâl 1298/ 02.09.1881
Nüfus tezkirelerine dair talimattır	Z3	49	8 Şevvâl 1298/ 02.09.1881
Sicill-i nüfusa dair tarifnâme	Z3	52	21 Zilhicce 1298/ 13.11.1881
Müdürlük ve kaymakamlıkların intihâbına mahsûs komisyonun sûret-i teşkîl ve vezâifine dair talimattır	Z3	56	30 Ramazan 1299/ 14.08.1882
Memurîn-i mülkiye terakkî ve tekaüd kararname	Z3	62	13 Şevvâl 1298/ 07.09.1881
Umûm tekaüd sandığından istifade edemeyen memurîn-i kadîmeye ve onlardan vefat edenlerin eytâm ve erâmiline tahsis olunacak maaşlara dair nizamnâmedir	Z3	81	2 Zilhicce 1299/ 15.10.1882
Taşra Mehâkim-i şer'iyyesinden verilen ilâmâtın temyiz ve istinâfı hakkında talimattır	Z3	85	22 Muharrem 1300/ 03.12.1882
Mâliye hazinesi Beytûlmâl kassâmı ve vezâif-i Beytûlmâl'e ait terikâta dair talimattır	Z3	88	26 Reb'ülâhîr 1300/ 06.03.1883

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mehâkim-i şer'iyye nizamnâmesinin otuz sekizinci maddesi makamına kaim olmak üzere ta'dilen kaleme alınan madde-i nizamîye	Z3	95	29 Cumâdelûlâ 1299/ 18.04.1882
Ecânibin hakk-ı istimlâki kanununun birinci maddesinde istisna olunan eşhâsın emlâk ve arazisine mahsûs kanundur	Z3	96	25 Rebî'ülâhîr 1300/ 05.03.1883
Resm-i damga nizamnâmesi ahkâmınca alınması lazım gelen cezâ-yı nakdînin sûret-i tahsiliyle ol bâbda vuku bulacak itirazâtın merci-i fasl ve rû'yeti hakkında nizamnâmedir	Z3	97	12 Cumâdelâhira 1299/ 30.04.1882
İlamât-ı hukukiyenin sûret-i icrâsına dair kanunun otuz dokuzuncu maddesi zeyli	Z3	99	2 Şa'bân 1299/ 17.07.1882
Hazine-i celîle ile eşhâs beyinde müteahhdis davalar hakkında Mecelle Cemiyetinden tanzîm olunup icrâ-yı îcâbâtına irâde-i seniyye-i hazret-i Padişâhî şeref-sudûr buyurulan mazbata sûretidir	Z3	100	22 Muharrem 1300/ 03.12.1882
Adliye intihâb encümeni hakkında nizamnâmedir	Z3	101	7 Rebî'ülâhîr 1300/ 15.02.1883
Resm-i damga kanunu	Z3	103	12 Cumâdelâhira 1299/ 30.04.1882
Kefâlet nizamnâmesine zeyl olmak üzere kaleme alınan madde-i mahsûsadır	Z3	119	20 Safer 1300/ 31.12.1882
Vilâyâtın tensik-i kuyûd ve evrak-ı hesabiyesi hakkında talimat-ı umûmiye	Z3	120	28 Rebî'ülevvel 1300/ 07.02.1883
Şehbenderler nizamnâmesinin kırk beşinci maddesi	Z3	123	14 Şa'bân 1299/ 30.06.1882
Memâlik-i ecnebiye mamulâtından olmak üzere muvakkaten resm-i gümrükten muaf tutulacak âlât ve edevât hakkında nizamnâmedir	Z3	132	6 Receb 1299/ 24.05.1882
Ziraat Odalarının nizamnâme-i dahilîsi	Z3	132	8 Rebî'ülâhîr 1300/ 16.02.1883
Dersaadet Ticaret Odası nizamnâme-i dahilîsine tezyîl olunan mevâdd-ı nizamîyedir	Z3	135	18 Teşrin-i sani 1297/ 30.11.1881
Demiryol ve bi't-tasarruf kanal ve liman ve sâir inşaat-ı nâfiaya dair mukavelenâme	Z3	137	17 Muharrem 1300/ 28.11.1882

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Girit cezîresi ahâlî-i Müslimesine mahsûs maârif nizamnâmesi	Z3	170	22 Rebî'ülevvel 1299/ 11.02.1882
Girit vilâyetinde bî-kudret medyûnların bin sekiz yüz altmış altı sene-i milâdiyesinden mukaddem mün'akid olan düyûnât-ı atîkaları hakkında nizamnâmedir	Z3	182	27 Muharrem 1299/ 19.12.1881
Nevâhî tekâlîf-i umûmiyesine zammolunacak resm hakkında Rumeli-i şarkî vilâyetine mahsûs kanundur	Z3	191	4 Rebî'ülâhir 1299/ 23.02.1882
Rumeli-i şarkî vilâyeti ehl-i zürrâ'ına mahsûs olan ziraat sandıkları muamelatının sûret-i tesviye ve idaresi hakkında kanun-i vilâyettir	Z3	193	4 Rebî'ülâhir 1299/ 23.02.1882
Rumeli-i şarkî vilâyeti dahilinde bulunan Sancak deâvî-yi idare mahkemeleriyle merkez-i vilâyet divân-ı deâvî idaresinin usûl-i muhâkemesi hakkında kanun-i vilâyettir	Z3	204	4 Rebî'ülâhir 1299/ 23.02.1882
İdare-i sıhhiye hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z3	210	19 Ramazan 1299/ 03.08.1882
Alîl olan mekâtib mualimleriyle hocalarına verilecek îane hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z3	221	4 Rebî'ülâhir 1299/ 23.02.1882
Doğrudan doğruya istifâ olunan tekâlîfin ne gibi ahvâlde tenzîl veya afvı iktizâ edeceğinin tayiniyle suver-i icrâiyesi hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z3	224	13 Rebî'ülâhir 1300/ 21.02.1883
Mehâkim-i vilâyet nezdinde bulunan icra memurları hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z3	226	18 Rebî'ülâhir 1300/ 26.02.1883
Dava vekilleri hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z3	231	18 Rebî'ülâhir 1300/ 26.02.1883
Vilâyetin devâir-i mülkiyesinde bulunan memurînin tahvîl-i memuriyetleri ve hâriçten kimselerin memuriyet-i mahsûsa ile memur ve i'zâmları hâlinde i'tâ olunacak mesârif-i râhiye ile ücret-i yevmiye hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z3	240	13 Rebî'ülâhir 1300/ 21.02.1883
Eczâ-yı tıbbiyyenin sûret-i fûruhtu hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z3	242	21 Rebî'ülâhir 1300/ 01.03.1883
Memurîn-i mülkiyenin maaşât-ı mahsûsası hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z3	246	21 Rebî'ülâhir 1300/ 01.03.1883

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Sadâkat ve şecâ'at madalyası nizamnâmesi	Z4	2	21 Zilkâ'de 1300/ 23.09.1883
Pasaport nizamnâmesi	Z4	4	23 Rebî'ülâhir 1301/ 21.01.1884
Memurîn-i mülkiye terakkî ve tekaüd kararâmesi	Z4	8	5 Receb 1301/ 30.04.1884
Eczâ-yı tıbbiye teftiş memurları vezâifine dair talimat	Z4	31	2 Şa'bân 1301/ 27.05.1884
Bi'l-umûm mehâkim-i şer'iyye hakkındaki nizamnâmenin üçüncü faslına zeyl olmak üzere kaleme alınan fıkra-i nizâmiye	Z4	34	14 Rebî'ülevvel 1301/ 12.01.1884
Dava vekillerinin imtihanına dair nizamnâme	Z4	35	10 Safer 1301/ 10.12.1883
Saltanât-ı seniyye şehbenderlerinin mezûniyetlerine dair kararââme	Z4	51	18 Cumâdelûlâ 1301/ 15.03.1884
Lisân Mektebi'nin tesîsine ve usûl-i tadrîsiyesine dair tezkire-i ma'rûza sûretidir	Z4	53	4 Zilhicce 1300/ 06.10.1883
Şeref-sâdır olan irâde-i seniyye sûretidir (Mütercimler hk.)	Z4	53	6 Zilhicce 1300/ 08.10.1883
Cerâim-i sıhhiye kanunu	Z4	54	17 Ramazan 1301/ 10.07.1884
İdare-i sıhhiyenin mesârif müdiriyetine dair nizamnâmedir	Z4	58	8 Cemâziyelevvel 1301/ 05.03.1884
Başlıca sıhhiye idareleri için muhasebe nizamnâmesidir	Z4	59	8 Cümâdelûlâ 1301 ⁹³ /05.03.1884
Mülhakâtın umûr-i hesabiyesi	Z4	65	8 Cemâziyelevvel 1301/ 05.03.1884
Kontrol odasının nizamnâmesi	Z4	66	8 Cemâziyelevvel 1301/ 05.03.1884
Sıhhiye umûr-i hesabiyesinin sûret-i tanzîmi hakkında talimat-ı umûmiye	Z4	70	8 Cumâdelûlâ 1301/ 05.03.1884
Sıhhiye memurîn ve müstahdemîn komisyonu nizamnâmesi	Z4	77	8 Cumâdelûlâ 1301/ 05.03.1884
Memurîn-i sıhhiyenin harcırahlarına dair nizamnâme	Z4	80	8 Cumâdelûlâ 1301/ 05.03.1884
Memurîn-i sıhhiye mezûniyet nizamnâmesi	Z4	80	8 Cumâdelûlâ 1301/ 05.03.1884

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
İdare-i sıhhiyenin tekaüd nizamnâmesi	Z4	82	8 Cumâdelûlâ 1301/ 05.03.1884
Mâlîye müfettişlerine verilen emr-i âlînin sûretidir	Z4	86	27 Zilka'de 1301/ 17.09.1884
Âsâr-ı atîka nizamnâmesi	Z4	89	23 Rebî'ülâhîr 1301/ 20.02.1884
Hamidiye Ticaret Mektebi nizamnâmesidir	Z4	97	Yok
Büyük Halkalı Ameliyyât-ı Ziraat Mektebi nizamnâmesi	Z4	108	21 Şevvâl 1301/ 13.08.1884
Kız Sanâyi Mektebi'nin teşkiline dair nizamnâme	Z4	119	21 Receb 1301/ 16.05.1884
Dersaâdet ve Bilâd-ı selâse ile Memâlik-i mahrûse-i şâhânede vâkî' cevâmî' ve mesâcid ve hayrât-ı sâire cihâtının hîn-i tevcihâtında ve hususât-ı sâiresinde mahkeme-i teftişten verilecek ilâmât ve vesâik-i şer'iyye ve cihât kalemi için alınması lâzım gelen harç karar nâmesidir	Z4	124	12 Safer 1301 ⁹⁴ / 12.12.1883
Mahkeme-i teftişten mesâlih-i mütenevvia zımında irsâl olunan hademe-i şer'-i şerîf için alınacak ücretler	Z4	131	12 Safer 1301/ 12.12.1883
Evkaf beytûlmâlî nizamnâmesine zeyl olmak üzere kaleme alınan fıkra-i nizâmiye	Z4	133	13 Ramazan 1301/ 06.07.1884
Hendesehâne-i Mülkiye nizamnâmesi	Z4	134	25 Şa'bân 1301 ⁹⁵ / 19.06.1884
Melbûsât-ı hâricî	Z4	138	25 Şa'bân 1301/ 19.06.1884
21 Kânun-i evvel sene 91 tarihli barut nizamnâmesine zeyl olmak üzere kaleme alınan madde-i nizâmiye	Z4	139	10 Zilka'de 1301/ 31.08.1884
Girit vilâyetine mahsûs Usûl-i muhâkemât-ı cezâiyye kanunudur	Z4	140	6 Şa'bân 1301/ 31.05.1884
Usûl-i muhâkemât-ı hukukiyye kanunu	Z4	190	3 Cumâdelâhîra 1297/ 12.05.1880
Girit vilâyeti asâkir-i zabtiye tekaüd nizamnâmesidir	Z4	292	10 Zilka'de 1301/ 31.08.1884
Girit eytâm ve evkaf nizamnâmesine zeyl olmak üzere kaleme alınan fıkra-i nizâmiye	Z4	297	Gurre-i Zilhicce 1301/ 21.09.1884

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Üç sene geçmedikçe ta'dîli câiz olmamak şartıyla Girit vilâyeti evkaf ve eytâm nizamnâmesinin on üçüncü madde-i muaddelesinin makamına kaim olmak üzere bi't-ta'dîl kaleme alınan madde-i nizâmîyedir	Z4	297	10 Eylül 1300 ⁹⁶ /22.09.1884
Üç sene geçmedikçe ta'dîli caiz olmamak şartıyla Girit maârif nizamnâmesinin yirmi ve yirmi birinci ve yirmi ikinci madde-i muaddelelerinin makamına kaim olmak üzere bi't-ta'dîl kaleme alınan madde-i nizâmîyedir	Z4	298	8 Cumâdelûlâ 1301/ 05.03.1884
Girit nizamnâmesinin mecâlis-i muhtelita-i deâvî hakkındaki kısım-ı ewelinin altıncı maddesi makamına kaim olmak üzere kaleme alınan benddir	Z4	299	9 Şa'bân 1300/ 15.06.1883
Aşı ameliyâtı hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z4	300	16 Safer 1301/ 16.12.1883
Bey' ü şîrâ olunan hayvanâtta alınacak rûsûm-i ihtisâbiye hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z4	303	9 Rebî'ülevvel 1301/ 07.01.1884
Rumeli-i şarkîye mahsûs sicill-i ensâb kanunudur	Z4	306	16 Cumâdelâhira 1301/ 12.04.1884
Ebniye kanununun elli beşinci ve elli yedinci ve altmış üçüncü maddeleri makamına kaim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınan mevâdd-i nizâmîye (Lâyiha)	Z4	320	5 Muharrem 1302/ 25.10.1884
Müdür ve kaymakamların intihâbına mahsûs komisyonun sûret-i teşkîl ve vezâifine dair talimata zeyl olmak üzere kaleme alınan fıkra müsveddesi	Z4	321	26 Muharrem 1302/ 15.11.1884
Sefâin-i ticariye Kaptan Mektebi'nin sûret-i tesîsi hakkında nizamnâme lâyihası müsveddesidir	Z4	321	15 Safer 1302/ 04.12.1884
Memâlik-i şâhâne duhânları müşterekü'l-menfea Reji idaresinin şartnâmesidir	Z4	332	20 Receb 1300/ 27.05.1883
Memâlik-i mahrûse-i şâhâne duhânları müşterekü'l-menfea Reji şirketinin nizamât-ı esasîsidir	Z4	348	20 Receb 1300/ 27.05.1883
Cemiyet-i Tedrîsiyye-i İslâmîye nizamnâmesi	M	1	15 Muharrem 1289/ 25.03.1872

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Fî 15 Muharrem 1289 tarihli Cemiyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiye nizamnâmesine müzeyyel mevâdd-ı nizâmiye	M	3	7 Zilka'de 1333/ 18.09.1915
Tevkîfhâne ve hapishânelerin idare-i dâhiliyelerine dair nizamnâme layihası	M	6	11 Cemâziyelâhir 1298/ 10.05.1881
Zâbitaca taht-ı emânette bulunacak eşyâya dair talimat	M	17	28 Rebî'ülevvel 1298/ 27.02.1881
Ecza tüccârı hakkında nizamnâme	M	20	22 Receb 1302/ 07.05.1885
Attarlar ve kökçüler nizamnâmesi	M	22	22 Receb 1302/ 07.05.1885
Ticaret-i bahriyyenin tevsii ve terakkîsi hakkında nizamnâme	M	26	14 Safer 1303/ 21.11.1885
Umûm borsalar nizamnâmesi	M	30	10 Receb 1303/ 15.04.1886
Emlâk vergisi nizamnâmesi	M	35	5 Zilka'de 1303/ 05.08.1886
Dersaâdet Emniyet Sandığı nizamnâmesi	M	38	5 Muharrem 1304/ 02.10.1886
Mehâkim-i nizâmiye ve devâirde alınması lâzım gelen harçlara dair tarife	M	49	12 Muharrem 1304/ 10.10.1886
12 Muharrem 1304 tarihli harç tarifesine Mehâkim-i sulhiyye vazifesini îfâ ile mükellef mehâkim ve devâirde alınacak harçlara dair zeyl olunan kanun-i muvakkat	M	61	23 Şevvâl 1331/ 25.09.1913
Mehâkim-i sulhiyye vazifesini îfâ ile mükellef mehâkim ve devâirde alınacak harçlara mütedair 23 Şevvâl 1331 tarihli kanun-i muvakkata ilave olunan madde hakkında kanun-i muvakkat	M	63	8 Zilka'de 1331/ 09.10.1913
Tahte'l-bahr kabloların himâye ve muhafazası hakkında 16 Cumâdelûlâ 1301 ve 14 Mart 1884 tarihiyle akd olunan mukavele-i düveliyenin sûret-i mütercemesidir	M	65	14.03.1884
Tahte'l-bahr telgraf hutûtunun muhafazasına dair kanun	M	70	22 Muharrem 1304/ 20.10.1886
Murâbaha nizamnâmesi	M	74	9 Receb 1304/ 03.04.1887
Promos yani ikramiye husûsu biletlerinin ihraç ve fûruhtu hakkında kararname	M	75	23 Zilka'de 1304/ 13.08.1887
Ta'vîzin men'i hakkında talimat	M	77	3 Cemâziyelâhir 1305/ 16.01.1888

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Fabrika mamulâtıyla eşyâ-yı ticariyeye mahsûs alâmet-i fârikalara dair nizamnâme	M	83	29 Şa'bân 1305/ 10.05.1888
Gaz ve ispiroto anbarlarına dair talimat	M	89	22 Şevvâl 1305/ 02.07.1888
Memâlik-i ecnebiyeye ihraç olunacak şarapların resm-i mîrîsi ile gümrük resmi hakkında nizamnâme	M	90	17 Zilkâ'de 1305/ 26.07.1888
Tellâl ve simsârlar nizamnâmesi	M	92	Gurre-i Safer 1306/ 07.10.1888
İcâreteynli musakkafât ve müstegallât-ı mevkufeye dair kanunnâme	M	97	18 Safer 1306/ 24.10.1888
İftihar madalyası nizamnâmesi	M	97	2 Rebi'ülâhir 1306/ 06.12.1888
Menâfi ve maârif hisse-i îânelerinin sûret-i istihsâl ve ahzına dair nizamnâme	M	99	4 Ramazan 1306/ 04.05.1889
Müze-i hümayûn nizamnâme-i dahlîsi	M	105	13 Ramazan 1306/ 13.05.1889
Amele tahrîrine mahsûs nizamnâme	M	113	14 Zilhicce 1306/ 11.08.1889
Tedârik-i vesâit-i nakliye-i askerîye kanunnâmesi	M	114	12 Muharrem 1307/ 08.09.1889
Üserâ-yı zenciyye ticaretinin men'ine dair kanunnâme	M	132	22 Rebî'ülâhir 1307/ 15.12.1889
İdare-i mahsûsa memurlarının tekaüd nizamnâmesi	M	135	12 Muharrem 1307/ 08.09.1889
Düvel-i ecnebiyye hükümdarânının eyyâm-ı resmîyelerinde süfûn-i şâhâne ve kılâ'-ı hakanîden icrâ olunacak merasim-i ihtirâmiyyeye dair talimat	M	149	7 Safer 1307/ 02.10.1889
Vekâlet-i devriye ile vefâen ferâğ veya rehin olunan emlâk ve arazinin hitâm-ı vadede Defter-i Hakanî memurlarının tezkiresiyle icra dairelerince tahliyesine dair irâde-i seniyye	M	151	8 Cemâziyelâhir 1307/ 29.01.1890
Vilâyât-ı şâhânede memurîn-i mahallîye ile ecnebi memurları arasında icra olunacak merasim-i teşrîfâtîyyeye dair talimat	M	153	7 Safer 1308/ 22.09.1890
Ruhbân ve hahamların usûl-i tahlîfine dair fıkra-i nizâmiye	M	155	9 Rebî'ülâhir 1308/ 22.11.1890

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Men'-i harîk hakkında nizamnâme	M	155	25 Cemâziyelâhir 1308/ 05.02.1891
Liyakat madalyası nizamnâmesi	M	157	25 Ramazan 1308/ 04.05.1891
Bâbiâli istatistik encümeni nizamnâmesi	M	160	24 Safer 1309/ 28.09.1891
Demiryolu ile naklonulacak emtia-i ticariye ile yolcu eşyası hakkında gümrükçe olunacak muameleye dair nizamnâme	M	162	25 Safer 1309/ 29.09.1891
Yemen madalyası nizamnâmesi	M	181	Selh-i Zilhicce 1309/ 24.07.1892
Tahlisiye madalyası nizamnâmesi	M	182	25 Rebî'ülâhir 1310/ 15.11.1892
Bahr-i Sefid'den vürûd edip Kal'a-i Sultâniye'de tevakkuf etmeyecek sefâin hakkında nizamnâme	M	183	9 Safer 1311/ 21.08.1893
Hânedân-ı âl-i Osmân nişânı nizamnâmesi	M	185	17 Safer 1311/ 29.08.1893
Dersaâdet ve Bîlâd-ı selâse'de bulunan otel ve misafirhaneler hakkında talimat	M	187	14 Ramazan 1312/ 11.03.1895
Seyyahîne tercümanlık edenler hakkında nizamnâme	M	188	14 Ramazan 1312/ 11.03.1895
Teseülün men'ine dair nizamnâme	M	189	13 Şa'bân 1313/ 28.01.1896
İâne-i tesisat-ı askeriye madalyasına dair nizamnâme	M	191	21 Receb 1314/ 26.12.1896
Husûsi hastahâneler nizamnâmesi	M	193	16 Şevvâl 1315/ 09.03.1898
Dahilî posta havâlenâmeleri hakkında nizamnâme	M	194	12 Safer 1318/ 10.06.1900
Dârülfünûn nizamnâmesi	M	199	18 Rebî'ülâhir 1318/ 14.08.1900
Taş ocakları nizamnâmesi	M	203	10 Safer 1319/ 28.05.1901
Şehbenderlerin mezûniyetlerine dair olan kararnâmeyi muaddil kararnâme	M	213	21 Rebî'ülevvel 1319/ 08.07.1901
Dut ağaçlarına ârız olan puridiye hastalığının men'-i sirâyeti hakkında nizamnâme	M	215	11 Cemâziyelevvel 1319/ 26.08.1901
Hicâz demiryolu madalyası nizamnâmesi	M	216	14 Cumâdelâhira 1319/ 28.09.1901

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
İlâmât-ı cezâiyye harçlarıyla cezâ-yı nakdîlerin ve bilâhare haksız çıkan taraftan tahsil ile yerine konulmak üzere taraf-ı devletten sarf olunan harcırah ve mesârif bakayâsının suver-i tahsiliyesi hakkında talimat	M	217	21 Cumâdelâhira 1320/ 24.09.1902
Ertuğrul nişânı nizamnâmesi	M	221	28 Zilka'de 1320/ 26.02.1903
Mamulât-ı dâhiliyeden olan sade yağlarının temin-i muhafaza-i sâfiyetine dair nizamnâme	M	222	10 Cumâdelûla 1321/ 04.08.1903
Jandarma nizamnâmesi	M	224	14 Zilka'de 1321/ 01.02.1904
Hicâz demiryolu memurîn ve müstahdemînine mahsûs tekaüd nizamnâmesi	M	295	16 Cumâdelâhira 1322/ 28.08.1904
Ağnâm resminin sûret-i tadâd ve cibâyetine ve yoklama muamelatının ifasına dair talimat	M	300	8 Zilka'de 1322/ 14.01.1905
A'shârın arazi üzerinden sûret-i istifâsını mübeyyin talimat	M	314	2 Safer 1323/ 07.04.1905
Bakayânın tetkik ve tahsili hakkında talimat	M	323	2 Safer 1333/ 20.12.1914
Hicâz demiryolu işletme nizamnâmesi	M	335	8 Safer 1323/ 13.04.1905
Mıntıka nizamnâmesi	M	373	22 Safer 1323/ 27.04.1905
Gümrüklerce icra edilecek muayene-i sıhhiyye dair nizamnâme	M	385	29 Rebî'ülevvel 1323/ 03.06.1905
A'shâr nizamnâmesi	M	391	18 Rebî'ülâhîr 1323/ 22.06.1905
Resm-i damga kanunu	M	427	25 Zilhicce 1323/ 19.02.1906
Maâdin nizamnâmesi	M	475	14 Safer 1323/ 19.04.1905
Âsâr-ı atıka nizamnâmesi	M	499	29 Safer 1324/ 23.04.1906
Emvâl-i eytâmın sûret-i idaresi hakkında nizamnâme	M	509	4 Rebî'ülevvel 1324/ 28.04.1906
Harîr tohumu istihsâl ve fûruhtuna dair nizamnâme	M	551	29 Rebî'ülevvel 1324/ 23.05.1906
Tayin kılınacak teftiş memurlarının sûret-i tayinleriyle alacakları maaş ve ifâ edecekleri vezâif mübeyyin olarak Ziraat Nezâret-i celîlesiyle Düyûn-i Umûmiye idare-i âliyesi beyinde takarrür eden nizamnâme-i dahilî sûretidir	M	554	29 Rebî'ülevvel 1324/ 23.05.1906

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Tohum istihsâli için böcek besleyenler tarafından tatbiki lâzım gelen usûl ve kavâid hakkında talimat sûretidir	M	556	29 Rebî'ülevvel 1324/ 23.05.1906
Eshâm ve Tahvîlât Borsası nizamnâmesi	M	558	15 Cemâziyelâhir 1324/ 06.08.1906
Defter-i Hakanî idarelerinin tensîkat ve teşkilâtına ve memurîn ve müstahdemînin vezâifine dair nizamnâme	M	587	19 Cumâdelâhira 1325/ 30.07.1907
Nevâhî merkezlerinde bulunan nahiye meclislerinin vezâif-i sulhiye ve adliyesini mübeyyin nizamnâme	M	588	19 Cumâdelâhira 1325/ 30.07.1907
Posta paketleri nizamnâmesi	M	606	20 Cumâdelâhira 1325/ 31.07.1907
Kıymet mukaddereli mekâtîb nizamnâmesi	M	616	20 Cumâdelâhira 1325/ 31.07.1907
Polis nizamnâmesi	M	622	8 Receb 1325/ 17.08.1907

Kitâbiyat

Kıpçaksko-Polskaya versiya Armyanskogo sudebnika i armyano-protsessualny kodeks, Lvov, Kamenets-Podolskiy 1519-1594, (Armen Töre bitiginin kıpşaq-polyak versiyası jene armen-kıpşaq Is Jür-gizu Kodeksi, Lvov, Kamenets-Podolskiy 1519-1594.)

A. N. Garkavets, G. Sapargaliyev,
Almatı, Deşti Kıpşaq, Baur 2003, 792 s.

Eser Aleksandr Garkavets ve Gayrat Sapargaliyev'in ön sözüyle (Algı söz 5-14) başlamaktadır. Bundan sonra 14 ayrı başlık altında sırasıyla Polonya, Vrotslav'daki Ossolinskiyler Milli Enstitüsündeki 1916/II numaralı 1523 tarihli Töre Bitiginin Kıpçakça elyazması metninin, 1568 tarihli Paris ve 1575 tarihli Viyana nüshalarıyla mukayeseli olarak çevriyazısı ve Rusça çevirisi, bir sayfada iki sütun halinde (s. 15-200) verilmektedir. Ardından Kıpçakça Töre Bitiginin 1568 tarihli Paris ve 1575 tarihli Viyana nüshaları metninin çevriyazısı (201-341) gelmekte; bunu Mhitar Goş'un Töre Bitiginin Kıpçak-Lehçe nüshasının V. Bastamyan'ın neşri esas alınarak Ermeni prototipinin ("ata tipi") A. A. Papovyan tarafından Rusçaya çevirisi (342-442) takip etmektedir. Bu Rusça tercümenin sonuna (443-445) bir sözlükçük eklenmiştir.

Kitapta Lvov Ermeni Töre Bitiginin 1519 tarihli elyazmasının Latince metni (447-503) de verilmiştir. Ayrıca Töre Bitiginin Sadok Baronçt'ın (1869) basımına dayalı Lehçe nüshası (505-545) ve 1523-1594 tarihli Kıpçak Yargılama Usulü Kanunu'nun Oswald Balzer (oku. Baltserd) neşri esas alınarak 1604 tarihli redaksiyonu (546-596) da yer almıştır. Töre Bitiginin Kıpçak nüshasına ve Kıpçak Yargılama Usulü Kanunu'na Kıpçakça-Rusça sözlük (597-636) de ilave edilmiştir.

Mhitar Goş'un Töre Bitiginin Kıpçak nüshası ve Kıpçak Yargılama Usulü Kanunu'nun Kıpçakçadan Kazakçaya tercümesinden (637-716) sonra Töre Bitiginin Kıpçak nüshasında ve Kıpçak Yargılama Usulü Kanunu'nda kullanılan sözlere (717-740) yer verilmiştir. XIV-XVIII asırlarda Ukrayna'nın batısında yerleşen Lvov'daki [Kıpçak] Ermeni toplumunun hukuki yapısı (741-754); Kıpçak [Türkçesi] dilli Ermeniler ve XVI-XVIII. asırlardaki Ermeni elyazması mirası (755-776); Ermeni Kıpçak araştırmaları literatürü (777-789) ve nihayet içindekiler (Kazakça s. 790, Rusça s. 791 ile kitap sona ermektedir. Kitap içine ayrıca elyazmalarının veya basılı metinlerin baş sayfalarının fotoğrafları serpiştirilmiştir (s. 6, 8, 16, 200; 342, 446, 504, 546).

Eser A. N. Garkavets, G. Sapargaliyev, M. Kapral, M. Tsimbal'ın katkılarıyla meydana gelmişse de onun oluşmasında en büyük pay esasen Garkavets ile G. Sapargaliyev'e

aitir. Bilim alemince çok fazla üzerine çalışma yapılmayan ve ülkemiz Türkologlarının bu neşirden sonra üzerinde çalışmaya başladıkları anlaşılan¹ Töre Bitigi, Kıpçak Türkçesi araştırmaları başta olmak üzere umumi Türklük araştırmalarına büyük bir katkı olmuştur. Nitekim kitabın yayımlanmasına destek veren Kazakistan kurumlarına bakılırsa, Kazaklar kitabın değerini takdir etmiş görünüyorlar². Garkavets ve Sapargaliyev ön sözlerinde eserin Kazakça hukuk terimlerini geriye doğru çözümlemek açısından öneminden söz ediyorlar ki bu tespiti bütün Türk lehçeleri için söylenebilir.

Eser bizim ilgimizi XVI. asırdan gelen Türkçe bir kanun kitabı olması hasebiyle çekmiştir. Böyle bir eserin varlığı Türkçenin her lehçesi için hukuk terimlerinin tespiti bakımından son derece heyecan verici ve önemlidir. Bu metnin dikkatli bir şekilde incelenmesi hem Türkçe hukuk terimleri varlığının boyutunu, hem de bunların tarihi devirlerdeki manalarını ve manalarındaki değişimleri tespiti de yarayacaktır. Bunun yanı sıra esas olarak Eski ve Yeni Ahidlere dayanan bu hukuk toplamasına eski Türk hukuk kurumlarının veya anlayışının sinip sinmediğinin, sinmişse ne ölçüde sindiğinin araştırılması açısından da eser önemlidir. Bir yandan, Türkologların bu açıdan kapsamlı bir değerlendirme yapmasını beklerken, öbür yandan Kıpçak Türkçesiyle olan metnin bir an evvel Türkiye Türkçesine aktarılmasını da gözlediğimizi belirtmek ve bunun gerçekleşmesi için çok uzun bir zaman beklemeyeceğimizi ummak isteriz.

Töre Bitigindeki eski Türk töresi öğeleri bulunup bulunmadığı meselesine bazı araştırmacılar da kısaca temas etmiştir. Mesela, Nevzat Özkan, bu hususta şöyle yazmaktadır³:

- 1 Mesela, Erdoğan Altınkaynak, Gregoryan Kıpçak Dil Yadigarları, (İstanbul 2006) kitabını yayımlamıştır. Bazılarını görebildiğimiz konuyla ilgili makaleler ve tebliğlerden bir kısmı şunlardır: E. Altınkaynak, "Gregoryan Kıpçakların Dil Yadigarları", Karadeniz Araştırmaları, IV, Çorum 2005, 21-38; a. mlf., "Gregoryan Kıpçakların Dil Yadigarları", Hoşgörü Toplumunda Ermeniler, I. Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Sempozyumu (EUSAS), Osmanlı Toplumunda Birlikte Yaşama Sanatı: Türk-Ermeni İlişkileri Örneği, yayına haz. M. Metin Hülagü, Şakir Batmaz, Gülbadi Alan, Süleyman Demirci, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 20-22 Nisan 2006, II, 63-90 (bundan sonra Hoşgörü Toplumunda Ermeniler); Hülya Çengel Kasapoğlu, "Armenian Kipchak and living Kipchak languages", 6. Deutschen Turkologenkonferenz, Frankfurt am Main, 23.-26. Juli 2005; a. mlf., "Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesiyle Yazılmış Töre Bitigi Adlı Eserdeki Hukuk Terimleri Üzerine", I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı, İzmir, 9-15 Nisan 2006; a. mlf., "On the Kypchak Lexicology in Töre Bitigi written in Armeno-Kypchak, XIIIth International Conference on Turkish Linguistics, Uppsala, Sweden, August 16-20, 2006; a. mlf., "Ermeni harfli Kıpçak Türkçesiyle yazılmış Töre Bitigi ve bu eserdeki töre, yargı, bitik terimleri üzerine", Gazi Türkiyat Dergisi, Güz 2007; Reşat Genç-Gülnisa Aynakulova, "Gregoryen Kıpçaklar ve Oniki Hayvanlı Türk Takvimi Üzerine", Belleten, Cilt: LXX - Sa. 258, 2006 Ağustos; R. Genç, Gregorian Kıpçaklar ve Töre Bitigi, 11-15 Eylül 2006, Ankara, XV. Türk Tarih Kongresi'ne sunulan bildiri; G. Aynakulova, "Gregoryen Kıpçaklar ve Oniki Hayvanlı Türk Takvimi Üzerine", Milli Folklor, 2007, Yıl 19, S. 74, s. 21-28. Ayrıca Ermeni harfli Türkçe edebiyattan bahseden son bir örnek olarak bkz. Yervant Baret Manok, "Ermeni Katolik Mekhitarist Rahiplerince Venedik'te Sahnelenen İlk Türkçe Tiyatro Oyunları", Kritik, Altı aylık edebiyat eleştirisi dergisi, Mart 2008, S. 1, s. 141-159. Makale yazarı s. 146-7-de Mekhitaristler (Mhitarçılar) hakkında yararlı bilgiler vermiştir.
- 2 Kitabın başında Kazakistan Cumhuriyeti (=KC) Adalet Bakanlığı, KC Hukuk Enstitüsü, KC Milli İlim Akademisi, Ç. Velihanov Tarih ve Etnoloji Enstitüsü, Kazak Beşeri Hukuk Üniversitesi, Beynelmilel Kıpçak Araştırmaları Enstitüsü, "Deşti Kıpçak" Avrasya Araştırmaları Merkezi'nin adı görölmesi buna işaret olarak yorumlanabilir.
- 3 Nevzat Özkan, "Ermeni Harfleriyle Türkçe Metinler Üzerine", Hoşgörü Toplumunda Ermeniler içinde, C. III, s. 401-416.

"Kıpçak Kanunlar Mecmuası, Gregorian-Kıpçak Kanunlar Mecmuası veya eserin kendini tanımladığı adıyla Töre Bitigi adı verilen bu metinler 1519-1689 yılları arasında üç bölüm halinde Kıpçak Türkçesi'yle ve Ermeni alfabesiyle kaleme alınmıştır."

"Giriş, Sivil Kanunlar ve Ek Maddeler olmak üzere üç bölümden oluşan Kıpçak Kanunlar Mecmuası, hem Lvov'da hem Kamenets-Podolsk'ta çeşitli dönemlerde farklı insanlar tarafından yenilenmiş ve tekrar yazılmış, değişen şartlara göre eklemeler ve düzeltmeler yapılmıştır. Buna rağmen araştırmalar, metnin ilk başta Kıpçak Türkçesiyle ve Göktürk dönemine kadar giden Türk hukuk terminolojisiyle yazıldığını, hüküm ve yorumların Türk töresinden kaynaklandığını ortaya çıkarmıştır."

Müellif makalesinin başka bir yerinde de "Özellikle Kırım ve Kamenets-Podolsk bölgesinde Ermeni harfleriyle Türkçe yazılmış metinlerin en azından bir bölümü Gregorian Kıpçaklara ait olmalıdır. Çünkü Töre Bitigi, Alış Bitigi gibi bazı metinler, açıkça Kıpçak Türk töresini ve kültürünü yansıtmaktadır.", sonucuna varmaktadır⁴.

G. Aynakulova da bu hususa değinmiştir: "Dil ve konu mütehassıslarının fikrine göre, Kanunlar Mecmuasında ve ilk başta Kıpçak dilinde tanzim edilmiş 1523-1594 Mahkeme Usulü Kanununda kullanılan, derin bir şekilde hazırlanmış Kıpçakça özel terminoloji, Göktürk, Gök Tanrı dönemine kadar giden Kıpçak hukuk geleneklerinin sürekliliğini ortaya koymaktadır⁵." Bu son müellif de "Kıpçaklardan kalan edebiyatın bolluğuna rağmen, Hristiyan Kıpçakların, Ermenilerin gerek çeşitli alandaki faaliyetleri, gerek dinî, sosyal ve kültürel tarihleri ülkemizde bugüne kadar pek az bilinmiş olup birkaç makale dışında bilimsel yönden ele alınarak incelenmedikleri gibi, Gregoryan Kıpçakların meydana getirdikleri metinlerin bile doğru dürüst tanıtımları yapılmamıştır." tespitini yapmış ve diğer sahaların yanı sıra bu metinlerin Türk hukuk tarihi araştırmacıları için de ek kaynak olarak değerli katkılar sağlayabileceğine işaret etmiştir⁶. Töre Bitigi bugün kullandığımız terimlerle Kanunname (töre kanun, bitik name) olarak çevrilebilir. Metnin içeriğine baktığımızda Türk-İslam devletlerindeki "kanunname" kavramına denk düştüğünü, dolayısıyla aynı terimle ifade edilebileceğini düşünüyoruz. Bu sebeple, Töre Bitigi için ayrı ayrı kanunların yer aldığı bir kanun külliyyatını akla getiren Kanunlar Mecmuası terimini kullanmak uygun değildir. Keza "Mahkeme Usulü Kanunu" terimi de böyledir; "Muhakeme Usulü Kanunu" veya "Yargılama Usulü Kanunu" denmelidir. N. Özkan'ın Giriş, Sivil Kanunlar ve Ek Maddeler olmak üzere üç bölüm diye tanımladığı Töre Bitiginin Sivil Kanunlar denilen kısmıyla galiba medeni hukuk kastedilmektedir, ancak bu bölümde ceza ve hukuk kuralları bir aradadır.

Ermeni harfli Türkçe metinler Türkiye ilim aleminin malumu ve ülkemizde de belli ölçüde araştırılmış olmasına rağmen⁷, bu eserle tanış olduğumuz metinler coğrafi bakımından farklılık arz etmektedir. Bugüne kadar ülkemizde araştırılan eserler daha çok Memluk Kıpçakçası üzerinde yoğunlaşmıştır.

4 Özkan, a.g.m., 407.

5 Gülnisa Aynakulova, "XVI-XVII. Yüzyıl Kıpçak-Ermeni Belgeleri Işığında Kıpçak Ermeni Cemaa-tinin Osmanlı Devleti ve Rusya ile Yaptıkları Ticari Faaliyetler", Hoşgörü Toplumunda Ermeniler içinde, c. II, s. 231. Aynakulova, başka bir makalesinde de bu hususa değinir, bk. Gregoryan Kıpçaklar ve Oniki Hayvanlı Türk Takvimi Üzerine, Milli Folklor, S. 74, s. 26.

6 Aynakulova, a.g.m., s. 235.

7 Örnek olarak K. Pamukciyan, Ermeni Harfli Türkçe Metinler, haz. O. Köker, İstanbul 2002, 255 s.

Bu noktada bizi Töre Bitigi ile tanıştıran E. Altınkaynak'ın kitabından (Gregoryan Kıpçak Dil Yadigarları) aşağıda söz edeceğiz.

Kıpçak Töre Bitigi ve Yargılama Hukuku Kanunu metinleri hem bazı yeni kelimeler ihtiva etmekle, hem de mevcut bazı kelimelere yeni anlamları ilave etmekle Kıpçak Türkçesi söz varlığı için de değerli imkanlar sunmaktadır. Bu iki metnin hukuk terimleri bakımından önemini barındırdığı terimlerden sadece birkaçını örnek olarak zikrederek gösterebileceğimize inanıyorum: aldamasız yargu, ana ülüşü, ant, ant bermek, barıştıruçı, boluş (yardım), boluşuçı, beh vermek (pey vermek), bitik (yazı, kitap, defter, name), bitikçi, buyruk, buyrukçi, çareli töre, çaresiz töre, curum bile ögütlemek (cürüm ile cezalandırmak), curumlamak, egirlik (eğrilik), egirlik bile ant içmek, egirliksiz, erk (güç; irade), erkli (iradeli), erksiz (iradesiz, ihtiyarı olmayan), tusnak (rehin), töre (töre, kanun, kural), töreçi (yargıç), töre bitigi, yal (kira), yanılğan (kabahat) gibi birçok hukuki terim dikkati çekmektedir.

Töre Bitiginin başlangıç kısmında birinci maddede onun bu toplumun "töreleri yoktur diye komşularınca kınanmaları" üzerine yazıldığı belirtilmiştir. Başlangıçta sırasıyla kanunnamenin niçin şimdi ve kimin penceresinden yazıldığı; kanunun mükemmeli gücü; kimlerin yargıç olabileceği; törenin neliği, kimler için konulduğu ve töreyi kime ısmarlamak/emanet etmek gerektiği; törecilerin (yargıçların) nasıl olması gerektiği; tanıklara dair hükümler; andın nasıl olması gerektiği ve kime ant verildiği; hristiyanlara, dinsizlerin (gayrihristiyanların) mahkemesine gitmenin uygun olmadığı; kanunları/kuralları hangi kitaplardan topladıkları veya hangi milletlerden aldıkları, açıklanmıştır (s. 17).

Töre Bitiginin kaynakları ise yine bizatihi metni hazırlayanca sırasıyla birinci sırada Eski Ahid; ikinci sırada İkinci Ahid (Yeni ahid)de hristiyan kardeşlerimizin gördüğümüz, işittiğimiz iyi töreleri, Tanrının size töre, din ve tanıklık budur diye buyurduğu başka kitaplardan ("özge bitiklerden") alınanlar; üçüncü sırada çok yerde güçlü ve aleni töreler bulduğum kanun kitaplarından alınanlar diye sayılmıştır. Metni tertip eden bunun mükemmel olmadığını, sonra gelenlerce tamamlanacağını belirtir (s. 54 vd.)

Töre Bitiginin muhtevası hristiyan dinî hukukunun bir toplaması mahiyetinde olması hasebiyle karşılaştırmalı hukuk açısından da istifade edilebilecek bir metindir. O, daha çok bir ceza kanunu özelliğinde olmasına rağmen, eşya hukuku (mesela 9. kapitula: madde hazine/define bulma), haksız fiillerden doğan sorumluluk, iş hukuku (12. kapitula), borçlar hukuku hükümlerinin yanında bazı dini nasihatleri (20. kapitula) de içinde barındırır.

Üzerinde ciddiyetle araştırma yapılmaya layık olan bu eserden araştırmacıların ilgilerini esirgemeyeceklerini umarız. Hem hazırlayanların mukayeseli metni vermeleri, hem de yukarıda andığımız düzenledikleri muhtelif sözlükleri eserin değerini artırmaktadır. Gerçeği, hazırlayıcılar abidevi bir eser meydana getirmeyi başarmışlardır. Keşke eserden daha geniş bir okuyucu kütlesinin yararlanabilmesi için bölüm başlarında veya sonlarında Türkiye Türkçesi veya İngilizce özetlere de yer verilmiş olsaydı.

Fethi Gedikli

Gregoryan Kıpçak Dil Yadigarları

Dr. Erdoğan Altıncaynak

İstanbul, IQ Yayıncılık, 2006, 416 s.

E. Altıncaynak'ın kitabı "Ön söz" (s. 5-7), kitabı inceleyen Ege Üni. Edebiyat Fak. Yeni Türk Dili Anabilim Dalı başkanı Prof. Dr. M. Köker'in "Rapor"undan (s. 8) sonra "Giriş" 9-19, "Metinlerin Bulunduğu Ülkeler ve Metinlerden Örnekler" (s. 20-23), "Türlerine Göre Gregoryan Kıpçak Türkçesi metinleri" başlıklı bölümlerle devam etmektedir. Metinler de 1. Tarihi vakayinameler, 2. Kanun kitapları ile mahkeme sicil defterleri ve tutanakları, 3. Dil bilimi ve lügatler, 4. Mezhep (dini) edebiyatı, 5. Elit ürünler, 6. Tabii ilim çalışmaları alt-başlıkları altında gruplandırılmış ve her daldan birer örnek sunulmuştur. Bu tasnifin A. N. Garkavets'e ait olduğu (s. 19) zikredilmiştir.

Müellif "Giriş"te "Gregoryan Kıpçaklar hakkında malumat" (s. 10), "Gregoryan Kıpçaklarda geçim kaynakları" (s. 12), "Gregoryan Kıpçak Türkçesi ve metinler üzerinde çalışmalar" (s. 13), "Gregoryan Kıpçak metinlerin dağılım ve yazılım alanları" (s. 18) ara başlıkları altında bazı bilgiler vermiştir. Bu çalışmanın önemi, kanaatimizce, ilgili edebiyatta "Ermeni Kıpçakçası" veya "Kıpçakça konuşan Ermeniler" tanımlamalarını bir yana bırakarak bu topluluğu dinî inanışlarına göre "Gregoryan Kıpçak" diye adlandırması olmuştur (s. 10-11 ve 13-15). Söz konusu terimi ilk defa kimin teklif ettiği malumumuz değilse de bazı yazılış farklarına rağmen, ülkemizde Gregoryen/Grogeryan/Gregorian Kıpçak teriminin sahanın uzmanlarınca tercih edildiği söylenebilir. Zira Altıncaynak'tan başka önceki yazımızda yollamada bulunulan Genç, Kasapoğlu ve Aynakulova da aynı terimi kullanmaktadırlar. Musevi dinini kabul eden Karaylar (Karaimler, Kırımçaklar), Hristiyanlığın Ortodoks mezhebini seçen Gagauzlar, Karamanlı Rumları ve yine E. Altıncaynak'ın haklarında bazı çalışmaları olan Urumlar ve Müslümanlığı kabul eden Türkler, nasıl "Türk" iseler, Ermeni harfleriyle Türkçe yazan veya Türkçe konuşan bu Gregoryen dinini benimseyen insanlar da Türktürler⁸. Onları başka türlü adlandırmak Türklerin ancak Müslüman olduğunu kabul eden yerleşik hatalı inanç sebebiyledir.

E. Altıncaynak 2. kategori olan "Kanun kitapları ile mahkeme sicil defterleri ve tutanakları" başlığı altında "Töre Bitigi"nin Viyana nüshasının metnini vermiştir (s. 69-172). Burada Gregoryen Kıpçaklardan kalan 40 adet hukuk kitabından 3'ünün kaybolduğunu kaydederek halen mevcut 37 adet⁹ mahkeme defterinden söz etmektedir

8 İ. V. Ömeroğlu/F. Ferhatlı'nın çalışması ("Kıpçak Ermeni Yazılı Kaynaklarına Göre Türk Ermeni İlişkileri", Hoşgörü Toplumunda Ermeniler, II, 427-439) bu konuyu genişçe ve tutarlı bir şekilde tartışarak bu topluluğun Türklüğünü kabul etmiştir.

Başlangıçta "Hay"lar olarak bilinen toplumun ne zaman ve nasıl "Ermeni" halini aldığı ayrı bir araştırma ve tartışmanın konusudur.

9 Bu rakamlar tartışmalıdır. Mesela, Özkan, 32 adet (a.g.m., 412) ve Ömeroğlu/Ferhatlı "Kamanetsk-Podolsk şehri ermeni voytunun 1572-1663'ü yılları ihata eden 28 mahkeme belgelerinden" (a.g.m., II, s. 432) söz etmektedir. Benzer bir ihtilaf II. Dünya Harbi esnasında Ermeni harfli Kıpçak Türkçesi metinlerinin tahrip olup olmadığına dairdir. Altıncaynak (Hoşgörü Toplumunda Ermeniler'deki makalesinde, II, 70) meslektaşları Özkan ve Aynakulova'nın aksine tahrip oldukları fikrini kabul etmemektedir. Belgelerin hacmi konusunda da E. Altıncaynak Paris Milli Kütüphanesinde bulunan XIX. Asrın sonunda Türk-Ermeni Hukuk Bilgileri adlı kitapta 1610-1612 yıllı Batı Ukrayna Gregoryenlerine ait hukuk maddeleri alıntı olarak verilmektedir (A.g.m. II, 73) demektedir.

(s. 19). Müellifin çalışmasına Garkavets'in neşrettiği Töre Bitiginin Türkiye Türkçesiyle metnini verip Kıpçakça-Türkçe bir sözlük eklemesi eserinden faydalanmayı kolaylaştırırdı. Bu haliyle sadece geniş okuyucu kesimini Gregoryen Kıpçak eserlerinden haberdar kılmış olmaktadır. Müellifin çalışmasını aceleye getirdiği Dr. Köker'in raporunun "İçindekiler"de gösterilmemiş; *Hayklar* (veya *Haylar*) yerine *Hayklılar* (s. 14), *Ossolinskiy* ve *Vrotslav* yerlerine *Ossolinskih* ve *Brotslav* (s. 21) yazılmış olmasından da bellidir. Ayrıca bu sahanın piri olan A. N. Garkavets'in aslı Rusça olan eserlerinin adları Türkçeye dikkatsiz aktarılmıştır (s. 15); "...Şükrü Akalın'ın verdiği bilgilerin dışında" denmekte fakat ona atıf yapılmamaktadır (s. 16). *Tasnifleme* (s. 19) yerine *tasnif* veya *sınıflama* demek daha uygundur. İtalyadaki Gregoryen Kıpçaklarının elyazmaları hakkında bilgi verilirken San Lazzaro *adası* yerine *Evliya Lazar Yarımadası* (s.20) denilmesi yanlıştır. "San" veya "Saint" çevrilecekse eğer, onun için dilimizdeki yerleşik karşılık olan "aziz" seçilmeliydi. Bununla birlikte, toplumumuzda pek az bulunan merakla konuya ilgi duyduğu görülen Altıncaynak, ilgili birçok vesika ve yazma biriktirdiğini ve öğrencilerinden oluşturduğu 23 kişilik bir çalışma öbeğiyle bunları Latin alfabesine ve Türkiye Türkçesine aktarmaya çalıştıkları haberini vermektedir ki (s. 16) ilmi disiplin içinde yapılacak böyle bir çalışmanın takdire değer olduğunu teslim etmeliyiz.

Gregoryen Kıpçakların Kiev'de XVI. asrın başında ortaya çıktığı ve kiliselerini kurduğu bilinir. Mahkemede yeminlerini Türkçe ettikleri bilgisi vardır. Gregoryen Kıpçaklara ait bilinen en eski metnin 1521 tarihli olduğu söylenir (s. 13). Bunlara ait Töre Bitigi dışındaki diğer hukuki metinler olarak imdi Polonya Eski Kararnameler Genel Arşivinde saklanan 1675 tarihli bir nikah akdi (s. 20) ve Ukrayna Livov Devlet Üniversitesi Bilimler Kütüphanesi elyazmalar bölümünde muhafaza edilen 1669 tarihli 53 satırlık mirasname mevcuttur. Bu son eser üzerinde Daşkeviç, Trujarski ve Garkavets'in çalışmaları vardır (s. 23). Ayrıca Paris'teki Milli Kütüphanede bulunduğu bildirilen 1568 tarihli ve 176 numaralı adı "Anayasa kitabı" (?) olarak çevrilen niteliği belirsiz bir eser de bulunmaktadır (s. 23)¹⁰.

Fethi Gedikli

Altıncaynak'a nazaran kanun kitapları, sicil defterleri ve tutanakların tamamı 18000 sayfadan fazladır. (a.g.m. Hoşgörü Toplumunda Ermeniler, II, 73). Aynakulova 1521-1669 yılları arasından gelen tüm bu Kıpçak metinlerini, 112 yazılı eser yaklaşık 25-30 bin sayfa olarak göstermektedir (Aynakulova, Gregoryen Kıpçaklar ve Oniki Hayvanlı Türk Takvimi Üzerine, Milli Folklor, S. 74, s.22).

10 Altıncaynak'ın "Osmanlı toplumunda birlikte yaşama sanatı: Türk-Ermeni ilişkileri örneği" sempozyumu, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 20-22 Nisan 2006 "Gregorian Kıpçakların dil yadigarları" adlı bildirisi hemen hemen tamamıyla aynı adlı (II, 63-90) kitabına da aktarılmıştır.

Osmanlı Hukukunda Faili Bilinmeyen İtlâf Durumlarında Öngörülen Ortak Sorumluluğun Hukuki Niteliği

Mehmet Akman*

Legal Characteristic of Common Liability for Compensation of Anonymous Destruction of Property in Ottoman Law

Islamic law recognizes two types of torts towards property: Wrongful appropriation and destruction which is divided into two parts. Wrongful appropriation consists of taking and keeping the property of another, without that person's permission. Direct destruction consists of the destruction of a thing by a person himself. The person destroying the thing is called the actual doer of the act (mubashir). Indirect destruction consists of being the cause of the destruction of a thing. The person performing such act is called the person causing the destruction (mutesebbib). There is no record in fikh books and modern essays relating to common liability for compensation of anonymous destruction of property. On the other hand, qasâma application is not carried out for goods and animals. In spite of this clarity, after Tanzimat period, the Ottoman administrators had some tendency to extend the scope and nature of qasâma regulation. To indemnify villager's damages occurred in arson cases, eight decrees were promulgated between 1867 and 1902. In this essay, the legal characteristic of that kind of common liability for compensation of destruction by an unknown doer will be examined.

Key words: Qasâma, tort, destruction

İslâm hukukunda haksız fiiller şahsa ve mala yönelik olmak üzere ikiye ayrılır. Şahsa yönelik haksız fiiller ukûbât denilen ceza hukuku bölümünde ele alınmıştır. Bu haksız fiil türünde cezaî ve hukukî sorumluluk ayrımı net değildir. Diğer bir ifadeyle vücut bütünlüğüne zarar verilen mağdura, uğradığı zarar mukabilinde nakdî bir ödeme (diyet) yapıldığı durumlarda bu ödeme hem bir ceza hem de bir tazminat karakteri taşımaktadır. Mala yönelik haksız fiillere gelince bunlar fıkıh kitaplarının ukûbât ve muamelât bölümlerinde işlenmiştir. Hırsızlık haddi gerektiren suçlardan olduğu için ukûbât kısmında ele alınmış ve burada aynı zamanda hırsızın cezaî sorumluluğuyla birlikte hukukî sorumluluğu da incelenmiştir. Diğer mala yönelik haksız fiil türlerinden gasp ve itlaf muamelât bölümünde ele alınmıştır. Gasp, -mütekavvim ve- menkul bir malı izinsiz olarak açıkça ve zorla alarak malikin zilyetliğini gidermek ve yerine haksız bir zilyetlik kurmaktır (MAA, md. 881). İtlaf, doğrudan veya dolaylı bir eylemle hukuka aykırı olarak bir kimsenin malına tazmin sorumluluğu doğacak şekilde zarar vermektir (MAA, md. 887, 888).

Fıkıh kitaplarında ve modern çalışmalarda¹ faili bilinmeyen itlaf hallerinde, zarar görenin zararının kollektif olarak tazmini yoluna gidilmesine dair bir kayıt bulunmamaktadır. Fiil, zarar, hukuka aykırılık, illiyet bağı ve dolaylı itlaf hallerinde kusur,

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi. Makaleyi okuyup katkıda bulunan Doç. Dr. Fethi Gedikli'ye teşekkür ederim.

itlafın unsurlarıdır. Failin belli olması ve tazmin sorumluluğunun doğrudan (mübaşir) ya da dolaylı faile (mütesebbib) ait olması itlaf konusunun temelidir. Bu itibarla zararın ortak giderilmesi konusunun bu alandaki çalışmalarda ele alınmaması yadırganmamalıdır. Yapmama şeklinde tezahür eden, menfi bir fiille ortaya çıkan itlafın tazmin borcu doğurup doğurmadığı elbette fıkıh kitaplarında ele alınmıştır. Ancak menfi bir fiilin tazmin borcu doğurabilmesi için failin bir yapma yükümlülüğünün olması şarttır. Böyle bir yükümlülüğün olmadığı durumlarda menfi fiil itlaf olarak görülemez. İslam hukukunda dolaylı sorumluluk öngörülen istisnai durumlar velinin sorumluluğu, işverenin sorumluluğu ve sahip olunan hayvanın meydana getirdiği zararlardan sorumluluk şeklinde belirlenebilir². Konumuz bakımından bunlar uygulanabilir nitelikte değildir.

Meselenin ceza hukuku alanındaki simetrisi sayılabilecek kasâmenin sadece insanlar için uygulanan bir tazmin şekli olduğu kitaplarda açıkça belirtilmiştir. Buna göre mal ve hayvanlar hakkında kasâme cari olmaz. Çünkü kasâme ile diyetin lüzumu insanoğlu hakkında sabit olduğundan bu usul başka davalarda uygulanamaz³.

Bu açıklığa rağmen Osmanlı yöneticilerinde -tereddütlü olmakla birlikte- ihtiyaca karşılık geldiği için kasâmenin mahiyet ve kapsamını genişletme çabası dikkati çekmektedir. Bir yandan fıkıh kitaplarındaki düzenlemelere uygun olarak mesela yanan değirmen bedelinin kasâme suretiyle tazmin edilmesinin uygun görülemeyeceği⁴, faili bulunamayan hayvan hırsızlığında hayvanların bedelinin köylülerden tazmin ettirilemeyeceği ve buna uygun olarak hayvan hırsızlarına karşı tedbir alınması⁵, çukurların tesviye olunmamasından dolayı işçilerin kasâme suretiyle tazminata mahkum edilmesinin kanunlara uygun olmadığı⁶ şeklinde düzenlemelere rastlanırken, diğer yandan telgraf hattında kırılan fincanların kasâme usulüyle tazmininden başka çare olmadığı⁷, tahrip edilen otluk ve samanlıkların bedelinin köylülerden kasâme suretiyle tazmini usulüne dut, erik, zeytin ve incir bahçelerini tahrip edenlerin de tabi tutulması⁸ şeklindeki düzenlemelere de rastlanabilmektedir.

1 M. Âkif Aydın, "Eski Hukukumuzda Bir Haksız Fiil Türü Olarak İtlaf", *İslâm ve Osmanlı Hukuku Araştırmaları*, İstanbul 1996, s. 81-82; a.mlf., "İslâm Hukukunda Gasp", *İslâm ve Osmanlı Hukuku Araştırmaları*, İstanbul 1996, s. 238; a.mlf., "İtlaf", *DİA*, XXIII, 466-469; a.mlf., "Gasp", *DİA*, XIII, 387-392.

2 Hayrettin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, c. II, İstanbul 1982, s. 514.

3 Kâsânî, *Bedâi'u's-sanâi fi tertibi's-şerâi*, Beyrut 1996, c. VII, s. 425-426. İbn Âbidîn, *Redd'ü'l-muhtâr*, Beyrut 1994, c. X, s. 324. Ö. Nasuhi Bilmen, *Hukuku İslamiyye ve İstilahatı Fikhiyye Kamusu*, İstanbul t.y., c. III, s. 159.

4 "Cisr-i Mustafapaşa kazası Sarıyer karyesinde yanan değirmen bedelinin kasâme suretiyle tazmin edilmesinin uygun görülemeyeceği", BOA, DH.TMIK.S., dosya no: 50, gömlek no: 18 (18 Şevval 1321/7 Ocak 1904).

5 "Faili ve mütecâsirleri bulunamayan mesrûk hayvanların bedelleri karye ahalisinden tazmin ettirilemeyeceğinden hayvan hırsızlarına karşı tedbir alınması", BOA, DH.MUİ, dosya no: 55/1, gömlek no: 37 (6 Muharrem 1328/18 Ocak 1910).

6 "Meyan kökü ihracı için icra edilen hafriyattan oluşan çukurların tesviye olunmamasından dolayı bütün amelenin kasâme suretiyle tazminata mahkum edilmesi Aydın vilayetinden bildirilmişse de kanunlara uygun olmadığı", BOA, DH.MUİ, dosya no: 63, gömlek no: 2 (26 Muharrem 1328/7 Şubat 1910).

7 "Üsküb Mitrovice arasındaki telgraf hattında kırılan fincanların kasâme usulüyle tazmininden başka çare olmadığı ve bu hatların köy bekçileri tarafından muhafazası", BOA, DH.MUİ, dosya no: 45/2, gömlek no: 29, (24 Rebiülevvel 1328/5 Nisan 1910).

8 "Otluk ve samanlıkların bedelinin kura ahalisinden kasâme suretiyle tazmini usulüne dut, erik, zeytin ve incir bahçelerini tahrip edenlerin de tabi tutulması", BOA, DH.İD, dosya no: 146/2, gömlek no: 7 (7 Receb 1331/12 Haziran 1913).

Bilinen anlamıyla kasâme, üzerinde öldürölme belirtileri bulunan katili meçhul bir ceset bulununca, maktûlün yakınlarının dava etmeleri üzerine köy veya mahalle halkından elli kişiye maktûl kendilerinin öldürmediğine ve öldüreni de bilmediklerine dair yemin ettirilmesi ve akabinde tazminat ödettilmesidir. Bu tanım Hanefî görüşüne uygun olarak yapılmıştır. Kasâmenin Malikî yorumuna göre ise yemini mahalle sakinleri değil maktûlün yakınları öldürme iddiasını ispatlamak için yaparlar⁹. Kasâme son yıllarda özellikle batılı araştırmacıların dikkatini çeken bir uygulamadır. Patricia Crone kasâmenin her iki yorumunu da Yahudi hukukuyla ilişkilendirirken¹⁰, Peters bu görüşe karşı çıkmakta ve kurumun Medine (Malikî) ve Irak (Hanefî) versiyonlarının birbirlerinden ayrı ve bağımsız olarak ortaya çıktığını, kurumun kökeninin de İslâm öncesi Arap kabile kültüründe aranması gerektiğini söylemektedir¹¹. Biz de kasâmenin Osmanlı Devleti'nde uygulanması konusunda yayımladığımız çalışmada kurumun Osmanlı Devleti'nde aldığı görünüm ve özellikle İstanbul'da uygulanıp uygulanmadığı hususlarına temas etmiştik¹². Bu defa kasâme benzeri bir sürecin kıyasen mala yönelik haksız fiiller alanına taşınmasını inceleyeceğiz.

Köylerde cereyan eden faili meçhul kundaklamalar sonucu tahrip olan meyve bahçeleri, samanlık ve otlaklardan doğan zararın kasâme yoluyla tazmin edilmesi amacıyla çeşitli vilayetlerden gelen talepler doğrultusunda 1867-1902 yılları arasında sekiz irade-i seniyye ısdar edildiği görölmektedir. Bu düzenlemelerin oldukça geç bir döneme rastlamasına rağmen aşağıda yer aldığı üzere kazuistik yöntemle yapıldığı dikkati çekmektedir. Gerçi 1869-1876 yılları arasında hazırlanan Mecelle'de de bu yöntemden tamamen uzak kalınamaması hatırlandığında devrin hukuk anlayışının daha fazlasına elvermediği görülecektir.

1. 22 Şaban 1284/19 Aralık 1867 tarihli "Tuna vilayetinde faili meçhul kalan otlak ve samanlık ihrakında diyet-i fesat usulünün icrası hakkında irade-i seniyye"¹³. Diğerlerinden oldukça önce çıkarılan bu iradede kasâme kavramına ek olarak yüklenen yeni mânâ ve muhtevanın nüvesi görülebilmektedir. Diyet-i fesat deyişi giderek diyet-i kasâme kavramı haline gelecek ve zamanla hukuk kurum ve kurallarının değişme ve gelişmesine bir örnek olacaktır.

2. 23 Zilkade 1310/8 Haziran 1893 tarihli "Köylerde 1000 kuruşu mütecaviz kıymeti hâiz otlak ve samanlık ihrâkında dahi kasâme suretiyle köy ahalisine tazmin ettirilmesi hakkında irâde-i seniyye"¹⁴.

9 İslam hukukunda kasâme konusunda en geniş Türkçe kaynak olarak bk. Cemalettin Şen, *İslam Hukukunda Kasame*, y. lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1996. S. S. Beyyumi, *el-Kasâme ve ahkâmıha fi'ş-şeriatı'l-İslâmiyye*, Kahire 1990.

10 Patricia Crone, "Jahili and Jewish Law: The Qasama", *Jerusalem Studies in Arabic and Islam*, 4 (1984), s. 153-201.

11 Rudolf Peters, "Murder in Khaybar: Some Thoughts on the Origins of the Qasama Procedure in Islamic Law", *Islamic Law and Society*, 9-2 (2002), s. 132-167.

12 Mehmet Akman, "Osmanlı Hukukunda Kasâme", *TÜRKLER*, Ankara 2002, c. 13, s. 789-794.

13 Sarkis Karakoç, *Külliyât-ı Kavânin*, TTK Kütüphanesinde yazma, belge no: 4767. Düstûr'da kaydına rastlanılamamıştır.

14 Karakoç, *Külliyât-ı Kavânin*, belge no: 1531. Düstûr'da kaydına rastlanılamamıştır.

3. 25 Zilhicce 1315/17 Mayıs 1898 tarihli “Köylerde faili meçhul harîk maddelerinde câri kasâme usulünün dutluklara da teşmili hakkında irade-i seniyye”¹⁵. Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi mazbatasında şahsi husumet üzerine dut bahçelerinin tahribine cür’et edenlerin bilinmemesinden dolayı zarara uğrayan köy ahalisinin perişan olduğu, bu itibarla bu zararın kasâme diyeti yoluyla tazmin edilmesinin uygun görüldüğü ifade edilmiştir. Üç üyenin muhaletiyle düzenlemenin padişaha arz edilmesi kararı oy çokluğuyla alınmıştır¹⁶.

4. 12 Recep 1316/26 Kasım 1898 tarihli “Köylerde faili meçhul harîk maddelerinde câri kasâme usulünün zeytinliklerle üzüm bağlarına ve incirliklere de teşmili hakkında irade-i seniyye”¹⁷. Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi mazbatasında, düşmanlık saskısıyla bazı kişiler tarafından üzüm bağları, incirlik ve zeytinliklerin geceleri kesildiği ve bunun adet haline getirildiği, yüzlerce dönüm büyüklüğündeki bu tarım alanlarının tahribinin hazineye ve ahaliye olan zararından bahisle dut bahçelerine şamil olan kasame diyeti usulünün bahsi geçen üzüm bağlarıyla incirlik ve zeytinliklere de teşmil edilmesi gerektiği anlatılmaktadır¹⁸.

5. 7 Rebiülevvel 1317/16 Temmuz 1899 tarihli “Köylerde faili meçhul harîk maddelerinde câri kasâme usulünün erik bahçelerine de teşmili hakkında irade-i seniyye”¹⁹. Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi mazbatasında önceki düzenlemelerde gerekçe olarak zikredilen hususlar tekrar edilmiş ve kasâme usulünün erik bahçelerine de teşmilinde “muhassehat görüldüğü” ifade edilmiştir.

6. 21 Rebiülevvel 1317/30 Temmuz 1899 tarihli “Köylerde faili meçhul harîk maddelerinde câri kasâme usulünün fındık bahçelerine de teşmili hakkında irade-i seniyye”²⁰. Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi mazbatasında, Trabzon vilayeti idare meclisinin Daireye başvurduğu, bu başvuruda fındık bahçelerinin diğer vilayetlerdeki zeytinliklere muadil olduğu, bunların tahribinin mahalli servetin imhasını mucip olacağına beyan edildiği ve kasâme usulünün buralarda da geçerli olmasının istenildiği görülmektedir²¹.

7. 25 Rebiülevvel 1317/3 Ağustos 1899 tarihli “Köylerde faili meçhul harîk maddelerinde câri kasâme usulünün hurma eşçarına da teşmili hakkında irade-i seniyye”²². Bu düzenlemenin Bağdat vilayetinden gelen başvuru üzerine yapıldığı görülmektedir²³.

8. 15 Şaban 1320/17 Kasım 1902 tarihli “Köylerde faili meçhul harîk maddelerinde câri kasâme usulünün cehri ve badem ve armut ve fıstık bahçeleriyle kavaklara da

15 Düstur, I. Tertip, Ankara 1941, c. VII, s. 197.

16 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 198.

17 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 208.

18 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 209.

19 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 285.

20 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 286.

21 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 286-287.

22 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 305.

23 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 306.

teşmili hakkında irade-i seniyye"²⁴. Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi mazbatasından bu defa talebin Halep vilayetinden geldiği anlaşılmaktadır.

Bu son irade-i seniyyede diğerlerinde yer almayan Meclis-i Mahsus-i Vükelâ'nın ek mazbatasının önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Ek mazbatada kayda değer hususlara değinilmiş ve öteden beri uygulana gelen bu usulün aslında hukuka aykırı olduğu ancak bu gibi suçların önünü almak için bir tehdit vasıtası kabilinden olmak üzere kabul edildiği belirtilmiştir: "... böyle ahvalde kura ahalisine tazmini muvafık-ı kanun ve madelet olmayıp bu gibi cerâimin faili hakkında takibat ve mukteziyât-ı kanuniyenin icrası lüzumu dermeyeran kılınmış ve eğerçi kasâme usulünün bu misillü hususâtta tatbik ve icrası esasen gayri münasip bulunmuş ise de bazı eşcâr ve fidanlıkların kasâme suretiyle kura ahalisine tazmin ettirilmesi kararlaştırılmış olmasına nazaran şimdi istenilen cehri ve badem ve armut ve fıstık bahçeleriyle kavaklıkların istisna edilmesine bir sebep görülemediğinden ... fail ve matedâsirlerin taharrîsi hakkında icap eden muamele tamamiyle ifa ve icra olunduktan sonra faili bulunmadığı veya kura ahali tarafından haber verilmediği takdirde mücerred bu misillü eşhas-ı mütecâsire ve muzırrayı meydana çıkarmak ve bu münasebetle bu gibi cerâimin önü alınmak için bir vasıta-i tehdidiye kabilinden olmak üzere ... Dahiliye Nezaretî'ne havalesi ekseriyetle tezekkür kılındı"²⁵.

Bunların dışında konuyla ilgili sayılabilecek diğer bir düzenleme de 19 Zilhicce 1305/27 Ağustos 1888 tarihli "Girit vilayetince eşcâr ve fidanlara ika olunan ziyan hakkında nizamnâme"dir²⁶: "Her bir nahiye kendi dairesi dahilinde eşcar ve bağlara vesair çok senelik fidanlara kesmek ve kabuğunu sökmek ve aşı kalemle mahvetmek suretiyle veya sair suretle ika olunan ziyanın tazmininden dolayı mesul olacaktır" (md. 1). Burada kasâme ibaresi geçmemekte ise de içerik olarak önceki düzenlemelere benzemektedir.

Osmanlı kanunnamelerinde bu uygulamaya temel teşkil edebilecek hükümlere rastlanmaktadır.

1. "Ve bir nice köy arasında konan kervanın davarın uğurlasalar kim ettiği bilinmese, tehdidat edüb hırsız bulduralar veyahud diyet salalar." (Aydınli Siyasetnamesi, 898/1493)²⁷.

2. "Ve dahi köy kurbunda konan kişinin gece ile malı uğurlansa hırsız elbette köylüye bulduralar. Ve eğer bulunmaz ise köylüye tazmin etdüreler." (Kanunî'nin Umumi Kanunnamesi, 929/1523)²⁸.

3. "Ve eğer mahallede ve köy içinde adam ölse veya karban basılıb veya köy arasında uğurlık ve harâmilik olsa elbetde bulduralar. Müttehem kimesne var ise teftiş edüb tazmin etdüreler. Müttehem bulunmaz ise ahali-i mahalle ve köy halkına tazmin etdüreler"²⁹.

24 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 925.

25 Düstur, I. Tertip, c. VII, s. 926.

26 Düstur, I. Tertip, c. VI, s. 132.

27 Akgündüz, II, 170.

28 Akgündüz, IV, 302.

29 Akgündüz, IX, 500.

4. Yavuz Sultan Selim Han Kanunnamesi'nde yukarıdakilere benzer düzenlemeler içeren satırların hemen yanına muhtemelen nişancılar tarafından düşülen haşiye dikkati çekmektedir: *"Bütün bunlarda emr-i şer' muteberdir. Şer' ile tazmin var ise etdürülür ve illâ felâ. Ve hem uğurlandığı sabit gerek. Sabit olmazsa mücerred dava ile nesne lazım gelmez"*³⁰.

Fıkıh literatüründen yararlanarak mevcut kavramı ortak illet nedeniyle genişletme çabasının bir kafa karışıklığı değil, belki söz konusu faili meçhul itlafları yaptırımsız bırakmayarak toplumsal huzuru sağlama isteği diye yorumlamak hale daha uygun olabilir. Burada bilinçli bir tercih ve bir çözüm arayışı endişesi sezilmektedir. Hukukun devingen bir yapı arzemesinin diğer bir örneği olarak da okunabilir. Adam öldürme halinde kasameye gitmenin gerekçesi ne ise o gerekçeyi şimdi Osmanlı hukukçusu itlafa taşımaktadır. Adam öldürme ile itlaf, eylem niteliği bakımından -birincisi ağır, ikincisi hafif- karşılaştırılmaz ise de varılan sonuç bakımından -ortaklaşa tazmin/ cezalandırılma- arada nitelik farkı yoktur. İlkinde de suç işlememiş olan yakınında işlenen bir suç yüzünden "ceza" görmektedir, ikincisinde de. Yukarıda birkaç örneği sunulan Osmanlı kanunnamelerinde de bunun daha belirsiz ve sınırları iyi tarif edilmeden müracaat edilen bir çözüm olması devletin suç siyasetiyle bağlantılı olarak örfi hukukla ilişkilendirilebilir. Belki de suçların artış gösterdiği, savaş sebebiyle toplumsal bozulmalar döneminde ve diğer toplumsal huzursuzluk dönemlerinde kasame diyetinin tatbik edilmesinin suçları önleyici bir etkisinin olacağı varsayılmıştır. İslam hukuku zararın giderilmesini sağlamada çok isteklidir³¹. Yine bu sebeple, Osmanlı hukukçusu da bir veya birkaç kişinin gördüğü zararı suçun işlendiği yer ahalisine dağıtarak mali yükü daha kolay katlanılır hale getirmekte ve ahali arasında dinin de teşvik ettiği yardımlaşmayı bu vesileyle ve bu kapsamda kanunileştirmektedir.

30 Akgündüz, III, 92-93.

31 Zarar izâle olunur. (MAA, md. 20). Zarar bi-kaderi'l-imkan def' olunur (MAA, md. 31). Bir kimse diğerin gerek kendisinde ve gerek emîni yedinde olan malını gerek kasden gerek mingayri kasdin itlaf etse zâmin olur (MAA, md. 912).

XVIII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Kredi İlişkilerinin Hukuki Boyutu*

Süleyman Kaya**

It is a well known fact that individual human beings occasionally feel the need to borrow in social life. This state of affairs has let to the emergence of individuals and institutions in every epoch of history professionalizing in the field of lending money on the basis of some interest revenue. However, receiving interest was banned by all monotheist religions. Accordingly, it was observed that the Ottoman Ulema, renown with their strict loyalty to Islamic principles, have banned all forms of interest with clear and unambiguous statements. However, it was also observed that certain deviations from religious teachings (hila-i shari'yye) were legitimized by the Ulema in order to meet the rising borrowing needs of the society. As far as developments in the 18th century are concerned, "muamala-i shari'yye" and "bay bi'l-istiglâl" constituted the most commonly applied forms of such deviations legitimized with religious references. Through these practices, every individual and institution from A to Z could have acquired a surplus income up to but not exceeding 15% of the original amount extended in lending arrangements.

It is conceivable that the practice of receiving a surplus on the basis of the lent amount could easily turn into a means of exploitation. On this point, it appears that the Ulema had kept practices such as "muamale-i shari'yye", bay bi'l-istiglâl etc. under control and regulated them to prevent their transformation into means of exploitation.

Key words: Ottoman society, credit, muamela-i shar'iyya, bay bi'l-istiglâl.

A. GİRİŞ

Bu makale, 18. yüzyıl Osmanlı toplumundaki kredi işlemlerinin hukuki boyutunu ortaya koymayı hedeflemekte ve bu maksatla özellikle kredi işlemlerinde alınan fazla-lığın meşruiyetinin nasıl sağlandığını, bu çerçevede geliştirilen usullerin hangi şartlarda nasıl tatbik edildiğini incelemektedir. Çalışmada bir yandan 18. yüzyıla ait teorik kaynaklar kullanılırken bir yandan da yine 18. yüzyıla ait tatbikatı ortaya koyan arşiv belgeleri kullanılmıştır. Bu çerçevede belli sayıda arşiv belgesi ve şer'iyye sicili ile 18. yüzyılda yazıldığı tespit edilen tüm fetva mecmuaları, sakk mecmuaları, fıkıh kitapları ve risaleler incelenmiştir. Böylece bir yandan ilgili konuda, belli bir dönemde ortaya çıkan meseleler ve bu meselelere Osmanlı ulemasının ürettiği çözümler tespit edilmeye, bir yandan da ulemanın gerek fetva verirken gerek mahkemede hüküm verirken takip ettiği usûle ilişkin gözlemlere dikkat çekilmiştir. 18. yüzyılın tercih edilmesinin en önemli nedeni, bu yüzyılın kadim gelenekten kopulmayan son yüzyıl olmasıdır. Ayrıca geriye gittikçe kaynaklar azaldığı için konuya dair resmi tamamlama imkânı da zorlaşmaktadır. Dolayısıyla 18. yüzyıl iyi bir başlangıç noktası olarak düşünülmüştür.

* Bu çalışma, yazarın "XVIII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Nazari ve Tatbiki Olarak Karz İşlemleri" adıyla 2007 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde kabul edilen doktora te-zine dayanmaktadır.

** Dr., Öğretmen.

B. FAİZ YASAĞI VE HİLE-İ ŞER'İYYE

İslam dininin faizi kesin olarak yasakladığı bilinmektedir. Bu yasağı çiğneyenlere dair çok ağır tehditlerin yer aldığı ayet ve hadisler vardır. İslam'a bağlı kalmayı kendilerine şiar edinmiş Osmanlı devlet adamlarının, özellikle ilmiye sınıfının da faizi açık ve kesin ifadelerle yasak saydıkları görülür. Gerek şer'îyye sicilleri ve ahkâm defterlerinde yer alan belgelerde gerekse fetvalarda faiz olarak herhangi bir fazlalık alınamayacağına dair açık ifadeler yer alır. Toplum hayatında borçlanma ihtiyacı hem şahıslar hem de kurumlar için bazen zorunluluk haline gelebilir. İslam'ın insanların kredi ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak önerip teşvik ettiği çözümlerin başında karz-ı hasen gelir. Ancak karz-ı hasenin, kredi ihtiyacını her zaman tam ve zamanında karşılamadığı anlaşılmaktadır. Hukuk kurallarının insanların ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı, insanlar için bir sıkıntı, bir zorluk söz konusu olduğu durumlarda zamanla bazı hukukî çözümlere başvurulduğu ve bu çözümlerin ulema tarafından hukuka uygun olarak düzenlenip onaylandığı bilinmektedir. Bu noktada *meşakkat teysiri celbeder; bir iş dikkatli olduğunda müttisi' olur; zaruretler memnu' olan şeyleri mubah kılar; hacet umumi olsun hususi olsun zaruret menzilesine tenzil olunur* vb. Mecelle'de de ifadesini bulan fıkıhın genel kaidelerinin uygulandığı söylenebilir. Nitekim mudarebe akdinde mudaribin tazmini, vekâlette müvekkilin vekili azledememesi, ev, dükkan gibi gayrimenkullerin teslimi, karzda tecilin bağlayıcı olması, imkânı olduğu halde borcunu ödemeyen kimseden alacağın tahsili gibi birçok konuda bu tür çözümlerin üretildiği görülür. Karz-ı hasenin kredi ihtiyacını karşılamadığı durumlarda da müslümanlar, ilk dönemlerden itibaren doğrudan haram olan faiz yasağını çiğnemek yerine bey-i îne, bey' bi'l-vefa gibi hukukî çözümlere (*hile-i şer'îyyelere*) başvurmayı tercih ederler. Geçmiş birikimi tevârüs edip kendi dönemlerinin şartlarına uygun hale getirme konusunda mahir olduğu bilinen Osmanlı toplumunun, kredi ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak da bey'-i îne ve bey' bi'l-vefa gibi hukukî çözümleri tevârüs ederek geliştirdiği ve nihaî olarak muamele-i şer'îyye ve bey' bi'l-istiğlâl uygulamalarına ulaşıldığı müşahede edilir. Verilen borç karşılığında artı bir fazlalık alma, sömürü aracına dönüşmeye yatkındır¹. İşte bu noktada Osmanlı devletinin, *muamele-i şer'îyye, bey' bi'l-istiğlâl* vb. işlemleri hem sömürü aracına dönüşmesini engelleyecek şekilde düzenlediği hem de denetim altında tuttuğu görülür. Bu çerçevede yapılan düzenlemelerin bir kısmı şöyle özetlenebilir: Vade dolduğunda faizin kendiliğinden işlemesi söz konusu olmaz. Borçlu da vadeyi uzatıp tekrar artı bir miktar borçlanmak zorunda değildir, şayet borcunu ödeyemeyecek durumda ise borç herhangi bir ilave yapılmaksızın tecil edilir. Mürekkep ribh söz konusu değildir, yani ileriki yıllarda vade uzatılırken daha önceki ribh borcu ödenmemişse bile yeni döneme ait ribh sadece anapara üzerinden tahakkuk ettirilir. Piyasa şartlarında oluşan ve değişen bir oran yerine devletin belirlediği bir üst sınır vardır. Bu düzenlemelerle bir yandan borç paraya ihtiyacı olanlara belli bir miktar artı para ödeyerek borç alma imkânı sunulurken diğer yandan bu durumda olan kimselerin sömürülmelerine, gittikçe artan bir borç yükü altında ezilmelerine engel olunduğu görülür. Tüm bu düzenlemelere rağmen

1 Sahillioğlu, Halil, *Muamele-i Şer'îyye*, s. 11, İktisat Dergisi (İ.Ü. İk. Fak. Mez. Cem. Yay. Organı), sy. 164, Şubat 1978.

günümüzde bazı araştırmacıların bu hukukî çözümleri basit bir formaliteden ibaret görme eğiliminde oldukları müşahade edilir. Onlara göre bu işlemler, faizi meşrulaştırma çabalarından ibarettir². Hatta bu işlemleri kullanmanın; dalavereyle Şeriat kanunlarını çiğnemek,³ samimiyetsizlik, sahtekârlık, zavallılık⁴ olduğunu ifade ederek ilmî üslûbun ötesinde bir tavırla tarihi yargılayanlar da vardır. Ulemanın, bu şekilde hile-i şer'iyyeye cevaz verirken bir hususa dikkat çektiği görülür; “*kişi hileyi haramdan sakınmak için murad ederse bir beis yoktur, ama bir insanın hakkını iptal için yaparsa helal olmaz*”⁵. Benzer bir ifade şöyledir; “*şayet taraflardan biri için bir zarar söz konusuysa fetvada caiz olsa bile diyaneten caiz değildir*”⁶. Yani bu konuda meşruiyetin, herhangi bir şahsın hakkının yenmemesine, herhangi bir tarafa zarar gelmemesine bağlı olduğu söylenebilir. Bir diğer ifadeyle hile, Allah hakkını iptal etse de muamelata dair konularda ihtiyaca binaen caiz görülürken, kul hakkının iptali söz konusu olduğunda caiz görülmemiş, denilebilir. Aydınî'nin risalesinde yer alan bir hile örneği konuya ışık tutar:

*“Sadru’ş-şeria şöyle dedi; şufa hakkı komşunun zararını def için konuldu. Müşteri komşuların zarar göreceği bir kimse ise ve şufa hakkı sahibi salih bir kimseyse bu hakkın hile ile düşürülmesi sahih olmaz. Şayet müşteri, komşuların fayda göreceği salih bir kimseyken şufa hakkı sahibi komşularını sevmeyen, onları inciten bir kimseyse şufa hakkını düşürmek için hile yapmak helal olur. Zeynüddin İbn Nüceym de Eşbah'ta şöyle demiştir: Bunların hepsi yani hile yoluyla haramdan sakınma veya hilenin caiz ve helal olması, taraflardan birinin bu yolla zarara uğramamasına bağlıdır”*⁷.

Sadru’ş-şeria'nın şufa hakkının tanınmasının hikmetini açıkladıktan sonra bu hikmeti gerçekleştiren hileye cevaz verirken, aynı hileye hikmeti gerçekleştirmediği durumda cevaz vermemesi, hile-i şer'iyye hususunda hükümlerin hikmetlerinin dik-kate alındığını gösterir. Borç alıp verirken uygulanacak hilelere dair düzenleme yapılırken de hikmetin esas alındığı anlaşılr⁸. Dolayısıyla muamele-i şer'iyye ve benzeri işlemlerin İslamî esasların ruhuna tamamen aykırı olduğu, geçmişte bu şekilde ribh alanların günahkâr olduğu, bunun vebalinin fetva veren ulemaya ait olduğu fikirleri-

2 Mandaville, Jon E., Faizli Dindarlık: Osmanlı İmparatorluğunda Para Vakfı Tartışması, s.129, çev. Fethi Gedikli, Türkiye Günlüğü, sy. 51, yaz 1988; Imber, Colin, *Şeriatın Kanuna, Ebussuud ve Osmanlı'da İslami Hukuk*, s. 156, çev. Murteza Bedir, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2004; Barkan, Ö. Lütfi, E. Hakkı Ayverdi, *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri 953 (1546) Tarihli*, s. XXXII, Baha Matbaası, İstanbul 1970.

3 Suçeska, Avdo, “*Sarayova'da XVI. Asırda Vakıf Kredileri*”, s. 723, V. Milletlerarası Türkiye Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi (İstanbul 21-25 Ağustos, 1989), TTK, Ankara 1990.

4 Uludağ, Süleyman, *İslamda Faiz Meselesine Yeni Bir Bakış*, s. 165, Dergâh Yayınları, İstanbul 1988.

5 Kazerûnî, *İşaratü Ba'ı Ehli'l-vefa bi Cem'i Ahkâmı Beyi'l-vefa*, vr. 1b, yazma, yy. 1166 (İstanbul Müftülüğü Ktp. 967).

6 Aydınî, Muhammed b. Hamza, *er-Risaletü fi bey'i'l-ine* (1103/1691), vr. 281b'de hâmişe düşülen not (Yazma bağışlar nüshası), müst. Halil b. Murad, yazma, yy. 1146 (Süleymaniye, Tirnova 1231/2; Süleymaniye, Yazma Bağışlar 1269).

7 Aydınî, *Risale*, vr. 28a.

8 Ulemanın cevaz verdiği hile-i şer'iyyeyi Batı hukukundaki kanuna karşı hileyle karıştırmamak gerekir. Kanuna karşı hilede kanun koyucunun muradına aykırı hareket etme söz konusuysa hile-i şer'iyyede Şari'in muradına uygun bir çözüme ulaşma gayreti söz konusudur. Hile-i şer'iyye ile kanuna karşı hile arasında mukayese için bak. Ekinci, Ekrem Buğra, *İslam Hukukunda Değişmenin Sınırı*, s. 130, 131, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2005.

nin⁹ pek isabetli olmadığı söylenebilir. Üstelik bir şeyin meşruiyetinin tespiti noktasında içinde bulunulan şartların etkili olduğu düşünüldüğünde, o dönemde yaşamış ve ilmi kudretinde şüphe olmayan ulemanın kendi dönemleri için meşru gördükleri bir muamelenin, o dönem için meşru olmadığını söylemek imkan dahilinde görülmemektedir. Yine o dönem için bu tür hile-i şer'iyelere başvurmak yerine kredi ihtiyacını karşılamak üzere nelerin yapılabileceğine dair günümüzde teklifler sunulduğu görülür. Hâlbuki bu tekliflerin, o dönemin şartlarında uygulanabilirliğini ve dönemin ihtiyaçlarına cevap verebilirliğini test etme imkanı mevcut değildir. Üstelik bu tekliflerin o dönemde yaşayan insanlar tarafından düşünülmediği de varsayılmaz; kaldı ki, bunların bugün bile uygulanabilirliğine ilişkin genel geçer bir kabulden söz etmek hala mümkün değildir. Muamele-i şer'iyeye ve bey' bi'l-istiğlâl gibi hile-i şer'iyelerin mahiyetinin anlaşılma-ş olmasından ötürü ulemanın faize yaklaşımı noktasında günümüzde hatalı değerlendirmelerin yapıldığı da görülür. Otar, %10-%15 oranlarındaki faizin Osmanlı döneminde meşru görüldüğünü söylerken¹⁰; Çağatay, bir fermanda geçen "... ve şer'an muamele edenleri onu on birden ziyadeye verdirmeyeler ve ribayı dahi katiyyen ettirmeyeler" ifadesinden, belli oranın altında olan faizin serbest olduğunun ve bu oranın üzerindeki faizin ise riba kabul edilerek yasaklandığının açıkça anlaşıldığını ifade eder¹¹. Uludağ da benzer şekilde ulemanın riba-faiz ayırımı yaptığını belirtir¹². Hâlbuki Osmanlı ulemasının böyle bir ayırımı kabul etmediği, muamele-i şer'iyeye yapılmaksızın alınacak %1 fazlalığı da %30 fazlalığı da riba olarak görüp cevaz vermediği aşîkârdır¹³.

C. MUAMELE-İ ŞER'İYYE

1. Muamele-i Şer'iyenin Tanım ve Mahiyeti

Muamele-i şer'iyeye dair 18. yüzyıl kaynaklarında formel bir tanım tespit edilememiştir. Ancak kısaca borç alırken ya da zimmette sabit bir borcun vadesini uzatırken haram olan faizden kurtulmak için tahakkuk edecek fazlalığın satım akdinden kaynaklanmış olmasını sağlamak üzere yapılan işleme muamele-i şer'iyeye denildiği

9 Gözübenli, Türk Hukuk Tarihinde Vakıf Malların Faizli İşletilmesi Hakkında Tahlili Bir Değerlendirme, s. 69, 70, XI. Vakıf Haftası Kitabı, Ankara 1994.

10 Otar, İsmail, Üsküdar Hacı Hasna Hatun Mescidi ve Arslanağa Çeşmesi Vakıflarının H. 1197 Yılı Muhasebe Kayıtları ve Faiz Konusu, s. 22, 28, Lebîb Yalın Yayınları, İstanbul 1999.

11 Çağatay, Neşet, Osmanlı İmparatorluğunda Riba-Faiz Konusu Para Vakıfları ve Bankacılık, s. 51, Vakıflar Dergisi, sy. 9, 1971.; Çağatay, Osmanlı İmparatorluğunda Faizin Devletçe Düzenlenmesi ve Kontrolü, s. 97, Güncel Konular Üzerine Makaleler, TTK, Ankara 1994.

12 Bayındır'ın Osmanlılarda Nazarı ve Tatbiki Olarak Faiz isimli tebliğine yapılan müzakere, s. 346, 347.

13 Benderî, Kasım, el-Vakiatü'l-kebiratü'l-Giridiyye, vr. 146b, yazma, İstanbul 1198 (İstanbul Müftülüğü Ktp. 162); Tosyevî, Osman b. Mehmed, Fevâidü'l-fetâvâ'l-Osmaniyye, vr. 129b, yazma, yy. ty. (İstanbul Müftülüğü Ktp. 310); Erzurumî, Kadızâde Muhammed Ârif b. Muhammed (v. 1173/1759), Bahru'l-fetâvâ, vr. 166a, müst. Ahmed b. Muhammed, yazma, Erzurum 1168 (Süleymaniye, Hamidiye 605); Erzurumî, Abdurrahman Efendi b. Hacı Mustafa (v. 1225/1810), Sefinetü'l-fetâvâ (1216/1801), vr. 110a, müst. Ali b. Ahmed el-Ofî el-Paçanî, yazma, İstanbul 1254 (İstanbul Müftülüğü Ktp. 169); Hâdimî, Ebu Said Muhammed b. Mustafa (v. 1176/1762), Hâşiye ale'd-Dürer ve'l-Gurer, s. 369, Daru't-Tibaati'l-Âmire, İstanbul 1269.

söylenbilir. Daha önce zimmette sabit bir borcun vadesinin uzatılması söz konusu olduğunda yapılan muamele-i şer'iyyeye *devr-i şer'i* ya da kısaca devir de denilir.

Muamele-i şer'iyyenin yapılış şekillerinden biri şöyledir; borç almak isteyen şahıs bir malını borç veren şahsa 100 guruşa satar. Mal ve bedel teslim edildikten sonra satıcı aynı malı 115 guruşa bir yıl vadeyle satın alır. Böylece borç almak isteyen şahıs 100 guruş almış ve bir yıl sonra ödemek üzere 115 guruş borçlanmış olur. Yayıncı olarak kullanılan bir diğer şekil şöyledir; bir yıl sonra geri almak üzere 100 guruş borç veren şahıs ayrıca bir malını yine bir yıl vadeyle 10 guruşa borç alana satar. Borç alan bu malı üçüncü bir şahsa hibe eder, o da borç verene hibe eder. Böylece sattığı mal kendisine dönen alacaklı, 100 guruş borç verdiği halde bir yıl sonra 110 guruş alacaktır. Bir yıl sonra borçlu anaparayı ödeyemeyip vadeyi uzatmak isterse alacaklı yine bir malını ona satar ve aynı işlem tekrar edilir, yani devir yapılır¹⁴.

Muamele-i şer'iyye şeklen birden fazla bey' akdi veya bey'in yanı sıra *karz*, *hibe* ya da *ikale* gibi akitlerden oluşur. Ancak gerçekte maksadın, bu akitlerin yapılması değil, alınan ya da vadesi uzatılan borç karşılığında alacaklı tarafın gelir elde etmesi olduğu bilinir. Bundan dolayı bu işleme hile-i şer'iyye denir. Muamele-i şer'iyyenin çeşitli yapılış şekilleri zikredilirken, Arapça olarak *hiletün uhra*, Türkçe olarak *diğer hile* ifadeleri kullanılır¹⁵. Yine hile-i şer'iyye olmaksızın alınan paranın riba-i mahz olduğu ifade edilir¹⁶.

Muamele-i şer'iyyenin, daha önceki dönemlerde kullanılan bey'-i îne¹⁷ kavramının yerine geçtiği anlaşılmaktadır. Nitekim konuyla ilgili olarak geçmiş dönemlere ait eserlerden yapılan nakillerde bey'-i îne kavramı kullanılır¹⁸. Ayrıca *Hamza Efendi'nin Bey' ve Şira* risalesinin her iki şerhinde de muamele-i şer'iyyenin bir diğer adının *bey'-i îne* olduğu açıkça ifade edilir¹⁹. Muamele-i şer'iyye ile alınan fazlalık için ribh, murabaha, nema, güzeşte gibi kavramların kullanıldığı görülür. Çoğunlukla ribh kavramı kullanılmakla birlikte murabaha kavramı da önemli ölçüde kullanılır²⁰. Nema

14 "Zeyd Amr zimmetinde karzdan olan altı yüz guruş için doksan guruş ribh ilzam etmek istedikde bir kitabını doksan guruşa bir sene tamamına dek bey'-i sahih ile Amr'a bey' ve teslim Amr dahi kabzettikten sonra Amr ol kitabı Bekir'e hibe ve teslim edüp Bekir dahi Zeyd'e hibe ve teslim eylesse Zeyd sene tamamında doksan guruşu Amr'dan talep ettikde Amr mücerred kitab sana vasil oldu deyü vermemeye kadir olur mu? Cevap: Olmaz; Nûman Ef., *Fetâvâ'n-Nûmâniyye*, vr. 90b; Kayserî, *Semhatü'l-ebrr*, vr. 278a.

15 Sunullah b. Ali, *Mecmûa-i Mesâil-i Fikhiyye*, vr. 200a, 201b, yazma, yy. ty. (Süleymaniye, Aşir Ef. 403); Atâullah Mehmed Ef., *Mecmûa-i Atâiyye*, vr. 163b, müst. Ali b. Yahya, yazma, İstanbul 1140 (Süleymaniye, Esad Ef. 920); Feyzullah Efendi, *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 274, 275; Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 165b, 166a; Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 110b.

16 Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 164a; Benderî, *el-Vakiâtü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 145a, b.

17 Bilgi için bak. Apaydın, H. Yunus, *Îne*, DİA, İstanbul 2000; Serenli, M. Fatih, *Bey'u'l-Îne Akdi*, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayınlanmamış yüksek lisans çalışması), İstanbul 1997.

18 Feyzullah Efendi, *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 275, Darü't-Tıbaati'l-Âmiri, İstanbul 1266; Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 166a.

19 Tarikatçı Emir, Şeyh Mustafa b. Abdullah Efendi, *Tebyinü'l-merâm*, vr. 74a, müst. Seyyid Mehmed b. Ahmed, yazma, yy. 1166 (Süleymaniye, H. Hayri – H. Abdullah Ef. 186); Seydişehrî, Mahmud, *Şerh-i Bey' ve Şira* (h. 1142), vr. 136b, yazma, yy. 1157, (M. Ü. İlah. Fak. Ktp. yazmalar 129).

20 Murabaha, Üsküdar Mahkemesi vakıfları muhasebe kayıtlarında kullanıldığı gibi Şer'iyye sicilleri (Rumeli Kazaskerliği 312, 41a-3; 329, 63b-1), İstanbul Ahkâm defterleri (İstanbul Ahkâm, 3/1085; 5/983; 7/1024), Osmanlı arşivi belgeleri (Cevdet İktisat, 569; Cevdet Adliye 487, 656) ve fetva mecmualarında da (Mostarî, Ahmed b. Muhammed, *Fetâvâ-yı Ahmediyye fi Şer'iatü'l-Muhammediyye*, vr. 68a, müst. Sohta Abdullah b. Mustafa Efendi, yazma, İstanbul 1186, Süleymaniye, Kasidecizâde

ve güzeste kavramlarının kullanımına ise nadiren şahit olunmuştur²¹. Bir belgede ise faiz kelimesi kullanılmıştır. Ancak ilgili belgede sarrafın muamele-i şer'iyye yapıp yapmadığı ya da yaptıysa hangi usûlü kullandığı belli değildir²².

2. Muamele-i Şer'iyyenin Meşruiyeti

18. yüzyıl kaynaklarında muamele-i şer'iyyenin hükmü konusunda farklı rivayetlere, farklı nakillere yer verilir. *Tebyînü'l-merâm*'da muamele-i şer'iyye hakkında fukahanın ihtilaf ettiği; mekruh, tahrimen mekruh ve caiz görenlerin olduğu ifade edilir²³. Muamele-i şer'iyyenin cevazına dair yapılan nakillerin asıl kaynağının *Fetâvâ-yı Kâdîhan* olduğu görülür. *Kâdîhan*'dan yapılan nakillerde bir yandan benzer bir uygulamanın Resûlullah'tan (sav) rivayet edildiği belirtilirken, bir yandan *Ebu Yusuf*'un bu işlemin caiz olduğu ve haramdan kaçınıldığı için sevap kazanılacağı şeklindeki görüşlerine atıf yapılır²⁴. Yine Belh ulemasının bu işlemi sair alışverişlerden daha hayırlı gördüğü ifade edilir²⁵. Nakil yapılan bir diğer kaynak *Burhaneddin Buhârî*'nin *Zahiratü'l-Burhaniye*'sidir. Bu eserden yapılan nakilde, Belh ulemasından birçok kimse bu muameleyi kerih gördüğü ve bunun menfaat elde edilen karz olduğu kanaatinde oldukları belirtilmekle beraber *Hassâf* ve *Muhammed b. Seleme*'nin muamele-i şer'iyyeyi caiz gördüğü, *İmam Halvanî*'nin de bunların görüşleriyle fetva verdiği ve muamelenin menfaat elde edilen karz akdi değil bey'/satım akdi olduğunu söylediği zikredilir²⁶. Yine *Câmiu'l-fetâvâ*'dan²⁷ nakille *Bakkâlî*'nin (v. 562/1167), bu muamelenin İmam Muhammed'e göre mekruh olduğunu, Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'a göre mek-

290; Kayserî, Hasan b. Ali, *Semhatü'l-ibrâr fî Beyâni Gumûzi'l-esrâr*, vr. 278a, yazma, İstanbul 1227, İstanbul Müftülüğü Ktp. 384; İbn Âbidîn, Muhammed Emin b. Ömer ed-Dimeşkî, *Ukûdû'd-düriyye fî Tenkîhi'l-Fetâvâ'l-Hâmidîyye*, s. 244, Matbaatü'l-Meymenîyye, Kahire 1310) yer yer kullanılır.

21 Nemanın kullanımı için bak. Cevdet Darbhane, 1409 (Başbakanlık Osmanlı Arşivi); Üsküdar Mahkemesi 525, 6b-2 (Şer'iyye Sicilleri Arşivi); Kismet-i Askeriye 626, 10b-1; 15a-1; 17b-2 (Şer'iyye Sicilleri Arşivi); İstanbul Mahkemesi 49, 19b-1 (Şer'iyye Sicilleri Arşivi). Güzeste kavramı ise nemayla birlikte kullanıldığı gibi ("... güzeste neması olmak üzere ...", Kismet-i Askeriye 626, 12a-2, 18a-4, 20b-1), murabahayla da kullanılır ("... güzeste murabahasından 105 gurus ki ...", Rumeli Kazaskerliği 312, 58b-3).

22 D.BŞM 2590, 2617 (Başbakanlık Osmanlı Arşivi). Faiz kelimesinin bazı belgelerde ticaretten elde edilen kâr (İstanbul Ahkâm, 7/1193, 8/143, 8/664), bazı belgelerde de ortaklıktan elde edilen kâr (İstanbul Ahkâm, 3/278, 3/1284, 4/446, 8/286, 8/929) anlamında kullanıldığı görülür.

23 Tarikatçı Emir, *Tebyînü'l-merâm*, vr. 74a.

24 Günümüzde, Ebu Yusuf'un bey-i îneye cevaz verdiğine dair rivayetin zayıf olduğu, onun farklı şeyi kastettiği şeklinde yorumlar (Köse, Saffet, *İslam Hukukunda Kanuna Karşı Hile*, s. 382, Birleşik Yayıncılık, İstanbul 1996; Serenli, *Bey'u'l-İne Akdi*, s. 48-50) yapılmakla birlikte 18. yüzyıl kaynaklarında Ebu Yusuf'un bey-i îneye cevaz verdiği ifade edilir. Köse, zekat vermemek için hileye başvurma ile faiz alabilmek için hileye başvurma mahiyet itibarıyla aynı olduğunu, dolayısıyla zekat vermemeye yönelik hileyi kabul etmeyen Ebu Yusuf'un bey-i îneye de cevaz vermemiş olması gerektiğini söyler. Hâlbuki zekat vermemek hem Allah hakkının hem de kul hakkının ihlâli anlamına geldiği halde gerekli tedbirler alındığında bey-i îne şeklindeki bir hilede kul hakkının zayı olamayacağı, bilakis insanların ihtiyaçlarının karşılanmış olacağı 18. yüzyıl kaynaklarında dile getirilir.

25 Feyzullah Efendi, *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 274, 275; Erzurumî, *Bahrü'l-fetâvâ*, vr. 165b, 166a; Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 110b; Sunullah b. Ali, *Mecmûa-i Mesâil-i Fikhiyye*, vr. 200a, 201b; Atâullah Mehmed Ef., *Mecmûa-i Atâiyye*, vr. 163a, 163b.

26 Atâullah Mehmed Ef., *Mecmûa-i Atâiyye*, vr. 163b; Seydişehrî, *Şerh-i Bey' ve Şira*, vr. 140b.

27 Nasıruddin Semerkandî (v. 556/1161) ile Bedreddin İbn Kadî Simavne'nin (v. 823/1420) aynı ismi taşıyan eserleri olup atıf ikisinden birine yapılmış olabilir.

ruh olmadığını zikrettiği belirtilir.²⁸ *Mecelletü'l-mehâkim*'in zahriyesine yazılan notta muamele-i şer'iyyenin ne şekilde yapılacağı belirtildikten sonra şöyle denir: "... bu suret tekarrur edüp teâmül-i nâs bin seneye karıbdır ki böyle olagelmıştır. Teâmül-i nâs icma menzilesindedir. Teâmülde kıdem bulunan emri inkâr da hatar-ı mukarrerdir". Bu şekilde temellendirilen muamele-i şer'iyyeye dair meşruiyetin sadece kazaen değil diyaneten de cari olduğu düşünülür. Muamele-i şer'iyyeye binaen tahakkuk eden ribhin kazaen ve diyaneten ödenmesi gerektiği belirtildiği gibi²⁹ ribhin, alan şahıs için helal olduğu da ifade edilir³⁰. Muamele-i şer'iyyeye dair tespit edilen fetvalar bu işlemin caiz görüldüğü yönünde olmakla birlikte bazı eserlerde muamele-i şer'iyyeye dair fetva tespit edilememesi dikkat çeker³¹. Bu durum tesadüfi olabileceği gibi en azından bu müelliflerin bir kısmının muamele-i şer'iyyeye pek sıcak bakmadığı şeklinde de yorumlanabilir. Nitekim bu dönemde bu akit hakkında en azından ihtiyatlı olunması gerektiğini söyleyen müellifler de vardır. Bu noktada *Hamza Efendi*'nin *Bey' ve Şıra* risalesine yazdıkları şerhlerde muamele-i şer'iyyeye cevaz vermekle birlikte farklı kanaatlerini de serdeden, ihtiyatı elden bırakmamayı salık veren iki müellifin ifadeleri önem arzeder³². *Tarikatçı Emir Mustafa* farklı görüşlere yer verdikten sonra bey-i îneyi eleştirdiğini düşündüğü yakın anlamlı iki hadise yer verir: "*İne ile alışveriş etseniz ve öküz kuyruklarına yapışsanız ve ekin ekmeye razı olup cihadı terk eyleseniz Allah Teala üzerinize bir horluk musallat eder ki evvelki din ve adâtınıza dönmedikçe ol horluğu Allah Teala sizden kaldırmaz. Ahar hadis-i şerifin ahirinde zelil olursunuz ve düşmanınız size galip olur buyurmuştur*". Nihai kanaatini ise, bu konuda birçok görüş vardır ama evla olan sükût etmektir, şeklinde beyan eder³³. Mahmud Seydişehrî ise kanaatini şöyle açıklar: Bu muamele; mal biriktirmek, servet yığmak için yapılırsa, mekruhtur diyenin görüşü tercih olunur. Yetim ve vakıf mallarında olduğu gibi iktiza hasebiyle yapılırsa caiz diyenin görüşü tercih olunur³⁴. Bey-i îne konusunda 17. yüzyılın sonunda müstakil risale yazan Hamza Aydınî de konuyla ilgili dile getirilen farklı görüşleri zikredip tarafların delillerini sırayla değerlendirir. Netice olarak muamele-i şer'iyyenin, mendub olan karz-ı haseni terk etme anlamına geldiğine vurgu yapıp özellikle îneyi zemmeden iki hadis ile karzdan menfaat elde etmeyi yasaklayan hadisi delil göstererek mekruh ol-

28 Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 110b.

29 Tarikatçı Emir, *Tebyinü'l-merâm*, vr. 74b.

30 "Onu on bir buçuk hesabı üzere muamele-i şer'iyye ile alınan ribh helal olur", Şerifzâde, *Revâiyihü'z-zekiyye*, s. 233; ayrıca bak. Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâvâ'l-Osmaniyye*, vr. 130a.

31 *Dürretü'l-beyzâ*, *Ecvibetü'l-kâniya*, *Nehriyyetü'l-fetvâ*, *Uddetü erbabi'l-fetva* muamele-i şer'iyye hakkında fetva tespit edilemeyen eserler olarak zikredilebilir.

32 Hamza Efendinin 18. yüzyılın hemen öncesinde (müellif, Süleymaniye Esad Efendi 700 nüshasında eseri 1087'de tamamladığını ifade ediyor) yazdığı *Bey' ve Şıra Risalesine* 18. yüzyılın ilk yarısında şerh yazan Sultan Mehmed Camii dersiâmî Tarikatçı Emir Mustafa (1129'da) ile Beyşehir müftüsü Mahmud Seydişehrî dir (1157'de).

33 Şârih bu konuda kendisine dayanak olarak Ali Çelebi'nin Sadruşşeria hâşiyesindeki şu ifadelerini nakleder: "Bu babda kâmillerin sözlerini müşahededen sonra benim katımda mütekarrir olan budur ki, Rabbisinin makamından havf eden kimse bu mübayaanın yanına uğramaz ve hil ve hürmeti ile hükmetmez ve ona mübaşeret etmez ve edeni nehyetmez ve ona kandırmaz ve ondan tenfir etmez ve mümkün olan mertebe ol mübayaa meclisinde hazır olmaz, kavlen ve fiilen ona taarruz etmez, bizzat ve bi'l-vesata ve nefyen ve ispaten ona taarruz etmez", vr. 75b, 76a.

34 Seydişehrî, *Şerh-i Bey' ve Şıra*, vr. 137a.

duğu kanaatini serdeder³⁵. Konuya eserinde özel bir yer ayıran Hâdimî ise tam tersi bir sonuca ulaşır. Ona göre müstehap olan karz-ı hasenin terk edilmiş olması keraheti gerektirmez. Yine îneyi zemmettiği düşünülen iki hadiste geçen “ayn” lafzının îneyle ilgili olmadığını, bilakis alınıp satılan mal anlamına geldiğini ifade eder³⁶.

Muamele-i şer’iyyenin meşruiyeti çerçevesinde bu tür tartışmalar devam etmekle birlikte 18. yüzyıl ulemasının tercihinin, önemli ölçüde muamele-i şer’iyyenin cevazı yönünde olduğu söylenebilir. Şeyhülislam tarafından bu doğrultuda fetvalar verildiği gibi gerek şer’iyye sicillerine gerek ahkâm defterlerine kaydedilen hükümler de bu yöndedir.

3. Muamele-i Şer’iyyenin Hukuki Sonuçları

18. yüzyılda sarraf, vakıf ve yetimlerin yanı sıra murabahacılardan³⁷ muamelecilere³⁸, ayânlardan³⁹ esnaf ve tüccara⁴⁰ kadar herkesin belli oranı aşmamak şartıyla muamele-i şer’iyye yaparak ribh alıp verebildiği, bunun Dîvan ve kadılar tarafından meşru kabul edildiği görülür. Gayrimüslimler de kendi aralarında muamele-i şer’iyye yapar ve faiz ya da riba yerine ribh veya murabaha terimlerini kullanırlar. Muamele-i şer’iyyenin yapılmaması halinde gayrimüslimlerin kendi aralarında bile olsa doğru-
dan ribh alma haklarının olmadığı anlaşıyor⁴¹.

Fetvalarda usûlüne uygun bir şekilde yapılan muamele-i şer’iyye ile belli bir fazlalığın alınabileceği⁴², muamele-i şer’iyye yapılmaksızın ribh namına nesne alınamayacağı belirtilmiştir⁴³. Bunun dışında kadı tarafından tescil gibi herhangi bir şart aranmamaktadır⁴⁴. Aynı borçtan ötürü hangi seneler için muamele-i şer’iyye yapılmışsa o seneler için ribh alınırken, muamele yapılmayan seneler için bir şey

35 Aydınî, *er-Risaletü fi bey’i’l-îne*, vr. 24b-26b.

36 Bu durumda hadisin manası şöyle olur; “ticari mal alım satımıyla, ziraatla meşgul olur ve cihadi terk ederseniz zeli olursunuz...”, Hâdimî, *Hâşiye*, s. 369.

37 İstanbul Ahkâm, 5/983; 11/170 (Başbakanlık Osmanlı Arşivi).

38 İstanbul Ahkâm, 11/553.

39 İstanbul Ahkâm, 7/1132.

40 İstanbul Mahkemesi 42, 17a-1; Rumeli Kazaskerliği 312, 19a-1 (Şer’iyye Sicilleri Arşivi); İstanbul Ahkâm, 3/1085, 6/191, 8/559.

41 İstanbul Ahkâm, 5/855, “... Yorgi ve Mihal nam zimmîler gelip karye-i mezbûreden Kostantin ve Dimo nam zimmîlerden istikraz eyledikleri yüz gurus beher sene üzerlerine devr-i şer’î ve ilzam-ı ribh olunmuş değiken mesfurlar bin yüz altmış senesinden berü hilaf-ı şer’î şerif ve bila devr-i şer’î asl-ı mal ve murabaha deyü”; İstanbul Ahkâm, 5/707; 11/325; 14/73.

42 “Zeyd Amr’a karz verdiği akçesi için Amr’ın üzerine bir sene tamamına dek onu on bir buçuk hesabı üzere muamele-i şer’iyye ile şu kadar akçe ilzam eylese Zeyd ribh-i merkûmu sene tamamında Amr’dan almağa kadir olur mu? Cevap: Olur”, Dürrîzâde, es-Seyyid Mehmed Ârif Efendi (v. 1215/1800), *Neticetü’l-fetâvâ*, s. 269, ter. Seyyid Hafız Mehmed el-Gedusî, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1265; Feyzullah Efendi, *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 274; Tosyevî, *Fevâidü’l-fetâvâ’l-Osmaniyye*, vr. 129b.

43 “Zeyd Amr zimmîtinde olan şu kadar hakkı için Amr’ın üzerine muamele-i şer’iyye ile ilzam-ı ribh etmeden Amr’dan ribh namına nesne almağa kadir olur mu? Cevap: Olmaz”, Benderî, *el-Vakîatü’l-kebiratü’l-Giridiyye*, vr. 146b; ayrıca bak. Tosyevî, *Fevâidü’l-fetâvâ’l-Osmaniyye*, vr. 129b; Erzurumî, *Bahru’l-fetâvâ*, vr. 166a; Erzurumî, *Sefinetü’l-fetâvâ*, vr. 110a; Hâdimî, *Hâşiye*, s. 369.

44 Özcan, Kanuni dönemi için böyle bir şartın arandığını ifade eder, Özcan, Tahsin, *Osmanlı Para Vakıfları Kanunî Dönemi Üsküdar Örneği*, s. 61, TTK Basımevi, Ankara 2003.

alınamaz⁴⁵. Nitekim belgelerde devir yapılan seneler için ribh alınabileceğine, yapılmayan seneler için alınamayacağına hükmedildiği görülür⁴⁶.

Şer'iyye sicillerinde tespit edilen muamele-i şer'iyye belgelerinin önemli bir kısmında muamele-i şer'iyye yapılmaksızın ribh alınması ya da talep edilmesi şeklinde davalara rastlanır. İlgili borcun muamele-i şer'iyye yapılmaksızın asıl borca eklenen ribh olduğu sabit olursa ödenmemesine, ya da ödenmişse geri alınmasına hükmedilir⁴⁷. Bu durum Ahkâm defterlerinde şu şekilde ifade edilir: "... *devr-i şer'î⁴⁸ ve ilzam-ı ribh olunmuş değil ise murabaha talep ettirilmeyüp...*"⁴⁹.

Taraflar aralarında anlaşır, muamele-i şer'iyye yapılmaksızın asıl borca ribh ekler ve borçlu o kadar borcu olduğunu ikrar edip senet verse bile sonuç değişmez. Borçlunun, muamele-i şer'iyye olmaksızın ikrarda bulunduğu sabit olursa ribh tahakkuku söz konusu olmaz⁵⁰.

Muamele-i şer'iyye yapılmaksızın ribh olarak herhangi bir şey alamama, yetim⁵¹ ve vakıfların verdiği borçlar⁵² için de söz konusudur. Bir yıl vade ile muamele-i şer'iyye yaparak vakıftan borç alan kimse gaib (kayıp) olur ve yıllarca muamele-i şer'iyye yapılamazsa o yıllar için ribh alınmaz. Bu durumda borçlunun *rihb-i misil* (emsal ribh) vermesi gerektiği şeklinde fetva veren olmuşsa da riba gerekçesiyle reddedildiği anlaşılmaktadır⁵³. Mütevellinin vakıf malıdır diyerek⁵⁴ ya da geçen sene ya-

45 "Zeyd Amr'a muamele kasdıyla verdiği akçe için Amr'ın üzerine bir sene tamamına dek şu kadar akçe ilzam-ı ribh edüp sene tamamında ribh-i merkûmu Amr'dan aldıktan sonra asl-ı mal iki sene Amr'ın zimmetinde kalup ilzam-ı ribh olunmasa Zeyd sene-i sabikada olan ilzam-ı ribh kifayât eder deyü ilzam-ı ribh olunmayan seneler için Amr'dan ribh namına nesne almağa kadir olur mu? Cevap: Olmaz", Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâva'l-Osmaniyye*, vr. 130a; ayrıca bak. Benderî, *el-Vakiatü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 145a.

46 İstanbul Ahkâm, 12/761.

47 Rumeli Kazaskerliği 311, 21a-2; 312, 58b-3, 89a-1.

48 Vade dolduğunda muamele-i şer'iyyenin tekrar yapılması.

49 İstanbul Ahkâm, 7/1132; 12/353.

50 Musazâde, Mehmed b. Abdullah, *Tuhfetü'l-kitab (Sakk-i Musazâde)*, vr. 87a, yazma, yy. 1199 (Süleymaniye, İzmir, 782); Rumeli Kazaskerliği 312, 19a-1.

51 Feyzullah Efendi, *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 270; Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâva'l-Osmaniyye*, vr. 130a; Şerifzâde, Ataullah Mehmed Efendi (v. 1226/1811), *Revâiyihü'z-zekiyye fi Fihri'si'l-fetâva't-Türkiyye*, s. 233, yazma, yy. ty. (İstanbul Ü. Merkez, T3244).

52 Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 164a; Nûman Ef., Debbâğzâde (v. 1224/1809), *Fetâvâ'n-Nûmâniyye*, vr. 90a, yazma, İstanbul 1215 (Süleymaniye, Esad Ef. 1080); Şerifzâde, *Revâiyihü'z-zekiyye*, s. 233, Abdurrahim Ef., Menteşzâde (v. 1128/1716), *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 1, s. 453, Darü't-Tıbaatî'l-Ma'mure, İstanbul 1243.

53 *Sahib-i Menh'e* atıfla *Surretü'l-fetâvâ*'dan yapılan nakil şöyledir: "Zimmetinde vakfa borcu olan kimseyle müteveli bir seneliğine muamele yapar, sonra o kimse gaib olur ve yıllarca muamele yapılmaz. Adam dönünce müteveli muamele olunmayan senelerin ribhini istese, ödemek zorunda mı? Cevap: Muamele olunmayan seneler için ribh vermesi gerekmez. Bazılarının, vakfa borçlu olan kimsenin bu durumda ribh-i misil ödemesi gerektiğine dair fetva verdiğini işittim. Bu fetva-yı, vakıf malın gasbı halinde vakfın zarar etmemesi için tazminata hükmedilmesine kıyasla verdiler. Fakat bu durum buna delalet etmez. Çünkü ilzam-ı ribh, riba ilzamı anlamına gelir", Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 164a; Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 112b.

54 Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, 112 a,b.

pılan muamele kâfi gelir gerekçesiyle⁵⁵ ribh alması söz konusu olamaz. Ancak borçlu, vakıf, yetim ya da akıl hastasının masraflarına harcanmak üzere teberru şeklinde ribh olarak ödeme yapabilir ve bunu daha sonra anaparaya sayamaz⁵⁶.

Surretü'l-fetâvâ'dan konuyla ilgili şöyle bir nakil yapılır:

"Mütevelli bir adama vakıf malından karz verip bir sene için muamele yapar, sonrası için muamele yapmaz veya borçlu gaib olduğu için yapılamaz, bu şekilde seneler geçtikten sonra mütevelli muamele yapılmayan müddet için murabaha alırsa, muamele-i şer'iyye yapılmaksızın aldığı murabaha anaparaya sayılır mı? Cevap: Borçlu verirken, ribhi al vakfın maslahatına harca, derse verdiğini anaparaya sayamaz. Müftüler bu fetvadan sonra bu ana kadar hep böyle fetva verdiler. Böylece vakıf malıyla yetim malı arasındaki fark ortaya çıktı. Zira vasiinin muamele-i şer'iyye yapılmaksızın borçludan aldığı para anaparaya sayılır. Bu müsamaha, vakıfların yok olması ve sermayelerinin azalmasına engel olmak üzere vakıfların korunmasına matuftur"⁵⁷.

Eserini 1059'da (1649) tamamlayan *Surretü'l-fetâvâ* müellifi *Sadık Muhammed es-Sakızî*'nin bu ifadelerinden söz konusu istisnanın önceleri sadece vakıflar için getirildiği anlaşılıyor. Ancak eserini 1216'da (1801) temize çeken *Sefinetü'l-fetâvâ* müellifi *Abdurrahman Efendi*'nin bu nakle yer verip konuyla ilgili yetim ve akıl hastalarına dair herhangi bir fetvaya yer vermemesi ve bir açıklama yapmaması, onun bu konudaki istisnanın sadece vakıflarla sınırlı tutulması gerektiği kanaatinde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Hâlbuki 18. yüzyılda yazılan diğer bazı fetva mecmualarından istisnanın yetim ve akıl hastaları lehine genişletildiği görülür⁵⁸.

Herhangi bir şekilde vade dolmadan anaparaya dair borç ilişkisinin sona ermesi halinde alacaklı sadece geçen müddete tekabül eden ribhi alabilir. Bu miktardan fazlasını almışsa vadenin kalan kısmına tekabül eden ribh kendisinden geri alınır⁵⁹. Muamele-i şer'iyye yapılarak belli bir vadeye kadar bir miktar ribh tahakkuk ettirildikten sonra vade dolunca devir işlemi yapılmak suretiyle yani muamele-i şer'iyye

55 "Mütevelli, sene-i sabıkada ilzam-ı ribh kifayet eder deyü ilzam olunmayan senede nesne alamaz", Şerifzâde, *Revâiyhu'z-zekiyye*, s. 233.

56 "Zeyd Amr mütevelliden mal-ı vakıfdan aldığı bir miktar akçe için üzerine muamele-i şer'iyye olunmadan bir kaç sene ribhdır deyü Amr'a bir miktar akçe vermiş olsa halen Zeyd ol akçeyi asla tutmağa kadir olur mu? Cevap: Ribhdır, mesarif-i vakfa sarf eyle deyü vericek (verince) olmaz", Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 1, s. 452, ayrıca bak. Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 1, s. 451, 453; Şerifzâde, *Revâiyhu'z-zekiyye*, s. 233.

57 Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 112b.

58 "Zeyd mütevellisi olduğu sağirin malından Amr'a muamele ile verdiği akçe için ilzam-ı ribh etmeden Amr ribhdır al mesarif-i sağire sarf eyle deyü Zeyd'e şu kadar akçe verüp Zeyd dahi alup mesarif-i sağire sarf eylese Amr vech-i muharrer üzere verdiği ribhi asl-ı mala hesaba kadir olur mu? Cevap: Olmaz", Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 278a; ayrıca bak. Şerifzâde, *Revâiyhu'z-zekiyye*, s. 234.

"Cünûn-i mutbik ile mecnun olan Zeyd'in vasisi Hind Zeyd'in malından Amr'a muamele kasdıyla verdiği akçesiçün ilzam-ı ribh etmeden Amr, ribhdır al mesarif-i mecnuna sarf eyle deyü Hind'e şu kadar akçe verüp Hind dahi mesarif-i mecnuna sarf eylese Amr vech-i muharrer üzere verdiği akçeyi asla hesaba kadir olur mu? Cevap: Olmaz", Dürrîzâde, *Neticetü'l-fetâvâ*, s. 271; ayrıca bak. Şerifzâde, *Revâiyhu'z-zekiyye*, s. 234; Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâvâ'l-Osmaniyye*, vr. 130b.

59 Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 278a; Nûman Ef., *Fetâvâ'n-Nûmâniyye*, vr. 89b.

tekrar edilerek hem vadenin uzatılabileceği hem de yeniden ribh tahakkuk ettirilebileceği ifade edilmişti. Ancak bu devir işlemi sadece anapara üzerinden yapılır. Yani önceki seneler için tahakkuk eden ribh üzerine devir suretiyle yeniden ribh tahakkuk ettirilemez. Bir diğer ifadeyle mürekkep ribh söz konusu değildir⁶⁰.

İlke olarak borç alan ve muamele-i şer'iyeye yaparak ribh borcunu üstlenen kişinin ribhi ödemesi gerekir. Bu durum ortaklar için de geçerlidir. Ortaklardan her biri, kendi aldığı borcun ribhini öder. Ancak *Balkapanı* ve *Galata Yağkapanı* tüccarları; kendi kurdukları ortaklıklarda ortaklardan her birinin ortaklık için yaptığı masraflar ile sarraflardan aldığı paranın güzıştesinin/ribhinin ortak hesaba dahil edilmesi hususunda aralarında anlaşır ve bunu İstanbul kadılığına tescil ettirebilirler. Aralarındaki bu nizamı sadece İstanbul kadılığı bildiği için bu nizama dair davalarını da İstanbul kadılığında görürler⁶¹. Bu örnek hukukî mevzuat uygun olmadığı için hükmî şahsiyeti olan büyük şirketlerin ortaya çıkmaması hasebiyle *Osmanlı*'da kalkınmanın gerçekleşmediği iddiasına reddiye olarak ileri sürülebilir. Zira burada ortaklığın hükmî şahsiyet kabul edilmesinin sonuçlarından biri mevcuttur⁶². Ayrıca bu örnekten hareketle mevcut hukukî mevzuat her ne kadar uygun değilse de ihtiyaç hissedilmesi ya da böyle bir siyaset güdülmesi halinde tarafların zararına olmama, maslahatlarını gerçekleştirme gibi bazı şartlarla mevcut hükümlerde değişikliğe gidilmesinin veya belli bir zümre için istisna getirilmesinin hukuken mümkün olduğu söylenebilir.

D. BEY' Bİ'L-VEFA VE BEY' Bİ'L-İSTİĞLÂL

1. Bey' bi'l-vefa ve Bey' bi'l-istiğlâlin Tanım ve Mahiyeti

Taranan 18. yüzyıl kaynaklarında bey' bi'l-istiğlâle dair tanım tespit edilemezken bey' bi'l-vefanın tanımı iki ayrı eserde *Cevahirü'l-fetâvâ*'dan nakille verilir: "*Bedelini geri getirdiğimde bana satman şartıyla sana sattım, diyerek yapılan akde bey'u'l-vefa denir*"⁶³. Bey' bi'l-vefa *Mecelle*'de de; "*bir kimse bir malı ahara semeni reddettikde geri vermek üzere şu kadar gurusu satmaktır*"⁶⁴ şeklinde tanımlanmıştır. *Mecelle* bey' bi'l-istiğlâli ise şöyle tanımlar; "*Bayi' bir malı isticar etmek üzere vefâen bey' etmektedir*"⁶⁵. Bu tanımdan anlaşıldığı üzere bey' bi'l-istiğlâl kiralama şartı bulunan bir bey' bi'l-vefa akdidir. *Semhatü'l-ebrâr*'da "*Bey' bi'l-istiğlâl*" başlığının devamında yer alan "*ve hüve min aksam-i bey' bi'l-*

60 İstanbul Ahkâm, 1/722; 3/983.

61 Ortaklardan biri, ortaklıktan ayrılacağı zaman yapılacak hesaba diğer ortağın borç aldığı paranın ribhinin katılmaması, böylece kendisinin sorumlu olmaması için başka bir kadılıkta muhakeme olma gayreti içine girince her iki kapan tüccarının isteği üzerine aralarındaki davaların sadece İstanbul kadılığında görülmesi hususunda ferman-ı âli sadır olur, İstanbul Ahkâm, 16/393.

62 Ortaklığın hükmî şahsiyet kabul edilmesinin bir diğer sonucu, taraflardan birinin ölümüyle ortaklığın sona ermemesi, devam etmesidir. Belgelerde bu tür örneklerle de rastlamak mümkündür. Mesela yeniçeri ocağı bezirganlığının uzun süre bir ortaklık tarafından yürütüldüğü ve ortaklığın ölen ortakların yerine varisleri tarafından sürdürüldüğü görülür, Rumeli Kazaskerliği 329, 45b-3; ayrıca bak. Kaya, XVIII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Kredi, s. 21, 22, basılmamış yüksek lisans çalışması, İstanbul 2003.

63 Dürrişâde, *Neticetü'l-fetâvâ*, s. 496; Atâullah Mehmed Ef., *Mecmûa-i Atâiyye*, vr. 132a.

64 *Mecelle*, md. 118.

65 *Mecelle*, md. 119.

vefa" (o bey' bi'l vefanın kısımlarındandır)⁶⁶ ifadesi de bunu açıkça ortaya koyar. Bey' bi'l-vefa kısaca şöyle yapılır; borç almak isteyen şahıs bir gayrimenkulünü, mesela tarlasını aldığı parayı iade edince geri almak şartıyla satar. Tarlayı müşteriye teslim edip bedelini alır. Aldığı bedeli iade edip tarlayı geri alıncaya kadar tarla müşteride kalır. Verdiği parayı belli bir müddet sonra aynen geri alan müşterinin kârı tarladan elde edeceği gelirdir. Bey' bi'l-istiğlalde ise satıcının sattığı gayrimenkulü müşteriden kiralaması şart koşulur. Satım işlemi bittikten sonra müşteri gayrimenkulü satıcıya kiraya verir. Bu durumda satıcı, aldığı parayı iade edip ilgili gayrimenkulü geri alıncaya kadar müşteriye kira öder. Şer'iyye sicillerinde tespit edilen davalarda bey' bi'l-vefa ve bey' bi'l-istiğlâl akitlerinin iki farklı şekilde kuruldukları görülür. Bazı belgelerde bir mal, belli bir bedel mukabilinde vefaen satılırken⁶⁷ bazı belgelerde daha önce zimmette sabit olan borç mukabilinde satılır. Daha önce zimmette sabit olan borcun kaynağı önemli ölçüde karz⁶⁸ olmakla birlikte nadir de olsa bey akdi⁶⁹ veya havale de⁷⁰ olabilmektedir. Bey-i bâttın (kesin satımın) daha sonra va'd ile bey' bi'l-vefaya dönüştürülmesi iki şekilde olabilir. Birincisi her iki tarafın karşılıklı olarak anlaşıp akdi bey' bi'l-vefaya dönüştürmeleri⁷¹, ikincisi ise akitten sonra müşterinin tek tarafı olarak satıcı parayı iade edince kendisinin de malı geri vereceğini va'detmesidir⁷². Bey-i bâttın daha sonra va'd ile bey' bi'l-vefaya dönüşeceği kabul edilirken akitten önce akdin vefâen olacağına dair anlaşmanın akdi bey' bi'l-vefa kılmayacağı düşünülür. Her iki durum şu fetvada birlikte ele alınır:

"Zeyd mülk menziline dâyni Amr'a deyni mukabelesinde vefâen bey' ve teslim ettikten sonra Zeyd deyni eda edüp menzili Amr'dan almağa kadir olur mu? Cevap:

66 Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 263b.

67 İstanbul Mahkemesi 42, 53a-4; İstanbul Mahkemesi 44, 5b-1; 56a-2; 59b-2; 71b-2; İstanbul Mahkemesi 46, 72a-1; 90a-1; İstanbul Mahkemesi 49, 33b-2; 73b-2; Rumeli Kazaskerliği 310, 42b-1; 64a-1; 92a-1; Rumeli Kazaskerliği 311, 10b-3; 24b-2; 48a-1; 52a-1; 76b-1; 80b-2; 97a-2; 97b-3; Rumeli Kazaskerliği 329, 40a-2; İstanbul Ahkâm, 9/54.

68 İstanbul Mahkemesi 41, 14b-3; 36b-2; 42b-1; 43b-2; 52a-2; İstanbul Mahkemesi 42, 22a-1; İstanbul Mahkemesi 44, 37a-1; 60b-2; 71b-1; 73b-2; 75b-1; İstanbul Mahkemesi 46, 42b-2; İstanbul Mahkemesi 47, 10b-1; 13b-2; 15b-1; İstanbul Mahkemesi 49, 3a-1; 3a-2; 17a-1; 27b-1; 30a-2; İstanbul Ahkâm, 1/604; 1/780; 2/374; 5/819; 9/223; 11/437.

69 "... Zakar zimmîye dakik semeninden deynim olan 882 gurus mukabelesinde deyn-i mezkûrumu her ne zaman eda edersem zikr olunan yedi sehm hisse-i şâyiimi bana reddetmek şartıyla bey' bi'l-vefa ile bey' ve teslim ettiğimden sonra ...", İstanbul Mahkemesi 46, 68a-1; İstanbul Mahkemesi 44, 47a-3; İstanbul Mahkemesi 48, 11a-1; 79a-2.

70 "... zimmetinde karzdan 1000 gurus ve cihet-i havale-i sahiha-i şer'iyyeden 750 gurus ki ceman 1.750 gurus hakkın olup ... meblağ-ı mezbûr mukabelesinde ... menziline istiğlâl olmak üzere ..." Rumeli Kazaskerliği 311, 24a-1; İstanbul Ahkâm, 6/715.

71 "Zeyd Amr'a bir menziline yüz riyal gurusu bila zikri'l-vefa bey' ve teslim ve kabz-ı semen edüp ba'dehu ikisi dahi bey' bi'l-vefa olmasını şart etseler bu minval üzere akd-i bey' bât mı olur yoksa bey' bi'l-vefa mı olur? Cevap: Şart-ı lâhik asl-ı akde mültehih olmağla bey' bi'l-vefa olur", Kırımı, es-Seyyid Muhammed Rıza b. Ahmed (v. 1169/1755), *Fetâvâ-yı Rıza*, , vr. 86a-5, yazma, yy. ty. (Süleymaniye, Yazma bağışlar 3534).

72 "Adam bir evdeki hissesini başkasına satar ve müşteri satıcıya parayı geri verince malı iade edeceğini va'dederse akit rehin hükmünde mi olur? Cevap: Bu şekilde meydana gelen bey', bey' bi'l-vefadır ve rehin hükümleri cari olur", Dürrî Mehmed Efendi (v. 1149/1736), *Dürrü'l-beyzâ fi Beyani Ahkâmî's-Şer'iatî'l-garra*, vr. 324b, ter. Dürrîzâde Mustafa Efendi, yazma, yy. ty. (Süleymaniye, Pertev Paşa 215).

Zeyd ne zaman deynini Amr'a verirse menzili almak şartıyla bey' ve teslim ettiyse olur. Ama şartsız bey' zikr olunup ba'dehu şartı muvaade vechi üzere (karşılıklı va'd ile) zikr etseler bey' caiz olur. Lakin va'de vefa lazım olur. Ama vefayı evvel şart edüp ba'dehu mutlakan akd etseler şart-ı sabıka (akitten önce zikredilen şarta) itimad olunmaz."

Fetvanın devamında Kâdihan'dan yapılan nakilde bey'-i bâttan sonra ileri sürülen vefa şartının bağlayıcı oluşu şöyle izah edilir; "*çünkü vaadler bazen bağlayıcı olur. Burada da insanların ihtiyacına binaen bağlayıcı görülmüştür*"⁷³. Bey' bi'l-vefanın, ortaya çıktığı ilk dönemlerden itibaren hükmü ve mahiyeti hakkında farklı görüşler serdedilir. Bu durumu dile getiren Âkifzâde Osmanlı ulemasının tercihini şöyle açıklar:

*"Bey' bi'l-vefa ba'de'l-eimme zuhur etmekle fukaha-i mezheb-i Hanefînin akvâl-i kesira ve mezâhib-i adîde ve fûrû-i vâfresi vardır. Cümle-i akvâlden bazıları hakikaten rehin olmaktadır. Ve buna kibar-i fukahadan zahib çoktur. Meşâyih-i devlet-i âliyeden dahi İbn Kemal, Ebussuûd ve Zekeriyâzâde buna zahib olduklarını Ankaravî merhum hâmiş-i mecmuasında beyan eder. Ve bazıları bey'-i caiz olmasına zahiblerdir. Ve ekser ulema fetâvâsı bey'-i fasid olmağına zahiblerdir. Ve bir mezheb-i câmi' dahi vardır ki; bu akit caiz, fasid ve rehinden mürekkeb bir muameledir. Zann-ı fakiranem budur ki meşâyih-i devlet-i Osmaniye fetâvâ-yı Türkileri galiben bu mezheb-i câmi' ile amele mebnidir"*⁷⁴

Mehmed Ârif Efendi'nin Minkarizâde Yahya Efendi'den naklettiği fetva da şöyledir:

*"Bey' bi'l-vefanın hükmü nedir? Rehin mesabesinde mi, bey'-i fasid ya da batıl mesabesinde mi, yoksa dördüncü bir durum mu söz konusudur? Cevap: Dördüncü bir durum söz konusudur. Zira bu akit, müşterinin akit konusu malı kabzettikten sonra bayie(satıcıya) kiraya verebilmesi açısından bey'e benzer, bayiin parayı ödeyince mebi'i geri alabilmesi açısından ise rehine benzer"*⁷⁵

Bu ifadelerden 18. yüzyılda da bey' bi'l-vefa hakkında, *mezheb-i câmi'* diye isimlendirilip diğer görüşleri bir araya getiren, uzlaştıran görüşün benimsendiği anlaşılar. Buna göre bey' bi'l-vefa akdi, bazı açılardan rehin, bazı açılardan bey'-i fasid ve bazı açılardan bey'-i caiz hükmünde kabul edilir. Ancak bu yüzyılda da bu akdi rehin hük-

73 Kayserî, *Semhatü'l-ebrâr*, vr. 262a; ayrıca bak. Hâdimî, *Hâşiye*, s. 370.

74 Akifzâde, Abdurrahim b. İsmail b. Mustafa Akif el-Amasî (v. 1223/1808), *Mecelletü'l-mehâkim*, vr. 294b, yazma, yy, ty. (Süleymaniye, Kasıdecizâde 274). *Kazerûnî, Bezzâzî*'ye atıfla bu konuda serdedilen görüşleri sekiz madde halinde sıralar: a. Rehin hükmünde b. Bey'-i sahih hükmünde c. Vefa şartıyla akit kurulursa bey'-i fasid hükmünde, şart zikredilmeden mutlak olarak bey' akdi kurulur ve vefa daha sonra vadele gerçekleşirse bey'-i caiz hükmünde d. Bey'-i fasid hükmünde e. Mebi'in değeriyle alınan borç arasında gabn-i fahiş bulunması halinde rehin, aksi takdirde bey'-i bât/kesin satım hükmünde f. Müşteri hakkında bey'-i sahih, satıcı hakkında rehin hükmünde g. Mükrehin satımı gibi gayr-ı sahih hükmünde h. Bazı hükümler açısından bey'-i fasid, bazı hükümler açısından bey'-i sahih ve bazı hükümler açısından rehin hükmünde; *Kazerûnî, İşaratü Bazı Ehli'l-vefa*, vr. 4a, 4b.

75 Dürri'zâde, *Neticetü'l-fetâvâ*, s. 496, 497. *Melceü'l-müftin*'de de *Neticetü'l-fetâvâ*'ya atıfla Minkârizâde'nin bu fetvasına yer verilir, vr. 382b.

münde gören, dolayısıyla bey' bi'l-istiğlâli sahih görmeyenler vardır⁷⁶. Bu konuda ulemanın adeta mezhep içi telfik yaptığı düşünülebilir. Yani ulema bazı meselelerde bu akdin rehin hükmünde olduğunu söyleyenlerin, bazı meselelerde bey'-i fasid hükmünde olduğunu söyleyenlerin, bazı meselelerde ise bey'-i caiz hükmünde olduğunu söyleyenlerin görüşünü benimsemiştir. Böyle yapmakla bu üç farklı görüşten aslında hiçbirini aynen kabul etmemiş, ama herhangi birini de tamamen reddetmemiş, her birini kısmen benimsemiş olurlar. Bunu yaparken yani ilke olarak hangi açıdan hangi akde dair hükümlerin uygulanacağını belirlerken de ilgili meselede diğer görüşleri tamamen reddetmemişler. Yani bir görüş tercih edilmiş, ama diğeri reddedilmemiş, adeta o görüşe de açık bir kapı bırakılmış. Böylece bir yandan kadıların normal şartlarda vermeleri gereken hüküm belirlenirken, bir yandan da kadıların adalet, hakkaniyet, maslahat gibi düşüncelerle mevcut çözümü terk ederek başka bir çözüme gitme noktasında takdir hakkı bırakılmış olur. Bu konuda güzel bir örnek *Sakk-i Musazâde*'de yer alır. İlgili belgede; satıcı/borçlu gaib olup müşteri/alacaklı olan vakıf kira alamaz. Vakıf mütevellisi, evin satılması suretiyle alacağının tahsilini talep eder. Hâkim bazı Hanefî fukahânın bu akdi sahih bey' hükmünde görmelerine atıfla talebi kabul eder⁷⁷. Normalde müşterinin alacağını mebi'in satılması suretiyle tahsil edememesi ve satıcının parayı ne zaman öderse mebi'i geri alabilmesi açılarından bey' bi'l-vefa akdi rehin hükümlerine tabi görülmesine rağmen kadı, bazı ulemanın bu akdi bey'-i sahih hükmünde görmesine atıfla mevcut çözümü terk ederek vakıf mütevellisine evi satıp alacağını tahsil hususunda izin verir. Kadıların tanınan bu tür takdir haklarının hukuk emniyetini zedeleyeceği düşünülse bile bu noktada söz konusu emniyeti sağlamaya yönelik bazı tedbirlerin alındığı anlaşılır. İlgili belgede kadı bir yandan zayıf kabul edilmiş olsa bile bazı Hanefî alimlere ait görüşe atıfta bulunurken, bir yandan da mevcut çözümü terk edişinin gerekçelerini açıklar: Borçlu beş seneden daha fazla zamandır gaibtir ve hayatta olup olmadığı belli değildir. Vakıf kira alamadığı gibi gün geçtikçe ev harab olmaktadır. Bu durum vakıf için zarar olduğu gibi borçlu için de zarardır (zira zamanın geçmesiyle kira borcu artmaktadır)⁷⁸.

76 Aynî, Muhammed Fikhi, *Ecvibetü'l-kâniya anî'l-Esileti'l-vâkıa*, vr. 58a, yazma, yy, ty. (İstanbul Müftülüğü Ktp. 176); İbrahim Edhem, Seyyid İbrahim Edhem b. Kadızâde Muhammed Ârif (v. 1190/1776), *Nehriyyetü'l-fetvâ*, vr. 207b, yazma, yy, ty. (İstanbul Ü. Merkez, T1590); İbn Âbidîn, *Ukûdû'd-düriyye*, s. 254; Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 100a.

77 "... hakim dahi bey' bi'l-vefa bazı eimme ve meşâiyih katında bey'-i sahih olup ve münakid olduğu takdirce kavli sahih bey' olması olup rehinin menafii râhinin olduğu ecilden bey' bi'l-vefa ile bey' olunan menzili ba'de'l-bey' müşteriden isticar edüp menafii iştira etmek rehin olmayıp bey' olması iktiza etmekle nazaran li'l-vakf bu kavli ihtiyar edüp ...", Musazâde, *Tuhfetü'l-kitab*, vr. 59a, b.

78 "... mezbûr Şaban Ağa beş seneden müteavviz gaybet-i munkatia ile gaib olup hayat ve mematı malum olmağa menzil-i mezbûr murur-i eyyam ile harab olup bey' olunmadığı takdirce vakfa zarar mukarrer olduğundan maada gaib olmağa vakfa icare dahi ait olmadığı mukarrer olup menzil-i mezbûr bey' olunmak vakfa ve gaib-i mezbûra enfa' olmağın mukaddeman hakimu's-şeri's-şerife ala vukuihi inha ve sıkat-ı sahihatü'l-kelimat dahi ihbar edüp ...", Musazâde, *Tuhfetü'l-kitab*, vr. 59a. Malikane uygulamasını yürürlüğe koyan 1106/1695 tarihli ferman da benzer şekilde bir yandan zarurete bir yandan da tarafların maslahatına atıf yapıldığı görülür. İlgili ferman da zayıf da olsa bir görüşe değil Mısır'daki bir uygulamaya, yani örf-i hâssa atıf yapılır. Fermanın sonunda Şeyhülislam ile Rumeli ve Anadolu kazaskerlerinin imzalarında yer alan reyanın refahı, onlardan zulüm ve sıkıntının kaldırılması, İslam memleketinin nizam ve imarı, hazinenin gelir elde etmesi gibi atıflarla "müminlerin güzel gördüğü şey Allah katında da güzeldir" hadisi dikkat

2. Bey' bi'l-vefa ve Bey' bi'l-istiğlâl'in Hukuki Sonuçları

Bu akitlere konu olan gayrimenkulün mülkiyetinin hangi tarafa ait olacağı önem arzeder. Gerek şer'iyye sicillerinde gerekse fetva mecmualarında, bey' bi'l-vefa akdinde satılan malın mülkiyeti hususunda farklı ifadeler yer verildiği görülür. İfadelerin bir kısmından mülkiyetin satıcıya/borçluya, bir kısmından ise müşteriye/alacaklıya ait olduğu anlaşılır. Şer'iyye sicillerinde yer alan belgelerde satıcının temlik ettiği, müşterinin de temellük ettiği ifadeleri yer alır⁷⁹. Yine bir belgede satılan malın, müşterinin "*bi tariki'l-istiğlâl mülk-i müşterası*" olduğu söylenir⁸⁰. Vefâen (geri alma şartıyla) satılan malın müşterinin mülkiyetine geçeceğini gösteren bu ifadelerle mukabil *Melceü'l-müftin*'de *Câmiu'l-fusûleyn*'den yapılan nakilde bey' bi'l-vefanın hakikatte rehin olduğu ve müşterinin mala malik olmayacağı ifade edilir⁸¹. Bazı fetvalarda da müşterinin malı bir başkasına satışı için "*fuzûlen bey*" ifadesi geçer⁸². Yine bazı fetvalarda satıcı hakkında "*malikin mülkünü alma hakkı*" ifadesine yer verilir⁸³. Bazı belgelerde de satıcının müşteriden aldığı paranın zimmetinde borç olduğu ifade edilir ki⁸⁴ bütün bu ifadeler de mülkiyetin satıcıda kaldığına işaret eder. Birbiriyle çelişmiş gibi görünen bu ifadeler farklı şekillerde tevil edilebilir. Bey' bi'l-vefânın mahiyeti ve hangi akdin hükümlerine tabi olduğuna dair geçmiş dönemde ulemanın ihtilaf etmiş olması ve bu görüşlerin hiçbirinin reddedilmeyip her birinin belli açıdan kabul edilmiş olması hasebiyle geçmiş döneme ait eserlerden yapılan nakillerde farklı ifadeler yer alabilir. Hatta bu dönemde mülkiyet konusunda da her bir açıdan farklı düşünüldüğü varsayılabilir. Yani bu akit hangi açıdan rehin hükmünde düşünülüyorsa o açıdan mülkiyet satıcıda kabul edilirken, hangi açıdan bey'-i sahih hükmünde düşünülüyorsa o açıdan mülkiyet müşteride kabul edilmiş olabilir. Veya müşteri için geçici ya da sınırlı veya nevi şahsına münhasır bir mülkiyetin olduğu da düşünülebilir. Mülkiyet konusundaki bu durumun tabii sonucu olarak tarafların vefâen satılan mal üzerinde hibe etme, satma, kiraya verme gibi tasarrufla bulunma haklarının olmadığı görülür. Müşteri hakkı olmadığı halde fuzûlen akit konusu malda tasarrufla bulunursa satıcının istirdad (geri alma) hakkı doğar. Yani müşteriden aldığı parayı iade ederek malı geri alabilir⁸⁵. Satıcı vefat etmiş olsa bile bu hak vârislerine ge-

çeker, ferman için bak. Özvar, Erol, *Osmanlı Maliyesinde Malikâne Uygulaması*, s. 171-176, Kitabevi, İstanbul 2003.

79 İstanbul Mahkemesi 41, 42b-1; İstanbul Mahkemesi 44, 56a-2; Rumeli Kazaskerliği 311, 97b-3; 48a-1.

80 İstanbul Mahkemesi 49, 34b-1.

81 Evliyazâde, Ali b. İbrahim (v. 1301/1884), *Melceü'l-müftin fi Vâkıati'l-müsteftin*, vr. 383b, yazma, yy. ty. (İstanbul Ü. Merkez, T3218).

82 Evliyazâde, *Melceü'l-müftin*, vr. 384a; Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 264a; Nûman Ef., *Fetâva'n-Nûmâniyye*, vr. 112b.

83 Akifzâde, *Mecelletü'l-mehâkim*, vr. 343b.

84 İstanbul Mahkemesi 44, 47a-3; İstanbul Mahkemesi 47, 10b-1; İstanbul Mahkemesi 42, 53a-4; İstanbul Ahkâm, 2/374; Musazâde, *Tuhfetü'l-kitab*, vr. 51a.

85 "Zeyd mülk bezirhanesini dâyni Amr'a olan şu kadar akçe deyni mukabelesinde vefâen bey' ettikten sonra Amr ol bezirhaneyi Zeyd'in izinsiz fuzulen Bekir'e bey' eylese halen Zeyd alim olup bey'-i saniyi muciz olmayacak ol kadar akçeyi Amr eda eyledikde ol bezirhaneyi Bekir'in yedinden almaya kadir olur mu? Cevap: Olur", İbrahim Edhem, *Nehriyyetü'l-fetvâ*, vr. 258b; benzer fetvalar

çer⁸⁶. Şayet satıcı müşterinin izni olmaksızın tasarrufta bulunursa akit nâfiz olmaz, müşterinin hakkı taalluk ettiği için mevkuf olur. Müşterinin izin vermesi halinde akit sahih olur⁸⁷. Vefâen satılan maldan elde edilen gelirin, mahsûlün ilke olarak satıcıya/borçluya ait olduğu anlaşılmaktadır⁸⁸. Dolayısıyla müşterinin/alacaklının, akit konusu malın mahsûlünü alabilmesi, tüketebilmesi ancak satıcının izniyle mümkün olabilir⁸⁹. Bir diğer ifadeyle bey' bi'l-vefa akdi tek başına müşteriye akit konusu maldan faydalanma hakkı vermeyip ayrıca satıcının iznine ihtiyaç duyulur. *Sefinetü'l-fetâvâ*'da yer alan bir nakilden, müşterinin akit konusu malın mahsûlünü tüketmesi konusunda satıcının izin vermesinin hibe olarak düşünüldüğü anlaşılr⁹⁰.

Dürretü'l-beyzâ'da müşterinin izinsiz tükettiği mahsûlü tazmin edeceği görüşüne yer verildikten sonra *Fusûlü'l-İmâdiye*'den konuyla ilgili tam tersi bir fetva nakledilir:

*"Dedem Şeyhülislam Burhaneddin ve evlatları ve zamanlarının meşâyihî vefâen müşterinin mebi'in zevâyidine malik olacağı ve tükettiğinde tazmin etmeyeceği yönünde fetva verdiler. Zamanımızın alimlerinin görüşleri de bu noktada karar kıldı"*⁹¹

Bu nakle de yer veren *Kazerûnî*, risalesinin bir başka yerinde borçlunun izni olmaksızın alacaklının mahsûlü tüketemeyeceğine dair görüşlere yer verdikten sonra kendi görüşünü şöyle açıklar: *"Tarafların bu akitten maksadı, alacaklının mahsûlü alması ve mebi'den faydalanmasıdır. Binaenaleyh alacaklı için tazmin söz konusu olmaz"*⁹². *Kazerûnî* ayrıca *Necmeddin Nesefî*'den bir nakle yer verir:

*"Zamanımızda meşâyihimiz bu akdin cevazına ve bu akde hüküm bina edilmesine hükmettiler. Bu hüküm de mebi'den faydalanmaktır. Bu hüküm, insanların ihtiyacına binaen bu konuda teâmül oluşmasına dayanır. İstisna' akdinde olduğu gibi fıkıh kaideleri teâmüle binaen terk edilir"*⁹³

Müşterinin akit konusu malın mahsûlünü tüketmek için ayrıca izin almasına gerek olmadığına dair fetvanın, bey' bi'l-vefa akdinin bey'-i sahih hükmünde görülmesine binaen verildiği anlaşılr. Ancak 18. yüzyılda bu akdi bazı açılardan bey'-i sahih hük-

için bak. Nûman Ef., *Fetâva'n-Nûmâniyye*, vr. 111b; Benderî, *el-Vakîatü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 132a; Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 262b; Feyzullah Ef., *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 446.

86 Nûman Ef., *Fetâva'n-Nûmâniyye*, vr. 112b; Evliyazâde, *Melceü'l-müftîn*, vr. 384a; Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 264a.

87 "Zeyd mülk menziline dâynini Amr'a deyni mukabelesinde vefâen bey' ve teslim ettikten sonra Zeyd eda-i deyn etmeden Amr'dan izinsiz ol menzili Bekir'e bey' eylese Amr mucîz olmayacak bey'-i mezbûr nâfiz olur mu? Cevap : Olmaz", Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 100b.

88 "Bey' bi'l-vefa ile bey' olunan bağın galesi bayiin midir, müşterinin midir? Cevap: Bayiindir", Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 100b.

89 "... simarı ve gallâtı ibaha ve ihlal ederse mazmuna olmaz ve intifai caiz olur ve illa bi hilafihî", Akifzâde, *Mecelletü'l-mehâkim*, vr. 295a.

90 "Şayet onun (satıcının) izniyle ya da bi'l-fiil vermesiyle almışsa tazmin etmez. Çünkü bu onun hibesi olur", Erzurumî, *Sefinetü'l-fetâvâ*, vr. 100a.

91 Dürri Mehmed Efendi, *Dürretü'l-beyzâ*, vr. 324a.

92 Kazerûnî, *İşaratü Bazı Ehli'l-vefa*, vr. 2b.

93 Kazerûnî, *İşaratü Bazı Ehli'l-vefa*, vr. 3a.

münde gören ulemanın da bir kısmı bu konuda bey' bi'l-vefayı bey'-i fasid hükmünde kabul ederek⁹⁴ bir kısmı ise rehin hükmünde kabul ederek⁹⁵; müşterinin akit konusu malın mahsûlünü ancak satıcının izniyle tüketebileceği görüşünü benimserler. Müşteri izinsiz tükettiği mahsûlü tazmin etmekle beraber, teaddisi olmaksızın helak olan mahsûlü tazmin etmez. Bu durum *Mecelletü'l-mehâkim*'de veciz bir ifadeyle dile getirilir: "*Mebi'in zevâid-i mütevellidesi teaddi ile mazmuna olur, teaddisiz mazmuna olmaz*"⁹⁶. Mahsûlün müşterinin ziraatıyla meydana gelmiş olması tazmin sorumluluğunu ortadan kaldırır. Bu noktada akit konusu malın gasbedilmiş bir araziye benzetildiği ve menfaatlerin tazmini söz konusu olmadığından gasbettiği araziye kullanarak ürün elde eden kimsenin tazmin sorumluluğu olmamasına kıyasla vefâen müşterinin de evleviyetle tazmin sorumluluğu olmayacağını düşündüğü anlaşılr⁹⁷. Rehinde de mürtehinin râhinin izniyle rehnedilen maldan faydalanabileceği⁹⁸ düşünüldüğünde, bey' bi'l-vefayı rehinden farklı kılan husus nedir, sorusu gündeme gelebilir. Bey' bi'l-vefada satıcının, aldığı parayı iade edip malı geri alırken daha önce verdiği izinden vazgeçip müşterinin tükettiği mahsûlü tazmin ettirme hakkının olmadığı görülür⁹⁹.

Müşterinin akit konusu maldan faydalanma yollarından biri de kiraya vermektir ki bu şartla yapılan akde bey' bi'l-istiğlâl denildiği ifade edilmişti. Müşteri akit konusu malı satıcıya/borçluya kiraya verebildiği gibi bir başkasına da kiraya verebilir¹⁰⁰. Yukarıda geçtiği üzere müşterinin akit konusu malın mahsûlünü izinsiz alması halinde tazmin sorumluluğu olmasına rağmen, müşteri malı satıcının izni olmaksızın kiraya verse ücreti alır ve tazmin sorumluluğu söz konusu olmaz¹⁰¹. Bey' bi'l-vefayı rehin hükmünde görenlere göre de, bey'-i fasid hükmünde görenlere göre de tazmin açısından sonuç aynıdır. Zira mürtehin rehini kiraya verdiğinde gasıb konumunda olur ve menfaatin tazmini söz konusu olmadığı için tazmin sorumluluğu yoktur. Bey'-i fasidde ise müşteri kabz ile mala malik olduğu için icare ve benzeri tasarrufları geçerlidir¹⁰². Ancak bey' bi'l-vefayı rehin hükmünde gören *Hâmid Efendi*, müşterinin

94 "Müşteri şayet üzüm bağının ve arazinin ve evin gelirini yerse diye sorulduğunda şöyle dedi; hükmü bey'-i fasiddeki zevâidin hükmü gibidir, yani tükettiğinde onu tazmin eder. Kendiliğinden helak olursa tazmin etmez", Benderî, *el-Vakâtü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 132b.

95 "... bey' bi'l-vefa dedikleri akit hakikatte rehindir. Müşteri ona malik olmaz ve ancak malikinin izniyle ondan faydalanabilir. Yediği meyveleri tazmin eder, telef ettiği ağaçları tazmin eder", Evliyazâde, *Melceü'l-müftin*, vr. 383b.

96 Akifzâde, *Mecelletü'l-mehâkim*, vr. 295a; ayrıca bak. Benderî, *el-Vakâtü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 132b.

97 "Zeyd bey' bi'l-vefa ile Amr'a bey' ettiği mülkün gerü alıcak (alınca) Amr'da olan mahsûlünü dahi alır. Mahsûl meyve ise alır ve asla tutulur. Ama Amr'ın ziraatı ile hasıl oldıysa olmaz. Menafi-i gasb mazmuna değildir", Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 263a.

98 Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c.2, s. 218.

99 "Zeyd bir mülk bağını Amr'dan aldığı şu kadar akçe mukabelesinde vefâen bey' ve teslim ettikde ol bağın mahsûlünü Amr'a ibaha ve ihlal etmekle Amr dahi ol bağın mahsûlünü ahz edüp ekl eylese halen Zeyd eda-i deyn edüp ol bağı aldıkda ibahasına nadim olup ol mahsûlü Amr'a tazmine kadir olur mu? Cevap: Olmaz", Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 228; ayrıca bak. Evliyazâde, *Melceü'l-müftin*, vr. 383b; Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 263a.

100 Dürri Mehmed Ef., *Düretü'l-beyzâ*, vr. 323b.

101 "Müşteri bila izin ahara icar ve ücreti istihlak eylese bayi ücreti tazmine kadir olmaz", Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, s. 211; ayrıca bak. Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâvâ'l-Osmaniyye*, vr. 116b; Benderî, *el-Vakâtü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, 132b; Feyzullah Ef., *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 248; Evliyazâde, *Melceü'l-müftin*, vr. 383b.

102 Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, s. 445a; Dürri Mehmed Ef., *Düretü'l-beyzâ*, vr. 324b.

akit konusu malı üçüncü şahsa kiraya vermesi halinde gelirin satıcıya ait olacağını ifade eder¹⁰³.

Akit konusu mal belli bir müddet için kiraya verilirse müddet dolduktan sonra kira akdinin yenilenmesi gerekir. Aksi takdirde kira almak mümkün olmaz¹⁰⁴. Akdın yenilenmesi zorunluluğu konusunda vakıf¹⁰⁵ ve yetim¹⁰⁶ malları ile muaddün li'l-istiğlâl¹⁰⁷ olan mallar (gelir elde etmek için edinilmiş mallar) için bir istisna getirilmiştir. Buna göre kira akdi yenilenmediği takdirde bu mallar için ecr-i müsemma alınmasa da ecr-i misil alınır.

Kira akdinin yenilenmediği müddet için kira bedeli talep edilememesinin menfaatlerin tazmine konu olmamasına dayandığı anlaşılar. Yine yetim ve vakıf mallarıyla muaddün li'l-istiğlâl olan mallar için getirilen istisnanın da bu malların menfaatinin tazmini noktasında genel kaideye getirilen istisnaya dayandığı görülür¹⁰⁸. Dolayısıyla menfaatin tazmini söz konusu olduğundan ecr-i müsemma değil sadece ecr-i misil alınabilir. Ecr-i misilden ziyade talepler ise reddedilir¹⁰⁹. Her müddet bitiminde akdın yenilenmesi meselesiyle karşılaşmamak için önerilen çözüm şöyledir; her bir sene ya da her bir ay için şu kadar akçe şeklinde bitiş süresi belirtilmeksizin akit yapılırsa, akit başlangıçta ilk sene ya da ilk ay için sahih olur, ikinci sene ya da aydan bir gün geçince o sene ya da ay için de sahih olur¹¹⁰. Nitekim bazı belgelerde süre zikredilmeden aylık veya yıllık kira belirtilerek akdın kurulduğu görülür¹¹¹. Bey' bi'l-vefa akdi bağlayıcı olmadığı için her iki tarafın da dilediği zaman akdi feshet-

103 İbn Âbidîn, *Ukûdû'd-düriyye*, s. 254.

104 "Zeyd mülk dükkanını Amr'a deyni mukabelesinde bi tariki'l-istiğlâl bey' ve teslim ettikten sonra bade't-tahliye ve'l-kabz Amr ol dükkanı Zeyd'e bir sene tamamına dek şu kadar akçeye icar ve teslim edüp sene tamamında ecr-i müsemmayı alup ba'dehu tecdid-i akd olunmadan Zeyd birkaç sene ol dükkada sakın olsa halen Amr tecdid-i akd-i icare olunmayan seneler için Zeyd'den ücret namına bir nesne olmağa kadir olur mu? Cevap: Olmaz", Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 229; ayrıca bak. Nûman Ef., *Fetâva'n-Nûmâniyye*, vr. 187b; Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 258a; Benderî, *el-Vakiâtü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 248b; Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 444b.

105 Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c.2, s. 231; Feyzullah Ef., *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 446; Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 259a, b; Mostarî, *Fetâvâ-yı Ahmediyye*, vr. 123b; Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâva'l-Osmâniyye*, vr. 240a.

106 Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâva'l-Osmâniyye*, vr. 240a; Feyzullah Ef., *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 446; Nûman Ef., *Fetâva'n-Nûmâniyye*, vr. 188b.

107 Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 444b.

108 "Menafi-i gasb mal-ı vakıfta, mal-ı yetimde ve muaddün li'l-istiğlâl olan yerde mazmunadır", Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 445a; ayrıca bak. Dürrizâde, *Neticetü'l-fetâvâ*, s. 494. İstiğlâlen satın alınan bir malın muaddün li'l-istiğlâl kabul edilip edilmediği, hangi malların muaddün li'l-istiğlâl kabul edildiği sorusu merakı muciptir. Fetva kitaplarında kira yenilenmediği takdirde ücret alınmayacağını belirtmiş olması, bir malın istiğlâlen satımının onun muaddün li'l-istiğlâl kabulü için yeterli olmadığına işaret eder.

109 Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâva'l-Osmâniyye*, vr. 240a; Feyzullah Ef., *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 446; Nûman Ef., *Fetâva'n-Nûmâniyye*, vr. 188a.

110 Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 446a.

111 "... beher şehir on birer gurus otuz beşer paraya bana icar ve teslim ...", İstanbul Mahkemesi 49, 73b-2; Rumeli Kazaskerliği 310, 90b-1; Rumeli Kazaskerliği 311, 10b-3; 97a-2; Kısmet-i Askeriye 626, 5b-2; İstanbul Ahkâm, 11/437.

me hakkı vardır. Satıcı/borçlu aldığı parayı iade edince malını geri alır¹¹². Belli bir süre tayin edilse bile satıcının fesih hakkı ortadan kalkmaz, süre dolmadan aldığı parayı iade ederek malını geri alabilir¹¹³. Satıcı, fesih hakkına binaen aldığı parayı iade edip malını geri almak istediğinde müşteri/alacaklı mahsûlü toplamadan vermem diyemez¹¹⁴. Ancak o yıl elde edilen mahsûlün, akit konusu malın müşterinin elinde kaldığı süreye tekabül eden kısmı müşteriye ait olur. *Kazerûnî*, ürün henüz ortaya çıkmadıysa müşteri bir şey alamaz diyenlerin olduğunu ifade ettikten sonra bu durumun aldatmaya sebep olabileceğini, satıcının sonbaharda satıp ilkbaharda geri alması halinde müşterinin hakkının zayi olacağını ifade ederek bu görüşe karşı çıkar¹¹⁵. Yine müşteri akit konusu malı satıcıya kiraya vermişse sadece geçen müddetin kirasını alabilir¹¹⁶. Alacaklı da henüz vade dolmadan akdi feshedip malı iade ederek alacağını talep edebilir. *Câmiu'l-fusûleyn*'den yapılan ve her iki tarafın fesih hakkı olduğunu ortaya koyan nakil şöyledir: “*Müddetin henüz bir kısmı geçmişken borçlu borcunu getirirse alacaklı parayı alıp malı iadeye zorlanır. Kira ise geçen müddet nispetinde verilir. Alacaklının da akdi istediği zaman feshetme hakkı vardır. Zira akit bağlayıcı değildir*”¹¹⁷. Alacaklı malın mahsûlünü alırsa sene tamamlanıncaya kadar akdi feshedip alacağını talep edemez. Ancak aldığı ürünün geçen müddete tekabül eden kısmını alıp kalan müddete tekabül eden kısmını borçluya vermeye razı olursa akdi feshedebilir¹¹⁸. Akit esnasında, sürenin bittiği tarihte satıcı aldığı parayı iade edemezse bey' bi'l-vefanın bey'-i katiye döneceği şeklinde bir şart koşulsa bile şart geçersiz olup akit vefâen olma özelliğini sürdürür. Dolayısıyla satıcının fesih hakkı da devam eder¹¹⁹. Malın müşterinin mülkiyetine geçmesi ancak yeni bir satım akdiyle mümkün olabilir. Ni-

112 “Menzilini deyni mukabelesinde vefâen bey' ve teslim ettikten sonra deyni eda edüp menzili almağa kadir olur”, Şerifzâde, *Revâiyihü'z-zekiyye*, s. 210; ayrıca bak. Evliyazâde, *Melceü'l-müftîn*, vr. 382b, 384a; Nûman Ef., *Fetâvâ'n-Nûmâniyye*, vr. 111a, 112a; Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 258b; Benderî, *el-Vakiatü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 131.

113 “... kable hululü'l-ecel deyni eda eylese müşteriye kabz ve teslim ile emrolunur”, Kayserî, *Semhatü'l-ebâr*, vr. 262a.

114 “Zeyd Amr'dan aldığı yedi yüz elli guruş mukabelesinde Amr'a bir mülk bağınyı bey' bi'l-vefa ile bey' ve teslim ba'de zamanin Zeyd meblağ-ı mezbûru Amr'a verüp ol bağı almak istedikde Amr mahsûlünü alamayınca virmem demeye kadir olur mu? Cevap: Olmaz”, Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 228.

115 Kazerûnî, *İşaratü Bazı Ehli'l-vefa*, vr. 6b.

116 “Müddetin bir kısmı geçtikten sonra bayi semeni getirirse müşteri semeni alıp malı iadeye zorlanır ve kira geçen müddet kadar verilir”, Kayserî, *Semhatü'l-ebâr*, vr. 262a; Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 258b; Akifzâde, *Mecelletü'l-mehâkim*, vr. 294a.

117 Kayserî, *Semhatü'l-ebâr*, vr. 262a.

118 Kazerûnî, *İşaratü Bazı Ehli'l-vefa*, vr. 7b.

119 “Zeyd bir bağınyı Amr'a deyni mukabelesinde vefâen bey' ve teslim ettikten sonra filan zamana dek eda-i deyn edemezsem bey'-i mezbûr bey'-i bâta münkalib olsun deyüp ba'dehu Zeyd ol zamana dek eda-i deyn edemese hala Zeyd eda-i deyn ile ol bağı almak istedikde Amr mücerred ol zamana dek eda-i deyn edememekle bağ mülküm olmuş olur deyü vermemeye kadir olur mu? Cevap: Olmaz”, Kayserî, *Semhatü'l-ebâr*, vr. 262a, b; ayrıca bak. Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 299; Mostarî, *Fetâvâ-yı Ahmediyye*, vr. 214b; Benderî, *el-Vakiatü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 132a; Akifzâde, *Mecelletü'l-mehâkim*, vr. 344b; Şerifzâde, *Revâiyihü'z-zekiyye*, s. 210; Evliyazâde, *Melceü'l-müftîn*, vr. 383a.

tekim belgelerde evini istiğlâl eden şahsın, borcuna karşılık evini aynı şahsa kati olarak sattığı görülür¹²⁰.

Süre bitiminde akit konusu mal, müşterinin/alacaklının mülkiyetine geçmeyeceği gibi ilke olarak müşteri akit konusu malı satarak veya hâkime sattırarak alacağını tahsil cihetine gidemez. Ancak satıcının/borçlunun ölmesi veya gaib olması halinde bazı şartlarla akit konusu malın satılması suretiyle alacağın tahsili mümkün olabilir. Ayrıca akit konusu malın satılması suretiyle alacağın tahsiline yönelik vekâleti devriye adı verilen bir hile-i şer'iyyenin geliştirildiği görülür¹²¹. *Bedâiyu's-sukûk*'ta yer alan, Vekâleti devriye ile bey' bi'l-vefa sureti'nin ilgili bölümü şöyledir:

“... Eğer ben deyn-i mezkûru ecel-i merkûm hululünde eda ve fekk-i rehin edemezsem menzil-i mahdud-i mezkûru semeni misli ile ahara bey' ve kabz-ı semene ve semen-i mezkûrdan deynim olan meblağ-ı merkûmu dâyinim mezbûr Mustafa Ağa'ya edaya ve fazla kalır ise fazlasını bana îsale ve husus-i merkûma mütevakkıf olduğu umurun küllisine; küllema azeltûke fe ente vekili, mefhumu üzere azil ve inizalden masûne ve akd-i rehinde meşrûta vekâlet-i devriye ile tarafımdan merkûm Süleyman Ağa'yı vekil ve naib münab nasb ve tayin eyledim dedikde ol dahi kabul ve merasimini edaya taahhüd etmeğin...”¹²².

Belgede Arapça olarak yer alan “*seni her ne zaman azledersen, sen yine benim vekilimsin*” ifadesi vekilin daha sonra satıcı tarafından azledilmesini geçersiz kılar. Satıcının vekili azli bu şekilde önlendikten sonra vekilin üçüncü bir şahıs olması halinde vekâletten çekilmesini önlemek üzere kendisinden taahhüd alındığı belgenin sonunda ifade edilir. Bu taahhüdün bağlayıcı olduğu, vekilin vekâletten çekilemeyeceği, satıcının da azledemeyeceği belgede ayrıca kısa ve öz olarak şöyle ifade edilir; “... *azil ve inizalden masûne (korunmuş)*...”.

Tuhfetü's-sukûk'ta vekâlet-i devriye ile bey' bi'l-vefa suretinin hâmişine *İbn Nüceym*'in *Fevâidü'z-Zeyniyye* adlı eserinden yazılan nükûlde vekâlet-i devriye ile vekâlet veren müvekkilin vekili azledebilmesine dair bir çözüm önerisine yer verilir; müvekkil önce ta'likî şarta bağlanan vekâletimden döndüm der, sonra seni azlettim

120 “... bundan akdem muma ileyh Şerif el-Hac Abdurrahim Efendi yedinden istidane ve kabz eylediğim dört yüz gurus mukabelesinde iş bu yedinde olan bir kıta hüccet-i şer'iyye natika olduğu üzere Medine-i Üsküdar'da ____ mahallesinde vaki' bir bab mülk menzili mi fariğan anı'ş-şevağil efendi-i merkûma ala tariki'l-istiğlâl bey' ve teslim ol dahi ba'de'l-ahz menzil-i mezkûr için beynimizde mukavele olunan icareden dahi zimmetimde müctemia olan yedi yüz yirmi gurus ki ceman bin yüz yirmi gurus deynim mukabelesinde merkûm Şerif el-Hac Abdurrahim Efendiye bey'-i bât-ı sahih-i şer'î ile bey' ve temlik ve teslim ...”, İstanbul Mahkemesi 44, 71b-1; Rumeli Kazaskerliği 310, 4b-2; Rumeli Kazaskerliği 329, 13a-2.

121 Bu çözümün ne zaman uygulanmaya başladığı tespit edilememiş olmakla birlikte, *Neticetü'l-fetâvâ*'nın Vekâlet bölümünde konuyla ilgili olarak Kâdîhan'a atıf yapıldığı görülür, s. 345. Vekâlet-i devriyenin, muamele-i şer'iyyede alınan rehnin satılması hususunda da uygulandığı görülür, Musazâde, *Tuhfetü'l-kitab*, vr. 125b.

122 Şânizâde, Mehmed Sadık b. Mustafa, *Bedâiyu's-sukûk* (1205/1790), s. 281, Matbaa-i Âmiri, İstanbul 1284 (Câmiu envari's-sukuk'un hamişinde); diğer vekâlet-i devriye ile bey' bi'l-vefa suretleri için bak. Numân Ef., *Debbağzâde* (v. 1224/1809), *Tuhfetü's-sukûk* (1214/1799), s. 113, 114, Darü't-Tibaati'l-Âliye, İstanbul 1259; Musazâde, *Tuhfetü'l-kitab*, vr. 52a. Ayrıca vekâlet-i devriye ile bey' bi'l-istiğlâl suretleri için bak. Şânizâde, *Bedâiyu's-sukûk*, s. 283, 284; Musazâde, *Tuhfetü'l-kitab*, vr. 51a.

der¹²³. Bu çözümün kabul görmesi durumunda vekâlet-i devriyenin bir anlamının kalmayacağı söylenebilir. Belgelerden anlaşıldığı kadarıyla 18. yüzyılda vekâlet-i devriyenin yürürlükte olması, bu çözümün benimsenmediği şeklinde yorumlanabilir. Bey' bi'l-vefa akdinde tazmin sorumluluğunun genel olarak müşteriye/alacaklıya ait olduğu söylenebilir. Yani akit konusu mal müşterinin kusuru olmaksızın helak olsa bile zararı müşteri çeker¹²⁴. Bey' bi'l-istiğlâlde akit konusu mal, kiracı sıfatıyla tekrar satıcıya/borçluya döndükten sonra onun elindeyken helak olsa bile tazmin sorumluluğu yine müşteridedir¹²⁵. Tazmin sorumluluğunun müşteride olması hususundaki ısrarın, müşterinin elde ettiği gelirin meşruiyeti noktasındaki şüpheleri izaleye yönelik olması muhtemeldir. Bilindiği üzere fıkıhta bir gelire hak kazanmak; mal, amel ya da tazmin sorumluluğuyla¹²⁶ mümkün olabilir.

Bey' bi'l-vefa ve istiğlâl akitlerinde icap ve kabul bir mecliste gerçekleşse bile akit konusu mal müşteriye teslim edilip onun tarafından kabz edilmeden akit tamam ve bağlayıcı olmaz. Dolayısıyla yukarıda zikredilen hukukî sonuçlar meydana gelmez. Teslimden önce satıcı, akit konusu malı bir başkasına satabilir¹²⁷, müşterinin alacağını tahsil hususunda öncelik hakkı olmaz¹²⁸, malın yanma ve benzeri sebeplerle helak olması halinde borç sakıt olmaz¹²⁹.

Teslim ve kabzın bulunmamasının en önemli sonuçlarından biri de kira akdinin sahih olmamasıdır. Teslimden önce kira akdi sahih olmayacağı için kiraya veren müşteri kira bedeli alamaz¹³⁰. Şayet müşteri malı teslim almadan önce kiraya verip kira be-

123 Nûman Ef., *Tuhfetü's-sukûk*, s. 114.

124 Akifzâde, *Mecelletü'l-mehâkim*, vr. 259a; Aynî, *Ecvibetü'l-kâniya*, vr. 44a.

125 Abdullah Ef., *Behcetü'l-fetâvâ*, s. 511, 512; Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 225.

126 Bir şeyin nefi damânı mukabelesindedir (Mecelle 85), kaidesi buna işaret eder.

127 Nûman Ef., *Fetâvâ'n-Nûmâniyye*, vr. 112b.

128 "Zeyd mülk menziline dâyni Amr'a deyni mukabelesinde vefâen bey' edüp ba'dehu teslim ve kabz bulunmadan Zeyd düyunu terekesinden ezyed olduğu halde fevt olsa Zeyd'in sair dâyinleri menzili kısmet-i guremada idhale kadir olurlar mı? Cevap: Olurlar", Nûman Ef., *Fetâvâ'n-Nûmâniyye*, vr. 111b.

129 Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 262b; Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 226.

130 "Yezid zimmî mülk bağı dâyni Zeyd'e şu kadar akçe deyni mukabelesinde bi tarikî'l-istiğlâl bey' edüp ba'dehu teslim ve kabz bulunmadan Zeyd ol bağı bir sene tamamına dek Yezid'e şu kadar akçeye icar eylese Zeyd sene tamamında Yezid'den ücret namına nesne almağa kadir olur mu? Cevap: Olmaz", Mostarî, *Fetâvâ-yı Ahmediyye*, vr. 123b; Nûman Ef., *Fetâvâ'n-Nûmâniyye*, vr. 187b. A. Cevdet Paşa, *Risaletü'l-vefâ* isimli risalesinde; bey'-i bâtta gayrimenkullerin teslim alınmadan önce kiraya verilebilmesini caiz görenlerin bey' bi'l-istiğlâlde de teslimden önce kiraya vermeyi caiz görmeleri gerektiğini savunur ve Mecellenin 586. maddesinde gayrimenkullerin teslim alınmadan önce kiraya verilebileceği hükmü benimsendiğine göre aynı hükmün bey' bi'l-istiğlâlde de benimsenmesi gerektiğini söyler. Bu konuda gerekçe olarak; bey' bi'l-istiğlâlin yaygınlaştığını, bir yanda malını işletemeyen zenginlerin diğer yanda ticarete ehil olduğu halde sermayesi olmayanların bulunduğunu, bu kimselerin bey' bi'l-istiğlâle başvurdıklarını, yaşanan asrın muamelelatı için bu hükmün daha uygun olduğunu, sultanın gayrimenkul satışlarının yazılı senedlerle yapılmasını emrettiğini, bu senedlerin akit meclisinde şahitler huzurunda müşteriye verildiğini, bu durumun evin anahtarlarını teslimden daha sağlam ve güvenilir olduğunu, insanlar muamelelerini bu şekilde yaparken bunları geçerli kılma imkânı varken geçersiz kılmanın doğru olmadığını, bayie evini tahliye edip eşyalarını başka bir yere taşımasını, sonra kira akdini müteakip yeniden aynı eve taşımasını söylemenin büyük bir zorluk içerdiğini, fukahanın "meşakkat kolaylığı celbeder" ilkesini benimsediğini, tarafları bu zorluğu aşmak için hileye yöneltmenin onları yapmadıkları şeyi söylemeye zorlama anlamına geleceğini zikreder (Ahmed Cevdet, *Risaletü'l-vefa*, vr.

deli alırsa, bu bedel anaparaya sayılır, yani bedel miktarınca borç azalır¹³¹. Bu hükmün istisnası olarak teslimden önce kiraya verenin vakıf ya da yetim olması durumunda ecr-i müsemmayı (belirlenen bedeli) alamamakla birlikte ecr-i misil alabilecekleri zikredilebilir¹³². Şayet vakıf ecr-i misilden ziyade alırsa ziyade olan kısım ya anaparaya sayılır ya da iade edilir¹³³. Gayrimenkulün tahliye edilmeden teslim edilmesi yeterli görülmez¹³⁴. *Bahru'l-fetâvâ*'da *Kādihan*'dan nakille zikredilen fetvadan tahliyenin, dolaşısıyla teslimin tamam olması için evin içinde satıcının eşyasının kalmaması gerektiği anlaşılır¹³⁵. Bey' bi'l-istiğlâl akdinde satıcının, mülkünü tahliye edip müşteriye teslim ettikten sonra kiralayıp teslim alacak olması zorluk içerir. Bu zorluğu gidermeye yönelik şöyle bir hile yapıldığı anlaşılır; satıcı gayrimenkulünü, içinde bulunan eşyasını müşteriye emanet bıraktıktan sonra teslim eder, daha sonra müşteri gayrimenkülü satıcıya kiraya verip içinde emanet olan eşya ile birlikte teslim eder¹³⁶.

E. RİBH ORANI VE YAYGINLIK

Muamele-i şer'îye ile belli bir oranda ribh elde edildiği gibi bey' bi'l-istiğlâl ile de benzer şekilde belli bir oranda kira adı altında gelir elde edilir. Bey' bi'l-vefada

8a-12b, yazma, yy. ty., Beyazıd Devlet, Veliyüddin Ef. 3337). Ali Haydar Ef., A. Cevdet Paşanın bey' bi'l vefa akdinin tamam olmasında teslimin şart görülmemesi gerektiği görüşünün Fetvahane-i Âli tarafından tasvib edilmediğini belirtir (Ali Haydar Ef., *Dürru'l-hükkâm Şerhu Mecelleti'l-ahkâm*, s.223, İstanbul 1330). A. Himmet Berki de tahliye ve teslimin şart kılınmasının ameli bir faideye değil nazariyat-ı mücerredeye mebni olduğunu söyler (Berki, Ali Himmet, *Vakıflar*, s.181, Cihan Kitaphanesi, İstanbul 1940).

131 Benderî, *el-Vakâtü'l-kebiratü'l-Giridiyye*, vr. 248b; Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 230.

132 "Zeyd mütevellisi olduğu nükud-i mekufeden Amr'a şu kadar akçe karz verdikde Amr menziline meblağ-ı mezbûr mukabelesinde istiğlâl tarikiyle Zeyd'e bey' ve tahliye ve teslim edüp ba'dehu menzili mezbûr Zeyd'den bir sene tamamına dek şu kadar akçeye isticar ve kabz ve bir sene tamamına dek zabt edüp ecr-i müsemmayı verdikden sonra Amr tecdid-i akd-i icare olunmadan menzilde birkaç senen dahi sakin olup ba'dehu Zeyd Amr'dan nesne almadan Amr fevt olsa Zeyd'e tecdid-i akd olunmayan senelerde süknasıçün Amr'ın terekasinden ecr-i misil almağa kadir olur mu? Cevap: Olur", Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâvâ'l-Osmaniyye*, vr. 240a; Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 226, 230; Dürrîzâde, *Neticetü-fetâvâ*, s. 495; Nûman Ef., *Fetâvâ'n-Nûmâniyye*, vr. 188a ve b.

133 Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 230; Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 259a.

134 "Zeyd Amr'dan aldığı şu kadar akçe mukabelesinde mülk menziline bi tariki'l-istiğlâl bey' ve teslim edüp ba'dehu kable't-tahliye ücret-i malume ile bir sene tamamına dek Amr'dan isticar edüp ve menzili mezbûr müddet tamamına dek zabt eylese müddet tamamında ücret-i merkûmeyi Amr Zeyd'den almağa kadir olur mu? Cevap: Olmaz", Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 2, s. 229.

135 "Bir ev satıp müşteriye teslim eder ve evin içinde satıcının eşyası kalırsa teslim gerçekleşmiş olmaz, ta ki boş olarak teslim edinceye kadar", Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 258b.

136 Kırımî, *Fetâvâ-yı Rıza*, vr. 116a. A. Cevdet Paşa ilgili risalesinde başka bir hileden bahseder; satıcı evi boşalttığını ve müşteriye teslim ettiğini ikrar eder, müşteri de aynı ikrarı yapar ve bunu istiğlâl senedine yazarlar, böylece her biri hakkında ikrarları hüccet olur. Cevdet Paşa, böyle bir hileyi yol olarak benimsemenin binlerce insanı yapmadıkları şeyi söylemeye zorlama anlamına geleceğini belirterek bu hileye karşı çıkar, bunun yerine tahliye ve teslimin şart koşulmaması gerektiğini ifade eder, *Risaletü'l-vefa*, vr. 12b. Bazı fetvalarda müşterinin, satıcının kabzı ikrar ettiğini ispat etmesinin yeterli olduğu ayrıca teslimin gerçekten vuku bulunduğunu ispat etmesine gerek olmadığı belirtilir (Abdullah Ef., Yenişehirli Ebu'l-Fazl Abdullah b. Mehmed, *Behcetü'l-fetâvâ*, s. 511, ter. Mehmed Fikhi el-Aynî, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1266; Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 445a, b) ki bu durum Cevdet Paşa'nın zikrettiği bu hilenin 18. yüzyılda da kullanıldığı anlamına gelir.

ise alacaklı akit konusu malı ya kullanır ya da o maldan elde edilen ürünü tüketir ki burada belli bir orandan bahsetmek zor gözükmetedir. Muamele-i şer'iyye belgelerinde ribh için farklı oranlarla karşılaşılmakla beraber devlet tarafından belirlenen bir üst sınırın olduğu görülür. Fetvaların yanı sıra birçok belgede de %15'in üzerinde ribh alınamayacağı, bunun üzerinde alınan ribhin anaparaya sayılacağı ifade edilir¹³⁷. Buna mukabil herhangi bir belge ya da fetvada bey' bi'l-istiğlâl için benzer bir üst sınıra rastlanmamıştır. İstiğlâl için benzer bir sınırlamanın olmadığı düşünülebilirse de vakıf muhasebe kayıtları aynı sınırın istiğlâl için de geçerli olduğu izlenimini vermektedir. Bir kimse %15'in üzerinde ribh ile muamele-i şer'iyye yaparsa ziyadeyi alamaz¹³⁸, dava konusu yapamaz, yapsa da davası dinlenmez¹³⁹. Vakıf adına mütevellî %15'in üzerinde ribh dava etse sonuç değişmez¹⁴⁰. Şayet hâkim davayı dinler ve %15'ten ziyadenin ödenmesine hükmederse hükmü geçerli olmaz¹⁴¹.

Hâkimlerin %15'ten ziyade ribh davasını dinleyememesi ve % 15'ten ziyadeye hükmedememesi, bu konuda emr-i sultanînin varid olması ve ulu'l-emre itaatin vacip oluşuna dayandırılır¹⁴². Ayrıca sultanın, bir kadı tayin ettiğinde onun yetki alanını sınırlandırabileceği, belli davalara bakmasını yasaklayabileceği ifade edilir¹⁴³. Devletin koyduğu sınır %15 olmakla birlikte tatbikatta bu oranın yanı sıra daha düşük oranlara da rastlanır. Üsküdar şer'iyye sicillerinde muhasebe kayıtları tespit edilen vakıfların her birinin nakid parayı hangi oranla işlettikleri zikredilir. Bu konuda muamele-i şer'iyye ile bey' bi'l-istiğlâl arasında fark bulunmayıp hangi usûl kullanılırsa kullanılsın her bir vakıf için tek bir oran söz konusudur. Üsküdar vakıflarının işlettikleri toplam paranın ribh oranları itibariyle dağılımı şöyledir:

137 "... devr-i şer'î ve ilzam-ı ribh olunmuş ise senede onu on bir buçuktan ziyade murabahaya ruhsat verilmemeğe devr-i şer'î ve ilzam-ı ribh olunan senelerde onu on bir buçuktan ziyade ve devr-i şer'î ve ilzam-ı ribh olunmayan senelerde murabaha nâmıyla alınan akçe asl-ı mala zamm ve takas ...", İstanbul Ahkâm, 12/761; 5/707; 7/935, 1132; 8/598, 1029; 11/437; 12/353, 773; 13/349; Cevdet Adliye 666.

138 "Zeyd Amr'a bin akçe karz verir oldukça iki yüz akçelik ... metainı bir seneye değin bin akçeye bey' eylese mehil tamamında iki bini Amr'dan almağa kadir olur mu? Cevap: Olmaz, onunu on bir buçuktan ziyadeye ribh emr-i sultanî ile memnûdur", Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 279a.

139 "Zeyd Amr'a karz verdiği akçesi için bir sene tamamına dek Amr'ın üzerine onu on üç hesabı üzere şu kadar akçe ribh ilzam edüp ba'dehu sene tamamında ribh-i mezbûru Amr'dan dava eylese onu on bir buçuktan ziyadeyi davası mesmua olur mu? Cevap: Olmaz", Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 165a; Şerîfzâde, *Revâiyihü'z-zekiyye*, s. 233.

140 "Zeyd mütevellisi olduğu nükud-i mevkufeden Amr'a muamele ile verdiği akçesi için bir sene tamamına dek Amr'ın üzerine onu on üç hesabı üzere şu kadar akçe ilzam edüp ba'dehu sene tamamında ribh-i mezbûru Amr'dan dava eylese onu on bir buçuktan ziyadeyi davası mesmua olur mu? Cevap: Olmaz, memnûdur", Tosyevî, *Fevâidü'l-fetâva'l-Osmaniyye*, vr. 130a; Erzurumî, *Bahru'l-fetâvâ*, vr. 166a; Abdurrahim Ef., *Fetâvâ-yı Abdurrahim*, c. 1, s. 452; Şerîfzâde, *Revâiyihü'z-zekiyye*, s. 233.

141 "Zeyd'e onu on bir buçuktan ziyadeye sene tamamına dek muamele-i şer'iyye ile akçe veren Amr sene tamamında Zeyd'den onu on bir buçuktan ziyadeyi talep ettikde Zeyd ziyadeyi vermemekle huzurunda terafu ettikleri hakim Zeyd'den ziyadeyi hüküm eylese hükmü nâfiz olur mu? Cevap: Olmaz, memnûdur", Evliyazâde, *Melceü'l-müftîn*, vr. 404b.

142 Kayserî, *Semhatü'l-ibrâr*, vr. 278a, 278b; Tarikatçı Emir, *Tebyinü'l-merâm*, vr. 75a; Seydişehrî, *Şerh-i Bey' ve Şıra*, vr. 139a.

143 Feyzullah Efendi, *Fetâvâ-yı Feyziyye*, s. 271.

Şema: Üsküdar Vakıflarının Uyguladıkları Ribh Oranları¹⁴⁴ (65 vakıf)

Hicri 1198	Vakıf sayısı	Toplam miktar (guruş)	İşlem sayısı	Ortalama miktar (guruş)
% 15	37 % 57	26.167,5 % 44.9	322 % 45.3	81
% 12,5	14 % 21.5	21.824,5 % 37.4	268 % 37.7	81.4
% 10	12 % 18.5	8.298,5 % 14.2	114 % 16	72.8
% 12	1 % 1.5	210 % 0.36	1 % 0.14	
Belli olmayan	1 % 1.5	1.800 % 3.1	6 % 0.84	
Toplam	65	58.300,5	711	82

Kismet-i Askeriye Mahkemesi 626 nolu defterin ilk 20 varakında tespit edilen 67 hüccetten sadece biri *bey' bi'l-istiğlâl* olup bu belgede oran % 15'tir. Diğer 66 *muamele-i şer'iyeye* hüccetindeki ribh oranları ise şöyledir:

Şema: *Kismet-i Askeriye Mahkemesi*'nde Tespit Edilen Belgelerdeki Ribh Oranları

Hicri 1206	Belge sayısı	Toplam miktar (guruş)	Ortalama (guruş)
% 15	35 % 53	36.462,5 % 55.6	1.041,8
% 10	15 % 22.7	12.157 % 18.6	810,46
% 12	5 % 7.57	2.500 % 3.8	500
% 14	2 % 3	2.319 % 3.5	
% 9.6	2 % 3	4.067,5 % 6.2	
% 14.8	1 % 1.5	223 % 0.34	
% 14.7	1 % 1.5	265 % 0.4	
% 13.3	1 % 1.5	271 % 0.41	
% 11.76	1 % 1.5	3.876,5 % 5.9	
% 9.3	1 % 1.5	2.579,5 % 3.9	
Belli değil	2 % 3	787,5 % 1.2	
Toplam	66	65.508,5	

¹⁴⁴ Bu oranlar; onu on bir buçuk hesabı üzere, onu on bir ve'r-rub' hesabı üzere gibi ifadelerle muhasebe kayıtlarında bilfiil yer alır.

Borç miktarının küsuratlı olduğu belgelerde tarafların ribhin düz rakam olması için küsuratı attıkları görülür. Bunun sonucu şemada birçok farklı oran yer aldı. Hâlbuki vakıf mütevellileri hangi oranı uyguluyorsa tam o oran tutacak şekilde ribh almakla mükelleftirler. Aynı mükellefiyetin vasiler için söz konusu olmadığı anlaşılır.

19. yüzyılda (1268 ve 1280 yıllarında) yayınlanan iki ayrı Murabaha Nizamnamesinde oranın %12'ye düşürüldüğü görülür. Ancak birinci maddede yetimlerin ve kuyruklu tabir olunan senedi hamil sarrafların istisna edildiği ifade edilir¹⁴⁵. Bu durumda oran %15'ten 12'ye düşürülürken yetim ve sarraflar istisna edilmiş olabileceği gibi sarraflar için 18. yüzyılda da %15'ten yüksek bir oran belirlendiği düşünülebilir. Nitekim hicri 1214 tarihli bir belgede Selanik'te şehir kethüdası Ali Ağa tarafından, İstanbul'dan gelen mübaşirlerin harcırahları, Selanik valisinin konak kirası ve sair umur-i vilayet için sarraftan alınan paraya %20 güzeşte/ribh verildiği görülür¹⁴⁶. Yine hicri 1155 tarihli muhasebe kayıtlarından sarrafin %23.6 oranında faiz aldığı anlaşılır¹⁴⁷. Ancak bu belgelerde borcun, muamele-i şer'iyye suretiyle mi yoksa bir başka usülle mi alındığına dair bilgi mevcut değildir.

1304 tarihli *Murabaha Nizamnamesinde* ise hem oran %9'a düşürülür hem de toplam ribh miktarının anaparayı aşamayacağı beyan edilir¹⁴⁸. Ancak 18. yüzyılda böyle bir şartın olmadığı, aradan uzun yıllar geçmesi halinde ribhin anaparayı kat kat aşabildiği anlaşılır. Mesela bir belgede Keşişhaneye yıllar önce 600 guruş borç veren şahsın alacağını, 4.000 guruşa ulaştığı görülür¹⁴⁹.

Enflasyon oranının çok düşük olduğu bir dönemde yıllık %15 oranıyla yüksek düzeyde gelir elde edildiği söylenebilir. 18. yüzyılda 1767'lere kadar %1'in altında seyreden ortalama yıllık fiyat artışlarının, bu tarihten itibaren yüzyılın sonuna kadar muhtemelen 1768–1774 Osmanlı Rus savaşı ve akabinde yapılan tağşişlerden ötü-

145 "Birinci madde: Devr-i şer'î ile idane ve istidane olunan mal-ı eytamin ve kuyruklu tabir olunan senedi hamil olan sarrafânın ikraz eyledikleri akçenin faizleri hakkında mevzu olan nizamât bi'l-istisna sair şunun bunun ikraz eyledikleri akçelerin güzeştisi şehriye yüzde biri tecavüz etmemesi altmış sekiz senesinde neşrolunan nizam icabından olarak bundan ziyade faiz işlettirilmek devletce memnu'dur", Düstur, I. Tertib, c. I, s. 268, 16 Şevval 1280 tarihli nizamname.

146 Cevdet Maliye, 31042.

147 D. BŞM, 2590, 2617. Her iki kayıta da aynı sarrafa ait muhasebe defterinin birer parçası yer alır. İlki 1155 yılı Rebiülevvel, Rebiülahir, Cumaziyelula aylarının muhasebesi olup ikincisi yine aynı yılın Şaban ve Ramazan ayları muhasebesidir. Muhasebenin yapılış şekli şöyledir; bir tarafta sarrafin verdiği tüm paralar ay ve gün olarak yazılır ve her bir paranın karşısında muhasebenin yapıldığı tarihe kadar geçen güne göre faiz miktarı belirtilir. Diğer tarafta ise sarrafin aldığı paralar ve aynı şekilde faizleri yazılır. Bir gün önce verilmiş para için de günlük faiz tahakkuk ettirilir. Hepsinde yıllık oranın %23.6 olduğu ancak küsuratların hesaba dahil edilmediği görülür. Mesela Rebiülevvelin ilk gününde verilen 4903 guruşun faizi hesaplanırken 4900 guruş üzerinden hesap yapıldığı anlaşılır. 4900 guruşun yıllık %23.6 oranıyla 89 günlük faizi 34.888 akçe olarak kaydedilir.

148 "Madde 4: İkrazât faizi her kaç sena murur eder ise etsün nihayet re'sül-mal mikdarını tecavüz etmeyecektir. Re'sül-malı tecavüz eden faizi hükmetmekden bi'l-cümle hükkam memnu'dur." Düstur, Mütemmim, s. 74.

149 İstanbul Ahkâm, 5/707.

rü %2'nin üzerinde seyrettiği müşahade edilir¹⁵⁰. Ribh oranının yüksekliği günümüz iktisat diliyle kredi arzının düşük seviyede olmasından kaynaklanmış olabilir. Ayrıca riskin de yüksek olduğu görülür. Özellikle askerî zümreye verilen borçlar için savaş yıllarında riskin daha fazla olması dikkat çeker¹⁵¹. Sarraflara %15'in üzerinde gelir elde etme hakkının tanınması da bundan kaynaklanmış olabilir.

Bu usullerin hangisinin daha yaygın kullanıldığı noktasında farklı belgelerden farklı sonuçlar elde edilir. Üsküdar vakıflarının hangi yöntemle kaç kişiye kaç gurus verdikleri şema halinde şöyledir:

Şema: Üsküdar Vakıflarının Nakit İşletme Yöntemleri (65 vakıf¹⁵³)

Hicri 1198	Toplam miktar (guruş)	İşlem sayısı	Ortalama (guruş)
Bey' bi'l-istiğlâl	28.597 % 49	242 % 34	118.2
Muamele-i şer'îyye	23.600 % 40.5	411 % 57.8	57.4
Ferâğ bi'l-istiğlâl	2.127,5 % 3.6	5 % 0.7	425.5
Belli değil	237 % 0.4	10 % 1.4	23.7
Mütevellilerin kendi aldıkları	2.804 % 4.8	43 % 6	65.2
Gayr-i merbuh ¹⁵²	935 % 1.6	8	116
Toplam	58.300,5	711	82

Şemadan çıkarılabilecek bazı sonuçlar şöyle sıralanabilir; Üsküdar'da bulunan vakıfların kullandıkları iki usûl *istiğlâl* ve *muamele-i şer'îyye* olup istiğlâl ile işlettikleri nakit, muamele ile işlettiklerinden daha fazlayken muameleyle daha fazla kişiye borç verilmiştir. Yani nispeten yüksek meblağlar verirlerken istiğlâlin tercih edildiği söylenebilir. Mudarebe ve bidaa gibi usûllere ise hiç rastlanmamıştır¹⁵⁴.

150 Fiyat endeksi için bak. Pamuk, Şevket, *İstanbul ve Diğer Kentlerde 500 Yıllık Fiyatlar ve Ücretler 1469-1998*, s. 7-16, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, Ankara 2000.

151 1768-1774 Osmanlı-Rusya ve 1787-1792 Osmanlı-Rusya ve Almanya arasında meydana gelen ve uzun müddet devam edip yenilgiyle sona eren savaşların, sarrafların da mali durumunu sarstığı görülür. Bu tarihlerde bazılarının iflas ettiği, bazılarının firar ettiği, bazılarının ise sarraf gediklerini sattığı belgelere yansır. Hatta sarrafların devlete ödediği aylık onar gurus iştira bedeli bile yıllarca ödenemez; Darbhane Defterleri 126, vr. 136a-2; Cevdet Darbhane, 255; 1041; 1152.

152 İşletilmeyen, ribh elde edilmeyen sermaye.

153 525 nolu defter 2b-1'de bulunan Bağlar mahallesi bedel-i avârızı için mevkufe nükudun muhasebesinde 250 gurusun farklı kimselere muamele-i şer'îyye ile verildiği belirtilmiş, ancak kaç kişiye ne miktarlarda verildiği belirtilmemiş olduğundan bu vakıf şemaya dahil edilmedi.

154 Bazı fıkıh eserlerinde vakıf paraların işletilebileceği usûller arasında nazarî olarak mudarebe ve bida'a da yer verilmiş olmasından hareketle bazı eserlerde bu usûllerin Osmanlı döneminde de uygulandığı ifade edilir, Kurt, İsmail, *Para Vakıfları Naziriyat ve Tatbikat*, s. 170, Ensar Neşriyat,

Şemada 65 vakıf mütevellisinden 43'ünün vakıf sermayesinden para aldığı görülmektedir. Mütevellilerin aldıkları para 2.804 guruş olup ortalama 65 guruşa tekabül eder. İşletilen toplam sermaye içindeki oranı ise sadece %4.8'dir. Buradan hareketle aynı yıllar için Bursa'daki vakıf mütevellilerinin, vakıf sermayesini kendileri alıp İstanbul'daki sarraflara daha yüksek oranlarla ödünç vererek şahsi gelir elde ettikleri tespitin¹⁵⁵, en azından Üsküdar vakıfları için geçerli olmadığı söylenebilir.

Üsküdar vakıfları yüksek meblağlar verirken daha ziyade istiğlâl usûlünü tercih etmelerine mukabil yetim malı işleten vasilerin önemli ölçüde muamele-i şer'iyeyi tercih ettikleri görülür. *Kismet-i Askeriye Mahkemesi*'nde yetim vasileri tarafından düzenlenen 67 belgeden¹⁵⁶ sadece birinin istiğlâl olmasına karşın diğerlerinin muamele-i şer'iyeye olması dikkat çeker. Yine şer'iyeye sicilleri ve ahkâm defterlerinde tespit edilen karz işlemleri içerisinde vefa veya istiğlâl usûlüyle olanlarının ancak 1/5 oranında bulunması da bu işlemlerin nispeten daha az kullanıldığını gösterir.

Bey' bi'l-vefa ve *bey' bi'l-istiğlâlin* muamele-i şer'iyeye oranla nispeten az kullanılmasının nedenlerinden biri olarak, herkesin vefâen devredebileceği bir gayrimenkulün olmaması zikredilebilir. Gayrimenkulleri olan askerî zümrenin özellikle savaş zamanı ihtiyaç duyduğu yüksek miktarlardaki paranın tamamı için yeterli miktarda gayrimenkule sahip olmadığı da düşünülebilir. Yine vefâen ya da istiğlâlen alınan malda meydana gelecek zarardan borç veren tarafın sorumlu olması bu usûllerin nispeten az kullanılma sebepleri arasında sayılabilir. Diğer bir sebep olarak; bazı çözümler üretilmiş olsa da, akit konusu malın önce müşteriye teslimi sonra tekrar kiracı vasfıyla satıcıya tesliminin şart olması zikredilebilir. Tüm bu olumsuzlukların yanı sıra özellikle *bey' bi'l-istiğlâlin* bazı artılarının da olması önemli sayılabilecek derecede kullanılmasının nedeni olarak zikredilebilir. *Bey' bi'l-istiğlâl*le *bey' bi'l-vefaya* oranla daha yüksek ve muamele-i şer'iyeye paralel sabit bir gelir elde edilir. Borçlunun gaib olması ya da iflas etmesi gibi nedenlerle ileriki yıllarda muamele-i şer'iyeye yapılamaması halinde ribh namına nesne alınamazken aynı durum *bey' bi'l-istiğlâl*de söz konusu olduğunda vakıf ve yetim mallarıyla muaddün *li'l-istiğlâl* olan mallar için ecr-i misil alınabilir. Yine *bey' bi'l-istiğlâl*de akit konusu mal, hem alacağı teminat altına alır hem de alacaklıya öncelik hakkı tanır. Muamele-i şer'iyede rehin alınması halinde bu iki artı elde edilirken, *bey' bi'l-istiğlâl*deki tazmin sorumluluğu riski de üstlenilmiş olur.

İstanbul 1996; Döndüren, Hamdi, *Günümüzde Vakıf Meseleleri*, s. 101, Erkam Yayınları, İstanbul 1998; Akgündüz, Ahmed, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, s. 223-226, OSAV, İstanbul 1996.

155 Çizakça, Murat, *İslam Dünyasında ve Batıda İş Ortaklıkları Tarihi*, s. 117, çev. Şehnaz Layıkel, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.

156 626 nolu defter, vr. 1-20.

F. SONUÇ

İnsanoğlunun toplumsal yaşamda borç alma ihtiyacı duyduğu bilinen bir gerçektir. Hatta bu ihtiyacın bazen zaruret derecesinde olduğu görülür. 18. yüzyılda belgelere yansıyan; savaş yıllarında devletin ve askeri zümrenin masraflarının artması, gayrimenkullerin zamanla tamire ihtiyaç duyması veya yanma halinde yeniden inşa edilmesi, gemilerin fırtınada telef olması, iltizam ve malikâne ihalelerinde belli bir peşinin yatırılması, bir makama atanmak için belli bir bedel ödenmesi, zanaat, ziraat, ticaret ve madencilikte üretiminin aksamaması, özellikle eşi seferde olan kadın ve çocukların nafakaya ihtiyaç duyması, savaş yıllarında toplanan artı vergilerin ödenmesi gibi durumlar *Osmanlı* toplumunda borç almayı gerektiren önemli sebepler olarak zikredilebilir. Hile-i şer'iyyeye cevaz veren *Hanefi* mezhebinin yaygın olduğu *Ortaasya*'da, verilen borç karşılığında alınan fazlalığın haram olan faiz kapsamına girmemesi hususunda bazı hukukî çözümler üretilmiştir. Bu hukukî çözümleri tevârüs eden *Osmanlı* toplumunun bunları geliştirdiği, kurumsallaştırdığı görülür. 18. yüzyıl söz konusu olduğunda muamele-i şer'iyye ve bey' bi'l-istiğlâl'in en çok uygulanan hile-i şer'iyyeler olduğu söylenebilir.

Devletin mualele-i şer'iyye, bey' bi'l-istiğlâl vb. işlemleri hem sömürü aracına dönüşmesini engelleyecek şekilde düzenlediği hem de denetim altında tuttuğu müşahede edilir. Bu tür hilelerin meşruiyeti noktasında kul hakkının iptal edilmemesine, herhangi bir tarafın zarara uğramamasına vurgu yapıldığı görülür. Böylece bir yandan borç almak zorunda kalanlara belli bir bedel ödeyerek istediği borcu bulma bir yandan da vakıf ve yetim gibi nakit paralarını işleterek ayakta kalabilen kurum ve şahıslara da verdikleri borç mukabilinde gelir elde etme imkânı sunulur. Dönemin şartlarını bilen ve ilmî kudretinde şüphe bulunmayan ulemanın kendi dönemleri için meşru gördükleri bu işlemlerin, o dönem için meşru olmadığını söylemek makul gözükmemektedir. Muamele-i şer'iyyenin hükmü noktasında farklı rivayetler bulunmakla beraber 18. yüzyıl ulemasının tercihi, bu akdin cevazı yönündedir. Bu cevaz hem kazaen hem de diyanetendir. Ancak bu noktada ihtiyatlı olunması gerektiğini salık verenler de vardır. Bey' bi'l-istiğlâl'in meşruiyeti noktasında ise şüphe içeren ifadeler 18. yüzyıl kaynaklarında pek rastlanmaz. Bu durum, ilgili gayrimenkule dair tazmin sorumluluğunun alacaklıda olmasının, onun elde edeceği gelirin meşruiyetini arttırmamasından kaynaklanmış olabilir. Muamele-i şer'iyye, bey' bi'l-istiğlâl ve benzeri usûllerden herhangi birine başvurmaksızın verilen borç karşılığında artı bir fazlalık almak, oran ne olursa olsun riba olarak görülür ve kesinlikle yasaktır. Bu yasak gayrimüslimler için de geçerlidir. Onlar da kendi aralarında bile olsa verdikleri borç karşılığında artı bir gelir elde edebilmek için bu usûllerden birini kullanmak zorundadır. Bu usûlleri kullanarak artı bir gelir elde etme imkânı A'dan Z'ye her şahıs ve kurum için geçerlidir. Bu imkânın sadece vakıf ve yetimlere tanındığı şeklindeki ifadeler, muhtemelen kaynaklarda bu usûllerin meşruiyetini ispat sadedinde vakıf ve yetimlere ait paraların işletilmesinin bir zorunluluk olduğuna değinilmiş olmasından kaynaklanır.

Muamele-i şer'iyye, bey' bi'l-istiğlâl vb. usûllerle gelir elde edebilmek için bu işlemlerin kadıya tescil ettirilmesi gibi bir şart söz konusu değildir. Muamele-i şer'iyye ile elde edilebilecek yıllık gelire dair devletin koyduğu üst sınır %15'tir. Sadece sarraflara bunun üzerinde gelir elde etme hakkı tanındığı görülür. Bey' bi'l-istiğlâlde kira bedeli olarak alınan miktar, ilgili mülkün rayiç kira bedeli olmayıp muamele-i şer'iyye ile alınan miktarla paralellik arz eder. Nitekim her bir vakıf, ister muamele-i şer'iyye ile ister bey' bi'l-istiğlâlle borç versin aynı oranda gelir elde eder.

Bazı fıkıh tarihi çalışmalarında, *Osmanlı* döneminin gerileme dönemi olarak nitelendirildiği, bu dönemde mezhep taassubunun bulunduğu, âlimlerin fikhî birikime pek katkıda bulunmadığı, fıkıhın hayattan koptuğu şeklinde değerlendirmeler yapılır. Halbuki 18. yüzyıl kaynakları, özellikle fetva ve sakk mecmualarıyla risaleler incelendiğinde fıkıhla hayat arasındaki bağların son derece canlı olduğu, ulemanın kör bir taklid içerisinde olmadığı, geleneğe bağlı kaldığı ama gerektiğinde zincire yeni halkalar eklediği, ortaya çıkan yeni meselelere şartlara uygun, ihtiyaca cevap veren çözümler ürettiği görülür.

Mut'a Nikâhı

Osman Kaşıkçı*

Sunni and Shi'i ulama, agree that mut'a was permitted at the beginning of Islam. However, they disagree as to the reasons it was permitted.

The Shi'i View: All Shi'i ulama hold that (Nisa, 4/24) verse -especially the words: 'Such wives as you enjoy (istamta'tum)- refers to the permissibility of mut'a. There are many sayings of the Shi'i Imams and the Companions which indicate that mut'a was permitted up until the time of 'Umar's prohibition. As we have already seen, 'Ali said: 'If 'Umar had not prohibited mut'a, no one would commit fornication except the wretched.

The Sunni View: Those Sunnis who hold that the Qur'anic verse (4:23) does indeed refer to the permissibility of mut'a also maintain that the verse was subsequently abrogated (naskh) by other Qur'anic verses. The Sunnis argue that sexual intercourse is forbidden except with one's wife or a slave by reason of the verse (23: 1-6). According to the Prophet's wife 'Aisha and others: 'Mut'a is forbidden and abrogated in the Qur'an. The Sunni argument continues by pointing out that without question a woman enjoyed through muta is not a slave. Nor is she a wife, for several reasons: inherit, living allowance, waiting period e.c.

In Sunni sources hadith have been transmitted from the Prophet showing that he banned mut'a during his lifetime. In most of the Sunni 'sound collections' (sihah), it is related from 'Ali, Ibn Sabra and Salma b. al-Akwa that they said (summarily) "Prophet of God banned the mut'a of temporary marriage"

I- GENEL OLARAK

Yararlanılan şey demek olan mut'a, kavram olarak, evlenme engeli bulunmayan bir kadınla bir erkeğin, belli bir süre için ve belli bir mal karşılığında birlikte yaşamak üzere anlaşmaları demektir¹. Mut'a İslamın ilk dönemlerinde uygulanmış fakat sonradan yasaklanmış bir uygulamadır. Bu açıdan mut'a İslam hukukunun tedriciliğini gösteren örneklerden biridir. Ne var ki Şi'anın, Hz. Peygamber'in mut'ayı yasakladığına ilişkin rivayetleri kabul etmemesi onu sünniler ile Şia arasında tartışmalı konulardan biri haline getirmektedir. Bu noktada sünnilerce muteber kabul edilen Abdullah İbn Abbas'tan çelişkili ifadelerin rivayet edilmiş olması da tartışmayı artırıcı bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Şi'anın mut'ayı uyguluyor ve meşruiyetini savunuyor olması ülkemizde az da olsa bu uygulamaya rastlanılmasına sebep olmaktadır². Bu nedenle konu çeşitli eserlerde incelenmiş olmakla birlikte hukuki açıdan mut'anın yapılışı, şartları ve hükümlerinin müstakil bir çalışmada ele alınması şüphesiz faydadan hâlî değildir. Sünni hukukçular mut'ayı batıl kabul etmiş ve ona bağlı olarak

* Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

1 Ebû Cafer Şeyhütaife Muhammed b. Hasan b. Ali Tûsî, *et-Tehzibü'l-Ahkâm*, C. VII, Tahran 1944, s. 262. Ayrıca mehir miktarı belirlenmeksizin yapılan nikâh akdinden sonra, henüz cinsel birleşme olmadan boşanma veya fesih yoluyla evliliğin sona ermesi durumunda kadına verilen şeye de mut'a denmekte ise de (Bakara, 2/241; Ahzâb, 33/49; Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mu'faddal Ragıb İsfahani, Mu'cemu Müfredati Elfazî'l-Kur'ân, s. 461) biz burada sadece "sürekli evlilik" anlamındaki mut'a üzerinde duracağız.

2 İbrahim Canan, *Namus Finesi Mut'a*, İstanbul 1992, s.3 vd.

hükümler geliştirmişlerdir. Hemen her yerde bulunabilecek bu hususlar üzerinde burada ayrıca durulmayacaktır. Sadece meşruiyeti açısından şiiilerle aradaki tartışma sebepleri ve gerekçelerine yer verilecektir. Dolayısıyla bu incelememizde mut'anın meşruiyeti ile şii kaynaklarına göre mut'anın hukuki boyutu üzerinde durulacaktır. Böylece mut'anın İslam hukuku açısından meşru olup olmadığı daha rahat anlaşılacaktır.

II- MUT'A'NIN MEŞRUIYETİ

A- KUR'ANDA MUT'A

İmamiyyeye göre “*Savaş esiri olarak sahibi olduğunuz cariyeler müstesna, evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı. (Bunlar) Allah'ın size yazdığı yasaklardır. Bunların dışında(ki kadınları) iffetli yaşamak, zina etmemek şartıyla mallarınızla istemeniz size helâl kılındı. Onlardan yararlandığınızda, karşılığını verin. Bedeli kararlaştırdıktan sonra birbirinizi razı etmenizde bir sakınca yoktur...*” (Nisa, 24) şeklindeki ayet mut'a ile ilgilidir³. Onlara göre “Bunların dışında kalanları mallarınız karşılığında almanız sizlere helal kılındı” şeklindeki ifade, sayılanların dışında her hangi bir kadınla mal karşılığı evlenmenin ve onunla cinsel ilişkide bulunmanın helal olduğunu göstermektedir. Bu ise mut'a nikâhından başka bir şey değildir. Çünkü mal karşılığı cinsel ilişkinin hukuka uygunluğu sadece mut'a nikâhında vardır. Dolayısıyla söz konusu ayetteki “istimtâ” dan maksat mut'a nikâhıdır. Ayrıca ayetteki “Bedeli kararlaştırdıktan sonra birbirinizi razı etmenizde bir sakınca yoktur” hükmü mut'a akdinde belirlenen süre bittikten sonra, erkeğin bedeli, kadının da süreyi arttırabileceği anlamına gelmektedir⁴.

Sünniler ile Şiiilerin Zeydiye kolu Kur'anda mut'a ile ilgili bir ayet olmadığını, İmamiyyenin mut'ayı düzenlediğini iddia ettiği (Nisa, 24) ayette kendisinden önceki ayetle birlikte nikâhlanılması haram olan kadınlar sayıldığını, sonra da “*Bunların dışında kalanları ... almanız sizlere helal kılındı*” şeklinde normal daimi nikâhla evlenmekten söz edildiğini ifade etmektedir. Buradaki “bedel” ten maksat da “mehir”dir. Gerçekten bu ayetle, gerek kavram gerekse nitelik itibarıyla mehirden söz eden diğer âyetler arasında bir bütünlük vardır⁵.

Diğer taraftan aynı ayette “iffetinizi korumak... kaydıyla” denmesi de bu düzenlemenin dâimî nikâhla ilgili olduğunu göstermektedir. Zira mut'a'da “iffeti korumak”

3 Ebu Cafer Mumammed b. Yakub b. İshak el Küleynî er-Râzi, *el-Füru' mine'l-Kâfi*, C. V, Beyrut 1401, s. 448; Ebû Cafer Şeyhütaife Muhammed b. Hasan b. Ali Tûsî, *el-İstibâr fîma Uhtulife mine'l-Ahbâr*, C. III, Tahran 1970, s. 141.

4 Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el-Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmî'l-Kur'an*, Riyad 2003, C. V, s. 130; Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzi Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'an*, C. III, Beyrut 1985, s. 95; Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid et-Taberî, *Câmiü'l-beyân fî tefsiri'l-Kur'an*, C. V, Beyrut 1986, s. 9; Zeynüddin b. Ali b. Ahmed el-Amili eş-Şami Şehîd-i Sâni, *er-Ravzatü'l-behiyye fî Şerhi Lüm'ati'd-Dımaşkiyye*, C. II, Beyrut ty, s. 103; Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin er-Râzi, *et-Tefsirü'l-Kebir, Mefatihü'l-Gayb*, C. X, Beyrut 1990, s. 52; Muhammed Hüseyin Tabatabai, *el-Mizan fî Tefsiri'l-Kur'an*, C. IV, Beyrut 1973, s. 273.

5 Bakara, 2/229; Nisâ, 4/4, 21.

diye bir şey yoktur. Yine aynı ayette “fuhşa/zinaya düşmemek” kaydına da yer verilmektedir. Bu şekilde meal verilen kelimenin Kur'an'daki karşılığı “sifâh” kökünden türemiştir. Sifâh ise, hiçbir gaye ve maslahat gözetmeden sperm dökmek demektir. Mut'ada sadece tarafların cinsi açıdan tatmini söz konusudur. Zinaya düşmemek için yapıldığı söylenen mut'anın hangi noktalarda zinadan farklı olduğu tartışılabilir. Hz. Peygamber'in mut'a'ya başlangıçta izin vermesinin amacı başkadır. Her şeyden önce konu ile ilgili bir ayet yoktur. Söz konusu cahiliye adetini zaruret gereği hemen yasaklamayı uygun bulmamıştır. Aynı durum içki için de söz konusudur. Bilindiği üzere Hz. Peygamber daha sonra yasaklanan içkiye de izin vermiştir. Dolayısıyla başlangıçta ilahi irade tarafından hakkında hüküm indirilmeyen bir hususta Hz. Peygamber'in hakkında hüküm bulunmayan bir şeyde asıl olan caiz olmasıdır kaidesinden hareketle cevaz vermesinde yadırganacak bir durum söz konusu değildir.

Yine ayette geçen “istimtâ” faydalanmak, istifade etmek gibi anlamlara gelmektedir ki evlilikte gerçekten taraflar birbirinden yararlanmaktadırlar. Yararlanma sadece mut'a'ya has bir şey değildir. Diğer taraftan ayette ücretin verilmesi “istimtâ”ya bağlanmaktadır. Daimi nikâhta cinsel ilişki gerçekleştikten sonra boşanma olursa kadın mehrin tamamına hak kazanmaktadır ki bu da “istimtâ”nın normal nikâhtaki cinsel ilişkiden kinâye olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktada İbn Abbas'a atfen imamilerin delil kabul ettiği “belli bir süreye kadar” okuyuşu “şâz”dır. Yani birkaç kişinin özel okuyuşundan ibarettir. Bu şekildeki okuyuş bir anlamda şerh olduğuna göre söz konusu kelimelerin ayet kabul edilmesi ve ona dayanarak hüküm verilmesi mümkün değildir⁶.

Aynı ayetteki “Mehir takdir edildikten sonra birbirinizi razı etmenizde bir sakınca yoktur” hükmü mehrin belirlenmesinden sonra, karşılıklı anlaşmak suretiyle, belirlemeden az veya daha çok vermekte bir sakınca bulunmadığını göstermektedir. Yoksa bu hükmü mut'a da kararlaştırılan süre bittikten sonra erkeğin bedeli, kadının da süreyi arttırabileceği şeklinde anlamak mümkün değildir⁷.

Kaldı ki söz konusu (Nisa, 24) ayetin bir an için mut'a ile ilgili olduğunu farzetsek bile, bu ayet başka bir ayetle neshedilmiştir. Hem de bu iddiayı, İmamilerin Sünnilere mut'anın caiz olduğuna ilişkin olarak görüşlerini delil gösterdikleri İbn Abbas ortaya koymaktadır. Ona göre mut'a, İslâm'ın ilk döneminde vardı. Bir kimse tanımadığı bir beldeye geldiği zaman, orada kalacağı süre içinde, eşyasını koruyacak ve kendisine hizmet edecek bir kadınla evlenirdi. Bunun üzerine, şu âyet indi: “*Ve onlar ırzlarını korurlar. Ancak eşleri ve sahip oldukları câriyeler bunun dışındadır. Bunlarla olan cinsel ilişkilerinden dolayı kınanmazlar. Kim bundan ötesini isterse işte onlar haddi aşanlardır*” (Mü'minûn, 23/5-7). Dolayısıyla bu iki ilişki dışındaki bütün ilişkiler yasaklanmıştır⁸.

6 Cessâs, III, 94-97; Kemaleddin İbn Hümâm, *Şerhu Fethu'l-Kadir*, Beyrut ty, C. II, s. 216; İbn Abdüşşekûr, Muhibbullah el-Bihârî, *Müsellemü's-Sübût (Fevâtihu'r-Rahamût* şerhi ile), C. II, Dimeşk ty. s. 16; İbn Kudâme, *el-Muğni*, C. I, Kahire ty. s. 181; Ebû Yahyâ Zeynüddin Zekeriyâ Zekeriyâ el-Ensârî, *Fethü'l-Vehhab bi-Şerhi Menheci't-Tullab*, C. II, Beyrut ty, s. 163.

7 Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, Kahire ty, C. V, s. 5; Râzî, X/45, 46; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1936, C. II, 1327.

8 Tirmizî, Nikâh, 29.

Keza Hz. Aişe de kendisine mut'a sorulunca bu ayeti okumuş ve normal evlilik ile cariyesi dışında birisi ile evlenen kişinin haddi aştığını belirtmiştir⁹. Yine İbn Abbâs mut'a ayetinin *"Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınız zaman iddetlerini dikkate alarak boşayın"* (Talâk, 1) ayeti ile de çeliştiği için neshedildiğini ileri sürmüştür¹⁰. Bu nedenle sünni hukukçular, İbn Abbas'ın başlangıçta mut'ayı hukuka uygun bulsa bile sonradan bu fikrinden döndüğünü belirtmişlerdir¹¹. Nitekim Evzâ'î de, Hicâz uleması arasında yaygın olan fakat İslam'a uygun olmadığından terk edilmesi gereken beş görüşten birisinin de mut'a nikâhının cevazı olduğunu ifade etmiştir¹².

Sonuçta Şianın mut'anın meşruiyetine delil gösterdiği ayet, her şeyden önce mut'a ile değil, normal evlilikle ilgilidir. Öyle olduğunu bir an için farz etsek bile mehir, boşanma ve miras ayetleri ile söz konusu ayetin neshedildiği açıkça ortadadır.

B- SÜNNET'TE MUT'A

İslam'ın ilk dönemlerinde Hz. Peygamber'in mut'a nikâhına izin verdiği bilinmektedir. Gerçekten sahih bir hadiste Abdullâh b. Mes'ûd, *"Hz. Peygamber ile birlikte gaza daydık. Yanımızda kadınlar yoktu. "Acaba kısırlaşsak mı?" dedik. Allah Rasûlü bizi bundan menetti; ardından bize bir elbise karşılığında belli bir zamana kadar bir kadınla evlenmemize (mut'aya) izin verdi ve "Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı şeyleri haram kılmayın..." ayetini okudu"*¹³ demektedir. Keza Câbir b. Abdullâh da kendisine mut'a ile ilgili sorulan bir soruya *"Hz. Peygamber, Ebû Bekir ve Ömer zamanında istimtâ' (mut'a) yapardık"* şeklinde cevap vermiştir¹⁴. Yine Ebû Said el-Hudrî de: *"Biz Hz. Peygamber zamanında bir elbise mukabilinde mut'a yapardık"*¹⁵ demiştir. Abdullah b. Abbâs da Hz. Peygamber zamanında mut'a yapıldığını belirtmiştir¹⁶. Bunlardan başka birçok sahabiden bu doğrultuda hadisler rivayet edilmiştir¹⁷.

İmamiye hukukçuları da bu ve benzeri rivayetleri esas alarak mut'a nikâhının sünnet tarafından da hukuka uygun bulunduğunu iddia etmişlerdir¹⁸.

Bu rivayetlere bakıldığında Hz. Peygamber'in başlangıçta mut'aya izin verdiği anlaşılmaktadır. Ancak daha sonra Hz. Peygamber mut'ayı açıkça yasaklamıştır. Ger-

9 Celaledin es-Suyuti, *ed-Dürü'l-Mensur fit-Tefsiri bi'l-Me'sur*, C. IV, Kahire 1314, s. 5.

10 Cessâs, III/95; Râzî, X, 49.

11 Râzî, X/49; Cessâs, III/102; Serahsî, V/152; Merğînânî, III/247; İbn Hümâm, III/248; Şemseddin el-Hatîb Muhammed b. Ahmed el-Kahiri Şirbini, *Mugni'l-muhtac ila Ma'rifeti Meani Elfazi'l-Minhac*, C. III, Kahire 1958, s. 142; Abdullah b. Mahmud b. Mevdud el-Mavsilî, *el-İhtiyar li Ta'li'i'l-Muhtar*, C. III, İstanbul 1991, s. 89; Şevkânî, *Neylû'l-Eutar*, C. VII, Beyrut ty., s. 227.

12 Ebû Abdullah İbnü'l-Beyyî Muhammed Hakim en-Nisaburi, *Ma'rifetü Ulumi'l-Hadis*, Medine 1977, s. 65; Şevkânî, VII/228.

13 Buhârî, Tefsir, Mâide, 9; Nikâh, 8; Müslim, Nikâh, 11; Beyhakî, VII/200-201; İbn Hanbel, I/420, 432, 450.

14 İbn Hanbel, III/380; Müslim, Nikâh, 15.

15 İbn Hanbel, III/22; Ebû'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman Heysemi, *Bugyetü'r-Raid fi Tahkiki Mecmaü'z-Zevâid ve Menbaü'l-Fevâid*, C. IV, Beyrut 1994, s. 486.

16 Müslim, Nikâh, 27; Beyhakî, VII/205.

17 İbn Hanbel, VI/348; Müslim, Hac, 194-195.

18 Tûsî, el-İstibsâr, III/142.

çekten Hz. Ali, Hz. Peygamberin Hayber günü mut'ayı ve evcil eşeklerin etini yemeyi yasakladığını rivayet etmektedir¹⁹. Aslında bu hadis, İmamiyyenin kaynaklarında da yer almaktadır. Ne var ki bunlar söz konusu hadise rağmen Hz. Ali'nin (kime karşı ve ne amaçla olduğu bilinmeyen) takiyye yaptığını, mezhepte hakim olan görüşün bu olmadığını, bu nedenle şaz olan bu rivayetle amel edilemeyeceğini ifade etmişlerdir²⁰. Keza Sebre b. Ma'bed el-Cühenî'den nakledilen bir hadîse göre de, Rasûlullah ile birlikte Mekke fethine katılan Sebre'nin, orada Hz. Peygamber'in izin vermesi üzerine bir câriye ile mut'a yaptığını, bir veya üç gün câriye ile birlikte yaşadıktan sonra, Hz. Peygamber'in Hacerü'l-Esved ile Kâbe kapısı arasında durarak şöyle buyurduğunu nakletmiştir: *"Ey insanlar, ben size kadınlarla mut'a yapmanız konusunda izin vermiştim. Şüphesiz Allah, onu kıyamet gününe kadar haram kılmıştır. Kimin yanında (mut'a nikâhı ile tuttuğu) kadın varsa, onu serbest bıraksın. Onlara verdiklerinizden hiçbir şey geri almayınız"*²¹. Bunlardan başka mut'anın Huneyn savaşının bir kolu olan Evtas savaşı sırasında²² ve Vedâ hacı sırasında yasaklandığı da rivayet edilmiştir²³.

Görünen o ki mut'anın yasaklanış zamanında ihtilaf olsa da, Hz. Peygamber'in hayatında yasaklandığı hususu kesindir²⁴. İslam hukukunda yeni hükümlerin inmesinde veya mevcut hükümlerin kaldırılmasında tedricilik yani zamanla yasaklanması birçok vakıda uygulanmış bir yöntemdir. İçki, faiz, sayısız evliliğin dörde indirilmesi ve benzeri bir çok hususta bu tedriciliği görmek mümkündür. Bu nedenle burada yadırganacak bir durum söz konusu değildir.

C- MUT'A'YI HZ. ÖMER'İN YASAKLAMASI MESELESİ

H. Ömer'in *"Şüphesiz Allah, Rasûlüne dilediği şeyi dilediği sebeplerle helal kılıyordu. Kur'an da yerli yerince nazil oldu. Hac ve umreyi Allah için tamamlayın. Bunu da Allah'ın emrettiği şekilde yapın. Bu kadınlarla mut'a nikâhı yapmayı da kesin artık! Şayet bana bir kadınla mut'a yapan birisi getirilirse, and olsun onu recmederim"*²⁵ dediği rivayet edilmektedir. Ayrıca Cabir b. Abdullah'tan *"Biz Hz. Peygamber ve Ebû Bekir zamanında bir avuç kuru hurma ve un mukabilinde istimtâ' yapardık. Nihayet Ömer, Amr b. Hureys hadisesinden ötürü bundan nehyetti"*²⁶, İmrân b. Husayndan da *"Allah'ın kitabında "mut'a ayeti" nazil oldu; Hz. Peygamber de bize izin verdi. Daha sonra bunu nesheden bir ayet nazil olmadığı gibi, Hz. Peygamber de vefatına kadar bizi ondan menetmedi. O'ndan sonra bir adam (Hz. Ömer'i kastediyor) çıkıp kendi düşüncesiyle dilediğini söyledi"*²⁷; Hz. Ali *"Hattâb oğlu benden önce bunu*

19 Buhârî, Nikâh, 31; Müslim, Nikâh, 29-32; İbn Mâce, Nikâh, 44.

20 Ebû Cafer Şeyhütaife Muhammed b. Hasan b. Ali Tûsî, *et-Tehzibü'l-Ahkâm*, C. VII, Tahran 1944, s. 251.

21 Müslim, Nikâh, 19, 22, 24; İbn Mâce, Nikâh, 44; Dârimî, Nikâh, 16; İbn Hanbel, III/406.

22 Müslim, Nikâh, 3, H. 18.

23 İbn Mâce, Nikâh, 44.

24 İbn Hümmâm, III/248; Muhammed b. Mahmud Baberti, *Şerhu'l-İnaye ale'l-Hidaye (Telmilet-ü Fethu'l-Kadir için)*, C. III, Beyrut ty., s. 248; Şirbînî, III/142.

25 İbn Mâce, Nikâh, 44; Müslim, Hac, 145; Cessâs, III/96.

26 İbn Hanbel, III/304; Müslim, Nikâh, 16.

27 Buhârî, Tefsir, Bakara, 24; Müslim, Hac, 172, 173.

*yasaklamasaydı, şakiler dışında kimse zinaya düşmezdi*²⁸ ve İbn Abbas'dan da benzer bir ifadeler rivayet edilmiştir²⁹.

İmamiyye de bu rivayetlere dayanarak mut'a nikâhının Hz. Peygamber değil, Hz. Ömer tarafından yasaklandığı sonucuna varmışlardır.

Oysa Hz. Peygamber'in izin verdiği bir şeyi Hz. Ömer'in yasaklaması söz konusu olamaz. O, içtihadı olmayan böyle bir meselede devlet başkanı olarak yasağı hatırlatabilir veya yasağı ihlal edenleri cezalandırabilir. Hz. Ömer'in bu sınırları aştığı bir an için farz edilse bile o anda yaşayan ashabın böyle bir şeye sükut etmeleri mümkün değildir. Hz. Ömer'in söz konusu ifadelerinin sebebi, bazı sahabilerin, Hz. Peygamber'in mut'ayı kesin ve ebedî olarak yasakladığını duymamış olmaları ihtimalini akla getiriyor³⁰. Dolayısıyla Hz. Ömer de mut'a yasağını yeniden duyurma ihtiyacı hissetmiştir³¹. Dahası duysalar dahi bazı sahabilerin uygulamaya devam etmiş olmaları da mümkündür. Bu sebeple bir devlet başkanı olarak hukuku uygulayacağını ifade etmiştir. Dolayısıyla Hz. Ömer'in ikazı, toplumu yasaklara uymaya çağrıdan ibarettir. Onun bu çağırısına orada bulunanların itiraz etmemeleri de konuyu bu şekilde anlamamızı gerektirmektedir.

D- MUT'ANIN YASAK OLMASINI GEREKTİREN SOSYAL SEBEPLER

İslam, naklî olduğu kadar aklî bir dindir. Ayrıca her sistemde olduğu gibi onun getirdiği hükümlerde de bir tutarlılık ve bütünlük vardır. Bu sebeple naklin yanında aklen de mut'anın geçerli olup olamayacağı üzerinde durmak gerekir. Gerçekten mut'a, naklen olduğu gibi aklen de İslam'a uygun olamaz. Şöyle ki,

1- **İnsan Psikolojisi Açısından:** Evlilik, insanın sadece cinsî değil, ruhî açıdan da tatminini amaçlar. Toplumun çekirdeğini oluşturan aile yapısı baba-anne dede-nine ve çocukları ile insana aidiyet ve mes'uliyet duygusu verir. İnsan, eşi ve çocukları için bir şeyler yapmak ister. Eşinin ve çocuklarının yanında kendisini daha güvende ve mutlu hisseder. Kendisinde bir topluluk ruhu oluşur. Onlarla birlikte yemek içmek eğlenmek insana tarifi mümkün olmayan mutluluk verir. Mut'ada evlilik geçici, çocuklar ise istisnaidir. Kadın da çocuklar da ödünç alınmış gibidir. İnsanlar geçici olan şeyleri geçici duygularla severler. Yeme-içme gibi. Dolayısıyla mut'ada kalıcı bir mutluluk tablosu oluşmaz.

2- **Erkek Psikolojisi Açısından:** İnsanların geçici olarak mut'a nikâhı ile tatmini mümkün gibi görünse de uzun vadede insanın sıcak bir aile ortamına ve yerleşik bir hayata ihtiyacı olduğu kesindir. Bir kaç gün, ay ya da yılda elinde valizi ile ev değiştiren insanın sağlıklı bir ruh haletine sahip olması ve topluma, işine kendisini

28 Küleynî, *el-Kâfî*, V/448.

29 Cessâs, III/96; Şevkânî, VII/228.

30 Nevevî, IX/182, 183, 186; Ahmet Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, C. VII, İstanbul 1977, s. 223, 226.

31 Şevkani, VI/147.

verebilmesi beklenemez. O yeni maceralar yeni eşler aramayı her zaman ön planda tutacaktır.

3- Kadın Psikolojisi Açısından: Kısa ya da uzun sürelerle farklı farklı erkeklerle birlikte olan kadının ruh halini tarif ve tahlil etmek için derin bir psikoloji bilgisine sahip olmaya gerek yoktur. Bedenini satarak para kazanmak ve yaşamını devam ettirmek normal bir insanın yapacağı davranış değildir. Onun için hayat, genellikle başkalarının cinsî duygularını tatminden ibarettir. Başkalarının cinsî arzuları onun için ekmek parasıdır. Bu durumdaki kadının ne kendisine ne de topluma bir faydası olamaz. Onun böyle bir evlilikten çocuğu olsa bile onları sağlıklı bir şekilde yetiştireceği iddia edilemez.

4- Çocuk Psikolojisi Açısından: Tarafların anlaştıklarını ve mut'a evliliğinden çocuk sahibi olduklarını düşünelim. Daha sonra süre dolunca babanın evi terk edip gittiğini onun yerine başka birisinin geldiğini gören çocuğun durumunu düşünürken İslamın bu nikâhı niçin yasakladığı daha net bir şekilde anlaşılmaktadır. Gerçek babanın çocuğun masraflarını karşılaması hiç bir şey ifade etmez. Üvey baba yanında yetişen çocukların ya işkence gördükleri ya da evden kaçtıklarına her zaman rastlanmaktadır. Bu sebeple mut'a nikâhının sağlıklı bir çocuk psikolojisi derdi olmadığı ortadadır.

5- Ailelerin Huzur ve Gururu : Düşün ve nikâhlar, toplum ve aileler açısından farklı duygularla icra edilen merasimlerdir. Her iki taraf ve aileleri için de ayrı bir huzur ve mutluluk kaynağıdır. Bir gün olsun beyaz bir gelinlik giymeyi dünyalara değişmeyen insanlar oldukça fazladır. Mut'a da böyle merasim, huzur ve gururdan söz etmek mümkün değildir. Diğer taraftan daimi evlilikle sıhri hısımlıklar doğmakta ve aile çevresi genişlemektedir. İnsanların sevinç ve hüznlerini paylaşma da ailenin son derece büyük önemi vardır. Acılar paylaşıldıkça azalır, sevinçler paylaşıldıkça artar. Gerçek paylaşma da aile bireyleri arasında olur. Mut'a ile evli çift niye birbirleri için sevin sin veya üzülsünler. Süre dolunca belki de birbirlerini hiç görmeyecekler.

6- İslamda Evlilikten Beklenen Amaç Açısından: Mut'a nikâhı ile İslam'ın evlilikten beklenen amaçları da elde edilemez. "Evlenip çoğalınız" diyen peygamberin bir taraftan da mut'a nikâhına daimi olarak izin vermesi bir tezat oluşturur. Geçici bir zaman dilimi için izin vermiş olması daimi izin vermesini zorunlu kılmaz. Her devrin şartları ayrıdır. İslamda evliliğin en önemli amacı neslin devamıdır. Mut'a nikâhında neslin devamı söz konusu olmayıp nefsin cinsi arzularının tatmini ön plandadır³². Evlenmeden maksat yalnızca cinsî tatmin olsaydı, bunun belirli bir zamanla sınırlı olması da makul ve meşru olurdu. İşte bu sebeple İslâm, evliliğin devamlı olması maksadıyla yapılmasını istemiş, bunu akdin sıhhat şartı kılmıştır. Diğer taraftan çocuk sevgisi insan farkına varsa da varmasa da yaratılış gereğidir. Onun yerini hiç bir şey dolduramaz. Mut'a tamamen menfaat birleşmesi olduğundan aile sıcaklığını hissetmek ve çocuk sevgisini tatmin etmek mümkün değildir.

32 Women's International Network News; Autumn 97, Vol. 23, Issue 4, p. 44.

Sonuç olarak aylarca ya da yıllarca evinden ayrı kalan kimselerin mut'a yapmasına izin verilmezse daimi olarak evlenmek istemediğinden zinaya düşerler gerekçesi ile açıkça İslam'a aykırı bir yöntem olan mut'a önerilemez. Zira mut'a şu ya da bu şekilde ama açıkça yasaklanmış bir yöntemdir³³. İmamiyyenin bu duruma sahip çıkması bilgi kaynaklarındaki farklılıktan ileri gelmektedir³⁴.

Mut'anın aklen ve naklen gayrı meşru olduğunu tespit ettikten sonra hukuki açıdan mut'ayı ortaya koymaya çalışalım. Böylece İslam'ın öngördüğü evlilik ve aile düzenine uymadığı kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

III- HUKUKİ AÇIDAN MUT'A

A- MUT'ANIN UNSURLARI

1-Taraf lar

Mut'a bir kadın ile bir erkek arasında yapılabilir. Buna göre bir erkekle erkek veya bir erkekle cinsiyeti belli olmayan (hünsa) arasında mut'a yapılamaz. Tarafların akdi bizzat yapmaları zorunlu olmayıp veli, vekil veya vasi tarafından yapılması da mümkündür.

2- İrade Beyanı

Mut'a, icap ve kabul ile kurulur. İrade beyanının geçerli olabilmesi için tarafların birbirlerinin icab ve kabullerini duymaları, anlamaları ve kabulün icaba uygun olması gerekir. Maksat anlaşılmak şartı ile kullanılan dilin önemi yoktur. Ancak kullanılan kavramların önemi vardır. Başka bir ifade ile mutlaka "mut'a" veya türevleri kullanılmalıdır. Süre belirlenmeksizin "evlenme" veya "nikah" kavramları kullanılırsa yapılan normal bir nikah akdidir. Buna mukabil "mut'a" kavramı kullanılırsa akit batıl olur³⁵. Mut'a nikâhında genelde icab ve kabul şu şekilde beyan edilir: Eğer icabda bulunan erkek ise: "Allah'ın kitabı, Rasûlünün sünneti üzere aramızda şu kadar gün ve şu kadar bedelle (ve ileri sürdüğü başka şartlarla) beni mut'alandır" dedikten sonra kadın da "peki" veya "razıyım" derse mut'a nikahı yapılmış olur. Bu cümleler misal kabilinden olup aynı anlama gelen başka ifadeler de kullanılabilir. İcab, kadın tarafından da yapılabilir³⁶.

B- MUT'ANIN ŞARTLARI

Mut'anın şartlarını incelerken in'ikad, sıhhat, nefaz ve lüzum şartları şeklinde bir ayırım yapılmamıştır. Bununla birlikte tabi olduğu hükümler açısından şartları in'ikad, nefaz ve lüzum şartı olarak üç kısma ayırarak incelemek mümkündür.

33 <http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00097.htm>

34 Abdülbaki Gölpınarlı, *Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik*, İstanbul 1987, s. 616 vd.

35 İbnü'l-Mutahhar Cemaleddin Hasan b. Yusuf b. Ali Mutahhar Hillî, *Muhtelefû's-Şia fi Ahkami's-Şeria*, C. VII, Tahran 1381, s. 228.

36 Küleynî, V/455; Abdülazîz et-Tarablusi İbnü'l-Berrac, *el-Mühezzebe*, C. II, yy. 1985, s. 240.

1- Mut'anın İn'ikad Şartları

a) Ehliyet

Mut'a yapacak tarafların âkil (temyiz gücüne sahip) ve bâliğ (ergenlik çağına gelmiş) olmaları gerekir³⁷. Bâliğ olmayan kimseler ancak velilerinin izni ile mut'a yapabilirler³⁸.

b) Daimi Evlenme Engelinin Olmaması

Daimi evlenme engelleri, kan hısımlığı, sıhrî hısımlık ve süt hısımlığı olmak üzere üç başlık altında toplanabilir. Kan hısımlığı, erkek açısından bakıldığında anne, baba ve anne tarafından anneler olmak üzere usulü; kız ve oğlun kızları şeklinde furuu; ana-babanın furuu yani kız kardeşler ve onların fûruları ve ana-baba tarafından dede ve ninelerin fûrudur ki hala ve teyzeleri kapsamaktadır. Sıhrî hısımları ise, baba ve dedelerin üvey karıları, fûruun eşleri yani gelinleri, eşin usulu yani kaim valide ve üvey kızlardır. Süt emme sebebi ile de süt çocuğu süt emdiği annenin normal evladı yerine koyduğumuzda kimlerle evlenemiyorsa onlarla aynı anda evlenilemez³⁹.

c) İrade Beyanının Şartsız Olması

Mut'anın yapıldığı anda kesin olması gerektiğinden kuruluşunun taliki şarta bağlanması mümkün değildir. Ancak takyidi şarta bağlanabileceği kabul edilmektedir. Şu kadar var ki bu şartların akit sırasında yani icap veya kabul beyanı ile birlikte ileri sürülmesi gerekir. Bu durumda icaptan önce ileri sürülen şartlar bağlayıcı değildir⁴⁰. Akit esnasında da Kitap ve Sünnete aykırı olmayan şartlar ileri sürülebilir. Bunlar genellikle mut'anın süresi, mehiri, aralarında cinsel ilişki olup olmayacağı, sadece gündüzleri ya da geceleri birlikte olunacağı, günde veya toplamda kaç defa birlikte olunacağı ve mirasçılık cereyan edip etmeyeceği gibi şartlardır⁴¹.

d) Mehirin Kararlaştırılmış Olması

Mut'a nikâhında mehirin kararlaştırılması gerekir. Şayet mehir kararlaştırılmayacak olursa akid batıl olur⁴². Mehirden herhangi bir alt ya da üst sınır yoktur. Tarafların bu hususta anlaşmaları لازم ve kâfidir⁴³. Mut'a da kadının mehiri hak etmesi için nikâh akdinin yapılması yeterlidir. Ayrıca cinsel ilişki şart değildir. Hatta cinsel ilişki

37 Muhammed b. Mekki b. Muhammed Amili Şehid-i Evvel Şemseddin, *el-Lûm'atü'd-Dimaşkiyye*, (Zeynüddin b. Ali b. Ahmed el-Amili eş-Şamî Şehid-i Sanî'nin *er-Ravzatü'l-Behiyye fi Şerhi Lûm'ati'd-Dimaşkiyyesi* ile beraber), C. II, Beyrut 1967, s. 103 vd.

38 Tûsî, *el-İstibâr*, III/145.

39 Zeynüddin b. Ali b. Ahmed el-Amili eş-Şamî (Şehid-i Sanî), *er-Ravzatü'l-Behiyye fi Şerhi Lûm'ati'd-Dimaşkiyye*, C. V, Beyrut 1967, s. 181; Seyyid Ali Tabatabai, *Riyazü'l-Mesail fi Beyâni'l-Ahkâm bi'd-Delail*, C. II, Beyrut 1992, s. 86.

40 Ebu Cafer Şeyhütaife Muhammed b. Hasan b. Ali Tûsî, *en-Nihâye fi Mücerredil-Fıkh ve'l-Fetava*, C. II, Tahran 1983, s. 493; Küleynî, V/456.

41 Şehid-i Sâni, V/288; Hillî, *Muhtelef*, VII/249.

42 Hillî, *Muhtelef*, VII/227.

43 Hillî, *Muhtelef*, VII/228; Küleynî, V/455, 457.

olmayacağı dahi şart koşulabilir. Baştan kararlaştırmak şartı ile mehir peşin veya sonradan verilebilir⁴⁴.

Görüldüğü üzere her ne kadar mehir ifadesi kullanılıyorsa da İmamiyedeki mehir, kelimenin tam anlamı ile bedeldir. Bu durumda mut'a nikâhı belirli bir bedel mukabilinde kadından yararlanma akdidir. Nitekim konu ile ilgili eserlerde mut'a nikâhının bir kira akdi olduğu açıkça ifade edilmektedir⁴⁵.

e) Geçici Evlenme Engelinin Bulunmaması

Evlenme engellerinden bir kısmı belirli şartların gerçekleşmesi ile ortadan kalkar. Bu sebeple bunlara geçici evlenme engelleri denmektedir. Bunlardan ilki, kadının başka birisi ile evli veya iddet bekliyor olmasıdır. Böyle bir kadın ile mut'a evliliği yapılamaz. Kadının evli olmadığını beyan etmesi yeterli olup ayrıca araştırılmasına gerek yoktur. Devam eden evliliğin daimi veya mut'a olması fark etmez⁴⁶.

İkincisi, din farklılığıdır. Kadınlar Müslüman erkeklerden başkası ile mut'a yapılamazlar. Mut'a yapılabilecek kadınların dini hususunda ise farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre mut'a ancak inanan biriyle yapılabilir⁴⁷. Buradaki "inanan" kavramı da farklı anlaşılmıştır. Bir anlayışa göre ise "inanan"dan maksat, Yahudi ve Hristiyan kadınlardır. Çünkü Yahudi ve Hristiyan bir kadınla (Mümteherine suresinin 10. ayeti gereği) normal nikâh yapılamaz. Mut'a ile normal nikâh farklı olduğuna göre mut'a yapılmasında herhangi bir sakınca yoktur⁴⁸. Mecusi, Zerdüşt veya Budist bir kadın "inanan" grubuna girmediğinden bunlarla mut'a yapılamaz⁴⁹. Çünkü Kur'an'da (Bakara, 221) "müşrik kadınlar iman etmedikçe onlarla evlenmeyin" hükmü vardır. İmamiyyede hâkim olan anlayışa göre ise "inanan"dan maksat Müslüman'dır⁵⁰. Buna göre Yahudi, Hristiyan ve diğer kâfire kadınlarla aynen normal nikâh yapılamadığı gibi mut'a da yapılamaz⁵¹.

Hür bir kadınla evli olan kimsenin ayrıca Yahudi ve Hristiyan bir kadınla mut'a yapmasına gelince, bir görüşe göre bu durumdaki erkek Yahudi veya Hristiyan bir

44 Küleynî, V/461.

45 Seyyid Ali Tabatabai, II/116; Küleynî, V/452; Tûsî, *el-İstibâr*, III/147.

46 Muhammed Bakır b. Muhammed Taki b. Maksud Ali Meclisi, *Biharü'l-Envari'l-Câmia li-Düreri Ahbari'l-Eimmeti'l-Ethar*, C. III, Beyrut 1983, s. 340.

47 Küleynî, V/454.

48 Tûsî, *et-Tehzib*, VII/253.

49 Küleynî, V/454; Tûsî, *el-İstibâr*, III/144.

50 Cafer-i Sadık'a göre Müslüman bir kadınla mut'a yapmak onu küçük düşürmektir. Ancak bu görüş rivayet yönünden zayıf kabul edilmiştir. Ayrıca bununla ehl-i beyt kadınlarının kastedilmiş olabileceği de ileri sürülmüştür. Çünkü diğer rivayetler ve mezhepte hakim olan görüş sadece Müslüman kadınlarla mut'a yapılabileceği yönündedir (Tûsî, *el-İstibâr*, III/143). Nitekim İmam Rıza'ya Yahudi ve Hristiyan kadınlara mut'a yapmanın caiz olup olmadığı sorulmuş o da Müslüman kadınların tercih edilmesi gerektiğini belirtmiştir (İbnü'l-Hür Muhammed b. Hasan b. Ali el-Meşgari Hür el-Amili, *Vesailü's-Şia ila Tahsili Mesaili's-Seria*, Tahran, 1965-66, C. XIV, s. 452).

51 Ebû Abdullah İbnü'l-Muallim Muhammed b. Muhammed Müfid, *Kitâbü'l-Muknia*, Kum 1983, s.497; Ebû Cafer Şeyh Saduk Muhammed b. Ali b. Hüseyin İbn Babeveyh, *el-Cevâmiü'l-Fikhiyye*, Kum 1983, s. 113; Hillî, *Muhtef*, VII/230.

kadınla mut'a yapamaz⁵². Diğer bir görüşe göre Müslüman bir kadınla evli olan erkeğin Yahudi veya Hıristiyan bir kadınla mut'a yapmasında bir sakınca yoktur⁵³.

Üçüncüsü, hısımlarla aynı anda evliliğidir. Buradaki hısımlardan maksat, biri erkek olsa evlenmeleri yasak olacak derecedeki iki kadını birlikte nikâhlamanın mümkün olmamasıdır. Buna göre mut'ada bir kadın, annesi, kız kardeşi, halası ve teyzesi ile aynı anda nikâh altında bulundurulamaz⁵⁴. Şu kadar var ki hâkim olan görüşe göre bunlardan birisi ile yapılan mut'a sona erse fakat kadının iddeti bitmese dahi yasak kalkar⁵⁵. Bununla birlikte iddetin bitmeden yasağın kalkmadığını iddia eden hukukçular da vardır⁵⁶.

Dördüncüsü, mut'a yapılacak kadının zâniye olmaması gerekir. Dolayısıyla zina yaptığı bilinen bir kadınla mut'a yapılamaz. Zira Kur'an'da "Zina eden kimse ya zina eden birisi ya da müşrike ile evlenebilir"⁵⁷ buyrulmaktadır⁵⁸. Diğer bir görüşe göre bu ayet emredici değil, tavsiye edicidir. Bu nedenle zâniye bir kadınla mut'a yapılması kötü görülebilir ama hukuken yasak değildir⁵⁹. Üçüncü bir görüşe göre fahişe bir kadınla mut'a yapılabilir. Ancak mut'a yaptıktan sonra onu bundan men etmek gerekir⁶⁰. Fahişe bir kadınla tövbe ettikten sonra mut'a nikâhı yapılmasında herhangi bir sakınca yoktur. Kadının tövbe ettiği, zinaya davet edildiğinde red etmesi ile anlaşılır⁶¹.

Beşincisi, mut'ada kaç kadınla aynı anda nikâhlı bulunulabileceği hususu tartışmalıdır. Bir fikre göre aynen normal nikâhta olduğu gibi en fazla dört kadınla sınırlıdır⁶². Diğer bir görüşe göre mut'ada her hangi bir sayı sınırı yoktur. Yani bir kimse aynı anda dilediği kadar kadınla mut'a yapabilir. Ayrıca bir kadınla araya başkaları ile yapılan mut'a girsin veya girmesin sayı sınırı olmaksızın mut'a yapılabilir⁶³. Yani normal nikâhtaki hülle, mut'ada yoktur.

2- Nefaz Şartı (Veli İzni)

Temyiz gücüne sahip bir kadın ya da kızın mut'a yapabilmesi için velisinin izninin gerekli olup olmadığı hususunda hukukçular farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Hâkim olan görüşe göre bu durumdaki bir kız ya da kadının mut'a yapabilmesi için

52 İbn Babeveyh, 113.

53 Tûsî, *et-Tehzib*, VII/256.

54 Tûsî, *el-İstibsâr*, III/148. Normal nikahtan farklı olarak burada erkek karısının yeğeni ile mut'a yapılabilir. Ancak erkeğin bunu yapabilmesi için karısının izin vermesi gerekir (*Sachiko Murata*, Temporary Marriage in Islamic Law, <http://www.al-islam.org/al-serat/muta>).

55 Tûsî, *Muhtef*, VII/247.

56 İbn Babeveyh, 114.s

57 Nur, 3.

58 İbn Babeveyh, 113.

59 Tûsî, *el-İstibsâr*, III/143; Hillî, *Muhtef*, VII/245.

60 Tûsî, II/490; İbnü'l-Berrac, 241.

61 Tûsî, *el-İstibsâr*, III/143; Küleynî, V/454.

62 İbnü'l-Berrac, II/243.

63 Küleynî, V/451, 460; Tûsî, *el-İstibsâr*, III/147.

velisinden izin almasına gerek yoktur⁶⁴. Bununla birlikte izin alınması tavsiye edilmektedir. Çünkü mut'a nikahı bazı aileler için utanılacak bir şeydir⁶⁵. Diğer bir görüşe göre ise, bu mükellefiyet babası olan kız ya da kadınlar içindir. Babası olmayan kız ya da kadınının kimseden izin almasına gerek yoktur⁶⁶. Üçüncü bir görüşe göre ise sadece kızların mut'a yapabilmesi için babalarından izin almaları şarttır. Kadınların mut'a yapabilmek için kimseden izin almaları gerekmez⁶⁷.

Bir kadının cariyesi ile efendisinden izin almadan mut'a yapılabilirse de bir erkeğin cariyesi ile mut'a yapabilmek için efendisinden izin almak gerekir⁶⁸. Bununla birlikte bir cariyeye ile mut'a yapabilmek için efendisinin kadın veya erkek olmasına bakılmaksızın izin alınması gerektiği de ileri sürülmüştür⁶⁹. Hâkim olan da sonuncu görüştür. Zira Kur'an'da (Nisa 25) "o (cariyeleri) efendilerinin izni ile nikâhlayın" buyrulmaktadır⁷⁰.

Evli bir erkeğin Müslüman bir kadınla mut'a yapabilmesi için eşinden izin almasına gerek yoktur. Ancak gayrimüslim veya bir cariyeye ile mut'a yapabilmesi için hür olan eşinden izin alması gerekir⁷¹. Keza bir erkeğin eşinin yeğeni ile mut'a yapabilmesi için de eşinin izin vermesi gerekir⁷².

3- Lüzum Şartı (Sürenin Kararlaştırılmış Olması)

Mut'ayı normal nikâhtan ayıran en önemli husus mut'anın süresinin belirli olmasıdır. Bu sebeple mut'a yapılırken süre mutlaka belirlenmelidir. Kararlaştırılan sürenin miktarı hususunda farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre bir defa birlikte olmak için dahi mut'a yapılabilir⁷³. Diğer bir görüşe göre en az güneşin doğuşundan öğleye kadar yani yarım günlük bir süre için mut'a yapılabilir⁷⁴. Üçüncü bir görüşe göre ise mut'ada süre bir gün veya geceden az olamaz⁷⁵. Hâkim olan görüş mut'anın süresinde alt sınır olmadığıdır. Buna göre az ya da çok ama mutlaka sürenin belirlenmesi ve sürenin "bir saat, üç gün, bir sene" gibi belirli olması gerekir⁷⁶. Şayet belirsiz bir süre kararlaştırılacak olursa mut'a akdi batıl olur⁷⁷. Söz gelimi "benimle bir aylığına mut'a yapar mısın" denir de o anda yürürlüğe konmazsa mut'a akdi batıl

64 Tûsî, *en-Nihâye*, II/490.

65 Küleynî, V/462.

66 İbnü'l-Berrac, II/241.

67 İbn Babeveyh, I/13; Hillî, *Muhtefef*, VII/245.

68 Küleynî, V/463; Tûsî, *et-Tehzib*, VII/257.

69 İbnü'l-Hür Muhammed b. Hasan b. Ali el-Meşgari Hür el-Amili, *Vesailü's-Şia ila Tahsili Mesaili's-Şeria*, Tahran, 1965-66, C. XIV, s. 463; Tûsî, *en-Nihâye*, II/490.

70 Hillî, *Muhtefef*, VII/232.

71 Tûsî, *el-İstibâr*, III/146.

72 Muhammed Hasan b. Muhammed Bakır Nefci, *Cevâhirü'l-Kelam fi Şerhi Şera'i'l-İslâm*, C. V, Tahran 1907, s. 165.

73 Amilî, XIV/459; Küleynî, V/460.

74 Hillî, *Muhtefef*, VII/229.

75 Küleynî, V/455, 459.

76 Hillî, *Muhtefef*, VII/229.

77 Hillî, *Muhtefef*, VII/228.

olur. Yani aradan birkaç ay geçtikten sonra mut'a yapıldığı iddia edilerek karşı tarafın buna uyması talep edilemez⁷⁸. Nikâh esnasında süre kararlaştırılmazsa normal nikâh yapılmış olur⁷⁹.

C- MUT'ANIN SONUÇLARI

1- Mut'anın Mali Sonuçları

a) Mehir

Mut'ada mehir denen bedelin mutlaka kararlaştırılması gerektiği yukarıda ifade edilmişti. Mehir kararlaştırılmayacak olursa mut'a akdi batıl olur⁸⁰.

b) Nafaka

Mut'ada kocanın nafaka mükellefiyeti yoktur. Koca sadece kararlaştırılan mehri vermekle mükelleftir. Bununla birlikte gerek nikah gerekse iddet sırasında kocanın nafaka mükellefiyetinin olacağı şart koşulabilir⁸¹.

2- Mut'anın Hukuki Sonuçları

a) Neseb

Mut'a sonucunda dünyaya gelen çocuk aynen normal evlilikteki gibi nesebi sahih kabul edilir⁸².

b) Taraflar Arasında Anlaşmazlık

Taraflar evlendikten sonra birisi mut'a olduğunu diğeri normal nikah olduğunu iddia ederse mut'a olduğunu iddia eden ispatla mükelleftir. İspat için karşı tarafa yemin teklif edebilir⁸³.

c) Evlenme Engeli Oluşturması

Mut'a nikâhı sonucunda sıhrî hısımlıktan doğan evlenme engelleri gerçekleşir.

E- MUT'ANIN SONA ERMESİ

1- Ölüm

Ölüm doğal bir sona erme yöntemi olduğundan mut'a nikâhında da taraflardan birinin ölümü halinde evlilik sona erer.

78 Tûsî, *et-Tehzib*, VII/267.

79 Küleynî, *el-Kaî*, V/456; Hillî, *Muhtefef*, VII/228.

80 Hillî, *Muhtefef*, VII/228; Küleynî, V/455, 457.

81 Küleynî, V/455.

82 Şehid-i Sâni, V/288; Küleynî, V/464; Necefi, V/173.

83 İbnü'l-Berrâc, II/244.

2- Kararlaştırılan Sürenin Sona Ermesi

Mut'a nikâhında talak yani boşama yoktur. Kararlaştırılan sürenin sona ermesi ile taraflar arasındaki akit de sona erer⁸⁴. Şüphesiz taraflar yeni bir akit yapabilirler. Birlikliklerinin devamını sağlamak için yeni bir akde gerek kalmaksızın tarafların anlaşarak süreyi ve mehri artıracabileceklerini ileri süren hukukçular var ise de⁸⁵, hâkim olan görüşe göre, taraflar birbirleriyle veya başkaları ile mut'a yapmak istiyorlarsa sürenin sona ermesi veya karşılıklı anlaşarak süreyi sona erdirmeleri ve yeni mehir ve süre belirleyerek yeni bir mut'a yapmaları gerekir⁸⁶.

Eğer yeni bir mut'a yapmayacaklarsa sürenin sona ermesi ile taraflar başka bir şeye gerek kalmaksızın ayrılırlar. Ancak tarafların anlaşarak süreyi uzatmaları da mümkündür. Bu durumda kadının aynı kişi ile yaptığı iki mut'a arasında iddet beklemesine gerek yoktur⁸⁷.

3- İlâ, Liân ve Zihâr

Mut'a da muhalaâ, îlâ, liân ve zihâr olup olmadığı hususunda hukukçular farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bir görüşe göre mut'ada îlâ, liân ve zihâr yoktur⁸⁸. Diğer bir görüşe göre mut'ada liân ve zihâr vardır⁸⁹. Hakim olan görüşe göre mut'ada îlâ ve liân yok ise de zihâr vardır⁹⁰.

4- Mut'anın Sona Ermesinin Sonuçları

a) Miras

Mut'ada tarafların birbirlerine mirasçı olup olmayacakları tartışmalıdır. Bir görüşe göre, aynen normal evlilikte olduğu gibi tarafların birbirine mirasçı olmaları asıldır. Zira Kur'an'da eşlerin birbirlerine mirasçı olacakları açıkça ifade edilmiştir⁹¹. Bununla birlikte eğer taraflar birbirlerine mirasçı olmak istemiyorlarsa bunu nikah esnasında şart koşmaları gerekir⁹². Diğer bir fikre göre mut'ada taraflar birbirlerine mirasçı olamazlar. Nikah esnasında birbirlerine mirasçı olacaklarını şart koşsalar dahi durumda bir değişiklik olmaz. Çünkü böyle bir şart, sünnete aykırı olduğundan batıldır⁹³. Hâkim olan görüşe göre ise mut'ada tarafların birbirlerine mirasçı ol-

84 Küleynî, V/451.

85 Hillî, *Muhtefef*, 251.

86 İbnül-Berrâc, II/243; Tûsî, *en-Nihâye*, II/496.

87 Küleynî, V/458.

88 Necefî, V/173; Tûsî, *en-Nihâye*, II/523.

89 Ebû'l-Kâsım Alemülhüda Ali b. Hüseyin Şerif el-Murtaza, *el-İntisar*, Beyrut 1985, s. 115.

90 Şehid-i Sâni, V/300; Seyyid Ali Tabatabai, II/117; Hillî, *Muhtefef*, VII/238.

91 Nisa 12.

92 Murtaza, 114.

93 Müfid, 498; Hillî, *Muhtefef*, VII/236.

mamaları asıldır. Şayet taraflar birbirine mirasçı olmak istiyorlarsa nikâh esnasında bunu kararlaştırmaları gerekir⁹⁴.

Mut'a evliliğinden dünyaya gelen çocuk ile ebeveyni arasında nesep sorunu olmadığından karşılıklı mirasçılık da söz konusudur.

b) İddet

Mut'a nikâhında iddet hükümleri vardır. Dolayısıyla nikâhta belirlenen süre sona erdiğinde, kadın hamile ise doğum yapıncaya kadar, hamile değilse iki hayız müddeti (iki temizlik süresi) iddet bekler. Hayız görmeyen kadınların iddeti ise 45 gündür⁹⁵. Hamile kalmamak için tedbir alınması durumunda da iddet beklemek gerekir⁹⁶. Cariyeler ise bir hayız süresi iddet beklerler⁹⁷.

Mut'a nikâhıyla evli iken erkek ölürse, kadın hamile değilse 4 ay 10 gün bekler. Hamile ise 4 ay 10 gün ve doğum seçeneklerinden süresi uzun olanını tercih eder⁹⁸. Aynı durumdaki kadının 2 ay 15 gün iddet beklemesi gerektiği de ileri sürülmüştür⁹⁹. Ancak muteber olan birinci görüştür. Hatta bu hususta cariyeye ile hür arasında da fark yoktur¹⁰⁰.

IV- SONUÇ

Mut'a nikâhı esas itibariyle, İslam öncesi Arap toplumunda görülen evlilik çeşitlerinden biridir. İmamiler Nisa 24 ayetini delil getirerek mut'anın cevazına hükmetmişlerdir. Oysa bu ayet mut'a ile değil daimi evlilikle alakalıdır. Aksi takdirde birçok ayetle çelişkili bir durum ortaya çıkar. Yine imamiler Hz. Peygamber'in yasaktan önceki kavli sünnetini de mut'anın cevazına delil göstermişlerdir. Oysa Hz. Peygamber'in nihai olarak Mekke fethinde mut'ayı yasakladığı sahih hadislerle sabittir. Hz. Peygamber'in başlangıçtaki izni konuya ilişkin ilahi yasak olmaması, zaruretler ve tedricilikle açıklanabilir. Gerçekten yasağa ilişkin hem sahih nakiller hem de İslam'ın önerdiği toplum düzeninde böyle bir evliliğin yeri olamaz. Hz. Ömer bu hususta yeni bir hüküm getirmemiş sadece devlet başkanı olarak yasağa uymayanları cezalandıracağını ifade etmiştir. İctihadi bir mesele olmadığından Hz. Ömer'in bu konuda içtihat etme yetkisi yoktur. Nitekim Hz. Ömer'in mut'a yapana recmederim demesine hiçbir sahabi itiraz etmemiştir. Oysa sahabilerin o dönemde kitaba ve sünnete aykırı olduğunu düşündükleri birçok uygulama ve içtihadı itiraz ettikleri bilinmektedir.

94 Küleynî, *el-Kaşı*, V/465; Amili, XIV/452; Tûsî, *el-İstibsâr*, III/149; Hillî, *Muhtelef*, VII/237.

95 Küleynî, V/458; Müfid, 536; İbn Berrac, 243.

96 www.al-shia.com/html/tur/istifta

97 Tûsî, *el-İstibsâr*, III/335.

98 İbn Babeveyh, I 14; Tûsî, *en-Nihâye*, II/496

99 Müfid, 536.

100 Hillî, *Muhtelef*, VII/242.

Mut'a için yukarıda sayılanlardan başka şart yoktur. Dolayısıyla mut'anın şahitler olmadan yapılabilmesi, belirli süreli olması, dört evlilik sınırına bağlı olmaması, bir kadınla sınırsız sayıda mut'a yapılabilmesi, tarafların birbirlerine mirasçı olamamaları, kocanın nafaka mükellefiyetinin olmaması, geçici olduğundan çocuk sahibi olmanın zorluğu gibi hususlar İslam'ın evlilik anlayışına uymamaktadır. Ayrıca konuya erkek, kadın ve çocuk psikolojisi ve toplum düzeni açısından bakıldığında bunlardan hiç birisine uygun olmadığı görülür.

Kitâbiyat

Kıpçaksko-Polskaya versiya Armyanskogo sudebnika i armyano-protsessualny kodeks, Lvov, Kamenets-Podolskiy 1519-1594, (Armen Töre bitiginin kıpşaq-polyak versiyası jene armen-kıpşaq Is Jür-gizu Kodeksi, Lvov, Kamenets-Podolskiy 1519-1594.)

A. N. Garkavets, G. Sapargaliyev,
Almatı, Deşti Kıpşaq, Baur 2003, 792 s.

Eser Aleksandr Garkavets ve Gayrat Sapargaliyev'in ön sözüyle (Algı söz 5-14) başlamaktadır. Bundan sonra 14 ayrı başlık altında sırasıyla Polonya, Vrotslav'daki Ossolinskiyler Milli Enstitüsündeki 1916/II numaralı 1523 tarihli Töre Bitiginin Kıpçakça elyazması metninin, 1568 tarihli Paris ve 1575 tarihli Viyana nüshalarıyla mukayeseli olarak çevriyazısı ve Rusça çevirisi, bir sayfada iki sütun halinde (s. 15-200) verilmektedir. Ardından Kıpçakça Töre Bitiginin 1568 tarihli Paris ve 1575 tarihli Viyana nüshaları metninin çevriyazısı (201-341) gelmekte; bunu Mhitar Goş'un Töre Bitiginin Kıpçak-Lehçe nüshasının V. Bastamyan'ın neşri esas alınarak Ermeni prototipinin ("ata tipi") A. A. Papovyan tarafından Rusçaya çevirisi (342-442) takip etmektedir. Bu Rusça tercümenin sonuna (443-445) bir sözlükçük eklenmiştir.

Kitapta Lvov Ermeni Töre Bitiginin 1519 tarihli elyazmasının Latince metni (447-503) de verilmiştir. Ayrıca Töre Bitiginin Sadok Baronçt'ın (1869) basımına dayalı Lehçe nüshası (505-545) ve 1523-1594 tarihli Kıpçak Yargılama Usulü Kanunu'nun Oswald Balzer (oku. Baltserd) neşri esas alınarak 1604 tarihli redaksiyonu (546-596) da yer almıştır. Töre Bitiginin Kıpçak nüshasına ve Kıpçak Yargılama Usulü Kanunu'na Kıpçakça-Rusça sözlük (597-636) de ilave edilmiştir.

Mhitar Goş'un Töre Bitiginin Kıpçak nüshası ve Kıpçak Yargılama Usulü Kanunu'nun Kıpçakçadan Kazakçaya tercümesinden (637-716) sonra Töre Bitiginin Kıpçak nüshasında ve Kıpçak Yargılama Usulü Kanunu'nda kullanılan sözlere (717-740) yer verilmiştir. XIV-XVIII asırlarda Ukrayna'nın batısında yerleşen Lvov'daki [Kıpçak] Ermeni toplumunun hukuki yapısı (741-754); Kıpçak [Türkçesi] dilli Ermeniler ve XVI-XVIII. asırlardaki Ermeni elyazması mirası (755-776); Ermeni Kıpçak araştırmaları literatürü (777-789) ve nihayet içindekiler (Kazakça s. 790, Rusça s. 791 ile kitap sona ermektedir. Kitap içine ayrıca elyazmalarının veya basılı metinlerin baş sayfalarının fotoğrafları serpiştirilmiştir (s. 6, 8, 16, 200; 342, 446, 504, 546).

Eser A. N. Garkavets, G. Sapargaliyev, M. Kapral, M. Tsimbal'ın katkılarıyla meydana gelmişse de onun oluşmasında en büyük pay esasen Garkavets ile G. Sapargaliyev'e

aitir. Bilim alemince çok fazla üzerine çalışma yapılmayan ve ülkemiz Türkologlarının bu neşirden sonra üzerinde çalışmaya başladıkları anlaşılan¹ Töre Bitigi, Kıpçak Türkçesi araştırmaları başta olmak üzere umumi Türklük araştırmalarına büyük bir katkı olmuştur. Nitekim kitabın yayımlanmasına destek veren Kazakistan kurumlarına bakılırsa, Kazaklar kitabın değerini takdir etmiş görünüyorlar². Garkavets ve Sapargaliyev ön sözlerinde eserin Kazakça hukuk terimlerini geriye doğru çözümlemek açısından öneminden söz ediyorlar ki bu tespiti bütün Türk lehçeleri için söylenebilir.

Eser bizim ilgimizi XVI. asırdan gelen Türkçe bir kanun kitabı olması hasebiyle çekmiştir. Böyle bir eserin varlığı Türkçenin her lehçesi için hukuk terimlerinin tespiti bakımından son derece heyecan verici ve önemlidir. Bu metnin dikkatli bir şekilde incelenmesi hem Türkçe hukuk terimleri varlığının boyutunu, hem de bunların tarihi devirlerdeki manalarını ve manalarındaki değişimleri tespiti de yarayacaktır. Bunun yanı sıra esas olarak Eski ve Yeni Ahidlere dayanan bu hukuk toplamasına eski Türk hukuk kurumlarının veya anlayışının sinip sinmediğinin, sinmişse ne ölçüde sindiğinin araştırılması açısından da eser önemlidir. Bir yandan, Türkologların bu açıdan kapsamlı bir değerlendirme yapmasını beklerken, öbür yandan Kıpçak Türkçesiyle olan metnin bir an evvel Türkiye Türkçesine aktarılmasını da gözlediğimizi belirtmek ve bunun gerçekleşmesi için çok uzun bir zaman beklemeyeceğimizi ummak isteriz.

Töre Bitigindeki eski Türk töresi öğeleri bulunup bulunmadığı meselesine bazı araştırmacılar da kısaca temas etmiştir. Mesela, Nevzat Özkan, bu hususta şöyle yazmaktadır³:

- 1 Mesela, Erdoğan Altıncaynak, Gregoryan Kıpçak Dil Yadigarları, (İstanbul 2006) kitabını yayımlamıştır. Bazılarını görebildiğimiz konuyla ilgili makaleler ve tebliğlerden bir kısmı şunlardır: E. Altıncaynak, "Gregoryan Kıpçakların Dil Yadigarları", Karadeniz Araştırmaları, IV, Çorum 2005, 21-38; a. mlf., "Gregoryan Kıpçakların Dil Yadigarları", Hoşgörü Toplumunda Ermeniler, I. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Sempozyumu (EUSAS), Osmanlı Toplumunda Birlikte Yaşama Sanatı: Türk-Ermeni İlişkileri Örneği, yayına haz. M. Metin Hülagü, Şakir Batmaz, Gülbadi Alan, Süleyman Demirci, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 20-22 Nisan 2006, II, 63-90 (bundan sonra Hoşgörü Toplumunda Ermeniler); Hülya Çengel Kasapoğlu, "Armenian Kipchak and living Kipchak languages", 6. Deutschen Turkologenkonferenz, Frankfurt am Main, 23.-26. Juli 2005; a. mlf., "Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesiyle Yazılmış Töre Bitigi Adlı Eserdeki Hukuk Terimleri Üzerine", I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı, İzmir, 9-15 Nisan 2006; a. mlf., "On the Kypchak Lexicology in Töre Bitigi written in Armeno-Kypchak, XIIIth International Conference on Turkish Linguistics, Uppsala, Sweden, August 16-20, 2006; a. mlf., "Ermeni harfli Kıpçak Türkçesiyle yazılmış Töre Bitigi ve bu eserdeki töre, yargı, bitik terimleri üzerine", Gazi Türkiyat Dergisi, Güz 2007; Reşat Genç-Gülnisa Aynakulova, "Gregoryen Kıpçaklar ve Oniki Hayvanlı Türk Takvimi Üzerine", Belleten, Cilt: LXX - Sa. 258, 2006 Ağustos; R. Genç, Gregorian Kıpçaklar ve Töre Bitigi, 11-15 Eylül 2006, Ankara, XV. Türk Tarih Kongresi'ne sunulan bildiri; G. Aynakulova, "Gregoryen Kıpçaklar ve Oniki Hayvanlı Türk Takvimi Üzerine", Milli Folklor, 2007, Yıl 19, S. 74, s. 21-28. Ayrıca Ermeni harfli Türkçe edebiyattan bahseden son bir örnek olarak bkz. Yervant Baret Manok, "Ermeni Katolik Mekhitarist Rahiplerince Venedik'te Sahnelenen İlk Türkçe Tiyatro Oyunları", Kritik, Altı aylık edebiyat eleştirisi dergisi, Mart 2008, S. 1, s. 141-159. Makale yazarı s. 146-7-de Mekhitaristler (Mhitarçılar) hakkında yararlı bilgiler vermiştir.
- 2 Kitabın başında Kazakistan Cumhuriyeti (=KC) Adalet Bakanlığı, KC Hukuk Enstitüsü, KC Milli İlim Akademisi, Ç. Velihanov Tarih ve Etnoloji Enstitüsü, Kazak Beşeri Hukuk Üniversitesi, Beynelmilel Kıpçak Araştırmaları Enstitüsü, "Deşti Kıpçak" Avrasya Araştırmaları Merkezi'nin adı görölmesi buna işaret olarak yorumlanabilir.
- 3 Nevzat Özkan, "Ermeni Harfleriyle Türkçe Metinler Üzerine", Hoşgörü Toplumunda Ermeniler içinde, C. III, s. 401-416.

"Kıpçak Kanunlar Mecmuası, Gregorian-Kıpçak Kanunlar Mecmuası veya eserin kendini tanımladığı adıyla Töre Bitigi adı verilen bu metinler 1519-1689 yılları arasında üç bölüm halinde Kıpçak Türkçesi'yle ve Ermeni alfabesiyle kaleme alınmıştır."

"Giriş, Sivil Kanunlar ve Ek Maddeler olmak üzere üç bölümden oluşan Kıpçak Kanunlar Mecmuası, hem Lvov'da hem Kamenets-Podolsk'ta çeşitli dönemlerde farklı insanlar tarafından yenilenmiş ve tekrar yazılmış, değişen şartlara göre eklemeler ve düzeltmeler yapılmıştır. Buna rağmen araştırmalar, metnin ilk başta Kıpçak Türkçesiyle ve Göktürk dönemine kadar giden Türk hukuk terminolojisiyle yazıldığını, hüküm ve yorumların Türk töresinden kaynaklandığını ortaya çıkarmıştır."

Müellif makalesinin başka bir yerinde de "Özellikle Kırım ve Kamenets-Podolsk bölgesinde Ermeni harfleriyle Türkçe yazılmış metinlerin en azından bir bölümü Gregorian Kıpçaklara ait olmalıdır. Çünkü Töre Bitigi, Alış Bitigi gibi bazı metinler, açıkça Kıpçak Türk töresini ve kültürünü yansıtmaktadır.", sonucuna varmaktadır⁴.

G. Aynakulova da bu hususa değinmiştir: "Dil ve konu mütehassıslarının fikrine göre, Kanunlar Mecmuasında ve ilk başta Kıpçak dilinde tanzim edilmiş 1523-1594 Mahkeme Usulü Kanununda kullanılan, derin bir şekilde hazırlanmış Kıpçakça özel terminoloji, Göktürk, Gök Tanrı dönemine kadar giden Kıpçak hukuk geleneklerinin sürekliliğini ortaya koymaktadır⁵." Bu son müellif de "Kıpçaklardan kalan edebiyatın bolluğuna rağmen, Hristiyan Kıpçakların, Ermenilerin gerek çeşitli alandaki faaliyetleri, gerek dinî, sosyal ve kültürel tarihleri ülkemizde bugüne kadar pek az bilinmiş olup birkaç makale dışında bilimsel yönden ele alınarak incelenmedikleri gibi, Gregoryan Kıpçakların meydana getirdikleri metinlerin bile doğru dürüst tanıtımları yapılmamıştır." tespiti yapmış ve diğer sahaların yanı sıra bu metinlerin Türk hukuk tarihi araştırmacıları için de ek kaynak olarak değerli katkılar sağlayabileceğine işaret etmiştir⁶. Töre Bitigi bugün kullandığımız terimlerle Kanunname (töre kanun, bitik name) olarak çevrilebilir. Metnin içeriğine baktığımızda Türk-İslam devletlerindeki "kanunname" kavramına denk düştüğünü, dolayısıyla aynı terimle ifade edilebileceğini düşünüyoruz. Bu sebeple, Töre Bitigi için ayrı ayrı kanunların yer aldığı bir kanun külliyyatını akla getiren Kanunlar Mecmuası terimini kullanmak uygun değildir. Keza "Mahkeme Usulü Kanunu" terimi de böyledir; "Muhakeme Usulü Kanunu" veya "Yargılama Usulü Kanunu" denmelidir. N. Özkan'ın Giriş, Sivil Kanunlar ve Ek Maddeler olmak üzere üç bölüm diye tanımladığı Töre Bitiginin Sivil Kanunlar denilen kısmıyla galiba medeni hukuk kastedilmektedir, ancak bu bölümde ceza ve hukuk kuralları bir aradadır.

Ermeni harfli Türkçe metinler Türkiye ilim aleminin malumu ve ülkemizde de belli ölçüde araştırılmış olmasına rağmen⁷, bu eserle tanış olduğumuz metinler coğrafi bakımından farklılık arz etmektedir. Bugüne kadar ülkemizde araştırılan eserler daha çok Memluk Kıpçakçası üzerinde yoğunlaşmıştır.

4 Özkan, a.g.m., 407.

5 Gülnisa Aynakulova, "XVI-XVII. Yüzyıl Kıpçak-Ermeni Belgeleri Işığında Kıpçak Ermeni Cemaa-tinin Osmanlı Devleti ve Rusya ile Yaptıkları Ticari Faaliyetler", Hoşgörü Toplumunda Ermeniler içinde, c. II, s. 231. Aynakulova, başka bir makalesinde de bu hususa değinir, bk. Gregoryan Kıpçaklar ve Oniki Hayvanlı Türk Takvimi Üzerine, Milli Folklor, S. 74, s. 26.

6 Aynakulova, a.g.m., s. 235.

7 Örnek olarak K. Pamukciyan, Ermeni Harfli Türkçe Metinler, haz. O. Köker, İstanbul 2002, 255 s.

Bu noktada bizi Töre Bitigi ile tanıştıran E. Altınkaynak'ın kitabından (Gregoryan Kıpçak Dil Yadigarları) aşağıda söz edeceğiz.

Kıpçak Töre Bitigi ve Yargılama Hukuku Kanunu metinleri hem bazı yeni kelimeler ihtiva etmekle, hem de mevcut bazı kelimelere yeni anlamları ilave etmekle Kıpçak Türkçesi söz varlığı için de değerli imkanlar sunmaktadır. Bu iki metnin hukuk terimleri bakımından önemini barındırdığı terimlerden sadece birkaçını örnek olarak zikrederek gösterebileceğimize inanıyorum: aldamasız yargu, ana ülüşü, ant, ant bermek, barıştıruçı, boluş (yardım), boluşuçı, beh vermek (pey vermek), bitik (yazı, kitap, defter, name), bitikçi, buyruk, buyrukçi, çareli töre, çaresiz töre, curum bile ögütlemek (cürüm ile cezalandırmak), curumlamak, egirlik (eğrilik), egirlik bile ant içmek, egirliksiz, erk (güç; irade), erkli (iradeli), erksiz (iradesiz, ihtiyarı olmayan), tusnak (rehin), töre (töre, kanun, kural), töreçi (yargıç), töre bitigi, yal (kira), yanılğan (kabahat) gibi birçok hukuki terim dikkati çekmektedir.

Töre Bitiginin başlangıç kısmında birinci maddede onun bu toplumun "töreleri yoktur diye komşularınca kınanmaları" üzerine yazıldığı belirtilmiştir. Başlangıçta sırasıyla kanunnamenin niçin şimdi ve kimin penceresinden yazıldığı; kanunun mükemmeli gücü; kimlerin yargıç olabileceği; törenin neliği, kimler için konulduğu ve töreyi kime ısmarlamak/emanet etmek gerektiği; törecilerin (yargıçların) nasıl olması gerektiği; tanıklara dair hükümler; andın nasıl olması gerektiği ve kime ant verildiği; hristiyanlara, dinsizlerin (gayrihristiyanların) mahkemesine gitmenin uygun olmadığı; kanunları/kuralları hangi kitaplardan topladıkları veya hangi milletlerden aldıkları, açıklanmıştır (s. 17).

Töre Bitiginin kaynakları ise yine bizatihi metni hazırlayanca sırasıyla birinci sırada Eski Ahid; ikinci sırada İkinci Ahid (Yeni ahid)de hristiyan kardeşlerimizin gördüğümüz, işittiğimiz iyi töreleri, Tanrının size töre, din ve tanıklık budur diye buyurduğu başka kitaplardan ("özge bitiklerden") alınanlar; üçüncü sırada çok yerde güçlü ve aleni töreler bulduğum kanun kitaplarından alınanlar diye sayılmıştır. Metni tertip eden bunun mükemmel olmadığını, sonra gelenlerce tamamlanacağını belirtir (s. 54 vd.)

Töre Bitiginin muhtevası hristiyan dinî hukukunun bir toplaması mahiyetinde olması hasebiyle karşılaştırmalı hukuk açısından da istifade edilebilecek bir metindir. O, daha çok bir ceza kanunu özelliğinde olmasına rağmen, eşya hukuku (mesela 9. kapitula: madde hazine/define bulma), haksız fiillerden doğan sorumluluk, iş hukuku (12. kapitula), borçlar hukuku hükümlerinin yanında bazı dini nasihatleri (20. kapitula) de içinde barındırır.

Üzerinde ciddiyetle araştırma yapılmaya layık olan bu eserden araştırmacıların ilgilerini esirgemeyeceklerini umarız. Hem hazırlayanların mukayeseli metni vermeleri, hem de yukarıda andığımız düzenledikleri muhtelif sözlükleri eserin değerini artırmaktadır. Gerçeği, hazırlayıcılar abidevi bir eser meydana getirmeyi başarmışlardır. Keşke eserden daha geniş bir okuyucu kütlesinin yararlanabilmesi için bölüm başlarında veya sonlarında Türkiye Türkçesi veya İngilizce özetlere de yer verilmiş olsaydı.

Fethi Gedikli

Gregoryan Kıpçak Dil Yadigarları

Dr. Erdoğan Altıncaynak

İstanbul, IQ Yayıncılık, 2006, 416 s.

E. Altıncaynak'ın kitabı "Ön söz" (s. 5-7), kitabı inceleyen Ege Üni. Edebiyat Fak. Yeni Türk Dili Anabilim Dalı başkanı Prof. Dr. M. Köker'in "Rapor"undan (s. 8) sonra "Giriş" 9-19, "Metinlerin Bulunduğu Ülkeler ve Metinlerden Örnekler" (s. 20-23), "Türlerine Göre Gregoryan Kıpçak Türkçesi metinleri" başlıklı bölümlerle devam etmektedir. Metinler de 1. Tarihi vakayinameler, 2. Kanun kitapları ile mahkeme sicil defterleri ve tutanakları, 3 Dil bilimi ve lügatler, 4 Mezhep (dini) edebiyatı, 5. Elit ürünler, 6. Tabii ilim çalışmaları alt-başlıkları altında gruplandırılmış ve her daldan birer örnek sunulmuştur. Bu tasnifin A. N. Garkavets'e ait olduğu (s. 19) zikredilmiştir.

Müellif "Giriş"te "Gregoryan Kıpçaklar hakkında malumat" (s. 10), "Gregoryan Kıpçaklarda geçim kaynakları" (s. 12), "Gregoryan Kıpçak Türkçesi ve metinler üzerinde çalışmalar" (s. 13), "Gregoryan Kıpçak metinlerin dağılım ve yazılım alanları" (s. 18) ara başlıkları altında bazı bilgiler vermiştir. Bu çalışmanın önemi, kanaatimizce, ilgili edebiyatta "Ermeni Kıpçakçası" veya "Kıpçakça konuşan Ermeniler" tanımlamalarını bir yana bırakarak bu topluluğu dinî inanışlarına göre "Gregoryan Kıpçak" diye adlandırması olmuştur (s. 10-11 ve 13-15). Söz konusu terimi ilk defa kimin teklif ettiği malumumuz değilse de bazı yazılış farklarına rağmen, ülkemizde Gregoryen/Grogeryan/Gregorian Kıpçak teriminin sahanın uzmanlarınca tercih edildiği söylenebilir. Zira Altıncaynak'tan başka önceki yazımızda yollamada bulunulan Genç, Kasapoğlu ve Aynakulova da aynı terimi kullanmaktadırlar. Musevi dinini kabul eden Karaylar (Karaimler, Kırımçaklar), Hristiyanlığın Ortodoks mezhebini seçen Gagauzlar, Karamanlı Rumları ve yine E. Altıncaynak'ın haklarında bazı çalışmaları olan Urumlar ve Müslümanlığı kabul eden Türkler, nasıl "Türk" iseler, Ermeni harfleriyle Türkçe yazan veya Türkçe konuşan bu Gregoryen dinini benimseyen insanlar da Türktürler⁸. Onları başka türlü adlandırmak Türklerin ancak Müslüman olduğunu kabul eden yerleşik hatalı inanç sebebiyledir.

E. Altıncaynak 2. kategori olan "Kanun kitapları ile mahkeme sicil defterleri ve tutanakları" başlığı altında "Töre Bitigi"nin Viyana nüshasının metnini vermiştir (s. 69-172). Burada Gregoryen Kıpçaklardan kalan 40 adet hukuk kitabından 3'ünün kaybolduğunu kaydederek halen mevcut 37 adet⁹ mahkeme defterinden söz etmektedir

8 İ. V. Ömeroğlu/F. Ferhatlı'nın çalışması ("Kıpçak Ermeni Yazılı Kaynaklarına Göre Türk Ermeni İlişkileri", Hoşgörü Toplumunda Ermeniler, II, 427-439) bu konuyu genişçe ve tutarlı bir şekilde tartışarak bu topluluğun Türklüğünü kabul etmiştir.

Başlangıçta "Hay"lar olarak bilinen toplumun ne zaman ve nasıl "Ermeni" halini aldığı ayrı bir araştırma ve tartışmanın konusudur.

9 Bu rakamlar tartışmalıdır. Mesela, Özkan, 32 adet (a.g.m., 412) ve Ömeroğlu/Ferhatlı "Kamanetsk-Podolsk şehri ermeni voytunun 1572-1663'ü yılları ihata eden 28 mahkeme belgelerinden" (a.g.m., II, s. 432) söz etmektedir. Benzer bir ihtilaf II. Dünya Harbi esnasında Ermeni harfli Kıpçak Türkçesi metinlerinin tahrip olup olmadığına dairdir. Altıncaynak (Hoşgörü Toplumunda Ermeniler'deki makalesinde, II, 70) meslektaşları Özkan ve Aynakulova'nın aksine tahrip oldukları fikrini kabul etmemektedir. Belgelerin hacmi konusunda da E. Altıncaynak Paris Milli Kütüphanesinde bulunan XIX. Asrın sonunda Türk-Ermeni Hukuk Bilgileri adlı kitapta 1610-1612 yıllı Batı Ukrayna Gregoryenlerine ait hukuk maddeleri alıntı olarak verilmektedir (A.g.m. II, 73) demektedir.

(s. 19). Müellifin çalışmasına Garkavets'in neşrettiği Töre Bitiginin Türkiye Türkçesiyle metnini verip Kıpçakça-Türkçe bir sözlük eklemesi eserinden faydalanmayı kolaylaştırırdı. Bu haliyle sadece geniş okuyucu kesimini Gregoryen Kıpçak eserlerinden haberdar kılmış olmaktadır. Müellifin çalışmasını aceleye getirdiği Dr. Köker'in raporunun "İçindekiler"de gösterilmemiş; *Hayklar* (veya *Haylar*) yerine *Hayklılar* (s. 14), *Ossolinskiy* ve *Vrotslav* yerlerine *Ossolinskih* ve *Brotslav* (s. 21) yazılmış olmasından da bellidir. Ayrıca bu sahanın piri olan A. N. Garkavets'in aslı Rusça olan eserlerinin adları Türkçeye dikkatsiz aktarılmıştır (s. 15); "...Şükrü Akalın'ın verdiği bilgilerin dışında" denmekte fakat ona atıf yapılmamaktadır (s. 16). *Tasnifleme* (s. 19) yerine *tasnif* veya *sınıflama* demek daha uygundur. İtalyadaki Gregoryen Kıpçaklarının elyazmaları hakkında bilgi verilirken San Lazzaro *adası* yerine *Evliya Lazar Yarımadası* (s.20) denilmesi yanlıştır. "San" veya "Saint" çevrilecekse eğer, onun için dilimizdeki yerleşik karşılık olan "aziz" seçilmeliydi. Bununla birlikte, toplumumuzda pek az bulunan merakla konuya ilgi duyduğu görülen Altınkaynak, ilgili birçok vesika ve yazma biriktirdiğini ve öğrencilerinden oluşturduğu 23 kişilik bir çalışma öbeğiyle bunları Latin alfabesine ve Türkiye Türkçesine aktarmaya çalıştıkları haberini vermektedir ki (s. 16) ilmi disiplin içinde yapılacak böyle bir çalışmanın takdire değer olduğunu teslim etmeliyiz.

Gregoryen Kıpçakların Kiev'de XVI. asrın başında ortaya çıktığı ve kiliselerini kurduğu bilinir. Mahkemede yeminlerini Türkçe ettikleri bilgisi vardır. Gregoryen Kıpçaklara ait bilinen en eski metnin 1521 tarihli olduğu söylenir (s. 13). Bunlara ait Töre Bitigi dışındaki diğer hukuki metinler olarak imdi Polonya Eski Kararnameler Genel Arşivinde saklanan 1675 tarihli bir nikah akdi (s. 20) ve Ukrayna Livov Devlet Üniversitesi Bilimler Kütüphanesi elyazmalar bölümünde muhafaza edilen 1669 tarihli 53 satırlık mirasname mevcuttur. Bu son eser üzerinde Daşkeviç, Trujarski ve Garkavets'in çalışmaları vardır (s. 23). Ayrıca Paris'teki Milli Kütüphanede bulunduğu bildirilen 1568 tarihli ve 176 numaralı adı "Anayasa kitabı" (?) olarak çevrilen niteliği belirsiz bir eser de bulunmaktadır (s. 23)¹⁰.

Fethi Gedikli

Altınkaynak'a nazaran kanun kitapları, sicil defterleri ve tutanakların tamamı 18000 sayfadan fazladır. (a.g.m. Hoşgörü Toplumunda Ermeniler, II, 73). Aynakulova 1521-1669 yılları arasından gelen tüm bu Kıpçak metinlerini, 112 yazılı eser yaklaşık 25-30 bin sayfa olarak göstermektedir (Aynakulova, Gregoryen Kıpçaklar ve Oniki Hayvanlı Türk Takvimi Üzerine, Milli Folklor, S. 74, s.22).

10 Altınkaynak'ın "Osmanlı toplumunda birlikte yaşama sanatı: Türk-Ermeni ilişkileri örneği" sempozyumu, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 20-22 Nisan 2006 "Gregorian Kıpçakların dil yadigarları" adlı bildirisi hemen hemen tamamıyla aynı adlı (II, 63-90) kitabına da aktarılmıştır.

EK

**Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Hukuk Mevzuatı I
I. Tertip Düstûr'un Tarihî Fihrist ve Dizini**

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Hukuk Mevzuatı I

I. Tertip Düstûr'un Tarihî Fihrist ve Dizini

Mehmet Akman

SUNUŞ

Tanzimat'tan 23 Nisan 1923 tarihine kadar olan Osmanlı hukuk mevzuatını barındıran Düstûr'un birinci ve ikinci tertiplerinin Lâtin harfleriyle tarihî fihristinin ve ayrıntılı dizininin yayımı bugüne kadar yapılmalıydı¹. Geç kalmış bu çalışmanın tamamlanması sadece Türk hukuk tarihi için değil aynı zamanda iktisat tarihi, siyasi tarih ve genel tarih çalışmaları için de önem taşımaktadır. Düstûr'a niçin bu adın verildiğini bilmiyoruz. Ahmet Cevdet Paşa külliyâta Düstûr adını kendisinin verdiğini söylüyorsa da bu adı niçin tercih ettiğini belirtmiyor². Kelimeye sözlük anlamlarından olan, büyük defter ve ana kural anlamlarının birlikte yüklendiği tahmin edilebilir.

1267/1851'de ilk defa o tarihe kadar olan mevzuat 142 sayfalık isimsiz bir kitapta Takvimhane-i Âmire'de bastırılıp neşredildi. Şa'bân 1279/Şubat 1863'te Cevdet Paşa'nın önderliğinde 582 sayfalık ilk Düstûr Matbaa-i Âmire'de bastırılarak yayımlandı. *Düstûr-i atik* denilen bu tertibin nüshaları kısa sürede tükendi. O ciltteki kanun ve nizamnâmelerden hükümleri yürürlükte bulunanlarla sonradan yürürlüğe girmiş olanlar Zilhicce 1282/Mayıs 1866 tarihinde Düstûr namı altında ikinci defa Matbaa-i Âmire'de basılmıştır. Bundan sonra 1289/1872, 1290/1873, 1293/1876, 1296/1879 tarihlerinde I, II, III ve IV³. cilt Düstûr'lar basılmış ve 1296/1879'tan 16 Safer 1302/5 Aralık 1884 tarihine kadar meriyyete konulan kanun ve nizamnâmeler

1 Bizim 2005 yılında hazır hale getirdiğimiz ve Marmara Üniversitesine sunduğumuz bu çalışmanın yayımlanması uzun bir süre aldı. Bu arada Tarih Vakfı Yurt Yayınları Düstûr'un tarihî fihristini yayımladı: Mehmet Hakan Sağlam, *I. Tertip Düstûr Kılavuzu, Osmânî Devlet Mevzûatı (1839-1908)*, c. I, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2006; *II. Tertip Düstûr Kılavuzu, Osmânî Devlet Mevzûatı (1908-1922)*, c. II, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2006. Önemli okuma hatalarıyla yayımlanan bu çalışmayı gördüğümüzde, yaptığımız çalışmanın öneminden bir şey kaybetmediği, belki yayımlanmasının zorunlu hale geldiği ortaya çıktı. Anılan kitap hakkındaki bir değerlendirme için bk., Mehmet Akman, "Düstûr Kılavuzu", *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, sayı 2, (2006), s. 131-133.

2 Cevdet Paşa, *Tezâkir*, c. IV, haz. Cavid Baysun, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1986, s. 74.

3 Dördüncü cilt Düstûr birincisi 1296'da Matbaa-i Âmire'de, ikincisi 1299 tarihinde Mahmûd Bey Matbaası'nda olmak üzere iki defa basılmıştır. Her ikisinin muhtevası aynı olmakla birlikte sayfa numaraları birbirini tutmamaktadır.

de 1, 2, 3 ve 4 üncü zeyillere dercedilmiştir⁴. Bu tarihten II. Meşrutiyet'in ilanı tarihi olan 1324/1908 tarihine kadar geçen süre içindeki mevzuat uzun süre yayımlanamamış, Cumhuriyet'in ilanından sonra Ankara'da 1937-1943 yılları arasında V-VIII. ciltler Lâtin harfleriyle basılmıştır.

İkinci Meşrutiyet'in ilanından 23 Nisan 1920 tarihine kadarki mevzuat ikinci tertip Düstûr'u oluşturmuştur. İlk cildi 1329/1911'de yayımlanan ikinci tertibin tamamı on iki cilttir. Bu tertibin yayımlanmasında önce Düstûr Encümeni başkanı, sonra ihsâiyyât ve müdevvenât-ı kanuniye müdürü olarak Sarkis Karakoç'un büyük emeği geçmiştir⁵. Ayrıca birinci ve ikinci tertip Düstûr'lara alınmamış yetmiş iki kanun, nizamnâme ve talimat *Mütemmim* adıyla tek cilt halinde 1335/1917'te basılmıştır⁶.

23 Nisan 1920-27 Mayıs 1960 yılları arasındaki mevzuat III. tertip olarak kırk bir cilt halinde yayımlanmıştır. 27 Mayıs 1960-1 Kasım 1961 arası ihtilal dönemi mevzuatı bir ciltte IV. tertip olarak yayımlanmıştır. 1 Kasım 1961'den başlayıp halen devam eden V. tertibin yayımı yılda bir cilt olarak devam etmektedir.

Birinci ve ikinci tertip Düstûr'ların fihristiyle ilgili üç çalışma tespit edilebilmiştir. Cemiyet-i Rüşûmiye üyelerinden olduğunu öğrendiğimiz A. Câvid, Düstûr'un ilk dört cildine ilişkin çalışmasını *Fihrist-i Düstûr* adıyla Aydın vilâyetine mahsûs sâlnâme'nin 3. cildi olarak yayımlamıştır⁷. İnceleme imkanı bulamadığımız Sarkis Orpelyan'ın *Fihrist-i Düstûru* da belirtilmelidir⁸. Ahmet Ziya tarafından 1924'te yazılan *Rehber* isimli kitap ciddi ve güzel bir çalışmadır⁹. Danıştay 1990 yılında bu kitabı günümüz Türkçesiyle yeniden yayımlamıştır¹⁰. Tanzimatla ilgili kanun ve nizamnâmeler 81 başlık altında tasnif edilerek bir yazma esere konu olmuştur¹¹. Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar olan mevzuat ise başka bir çalışmanın konusu olmuştur¹².

4 M. Akif Aydın, "Düstur", *DİA*, c. X, s.48-49; *Düstûr*, I. Tertip, c. V, Ankara: Başvekâlet Matbaası, 1937 mukaddimesi.

5 *Düstûr*, II. Tertip, c. I, İstanbul: Matbaa-i Osmâniye, 1329 mukaddimesi.

6 *Mütemmim*'de yer alan hukukî mevzuatın çoğu birinci tertip Düstûr'un Cumhuriyet devrinde basılan 5-8. ciltlerinde mükerrer olarak yayımlanmıştır. Mesela Murâbaha nizamnâmesi, *Mütemmim*'in 74. beşinci cildin 775. sayfasında, Jandarma nizamnâmesi *Mütemmim*'in 224. yedinci cildin 1109. sayfasında, Aşâr nizamnâmesi *Mütemmim*'in 391. sekizinci cildin 263. sayfasında; Polis nizamnâmesi *Mütemmim*'in 622. sekizinci cildin 666. sayfasında aynen yer almıştır.

7 A. Cavid, *Fihrist-i Düstûr*, yy: yy, 1308.

8 Sarkis Orpelyan, *Fihrist-i Düstûr*, İstanbul: Karabet Matbaası, 1322.

9 Ahmed Ziya, *Rehber*, İzmir: Nafiz Mustafa Matbaası, 1340.

10 Ahmet Ziya, *Tanzimattan Cumhuriyete Yasalarımız Dizini 1839-1923*, haz. Nuri Onat, Ankara: Danıştay yayını, 1990. Anılan baskı bazı eksiklikleri nedeniyle eleştirilmiştir; bk., Ali Birinci, "Hukukçular İçin Kanunları Bilmemek Mâzeret Teşkil Eder mi?", *Polemik*, sayı 8 (Ocak-Şubat 1993), s. 7-8.

11 *Tanzimât-ı Hayriyye'den sonra neşr olunan kavânîn ve nizamât*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde yazma, demirbaş no: 3236. Necati Fahri Taş, Tanzimatın tatbikiyle ilgili kanun ve talimatnâmelerin tam metnini içeren bu yazmayı muhtemelen bir doçentlik tezi olarak günümüz Türkçesine kazandırmıştır: *Tanzimat'tan Sonra Yayımlanan Kanun ve Nizamnâmeler*, İstanbul: [y.y.], 2000 (ISAM, 98739)

12 Tayfur Özgen, *Bulmaç, Mevzuat Kılavuzu: 23 Nisan 1920-23 Nisan 1996*, c. I-II, Ankara: y.y, 1996.

Tarihlemede irâde-i seniyye tarihi esas alınmıştır. Hicrî ve Rumî tarihleri Miladî tarihe çevirmede Dağlı ve Üçer'in müşterek çalışması kullanılmış¹³, Takvîmü's-sinîn'den¹⁴ de yararlanılmıştır. Miladî tarihe çevirmede özellikle 30 Şa'bân, 30 Muharrem gibi tarihlerde bazı problemlerle karşılaşmıştır. Mesela "Kolera hastalığı için Van ve Erzurum ile diğer vilâyetlere muvakkaten i'zâm olunacak etıbbâ için 1326 Dâhiliye bütçesine zamîmeten 450,000 kuruşun sarfı hakkında kanun", 30 Muharrem 1329/ 18 Kânun-i sâ'nî 1326 tarihini taşımaktadır (Düstûr, II. Tertip, c. III, s. 72). 30 Muharrem 1329 hicrî tarihi Dağlı/Üçer'in Kılavuzu'nda yer almamaktadır. Takvîmü's-sinîn'de ise anılan tarihin karşılığı vardır ve Rumî tarihle mutabıktır.

"Meclis-i umûmî müddet-i ictimâiyyesinin Mart nihayetine kadar temdîdi hakkında irâde-i seniyye"nin hicri tarihi 30 Cumâdelûlâ 1336'dır (Düstûr, II. Tertip, c. X, s. 154). Bu tarih Dağlı/Üçer'in Kılavuzu'nda yer almamakta, Takvîmü's-sinîn'de 13 Mart 1918 karşılık gösterilmektedir. Düstûr'da mevcut Rumî tarih 14 Mart 1334'tür. Rumî tarihin Dağlı/Üçer'in Kılavuzu'ndaki karşılığı ise 14 Mart 1918'dir. Görüldüğü üzere tarih çevirmede halli gereken bir hayli sorun vardır. Bütün bunlarla birlikte bir yeknesaklık sağlamak amacıyla Dağlı/Üçer'in Kılavuzu esas tutulmuştur.

Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanan Sarkis Karakoç'un *Külliyât-ı Kavânîn* isimli Osmânî Devleti'nin Fatih devrinden 1908'e kadar geçen süre içindeki hukuk mevzuatını derlediği çalışmasının tarihi fihristiyle birlikte elinizdeki bu çalışma bir bütünlük arzedecek ve nisbeten eksiksiz bir Osmanlı hukuk mevzuatı rehberi olacaktır¹⁵. Derginin bu sayısında birinci tertip Düstûr'un yanı sıra dört sayıdan oluşan Zeyl ile Mütemmim ve bunlara ilişkin dizin yayımlanacaktır.

DÜSTÛR I.TERTİP, c. I-VIII+Zeyl+Mütemmim

- c. I, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1289
- c. II, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1289
- c. III, İstanbul: Matbaa-i Âmire, [1293]
- c. IV, İstanbul: Mahmûd Bey Matbaası, 1299
- c. V, Ankara: Başvekâlet Matbaası, 1937
- c. VI, Ankara: Devlet Matbaası, 1939
- c. VII, Ankara: Başvekâlet Devlet Matbaası, 1941

13 Yücel Dağlı, Cumhure Üçer, *Tarih Çevirme Kılavuzu*, c. V, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1997.

14 Gazi Ahmed Muhtar Paşa, *Takvîmü's-sinîn*, haz. Yücel Dağlı, Hamit Pehlivanlı, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1993.

15 Karakoç Sarkis, *Külliyât-ı Kavânîn, Fihrist-i Tarihî*, c. I-II, haz. M. Âkif Aydın, Fethi Gedikli, Mehmet Akman, Ekrem B. Ekinci, M. Macit Kenanoğlu, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2006.

c. VIII, Ankara: Başvekâlet Devlet Matbaası, 1943

Zeyl, sy. 1, İstanbul: Dârü't-tıbâi'l-âmire, 1298; Zeyl, sy. 2, İstanbul: Mahmûd Bey Matbaası, 1299; Zeyl, sy. 3, İstanbul: Mahmûd Bey Matbaası, 1300; Zeyl, sy. 4, İstanbul: Matbaa-i Osmâniye, 1302

Mütemmim, İstanbul: Hilâl Matbaası, 1335

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Gülhâne'de kirâat olunan hatt-ı hümayûn sûretidir	I/1	4	26 Şa'bân 1255/04.11.1839
İslâhâta dair taraf-ı vekâlet-i mutlakaya hitâben bâlâsı hatt-ı hümayûn ile müveşşah şeref-sâdır olan ferman-ı âlînin sûretidir	I/1	7	Evâil-i Cumâdelâhira 1272/08.06.1856
Cülûs-i Hümayûn akîbinde makam-ı vâlâ-yı sadâret-i uzmâyâ hitâben şerefîz-i sudûr buyurulan hatt-ı hümayûnun sûret-i münîfesidir	I/1	14	23 Zilhicce 1277/ 02.07.1861
Mevâdd-ı umûmiye [Kanunların zaman bakımından yürürlüğü hakkında]	I/1	16	25 Rebî'ülâhîr 1289/ 01.07.1872
Tabiiyet-i Osmâniye kanunnâmesidir	I/1	16	7 Şevvâl 1285 ¹⁶ / 21.01.1869
Ahkâm-ı Adliyye Mecellelerinin birincisi: Kitâbü'l-buyû' (Mazbata ve kavâid-i külliye dahil)	I/1	19	7 Zilhicce 1285/ 21.03.1869
Ahkâm-ı Adliyye Mecellelerinin ikincisi: Kitâbü'l-icâre	I/1	78	6 Zilka'de 1286 ¹⁷ /07.02.1870
Ahkâm-ı Adliyye Mecellelerinin üçüncüsü: Kitâbü'l-kefâle	I/1	112	18 Muharrem 1287 ¹⁸ /20.04.1870
Ahkâm-ı Adliyye Mecellelerinin dördüncüsü. Kitâbü'l-havâle	I/1	122	9 Zilka'de 1287 ¹⁹ /31.01.1871
Ahkâm-ı Adliyye Mecellelerinin beşincisi: Kitâbü'r-rehn	I/1	126	14 Muharrem 1288/ 04.04.1871
Ahkâm-ı Adliyye Mecellelerinin altıncısı: Kitâbü'l-emânât	I/1	136	24 Zilhicce 1288/ 04.03.1872
Ahkâm-ı Adliyye Mecellelerinin yedincisi: Kitâbü'l-hibe	I/1	148	29 Muharrem 1289/ 08.04.1872
Ahkâm-ı Adliyye Mecellelerinin sekizincisi: Kitâbü'l-gasb ve itlâf	I/1	154	23 Rebî'ülâhîr 1289/ 29.06.1872
Kanunnâme-i Arazî	I/1	165	7 Ramazan 1274/ 21.04.1858
Tapu nizamnâmesi	I/1	200	8 Cemâziyelevvel 1275/ 15.12.1858
Tapu senedâtı hakkında talimattır	I/1	209	7 Şa'bân 1276/ 01.03.1860
Tapu senedâtı hakkında tarifnâme	I/1	216	10 Şa'bân 1276/ 04.03.1860
Arazi-i emîriyye ve mevküfenin tevsi-i intikâline dair nizamnâme ve zeyli	I/1	223	17 Muharrem 1284/ 21.05.1867

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Bî'l-icâreteyn tasarruf olunan musakkafât ve müstegallâtın tevsî-i intikâline dair	I/1	225	2 Zilka'de 1285/ 15.02.1869
Tebaa-i ecnebiyenin emlâk istimlâkine dair nizamnâme	I/1	230	Gurre-i Cumâdelûlâ 1284/ 31.08.1284
Terhîn-i emlâk hakkında mevâdd-ı nizâmîyedir	I/1	237	21 Rebî'ülâhir 1287/ 20.07.1870
Deyn için emvâl-i gayrimenkulenin fûruhtu hakkında nizamnâmedir	I/1	238	15 Şevvâl 1288/ 27.12.1871
Arazi-i emîriyye ve mevkûfe ve musakkafât ve müstegallât-ı vakfiyenin ba'de'l-vefât temin-i deyn etmesini tayin eden ahvâle dair nizamnâmedir	I/1	242	23 Ramazan 1286/ 26.12.1869
Bazı medyûn uhdesinde bulunan arazinin tesviye-i deyn için fûruht olup olunmaması hakkında bâ-irâde-i seniyye karargîr olan fıkârât-ı nizâmîyedir	I/1	244	Rebî'ülevvel 1279/ Ağustos 1862
Cetvelli ilmühaberlere dair talimnâmedir	I/1	245	25 Ramazan 1281/ 21.02.1865
Taşralarda bulunan musakkafât ve müstegallât için verilecek ilmühaberlerin tarifnâmesi	I/1	251	25 Ramazan 1281/ 21.02.1865
Bervech-i mülkiyet tasarruf olunmakta bulunan bir nevi gedikler hakkında müceddeden kaleme alınan nizamnâmedir	I/1	258	8 Zilhicce 1277/ 17.06.1861
Konturato nizamnâmesidir	I/1	263	6 Şa'bân 1284/ 02.12.1867
Memâlik-i mahrûse-i şâhânedede câri olan murâbaha maddesi için altmış sekiz tarihinde yapılan nizâmın ta'diliyle bu kere müceddeden kararlaştırılan bazı usûl ve kaideyi mutazammın lâihadır	I/1	268	16 Şevvâl 1280/ 24.03.1864
Emvâl-i eytâm nizamnâmesi	I/1	270	7 Rebî'ülevvel 1268/ 31.12.1851
Memâlik-i mahrûse-i şâhânedede küşâd olunacak eytâm sandıklarının sûret-i idare ve muhafazası hakkında nizamnâme ve zeyilleri	I/1	276	5 Zilhicce 1288/ 14.02.1872
Fabrika muamelâtıyla eşyâ-yı ticariyyeye mahsûs alâmet-i fârikalara dair nizamnâmedir	I/1	282	24 Cemâziyelevvel 1288/ 10.08.1871

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Alâmet-i fârika nizamnâmesinin yirmi üçüncü maddesi yerine kâim olmak üzere tadîlen kaleme alınan madde-i nizâmiyedir	I/1	288	29 Rebî'ülâhîr 1289/ 05.07.1872
Evkâf-ı hümâyûn beytûlmâli tarafından Mahkeme-i Teftiş marifetiyle tahrîr olunan tereke ve müteferriâtı hakkında kaleme alınan nizamnâmedir	I/1	289	Evâhir-i Şa'bân 1279 ²⁰ / 19.02.1863
Hıristiyan terekeleri hakkında fî 7 Safer 1278 tarihiyle tasdîr buyurulan tahrîrât-ı sâmiye-i umûmiye sûretidir	I/1	298	7 Safer 1278 ²¹ / 14.08.1861
Bilumûm Mehâkim-i şer'iyye hakkında müceddeden kaleme alınan nizamnâmedir	I/1	301	13 Safer 1276 ²² /11.09.1859
Tevcihât-ı menâsıb-ı kazâ nizamnâmesi	I/1	315	17 Receb 1271/ 05.04.1855
Nüvvâb hakkında nizamnâme	I/1	321	17 Receb 1271/ 05.04.1855
Divân-ı Ahkâm-ı Adliye nizamnâme-i esasîsi	I/1	325	8 Zilhicce 1284/ 01.04.1868
Divân-ı Ahkâm-ı Adliye'nin nizamnâme-i dahilîsidir	I/1	328	13 Zilka'de 1286/ 14.02.1870
Havale cemiyetinin vezâif ve muamelâtına dair nizamnâmedir	I/1	343	21 Ramazan 1287/ 14.12.1870
İcrâ Cemiyeti'nin vezâif ve muamelâtına dair nizamnâmedir	I/1	349	6 Şa'bân 1287/ 30.10.1870
Mehâkim-i Nizâmiye hakkında nizamnâmedir	I/1	352	Selh-i Şevvâl 1288/ 10.01.1872
Dersaâdet hukuk-ı âdiye ve cezâiyye Mehâkim-i Nizâmiyesinin teşkilât ve vezâifine dair nizamnâmedir	I/1	357	21 Rebî'ülevvel 1289/ 29.05.1872
Divân-ı Ahkâm-ı Adliye'ye mahsûs rûsûm tarifesi	I/1	364	15 Muharrem 1285/ 08.05.1868
Vilâyetlerde deâvî-yi hukukiyeden alınan rûsûm nizamı	I/1	365	18 Safer 1284 ²³ /21.06.1867
Zabtiye zâbitân ve neferâtının deâvî-i hukukiye umûr-i ihzâriyesinden dolayı alacakları ücret hakkında talimattır	I/1	372	18 Safer 1284 ²⁴ /21.06.1867
Ticaret-i Berriye kanunnâmesi ve zeyilleri	I/1	375	9 Şevvâl 1276/ 01.05.1860
Ticaret-i Bahriye kanunnâme-i hümâyûnu	I/1	466	6 Rebî'ülevvel 1280/ 22.08.1863
Ceza Kanunnâme-i hümâyûnu	I/1	537	28 Zilhicce 1274/ 08.08.1858

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Cinâyet davalarında şahit ve muhbir mesârifinin sûret-i tesviyesine dair fıkârât-ı nizâmiye-i muvakkatadır	I/1	597	4 Rebî'ülevvel 1286/ 14.06.1869
İlâmât-ı cezâiyyenin sûret-i tebliğine dair buyuruldu-yı âlî	I/1	598	21 Rebî'ülâhir 1288/ 09.07.1871
Vilâyâtta cezâ-yı nakdînin sûret-i istihsâlini mübeyyin talimattır	I/1	600	18 Safer 1284 ²⁵ /21.06.1867
Memurîn muhakemesine dair nizamnâmedir	I/1	604	3 Rebî'ülevvel 1288/ 22.05.1871
{Teşkilat-ı} Vilâyât nizamnâmesi	I/1	608	18 Safer 1284 ²⁶ /21.06.1867
İdare-i umûmiye-i vilâyât nizamnâmesidir	I/1	625	29 Şevvâl 1287/ 20.01.1871
Girit vilâyet nizamnâmesi	I/1	652	25 Ramazan 1284/ 20.01.1868
Dersaâdet ve mülhakatı idare-i zabıta ve mülkiye ve Mehâkim-i nizâmiyesine dair nizamnâmedir	I/1	688	21 Zilka'de 1286 ²⁷ /22.02.1870
Şûrâ-yı Devlet nizamnâmesidir	I/1	703	8 Zilhicce 1284/ 01.04.1868
Şûrâ-yı Devlet'in nizamnâme-i dahilîsidir	I/1	707	25 Muharrem 1286/ 07.05.1869
Taşra meclisleri azalarının yekdiğere tekaddümleri hakkında nizam	I/1	719	19 Ramazan 1286/ 22.12.1869
Şûrâ-yı Devlet ile mecalis-i idarede rû'yet olunan deâvîden alınacak harçlara dair tahrîrât-ı sâmiye	I/1	720	19 Ramazan 1286/ 22.12.1869
Kaza müdürlerinin (kaymakamlarının) eyyâm-ı resmîyede üniforma iktisa etmelerine dair fıkra-i nizâmiyedir	I/1	721	11 Ramazan 1278/ 13.03.1862
Taşra mülkiye ve mal memurlarına verilen talimattır	I/1	721	15 Cemâziyelâhir 1273/ 11.02.1857
Mecîdî nişân-ı hümayûnu nizamnâmesi	I/1	725	13 Zilka'de 1268/ 29.08.1852
Osmânî nişânı nizamnâmesi	I/1	731	6 Cumâdelûlâ 1278/ 10.11.1861
İzdivâc ve tenâküh maddesi hakkında tenbihâtı hâvî ilannâmedir	I/1	736	18 Safer 1284 ²⁸ /21.06.1867
Hayvanât sirkatinin men'i için ittihaz olunan usûle dair nizamnâme	I/1	742	18 Safer 1284 ²⁹ /21.06.1867

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mesâhât ve evzân ve ekyâl-i cedîdeye dair kanunnâmedir	I/1	744	20 Cumâdelâhira 1286/ 26.09.1869
Cedîd miyâsaların tatbik ve muayenesine dair nizamnâmedir	I/1	747	19 Rebîulevvel 1287 ³⁰ /19.06.1870
Bosna Eyaletiyle Hersek Sancağı çiftlikâtında câri olan yarıcılık ve üçleme ve dörtleme ve beşleme usûllerinde eshâb-ı alâka ile müste'cirler beyninde cereyan eden müzâraa muamelâtında bu defa icra olunan ta'dîlâtı mutazammın nizamnâmedir	I/1	765	14 Safer 1276/ 12.09.1859
Memâlik-i mahrûse-i şâhânede bulunan düvel-i ecnebiye konsoloslukları hakkında tanzim kılınan nizamnâmenin tercümesi sûretidir	I/1	772	23 Safer 1280/ 09.08.1863
Pasaport odası nizamnâmesidir	I/1	776	9 Şevvâl 1283/ 14.02.1867
Usûl-i Muhakeme-i Ticarete dair nizamnâmedir	I/1	780	10 Rebî'ülâhîr 1278/ 15.10.1861
Vilâyetlerde eşyâ-yı ticariye mukavelâtı nizamnâmesi	I/1	811	18 Safer 1284 ³¹ /21.06.1867
Dersaâdet ticaret deâvî kalemi nizamnâmesiyle rûsûm tarifesi	I/1	814	16 Rebî'ulevvel 1285/ 07.07.1868
Ticaret-i bahriye deâvî kaleminde alınacak rûsûmun tarifesi	I/1	824	
Dersaâdet ticaret mehâkiminin aza mülâzımlarına dair nizamnâmedir	I/1	826	16 Cumâdelûlâ 1285/ 04.09.1868
Mehâkim-i ticaret ile Mehâkim-i nizâmiyede alınacak harçlara dair müzekkere	I/1	828	17 Zilhicce 1287 ³² /10.03.1871
Mehâkim-i ticarete alınan harçlara dair tarifedir	I/1	829	Gurre-i Cumâdelûlâ 1289 ³³ / 07.07.1872
Umûr-ı maliyeye dair nizamnâme-i mahsûstur	I/2	4	18 Safer 1284 ³⁴ /21.06.1867
Eyâlât ve elviyede kurâ ve mahallâtın muayyen olan vergilerinin beyne'l-ahali tevzii hakkında icrâsı lâzım gelen muamelâta dair nizamnâmedir	I/2	22	15 Receb 1277/ 27.01.1861/ 16.02.1870
Mürettebâtı hazine-i celîleden olan vergi ve bedelât-ı askeriye'nin daire-i vilâyette kâin mahallerde idare ve tesviyesi için ittihaz olunacak kaideyi mutazammın talimattır	I/2	26	18 Safer 1284 ³⁵ /21.06.1867

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
İcâr olunan arazi ve emlâk vergisinin tahsiline dair kararname	I/2	32	12 Zilka'de 1286/ 13.02.1870
Kıptiyân vergisinin sûret-i tahsîli hakkında nizamnamedir	I/2	34	18 Safer 1284 ³⁶ /21.06.1867
Vâridât-ı rûsûmiye hakkında nizamnamedir	I/2	39	10 Şevvâl 1278/ 10.04.1862
Taraf-ı Devlet-i Aliyye'den Dersaâdet'çe ve taşracaya ihale ve ilzâm olunacak kâffe-i a'sâr rûsûmâtın ne vechile müzayede ve ihale olunacağını ve ne sûretle taahhüt ve kefâlete rabt kılınacağını mübeyyin nizamnamedir	I/2	41	11 Receb 1272/ 18.03.1856
Vâridât-ı öşriyyenin karye be-karye ihalesi hakkında zeyl-i nizâm	I/2	47	17 Muharrem 1289 ³⁷ /27.03.1872
Hazine-i celîleden ihale ve ilzâm olunan vâridât-ı öşriyye ve rûsûmiyenin müteahhitleri tarafından sûret-i tediyesini mübeyyin nizamnamedir	I/2	49	2 Zilhicce 1274/ 13.07.1858
Gayri ez-harîr ve duhân ve zeytin ilzâmen ihale olunan sair vâridât-ı öşriyye hakkında meriyyü'l-icrâ olan nizamnamedir	I/2	55	9 Şa'bân 1277/ 20.02.1861
Harîr öşrü nizamnamesi	I/2	57	15 Receb 1273/ 12.03.1857
Emvâl-i mîriyye tahsilâtı için istihdam olunacak tahsildarların sıfat ve hareketleri ve vezâif-i memuriyetleri hakkında talimattır	I/2	58	18 Safer 1284 ³⁸ /21.06.1867
Vilâyetlerde tapu mesâlihi hakkında talimat	I/2	61	18 Safer 1284 ³⁹ /21.06.1867
Bütçe nizamnamesi	I/2	70	7 Zilka'de 1271 ⁴⁰ /22.07.1855
Vilâyetin mesârif-i umûmiyesi hakkında talimattır	I/2	74	5 Safer 1288/ 25.04.1871
Seksen yedi senesi için her vilâyetin mesârif-i umûmiyesini şâmil olarak bu kere vilâyetlere irsâl kılınan muvâzene defterinin tarifnamesidir	I/2	79	5 Safer 1288/ 25.04.1871
Mesârif-i hazâin-i şâhânede rû'yet olunan bi'l-cümle ebniye hakkında nizamnamedir	I/2	83	11 Ramazan 1273/ 05.05.1857
Varaka-i sıhhiye nizamnamesi	I/2	89	27 Reb'ülevvel 1278/ 03.10.1861
Memurînin kefâlete rabtı hakkında nizamnamedir	I/2	108	25 Reb'ülevvel 1286 ⁴¹ /05.07.1869

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Makam-ı Nezaret-i Celîle-i Mâlîye'den Bâbrâîlî'ye takdîm olunan takrîrin sûretidir	I/2	110	21 Şevvâl 1281/ 19.03.1865
Düyûn-i umûmî defter-i kebîri tesîsine dair takrîr-i âlî ve nizamnâme	I/2	117	2 Zilka'de 1281/ 29.03.1865
Defter-i kebîre kırk milyon eshâm-ı umûmiye kaydına dair nizamnâme	I/2	124	2 Zilka'de 1281/ 29.03.1865
Düyûn-i dâhiliyenin eshâm-ı umûmiyeye tebdîline dair nizamnâme	I/2	126	4 Zilka'de 1281/ 31.03.1865
Eshâm ve mukâtaâtın ferâğ ve kasr-ı yedinde olunacak muamelâta dair nizamnâmedir	I/2	131	4 Cumâdelâhira 1288/ 20.08.1871
Yirmi bin kese akça fâiz ve dört bin tam ve on seneliğine olmak üzere küşâd olunan iki yüz bin kese akça muacceleli eshâmın nizamnâmesidir	I/2	133	15 Safer 1290 ⁴² /14.04.1873
Divân-ı Muhasebât nizamnâmesi	I/2	135	3 Zilhicce 1281/ 28.04.1865
Evkâf müdürlerine dair nizamnâme	I/2	146	19 Cumâdelâhira 1280/ 01.12.1863
Musakkafât ve müstegallât-ı evkâfın muamelâtı hakkında nizamnâmedir	I/2	170	9 Cumâdelâhira 1287/ 05.09.1870
Tevcîh-i cihât hakkında nizamnâmedir	I/2	177	8 Zilka'de 1286/ 09.02.1870
Vezâif tevziine ve imâretlerin sûret-i idaresine dair nizamnâmedir	I/2	180	19 Safer 1272/ 31.10.1855
Dersaâdet ve Bilâd-ı selâse'de cârif olan bend sularının sûret-i müzâyede ve fûruhtu ve zamm-ı icârâtı hakkında bâ-irâde-i seniyye karargîr olan nizamât	I/2	182	24 Cumâdelâhira 1278 ⁴³ /27.12.1861
Maârif-i umûmiye nizamnâmesidir	I/2	184	24 Cumâdelûlâ 1286/ 01.09.1869
Dersaâdet'te ve Memâlik-i Şâhâne'de tab' ve neşrolunan her nev'i gazete ve evrak-ı havâdis-i mülkiye ve politikîye tab' ve neşri hakkında bu kere tanzim olunan nizamnâmedir [Matbuât nizamnâmesi]	I/2	220	2 Şa'bân 1281/ 31.12.1864
Matbaa nizamnâmesidir	I/2	227	20 Cemâziyelevvel 1273/ 17.01.1857
Kitâb tab'ı hakkında nizamnâme ve zeyli	I/2	229	7 Receb 1273 ⁴⁴ /03.03.1857
Telif ve tercüme nizamnâmesi ve zeyli	I/2	231	12 Safer 1287/ 13.05.1870

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mekteb-i Sultânî nizamâtını hâvî ilannâme	I/2	245	15 Safer 1290 ⁴⁵ /14.04.1873
Umûm mekâtib-i rüşdiyenin nizamnâme-i dahilîsidir	I/2	249	25 Cumâdelâhira 1287/ 21.09.1870
Dersaâdet Sanayi Mektebi nizamnâmesi	I/2	258	24 Şa'bân 1285/ 09.12.1868
Vilayât ıslahhâneleri nizamnâmesidir	I/2	277	18 Safer 1284 ⁴⁶ / 21.06.1867
Orman Mektebi nizamnâmesidir	I/2	296	11 Şevvâl 1287/ 02.01.1871
Turuk ve meâbir hakkında nizamnâme	I/2	302	18 Cumâdelûlâ 1286/ 26.08.1869
Memâlik-i mahrûse-i şâhânede turuk ve meâbirin sûret-i imal ve idaresine dair talimat-ı umûmîdir	I/2	310	18 Cumâdelûlâ 1286/ 26.08.1869
Maâdin nizamnâmesidir	I/2	318	2 Şa'bân 1285/ 17.11.1868
Menâfi-i umûmiye için iştirâ olunan emlâke dair nizamnâme	I/2	338	4 Receb 1272/ 11.03.1856
Memâlik-i mahrûse demiryollarının usûl-i zabıtasına dair nizamnâmedir	I/2	340	8 Safer 1284/ 11.06.1867
Telgraf nizamnâmesi	I/2	348	27 Rebî'ülevvel 1276/ 25.10.1859
Telgraf memurlarının vezâif-i memuriyet ve derecât-ı hizmetlerine dair nizamnâme sûretidir	I/2	363	19 Cumâdelâhira 1277/ 02.01.1861
Telgraf müfettişlerine dair talimat	I/2	368	15 Safer 1290 ⁴⁷ /14.04.1873
Dersaâdet'te açılan Emniyet Sandığı'nın nizamnâmesidir	I/2	374	22 Muharrem 1285 ⁴⁸ /15.05.1868
Dersaâdet Emniyet Sandığı tarafından elviye mal sandıkları üzerine keşide olunacak poliçelere dair nizamnâmedir	I/2	382	16 Cemâziyelâhir 1285/ 03.10.1868
Emniyet Sandığı nizamnâmesi icabınca fûruhtu lâzım gelen rehinlerin sûret-i müzâyedesine ve muamelât-ı müteferriasına dair mevâdd-ı nizâmiye	I/2	384	12 Zilka'de 1286/ 13.02.1870
Memleket sandıklarının sûret-i tertîbi ve sermayesinin idaresi ve menâfii ve temettüâtının mahall-i sarfı hakkında nizamnâmedir	I/2	387	23 Rebî'ülevvel 1284/ 25.07.1867
Köşe sarrâfları hakkında nizamnâmedir	I/2	399	4 Cumâdelûlâ 1281/ 05.10.1864

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Orman nizamnâmesidir	I/2	404	11 Şevâl 1286/ 13.01.1870
Tersane ve Tophane-i âmire idarelerine muktazi kerestenin tedarik ve i'tâsı hakkında nizamnâmedir	I/2	415	11 Şevâl 1286/ 13.01.1870
Posta idaresinin nizamnâme-i esasîsidir	I/2	419	26 Muharrem 1286/ 08.05.1869
Posta nizamnâmesidir	I/2	421	26 Rebî'ülâhîr 1288/ 14.07.1871
Ziraat müdürlerinin vezâif-i memuriyetlerine dair talimattır	I/2	434	17 Şa'bân 1280/ 26.01.1864
Pamuk ziraatinin tervîc ve teksîri hakkında talimat	I/2	437	26 Receb 1278/ 28.01.1862
Yeniden yetiştirilen dutluk hakkında muafiyet nizamnâmesinin sûretidir	I/2	438	12 Muharrem 1279/ 09.07.1862
Yeniden yetiştirilen zeytinlikler hakkında muafiyet nizamnâmesidir	I/2	440	29 Zilhicce 1278/ 27.06.1862
Sâbit vapur makinelerine mahsûs nizamnâmedir	I/2	441	9 Zilhicce 1278/ 07.06.1862
Memâlik-i mahrûse-i şâhânede at ve kısarak cinsinin islâhı zımında karargâr olan tedâbîrin suver-i icrâiyesini hâvî talimattır	I/2	446	6 Muharrem 1287/ 07.04.1870
Dersaâdet idare-i belediye nizamnâmesi ve zeyli	I/2	450	18 Cumâdelâhira 1285/ 05.10.1868
Altıncı dâire-i belediye nizamâtı	I/2	460	11 Cumâdelûlâ 1274/ 29.12.1857
Devâir-i belediyeden altıncı dâire itibar olunan Beyoğlu ve Galata dâiresinin nizam-ı umûmîsidir	I/2	464	24 Şevâl 1274/ 07.06.1858
Sokaklara dair nizamnâmedir	I/2	478	17 Ramazan 1275/ 21.04.1859
Vilâyet dahilinde olan şehir ve kasabalarda teşkil olunacak dâire-i belediye meclislerinin sûret-i tertîbi ve memurlarının vezâifi hakkında talimattır	I/2	491	23 Rebî'ülevvel 1284/ 25.07.1867
Eshâb-ı hayvanâtta ahz ve istihsâl olunacak rûsumât nizamnâmesidir	I/2	497	1 Muharrem 1281/ 05.06.1864
Turuk ve ebniye nizamnâmesidir	I/2	499	7 Cumâdelûlâ 1280/ 21.10.1863

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Her nevi ebniyeden alınacak harç ve rûsûmât nizamnâmesidir	I/2	515	19 Şa'bân 1278 ⁴⁹
Ebniye memurlarının sûret-i tertîb ve tayiniyle vezâif-i memuriyetlerini hâvî nizamnâme lâyihasıdır	I/2	521	23 Rebîulevvel 1278 ⁵⁰
Rûsûm-i keşfiye hakkında nizamnâmedir (Ebniye davalarında)	I/2	526	15 Rebî'ülevvel 1280/ 31.08.1863
Ekmekçilik hakkında nizamnâmedir	I/2	528	13 Rebî'ülâhîr 1287/ 12.07.1870
Mağrukîne mahsûs îâne mevkileri hakkında nizamnâme lâyihasıdır	I/2	535	24 Receb 1287/ 19.10.1870
Boğaziçi'nde ve idaresi doğrudan doğruya Dersaadet'e merbût olan sevâhilde müceddeden yapılacak rıhtımlar hakkında nizamnâmedir	I/2	537	9 Rebî'ülâhîr 1280/ 23.09.1863
Devâir-i belediye çavuşlarının vezâifine dair talimattır	I/2	539	15 Zilka'de 1287/ 05.02.1871
Rûsûmât nezâretlerinin sûret-i teşkilleriyle tayin olunan rûsûmât nâzırlarının keyfiyet-i memuriyetlerini mutazammın talimattır	I/2	546	Yok ⁵¹
Sevâhil ve kara hudut gümrükleriyle kadîm kara gümrükleri hakkında nizamnâme	I/2	551	19 Zilhicce 1275/ 20.07.1859
Dersaadet gümrükleriyle mülhakât gümrüklerinin muamelât-ı dâhiliyesine dair nizamnâmedir	I/2	565	12 Rebî'ülâhîr 1277/ 28.10.1860
Memâlik-i ecnebiyyeye ihraç kılınmak üzere bir iskeleden diğer bir iskeleye naklolunacak emtia ve eşyaya dair nizamnâmedir	I/2	582	13 Cumâdelûlâ 1280 ⁵² /26.10.1863
Gümrüklere vürûd edecek eşyanın diğer gümrükte tekrar muayene olunması için kurşun mühür usûlünün ittihazına dair nizamnâme	I/2	584	23 Cumâdelûlâ 1280/ 06.11.1863
Gümrüklerce hile ve hud'anın men'i hakkında nizamnâme	I/2	586	28 Ramazan 1279 ⁵³ /19.03.1863
Mahsûlât ve mamulât-ı dâhiliyeden diyâr-ı ecnebiyyeye götürülmek üzere gümrük iskelelerine tevârüd edecek eşya hakkında nizamnâme	I/2	597	28 Şevvâl 1279 ⁵⁴ /18.04.1863

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Heyetleri tebeddül eden mamulât-ı dâhiliyeden alınacak resm hakkında nizamnâme	1/2	599	9 Muharrem 1279 ⁵⁵ /07.07.1862
İhrâcât ve ithâlât ile dahilî sarfiyat için gümrüklerden verilecek makbuz senedâtına dair talimat	1/2	602	17 Şa'bân 1276 ⁵⁶ / 10.03.1860
Ardıye resmi muamelâtına dair talimattır	1/2	604	5 Ramazan 1286/ 08.12.1869
Gümrüklerde eshâbı malum olmayarak kalmış ve eshâbı tarafından kaldırılmayıp bırakılmış eşya hakkında olunacak muameleye dair nizamnâme	1/2	606	12 Rebî'ülâhîr 1276/ 09.11.1859
Gümrüklerden eşya kaçırmaya vasıta olan kayıkçı ve sandalcı ve sâire hakkında olunacak muamele-i cezâiyye nizâmı	1/2	608	15 Cumâdelâhira 1280/ 27.11.1863
Midye ve istiridye hakkında nizamnâme	1/2	609	6 Receb 1288/ 20.09.1871
Devlet-i aliyye ve düvel-i ecnebiyye tebaasından ve mezâhib-i muhtelifeden bi'l-cümle ruhban takımıyla bunların manastır ve emâkin-i sâiresi hakkında gümrük muafiyeti nizamnâmesidir	1/2	610	7 Zilhicce 1281/ 02.05.1865
Konsoloslar ile konsolos vekilleri nâmına gelecek eşyanın resm-i gümrükten muafiyeti hakkında nizamnâme	1/2	618	15 Temmuz 1285/ 27.07.1869
Duhânın sûret-i inhisarda idaresi ve memurlarının vezâifine dair nizam	1/2	621	28 Zilhicce 1278/ 26.06.1862
Duhân ve sigara ve enfiye bey'iyye resmine dair nizâm	1/2	639	21 Muharrem 1279 ⁵⁷ /19.07.1862
Panayır ve pazarlara naklonulacak duhândan resm-i murûriye alınması hakkında fıkârât-ı nizâmiye	1/2	650	19 Receb 1279/ 09.01.1863
Memâlik-i ecnebiyyeye naklonulacak duhân hakkında nizamnâme ve zeyli	1/2	652	6 Safer 1280 ⁵⁸ /23.07.1863
Dersaâdet ve taşrada duhân ve sâire fûruht eden tebaa-i ecnebiyeden bey'iyye resmi istihsâli için nizâm	1/2	657	18 Safer 1280 ⁵⁹ /04.08.1863
Enfiyeden alınacak resm-i ruhsâtiye hakkında duhân nizamnâmesine zeyl	1/2	659	19 Cumâdelâhira 1282/ 08.11.1865
Gümrükten kaçırılıp müsâdere olunan duhândan alınacak cezâ-yı nakdîye dair fıkra-i nizâmiye	1/2	661	10 Şevvâl 1280 ⁶⁰ /19.03.1864

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Duhân imrâriyeleri hakkında nizamnâmedir	I/2	663	15 Safer 1287/ 16.05.1870
Duhânlara vurulacak kurşun mührü hakkında talimat ve tarifnâme	I/2	664	27 Receb 1286/ 02.11.1869
Duhân zurûfuna darb olunacak kurşun mührün muamele-i icrâyesine dair tarifnâmedir	I/2	667	27 Receb 1286 ⁶¹ /02.11.1869
Duhân resminin tadîline dair kararnâme	I/2	669	2 Receb 1284/ 29.10.1867
Hariçten gelen enfiye ve sigara ve ağız tütünü ve tömbeki hakkında olunacak muameleye dair nizamnâme	I/2	680	19 Cumâdelâhira 1282/ 08.11.1865
Tuz nizamnâmesiyle zeyli	I/2	683	9 Ramazan 1278/ 11.03.1862
Ecnebi tuzu kaçaklarından alınacak cezâ-yı nakdiye dair tahrîrât	I/2	706	25 Ramazan 1284/ 20.01.1868
Müskirâtın âmilinden alınacak resm-i mîrî hakkında nizamnâme ve zeyli	I/2	709	7 Safer 1278/ 14.08.1861
Kadeh ve kıyye ile müskirât satanlardan alınacak resm-i bey'yye nizâmı	I/2	712	15 Ağustos 1283/ 27.08.1867
(Muahharan teessüs eden) Hükkâm-ı şer'yye nizamnâmesi	I/2	721	13 Muharrem 1290/ 12.03.1873
Asâkir-i zabtiye hakkında nizamnâmedir	I/2	728	3 Rebî'ülevvel 1286/ 13.06.1869
Asâkir-i zabtiyenin vezâif-i askeriyesi hakkında talimattır	I/2	734	15 Safer 1287/ 16.05.1870
Asâkir-i merkûmenin (zabtiyenin) vezâif-i mülkiyesi hakkında talimat	I/2	740	11 Rebî'ülevvel 1286/ 21.06.1869
Zabtiye nizamnâmesi ve zeyilleri	I/2	747	22 Şevâl 1287/ 13.01.1871
Zabtiye teftiş memurlarına dair talimat	I/2	748	23 Rebî'ülevvel 1284/ 25.07.1867
Mahbûs îsâline memur asâkir-i zabtiye hakkında nizamnâme	I/2	753	Yok
Zabıtaca men'i lâzım gelen mevâd hakkında zabıta memurlarıyla asâkir-i zabtiyeye verilen talimat	I/2	754	23 Muharrem 1278/ 01.08.1861
Harîk vukuunda zabıtaca ittihaz olunacak tedâbire dair talimat	I/2	765	16 Muharrem 1286/ 28.04.1869
Barut bey'yyesi hakkında nizamnâme ve zeyli	I/2	768	9 Şa'bân 1287/ 02.11.1870

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Dersaâdet limanı nizamnâmesi lâyihası	I/2	774	19 Şa'bân 1287/ 12.11.1870
Devlet-i aliyye sefâin-i ticâriyesinden Dersaâdet'te alınacak liman rûsûmuna dair tarife-i cedîdedir	I/2	781	14 Rebî'ülevvel 1289/22.05.1872
Memâlik-i şâhâne limanlarında sefâin-i ticariyye verilecek tezkirelere dair nizamnâme	I/2	783	2 Cumâdelûlâ 1288/ 19.07.1871
Dersaâdet'te sefâin-i ticariyeden ahz olunacak şamandira rûsûmuna dair nizamnâme	I/2	785	6 Cumâdelûlâ 1288/ 23.07.1871
Ümerâ ve zâbitân-ı bahriye mütekâidîni eytâmına tahsis kılınacak maaşlara dair nizamnâme	I/2	786	3 Ramazan 1286/ 06.12.1869
İdare-i umûmiye-i tıbbiye nizamnâmesi	I/2	800	3 Cumâdelûlâ 1288/ 20.07.1871
İdare-i Tıbbiye-i Mülkiye nizamnâmesi	I/2	803	27 Şa'bân 1286/ 01.12.1869
Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye nizamnâmesiyle zeyli	I/2	807	16 Cumâdelâhira 1287/ 12.09.1870
Tabâbet-i belediye nizamnâmesi	I/2	814	7 Rebî'ülâhîr 1278/ 12.10.1861
Beledî eczacı nizamnâmesi	I/2	817	22 Receb 1277/03.02.1861
Keşfiyyât ve tahlilât-ı kimyeviyyeden alınacak rûsûm tarifesi	I/2	824	4 Receb 1287 ⁶² /30.09.1870
Karantina nizamnâmesi	I/2	825	3 Muharrem 1266/ 19.11.1849
Boğazlardan geçecek sefâin hakkında olunacak muamele-i sihiyyeye dair nizamnâme	I/2	896	23 Rebî'ülevvel 1288/ 11.06.1871
Dersaâdet ve Bilâd-ı selâse ve Boğaziçi'nde defn-i emvât hakkında nizamnâmedir	I/2	899	18 Safer 1286/ 30.05.1869
Rum patrikhânesi umûrunun ıslâhı zımında patrikhâne-i mezkûrede müctemi' olan komisyonun patrik intihâb ve nasbına dair tertîb eylediği nizamnâme-i umûmînin tercümesidir (Rum patrikliği nizamâtı)	I/2	902	21 Zilhicce 1276 ⁶³ /10.07.1860
Dersaâdet Ermeni patriğinin sûret-i intihâbı beyânındadır (Ermeni patrikliği nizamâtı)	I/2	938	27 Ramazan 1279 ⁶⁴ /18.03.1863
Hahamhâne nizamnâmesidir	I/2	962	23 Şevvâl 1281/ 21.03.1865

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Bank-ı Osmânî imtiyâznâmesiyle nizamnâmesi	I/2	976	9 Zilhicce 1279/ 27.05.1863
Islâhât-ı dâhiliyeye dair vekâlet-i mutlakaya hitâben şeref-sâdır olan fermân-ı âlînin sûret-i münîfesidir	I/3	1	13 Zilka'de 1292/ 12.12.1875
Meclis-i icraatın vezâifine dair kararnâmedir	I/3	9	13 Zilka'de 1292 ⁶⁵ /11.12.1875
Bi'l-cümle memurîn-i dâime ve muvakkataya verilecek harcırah ve yevmiyenin derecâtına ve mezûniyetle merkez memuriyetlerinden tebâüd edenlerin esâs-ı harekâtına dair kararnâme ve zeyilleri	I/3	10	9 Cumâdelûlâ 1290/ 05.07.1873
Harcıraha müteferri' mesâfe cetveli	I/3	19	9 Cumâdelûlâ 1290/ 05.07.1873
Memurînin kefâlete rabtı hakkında nizamnâmedir	I/3	23	4 Safer 1290/ 02.04.1873
İdare-i umûmiye-i vilayât hakkında talimattır	I/3	24	25 Muharrem 1293/ 21.02.1876
İdare-i nevâhî nizamnâmesidir	I/3	33	11 Rebî'ülevvel 1293/ 06.04.1876
(Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'den) Kitâb-ı tâsi': Hacr ve ikrâh ve şuf'a hakkında	I/3	38	25 Zilka'de 1289/ 25.01.1873
(Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'den) Kitâb-ı âşir: Şirket hakkında	I/3	53	13 Cumâdelûlâ 1291/ 27.06.1874
(Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'den) Kitâb-ı hâdi aşar: Vekâlet hakkında	I/3	126	20 Cumâdelûlâ 1291/ 04.07.1874
(Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'den) Kitâb-ı sâni aşar: Sulh ve ibrâ hakkında	I/3	140	6 Şevvâl 1291/ 16.11.1874
Mehâkim-i nizâmiyeye muhavvel deâviden bervecih-i peşin rub' harç alınmasına dair emirnâme-i sâmi	I/3	148	Yok
Erbâb-ı cünha ve cinâyetten zabt ve istirdâd olunacak emvâl ve eşyanın sûret-i fûruhtuna dair fıkra-i nizâmiye	I/3	149	15 Rebî'ülâhir 1291/ 31.05.1874
Eshâb-ı düyûnun emvâl-i gayrimenkulesi hakkında olunacak muameleye dair buyuruldu-yı sâmi ve mazbata	I/3	150	20 Muharrem 1292/ 26.02.1875

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
20 Muharrem sene 1292 ve fî 15 Şubat sene 1290 tarihiyle Şûrâ-yı Devlet Tanzimat dairesinden tanzîm kılınan mazbata sûretidir	I/3	151	20 Muharrem 1292/ 26.02.1875
Divân-ı Ahkâm-ı Adliye nizamnâme-i dâhilîsinin birinci maddesine tezyîl olunan fıkra-i nizâmiye	I/3	153	11 Muharrem 1292/ 17.02.1875
Mehâkim-i nizâmiyeye celb olanlardan gelmeyenler hakkında hükm-i giyâbî icrâsına dair müzekkere-i sâmiye	I/3	154	8 Safer 1291/ 26.03.1874
Muhakeme-i şer'iyye nizamnâmesinin elli yedinci maddesi	I/3	155	6 Receb 1292 ⁶⁶ /08.08.1875
Müvellâ tayini hakkında nizamnâmedir	I/3	155	14 Cumâdelûlâ 1291/ 30.06.1874
Arazi memurlarının araziye müteallik deâvî için azîmetlerinde alacakları ücrete dair emirnâme-i sâmi	I/3	157	27 Muharrem 1293/ 23.02.1876
Ceza kanunnâmesinin 164. maddesine zeyl	I/3	157	Gurre-i Ramazan 1291/ 12.10.1874
Ceza kanunnâmesinin 177. maddesine zeyl	I/3	158	27 Rebî'ülâhir 1292/ 02.06.1875
Ceza kanunnâmesinin 217, 218, 219 ve 222 maddeleri makamına kâim olmak üzere fıkârât-ı nizâmiye	I/3	158	Gurre-i Ramazan 1291/ 12.10.1874
Senedâtın mühür ve imzaları hakkında Mehâkim-i nizâmiyeye icra kılınacak tetkikâta dair Adliye Nezâret-i celîlesi tahrîrâtı	I/3	160	21 Şevvâl 1292/ 20.11.1875
Musakkafât ve müstegallât-ı mevkûfede muvazaât-ı ferâğ hakkında buyuruldu-yı sâmi	I/3	163	14 Zilhicce 1286/ 17.03.1870
Araziye müteallik deâvînin mercii Mehâkim-i nizâmiye olduğuna dair müzekkere-i sâmiye	I/3	165	25 Ramazan 1292/ 25.10.1875
Deyn için emlâk-i sırfanın Mecelle-i Ahkâm'a tevfiқан fûruhtu hakkında tezkire-i sâmiye	I/3	165	19 Zilhicce 1292/ 16.01.1876
Mehâkim-i nizâmiyeden reddi hâvî verilecek ilâmların harcına dair müzekkere-i sâmiye	I/3	166	9 Cemâziyelâhir 1292/ 12.07.1875
Ticaret kanunnâmesinin 146ncı maddesine zeyl	I/3	167	24 Rebî'ülâhir 1287/ 23.07.1870
Zeyl-i Kanun-i Ticaretin 28nci maddesine ilave olunan fıkra-i nizâmiye	I/3	167	14 Şa'bân 1284/ 10.12.1867

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Ticaret-i bahriye kanunnâmesinin tashîh olunan 3 ve 38 ve 40 maddeleri. Kanunnâme-i mezkura tezyil olunan madde.	I/3	169	10 Zilhicce 1292/ 07.01.1876
İcra Cemiyeti nizamnâmesine zeyl	I/3	169	20 Rebî'ülevvel 1293/ 15.04.1876
Vilâyetlerde cezâ-yı nakdînin sûret-i istifâsına dair olan talimatın ta'dîl olunan 6. maddesi	I/3	171	5 Zilhicce 1292/ 02.01.1876
Divân-ı temyîzler rüesâ ve a'zâlarına verilen talimat-ı seniyyedir	I/3	173	28 Zilka'de 1292/ 27.12.1875
İntihâb-ı a'zâya dair talimat-ı umûmiye	I/3	174	2 Zilhicce 1292/ 30.12.1875
Merkez ve mevki mahkemelerinin kabul edebilecekleri davaya dair Şûrâ-yı Devlet mazbatası	I/3	176	19 Receb 1290/ 12.09.1873
Sikvestro maddesinin nizâm-ı müttehası	I/3	182	25 Rebî'ülevvel 1274/ 13.11.1857
Dersaâdet cemiyet-i sulhiyyesine dair talimat-ı muvakkata	I/3	183	10 Şevvâl 1292/ 09.11.1875
Bâb-ı zabtiyede teşkîl olunan Tefrîk cemiyeti talimatı	I/3	185	24 Zilhicce 1292/ 21.01.1876
Tebaa-i İraniye hakkında mehâkim-i devlette icra olunacak muamele hakkında emirnâme-i sâmi	I/3	186	12 Muharrem 1291/ 01.03.1874
Fî 21 Zilka'de sene 1292 ve fî 8 Kânun-i evvel sene 1291 tarihli mukâvelenâmenin sûreti	I/3	189	21 Zilka'de 1292 ⁶⁷ / 19.12.1875
Mezkûr mukâvelenâmenin birinci ve yedinci maddelerinin ahkâmını müfessir emirnâme-i sâmi	I/3	193	8 Zilka'de 1292/ 07.12.1875
Mehâkim-i şer'iyye ve nizâmiyeden verilen ilâmlarda mahkûmun bih mebâliğin cinsinin tasrîhine dair müzekkere-i sâmiye	I/3	195	Cemâziyelevvel 1289/ 6/7.1873
Murâfâa-i şer'iyyeden münbais zarar ve ziyan davaları Mehâkim-i şer'iyyede rûyetine dair Şûrâ-yı Devlet'in müzekkeresi	I/3	196	3 Zilhicce 1289/ 01.02.1873
Vekîlin müddeâ aleyhi tahlîfe mezûn olduğu vekâlet senedinde sarâhat aranacağına dair müzekkere-i sâmiye	I/3	196	7 Rebî'ülevvel 1292/ 13.04.1875
Tercümanların esnâ-yı müzâkerede huzûru hakkında muvakkaten karar verildiğine dair tezkire-i sâmiye	I/3	197	22 Rebî'ülevvel 1292/ 28.04.1875

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mehâkim-i nizâmiye dava vekilleri hakkında nizamnâmedir	I/3	198	18 Şevvâl 1292 ⁶⁸ /17.11.1875
Ruhsatnâmeli dava vekillerinin eshâb-ı deâvîden alacakları ücretlerin tarifesidir	I/3	207	16 Zilhicce 1292/ 13.01.1876
Divân-ı Ahkâm-ı Adliye Nezâret-i celîlesi dairesinde icra ve havale cemiyetleriyle devâir ve mehâkim-i mülhakada müstahdem bulunan hademenin vezâifiyle sûret-i tertîb ve tavzîfine dair talimattır	I/3	209	İbtidâ-yı Temmuz 1288/ 13.07.1872
Mecâlis hademesiyle mehâkim muhızrlarına dair talimattır	I/3	216	11 Rebî'ülevvel 1293/ 06.04.1876
Hapishaneler gardiyanları için talimattır	I/3	220	11 Rebî'ülevvel 1293/ 06.04.1876
Eshâm-ı umûmiye defter-i kebîrine yirmi iki milyon iki yüz elli iki bin dört yüz meci diye altınlık eshâmın kayıt ve tesciliyle sûret-i sarf ve isti'mâlîne dair nizamnâmedir	I/3	223	12 Receb 1290/ 05.09.1873
Eshâm-ı umûmiye defter-i kebîrine kırk dört milyon meci diye altınlık eshâmın kayıt ve tesciline dair nizamnâmedir	I/3	224	8 Şa'bân 1291/ 19.09.1874
Beş sene müddet için müstakrazât fâizlerinin nısfına bedel olarak verilecek 35 milyonluk eshâma dair	I/3	225	Selh-i Ramazan 1292/ 30.10.1875
Devlet-i aliyye'nin Bütçe nizamnâmesidir	I/3	226	4 Cumâdelâhira 1291/ 18.07.1874
Devlet-i aliyye ile Bank-ı Osmânî beyinde mün'akid imtiyâznâmenin ta'dîl olunan maddeleridir	I/3	231	18.05.1874
Guzât ve eizze-i kirâmın evkâfı a'sârına dair Mâliye Nezâret-i celîlesinin tahrîrâtı	I/3	237	5 Zilhicce 1292/ 02.01.1876
Zâyi olan eshâm-ı cedîde berâtları hakkında Hazinece olunacak muamele ve ihbâriyye dair karar-ı resmî	I/3	238	11 Muharrem 1291/ 28.02.1874
Gayri ez-harîr ve duhân ve zeytin ilzâmen ihale olunan sâir vâridât-ı öşriyye hakkında meriyyü'l-icra nizamnâmedir	I/3	239	10 Şa'bân 1282/ 28.12.1865
Bi'l-umûm vilâyetler vâridât-ı öşriyesinin müzâyede ve ihale ve idaresi hakkında talimat-ı cedîdedir	I/3	243	16 Rebî'ülevvel 1288/ 04.06.1871

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Bir batn evlâda intikal eden eshâmın intikalinde fâiz-i senevîsinin rub'una muâdil harç alınmasına dair tahrîrât-ı mâliye	I/3	268	5 Zilhicce 1292/ 02.01.1876
Tahsilât-ı emvâl-i mîriyyeye dair	I/3	269	25 Rebî'ülevvel 1292/ 01.05.1875
Bu kere hükûmet-i seniyye cânibinden defterdâr ve muhasebeci ve bi'l-cümle mal memurlarının vezâifine dair kaleme alınan talimattır	I/3	271	13 Safer 1293/ 09.03.1876
Menzilhânelerin mahallerince bi'l-munâkasa kat'iyen ihaleleri hakkında talimattır	I/3	277	18 Muharrem 1292/ 24.02.1875
Ormanları taht-ı idare ve inzibata alınmayan vilâyâta mahsûs talimattır	I/3	281	17 Şevâl 1292/ 16.11.1875
Orman nizamnâmesinin beşinci maddesi hükmünce ahâlî-yi kurâya meccânen verilmesi lâzım gelen kereste ve hatab ve kömürün sûret-i i'tâsı hakkında talimat	I/3	285	27 Safer 1288/ 17.05.1871
Odun ve kömürden istîfâ olunacak rûsûmât hakkında iki fasıl ve on üç bendi hâvî talimattır	I/3	287	15 Rebî'ülevvel 1291/ 02.05.1874
Ale'l-umûm ormanlardan çıkarılan kereste ve hatab ve kömürlerden ahz ü istîfâ kılınacak rûsûmât ile mukabilinde sarf edilecek tezâkir ve pulların envâ'ına ve rûsûmatın istihsâl ve tezâkirin isti'mâlîne ve tetkik-i kontrollerine dair talimattır	I/3	291	7 Nisan 1296/ 19.04.1880
Mîrî ormanlarda çam ağaçlarından sakız ihracına dair orman memurlarına i'tâ olunan talimattır	I/3	297	26 Şubat 1289/ 10.03.1874
Ormanların iddia-yı tasarrufunda bulunan eşhâsın hâmil oldukları senedâtı muayene ve tetkik etmek üzere bazı vilâyât ve elviyede bu defa teşekkül etmiş olan komisyonların muamelât-ı lâzimesi hakkında kaleme alınan talimattır	I/3	300	23 Muharrem 1293/ 19.02.1876
Resm-i damga nizamnâmesi	I/3	302	11 Şevâl 1290/ 02.12.1873
Efrâd-ı ahâlîden evrâk-ı sahîha ve damga pulu satacak olanların ol bâbda olan mecburiyetleriyle rûsûmât memurlarının icra edecekleri muamelâta dair talimattır	I/3	314	11 Muharrem 1292/ 17.02.1875

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Rûsûmât emânet-i celîlesinden taşra rûsûmât nezâretlerine irsâl buyurulan tahrîrât	I/3	319	22 Muharrem 1291/ 11.03.1874
İşbu 1290 sene-i mâliyesi Martı ibtidâsından itibaren Memâlik-i mahrûse-i şâhâne kara gümrükleri bâ-irâde-i seniyye ilga buyrulduğundan ol bâbda rûsûmât idarelerince icrası lâzım gelen muamelâtı mübeyyin nizamnâmedir	I/3	323	11 Muharrem 1291/ 28.02.1874
Memâlik-i İraniyeden tuz ve tütünün Memâlik-i şâhâneye men'-i duhûlüyle tömbekiden alınacak yüzde yetmiş beş resm-i gümrük hakkında tanzîm ve imza olunan kararnâmenin sûretidir	I/3	326	21 Zilka'de 1292/ 18.01.1876
Duhân resmi hakkında nizamnâmedir	I/3	329	Yok
Duhân nizamnâme-i cedîdi mücibince istihsâl olunacak cezâ-yı nakdîlere dair bazı mevâddı ve verilecek ihbâriyeleri mutazammın nizamnâmedir	I/3	324	16 Cemâziyelevvel 1292/ 20.06.1875
Memâlik-i ecnebiye mahsûlü sarma sigara ile ağız tütünü ve enfiyenin paket ve kapları üzerine alâmet-i mahsûsa vaz' olunması hakkında kararnâmedir	I/3	355	5 Cemâziyelâhir 1292/ 08.07.1875
Gerek yerli ve gerek ecnebi mahsûlü kaçak tuzları tutan veyahut haber verentlere i'tâ kılınacak ihbâriyeye dair fıkârât-ı nizâmiyedir	I/3	369	11 Rebî'ülâhir 1291/ 27.05.1874
Harîr öşrü hakkında rûsûmât müdür ve memurlarının sûret-i hareketlerini mübeyyin talimattır	I/3	370	Gurre-i Rebî'ülevvel 1293/ 27.03.1876
Avusturya ve Macaristan Devleti'yle tecdîd olan gümrük tarifesi	I/3	378	5 Zilka'de 1288/ 15.01.1872
On beş seneye kadar Avrupa'dan celb olunacak makine ve fabrika alâtının ilk defada rûsûm-i gümrükten muafiyetine dair ilan	I/3	398	23 Receb 1290/ 16.09.1873
(Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'den) Kitâb-ı sâlis aşar: İkrâr hakkında	I/3	399	9 Cemâziyelevvel 1293/ 01.06.1876
(Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'den) Kitâb-ı râbi' aşar: Dava hakkında	I/3	410	9 Cemâziyelâhir 1293/ 01.07.1876
Âsâr-ı atîka nizamnâmesidir	I/3	426	3 Receb 1291/ 15.08.1874

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Kitâb tab'ı hakkında olan nizamnâmeye tezyîl olunan fıkârât-ı nizâmiyedir	1/3	431	20 Safer 1292/ 28.03.1875
Mekâtib-i sıbyâniyenin idaresi hakkında talimat	1/3	432	7 Rebî'ülevvel 1292/ 13.04.1875
Mekteb-i Sultânî derûnunda tesîs ve küşâd olunmuş olan Hukuk Mektebi'nin nizamât-ı dâhiliyesidir	1/3	439	28 Zilhicce 1292/ 25.01.1876
Matbuât nizamnâmesine tezyîl olunan madde-i mahsûsadır	1/3	443	10 Şa'bân 1292/ 10.09.1875
Ruhsat-ı resmiye ile Memâlik-i mahrûsede tab' olunan kütübün gümrüklerde muayenesinden sarf-ı nazar olunması hakkında emirnâme-i sâmi	1/3	444	8 Safer 1293/ 04.03.1876
Mahlûlât-ı evkâftan yalnız mesâkin ve menâzil hakkında nizamnâmedir	1/3	445	19 Zilhicce 1288/ 28.02.1872
Emlâk-i sırfa için Defterhâne'den verilecek senedâta dair	1/3	447	28 Receb 1291/ 09.09.1874
Arazi-i mevkûfe senedâtının Defterhâne'den verilmesi hakkında bâ-irâde-i seniyye ittihaz buyrulan kararın suver-i icrâiyesine dair talimattır	1/3	452	6 Receb 1292/ 07.08.1875
Arazi kanunnâme-i hümayûnunun 41. maddesine zeyl olunan fıkra-i nizâmiyedir	1/3	457	19 Şa'bân 1291/ 30.09.1874
Arazi kanunnâme-i hümayûnunun 108. maddesine zeyl olunan fıkra	1/3	457	10 Rebî'ülevvel 1293/ 05.04.1876
Arazi hakkında fıkra-i nizâmiyedir	1/3	458	7 Muharrem 1293/ 03.02.1876
Tapu nizamnâmesinin altıncı maddesine zeyl olunan fıkra-i nizâmiyedir	1/3	458	24 Cemâziyelâhir 1292/ 27.07.1875
Tapu nizamnâmesinin yirminci maddesi makamına kâim olmak üzere tanzîm kılınan madde-i nizâmiyedir	1/3	459	24 Cemâziyelâhir 1292/ 27.07.1875
Bî'l-icâreteyn tasarruf olunan musakkafât ve müstegallât-ı mevkûfe hakkında nizamnâmedir	1/3	459	4 Receb 1292/ 05.08.1875
Nizâm-ı mezkûr mecburi olmayarak istek eden olduğu halde icra kılınacağına dair karar-ı ahîr	1/3	462	15 Zilka'de 1292/ 14.12.1875

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Musakafât ve müstegallât-ı vakfiye senedâtının Defterhâne'den verilmesi hakkında talimat	I/3	463	9 Rebî'ülevvel 1293/ 04.04.1876
Emlâk Dairesine vürûd eden ilmühaberlerin sûret-i muntazamada tanzîmine dair tenbihnâme	I/3	467	10 Rebî'ülâhîr 1293/ 04.05.1876
Meclis-i Ticaret ve Ziraat'ın vezâif-i esâsiyesine dair kararname	I/3	473	13 Haziran 1292/ 25.06.1876
Barut nizamnamesidir	I/3	477	8 Muharrem 1293/ 04.02.1876
Dersaadet Tahvilât Borsası'nın nizamnamesidir	I/3	484	11 Şevvâl 1290/ 02.12.1873
Turuk ve meâbir nizamnamesinin 9. maddesine tezyîl olunan fıkra-i nizâmiyedir	I/3	498	12 Rebî'ülevvel 1292/ 18.04.1875
Memâlik-i mahrûse-i şâhânede müsâade-i imtiyâziye ve ruhsat-ı resmîye istid'â edenlerin îfâ etmeleri lâzım gelen şerâit ve merâsime dair nizamname	I/3	498	14 Safer 1282/ 07.07.1865
Tevcîhât-ı cihât nizamnamesidir	I/3	500	10 Safer 1290/ 08.04.1873
Tevcîhât-ı cihât ve müteferriâtı hakkında talimattır	I/3	504	9 Rebî'ülâhîr 1290/ 05.06.1873
Evkâf nizamnamesinin 48. maddesinin makâmına kâim olmak üzere kaleme alınan fıkra-i nizâmiyedir	I/3	509	6 Cemâziyelâhîr 1291/ 20.07.1874
İcâr-ı akâr nizamnamesidir	I/3	511	10 Rebî'ülevvel 1291/ 27.04.1874
İstanbul ve Bilâd-ı selâse'de yapılacak ebniyenin suver-i inşâiyesine dair nizamname	I/3	517	14 Muharrem 1292/ 20.02.1875
Taşra devâir-i belediyesi hakkında olan talimatın tashîh olunan 14. maddesidir	I/3	520	5 Zilhicce 1292/ 02.01.1876
Devâir-i belediye çavuşlarının vezâifine dair talimattır	I/3	520	Selh-i Cumâdelûlâ 1289/ 04.08.1872
Şehremâneti çavuşları hakkında nizamname	I/3	526	Selh-i Cumâdelûlâ 1289/ 04.08.1872
Şehremâneti behiyyesinde müstahdem komiser ve serçavuşlar ile çavuşların mükellef oldukları vazife-i memuriyetleriyle sûret-i harekâtlarını mübeyyin talimattır	I/3	528	9 Cumâdelûlâ 1288/ 26.07.1871

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Ordu-yı hümâyûnlar alay ve taburlarıyla hastahanelerde istihdam olunmak üzere ameliyat mektebi ittihaz kılınan Haydarpaşa Hastahanesi'nde yetiştirilecek cerrâhlara dair nizamnâmedir	I/3	531	24 Rebî'ülâhîr 1290/ 20.06.1873
Fenn-i baytarı tahsîl için Mekteb-i Tıbbiye'ye alınacak askerî ve mülkiye baytar şâkirdânı hakkında nizamnâme	I/3	533	12 Cumâdelûlâ 1290/ 08.07.1873
Memâlik-i şâhânede istihdam olunacak mülkiye baytarları hakkında kaleme alınan nizamnâmedir	I/3	539	9 Zilhicce 1292/ 06.01.1876
Asâkir-i şâhâne eczacılığında istihdam olunmak üzere ameliyat-ı tıbbiye mektebi olan Haydarpaşa Hastahanesi'nde küşâd olunacak eczacı sınıflarına dair nizamnâme	I/3	542	14 Rebî'ülâhîr 1293/ 08.05.1876
Bîmârkhânelere dair nizamnâmedir	I/3	545	19 Safer 1293/ 15.03.1876
Bâ-irâde-i seniyye teşekkül eden Meclis-i idare-i emvâl-i eytâmın sûret-i teşkilini ve vezâifini mübeyyin nizamnâmedir	I/3	551	21 Şa'bân 1291/ 02.10.1874
İnfâk-ı muhtâcîn-i eytâm ve erâmil-i ilmiye nizamnâmesidir	I/3	552	21 Şa'bân 1291/ 02.10.1874
Telgraf ve posta memurîn-i umûmiyesinin tekâüd nizamnâmesi	I/3	554	29 Rebî'ülâhîr 1293/ 23.05.1876
Kudüs-i şerîf Rum Patrikhânesi nizamnâmesidir	I/3	562	5 Safer 1292/ 13.03.1875
Mahbûsînin hidemât-ı mîriyye ve şahsiyede istihdamlarında alacakları ücretler hakkında emirnâme-i sâmi	I/3	567	21 Rebî'ülâhîr 1292/ 27.05.1875
Bilâ vâris fevt olan rahiplerin terekesi hakkında buyruldu-yı sâmi	I/3	568	26 Zilka'de 1290/ 16.01.1874
Esrârın men'-i zer'i hakkında makâm-ı Sadâret-i izâmdan Ticaret Nezaret-i celîlesine mevrûd tezkire-i sâmiye	I/3	570	17 Safer 1293/ 13.03.1876
Fî 11 Rebî'ülevvel sene 1293 tarihli Ziraat ve Ticaret cemiyetlerinin teşkiline dair tezkire-i sâmi	I/3	570	11 Rebî'ülevvel 1293 /06.04.1876
Kanun-i Esâsî'nin neşir ve ilanına dair hatt-ı hümâyûn	I/4	1	7 Zilhicce 1293/ 24.12.1876
Kanun-i Esâsî	I/4	4	7 Zilhicce 1293/ 24.12.1876

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Heyet-i A'yân nizamnâme-i dahilîsidir	I/4	20	12 Ramazan 1293/ 01.10.1876
Heyet-i Mebûsân'ın nizamnâme-i dahilîsi	I/4	36	29 Rebî'ülâhîr 1294/ 13.05.1877
Bâbîâlî evrak odası nizamnâmesi	I/4	58	24 Şevvâl 1288/ 05.01.1872
İmtiyâz nişânı nizamnâmesi	I/4	60	23 Zilhicce 1295/ 18.12.1878
Şefkat nişânı nizamnâmesi	I/4	61	Selh-i Ramazan 1295 ⁶⁹ /27.09.1878
Ahvâl-i memurîn sicil komisyonu talimatı	I/4	63	10 Rebî'ülevvel 1296/ 02.03.1879
Asâkir-i mülkiye nizamnâmesi	I/4	66	10 Zilkâ'de 1294/ 16.11.1877
Meclis-i umûmî'nin küşâdını müteâkip iktizâ eden kanun lâyihası tanzîm olunmak üzere Kanun-i Esâsî'nin 36. maddesi hükmüne tevfiқан Meclis-i Vükelâ tarafından kaleme alınıp icrâ-yı ahkâmına irâde-i seniyye-i Hazret-i Padişâhî müteallik ve şeref-sudûr buyurulan idare-i örfiyye kararname'sidir	I/4	71	24 Ramazan 1294/ 02.10.1877
Düstûr Encümeni nizamnâmesi	I/4	72	16 Ramazan 1294/ 24.09.1877
Meclis-i Tetkikât-ı Şer'iyye'nin vezâifini hâvî talimattır	I/4	73	21 Muharrem 1290/ 20.03.1873
Fetvâhâne nizamnâmesi	I/4	76	13 Muharrem 1292/ 19.02.1875
Bilâ beyyine mazmûnuyla amel ve hüküm câiz olabilecek sûrette senedât-ı şer'iyyenin tanzîmine dair talimat-ı seniyyedir	I/4	78	4 Cemâziyelevvel 1296/ 26.04.1879
Sicillât-ı şer'iyye ve zabt-ı de'âvî cerîdeleri hakkında talimattır	I/4	83	15 Zilhicce 1290/ 03.02.1874
İnfâk-ı eytâm ve erâmil-i ricâl-i ilmiye hakkında müceddeden kaleme alınan nizamnâmedir	I/4	85	3 Zilhicce 1294/ 09.12.1877
Eytâm uhdesinde bulunan çiftlikât hakkında nizamnâme	I/4	89	6 Rebî'ülâhîr 1274/ 24.11.1857
Mülk akar ve akar kabilinden olan emlâk-i sâire için Mehâkim-i şer'iyyeden verilecek ilâm hakkında nizamnâme	I/4	90	8 Cemâziyelevvel 1279/ 31.10.1862

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Silah altında iken vefat eden mülâzım-ı sâni mādûnunda efrâd-ı askeriye terekkesinden harc-ı kısmet ve ilâm alınmaması hakkında müzekkere-i sâmiye	I/4	92	16 Muharrem 1288/ 06.04.1871
Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'den kitâb-ı hâmis aşar: Beyinât ve tahlîf hakkında	I/4	93	26 Şa'bân 1293/ 15.09.1876
Mecelle-i mezkûreden kitâb-ı sâdis aşar: Kazâ hakkında	I/4	115	26 Şa'bân 1293/ 15.09.1876
Adliye ve Mezâhib Nezâreti'nin ve devâir-i merbûtesinin vezâifi nizamnâmesi	I/4	125	29 Cumâdelûlâ 1296/ 21.05.1879
Meclis-i Mebûsân'ın ictimâ'ında kanuniyeti teklif olunmak üzere Usûl-i muhakemât-ı cezâiyye kanun-i muvakkatidir	I/4	131	5 Receb 1296/ 25.06.1879
Meclis-i Mebûsân'ın ictimâ'ında kanuniyeti teklif olunmak üzere ilâmât-ı hukukiyyenin sûret-i icrâsına dair kanun-i muvakkattır	I/4	225	27 Cemâzîyelâhir 1296/ 17.06.1879
Meclis-i Mebûsân'ın ictimâ'ında kanuniyeti teklif olunmak üzere Mehâkim-i nizâmiyenin teşkilâtı kanun-i muvakkatidir	I/4	235	19 Cumâdelâhire 1296 ⁷⁰ / 10.06.1879
Meclis-i Mebûsân'ın ictimâ'ında kanuniyeti teklif olunmak üzere Usûl-i muhakemât-ı hukukiyye kanun-i muvakkatidir	I/4	257	2 Receb 1296/ 22.06.1879
Adliye Nezâreti'ne merbût Mehâkim-i nizâmiyede alınması lazım gelen harçları mübeyyin tarifedir	I/4	319	3 Cumâdelâhire 1296 ⁷¹ / 25.05.1879
Mezkûr tarifenin tadîlât kararname	I/4	335	23 Şevvâl 1296 ⁷² / 10.10.1879
Eshâb-ı deâviden bî-kudret olanların rûsûm-i deâviden muafiyeti hakkında tahrîrât-ı adliye	I/4	336	28 Receb 1296/ 18.07.1879
Mazmûnu ispat olunan hüccetlerin tasdîkinde alınacak harca dair müzekkere-i sâmiye	I/4	337	Yok
Mukavelât muharrirleri nizamnâmesi	I/4	338	15 Şa'bân 1296/ 04.08.1879
Arazi davalarıyla hudut ve sınır münâzaâtının Mehâkim-i nizâmiyede rûyeti hakkında tahrîrât-ı umûmiye	I/4	344	Yok
Kavâim-i nakdiyenin tedâvülû zamanındaki müdayenât hakkında kararname	I/4	346	2 Ramazan 1296/ 20.08.1879
Avusturyalı mücrimînin hapisane-i umûmiye-de ve vilâyet merkez hapisânelerinde ikmâl-i müddet-i cezâiyye etmelerine dair tezkire	I/4	348	9 Muharrem 1295/ 13.01.1878

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Ehad tarafından cerh ile askerî hastahanesinde tedavi olunan efrâd-ı nizâmiye mecrûhları için cârihlerinden alınacak mesârif-i cerrâhiyenin nizâmiye hazinesine teslimi hakkında müzekkere	I/4	348	10 Şa'bân 1291/ 21.09.1874
İlâmât-ı hukukiyye ve ticariyyenin suver-i icrâiyyesine dair tezkire	I/4	349	Gurre-i Cemâziyelâhir 1296/ 22.05.1879
Bir davada müddeâ aleyhin def-i dava için ibraz edeceği adi kağıda yazılmış senetten alınacak cezâ-yı nakdiye dair kararname	I/4	350	19 Ramazan 1293/ 02.10.1876
İlâmâtın kayd-ı sûreti üç kuruşluk varakaya yazılmasına dair müzekkere	I/4	351	Selh-i Muharrem 1295/ 03.02.1878
Cinâyet vukuunda on üç yaşını tekmiî etmeyenlerin sıbyân ve on beş yaşını ikmal etmeyen mücrimlerin mürâhik mümeyyiz addolunması hakkında müzekkere	I/4	352	7 Safer 1291/ 25.03.1874
Hibe ve vasiyet tarîkiyle terk olunan emlâk için hangi hâlde ilâm-ı şer'i aranılması iktizâ edeceğine dair tezkire	I/4	353	14 Rebî'ülevvel 1295/ 18.03.1878
Osmânî sancağı altında seyr ü hareket eden sefâinde müstahdem ecnebi kaptanları o sefînenin mensûb olduğu devletin kavânîn ve nizâmâtına tâbî' olması hakkında fî 10 Rebî'ülevvel sene 290 tarihli tezkire-i adliye	I/4	354	10 Rebî'ülevvel 1290/ 08.05.1873
Ceza kanununun 222. maddesinde muharrer gece vakti saat birden müteber olması hakkında tezkire	I/4	355	6 Rebî'ülâhir 1290/ 02.06.1873
Tahlîf usûlünün Mehâkim-i nizâmiyede sûret-i icrâsına dair müzekkere	I/4	355	21 Cumâdelûlâ 1293/ 13.06.1876
Mürâsele ve ihzâr postalarına mahkemelerce pul yapıştırılması hakkında tahrîrât-ı umûmiye	I/4	356	29 Zilka'de 1294/ 05.12.1877
Resmen konturato edilmemiş olan akd-i icâr hakkında olunacak muameleye dair tezkire	I/4	357	23 Cumâdelâhira 1294/ 04.07.1877
Ferâğdan mütevellid zamân ve ziyan davalarının Mecelle ahkâmına tatbîkan rû'yeti hakkında Şûrâ-yı Devlet müzekkeresi	I/4	358	5 Rebî'ülâhir 1292/ 11.05.1875
Mehâkimden verilen ilâmlarda mahkûm mebâlîğin cins ve vasfının tasrîhine dair tezkire	I/4	360	16 Cumâdelûlâ 1294/ 29.05.1877

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mîrî devâirinde kullanılan hademe ve amele takımından eşyâ-yı hasîse sirkat ve kapalı mahalleri küşâd edenler hakkında tezkire	I/4	361	5 Rebî'ülâhîr 1292/ 11.05.1875
Esnâ-yı murâfaada tabiiyetini ketm edenler hakkında verilen hükümler müteber tutulmasına dair Hâricîye'den müzekkere	I/4	362	26 Cemâziyelâhîr 1290/ 21.08.1873
Demiryollara müteallik deâvî-yi cezâiyyenin hükümleri demiryollar nizamnâmesi ahkâmına tatbik olunmasına dair müzekkere	I/4	363	6 Rebî'ülâhîr 1290/ 02.06.1873
Kâtili malum olmayan maktûlün bulunduğu mahalle ahâlisine ne sûrette kasâme ve diyet lâzım olacağına dair Mecelle Cemiyeti müzekkeresi	I/4	363	3 Ramazan 1293/ 22.09.1876
İcârât-ı vakfiyenin tahsîli zımında Evkâf Nezâreti'ne müracaat olunmasına dair Mahkeme-i temyiz kararı	I/4	364	6 Zilka'de 1293/ 23.11.1876
Mecelle'den kitâb-ı beyyinât hakkında bazı vesâyâyı şâmil müzekkere	I/4	364	9 Zilka'de 1293/ 26.11.1876
Devâir-i resmiye ile eşhâs beyrinde mütehaddis deâvînin harcına ve tayin kılınacak vekillere dair kararnâme	I/4	365	Yok
Mevâdd-ı rûsûmiyeye dair davalara merci tayin olunduğuna dair müzekkere-i sâmiye	I/4	367	22 Şevvâl 1294/ 30.10.1877
Esâret-i zenciyyenin men'îyle tüccâr ve mütecâsirlerinin mücâzâtı hakkında şeref-sâdır olan emr-i âlî	I/4	368	Evasıt-ı Cumâdelâhîra 1273/ 11.02.1857
Her nev'i kefâlet senetlerinin on ve kefâlet-i nefsiyyenin bir kuruluşluk varaka-yı sahîhaya yazılması hakkında tezkire-i sâmiye	I/4	370	4 Haziran 1291/ 16.06.1875
Şer'an diyetle mahkûm olup da kanunen idam olunan kâtilin mahkûm olduğu diyetin terekesinden istîfâsına dair tezkire-i sâmiye	I/4	372	15 Ağustos 1292/ 27.08.1876
Vefâtına kadar kendisini beslemek şartıyla ferâğ olunan emlâk-i mevkûfe şurûtunun senedâta dercine dair karar-ı âlî	I/4	372	19 Receb 1296/ 09.07.1879
Ba'de't-tatlîk müddet-i iddet münkaziye olmaksızın vefat eden zevclerin arazisinden mirasa nâil olan zevceye hisse i'tâsı hakkında tezkire-i sâmiye	I/4	373	Yok

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mültezimlerin âhara ihale eyledikleri iltizâmât hakkında olunacak muameleye dair buyuruldu	I/4	374	14 Rebî'ülevvel 1293/ 09.04.1876
Tebaa-i gayrimüslimeye ferâğ olunan menâzilden dolayı şart-ı müfsid davalarının men'-i istimâ'ı hakkında tezkire-i sâmiye	I/4	375	3 Mayıs 1289/ 15.05.1873
İstikrâz-ı mecbûri nizamnâmesi	I/4	376	18 Receb 1294/ 29.07.1877
Teftiş-i muamelât-ı mâliye nizamnâmesi	I/4	379	23 Ramazan 1296/ 10.09.1879
Tahsîl-i emvâl-i mîriyye nizamnâmesi	I/4	382	25 Zilka'de 1296/ 10.11.1879
Meclis-i Mebûsân'ın ictimâ'ında kanuniyeti teklif olunmak üzere patent vergisi hakkında kararnâmedir	I/4	392	3 Receb 1296/ 23.06.1879
Dersaâdet Bankası nizamnâmesinin on beşinci maddesine zeyl	I/4	396	21 Cemâziyelâhir 1292/ 24.07.1875
Vâridât ve mesârifât-ı devlet hakkında Bank-ı Osmânî'yle Mâliye Hazinesi ve vilâyât beyinde cereyan edecek muamele hakkında nizamnâme	I/4	396	11 Muharrem 1292/ 17.02.1875
Hazineden hâsılatı bedele rabt olunacak kurâ ve mezârî-i mevkûfe a'sârı hakkında talimat	I/4	400	20 Cemâziyelâhir 1291/ 03.08.1874
Bedelât-ı askeriyenin sûret-i tevzî'i ve istîfâsı hakkında buyuruldu	I/4	407	16 Cemâziyelevvel 1293/ 08.06.1876
Taraf-ı devletten mensûb memurîn ve ketebe'nin vâridât deruhte eylemelerinin memnû'iyeti hakkında müzekkere-i sâmiye	I/4	408	23 Şubat 1292/ 07.03.1877
Dersaâdet'te ağnâm ve keçiden rûsûmat istihsâli hakkında ilmûhaber	I/4	409	20 Nisan 1293/ 02.05.1877
Deyn-i mîrîye mahsûb eshâm-ı cedîdenin yalnız kuponlarının kabul olunması hakkında tezkire-i sâmiye	I/4	410	20 Kânûn-i sâni 1287/ 01.02.1872
Matlûbât-ı hazine için mahcûz bulunan emlâkin hâsılat ve menâfii ne tarafa ait olacağına dair müzekkere-i sâmiye	I/4	411	18 Şubat 1290/ 02.03.1875
Meskûkât komisyonunun vezâifi hakkında talimat	I/4	411	7 Muharrem 1288/ 28.03.1871
Komisyon-i mezkûrun usûl-i müzâkere ve muamelesine dair talimat	I/4	414	7 Muharrem 1288/ 28.03.1871

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Ayar ve kıymeti nâkıs meskûkât hakkında olunacak muameleye dair müzekkere-i sâmiye	1/4	415	2 Teşrîn-i sâni 1287/ 14.11.1871
Arazi-i emîriyyeye müteallik mesâil ve deâvinin hîn-i rû'yetinde Defterhâne memurlarıyla sâirenin sâhib-i arazi hükmünde hazır bulundurulması hakkında tezkire-i sâmiye	1/4	416	26 Zilhicce 1290/ 14.02.1874
Devlet-i aliyye tebaasından bir şahsın vefatında emlâk ve arazisinin tebaa-i ecnebiyeden olan evlâd ve akrabasına intikâl edememesine dair tezkire-i sâmiye	1/4	417	24 Temmuz 1291/ 05.08.1875
Evkâf ormanlarının sûret-i idaresine dair karar-nâme	1/4	417	14 Şevvâl 1293 ⁷³ /02.11.1876
Hayratı mefkûd evkâfla harîk mahallerinin tesviyesinde zuhûr edecek fazlanın Dârüşşafaka Vakfı nâmına senet i'tâsına dair karar-ı âlî	1/4	419	15 Şevvâl 1286/ 17.01.1870
Mahalle şekline konulmak için parça parça satılacak ham araziden alınacak resm-i ruhsâtiye ve sâire hakkında müzekkere-i sâmiye	1/4	420	4 Cemâziyelevvel 1295/ 06.05.1878
Hukuk-i intikâliyesi tevsî' olunan emlâk ve arazi-i mevkûfeden ruhsâtiye nâmiyla bir defalık olarak kıymetinden yüzde üç alınması hakkında buyuruldu-yı âlî	1/4	421	23 Rebî'ülevvel 1293/ 18.04.1876
Rûsûm-i damga nizamnâmesinin yirminci maddesine ilave	1/4	421	30 Mart 1295/ 12.04.1879
Bozuk ve muamelesi nâkıs rûsûmât tezkireleri hakkında nizamnâme	1/4	421	3 Zilhicce 1295/ 30.11.1878
İzmir rıhtım kumpanyasıyla rûsûmât emânetinin muamelâtına dair karar-nâme	1/4	423	3 Rebî'ülevvel 1293/ 29.03.1876
Memâlik-i mahrûseden iplik fabrikaları mamulâtının dahilî ve haricî gümrük resminden muafiyeti hakkında tahrîrât-ı sâmiye	1/4	427	20 Teşrîn-i sâni 1292/ 02.12.1876
Mamulât-ı debbâğîyye-i dahiliyenin resm-i gümrükten muafiyetine dair tahrîrât-ı sâmiye	1/4	428	4 Eylül 1293/ 16.09.1877
Rusya'nın Memâlik-i Osmâniye'de tedavülü memnû' olan kapık sikkесinin gümrüğe uğramaksızın hufyen ithali halinde olunacak muamele hakkında tahrîrât-ı sâmiye	1/4	429	12 Nisan 1292/ 24.04.1876

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Rüsûmât memurlarının tekâüd nizamnâmesi	I/4	430	22 Receb 1295/ 23.07.1878
Mülkiye Mektebi'nin nizamnâme-i esasîsi	I/4	439	8 Safer 1294/ 22.02.1877
Cedîd Mekteb-i Mülkiye nizamnâme-i dahilîsi	I/4	442	25 Rebî'ülevvel 1294/ 20.03.1877
Hukuk Mektebi nizamnâmesi	I/4	444	11 Zilka'de 1295 ⁷⁴ /06.11.1878
Orman memurlarının muhâkeme ve vezâifine dair talimat	I/4	450	7 Mart 1293/ 19.03.1877
Şirket-i Hayriye nizamnâmesi	I/4	470	17 Şa'bân 1289 ⁷⁵ / 20.10.1872
Köprü içi vapurlarının şerâit-i imtiyâziyesi	I/4	477	Selh-i Şevvâl 1289/ 31.12.1872
Nâfia Nezâreti'nin sûret-i teşkîli ve vezâifine dair nizamnâme	I/4	480	Gurre-i Zilka'de 1286/ 02.02.1870
Rumeli demiryollarının umûr-i nakliyesi hakkında nizamnâme	I/4	483	18 Mayıs 1872
Dersaâdet Belediye kanunu	I/4	520	27 Ramazan 1294/ 05.10.1877
Vilâyât Belediye kanunu	I/4	538	27 Ramazan 1294/ 05.10.1877
Ebniye-i emîriyye ve vakfiyye inşaat ve tamiratı hakkında nizamnâme	I/4	553	20 Receb 1294/ 31.07.1877
Menâfi-i umûmiye için istimlâk-i emlâk kararname	I/4	560	21 Cemâziyelevvel 1296/ 13.05.1879
Kantar rûsumunun sûret-i idare ve cibâyetine ve memurlarının vezâif ve harekâtına dair talimat	I/4	565	21 Rebîulevvel 1296 ⁷⁶ 15.03.1879
Eimme ve kethüdâların verecekleri ilmühaberlerden alacakları harç hakkında tezkire-i sâmiye	I/4	571	18 Rebî'ülevvel 1290/ 16.05.1873
Münâzaalı ebniyenin on beş gün müddetle tatili hakkında tezkire-i sâmiye	I/4	572	24 Mayıs 1294/ 05.06.1878
Dersaâdet limanı nizamnâmesi	I/4	573	24 Cumâdelâhire 1291 ⁷⁷ /08.08.1874
Halîc-i Dersaâdet'te vapurların seyr ü hareketlerine dair talimat	I/4	582	15 Receb 1276 ⁷⁸ / 07.02.1860

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Boğaziçi'nde gemi çekmekte olan vapurlar kaptanlarının hareketi hakkında talimat	I/4	586	15 Receb 1276 ⁷⁹ /07.02.1860
Taşra liman reislerinin sûret-i hareketini mübeyyin talimattır	I/4	588	7 Zilka'de 1291 ⁸⁰ /16.12.1874
Fenerler rüsûmu talimatı	I/4	600	5 Rebîulevvel 1297 ⁸¹ /16.02.1880
Divân-ı Muhâsebât kararname-i muvakkati	I/4	602	3 Zilhicce 1296/ 17.11.1879
Vükelâ-yı devletin eshâb-ı mesâlihi kabullerine dair talimat	I/4	613	3 Zilhicce 1296 ⁸² /17.11.1879
Tebaa-i Osmâniye ile tebaa-i İraniyenin izdivâcı hakkında olan memnû'iyetin muhafazasına dair nizamname	I/4	614	25 Şa'bân 1291/ 06.10.1874
Eytâm sandıklarının idaresi nizamnamesinin altıncı maddesi makamına kâim olmak üzere fıkra-i nizâmiye	I/4	614	15 Rebî'ülâhîr 1296/ 07.04.1879
Protestan cemaati nizamname-i esasîsi	I/4	615	7 Rebî'ulevvel 1295/ 11.03.1878
Kumar oynar iken zabt olunacak akçanın taksîmine dair tezkire-i sâmiye	I/4	617	25 Teşrîn-i evvel 1289/ 06.11.1873
Öşrün arazi üzerinden sûret-i istîfâsına dair nizamname	I/4	618	15 Muharrem 1297/ 29.12.1879
Girit terhînat kalemi nizamnamesi	I/4	620	16 Nisan 1295/ 28.04.1879
Girit nevâhî nizamnamesi	I/4	633	7 Cumâdelûlâ 1296/ 29.04.1879
Girit evkâfı idaresine dair nizamname	I/4	648	7 Cumâdelûlâ 1296/ 29.04.1879
Girit mukâvelât kalemi nizamnamesi	I/4	660	7 Cumâdelûlâ 1296/ 29.04.1879
Mahlûlât-ı evkâf nizamnamesinin yalnız menâzil hakkında olan ikinci maddesine zeyl	I/4	670	24 Muharrem 1297/ 07.01.1880
İstatistik idarelerine dair nizamname	I/4	670	4 Safer 1297/ 17.01.1880
Dersâadet Ticaret Odası vezâifine dair nizamname	I/4	673	6 Safer 1297/ 19.01.1880
Mâliye Nezâreti'nin teşkîlat ve vezâifine dair nizamname	I/4	674	9 Safer 1297/ 22.01.1880

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Nâfia Nezâreti'nin teşkîlat ve vezâifine dair nizamnâme	I/4	684	6 Safer 1297/ 19.01.1880
Evkâf Nezareti'nin teşkîlat ve vezâifine dair nizamnâme	I/4	690	9 Safer 1297/ 22.01.1880
Kefâlet nizamnâmesi	I/4	692	24 Muharrem 1297/ 07.01.1880
Polis heyetlerinin teşekkülüne kadar mürûr nizamının her tarafça tamam-ı icrâsına dair tezkire-i sâmiye	I/4	694	Selh-i Muharrem 1297/ 13.01.1880
Cebel-i Lübnan nizamnâmesi	I/4	695	11 Rebî'ülâhir 1281/ 12.09.1864
Mehâkimde rü'yet olunan deâvîden alınacak harcın mal sandıklarına teslimi hakkında tahrîrât-ı umûmiye	I/4	701	11 Rebî'ülâhir 1296/ 03.04.1879
Mahkeme-i temyîzde hükümleri nakz veya tasdîk olunacak mezâbit ve ilâmât hakkında tahrîrât-ı umûmiye	I/4	702	14 Rebî'ülevvel 1296/ 07.03.1879
Vilâyât divân-ı temyîzleri Mahkeme-i istinâf ve temyîz-i deâvî meclisleri bidâyet mahkemesi unvânıyla yâd olunması ve mehâkim-i hukukiyenin arzuhâl kabul etmesi hakkında tezkire-i sâmiye	I/4	703	22 Rebî'ülâhir 1296/ 14.04.1879
Mehâkimden verilen ilâmların tenfiz-i ahkâmına memurîn-i mülkiyenin müdâhale etmemesi hakkında telgraf-ı umûmî	I/4	704	11 Nisan 1295/ 23.04.1879
Mahkeme-i temyîz baş müddeî umûmîliğinin ve müddeî umûmî ile muavinlerinin vezâifine dair tezkire	I/4	705	Yok
İlâmât-ı cezâiyyenin tenfiz-i ahkâmına müddeî umûmîlerin işaretleri kifâyet edeceğine dair tezkire	I/4	707	Yok
Mehâkim-i hukukiye ilâmlarına memurîn-i mülkiyenin mücebine işaretlerine hâcet olmadığına ve ticarete müteallik müsted'iyâtın bidâyet mahkemeleri rüesâsı tarafından havalesi hakkında tahrîrât-ı umûmiye	I/4	707	21 Nisan 1295/ 03.05.1879
Merkez-i vilâyatta Ticaret mahkemeleri bilâ havale arzuhâl kabul etmesine dair tahrîrât-ı umûmiye	I/4	709	14 Mayıs 1295/ 27.05.1879

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Devâir-i resmîyeden ikâme olunacak istinâf ve temyiz davaları teminatı hakkında Şûrâ-yı Devlet mazbatası	1/4	709	29 Rebî'ülâhîr 1296/ 19.04.1879
Teminat-ı mebhûsenin ne yolda verileceğine dair tezkire-i sâmiye	1/4	711	6 Cemâziyelâhîr 1296/ 27.05.1879
Tebaa-yı ecnebiyenin tasarruf-i emlâkten mütehaddis davalarında tebaa-i Devlet-i aliyye gibi muamele olunması hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	712	8 Cumâdelâhîra 1296/ 29.05.1879
Mesârif-i muhâkemenin cins ve miktarı verilecek ilâmlarda terkîm olunması hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	712	12 Cemâziyelevvel 1295/ 14.05.1878
Hukuk-i âdiye ve ticariyye müteallik ilâmların ve ihzâr varakalarının doğrudan doğruya mehâkim rüesâsı tarafından tebliğ ve irsâl olunması hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	713	26 Cumâdelâhîra 1296/ 16.06.1879
Senedât-ı şer'iyye harçlarından kâtib ve muhızirlara ait hums hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	714	6 Cemâziyelevvel 1296/ 28.04.1879
Cinâyâta müteallik deâvinin nizâmı dairesinde rü'yeti hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	715	7 Receb 1296/ 27.06.1879
Dersaâdet ve vilâyâtta istinâf şerâitinin sûret-i icrâsı hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	716	5 Receb 1296/ 25.06.1879
Dava vekâleti nizâmının vilâyâtta dahi icrasına dair tahrîrât-ı umûmiye	1/4	716	7 Receb 1296/ 27.06.1879
Müddetini ikmâl eden mücrimîn ile hüküm terettüp etmeyen müttehemînin kefâlete rabtıyla tahliye-i sebilleri hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	717	16 Receb 1296/ 06.07.1879
Zeyl-i Kanun-i Ticaretin yirmi sekizinci maddesi makamına kâim olmak üzere fıkra-i kanuniye mücibince tahrîrât-ı umûmiye	1/4	718	6 Receb 1296/ 26.06.1879
Fıkra-i kanuniye hakkında bi'l-cümle Mehâkim-i nizâmiye rüesâsına yazılan muharrerât	1/4	719	14 Receb 1296/ 04.07.1879
Dersaâdet ve taşra mahkemelerinden sâdir olacak ahkâm-ı cezâiyyenin ilâm şeklinde yapılması hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	719	27 Receb 1296/ 17.07.1879

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
İlâmât-ı cezâiyyenin infaz ve tebliği vilâyât ve livâlar müddeî umûmî ve muavinleri vasıtasıyla icrâ olunacağına dair tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	721	2 Şa'bân 1296/ 22.07.1879
Mahbûs bulunan mücrimînden vefat edenlerin sûret-i terkîn-i kayıtları hakkında tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	722	2 Şa'bân 1296/ 22.07.1879
İdare-i adliye dair mevâddın makam-ı Nezâretten Mahkeme-i temyiz riyâsetlerine baş müddeî umûmî marifetiyle tebliğ olunacağına dair tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	723	5 Şa'bân 1296/ 25.07.1879
Müddeî umûmîlik ta'mîm olunduğundan mükellef oldukları vazîfenin sûreti icrâsına dair tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	723	2 Şa'bân 1296/ 22.07.1879
Deâvî kalemine ait mesâlihın harcı adliye veznesine teslim olunmadıkça muamele icra olunmaması hakkında ilan	İ/4	725	10 Şa'bân 1296/ 30.07.1879
Hukuk mahkemelerinde deâvînin tutulacak zabıtları hakkında tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	725	12 Şa'bân 1296/ 01.08.1879
Müddeî umûmî ve muavinlerinin vezâifine müteallik mevâdda memurîn ile edecekleri muhâberenin tayin-i derecesi hakkında tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	727	21 Şa'bân 1296/ 10.08.1879
Taşralarda temyizi talep olunan ilâmâtın harcı alınarak gönderilmesine dair tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	727	8 Ramazan 1296/ 26.08.1879
Tayin olunacak mukâvelât muharrirlerinin imtihanlarına ve kefâlete rabtlarına dair tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	729	19 Şa'bân 1296/ 08.08.1879
Bi'l-cümle mehâkimden alınacak harçların defterleriyle beraber adliye veznesine gönderilmesine dair tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	730	13 Ramazan 1296/ 31.08.1879
Taşra mehâkiminde bulunacak aza ve memurlarının tayin-i miktar-ı maaşları hakkında tahrîrât-ı umûmiye	İ/4	731	13 Eylül 1295/ 25.09.1879
Taşra mehâkiminde bulunacak azanın bi'l-intihâb tayini hakkında Adliye Nezâreti'nden ta'mîmen vilâyât-ı celîle ve adliye müfettişlerine yazılan telgrafnâme	İ/4	732	13 Eylül 1295/ 25.09.1879
Mehâkim-i nizâmiye memurîn ve ketebe ve hademesinin sûret-i intihâbına dair telgrafnâme-i umûmiye	İ/4	733	13 Eylül 1295/ 25.09.1879

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Hapishaneler kayıt ve muameleatı hakkında bazı vesâyâyî şâmil tahrîrât-ı umûmiye	1/4	735	27 Ramazan 1296/ 14.09.1879
Usûl-i muhâkemât-ı cezâiyye kanunu hükmünce mehâkimde istimal olunacak taharrî ve ihzâr ve sâire hakkında müzekkere ve kararnâmeler	1/4	736	Yok
Taşra mehâkimine tayin edilecek ketebe ve memurînin içlerinde nâ-ehil olanların tebdîli hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	747	19 Şevvâl 1296/ 06.10.1879
Deâvî-yi cezâiyyeye dair ahâlî ve sâire tarafından verilecek ihbar ve şikâyetnâme ve zabıtların müddeî umûmîlere verilmesi hakkında tahrîrât-ı umûmiye	1/4	747	20 Şevvâl 1296/ 07.10.1879
Bank-ı Osmânî imtiyâznâmesinin sûret-i ta'dîline dair kararnâme	1/4	748	18 Mayıs 1874
Cerâimden neş'et eden hukuk-i şahsiyye davalarına dair ilâmâtın suver-i icrâyesine dair	1/4	754	19 Safer 1297/ 31.01.1880
Memâlik-i ecnebiye mamulâtı olmak üzere muvakkaten resm-i gümrükten muafiyetine dair nizamnâme	1/4	755	14 Safer 1297/ 27.01.1880
A'sâr ve aġnâm emaneti memurlarının vezâifi hakkında talimat	1/4	755	4 Safer 1297/ 17.01.1880
Memurîn-i mülkiye terakkî ve tekâüd kararnâmesi	1/4	773	23 Ağustos 1297/ 04.09.1881
Tunus eyâleti imtiyâzâtı hakkında emr-i âlî	1/4	789	9 Şa'bân 1288/ 23.10.1871
Hidiviyyet-i Misriyye hakkında sâdır olan emr-i âlî	1/4	791	19 Şa'bân 1296/ 08.08.1879
Ermeni Katolik patriği Hason Efendi'ye verilen berât-ı âlî	1/4	793	9 Rebî'ülâhir 1296/ 01.04.1879
Sisam cezâresine müteallik sâdır olan emr-i âlî ve tahrîrât-ı sâmiye	1/4	798	Evâil-i Zilka'de 1278/ 30.04.1862
Fî 10 Rebî'ülâhir sene 1296 tarihinde Sisam Beyliği'ne yazılan tahrîrât-ı sâmiyenin sûretidir	1/4	803	10 Rebî'ülâhir 1296/ 02.04.1879
Bedelât-ı askeriye hakkında Mâliye ve Adliye Nezâret-i celîlelerine yazılan tezkire-i sâmiye	1/4	804	27 Safer 1297/ 09.02.1880
Girit vilâyeti hakkında sâdır olan emr-i âlî sûreti	1/4	806	5 Zilka'de 1295/ 01.11.1878

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Emlâk vergisiyle ağnâm ve a'sâr kararname	I/4	810	5 Rebî'ülevvel 1297/ 16.02.1880
Rumeli-i şarkın nizamname-i dahilîsi	I/4	813	4 Cemâziyelevvel 1296/ 26.04.1879
16 Safer 1276 tarihli Mehâkim-i şer'iyye nizamnamesinin 3 üncü faslına müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/5	1	14 Rebî'ülevvel 1301/ 12.01.1884
İzmir limanında yolcu ve eşya nakli için müteşekkil Şirket-i Hamidiye nizamname-i dahilîsi	I/5	1	15 Rebî'ülevvel 1301/ 13.01.1884
Korucular ve bekçilerle çobanlara dair nizamname (Lâyiha)	I/5	10	15 Rebî'ülevvel 1301/ 13.01.1884
İzmit kasabasında Kilis bataklıklarının tathiri imtiyâz mukâvele ve şartname	I/5	13	1 Mart 1300/ 13.03.1884
Rum Patrikhânesi imtiyâzât-ı mezhebiyyesinden mütehasıl ihtilâfın halline dair irâde-i seniyye	I/5	29	2 Cemâziyelevvel 1301/ 28.02.1884
İrâde-i seniyye-i Hazret-i Padişâhîyi mübelliğ hâmiş	I/5	32	21 Cemâziyelevvel 1301/ 18.03.1884
Adliye ve Mezâhib Nezâreti'nden Rum Patrikhânesine yazılan tezkire	I/5	32	26 Cemâziyelevvel 1301/ 23.03.1884
Bâ-irâde-i seniyye-i cenâb-ı Padişâhî Meclis-i tıbbiye-i mülkiye ve sıhiyye-i umûmiyeden attâr yani ecza tüccarları ve Mısır Çarşısı hakkında kaleme alınan talimat	I/5	34	10 Cemâziyelâhir 1301/ 07.03.1884
Arazi kanununun 71 inci maddesi hükmünün istilâ gören mahaller ahalisi hakkında 1302 senesi nihayetine kadar tehir-i icrâsı hakkında irâde	I/5	37	15 Cemâziyelâhir 1301/ 12.03.1884
Bulgaristan'la mün'akid posta kararname	I/5	39	10 Nisan 1884
Bulgaristan'la mün'akid posta kararnamesinin suver-i icrâiyyesi hakkında nizamname	I/5	44	5, 17 Nisan 1884
Saltanat-ı seniyye-i Osmâniye ve Devlet-i aliyye-i İraniye beyinde akdolunan posta mukâvelenâmesi	I/5	52	8 Receb 1301/ 03.05.1884
Dersaadet-Bozcaada-Selânik-Limni telgraf kabloları imtiyâz mukâvelenâmesi	I/5	55	11 Receb 1301/ 06.05.1884

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Tahrîri hitâm bulan mahallerde hazine hesabına alınan rûsûm-i ihtisâbiyenin ilgâsı ve panayır ve pazar mahallerinde fûruht olunan sünger, sülûk ile bazı hayvan derilerinden rûsûm-i muayyenenin istîfâsı hakkında irâde	I/5	60	17 Şa'bân 1301/ 11.06.1884
Selânik vilâyetinde Karasu bataklıklarının tathîri hakkında mukâvele ve şartnâme	I/5	63	22 Şa'bân 1301 ⁸³ /16.06.1884
Sırbistan'ın 12 ve 20 dinarlık altınlarının meskûkât tarifesine derci hakkında irâde	I/5	73	13 Şevvâl 1301/ 05.08.1884
8 Şevvâl 1298 tarihli Sicill-i nüfus nizamnâmesinin 37. maddesinde mestûr münâkehât harçlarının ma'tûf-i aleyhleri hakkında irâde	I/5	74	13 Şevvâl 1301/ 05.08.1884
Mâliye Nezâretî'nde encûmen-i idare-i mâliyenin tertip ve heyet-i teftişiyenin iâdeten tesîsi hakkında irâde	I/5	75	22 Şevvâl 1301/ 14.08.1884
Şehremâneti idaresinde bulunan on adet devâir-i belediyeye tayin olunan etîbbâ-yı muvakkatenin vezâifini mübeyyin talimat	I/5	77	10 Zilka'de 1301/ 31.08.1884
Avrupakârî eşyâ-yı züccâciye imaline mahsûs tüccardan Mişon Levi'nin Beykoz ile Serviburun beyrinde Çiftecevizler nâm mahalde veyahut o havâlide inşa edeceği fabrika hakkında mukâvelenâme	I/5	80	11 Zilka'de 1301/ 01.09.1884
Urfa ve tevâbii Süryânî Ya'kûbî marhasası Mitranbols'un memuriyetine dair berât	I/5	81	6 Muharrem 1302/ 26.10.1884
Sicill-i nüfus nizamnâmesi hükmünce eimme-i mahallât ve rüesâ-yı ruhâniye tarafından i'tâ kılınacak beş nev'i vukuât ilmühaberlerinin sûret-i imlâsıyla i'tâ ve istihsâlî hakkında tarifnâme	I/5	83	8 Muharrem 1302/ 28.10.1884
Sanayi odaları nizamnâmesi	I/5	90	2 Eylûl 1300/ 14.09.1884
Sanayi odaları nizamnâme-i dahilîsi	I/5	91	2 Eylûl 1300/ 14.09.1884
Gelibolu'da nesc ve imal olunan yelken bezleri hakkındaki muafiyet-i rûsûmiyenin 10 sene daha temdîdine dair irâde	I/5	93	16 Zilhicce 1301/ 06.10.1884
Emlâk ve çiftlikât-ı mahsûsa-i Padişâhî için mehâkimce harç ve rûsûm alınmamasına dair irâde	I/5	94	28 Zilhicce 1301/ 18.10.1884

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Arazi-i emîriyye üzerine bilâ ruhsat ebniye inşa olunmaması ve şimdiye kadar yapılmış olanların da bedel-i öşre rabtı hakkında irâde-i seniyyeyi mübellîğ tahrîrât	I/5	95	21 Muharrem 1303/ 30.10.1885
Umûm borsalar nizamnâmesi	I/5	96	12 Safer 1302/ 01.12.1884
Mülâzım rütbesi madûnunda bulunan küçük zabitan ile neferâtta vefat edenler muhallefât esmânının posta ücretinden istisnası hakkında irâde-i seniyye	I/5	100	23 Safer 1302/ 12.12.1884
26 Reb'ülâhîr 1297 tarihli tensik-i maaşât kararnameşinin 4 ve 5 inci mevâdd-ı muaddelesi	I/5	103	19 Safer 1302/ 08.12.1884
Saltanat-ı seniyye şehbenderlerine mahsûs talimat	I/5	105	19 Safer 1302/ 08.12.1884
Pazar ve panayırlar haricinde fakat tellâl vasıtasıyla bey' olunan hayvanattan resim ahzı hakkında irâde	I/5	120	17 Safer 1302/ 06.12.1884
Düÿûn-i Umûmiye-i Osmâniye tahvîlât-ı atıkasının 1-13 Şubat 1885 tarihinden sonra mübâdele ve kayıt ve tescilleri hakkında nizamnâme	I/5	123	10 Reb'ülâhîr 1302/ 27.01.1885
Rumeli-i şarkî vilâyetine mahsûs terhînât kanunu	I/5	124	11 Reb'ülâhîr 1302/ 28.01.1885
Rumeli-i şarkî vilâyetine mahsûs harç ve rûsûm-i mehâkim hakkında kanun-i vilâyettir	I/5	151	14 Reb'ülâhîr 1302/ 31.01.1885
Ereğli maden kömürlerinin yalnız dahilî resm-i gümrükten istisnası hakkında irâde	I/5	167	24 Reb'ülâhîr 1302/ 10.02.1885
Girit vilâyetine mahsûs 4 Şa'bân 1297 tarihli Usûl-i muhakemât-ı cezâiyye kanun-i atîkinin 95. maddesi olup 6 Şa'bân 1301 tarihli kanun-i muaddelin 110. maddesi sırasına ithal edilen madde makamına kâim olan madde	I/5	168	24 Reb'ülâhîr 1302/ 10.02.1885
Emlâk-ı sırfa için Mehâkim-i şer'iyyeden verilecek taksîm müzekkerelerinden alınacak harç hakkında irâde	I/5	176	11 Cemâziyelevvel 1302/ 26.02.1885
Rumeli demiryolları hutût-i iltisâkiyyesinin inşası hakkında mukâvele ve şartnâme	I/5	177	5 Cemâziyelevvel 1302/ 20.02.1885
Dersaadet tahrîr-i nüfus yoklamasının suver-i icrâiyesine mahsûs talimat	I/5	191	[8 Muharrem] 1301 ⁸⁴ /09.11.1883

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Sicill-i nüfus vukuâtları hakkında nüfus nâzır ve memurları tarafından icrâ olunacak muamele ve i'tâ kılınacak cetvellerin sûret-i tanzîm ve i'tâsına dair talimat	I/5	197	1301/ 1883-84
Sefâret kâtibleriyle ataşe ve şehbender ve kaçırların intihâbı ve hâriciye dairesi aklâmına alınacak hulefânın tahkîk-i ahvâlî için bir komisyon teşkîli ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	I/5	201	28 Cemâziyelevvel 1302/ 15.03.1885
Rumeli demiryolları iltisâk hatları şirket-i inşâiyesi nizamnâme-i dahilîsi	I/5	202	7 Cemâziyelâhir 1302/ 24.03.1885
8 Muharrem 1293 tarihli Barut nizamnâmesine müzeyyel fıkra-i nizâmîye	I/5	210	28 Zilka'de 1301/ 18.09.1884
Rumeli-i şarkî nizamnâme-i dahilîsinin 9 numaralı zeylinin 20. maddesini muaddil kanun	I/5	211	22 Cemâziyelâhir 1302/ 08.04.1885
Müşirân-ı askerînin ailelerine verilecek maaşların derecâtına dair nizamnâme	I/5	211	23 Cemâziyelâhir 1302/ 09.04.1885
Rumeli-i şarkî vilâyetinde mülke tahvîl olunacak emlak ve arazi-i mevkûfe hakkında kanun	I/5	213	29 Cemâziyelâhir 1302/ 15.04.1885
19 Ramazan 1299 tarihli Resm-i damga kanununun 12 nci madde-i musahhahasıyla rûsûm-i maktû'a tarife-i muaddelesî	I/5	236	15 Receb 1302/ 30.04.1885
Memurîn-i mülkiye tekâüd kararnameinden istisna olunan rûsûmât kantarcıları muhafaza kayıklarının tekâüdlüklerine dair husûsi talimat	I/5	237	19 Receb 1302/ 04.05.1885
Deryada men'-i müsâdeme nizamnâmesi	I/5	245	19 Receb 1302/ 04.05.1885
Eczâ-yı semmiyenin attâr ve kökçüler dükkânlarında fûruht ettirilmemesine dair nizamnâme	I/5	255	3 Reb'ülâhir 1302/ 20.01.1885
Süryânî Ya'kûbîlerle Süryânî Katolikler beyinde mütehaddis kilise münâzaâtının halline dair	I/5	259	15 Muharrem 1302/ 04.11.1884
17 Kalem emtia ve eşyâ-yı dâhiliyenin hârice ihrâcı için 22 Cemâziyelevvel 1300 tarihli irâde mücibince muayyen bir sene müddetin 9 kalem eşyâya dahi teşmîli hakkında irâde	I/5	263	29 Receb 1302/ 14.05.1885
Rumeli-i şarkî cemâat-i Müslimesi hakkında talimatın 54. madde-i kâimesi	I/5	264	11 Şa'bân 1302/ 26.05.1885

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Evrak ve resâil-i muzırranın Memâlik-i Osmâniye'ye men'-i ithal ve intişârı için tedâbir-i muktaziye ittihâzı hakkında irâde	I/5	264	18 Şa'bân 1302/ 02.06.1885
Diyâr-ı ecnebiyyeye berâ-yı ihraç iskeleden iskeleye götürülen emtia ve eşyâ-yı Osmâniye müddet-i nizâmiye-i ihrâciyesinin cevâhir-i ma'deniyye hakkında dahi temdîdine dair irâde	I/5	265	26 Şa'bân 1302/ 10.06.1885
Umûr-i hukukiyye-i muhtelita kalemince tasdîk olunacak evraka 40 kuruşluk yerine 50 kuruşluk harc-ı tasdîk pulu îlsâkı hakkında irâde-i seniyye	I/5	266	10 Ramazan 1302/ 23.06.1885
Umûr-i mâliye heyet-i teftişiyyesinin sûret-i teşkîl ve vezâifine dair nizamnâme	I/5	267	8 Receb 1302/ 23.04.1885
Aşı hakkında nizamnâme	I/5	273	15 Şa'bân 1302/ 30.05.1885
Romanya, Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan'da bulunan ahâlî-yi İslâmiyyenin hususât-ı mezhebiyeleri hakkında dâire-i Meşîhattan tanzîm olunan talimat	I/5	274	28 Ramazan 1302/ 11.07.1885
Taşradan vergi emânetine irsâl olunacak şehri hasılat defterinin sûret-i tanzîm ve imlâsını mübeyyin tarifnâme	I/5	292	30 Haziran 1301/ 12.07.1885
Girit vilâyetinde 1300 senesi revgan-ı zeyt a'sârı mültezimlerinden zarar-dide olanların tebeyyün edecek hasarâtı nisfinin bahşolunması hakkında kararnâme	I/5	296	9 Şevâl 1302/ 22.07.1885
Girit vilâyetinde 1300 senesi revgan-ı zeyt a'sârı mültezimlerinden mutazarrır olanlar hakkında ittihaz olunan tedâbirin ileride emsâl tutulmayacağına dair kararnâme	I/5	297	9 Şevâl 1302/ 22.07.1885
Girit'te hukuk-ı medeniyelerinden mahrum edilenlerin müsaade-i seniyyeye mazhariyetleri halinde hukuk-ı mezkûrelerini ibraz etmelerine dair kararnâme	I/5	298	9 Şevâl 1302/ 22.07.1885
Girit vilâyetinde dava vekillerinin istinâf mahkemesi aza mulâzımlığına tayin olunabilmelerine dair kararnâme	I/5	298	9 Şevâl 1302/ 22.07.1885
Girit vilâyetinde turuk inşaatı hakkında kararnâme	I/5	298	9 Şevâl 1302/ 22.07.1885
Girit Meclis-i umûmî-yi vilâyet heyet-i tahrîriyesinin sûret-i teşkîli hakkında nizamnâme	I/5	299	9 Şevâl 1302/ 22.07.1885

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Vergi emâneti tevzi kaleminde müstahdem ketebe-i muvakkateden müstehakk-ı tekâüd olanlar ile vefat edenlerin eytâm ve erâmiline tahsîs kılınacak maaşâta ve teşkîl olunacak sandığın sûret-i idaresine dair talimat	I/5	300	13 Şevvâl 1302/ 26.07.1885
Girit vilâyeti turuk memurlarından zâid olanlarının lağvına ve müteferriâtına dair kararnâme	I/5	305	22 Şevvâl 1302/ 04.08.1885
Girit meclis-i idare-i vilâyeti azasının müddet-i memuriyetlerine dair kararnâme	I/5	305	22 Şevvel 1302/ 04.08.1885
Girit vilâyeti evkâf idarelerince ahz ü istîfâsı lâzım geleh rûsûm tarifesine dair kararnâme	I/5	305	22 Şevvâl 1302/ 04.08.1885
Ermeni Patrikliği berât-ı âlîsi	I/5	306	22 Şevvâl 1302/ 04.08.1885
Aşıcılar hakkında talimât-ı mahsûsa	I/5	310	27 Temmuz 1301/ 08.08.1885
Vilayâtta sicill-i nüfus muamelâtının teftişine dair talimat	I/5	311	21 Zilka'de 1302/ 01.09.1885
Barut tüccârından İbrâhîm Ya'kûb Sâbit'in Beyrut civarındaki kâğıt fabrikası mamûlâtının resm-i gümrükten istisnası hakkında irâde-i seniyyeyi mübelliğ tahrîrât-ı rûsûmiye	I/5	315	26 Zilka'de 1302/ 06.09.1885
İzmit ve civarında çıkarılacak kozaların resm-i gümrükten istisnası hakkında irâde-i seniyyeyi mübelliğ tahrîrât-ı rûsûmiye	I/5	316	18 Zilhicce 1302/ 27.09.1885
Hamidiye Ticaret Mektebi nizamnâmesi	I/5	317	28 Muharrem 1302/ 17.11.1884
Meskûkât-ı şâhâne idaresine dair talimat	I/5	324	17 Muharrem 1303/ 26.10.1885
Tophane-i âmire idâdiye taburlarının tensîk-i ahvâline dair kaleme alınıp Tophâne-i âmire meclisi kararıyla bi'l-istizân mer'iyet-i ahkâmına irâde-i seniyye-i cenâb-ı Padişâhî müteallik ve şeref-sudûr buyurulan nizamnâme	I/5	327	17 Muharrem 1303/ 26.10.1885
Tasfiye-i düyûn kararnâmesi	I/5	338	25 Muharrem 1303/ 03.11.1885
8 Safer 1294 tarihli Mekteb-i Mülkiye nizam-nâme-i esasîsine müzeyyel madde-i nizâmîye	I/5	341	Muharrem 1303/ 10/11.1885
Sevâhil-i şâhâne ticaret-i bahriyesinin tevsi ve terakkîsi hakkında nizamnâme	I/5	341	13 Safer 1303/ 20.11.1885

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Hıfz-ı sıhhat-i umûmiye komisyonunun vezâifini hâvî talimat	I/5	349	17 Safer 1303/ 24.11.1885
Beyrut şehrinin hava gazıyla tenvîri hakkında imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/5	352	18 Safer 1303/ 25.11.1885
Yanya dahilinde Lapsiste gölü ile civarındaki bataklıkların tathîri imtiyâzına dair mukâvele ve şartnâme	I/5	364	18 Safer 1303/ 25.11.1885
Vergi emâneti tevzi kalemi ketebe-i muvakkatesinin tekâüd sandığına mütedair 18 Şevvâl 1302 tarihli talimatın iki ve dördüncü madde-i muaddeleleri	I/5	374	25 Safer 1303/ 02.12.1885
Merâkib-i sağıradan alınacak rûsûm-i şehri ile verilecek tezâkire dair talimat	I/5	375	4 Kânun-i evvel 1301/ 16.12.1885
Tasfiye-i düyûn kararnameşinin suver-i icrâyesine dair talimat	I/5	377	17 Rebî'ülâhîr 1303/ 23.01.1886
19 Cemaziyelâhîr 1296 tarihli Usûl-i muhâkemat-ı cezâiyye kanun-i muvakkatinin 51 inci maddesine müzeyyel fıkârât-ı kanuniye	I/5	385	20 Rebî'ülevvel 1303/ 27.12.1885
1296 senesi Martından sonra ümerâ ve zâbitân-ı askeriye mütekâidleriyle eytâmına tahsîs edilecek maaşâtın Mâliye'den îfâsı hakkında irâde-i seniyye	I/5	385	21 Rebî'ülevvel 1303/ 28.12.1885
Eshâm fâizi ile mukâtaât bedelinin nisfa tenzîli hakkında irâde	I/5	387	Selh-i Rebî'ülevvel 1303/ 06.01.1886
19 Ramazan 1299 tarihli Resm-i damga kanununun 31 inci madde-i muaddelesi	I/5	389	5 Rebî'ülâhîr 1303/ 11.01.1886
Gümüşten olan mamulât-ı dâhiliyenin beher gramından 35 para kıymet itibariyle resm-i gümrük istîfâsı hakkında irâde-i seniyye	I/5	390	24 Rebî'ülevvel 1303/ 31.12.1885
Memuriyet-i muvakkate ve fevkalâdeye tayin olunup da memuriyeti taahhur edenlere verilmiş olan harcırahlardan sülûsânının istirdâdı hakkında irâde	I/5	392	19 Rebî'ülâhîr 1303/ 25.01.1886
Ticaret ve Ziraat Nezâreti mektupçusu saadetlû Sâlih Münîr'in porselen ve fayans envâ'ından tabak çanak ve avâni-i sâire imaline mahsûs Boğaziçi'nde Çubuklu karyesinde veya o havâlide inşa edeceği fabrika hakkında mukâvelenâme	I/5	392	26 Rebî'ülâhîr 1303/ 01.02.1886

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Hâk-i pâ-y-i şâhâneye takdîm olunacak ma'rûzâtın damgalı kağıda yazılması ve bunlarla devâir-i resmiye muhaberâtında mahall-i tahrîrlerinin gösterilmesi hakkında irâde-i seniyye-i husûsiye	I/5	394	3 Cemâziyelevvel 1303/ 07.02.1886
23 Şevvâl 1274 tarihli Arazi kanununun 22 inci maddesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/5	395	4 Cemâziyelevvel 1303/ 08.02.1886
Taşra Defter-i Hakanî idarelerinden vergi emânetine irsâl kılınacak şehriye cetvellerinin sûret-i tanzîm ve imlâsına dair tarifnâme	I/5	395	Mart 1301/ 3/4.1885
Posta ve Telgraf Nezâreti'nce 5000 kuruşu mütecâviz inşaat ve mübayaâtın istizân edilmesi hakkında irâde-i seniyyeyi mübelliğ tahrîrât-ı dâhiliye	I/5	429	15 Şubat 1301/ 27.02.1886
Avrupakârî eşyâ-yı züccâciye imaline mahsûs olarak Selânik'te bir fabrika inşası imtiyâzı hakkında mukâvelenâme	I/5	429	25 Cumâdelûlâ 1303/ 01.03.1886
Daire-i askeriye ve bahriye ve Tophâne tekâüd sandıklarının bi't-tevhîd Umûm askerî tekâüd sandığının teşkîli hakkında irâde-i seniyye	I/5	431	27 Cumâdelûlâ 1303/ 03.03.1886
Müşirden mülâzım-ı sâniye kadar erkân ve ümerâ ve zâbitân-ı askeriyeden irtihâl-i dâr-ı bekâ edenlerin terk eyleyecekleri eytâm ve erâmîle i'tâ olunacak maaşların sûret-i tahsîsine dair nizamnâme	I/5	432	2 Cemâziyelâhir 1303/ 08.03.1886
Dersaâdet köprüleri rûsûm-i mürûriyesi tarifesi	I/5	443	12 Cemâziyelâhir 1303/ 18.03.1886
Müşevîlerin âidât-ı mezhebiyelerinden olan kabala resminin tahsiline taraf-ı hükûmetten muavenet olunması hakkında irâde-i seniyyeyi mübelliğ tahrîrât-ı dahiliye	I/5	445	13 Cemâziyelâhir 1303/ 19.03.1886
Ermeni Katolik patriği ve Kilikya katogikosu İstepan Bedros Azaryan Efendi'nin memuriyetini mutazammın 21 Cemâziyelâhir 1303 tarihli berât-ı âlî	I/5	446	21 Cemâziyelâhir 1303/ 27.03.1886
Dersaâdet'te Büyük Ada'da makine vasıtasıyla su ihraç ve tevzi imtiyâzı hakkında mukâvelenâme	I/5	450	23 Cemâziyelâhir 1303/ 29.03.1886
Sefaret-i seniyyede muhaberât-ı resmiye evrakının sûret-i kayd ve hıfzı hakkında talimat	I/5	459	29 Cemâziyelâhir 1303/ 04.04.1886

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Sefârât-ı seniyye maiyyetlerinde müstahdem memurînin adet ve unvanlarının tahdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/5	462	Selh-i Cemâziyelâhir 1303/ 05.04.1886
Hocabey kablosu telgraf ücretlerinin ta'diline dair Rusya Devleti ve Blaksi telgraf kumpanyasıyla mün'akid kararnâme	I/5	463	4 Receb 1303/ 09.04.1886
Selh-i Ramazan 1298 tarihli müsikirât resm-i mîrîsi nizamnâmesinin 14. maddesine müzeyyel fıkra-yı nizâmiye	I/5	465	14 Receb 1303/ 19.04.1886
19 Ramazan 1299 tarihli Resm-i damga kanununa müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/5	465	14 Receb 1303/ 19.04.1886
Münâzaalı olup îade olunacak tüccâr eşyasından gümrüklerce yalnız 60 günlük ardiye resmi alınması hakkında irâde-i seniyye	I/5	465	8 Receb 1303/ 13.04.1886
Boğaziçi'nde çivi, vida ve sâire imaline mahsûs bir fabrika inşası imtiyâz mukâvelenâmesi	I/5	467	22 Receb 1303/ 27.04.1886
Dersâadet'te yün ve pamuk ipliği, akmişe ve fes imaline mahsûs bir fabrika inşası imtiyâz mukâvelesi	I/5	472	26 Receb 1303/ 01.05.1886
Asma kütük ve çöp ve çubuk ve yapraklarından mâada hariçten ağaç, fidan ve hububâtın cevâz-ı ithâlî hakkında irâde-i seniyye	I/5	482	5 Şa'bân 1303/ 08.05.1886
Devâir-i teftişîyye-i mâliye adedinin tenzîliyle müfettiş ve muavinlerinin tensîk-i selâhiyeti ve dâire-i mâliyede bir meclis teşkilî hakkında irâde	I/5	484	8 Şa'bân 1303/ 12.05.1886
Bekçiler müdürü Sâlim Ağa tarafından Dersâadet ve bilâd-i selâse ile Biga kazasında tesis ve inşa olunacak buz fabrikalarına dair mukâvelenâme	I/5	487	23 Şa'bân 1303/ 27.05.1886
Buz imali için teşkil olunan anonim şirketin nizamnâme-i dahilîsi	I/5	489	23 Zilka'de 1303/ 23.03.1886
Bank-ı Osmânî imtiyâz mukâvelesini muaddil 5/17 Şubat 1290/1875 tarihli mukâvelenâmeyi muaddil mukâvelenâme	I/5	498	22 Şa'bân 1303/ 26.05.1886
23 Zilhicce 1295 tarihli imtiyâz nişânı nizamnâmesinin 3 ncü madde-i muaddelesi	I/5	500	29 Ramazan 1303/ 01.07.1886

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
A'sâr ve emlâk üzerine tarh olunan hisse-i menâfi ve maârifin ta'dîli hakkında irâde	I/5	500	15 Cemâziyelâhir 1303/ 21.03.1886
8 Cemâziyelûla 1275 tarihli Tapu nizamnâmesinin 18 inci madde-i muaddelesi	I/5	501	27 Şevvâl 1303/ 29.07.1886
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli İcra kanununun 53 üncü maddesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/5	502	5 Zilka'de 1303/ 05.08.1886
Emlâk ve temettü vergisi hakkında nizamnâme	I/5	503	5 Zilka'de 1303/ 05.08.1886
Girit vilâyetine mahsûs redd-i hükkâm hakkında nizamnâme	I/5	506	21 Zilka'de 1303/ 21.08.1886
Girit Meclis-i umûmîsi azasının ücreti hakkında nizamnâme	I/5	514	30 Nisan 1301/ 12.05.1885
10 Safer 1290 tarihli tevcîh-i cihât nizamnâmesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/5	515	28 Zilka'de 1303/ 28.08.1886
Kâğıt fabrikası imtiyâz mukâvelenâmesi	I/5	515	7 Zilhicce 1303/ 05.09.1886
Düyûn-i Umûmiye-i Osmâniye idaresinin cibâyet-i vâridâtta olan selâhiyetine dair kararnâme	I/5	517	9 Zilhicce 1303/ 07.09.1886
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli İcra kanununun 50 inci maddesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/5	517	10 Zilhicce 1303/ 08.09.1886
Manifeto hâricinde zuhûr eden eşya hakkında talimat	I/5	518	3 Eylûl 1302/15.09.1886
28 Zilhicce 1285 tarihli Şûrâ-yı Devlet nizamnâme-i dahilîsinin 3. madde-i muaddelesi	I/5	519	20 Zilhicce 1303/ 18.09.1886
Dava vekâletinin ruhsatnâme istihsâl edenlere inhisârı hakkındaki hükm-i nizâmın umûr-i cezâiyyeden mâada deâvîde lağvına dair irâde	I/5	520	20 Zilhicce 1303/ 18.09.1886
Dersaâdet Emniyet Sandığı nizamnâmesi	I/5	522	5 Muharrem 1304/ 03.10.1886
Mâliye hukuk müşaviriyle dava vekillerine dair talimat	I/5	531	10 Muharrem 1304/ 08.10.1886
Memurîn-i mülkiye ve tekâüd kararnâmesinin 35 ve 41 inci maddeleri makamına kâim olmak üzere mevâdd-ı nizâmiye	I/5	545	12 Cemâziyelâhir 1301/ 08.04.1884

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Girit vilâyetinin 1301 senesi açığının kapatılması hakkında irâde-i seniyye	I/5	546	9 Şevvâl 1302/ 22.07.1885
İzmir Kasaba demiryolu mukâvelenâmesi	I/5	552	17 Muharrem 1303/ 26.10.1885
Mösyö Hirş ile 23 000 000 frank istikrâz akdine dair mukâvelenâme	I/5	555	14 Rebî'ülevvel 1303/ 21.12.1885
Devlet-i aliyye ile Karadağ emareti beyninde akdedilecek posta mukâvelenâmesi	I/5	562	3 Rebî'ülâhîr 1303/ 09.01.1886
İstikrâz-ı dâhilî tahvîlâtı ihrâcı hakkında irâde	I/5	566	8 Cemâziyelâhîr 1303/ 14.03.1886
Bank-ı Osmânî ile ta'dîlen yapılan mukâvele	I/5	569	22 Şa'bân 1303/ 26.05.1886
Rumeli ve Anadolu'da muallim asker yetiştirilmesi hakkında irâde-i seniyye	I/5	571	23 Şevvâl 1303/ 25.07.1886
İstikrâz-ı dâhilî tahvîlâtı ihrâcı hakkında irâde	I/5	579	4 Zilkâ'de 1303/ 04.08.1886
Devlet-i aliyye ile Sırbistan hükûmeti beyninde tarafeyn memâlikinde konsoloshaneler tesisine dair akdolunan sûret-i tesviye-i muvakkate	I/5	581	18 Muharrem 1304/ 16.10.1886
Mehâkim-i nizâmiye ve devâirde alınması lazım gelen harçlara dair tarife-i cedîde	I/5	582	12 Muharrem 1304/ 10.10.1886
Posta pullarının değiştirilmesi hakkında irâde-i seniyye	I/5	596	18 Rebî'ülevvel 1301/ 16.01.1884
Tekâüd Sandığı'nda toplanan paraların sûret ve mahall-i sarfı hakkında irâde	I/5	597	16 Rebî'ülevvel 1301/ 14.01.1884
Rumeli Feneri karyesinin Küçükçekmece'ye bağlı olmak üzere müdürlük haline konulmasına dair irâde	I/5	599	11 Cemâziyelâhîr 1301/ 0.04.1884
Dedeâğacı'nın liva merkezi ittihazına dair irâde	I/5	600	10 Şevvâl 1301/ 02.08.1884
Dersim'in Pah kazasının memurîn-i mülkiyesine tahsîsat i'tâsına dair irâde	I/5	601	22 Zilkâ'de 1301/ 12.09.1884
Dersaâdet'te yapılmakta olan kalemkâr eşyadan resm alınmaması hakkında irâde	I/5	602	24 Zilkâ'de 1301/ 14.09.1884
Rus istilasına maruz kalmış olan Şarköyü ahalisinden 1295 senesi Kânun-ı sâni'sinden evvele ait duhân resminin alınmaması hakkında irâde-i seniyye	I/5	603	28 Zilhicce 1301/ 18.10.1884

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Yeniden bir Meclis-i maârif kurulması hakkında irâde	I/5	604	26 Muharrem 1302/ 15.11.1884
Suriye vilâyeti dâhilinde Cemain ve Beni Saab kazaları kurulmasına dair irâde	I/5	605	Selh-i Muharrem 1302/ 19.11.1884
Sivas belediyesinin yüklü araba ve hayvanlardan resm alması hakkında irâde-i seniyye	I/5	607	25 Cemâziyelevvel 1302/ 12.03.1885
Bulgardağı Maden-i hümâyûnu kasabasında kaza teşkîline dair irâde	I/5	608	2 Cemâziyelâhir 1302/ 19.03.1885
Erzurum vilâyetinin Keskin nâhiyesinin kazâ haline ifrâğına dair irâde	I/5	609	29 Cemâziyelâhir 1302/ 15.04.1885
San'a'ya tâbi Halvan nâhiyesinde kazâ teşkîli hakkında irâde	I/5	610	4 Cemâziyelâhir 1302/ 21.03.1885
Vâridât-ı vilâyetin cibâyet ve sarfına vali ve mutasarrıfların müdahale eylememeleri hakkında irâde	I/5	612	22 Şa'bân 1302/ 06.06.1885
Ağnâm resmine zammedilmiş olan mebâliğ bakâyâsının affı hakkında irâde	I/5	613	13 Şevvâl 1302/ 26.07.1885
Bilecik kazasının Ertuğrul Gâzî nâmıyla üçüncü sınıf mutasarrıflığa tahvili hakkında irâde	I/5	614	14 Zilka'de 1302/ 25.08.1885
Memâlik-i şâhâne kâin cevâmî' ve hayrât-ı sâire cihâtının hîn-i tevcihinde Mahkeme-i teftişten verilecek ilâmât için alınması lâzım gelen harç hakkındaki kararnameye zeyl olmak üzere kaleme alınmış olan fıkra-i munzamma	I/5	616	12 Muharrem 1304/ 10.10.1886
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Usûl-i muhâkemât-ı cezâiyye kanun-ı muvakkatinin 130 uncu madde-i muaddelesi	I/5	616	15 Muharrem 1304/ 13.10.1886
Girit meclis-i idaresi azalarının bir gûna kâr ve sanatta me'lûf olmamaları hakkında kararname	I/5	617	15 Muharrem 1304/ 13.10.1886
Girit vilâyetince muhtarân intihâbâtına dair olan nizamnâme ahkâmının ikmâli hakkında nizamnâme	I/5	618	15 Muharrem 1304/ 13.10.1886
Girit Mehâkim-i nizâmiyesinin mehâkim mübâşirlerine dair olan ahkâmının ikmâli hakkında nizamnâme	I/5	619	15 Muharrem 1304/ 13.10.1886

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Bi't-tahlût revgan-ı zeyti bozan yağların Girit cezâresine men'-i ithâlî hakkında nizamnâme	I/5	620	Yok
Usûl-i cedîde üzere mesâha olunacak rûsûm tonilatosuna dair komisyon-i mahsûsundan kaleme alınıp icrâ-yı ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişâhî şeref müteallik buyrulan talimat	I/5	621	15 Muharrem 1304/ 13.10.1886
Tahsîl-i emvâl nizamnâmesi	I/5	644	19 Muharrem 1304/ 17.10.1886
Tahte'l-bahr telgraf hutûtunun muhafazasına dair 14 Mart tarihli mukâvele-i düveliyeye mugayir harekâtın men'i hakkında kanun	I/5	652	22 Muharrem 1304/ 20.10.1886
Asâkir-i nizâmiyye-i şâhânenin tertibât-ı müteyemmene-i cedîdeye tevfiikan sûret-i ahzını mübeyyin kanunnâme-i hümayûndur	I/5	656	26 Muharrem 1304/ 24.10.1886
Girit'e mahsûs 7 Cumâdelûlâ 1296 tarihli evkâf ve eytâm nizamnâmesine müzeyyel fıkra-yı nizâmiye	I/5	695	10 Safer 1304/ 06.11.1886
27 Ramazan 1294 tarihli Vilâyet belediye kanununa müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/5	695	13 Safer 1304/ 09.11.1886
Saltanat-ı seniyye şehbenderlerine dair olan nizamnâme-i dahilînin 12. maddesi makamına kâim olmak üzere kaleme alınıp meriyyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i cenâb-ı Padişâhî şeref müteallik buyrulmuş olan madde-i nizâmiye	I/5	696	24 Safer 1304/ 20.11.1886
Zürrâ'ın Rejiye ve Rejinin zürrâ'a karşı olan hukuk ve vezâifine ve ahkâm-ı cezâiyyeye dair nizamnâme	I/5	696	Selh-i Rebî'ülevvel 1304/ 25.12.1886
Mehâkim-i şer'iyyeden verilen ilâmâtın temyîz ve istinâfına mütedair 22 Muharrem 1300 tarihli talimatın 7 inci bend-i muaddeli	I/5	728	Gurre-i Rebî'ülevvel 1304/ 27.11.1886
Askerî Tekâüd Sandığı nizamnâmesi	I/5	728	27 Rebî'ülevvel 1304/ 23.12.1886
Saltanat-ı seniyye şehbenderlerine mütedâir nizamnâme-i dahilînin 19 Receb 1298 tarihli kısm-ı evvelinin 7, 10, 42 ve 10 Safer 1304 tarihli kısm-ı sânisinin 57. mevâdd-ı muaddeleleri	I/5	731	27 Rebî'ülevvel 1304/ 23.12.1886
20 Ramazan 1298 tarihli Dersââdet Ticaret Odası nizamnâme-i dahilîsinin 8 Muharrem 1299 tarihli zeylinin 5. fıkrasını nâsîh madde-i nizâmiye	I/5	732	3 Rebî'ülâhîr 1304/ 28.12.1886

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Tütün kaçakçılığının men'i hizmetinde kullanılacak kordon bölüklerine dair talimat	I/5	733	5 Rebî'ülâhîr 1304/ 30.12.1886
Dâire-i bahriye imalat sıbyânı taburunun sûret-i idaresine dair nizamnâme	I/5	744	6 Rebî'ülâhîr 1304/ 31.12.1886
Tapu senedâtı hakkında 7 Şa'bân 1276 tarihli talimatın ta'dîlen kaleme alınan 15. bendi	I/5	757	7 Rebî'ülâhîr 1304/ 01.01.1887
Fesçi, ipekçi bakka, ekmekçi ve tütüncü esnâfına ait terikâtın tâbî oldukları mehâkim tarafından tahfîrine dair irâde	I/5	758	23 Rebî'ülevvel 1304/ 19.12.1886
19 Cemâziyelâhîr 1296 tarihli İcra kanununun 39 uncu maddesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/5	758	29 Rebî'ülâhîr 1304/ 25.12.1886
Bulgaristan'da bulunan Devlet-i aliyye tüccâr vekillerinin vezâifini mübeyyin talimat	I/5	759	9 Cemâziyelevvel 1304/ 02.02.1887
Mektep küşâdî husûsunun bi'l-istizân sudûr edecek irâde-i seniyye üzerine ferman-ı âlî sudûruna ta'îki hakkında irâde	I/5	759	11 Cemâziyelevvel 1304/ 04.02.1887
Girit vilâyetince a'sâr ile nevâhî rûsûmunun sûret-i tediyesi hakkında nizamnâme	I/5	760	7 Cemâziyelâhîr 1304/ 02.03.1887
Girit vilâyetinde İsfakya kazasının bedelât-ı öşriyesine dair kararnâme	I/5	762	7 Cemâziyelâhîr 1304/ 02.03.1887
Girit vilâyeti matbaasının ihtiyacâtına karşılık tahsîsine dair kararnâme	I/5	762	7 Cemâziyelâhîr 1304/ 02.03.1887
Girit vilâyetinde pateta mahsûlünün % 15 miktarının öşürden muafiyeti hakkında kararnâme	I/5	763	7 Cemâziyelâhîr 1304/ 02.03.1887
Girit vilâyetindeki âsâr-ı atîka için Kandiye'de müteşekkîl Cemiyet-i İlmiye'ye 25.000 kuruş tahsîsi hakkında kararnâme	I/5	763	7 Cemâziyelâhîr 1304/ 02.03.1887
Girit vilâyetinde Hanya'daki Cemiyet-i İlmiye-i İslâmiye'ye 20.000 kuruş i'tâsına dair kararnâme	I/5	763	7 Cemâziyelâhîr 1304/ 02.03.1887
Avukatlarla dava vekilleri vesâire tarife-i mahsûsasının mehâkim mübâşirlerine verilecek ücûrata dair olan ahkâmının ikmâlîne dair nizamnâme	I/5	763	7 Cemâziyelâhîr 1304/ 02.03.1887
Girit vilâyetinin Yera Petra kasabası hâricinde kâin gölün imlâsı için karşılık tahsîsine dair kararnâme	I/5	764	7 Cemâziyelâhîr 1304/ 02.03.1887

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Girit Evkâf ve eytâm nizamnâmesine müzeyyel mevâdd-ı nizâmiye	I/5	765	19 Cemâziyelâhir 1304/ 14.03.1887
12 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Girit vilâyeti Evkâf ve eytâm nizamnâmesinin 8 Cemâziyelevvel 1301 tarihli 13. madde-i muaddesine müzeyyel fıkra ile 44. maddesinin zeyli makamına kâim olan fıkra-i nizâmiye	I/5	766	19 Cemâziyelâhir 1304/ 14.03.1887
Eytâm sandıklarına dair kararnâme	I/5	767	19 Cemâziyelâhir 1304/ 14.03.1887
Girit evkâf bütçesi nizamnâmesi	I/5	769	19 Cemâziyelâhir 1304/ 14.03.1887
Murâbaha nizamnâmesi	I/5	775	9 Receb 1304/ 03.04.1887
Mahlûlât-ı evkâftan mesken ve menâzil hakkındaki 19 Zilhicce 1288 tarihli nizamnâmeye müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/5	776	17 Receb 1304/ 11.04.1887
Akar vergisinin binde ona ve temettü vergisinin yüzde dörde iblâğ ve timar ve zeâmet ve evkâf ve kurâ ve memleha bedelâtının nisfa tenzîli hakkında irâde	I/5	776	Selh-i Receb 1304/ 24.04.1887
Vergi emânetinde bulunan maa tahrîr vergi idaresinin kemâ fi's-sâbık Mâliye Nezâreti'ne nakli ile emânet nâminin Defter-i Hakanî Nezâreti'ne tahvili hakkında irâde	I/5	778	2 Şa'bân 1304/ 26.04.1887
A'sâr nizamnâmesi	I/5	779	16 Şa'bân 1304/ 10.05.1887
Mukavelât muharrirlikleri hâsılat ve âidâtının sûret-i idâresine dair kararnâme	I/5	804	26 Şa'bân 1304/ 20.05.1887
Vilâyât orman süvari ve piyade kolcuları ile tezkire muharrirlerinin sûret-i intihâb ve tayinleri hakkında talimat	I/5	805	25 Mayıs 1303/ 06.06.1887
8 Şevvâl 1298 tarihli Sicill-i nüfus nizamnâmesinin 4 ve 5 inci fasıllarına müzeyyel madde-i nizâmiye	I/5	839	29 Ramazan 1304/ 21.06.1887
Selânik şehrinin hava gazı ile tenvîri imtiyâzı hakkında mukâvele ve şartnâme	I/5	839	16 Şevvâl 1304/ 08.07.1887
Hükm-i gıyâbî i'tâsı için müddeâ aleyhin 3 defa davet edilmesi hakkında Usûl-i muhâkeme-i hukukiyye kanun-i muvakkatinin 144 üncü maddesinde mevzu usûlün lağvı hakkında irâde	I/5	852	15 Şevvâl 1304/ 07.07.1887

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Mehâkim-i nizâmiye teşkilâtı kanun-ı muvakkatinin 4 üncü fasl-ı muaddeli	I/5	853	23 Şevvâl 1304/ 15.07.1887
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli İcra kanun-ı muvakkatinin 67 inci maddesine müzeyyel fıkârât-ı kanuniye	I/5	854	28 Şevvâl 1304/ 20.07.1887
Girit'in islâhına dair Mahmûd Paşa ile Ahmed Râtıb Paşa'nın memuriyetlerine dair emr-i âlî	I/5	855	3 Zilka'de 1304/ 24.07.1887
Meriyyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i cenab-ı padişâhî şeref-müteallik buyrulan resm-i damga kanununun ta'dilen kaleme alınan bazı maddeleri	I/5	857	7 Zilka'de 1304/ 28.07.1887
Yolların tamir ve hüsn-i hâlde muhafazası hakkında tarifnâme	I/5	858	12 Zilka'de 1304/ 01.08.1887
Dersâdet Ticaret-i bahriye mahkemesinin mesâlih-i iflâsiyeyi dahi rû'yetle selâhiyetine dair irâde-i seniyye	I/5	861	14 Zilka'de 1304/ 04.08.1887
Mürûr nizamnâmesi	I/5	861	18 Zilka'de 1304/ 08.08.1887
Diyâr-ı ecnebiyeye berâ-yı ihraç muvakkaten iskeleden iskeleye götürülecek emtia ve eşyâ-yı Osmâniye müddet-i nizâmiye-i ihraciyesinin kemik ve boynuzlar hakkında dahi temdîdine dair irâde-i seniyye	I/5	866	17 Zilka'de 1304/ 07.08.1887
Tiftik keçilerinden alınmakta olan resmin üç kuruşa tenzîli hakkında irâde	I/5	867	20 Zilka'de 1304/ 10.08.1887
Promes yani ikramiyeli hisse biletlerinin ihraç ve fûruhtu hakkında kararname	I/5	868	23 Zilka'de 1304/ 13.08.1887
Patente nizamnâmesi	I/5	870	25 Zilka'de 1304/ 15.08.1887
Dört sene geçmedikçe ta'dîli câiz olmamak şartıyla Girit vilâyeti Evkâf ve eytâm nizamnâmesinin 9 Cumâdelûlâ 1301 ve 3 Şubat 1299 tarihinde ta'dîl kılınmış olan 13. maddesi makamına kâim madde-i nizâmiye	I/5	878	28 Zilka'de 1304/ 18.08.1887
Dört sene geçmedikçe ta'dîli câiz olmamak şartıyla Girit vilâyeti ahâlî-yi Müslimesine mahsûs maârif nizamnâmesinin 9 Cumâdelûlâ 1301 ve 3 Şubat 1299 tarihli 20, 21 ve 22. madde-i muaddeleleri makamına kâim madde-i nizâmiye	I/5	879	28 Zilka'de 1304/ 18.08.1887
8 Şevvâl 1298 tarihli Sicill-i nüfus nizamnâmesinin 4 ncü madde-i muaddelesi	I/5	880	4 Zilhicce 1304/ 23.08.1887

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
İstanbul ve havâlisinin hava gazıyla tenvîri imtiyâzı hakkında mukâvele ve şartnâme	I/5	880	6 Zilhicce 1304/ 25.08.1887
Maâdin nizamnâmesi	I/5	886	18 Zilhicce 1304/ 06.09.1887
Dersaâdet sularının temdîd-i müddet-i imtiyâziyesi hakkında mukâvele-i müzeyyele ve şartnâme	I/5	905	22 Zilhicce 1304/ 10.09.1887
Memurîn muhâkemesi nizamnâmesine zeyl	I/5	918	5 Zilhicce 1304/ 24.08.1887
Damga kanununun ta'dîlen kaleme alınan 18. maddesi	I/5	918	18 Zilhicce 1304/ 06.09.1887
Sadâkat ve şecâ'at madalyası nizamnâmesine zeyl	I/5	919	6 Muharrem 1305/ 24.09.1887
Bağdat vilâyetinin bazı mahallerinde mîrîye ait mukâtaâtın humustan öşre kadar hasılâtından hisse-i emîriye ahzına dair irâde	I/5	919	3 Muharrem 1305/ 21.09.1887
Tasfiye-i düyûn tahvîlâtının başa baş kabulü müddetinin 1304 senesi Ağustos nihâyetine kadar temdîdi hakkında irâde	I/5	921	21 Muharrem 1305/ 09.10.1887
Cennet-mekân Vâlide Sultan evkâfından olan bazı mahallere Terkos suyu şirketi tarafından vuku bulan hasarın men'i ve senevî 60 lira îfâsı ve sayd-ı mâhî rûsûmlu gölün dahi 200 altın lira bedel ile şirkete ihâlesine dair mukâvelenâme	I/5	923	8 Ağustos 1303/ 20.08.1887
Resmo kazâsında dahi bir Musâlaha meclisinin teşkilüne dair kararnâme	I/5	924	17 Temmuz 1303/ 29.07.1887
Nefs-i Kandiye'de dahi bir Musâlaha meclisinin teşkilüne dair kararnâme	I/5	925	13 Temmuz 1303/ 25.07.1887
Kidonya kazâsında dahi bir Musâlaha meclisinin teşkilüne dair kararnâme	I/5	925	13 Temmuz 1303/ 25.07.1887
Aynikola kasabasında bir Musâlaha meclisinin teşkilüne dair kararnâme	I/5	926	17 Temmuz 1303/ 29.07.1887
Kefâlet nizamnâmesinin sekizinci maddesi makamına kâim madde-i kanuniye	I/5	926	9 Safer 1305/ 26.10.1887
Girit Mehâkim-i nizâmiyesinde cemaatlara ne sûretle vekâlet olunacağı hakkında nizamnâme	I/5	926	16 Safer 1305/ 02.11.1887
Girit vilâyetinde Kandiye'de palamar resminin lağvına dair kararnâme	I/5	927	26 Zilhicce 1304/ 14.09.1887

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Girit vilâyeti istinâf mahkemesi nezdinde bir heyet-i ithâmîye teşkiline dair nizamnâme	I/5	928	26 Zilhicce 1304/ 14.09.1887
Girit vilâyeti istinâf mahkemesine iki nefer azanın ilavesine dair kararnâme	I/5	928	26 Zilhicce 1304/ 14.09.1887
Hazine ile eşhâs arasındaki davalar için tayin olunacak vekiller ile hukuk müşavirlerinin maaş ve masrafları hakkında irâde	I/5	929	Gurre-i Muharrem 1303/ 10.10.1885
Debre sancağının Elbasan nâhiyesinin kazâ haline ifrâğına dair irâde	I/5	930	19 Cemâziyelâhir 1303/ 25.03.1886
Suriye vilâyeti dahilinde Belka sancağı mülhakâtından Çetin kazâsında mahkeme-i nizâmîye teşkiline dair irâde	I/5	931	19 Şa'bân 1303/ 23.05.1886
Kosova vilâyetinin Maykovaç ve Viranes nahiyelerinin birleştirilerek merkezi Şahayik olmak üzere kaymakamlık teşkiline dair irâde	I/5	932	28 Şa'bân 1303/ 01.06.1886
Umûm tekâüd sandığından istifade edemeyen memurîn-i kadîme ve onlardan vefat edenlerin eytâm ve erâmiline tahsis edilecek maaşâta dair irâde	I/5	933	18 Zilka'de 1303/ 18.08.1886
Edirne'de âhara kiraya verilen meralarla arazî-yi hâliye icârâtının devâir-i belediye hasılatından alınacak yüzde beş ile birlikte Rumeli-i şarkî muhâcirlerinin ihtiyacâtına terkine dair irâde	I/5	934	23 Zilhicce 1303/ 21.09.1886
Adliye Nezâreti'ne merbût bulunan Mekteb-i Hukuk'un Maârif Nezâreti'ne devrine dair irâde	I/5	935	28 Muharrem 1304/ 26.10.1886
Düyûn-i Umûmiye idaresinin nezâretinde bulunan pul ve damga idaresinin Mâliye Nezâreti'ne alınmasına dair irâde	I/5	936	23 Safer 1304/ 19.11.1886
Ticaret kız sanayi ve Sanayi-i nefîse mekteplerinin Maârif Nezâreti'ne devrine dair irâde	I/5	937	2 Rebî'ülâhir 1304/ 27.12.1886
95 senesinden 98 ve bazı mahallerde 99 senesi gâyetine kadar mürettep olan musakkafât ve arazi ve temettü vergilerine dair irâde	I/5	938	27 Rebî'ülâhir 1304/ 21.01.1887
Yüzde beş fâiz ile menâfi sandıklarından 250 000 altının istidânesine dair irâde	I/5	939	27 Rebî'ülâhir 1304/ 21.01.1887

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Kazâ-yı Erbaa sancağının Edirne vilâyetine ilhâkiyla müstakil mutasarrıflığa ifrâğına dair irâde	I/5	940	22 Şa'bân 1304/ 16.05.1887
Emlâk vergisi tahsilâtından yüzde on beşinin Şehremâneti'ne terkine dair irâde	I/5	940	5 Receb 1304/ 30.03.1887
Sadâkat ve şecâ'at madalyası nizamnâmesine zeyl	I/5	941	21 Zilka'de 1304/ 11.08.1887
A'sâr ve aġnâm emânetinin laġvıyla a'sâr ve rûsûmât idare-i umûmiyesi teşkîli hakkında irâde-i seniyye	I/5	942	27 Zilka'de 1304/ 17.08.1887
Bayburt'un Kelkit ve Şiran kazâlarının Gümüş-hâne sancağına bağlanmalarına dair irâde	I/5	943	15 Rebî'ülevvel 1305/ 01.12.1887
Beyrut sancağının vilâyet haline ifrâğına dair irâde	I/5	944	6 Rebî'ülâhir 1305/ 21.12.1887
Girit vilâyeti memurîn-i hükûmeti ile nevâhî memurlarının avukatlık ve dava vekâleti etmelerinin memnû'iyeti hakkında karar-nâme	I/5	945	26 Zilhicce 1304/ 14.09.1887
Girit'te âhara ait olan emlâk-i gayrimenkuleye ika edilecek zarar ve ziyan ve tahribât-ı sâire hakkında tedâbir-i fevkalâdeye dair nizamnâme	I/5	945	26 Zilhicce 1304/ 14.09.1887
Girit vilâyetinde hayvanâtı itlâf veyahut bazı azasını kat' edenler hakkında tedâbir-i fevkalâdeye dair nizamnâme	I/5	946	26 Zilhicce 1304/ 14.09.1887
Şecâ'at ve sadâkat madalyası nizamnâmesine zeyl olmak üzere fıkra-i nizâmiye	I/5	947	26 Zilhicce 1304/ 14.09.1887
İdare-i umûmiye-i vilâyât nizamnâmesinin 14 üncü maddesinin ta'dîli	I/5	947	22 Safer 1305/ 08.11.1887
Hazine-i celîle'ye medyûnen vefat edenlerin deynlerinin sûret-i istîfâsı hakkında irâde	I/5	948	2 Safer 1305/ 19.10.1887
Mekâtib-i idâdiyeye tebaa-i ecnebiye evlâdından şâkird kabulü hakkında irâde	I/5	949	8 Rebî'ülevvel 1305/ 24.11.1887
Edirne şehrinin hava gaziyla tenvîri hakkında mukâvele ve şartnâme	I/5	950	13 Rebî'ülâhir 1305/ 28.12.1887
Memâlik-i ecnebiyyede teşekkül eden anonim şirketlerin Memâlik-i Devlet-i aliyye'de icrâ-yı muamelat için küşâd veyahut tayin edecekleri acenteler hakkında nizamnâme	I/5	963	22 Rebî'ülevvel 1305/ 08.12.1887

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Memurîn-i mülkiyenin tercüme-i hallerinin sûret-i kayd ve tahrîrini ve teferruatını mübeyyin talimatnâme	I/5	965	19 Şa'bân 1304/ 13.05.1887
Taş ocakları nizamnâmesi	I/5	971	23 Rebî'ülâhîr 1305/ 07.01.1888
Şam şehrinin hava gazıyla tenvîri hakkında mukâvele ve şartnâme	I/5	978	29 Safer 1303/ 06.12.1885
Elli milyon kuruşluk mecidî aksâminin darbı hakkında nizamnâme	I/5	990	27 Rebî'ülâhîr 1305/ 11.01.1888
Devletçe tedricen imhası mukarrer olan meskûkât-ı mağşûşeden altılıkların def'aten tedâvülden kaldırılması hakkında nizamnâme	I/5	991	27 Rebî'ülâhîr 1305/ 11.01.1888
Mehâkim-i nizâmiyenin teşkîlat kanununun dördüncü faslının beşinci maddesi yerine kâim madde-i kanuniye	I/5	992	5 Cemâziyelevvel 1305/ 18.01.1888
Matbaalar nizamnâmesi	I/5	992	11 Rebî'ülâhîr 1302/ 28.01.1885
Arazi kanununa müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/5	1000	11 Cemâziyelevvel 1305/ 24.01.1888
Sicill-i ahvâl-i memurîn komisyon-i umûmîsi nizamnâmesine zeyl	I/5	1001	11 Cemâziyelevvel 1305/ 24.01.1888
Ağnâm resminin sûret-i idare ve istîfâsına dair talimatnâme	I/5	1001	21 Cemâziyelevvel 1305/ 03.02.1888
1304 senesinden itibaren muhâcirînin hizmet-i askeriye ile sûret-i mükellefiyetleri hakkında irâde	I/5	1013	16 Cemâziyelevvel 1305/ 29.01.1888
Şirket-i Hamidiye nizamnâme-i dahilîsi	I/5	1015	29 Cemâziyelevvel 1305/ 11.02.1888
Hutût-i iltisâkiyenin işletme mukâvelenâmesi	I/5	1024	12 Cemâziyelevvel 1305/ 25.01.1888
Patent meclisine tayin olunan İstâm ve ecnebi azalarının sûret-i intihâbına dair irâde	I/5	1028	24 Muharrem 1305/ 13.10.1887
Demiryol ile naklonulacak eşyâ-yı ticariye ve yolcu eşyası hakkında gümrükçe olunacak muamelata dair nizamnâme	I/5	1029	7 Cemâziyelâhîr 1305/ 19.02.1888
Bedelât-ı askeriyenin sülûsü mertebesinde tezyîdi ve mesâkin vergisinin binde beşe ve temettüât vergisinin binde elliye iblâğı hakkında meclis-i vükelâ mazbatası	I/5	1047	7 Cemâziyelâhîr 1305/ 19.02.1888

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Rumeli hutût-i iltisâkiyyesinin işletilinceye değin emr-i muhafaza ve tamirat-ı mütemâdiyesinin icrâsına dair mukâvele	I/5	1049	12 Cemâziyelâhir 1305/ 24.02.1888
Umûm mal sandıklarında vukubulacak medfuâtın günü gününe kaydolunmasına dair talimat	I/5	1050	13 Cemâziyelâhir 1305/ 25.02.1888
Mehâkim-i şer'îyye ve nizâmiyyenin tefrîk-i vezâifi hakkında irâde-i seniyye	I/5	1055	Safer 1305/ 10/11.1887
Hükkâm ve sâir memurîn-i adliyenin usûl-i intihâb ve tayinlerine dair kanun	I/5	1058	9 Cemâziyelâhir 1305/ 21.02.1888
Hükkâm ve sâir bi'l-cümle memurîn-i adliyyenin sicill-i ahvâline dair nizamnâme	I/5	1062	9 Cemâziyelâhir 1305/ 21.02.1888
Mukavelât muharrirlerinin sûret-i intihâb ve tayini hakkında nizamnâme	I/5	1065	22 Cemâziyelâhir 1305/ 05.03.1888
Rûsûmât kantarcıları muhafaza kayıkcılarının icrâ-yı tekâüdlerine dair olan talimata zeyl	I/5	1068	22 Cemâziyelâhir 1305/ 05.03.1888
Hizmetkârân kethüdâsının vezâifine ve müteferriâtına dair talimat	I/5	1069	17 Zilhicce 1301/ 07.10.1884
Vilâyât devâir-i adliyesi hâsılâtından nezâret veznesine gönderilecek kısmı ile bu bâbda tertip olunan cetvellerin sûret-i tanzim ve irsâline dair talimat	I/5	1071	1 Mart 1304/ 13.03.1888
Tebaa-i İraniye ile tezevvüc eden Osmânî kadınlarından mütevellid evlâdın askere alınması hakkında irâde	I/5	1074	2 Receb 1305/ 14.03.1888
Şûrâ-yı Devlet istinâfından verilen hüküm ve kararın reisin taht-ı riyâsetinde bulunan heyet-i temyiziyyeden halî hakkında irâde	I/5	1076	22 Cemâziyelâhir 1305/ 05.03.1888
Emlâk ve arazi-i emîriyye ve musakkafât ve müstegallât-ı mevkûfe yoklama harçlarının sûret-i istîfâsı hakkında irâde	I/5	1077	20 Receb 1305/ 01.04.1888
Devlet-i aliyye'nin 1304 senesi muvâzene-i umûmiyesi	I/5	1078	9 Receb 1305/ 21.03.1888
İzmir'de bir buz fabrikası tesisine dair imtiyâz mukâvelenâmesi	I/6	1	4 Zilka'de 1304/ 25.07.1887
Memurîn-i mülkiyenin tercüme-i hallerinin sûret-i kayd ve tahrîrini ve teferruâtını mübeyyin tarifnâmedir	I/6	3	19 Şa'bân 1304/ 13.05.1887

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Memleket etibbâsı ve eczacıları hakkında nizamnâme	I/6	9	5 Şa'bân 1305/ 16.04.1888
Selânik'te teşkîl olunacak Selânik Bankası'nın nizamnâme-i dahilîsidir	I/6	13	12 Şa'bân 1305/ 23.04.1888
Memâlik-i şâhânenen Bulgaristan'a giden emtiadan alınan gümrük resminin %1'e tenziline dair irâde	I/6	22	14 Şa'bân 1305/ 25.04.1888
Aydın demiryolu kumpanyasının hazineden aramakta olduğu mebâliğin sûret-i tesviyesinin istizânına dair mukâvelenâme	I/6	23	Yok
Bazı devletler nâmına ticaret vapurlarıyla Boğazlardan gelen esliha ve mühimmâtın imrârı için evvelce arz ve istizân edilmesi hakkında mazbata	I/6	27	19 Şa'bân 1305/ 30.04.1888
Ergani bakır madeninin iltizâmen idaresi hakkında mukâvelenâme	I/6	29	24 Şa'bân 1305/ 05.05.1888
Selânik şehrinin her cihetine makine ile Vardar nehrinden su celbi imtiyâzı hakkında mukâvele ve şartnâme	I/6	34	25 Şa'bân 1305/ 06.05.1888
Devâir-i askeriyede müstahdem memurîn ve ketebe-i mülkiye tekâüd nizamnâmesidir	I/6	46	2 Zilka'de 1305/ 11.07.1888
Manisa'dan Soma'ya ve diğer taraflara birer şube inşası hakkında Kasaba demiryolu kumpanyasına imtiyâz i'tâsına dair mukâvele ve şartnâme	I/6	56	28 Şa'bân 1305/ 09.05.1888
Fabrika mamulâtıyla eşyâ-yı ticarîye mahsûs alâmet-i fârikalara dair nizamnâmedir	I/6	76	29 Şa'bân 1305/ 10.05.1888
Teşkilat-ı mehâkim kanununun 49. maddesine ilavesi istizân olunan fıkra	I/6	81	29 Şa'bân 1305/ 10.05.1888
Memurîn muhâkemesi nizamnâmesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	81	29 Şa'bân 1305/ 10.05.1888
Harç tarifesinin 81. maddesi makamına kâim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınan madde-i nizâmiye	I/6	82	3 Şevvâl 1305/ 13.06.1888
Girit vilâyeti Meclis-i umûmîsi azasının intihâbına dair nizamnâme	I/6	82	11 Şevvâl 1305/ 21.06.1888
İzmir'e civar bulunan Kokluca bağlarında zuhûr eden filokseradan dolayı bağ eshâbının iâşeleri için üzümün beher kantarından muvakkaten 40 para resim ahzına dair mazbata	I/6	89	17 Şevvâl 1305/ 27.06.1888

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Havran sancağından Şam'a ve Şam'dan Havran'a her nev'i eşyâ ve zehâir nakledecek deve, esb ve ester ve merkebtan alınacak resm-i murûriyenin sûret-i istifâsı hakkında kararname	I/6	91	17 Şevvâl 1305/ 27.06.1888
Gaz ve ispiro anbarlarına dair talimat	I/6	92	22 Şevvâl 1305/ 02.07.1888
Maâliye hazine-i celfilesine 301 ve 302 senelerinde tekâüd sandığından edilen istikrâz hakkında mukâvelenâme	I/6	93	2 Zilka'de 1305/ 11.07.1888
Memurîn-i mülkiye tekâüd kararnameşinin 37. maddesinin 25 Zilka'de 1301 tarihli zeyli makamına kâim fıkra-i nizâmiye	I/6	95	3 Zilka'de 1305/ 12.07.1888
Girit vilâyeti asâkir-i zabtiyesi nizamnâmesi	I/6	96	17 Zilka'de 1305/ 26.07.1888
Resm-i damga nizamnâmesine zeyl olmak üzere kaleme alınan mevâdd-ı nizâmiye	I/6	120	17 Zilka'de 1305/ 26.07.1888
Memâlik-i ecnebiyeye ihraç olunacak şarapların resm-i mîrîsi ile gümrük resmi hakkında nizamnâme	I/6	120	17 Zilka'de 1305/ 26.07.1888
Müskirât resm-i mîrîsi nizamnâmesinin 4 ve 5. maddelerine müzeyyel fıkara-tı nizâmiye	I/6	121	17 Zilka'de 1305/ 26.07.1888
Havalât ve irat ve masraf usulünün kat'iyen ref' ve ilgâsıyla emvâl-i devletin merkeze celbi hakkında irâde-i seniyye	I/6	122	24 Zilka'de 1305/ 02.08.1888
Re'sülmâl-i itibarîsi bir milyon dört yüz yetmiş dört bin Osmânî altınından ibaret olmak üzere % 5 fâizli tahvîlatın ihracına dair nizamnâme	I/6	124	24 Zilka'de 1305/ 02.08.1888
Akarat bedel-i icârî üzerine ebniye resmi tarhına dair nizamnâme	I/6	126	24 Zilka'de 1305/ 02.08.1888
Girit vilâyeti Usûl-i muhâkeme-i hukukiyye nizamnâmesine zeyl olmak üzere fıkra-i nizâmiyedir	I/6	128	17 Zilhicce 1305/ 25.08.1888
Memurîn muhakemesi nizamnâmesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	129	18 Zilhicce 1305/ 26.08.1888
Düyûnât-ı atfaka nizamnâmesinin 16 ve 18. maddelerini muaddil mevâdd-ı nizâmiyedir	I/6	130	19 Zilhicce 1305/ 27.08.1888
Girit vilâyetince vâridât-ı emîriyye mültezimlerine bahş veya vade sûretiyle müsâade olunmamasına dair nizamnâme	I/6	131	17 Zilhicce 1305/ 25.08.1888

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Girit vilâyetinde esnâ-yı istintâkta kızben şehâdet edenlerin icrâ-yı mücâzâtına dair nizam	I/6	131	19 Zilhicce 1305/ 27.08.1888
Girit vilâyetince muvâzenede murakkam tahsisâtın mevzûun lehinden gayri yertere adem-i sarfına dair kararname	I/6	131	19 Zilhicce 1305/ 27.08.1888
Ebniye-i emîriyye ve vakfiyye inşaat ve tamirâtı hakkındaki nizamnâmeye zeyl	I/6	132	26 Zilhicce 1305/ 03.09.1888
Girit vilâyetince eşcâr ve fidanlara ika olunan ziyan hakkında nizamnâme	I/6	132	19 Zilhicce 1305/ 27.08.1888
Müskirât nizamnâmesine zeyl	I/6	135	26 Zilhicce 1305/ 03.09.1888
Ziraat Bankası nizamnâmesi	I/6	136	19 Zilhicce 1305/ 27.08.1888
Umûr-i şer'iyeden dolayı taht-ı muhâkemeye alınacak nüvvâbın merci-i mahkemeleri hakkında mazbata	I/6	143	21 Zilka'de 1305/ 30.07.1888
Yün ve pamuk ipliği ve akmişe vesâir imaline mahsûs Anonim Osmânî şirketi nizamnâme-i dahilîsidir	I/6	143	21 Zilhicce 1305/ 30.07.1888
Resm-i damga kanununun 23. maddesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/6	152	26 Zilhicce 1305/ 03.09.1888
Posta nizamnâme-i dahilîsiyle tarife-i merbûtasının bazı mevâdd-ı muaddele ve müzeyyelesi	I/6	152	27 Zilhicce 1305/ 04.09.1888
5 Zilka'de 1303 tarihli Emlâk ve temettü vergisi nizamnâmesinin 12. madde-i muaddelesi	I/6	153	3 Muharrem 1306/ 09.09.1888
Girit nevâhî nizamnâmesidir	I/6	154	13 Muharrem 1306 ⁸⁵
Vergi tezkiresini zâyî edenlerden alınacak harç hakkında irâde	I/6	184	2 Muharrem 1306/ 08.09.1888
Haydarpaşa-İzmit şimendiferinin Ankara'ya temdîdi hakkında mukâvele	I/6	184	15 Muharrem 1306/ 21.09.1888
Şehremâneti'ndeki vergi idaresinin ve tahsil memurlarıyla muhâmmînlerin hazineye nakline dair irâde	I/6	207	18 Muharrem 1306/ 24.09.1888
İradeli memurînin icrâ-yı muhâkemâtı vazifesiyle mükellef olmak üzere Şûrâ-yı Devlet'te bir bidâyet mahkemesi teşkili hakkında irâde-i seniyye	I/6	209	23 Muharrem 1306/ 29.09.1888

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Tapu usulünün bidâyet-i tesisinden beri icrâ olunan yoklamalarda sebt-i defter edilen muamelat harçlarının terkin-i kayıtları hakkında irâde-i seniyye	I/6	210	23 Muharrem 1306/ 29.09.1888
İstanköy cezîresinin Sakız'dan fekk-i irtibatıyla merkez-i vilâyete ilhâkı hakkında irâde	I/6	212	26 Muharrem 1306/ 02.10.1888
Mer'iyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i hazret-i Pâdişâhî şeref-sudûr müteallik buyrulan tellâl ve simsâr nizamnâmesi	I/6	212	Gurre-i Safer 1306/ 07.10.1888
Bir buçuk milyon liralık istikrâz akdine dair mukâvele	I/6	216	2 Safer 1306/ 08.10.1888
Kazâ kaymakamlarıyla nâhiye ve tahrîrat müdürlerinin intihâb ve tayinine memur komisyonun vazifesine dair nizamnâme	I/6	224	5 Safer 1306/ 11.10.1888
19 Cemâziyelâhîr 1296 tarihli Usûl-i muhâkeme-i hukukiyye kanun-i muvakkatî'nin 229. madde-i muaddelesi	I/6	230	4 Rebî'ülevvel 1306/ 08.11.1888
Hazine-i celîle-i Mâlîye'nin bi'l-cümle makbuzâtı ile kable'l-vuku medfuâtı tetkik ile taht-ı tasdîke alınmak ve umûr ve muamelât-ı mâliyenin mecrâ-yı intizam ve emniyette cereyanına müdekkikâne nezâret kılınmak ve makam-ı nezâretin Mâlîye'ye karşı kontrol heyeti olmak üzere bu kerre sûret-i dâimede teşkîl olunan komisyonun vezâifini mübeyyin nizamnâme	I/6	231	17 Safer 1306/ 23.10.1888
Muhâcirîni iskan ve tavlîn eylemek üzere iştirâ ve tasarruf edecekleri emlâk ve arazinin harçları hakkında irâde-i seniyye	I/6	232	18 Safer 1306/ 24.10.1888
İcâreteynli musakkafât ve müstegallât-ı mev-küfeye dair olup mer'iyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şeref-müteallik buyrulmuş olan kanunnâme	I/6	234	18 Safer 1306/ 24.10.1888
Arazi kanununun 114. maddesi makamına kâim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınıp mer'iyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şeref-müteallik buyrulmuş olan madde-i kanuniye	I/6	235	18 Safer 1306/ 24.10.1888
Göksu ve Paşaköyü'nde bendler tesisi ile Üsküdar ve icâb eden mahallere su celb ve icrâsı hakkında mukâvele ve şartnâme	I/6	236	23 Safer 1306/ 29.10.1888

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Yafa-Kudüs-i şerîf demiryolu imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	246	10 Safer 1306/ 16.10.1888
Hükûmet-i seniyye ile Şirket-i Hayriye beyninde akd ve teâtî olunan mukâvelenâme	I/6	267	23 Safer 1306/ 29.10.1888
Beyrut liman ve rıhtımı Osmânî Şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/6	291	6 Rebî'ülevvel 1306/ 10.11.1888
Mersin'de bir tramvay inşâsı hakkında ruhsatnâme ve talimat-ı fenniyye	I/6	300	14 Rebî'ülevvel 1306/ 18.11.1888
Edirne şehrinin hava gazıyla tenvîri hakkındaki 18 Rebî'ülevvel 1305 tarihli imtiyâz mukâvelenâmesinde ameliyata mübâseret müddeti ile müddet-i ikmâliyenin temdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/6	307	29 Rebî'ülevvel 1306/ 03.12.1888
Serfice sancağının Manastır'a ve Katerin kazasının Selânik'e ilhâkı hakkında irâde	I/6	307	Gurre-i Rebî'ülâhir 1306/ 05.12.1888
İftihar madalyası nizamnâmesi	I/6	308	2 Rebî'ülâhir 1306/ 06.12.1888
2 Şa'bân 1299 tarihli posta nizamnâmesinin 16. maddesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	309	20 Rebî'ülâhir 1306/ 24.12.1888
Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'de fenn-i baytarîye mahsûs bir sınıf küşâdı hakkında irâde	I/6	309	25 Cumâdelûlâ 1306/ 27.01.1889
Bulgaristan'dan sâir vilâyât-ı şâhâneye firar eden müttehemîn ve mahkumînin sûret-i iâdeleri hakkında irâde-i seniyye	I/6	311	25 Cemâziyelevvel 1306/ 27.01.1889
Anadolu Demiryolu Şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/6	312	10 Cemâziyelâhir 1306/ 11.02.1889
Fabrikaların birinci defa tesisi için hariçten celb olunacak makine ve alât ve edevât-ı sâirenin gümrük resminden muafiyetine dair talimat	I/6	320	2 Receb 1306/ 04.03.1889
Tanzîfât kararnâmesi	I/6	321	14 Receb 1306/ 16.03.1889
Memurîn kefâlet nizamnâmesinin 10 Safer 1307 tarihli 8. maddesini muaddil madde-i nizâmiye	I/6	323	16 Receb 1306/ 18.03.1889
Devletçe mübâya'a olunacak eşyânın tüccarân-ı Osmâniyeden iştirâsı hakkında irâde-i seniyye	I/6	323	24 Receb 1306/ 26.03.1889

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Dersaâdet ve Bilâd-ı selâse emlâk vergisi bakâyâsı için 1300 senesinden 1304 senesine kadar olan maaşât vesâirenin sûret-i kabulüne dair irâde	I/6	325	28 Receb 1306/ 30.03.1889
3 Zilhicce 1294 tarihli infâk-ı eytâm ve erâmil-i ricâl-i ilmiye nizamnâmesinin 19. madde-i musahhahasıyla madde-i mezkûreye müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	326	12 Şa'bân 1306/ 13.04.1889
5 Receb 1305 tarihli memurîn-i mülkiye terakkî ve tekâüd kararnameşinin 35. madde-i musahhahası	I/6	327	12 Şa'bân 1306/ 13.04.1889
Erkân, ümerâ ve zâbitân-ı askeriye ailesine tahsîs olunacak maaşlara mütedair nizamnâmenin 5. maddesinin 1. fıkra-i musahhahası	I/6	327	12 Şa'bân 1306/ 13.04.1889
2 Zilka'de 1305 tarihli devâir-i askeriyede müstahdem memurîn ve ketebe-i mülkiye tekâüd nizamnâmesinin 19 ve 21. madde-i musahhahası	I/6	328	12 Şa'bân 1306/ 13.04.1889
Esnân-ı redîfe dahilinde bulunan memurînden silah altına alınmaktan müstesnâ bulunacaklar hakkında irâde-i seniyye	I/6	329	20 Şa'bân 1306/ 20.05.1889
Hıttâ-i Hicâziye'de tebaa-i ecnebiyye ile izdivâc eden nisvân-ı Osmâniyenin mutasarrıf oldukları emlâk hakkında olunacak muameleye dair irâde-i seniyye	I/6	331	13 Şa'bân 1306/ 14.04.1889
Mahalle şekline konulmak üzere parça parça satılan arazi-i emîriyye ve mevkûfeden alınan ruhsatiye resminin lağvıyla yalnız üzerlerine ebniye inşasında icâre ve mukâta'a takdîri hakkında irâde-i seniyye	I/6	332	13 Şa'bân 1306/ 14.04.1889
Menâfî' ve mesârîf hisse-i îânelerinin sûret-i istihsâl ve ahzına dair kaleme alınıp mer'iyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhî şeref-müteallik buyurulmuş olan nizamnâme	I/6	335	4 Ramazan 1306/ 04.05.1889
Hayvan ihracı memnû'iyetinin tiftik keçilere de şûmûl olmak üzere ilgâsı hakkında irâde	I/6	339	16 Şa'bân 1306/ 17.04.1889
Vilâyât-ı şâhânede memurîn-i mahalliye ile ecnebi memurları arasında icrâ olunan merasim-i teşrifâtın dolayı zuhûr etmekte olan ihtilâfata nihayet verilmek üzere kaleme alınan talimattır	I/6	340	19 Ramazan 1306/ 19.05.1889

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
İmroz, Rodos ve Kandadosa ve Zevika ve Seakarya cezîrelerinde selamet-i seyr-i sefâin için beş fener inşası	I/6	342	7 Ramazan 1306/ 07.05.1889
Müze-i hümayûn nizamnâme-i dahilîsi	I/6	343	13 Ramazan 1306/ 13.05.1889
Mutasarrıflık ve mektupçuluklara ma'zûlûnin sûret-i intihâb ve tayini hakkında irâde-i seniyye	I/6	350	22 Ramazan 1306/ 22.05.1889
Hazine-i Mâliye'ce mubâyâ'a olunacak murassa nişanlar ile kutu vesâire kıymetlerinin sûret-i tahmini hakkında irâde-i seniyye	I/6	351	26 Şa'bân 1306/ 27.04.1889
Klorat dö potasın dahi güherçile gibi Memâlik-i Osmâniye'ye men'-i duhûlû ile dâhilde sûret-i fûruhtu hakkında irâde-i seniyye	I/6	353	12 Cemâziyelâhir 1306/ 13.02.1889
Posta havalenâmelerinin teâtisine dair 4 Haziran 78'de Paris'te akd ü tanzim olunup 21 Mart 85 tarihi ile Lizbon'da mün'akid sened-i munzam ile ta'dîl edilmiş karar nâme	I/6	355	6 Haziran 1278/ 18.06.1862
Posta heyet-i ittihâdiyye-i umûmiyyesi	I/6	359	6 Haziran 1278/ 18.06.1862
Bu kerre ta'dîlen kaleme alınıp mer'iyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şeref-müteallik buyurulan a'sâr nizamnâmesi	I/6	365	24 Şevvâl 1306/ 23.06.1889
Dersaâdet'te dilsiz etfâle mahsûs bir mektep tesisine dair irâde	I/6	389	25 Şevvâl 1306/ 24.06.1889
3 Reb'ülevvel 1288 tarihli Memurîn muhâkemesi nizamnâmesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	390	26 Şevvâl 1306/ 25.06.1889
94 Tasfiye-i düyûn tahvilâtının başa baş kabulü müddetinin 1305 senesi Şubatı nihâyetine kadar temdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/6	390	4 Zilka'de 1306/ 02.07.1889
12 Cemâziyelâhir 1299 tarihli Dersaâdet ve tevâbii balıkhane idaresine mütedair nizamnâmenin 13. madde-i muaddelesi	I/6	391	6 Zilka'de 1306/ 04.07.1889
18 Safer 1299 tarihli Zabita-i saydiyye nizamnâmesinin 30. madde-i muaddelesi	I/6	391	6 Zilka'de 1306/ 04.07.1889

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Jandarma ve zabtiye zabitanından müddet-i medîde açıkta kaldıktan sonra meslek-i kadîmlerine ric'at edenlerin maaşlarından tevkîf olunacak tekâüd âidâtı hakkında irâde-i seniyye	1/6	392	16 Zilka'de 1306/ 14.07.1889
Devlet-i aliyye hizmetinde bulunan ecnebilerin umûr-i memûrelerinden dolayı merci-i muhâkemeleriyle hîn-i istihdâmlarında mukâvelenâmelerine derc edilecek kayıt hakkında irâde-i seniyye	1/6	393	26 Zilka'de 1306/ 24.07.1889
Evkâf-ı hümayûn beytûlmâlî tarafından Mahkeme-i teftiş marifetiyle tahrîr olunan tereke hakkındaki nizamnâmeye tezyîl edilen mevâdd-ı nizâmiye	1/6	394	27 Zilka'de 1306/ 25.07.1889
23 Rebûlevvel 1284 tarihli Teşkilât-ı vilâyet nizamnâmesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	1/6	397	27 Zilka'de 1306/ 25.07.1889
Vekâlet-i devriye veya bey' bi'l-vefâ tarîkiyle terhîn olunan emlâk ve arazinin sûret-i fûruhtu hakkında irâde-i seniyye	1/6	397	6 Şa'bân 1305/ 17.04.1888
Girit vilâyetince emniyet-i umûmiye hakkında tedâbir-i fevkalâdeye dair nizamnâme	1/6	400	4 Zilhicce 1306/ 01.08.1889
Van, Bitlis ve Erzurum vilâyetlerinde mer'î olacak talimat	1/6	404	11 Zilhicce 1306/ 08.08.1889
Amele tahrîrine mahsûs nizamnâme	1/6	407	14 Zilhicce 1306/ 11.08.1889
Hıtta-i Hicâziye ve Yemaniye'de bulunan zâbitân ve efrâd-ı askeriye müddet-i hizmetlerinin sûret-i istisnaiyede hesap olunması hakkında irâde-i seniyye	1/6	408	30 Zilka'de 1306/ 28.07.1889
Girit vilâyeti nevâhî rûsûmu hakkındaki nizamnâme üzerine icrâ edilen ta'dîlat	1/6	409	15 Zilhicce 1306/ 12.08.1889
Yemen'de deâvî-i hukukiye ve cezâiyyenin merci ve sûret-i rû'yeti ve Hudeyde ticaret mahkemesinin ibkâsı hakkında irâde-i seniyye	1/6	410	17 Zilhicce 1306/ 14.08.1889
Envâ-ı çuha ve fasone ve kazmir vesâire imaline mahsûs olmak üzere İzmir'de bir fabrika inşâsı imtiyâzı hakkında mukâvelenâme	1/6	412	18 Zilhicce 1306/ 15.08.1889
Girit vilâyeti terhînât kalemlerine mütedair nizamnâmenin 42. madde-i muaddelesi	1/6	414	18 Zilhicce 1306/ 15.08.1889

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mekteb-i Hukuk'ta müteşekkil heyet-i mümeyyize bi'l-imtihan adliye memuriyetlerinde istihdam edilmek üzere şهادetnâme istihsal edenlerden alınacak harçlara dair irâde-i seniyye	I/6	414	21 Zilhicce 1306/ 18.08.1889
Selânik tramvayı imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	416	22 Zilhicce 1306/ 19.08.1889
Altılıkların tedavülden ref'i hakkında 1 Kânun-i sâni 1303 tarihli nizamnâme ile 7/19 Şubat 1303/1888 tarihli mukâvelenâmenin 1306 senesi Martı gâyesine kadar temdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/6	429	28 Zilhicce 1306/ 25.08.1889
Girit vilâyetinde mekâtîb-i husûsiyyeyi sirkat ve ketm ve küşâd edenlerin mücâzâtına dair nizamnâme	I/6	430	6 Muharrem 1307/ 02.09.1889
Tedârik-i vesâit-i nakliye-i askeriye kanunnâmesi	I/6	430	12 Muharrem 1307/ 08.09.1889
Cebel-i Lübnan muzâfâtından Kisrivan kazasında vaki Nehr-i İbrahim'den bir cetvel küşâdı ve müteferriâtı imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	445	6 Zilhicce 1306/ 03.08.1889
Hendesehâne-i Mülkiye Mektebi'nin yedi sınıf üzerine terkîbiyle şâkirdân maaşâtının ta'dîli ve teferruâtı hakkında irâde-i seniyye	I/6	455	15 Muharrem 1307/ 11.08.1889
3 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Mehâkim-i nizâmiye harç tarifesinin 66 ve 67. maddeleri makamına kâim fıkra-i nizâmiye	I/6	456	13 Safer 1307/ 08.10.1889
Devâir-i askeriyede müstahdem memurîn ve ketebe-i mülkiye tekâüd nizamnâmesinin 12 Şa'bân 1306 tarihli 21. madde-i muaddelesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	457	14 Safer 1307/ 09.10.1889
Erkân, ümerâ ve zâbitân-ı askeriyeden vefat edenlerin eytâm ve erâmiline tahsîs olunacak maaşlara mütedair 12 Şa'bân 1306 tarihli 5. madde-i musahhahasına müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	457	14 Safer 1307/ 09.10.1889
İnfâk-ı eytâm ve erâmil-i ricâl-i ilmiye nizamnâmesinin 12 Şa'bân 1306 tarihli 19. madde-i musahhahasına müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	457	14 Safer 1307/ 09.10.1889
Memurîn-i mülkiye terakkî ve tekâüd karar-nâmesinin 12 Şa'bân 1306 tarihli 35. madde-i muaddelesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	458	14 Safer 1307/ 09.10.1889

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
3 Rebûlevvel 1288 tarihli Memurîn muhâkemesi nizamnâmesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	458	25 Safer 1307/ 20.10.1889
Memâlik-i şâhânede kav ve kibrit fabrikaları inşâsı imtiyâzına dair mukâvelenâme	I/6	458	3 Rebî'ülevvel 1307/ 28.10.1889
10 Zilka'de 1301 tarihli Girit vilâyeti asâkir-i zabtiyesi tekâüd nizamnâmesinin 16. maddesinin 3 ve 4. fıkralarını muaddil fıkra-i nizâmiye	I/6	460	3 Rebî'ülevvel 1307/ 28.10.1889
Almanya imparatoruyla mülâkat-ı seniyye madalyası ihdâsı hakkında irâde-i seniyye	I/6	461	7 Rebî'ülevvel 1307/ 01.11.1889
Girit cezîresinin islahına dair Şâkir Paşa'ya yazılan emr-i âlî	I/6	462	Yok
Adana vilâyetinde bir mensucat fabrikası inşâsı imtiyâzına dair mukâvelenâme	I/6	466	14 Rebî'ülevvel 1307/ 08.11.1889
Selânik vilâyetinde bir mensucat fabrikası inşâsı imtiyâzına dair mukâvelenâme	I/6	468	14 Rebî'ülevvel 1307/ 08.11.1889
Suriye'ye ve Memâlik-i şâhânenin cihât-ı sâiresine muhâceret eden Cezayirîler hakkında Fransa ile mümza itilâfnâme	I/6	469	26 Rebî'ülevvel 1307/ 20.11.1889
5 Receb 1301 tarihli memurîn-i mülkiye terakkî ve tekâüd kararname-sinin 30. madde-i muaddelesi	I/6	471	9 Rebî'ülâhir 1307/ 02.12.1889
Gosina ve Bilâve ahâlîsinin Karadağlı'ya giden arazilerinin hâsılâtının istihsâli ve hudûdun tayini hakkında irâde	I/6	471	29 Rebî'ülevvel 1307/ 23.11.1889
Üsküdar ve Kadı Karyesi [Kadıköy] Osmânî Anonim Su Şirketi'nin nizamnâme-i dahilîsi	I/6	476	18 Rebî'ülâhir 1307/ 11.12.1889
Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye-i Şâhâne talebesinden iki sene birbirini müteakiben terfi-i sınıf edemeyenlerin askere alınması hakkında irâde-i seniyye	I/6	484	28 Rebî'ülâhir 1306/ 21.12.1889
Üserâ-yı zenciyye ticaretinin men'ine dair kanun	I/6	486	22 Rebî'ülâhir 1307/ 15.12.1889
Vilayâtta umûr-i mâliyenin sûret-i idaresi hakkında mülkiye ve mâliye memurlarının vazife ve mesûliyetlerinin derecâtını mübeyyin nizamnâme	I/6	488	13 Cemâziyelevvel 1307/ 05.01.1890

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
19 Ramazan 1299 tarihli Resm-i damga kanununun 22. maddesine müzeyyel madde-i kanuniye	I/6	490	14 Cemâziyelevvel 1307/ 06.01.1890
Dersaâdet Ticaret Odası'nın teşkîl ve vezâifine mütedair 6 Safer 1296 tarihli nizamnâmenin 7. madde-i muaddelesi	I/6	491	21 Cemâziyelevvel 1307/ 13.01.1890
Memurîn-i maliyenin irâe edecekleri küfelânın tayin-i derecâtı hakkında irâde-i seniyye	I/6	491	7 Cemâziyelevvel 1307/ 30.12.1889
Harç tarifesinin 66 ve 67. maddeleri makamına kâim olmak üzere kaleme alınan fıkra-i nizâmiye	I/6	495	28 Cemâziyelevvel 1307/ 20.01.1890
Cerâim-i şahsiyyeden dolayı memurîn-i mülkiye hakkında mehâkim-i adliyece tahkikat ve muhâkemâtın suver-i icrâiyesine dair irâde-i seniyye	I/6	496	Gurre-i Cemâziyelâhir 1307/ 22.01.1890
İdâdi mektepleri bulunan yerlerde rüşdiye mekteplerinin lağvıyla tahsîsatlarının mekâtib-i idâdiye tahsîsâtına ilavesi hakkında irâde-i seniyye	I/6	499	8 Cemâziyelâhir 1307/ 29.01.1890
Rumeli-i şarkî'de Belveden ve Vakarel'e kadar şirket-i iltisâkiyyeye inşâ ettirilen şimendifer hattı umûrunun muvakkaten Bulgaristan hükûmetine ihâlesine dair mazbata	I/6	500	27 Cemâziyelâhir 1307/ 17.02.1890
Bank-ı Osmânî'nin hazine-i celîleden bâkiye matlûbu sûret-i tesviyesine dair mukâvelenâme	I/6	502	27 Cemâziyelâhir 1307/ 17.02.1890
Selânik şehrine su celbi hakkındaki 25 Şa'bân 1305 tarihli imtiyâz mukâvelenâmesinde anonim şirketi teşkîli için muayyen müddetin temdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/6	505	27 Cemâziyelâhir 1307/ 17.02.1890
Ticaret muahedâtının tecdîdini müteâkib dahilî gümrük resminin lağvı hakkında irâde-i seniyye	I/6	506	8 Cemâziyelâhir 1307/ 29.01.1890
Nefs-i Şam ve Şam-Mezirb tramvayına ait mukâvelenâme	I/6	507	29 Cemâziyelâhir 1307/ 19.02.1890
Turuk-ı muvâredenin amele-i mükellefe ile inşâsı usûlünün lağvıyla vilâyâtta tarh edilecek bedel-i nakdî hakkında irâde-i seniyye	I/6	520	6 Cemâziyelevvel 1307/ 29.12.1889

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Seferberlik nizamnâmesi	I/6	523	21 Muharrem 1307/ 17.09.1889
Redîf debboylarında istihdam edilecek efrâd-ı askeriye hakkında nizamnâmedir	I/6	550	27 Cemâziyelâhir 1306/ 19.01.1890
Şam tramvayları ücûrât tarifesi	I/6	554	6 Şa'bân 1307/ 27.03.1890
Yafa-Kudüs-i şerîf demiryolu Osmânlı Anonim Şirketi nizamnâme-i dahilîsi sûretidir	I/6	558	7 Şa'bân 1307/ 28.03.1890
Mülkiye memurîn ve mensûbîninden yangın vesâireden musâb olanlara mahsûs ve taht-ı riyâset-i mufahhama-i hazret-i Pâdişâhîde müteşekkîl îâne komisyon-i âlîsi	I/6	566	10 Şa'bân 1307/ 31.03.1890
Kazâ kaymakamlarıyla nâhiye ve tahrîrat müdürleri intihâb komisyonuna mütedair 5 Safer 1306 tarihli nizamnâmenin 14. madde-i musahhahası	I/6	570	13 Şa'bân 1307/ 03.04.1890
Donanma-yı Hümâyûna alınacak sıbyân efrâdına ve bunlardan yetiştirilecek gediklilere dair nizamnâmedir	I/6	571	20 Mart 1306/ 01.04.1890
Heyet-i ithâmîyelerin lağvı hakkında irâde	I/6	585	24 Şa'bân 1307/ 14.04.1890
Ba'de't-Tanzimat tevârîh-i muhtelifede istisna olunan evkâfın ilgâ-yı istisnâyetiyle a'şârının bedele rabtı hakkında	I/6	586	24 Şa'bân 1307/ 14.04.1890
Bütçe ve muvâzenesinin tanzîmi hakkında mazbata ve iradât-ı seniyye	I/6	587	28 Receb 1307/ 20.03.1890
Hidiviyyet-i Mısıriyye ile İngiltere Devleti beyinde mün'akid ticaret mukâvelenâmesi	I/6	599	7 Ramazan 1307/ 26.04.1890
Teseülün men'ine dair nizamnâme	I/6	607	26 Şa'bân 1307/ 16.04.1890
1881 senesi % 5 fâizli tahvilât-ı mümtâzesi ile mübâdeleten 1890 senesinde mevki-i tedâvüle çıkarılan % 4 fâizli tahvilât-ı mümtâze ile tahvilât-ı Osmâniye istikrâz mukâvelenâmesi	I/6	609	8 Ramazan 1307/ 27.04.1890
Adapazarı'ndan Ankara demiryolu mevkî-i tramvay hattı imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	617	21 Ramazan 1307/ 10.05.1890
Hayfa'dan Şam-ı şerîfe ve Havran'a ve yine Hayfa'dan Akka'ya kadar demiryolu imtiyâzına dair mukâvele ve şartnâme	I/6	630	24 Ramazan 1307/ 13.05.1890

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Hamidiye kâğıt fabrikası hakkında teşekkül eden anonim şirket-i Osmâniye nizamnâme-i dahilîsi	1/6	650	15 Şevvâl 1307/ 03.06.1890
Selânik şehrine su celbi hakkındaki 25 Şa'bân 1305 tarihli imtiyâz mukâvelenâmesinde anonim şirketi teşkîli için muayyen müddetin tekrar temdîdi hakkında irâde	1/6	659	14 Şevvâl 1307/ 02.06.1890
Girit cezâresince mahsûlât-ı sayfiyyenin dahi zeytin gibi muamele-i tesdisiyyeye rabtı ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	1/6	660	29 Şevvâl 1307/ 17.06.1890
Selânik'e tâbi Pravişte gölü ile ittisâlindeki bataklıkların tathîri imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	1/6	662	2 Zilka'de 1307/ 19.06.1890
Men'-i esâret hakkında kaleme alınan sened-i umûminin hükûmet-i seniyye murahhası tarafından imzası hakkında mazbata	1/6	672	16 Zilka'de 1307/ 03.07.1890
Karadağ hudûdunda mer'alar meselesinin hüsn-i hall ve faslı için erkân-ı harb mirlivâlarından Tâhir Paşa'nın memuriyeti hakkında irâde	1/6	674	15 Zilka'de 1307/ 02.07.1890
Brüksel Konferansı'nın sened-i umûmîsi	1/6	676	16 Zilka'de 1307/ 03.07.1890
Şam ve şubâtı tramvay anonim şirketi nizamnâme-i dahilîsidir	1/6	703	21 Zilhicce 1307/ 07.08.1890
Memâlik-i ecnebiye mamulâtından celb olunacak alât ve edevât-ı zirâiyyenin gümrük muafiyetinin temdîdi hakkında irâde-i seniyye	1/6	711	24 Zilhicce 1307/ 10.08.1890
Posta nizamnâme-i dahilîsi ile tarife-i merbûtasının bazı mevâdd-ı muaddele ve müzeyyelesi	1/6	712	3 Muharrem 1308/ 19.08.1890
İstisnâiyyeti ilgâ olunan kurâ-yı mevkûfe a'sârının sûret-i cibâyeti ile mütevellîler hesâbâtının usûl-i rû'yeti ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	1/6	714	11 Muharrem 1308/ 27.08.1890
İdare-i mahsûsa tekâüd nizamnâmesi	1/6	717	12 Muharrem 1308/ 28.08.1890
Almanya İmparatorluğu ve Prusya Krallığı ile Devlet-i aliyye-i Osmâniye beyinde mün'akid ticaret ve seyr-i sefâin muâhededesi	1/6	728	26.08.1890

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Devlet-i aliyye-i Osmâniye ile Devlet-i İraniye arasında akdolanun posta mukâvelenâmesi	I/6	737	27.08.1890
Taşra belediye kanunnâmesine tezyîl olunmak üzere kaleme alınan fıkra-i kanuniye	I/6	741	30 Muharrem 1308/ 15.09.1890
Ziraat Bankası nizamnâmesine zeyl olmak üzere kaleme alınan mevâdd-ı nizâmiye	I/6	742	30 Muharrem 1308/ 15.09.1890
Dersaadet Bankası nizamât-ı esâsiyesince icrâ olunan ta'dîlât	I/6	746	6 Safer 1308/ 21.09.1890
Serseri mazanne-i sû olan eşhâs hakkında nizamnâme	I/6	748	3 Safer 1308/ 18.09.1890
Selânik'te mezruâtı düçâr-ı hasar olan ahaliye tevzi olunacak îâneye dair talimat	I/6	751	3 Safer 1308/ 18.09.1890
Vekâlet-i devriye ile terhîn veya vefâen ferâğ olunup bi'l-müzâyede satılan emlâk ve arazinin icrâ dairelerince sûret-i tahliye ve teslimi hakkında irâde-i seniyye	I/6	753	6 Safer 1308/ 21.09.1890
Harîr kozası sergisi heyet-i mümeyyizesinin sûret-i teşkîli ile vazife ve hareketlerini mübeyyin talimat	I/6	755	10 Safer 1308/ 25.09.1890
Umûr-ı memurelerine müteallik cerâim-i müştereke erbâbından vefat eden memurîn veresesi haklarında ikâme olunacak hukuk-i şahsiye davalarının merci-i rü'yeti hakkında irâde-i seniyye	I/6	757	10 Safer 1308/ 25.09.1890
Memâlik-i şâhânede kav ve kibrit fabrikaları inşâsı imtiyâzına mütedair 3 Rebî'ülevvel 1307 tarihli mukâvelenâmede anonim şirketi teşkîli için irâde-i seniyye	I/6	759	20 Safer 1308/ 05.10.1890
Ruhbân ve hahamların usûl-i tahlîfi hakkında fıkra-i nizâmiye	I/6	760	26 Safer 1308/ 11.10.1890
Selânik-Manastır demiryolu imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	760	24 Safer 1308/ 09.10.1890
Altın imtiyâz madalyalarını zâyî' edenlere esmânî bi'l-istîfâ müceddeden diğerinin i'tâsı hakkında irâde-i seniyye-i husûsiyye	I/6	783	12 Rebî'ülevvel 1308/ 26.10.1890
Tellâl ve simsârlar nizamnâmesinin 4. maddesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	784	23 Rebî'ülevvel 1308/ 06.11.1890
Seyyâhîne tercümanlık edenler hakkında nizamnâme	I/6	784	27 Rebî'ülevvel 1308/ 10.11.1890

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Dersaâdet rıhtımları imtiyâz mukâvele, şartnâme ve tarifesı	I/6	785	27 Rebî'ülevvel 1308/ 10.11.1890
Ahâli yedine geçmiş olan esliha-i emîriyyenin toplattırılması hakkında meclis-i mahsûs-i vükelâ mazbatası	I/6	804	7 Rebî'ülâhır 1308/ 20.11.1890
Gümrük antrepolarına ve muamelâtına dair nizamnâme	I/6	806	19 Rebî'ülâhır 1308/ 02.12.1890
İzmir rıhtımlarının hükûmet-i seniyye hesabına olarak iştirâ ve işletilmesi hakkında imtiyâz mukâvelenâmesi	I/6	814	15/27 Teşrîn-i sâni 1890
Devlet-i aliyye rûsûmat emânet-i celîlesiyle Mısır gümrükleri idaresi beyninde hâsıl olan sûret-i tesviyedir	I/6	816	21 Rebî'ülâhır 1308/ 04.12.1890
Eşyâ-yı ecnebiye için i'tâ olunacak reftiyeler ile eşyâ-yı dâhiliye için verilecek şehâdetnâmelere dair nizamnâme	I/6	819	21 Rebî'ülâhır 1308/ 04.12.1890
Maâdin nizamnâmesinin 23. maddesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	822	25 Rebî'ülâhır 1308/ 08.12.1890
Hilâf-ı memnû'iyet getirilip derdest ile itâk olunan üserâ-yı zenciyyenin temîn-i ihtiyacâtı hakkında mazbata	I/6	822	27 Rebî'ülâhır 1308/ 10.12.1890
Numûnehâne-i Osmânî nizamnâmesidir	I/6	824	18 Cemâziyelevvel 1308/ 30.12.1890
Nüfus ve mürûr nizamnâmeleri vechile cezâ-yı nakdî i'tâsından imtinâ edenlerin hapis ile mücâzâtına dair mazbata	I/6	827	19 Cemâziyelevvel 1308/ 31.12.1890
Cebel-i Lübnan'da vâki' Nehr-i İbrâhîm Anonim su şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/6	829	1 Cemâziyelâhır 1308/ 12.01.1891
İcra kanununun 39. maddesine 2 Şa'bân 1299 tarihinde tezyîl olunan fıkraya zeylen kaleme alınan fıkra-i nizâmiye	I/6	837	8 Cemâziyelâhır 1308/ 19.01.1891
Selânik-Manastır Osmânî demiryolu şirketi'nin nizamnâme-i dahilîsi	I/6	837	8 Cemâziyelâhır 1308/ 19.01.1891
Selânik Osmânî Anonim su şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/6	846	10 Cemâziyelâhır 1308/ 21.01.1891
Rum Patrikhânesinin imtiyâzât-ı kadîme-i mezhebiyesinin idâme-i mahfûziyeti hakkında 22 Cemâziyelâhır 1308 tarihli irâde-i seniyyeyi mübellîğ tahrîrât-ı umûmiye	I/6	854	23 Cemâziyelâhır 1308/ 03.02.1891

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mudanya-Bursa demiryolu imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	857	21 Cemâziyelâhir 1308/ 01.02.1891
Men'-i harîk tedâbirini havî nizamnâme	I/6	881	25 Cemâziyelâhir 1308/ 05.02.1891
Bandırma-Konya demiryolu imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	882	Gurre-i Receb 1308/ 10.02.1891
İcâr ve isticâr mukâvelenâmelerine kefâleti mutazammın yazılacak hâmiş ve zahriyelere yapıştırılacak pullar hakkında	I/6	908	3 Receb 1308/ 12.02.1891
Kurâ-yı mevkûfe bedelâtının tenzîl olunan nisıflarının îadesi hakkında	I/6	910	7 Receb 1308/ 16.02.1891
Evkâf-ı mazbâtaya merbût kurâ ve mezârî a'şârının hazine-i mâliyece sûret-i cibâyete ve tesviye-i bedelâtı hakkında irâde-i seniyye	I/6	914	7 Receb 1308/ 16.02.1891
Nazarî ve amelî Hamidiye Ziraat Mektepleri nizamnâmesi	I/6	918	12 Receb 1308/ 21.02.1891
Midilli Bankası nizamnâme-i dahilîsi	I/6	923	12 Receb 1308/ 21.02.1891
Asâkir-i zabtiyenin vezâif-i mülkiyeleri hakkındaki talimatın 8. madde-i mezkûrenin 22 Şevvâl 1287 tarihli zeyli makamına kâim madde-i nizâmiye	I/6	932	19 Receb 1308/ 28.02.1891
Bir müddet hâl-i mu'attaliyette kalan Takvîm-i Vekâyî'nin tekrar intişârı hakkında irâde-i seniyye	I/6	933	21 Receb 1308/ 02.03.1891
Vardar nehri mecrâsının tathîri imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	936	24 Receb 1308/ 05.03.1891
Resm-i damga kanununun 12. maddesine tezyîl edilmek üzere kaleme alınan fıkra-i kanuniye	I/6	949	5 Şa'bân 1308/ 16.03.1891
Mûlgâ Menâfi sandıklarından Ziraat Bankası'na devrolunup da kefâleti mutazammın hâmiş ve zahrlarına pul yapıştırılmamış olan senedâttan cezâ-yı nakdî alınmaması hakkında irâde-i seniyye	I/6	949	5 Şa'bân 1308/ 16.03.1891
Rûtbe-i seniyye ile nişân-ı âlîlerin esbâb-ı tevcîh ve i'tâsının daire-i teşrifata kayıt ve ruûs ve berâtlara ba'de'd-derc ilanı hakkında irâde-i seniyye-i husûsiye	I/6	952	15 Şa'bân 1308/ 26.03.1891

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Tasfiye-i düyûn tahvîlâtının başa baş kabulü için muayyen olan müddetin 1307 senesi Şubatı nihâyetine kadar temdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/6	953	27 Şa'bân 1308/ 07.04.1891
İran mahsûlünden Devlet-i Aliyye-i Osmâniye memâlikine getirilen tömbekiden %75 kuruş gümrük resmi alınmak esası üzerine beyne'd-devleteyn tanzim ve teâtî olunan 2 Şubat 95 tarihli kararname ahkâmı icabınca bâ-irâde-i seniyye tanzim olunmuş olan tarife müddeti munkaziye olmakla bu kere yeniden tanzim olunan tarifiedir	I/6	955	5 Ramazan 1308/ 14.04.1891
Murâbahacılarla iğfâl eyledikleri eşhâs beyninde zuhûr eden deâvî ve muhâkemâtta fâizin hadd-i nizâmîyi tecâvüz ettirilmemesi hakkında irâde	I/6	956	26 Ramazan 1308/ 05.05.1891
Hocabey'den Dersaâdet'e mümted olan kablo vasıtasıyla teâtî kılınan muhâberâta dair saltanat-ı seniyye ile Rusya devleti telgraf idareleri ve Blaksi telgraf kumpanyası beyninde akdedilen kararnâme-i mahsûs	I/6	956	12 Ramazan 1308/ 21.04.1891
Edirne vilâyeti dahilinde bulunan devâir-i belediye meclisine sulh vazifesinin havâlesi hakkında irâde-i seniyye	I/6	957	14 Ramazan 1308/ 23.04.1891
Memâlik-i ecnebiyeden getirilen maden sularının tasdik-i hâlisiyetleri için şişe ve kaplarına 5 paraluk bandrol îlsâkı hakkında irâde-i seniyye	I/6	958	19 Ramazan 1308/ 28.04.1891
Liyakat madalyası nizamnâmesi	I/6	961	25 Ramazan 1308/ 04.05.1891
Ziraat Bankası şube memurlarıyla rüesâ, aza ve ketebesine verilecek âidat hakkında irâde-i seniyye	I/6	962	25 Ramazan 1308/ 04.05.1891
4 Şa'bân 1284 tarihli mukâvelenâmeye dördüncü zeyl olmak üzere tanzim olunan mukâvele-i munzama	I/6	963	28 Ramazan 1308/ 07.05.1891
Ereğli'de Kozlu mevkiinde inşa edilecek liman hakkında fermân-ı âlî	I/6	966	8 Şevvâl 1308/ 16.05.1891
Beyrut-Şam tramvayı imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	967	9 Şevvâl 1308/ 17.05.1891
Dersaâdet Bankası nizamnâmesinin 15. maddesinin 21 Cemâziyelâhir 1292 tarihli fıkra-i müzeyyelesini muaddil fıkra ile 33. maddesinin 1 ve 2. fıkârât-ı muaddelesi	I/6	986	9 Şevvâl 1308/ 17.05.1891

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Pâyitaht-ı saltanat-ı seniyyenin büyük caddeleri ile Kâğıthane yolunun sakıy hakkında su şirketi ile mün'akid mukâvelenâme	I/6	986	12 Şevvâl 1308/ 20.05.1891
Hamidiye suvari alaylarına dair kanunnâme	I/6	990	7 Rebiülahir 1308/ 21.10.1890
Harcırah kararnameşinin 6. maddesi makamına kâim olmak ve hükmü 28 Zilhicce 1301 ve 6 Teşrin-i evvel 1300 tarihinden itibaren mer'iyü'l-icrâ tutulmak üzere ta'dilen kaleme alınan madde-i nizâmiye	I/6	999	24 Şevvâl 1308/ 01.06.1891
Policeci esnafından alınacak vesika ruhsatıyesinden %10'unun lonca odalarına terki hakkında irâde-i seniyye	I/6	1000	29 Zilka'de 1308/ 06.07.1891
Mühendishâne-i Berr-i Hümâyûn sunuf-i harbiyesinin usûl-i tedrisiyelerine dair teşrihât ve izahatlı yeni programdır	I/6	1001	21 Zilhicce 1308/ 28.07.1891
Kadıköy ve Üsküdar ile Boğaziçi'nin Anadolu cihetinin hava gazı ile tenvîri imtiyâzına dair mukâvelenâme	I/6	1009	21 Zilhicce 1308/ 28.07.1891
Mudanya-Bursa demiryolları Osmânîlî anonim şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/6	1018	Gurre-i Muharrem 1309/ 07.08.1891
Osmânîlî kibrit şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/6	1027	3 Muharrem 1309/ 09.08.1891
Venedik'te manastır rahipleri ile taht-ı idaredeki mektep şâkirdânının tabiiyet-i Osmâniye tezâkir-i harçlarının affına dair mazbata	I/6	1035	8 Muharrem 1309/ 14.08.1891
Evkâf-ı mülhakaya merbût kurâ ve arazi bedelât-ı öşriyesi için verilen ale'l-hesabların tezyîdi hakkında mazbata	I/6	1036	14 Muharrem 1309/ 20.08.1891
Ebniye kanunu	I/6	1038	18 Muharrem 1309/ 24.08.1891
Yemen vilâyetince memurîn muhâkemâtının ve hazine ile mültezimîn ve müteahhidîn ve küfelâ beyinde mütehaddis deâvînin meclis-i idarede rû'yeti ve a'sâr bedelâtı tekâsidinin sûret-i istîfâsı hakkında irâde-i seniyye	I/6	1054	22 Muharrem 1309/ 28.08.1891
Dersaadet Bankası nizamnameşinin 15 ve 20. maddeleri	I/6	1057	29 Muharrem 1309/ 04.09.1891

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Eren ve Merdiven köyleri ahalisinin dahi askere alınmaları hakkında	I/6	1057	6 Safer 1309/ 10.09.1891
Menderes nehrinin tathîri ile seyr-i sefâine sâlih bir hale ifrâğı imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	1059	11 Safer 1309/ 15.09.1891
Ahz-ı asker komisyonu azasından vazifesini suistimal edenler aleyhindeki deâvînin Divân-ı harplerde rûyeti ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	I/6	1074	17 Safer 1309/ 21.09.1891
Talâk ve vefiyât vukuâtını ihbara bir müddet tayini hakkında irâde-i seniyye	I/6	1075	19 Safer 1309/ 23.09.1891
Tahvîlat-ı Osmâniyenin eshâm ve mukâtaât ve istikrâz-ı dahilî tahvîlâtı ile mübâdelesini için tayin olunan müddet hakkında irâde-i seniyye	I/6	1078	21 Safer 1309/ 25.09.1891
Şimendifer katarlarının muhafazasına memur jandarma zabitan ve neferâtı ile emsâlinin yevmiyeleri hakkında irâde-i seniyye	I/6	1079	21 Safer 1309/ 25.09.1891
Demiryolu ile naklonulacak emtia-i ticariye ile yolcu eşyası hakkında gümrükçe olunacak muameleyle dair nizamnâme	I/6	1080	25 Safer 1309/ 29.09.1891
Bâbîâlî İstatistik Encümeni nizamnâmesi	I/6	1105	24 Safer 1309/ 28.09.1891
Kambiyo ve eshâm şirket-i Osmâniyesi nizamnâme-i dahilîsinin ta'dîl olunan mevâddı	I/6	1107	7 Rebî'ülevvel 1309/ 11.10.1891
Vilâyât defterdarları ile elviye muhasebecilerinin tekâüd sandığı aidatını vermedikçe memuriyete tayin olunmamlarına dair irâde-i seniyye	I/6	1108	Gurre-i Rebî'ülâhir 1309/ 05.10.1891
Bekçi ve kolcuların silah taşımalarına mezuniyet i'tâsına dair irâde-i seniyye	I/6	1109	29 Rebî'ülevvel 1309/ 02.11.1891
Gümrük nizamnâme-i umûmisi	I/6	1110	18 Rebî'ülevvel 1309/ 22.10.1891
Zabita-i saydiyye nizamnâmesinin ta'dîlen kaleme alınan 33. maddesi	I/6	1134	23 Rebî'ülevvel 1309/ 27.10.1891
Maârif-i umûmiye nizamnâmesinin ikinci faslının Dârü'l-muallimîn hakkındaki mevâddını ta'dîl eden nizamnâme	I/6	1134	25 Rebî'ülevvel 1309/ 29.10.1891

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Polislerin terfii hakkında irâde-i seniyye	I/6	1139	25 Rebî'ülevvel 1309/ 29.10.1891
Trabzon vilâyetinde Yomra nâhiyesinde "Şana" maden suyu imtiyâz mukâvelenâmesi	I/6	1140	6 Rebî'ülâhir 1309/ 08.11.1891
Havran tramvayı müddet-i imtiyâziyesinin 99 seneye bi'l-iblâğ Beyrut tramvay şirketi ile birleştirilmesi hakkında irâde-i seniyye	I/6	1143	16 Rebî'ülâhir 1309/ 18.11.1891
Memurîn-i mülkiye ma'zûlîn maaşlarına dair kararnâme	I/6	1143	27 Cemâziyelevvel 1309/ 29.12.1891
Mekteb-i Mülkiye nizamnâmesi	I/6	1145	4 Cemâziyelâhir 1309/ 04.01.1892
Bu kere şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i Pâdişâhî mantûk-i celîlesine tevfikan ittihaz olunacak kararı mübeyyin kararnâmedir (Mekteb-i Mülkiye)	I/6	1149	4 Cemâziyelâhir 1309/ 04.01.1892
Esnafların sûret-i teşkîl ve vezâifini mübeyyin talimat	I/6	1150	10 Cemâziyelâhir 1309/ 10.01.1892
Girit Mehâkim-i adliyesinin ıslâh-ı teşkîlatına dair nizamnâme	I/6	1155	15 Cemâziyelâhir 1309/ 15.01.1892
Girit vilâyeti dava vekilleri hakkında nizamnâme	I/6	1168	15 Cemâziyelâhir 1309/ 15.01.1892
Anonim maden şirketleri teşkîli muamelâtının teshîli lüzûmuna dair mazbata	I/6	1175	9 Receb 1309/ 08.02.1892
Erkân ve ümerâ ve zâbitân-ı askeriye ailesine tahsis olunacak maaşlara dair nizamnâmenin 5. maddesinin tashîh olunan birinci fıkrası	I/6	1177	18 Receb 1309/ 17.02.1892
Devâir-i askeriyede müstahdem memurîn ve ketebe-i mülkiye tekâüd nizamnâmesinin tashîh olunan 21. maddesi	I/6	1178	18 Receb 1309/ 17.02.1892
İnfâk-ı eytâm ve erâmil-i ricâl-i ilmiye nizamnâmesinin tashîh olunan 19. maddesi	I/6	1179	18 Receb 1309/ 17.02.1892
Mülkiye tekâüd nizamnâmesinin tashîh olunan 35. maddesi	I/6	1179	18 Receb 1309/ 17.02.1892
4 Şa'bân 1297 tarihli Girit Usûl-i muhâkemât-ı cezaiyye kanununun bazı mevâdd-ı muaddelesi	I/6	1180	7 Şa'bân 1309/ 06.03.1892
Meskûkât-ı Osmâniye darb ücreti hakkında irâde-i seniyye	I/6	1203	23 Şa'bân 1308/ 22.03.1892

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Meskûkât-ı Osmâniye darb ücretinin tenzîli hakkında irâde-i seniyye	I/6	1203	12 Ramazan 1309/ 10.04.1892
Yeniden veya tahvîl ve ilave-i memuriyet sûretiyle tayin olunacak ziraat müfettişlerine harcırahı i'tâsı hakkında irâde-i seniyye	I/6	1204	6 Şevvâl 1309/ 03.05.1892
İzmir mülhakâtından Alaçatı, Foça-i cedîd ve Nif Karaburun nâhiyelerinde ziraat sandıklarından akça istikrâz edenlerden alınacak rûsûm-i kaydiyenin % 2'ye iblâğı hakkında irâde-i seniyye	I/6	1205	8 Şevvâl 1309/ 05.05.1892
Harîr kozası müsâbakası heyet-i mümeyyizesinin sûret-i teşkîli ile vazîfe ve hareketlerini mübeyyin talimat	I/6	1206	17 Şevvâl 1309/ 14.05.1892
Hayvanât resminin ilgâsıyla Dersââdet'te sarf edilen nallardan kemâ fi's-sâbık damga resmi istihsâlî hakkında irâde-i seniyye	I/6	1209	18 Şevvâl 1309/ 15.05.1892
Ebniye nizamnâme-i atfîi veçhile muamele olunmasına dair irâde-i seniyye	I/6	1209	18 Şevvâl 1309/ 15.05.1892
Osmânî sigorta şirket-i umûmiyesi nizamnâmesi	I/6	1210	5 Zilka'de 1309/ 31.05.1892
Ziraat Bankası nizamnâmesine tezyîlen 30 Muharrem 1308 ve 3 Eylûl 1306 tarihinde neşrolunan mevâdd-ı nizâmiyeye tezyîl olunacak madde-i nizâmiye	I/6	1221	8 Zilka'de 1309/ 03.06.1892
Girit cezîresi mehâkimine mahsûs Usûl-i muhâkeme-i hukukiyye kanununun bazı maddelerini ta'dilen kaleme alınan mevâdd-ı kanuniye	I/6	1222	18 Zilka'de 1309/ 13.06.1892
Matbaalar nizamnâmesinin 29. maddesine kâim olmak üzere ta'dilen kaleme alınan madde-i nizâmiye	I/6	1247	19 Zilka'de 1309/ 14.06.1892
Asâkir-i şâhâne ile ahâlî beyinde zuhûr edecek deâvînin tayin-i mercii ve sûret-i rû'yeti hakkında Şûrâ-yı Devlet Tanzimat dairesi mazbatası	I/6	1248	21 Zilka'de 1309/ 16.06.1892
A'sâr nizamnâmesinin 8. maddesi makamına kâim olmak üzere kaleme alınan madde-i nizâmiye	I/6	1252	25 Zilka'de 1309/ 20.06.1892
Tahsîl-i emvâl nizamnâmesinin 25. maddesi makamına kâim olmak üzere ta'dilen kaleme alınan madde-i nizâmiye	I/6	1253	28 Zilka'de 1309/ 23.06.1892

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Kıbrıs cezîresinin fazla-i vâridâtı olarak İngiltere tarafından saltanat-ı seniyyeye verilecek mebâtîğ-i seneviyyenin miktarı hakkında irâde-i seniyye	I/6	1254	28 Zilka'de 1309/ 23.06.1892
Dersaâdet'te küşâd edilecek Aşiret Mektebi'nin şerâit-i tesfsi hakkında irâde-i seniyye	I/6	1256	2 Zilhicce 1309/ 27.06.1892
A'şâr nizamnâmesinin 39. maddesine müzeyyel fıkârât-ı nizâmiye	I/6	1258	24 Zilhicce 1309/ 19.07.1892
Divân-ı harplerce mahkûm olan jandarma ve zabtiye zabîtan ve efrâdından sülûsân-ı müddet-i mahkûmelerini ikmâl edenlerin dahi afv-ı âlîye mazhariyetleri hakkında	I/6	1259	9 Zilhicce 1309/ 04.07.1892
Hıttâ-i Irakiye'de cânib-i mîrîden mazbût arazi hakkında hakk-ı karar davasının adem-i istimâ'ı ve arazi-yi mahlûlenin sûret-i tefvîzi hakkında irâde-i seniyye	I/6	1260	17 Zilhicce 1309/ 12.07.1892
Menâfi sandıklarından Ziraat Bankası'na devrolunan matlûbât-ı atfika fâizleri hakkında irâde	I/6	1262	17 Zilhicce 1309/ 12.07.1892
Memurîn-i mülkiye ma'zûliyet maaşı karar-nâmesinin 8. maddesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/6	1265	29 Zilhicce 1309/ 24.07.1892
Aşiret Mektebi nizamnâmesi	I/6	1265	29 Zilhicce 1309/ 24.07.1892
Almanya imparatoru ile mülakât-ı seniyye madalyası hakkında irâde-i seniyye-i hususiyye	I/6	1268	29 Zilhicce 1309/ 24.07.1892
Yemen fütûhâtı madalyası nizamnâmesi	I/6	1268	Selh-i Zilhicce 1309/ 24.07.1892
Girit cezîresi mehâkim-i adliyesine mahsûs harç tarifesi	I/6	1269	29 Zilhicce 1309/ 24.07.1892
İdare-i askeriye nizamnâmesinin harcırah faslına zeylen kaleme alınan mevâdd-ı nizâmiye	I/6	1274	15 Muharrem 1310/ 08.08.1892
Kazâ kaymakamlarıyla nâhiye ve tahrîrât müdürlerinin intihâb ve tayinine memur komisyonun vazifesine dair nizamnâme	I/6	1275	8 Reb'ülevvel 1310/ 29.09.1892
Memâlik-i şâhâne duhânları müsterekü'l-menfaa Reji idaresinin nizamnâme-i aslîsine tezyîl olunmak üzere kaleme alınan mevâdd-ı nizâmiye	I/6	1280	13 Reb'ülevvel 1310/ 04.10.1892

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Birinci ve dördüncü va altıncı devâir-i belediye dahilinde vâki' bazı cadde ve sokakların sulatırılması hakkındaki 18 Şevvâl 1308 tarihli mukâvelenâmeye madde-i munzamma	I/6	1281	18 Rebî'ülevvel 1310/ 09.10.1892
Çekirge talimatının 8. maddesine kâim olmak üzere kaleme alınan madde	I/6	1282	20 Rebî'ülevvel 1310/ 11.10.1892
Zabtiye jandarma efrâdından hizmet esnasında vefât edenlerin eytâm ve erâmiline askerî tekâüd kanununa tevfikân maaş tahsîsi hakkında irâde-i seniyye	I/6	1282	6 Rebî'ülevvel 1310/ 27.09.1892
Tasfiye-i düyûn tahvilâtının takas sûretiyle îfâ ve istîfâsı ve başa baş kabulü müddetinin 1308 Şubatı nihâyetine kadar temdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/6	1283	22 Rebî'ülevvel 1310/ 13.10.1892
Ebniye-i emîriye ve vakfiye inşaat ve tamiratına mütedair nizamnâmenin 14. madde-i muaddelesi	I/6	1286	22 Rebî'ülevvel 1310/ 13.10.1892
Tahlisiye madalyası nizamnâmesi	I/6	1287	25 Rebî'ülâhir 1310/ 15.11.1892
Jandarma ve asâkir-i zabtiye zabitanından açığa çıkarların sûret-i terkin-i kayıdlarıyla icrâ-yı tekâüdleri hakkında irâde-i seniyye	I/6	1288	9 Cemâziyelevvel 1310/ 29.11.1892
Girit cezîresinde müstahdem memurînin mülkiye tekâüd kararnâmesi ahkâmından müstefîd edilmeleri hakkında irâde-i seniyye	I/6	1290	15 Cemâziyelevvel 1310/ 05.12.1892
Ziraat idare-i umûmiyesine merbût heyet-i fenniye'nin sûret-i teşkîl ve vezâifini mübeyyin nizamnâme	I/6	1291	18 Cemâziyelevvel 1310/ 08.12.1892
Memâlik-i mahrûse-i şâhâneye ecnebi tömbekisinin inhisâr sûretiyle ithal ve fûruhtu için teşekkül eden şirketle akdolan mukâvelenâme	I/6	1296	2 Cemâziyelevvel 1309/ 22.11.1892
Harç tarifesinin 87. maddesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/6	1303	22 Cemâziyelevvel 1310/ 12.12.1892
Bedel-i öşürleri dûn olan çiftlikler meraları bedel-i öşürlerinin sûret-i takdir ve istîfâsı hakkında irâde-i seniyye	I/6	1303	3 Cemâziyelâhir 1310/ 23.12.1892
Ceza kanununun 157. madde-i muaddelesi	I/6	1304	7 Cemâziyelâhir 1310/ 27.12.1892

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Ceza davalarında alınacak harçlar ile ol bâbda devletçe ihtiyar olunan mesâriften zimmetinde kalan mebâlîğin sûret-i tahsîli hakkında irâde-i seniyye	I/6	1304	15 Cemâziyelâhir 1310/ 04.01.1893
Zabita-i sıhhiye-i hayvaniye nizamnâme-i umûmîsinin neşrine kadar muvakkat olup şimdilik Hüdâvendigâr vilâyetinde mevki-i tecrübeye konulmak üzere kaleme alınan talimat	I/6	1306	16 Cemâziyelâhir 1310/ 05.01.1893
Asâkir-i zabtiyenin vezâif-i mülkiyelerine dair olan talimatın 8. maddesi ile madde-i mezkûreye 22 Şevvâl 1287 tarihinde tezyîl edilen fıkra makamına kâim madde-i nizâmiye	I/6	1310	20 Cemâziyelâhir 1310/ 09.01.1893
Girit Usûl-i muhakemât-ı hukukiyye kanununun 230, 254, 256 ve 258. mevâdd-ı muaddelesi	I/6	1311	10 Receb 1310/ 28.01.1893
Eskişehir-Konya ve Ankara-Kayseri demiryolları imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	1312	17 Receb 1310/ 04.02.1893
Mahsulât-ı dâhiliyeden olan hinta ve dakîkin dahilî gümrük resminin ilgâsı hakkında	I/6	1337	26 Receb 1310/ 13.02.1893
Dersaâdet emlak vergisinin tahsîli hakkında nizamnâme	I/6	1338	28 Receb 1310/ 15.02.1893
İzmir-Kasaba demiryolu ile temdîd-i imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/6	1340	5 Şa'bân 1310/ 22.02.1893
Tahlisiye madalyasını hâmil olanların vefatında istirdat olunmayıp berâ-yı hıfz vârislerine terki hakkında	I/6	1366	8 Şa'bân 1310/ 25.02.1893
Usûl-i intihâb-ı memurîn-i adliye kanununa tezyîl edilmek üzere kaleme alınan mevâdd-ı kanuniye	I/6	1367	9 Şa'bân 1310/ 26.02.1893
Amele nizamnâme-i dahilîsi	I/6	1368	9 Şa'bân 1310/ 26.02.1893
Şirket-i umûmiye-i Osmâniye nizamnâme-i dahilîsinin 56. maddesi makamına kâim olmak üzere tashîhan kaleme alınan madde-i nizâmiye	I/6	1377	20 Şa'bân 1310/ 09.03.1893
Resm-i damga kanununun sefarâta tarih-i tebliğinden itibaren üç ay sonra ecnebiler hakkında da mer'iyet-i ahkâmına dair irâde-i seniyye	I/6	1377	5 Ramazan 1310/ 23.03.1893

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Tabiiyyet-i ecnebiyeye duhûl istidasında bulunanların Memâlik-i şâhâneye avdet etmemek şartıyla tebdîl-i tabiiyyetlerine müsaade olunması hakkında irâde-i seniyye	I/6	1379	28 Ramazan 1310/ 15.04.1893
9 Şevvâl 1276 tarihli zeyl-i Kanun-i Ticaretin 8. madde-i muaddelesi	I/6	1380	30 Ramazan 1310/ 17.04.1893
Girit İslâm maârifine mahsûs nizamnâme	I/6	1380	16 Şevvâl 1310/ 03.05.1893
Memurîn-i mülkiye terakkî ve tekâüd karar-nâmesinin 28. madde-i muaddelesi	I/6	1385	24 Şevvâl 1310/ 11.05.1893
Müşirân-ı askeriyeden vefat edenlerin ailelerine verilecek maaşâta mütedair 6 Receb 1302 tarihli nizamnâmenin 1. madde-i muaddelesi	I/6	1385	24 Şevvâl 1310/ 11.05.1893
Posta nizamnâme-i dâhiliyesinin 43. madde-i muaddelesi	I/6	1386	26 Şevvâl 1310/ 13.05.1893
Şirket-i Hayriye müstahdemînine mahsûs tekâüd karar-nâmesi	I/6	1386	4 Zilka'de 1310/ 20.05.1893
Yüzde 4 fâizli 1893 senesi tömbeki istikrâzı mukâvelenâmesi	I/6	1388	4 Zilka'de 1310/ 20.05.1893
Bank-ı Osmânî imtiyâz mukâvelenâmesini ta'dîl eden 17-29 Mayıs 1302/1886 tarihli mukâvelenâmeyi muaddil mukâvelenâme	I/6	1395	7 Zilka'de 1310/ 23.05.1893
İdare-i umûr-i maliye-i vilâyetçe memurîn-i mülkiye ve mâliyenin vezâifî hakkında bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî mevki-i icraya vaz' olunan talimattır	I/6	1398	7 Zilka'de 1310/ 23.05.1893
Komisyonculuk, tellâl ve simsârlık edenlerden alınacak ruhsatiye harcı hakkında irâde	I/6	1400	15 Zilka'de 1310/ 31.05.1893
İzmir buz fabrikası imtiyâz mukâvelenâmesinin 6. madde-i muaddelesi	I/6	1402	14 Zilka'de 1310/ 30.05.1893
A'sâr ve rûsûmat mültezimlerine verilecek zabıtnâmelerin 40 paralık pula tâbi tutulması hakkında irâde-i seniyye	I/6	1403	29 Zilka'de 1310/ 14.06.1893
Bi'l-cümle etibbânın temettü vergisinden istisnâsı hakkında irâde-i seniyye	I/6	1404	6 Zilhicce 1310/ 20.06.1893
İtibâr-ı umûmî-yi Osmânî şirketi nizamnâme-i dâhilîsinin mevâdd-ı muaddelesi	I/6	1406	8 Zilhicce 1310/ 22.06.1893

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne'den neş'et edip de taşra memuriyetini kabulden istinkâf edenler hakkında olunacak muameleye dair nizamnâme	I/6	1406	8 Zilhicce 1310/ 22.06.1893
Bahr-i Sefid'den vürûd edip Kal'a-i Sultâniye'de tevakkuf etmemek niyetinde bulunan sefâin hakkında nizamnâme	I/6	1409	9 Safer 1311/ 21.08.1893
İzmir şehri ile civarına su celb ve icrası imtiyâzına dair mukâvelenâme	I/6	1411	3 Muharrem 1311/ 17.07.1893
Hânedân-ı âl-i Osmânî nişan-ı âlîsi nizamnâmesi	I/6	1423	18 Safer 1311/ 30.08.1893
4 Cemâziyelâhir 1309 tarihli Mekteb-i Mülkiye nizamnâme-i esasîsinin 12. madde-i muaddelesi	I/6	1424	23 Safer 1311/ 04.09.1893
Demiryolu ile Dersaâdet'e gelen eşya için eshâbına gönderilecek ihbarnâmelerin posta idaresi tarafından bi'l-kabul eshâbına isâli hakkında irâde-i seniyye	I/6	1424	23 Safer 1311/ 04.09.1893
Mülkiye baytarları nizamnâmesi	I/6	1426	8 Rebî'ülevvel 1311/ 18.09.1893
Mahsûlât-ı dâhiliyeden hinta ile dakîkin kile resminden istisnâsına dair irâde	I/6	1430	14 Rebî'ülevvel 1311/ 24.09.1893
Harîr tohumu istihsâl ve fûruhtuna mahsûs nizamnâme	I/6	1433	8 Rebî'ülâhir 1311/ 18.10.1893
Dersaâdet ziraat ve sanayi sergi-i umûmisi nizamnâmesi	I/6	1435	8 Rebî'ülâhir 1311/ 18.10.1893
Memalik-i şâhâne limanlarına müteveccihen ecnebi limanlarından hareket eden sefâin-i sıhhiye patenteleri vize harcının ta'dîli ve teferruâtı hakkında	I/6	1446	20 Rebî'ülâhir 1311/ 30.10.1893
Resm-i damga kanununun ecnebiler hakkında mer'iyeti için muayyen müddetin temdîdi ve müteferriâtı hakkında	I/6	1447	17 Cemâziyelevvel 1311/ 26.11.1893
İlet-i sâriye-i mühlükeden dolayı Dersaâdet'te tathîrât ve tebhîrât icrâsına memur olan asâkir-i şâhâne zâbitân ve efrâdının zamm-ı maaşâtı ile bunlardan şu hizmet uğrunda vefat edenler olursa ailelerine i'tâ edilecek maaşların sûret-i tahsisini mübeyyin nizamnâme	I/6	1449	20 Cemâziyelevvel 1311/ 29.11.1893

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Ereğli maden-i hümayûnunun Zonguldak nâm mevkiinde bir liman inşası ve kömürlerin sefâin anbarlarına nakil ve tahmîli için Vasilaki Efendi'ye 42 sene müddetle ruhsat i'tâsı hakkında lâyihadır	I/6	1451	28 Cemâziyelevvel 1311/ 07.12.1893
Berrî ve bahrî asâkir-i şâhâne taburları imâmetleri tevcihâtının Evkâf Nezâreti'nin takrîri üzerine icrâsı hakkında irâde-i seniyye	I/6		29 Cemâziyelevvel 1311/ 08.12.1893
Resm-i damga kanununun ecnebler hakkında mer'iyeti için muayyen müddetin 1 Mart 1310/1894 tarihine kadar temdîdine dair	I/6	1457	11 Cemâziyelâhir 1311/ 20.12.1893
28 Zilhicce 1274 tarihli Ceza kanununun 133. madde-i muaddelesi	I/6	1458	28 Cemâziyelâhir 1311/ 06.01.1894
Birinci daire-i belediye dahilinde Fuad Paşa caddesinin iskâsına dair 18 Şevvâl 1308 tarihli iskâ mukâvelenâmesine müzeyyel 4. madde-i munzamma	I/6	1459	4 Receb 1311/ 11.01.1894
Şûrâ-yı Devlet muhâkemât dairesinin bidâyet, istinâf ve temyîz sınıfı ile derecât-ı selâsede teşekkülünde azanın adedi ile ekseriyetin sûret-i husûlû hakkında	I/6	1459	29 Receb 1311/ 05.02.1894
İnfisâl veya becâyışleri vuku bulacak sefâret ve şehbenderhâne memurlarına yevm-i infikaklerine kadar tam maaş i'tâsı ve müteferriâtı hakkında	I/6	1460	1 Şa'bân 1311/ 07.02.1894
Tahsîl-i emvâl nizamnâmesi	I/6	1461	1 Şa'bân 1311/ 07.02.1894
Sadrazam Cevâd Paşa ve Mâlîye nâzırı Nazîf Paşa ve diğer taraftan Vikont Jorj Dozogh beyrinde önceki mukâveleye zeyl olmak üzere karargâr olmuştur	I/6	1466	13 Şa'bân 1311/ 19.02.1894
Yüzde 4 fâizli 1894 senesi şimendifer istikrâzı mukâvelenâmesi	I/6	1468	21 Şa'bân 1311/ 27.02.1894
Tekâyâ ve zevâyâ postnişinlerinin turuk ve meâbir amelîyatı mükellefiyetinden istisnâsı hakkında irâde-i seniyye	I/6	1474	18 Şevvâl 1311/ 25.04.1894
Şûrâ-yı Devlet bidâyet mahkemesinin vaz'-ı aslîsi mûcibince bir reis iki aza ile icrâ-yı muhâkeme edebilmesi hakkında irâde-i seniyye	I/6	1474	1 Zilka'de 1311/ 07.05.1894
Usûl-i intihâb-ı memurîn-i adliye kanununa zeyl edilmek üzere kaleme alınan madde-i kanuniye	I/6	1476	5 Zilka'de 1311/ 11.05.1894

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Yüzde 3,5 fâizli 1894 senesi istikrâz mukâvelenâmesi	I/6	1476	9 Zilka'de 1311/ 15.05.1894
Umûm yurtluk ve ocaklık aylıkları mahlûlâtının hâiz-i hukuk-ı irsiye olan efrâd-ı aileye intikâli hakkında	I/6	1483	29 Zilhicce 1311/ 03.07.1894
Aşı nizamnâmesi	I/6	1486	17 Muharrem 1312/ 20.07.1894
İzmir-Kasaba demiryolu ile temdîdi şirketinin nizamnâme-i dahilîsi	I/6	1489	21 Muharrem 1312/ 24.07.1894
Taş ocakları vâridâtının sûret-i ahz ve cibâyeti hakkında	I/6	1497	18 Safer 1312/ 20.08.1894
Tarîk-i ilmiye tekâüd nizamnâmesi	I/6	1500	5 Rebî'ülevvel 1312/ 05.09.1894
Kız Sanayi Mektebi'ne ait akçanın nemasıyla beraber sermaye ittihaz edilerek Maârif Nezâreti'nde bir teshîlât sandığı teşkîli hakkında	I/6	1511	4 Rebî'ülâhir 1312/ 03.10.1894
Ezân ve ekyâl ve mesahât-i a'sâriyenin 1312 Martından itibaren ta'mîm ve isti'mâli ve bunların esnaf cânibinden tedârik edilerek şehremânetince damgalanması hakkında	I/6	1514	20 Rebî'ülâhir 1312/ 19.10.1894
Fenerlerin temdîd-i müddet-i imtiyâziyesine dair mukâvelenâme	I/6	1517	21 Rebî'ülâhir 1312/ 20.10.1894
İlel-i sâriyeye karşı ittihaz kılınacak tedâbir ve tebhîrhâne memurlarının vezâifine dair talimattır	I/6	1518	11 Cemâziyelevvel 1312/ 09.11.1894
Arazi-i emîriyye üzerinde 1300 senesinden 1310 senesine kadar bi-lâ ruhsat yapılmış olan ebniyenin hedmîlerinden sarf-ı nazarla iki kat bedelât-ı öşriyeye rabtı hakkında	I/6	1523	16 Cemâziyelevvel 1312/ 14.11.1894
Pirinç ziraati hakkında nizamnâme	I/6	1528	28 Cemâziyelevvel 1312/ 26.11.1894
Pasaport nizamnâmesi	I/6	1530	7 Cemâziyelâhir 1312/ 05.12.1894
Ecnebi tömbekilerinin muamelat-ı rûsûmiye ve teftişiyesine dair nizamnâme	I/6	1535	7 Cemâziyelâhir 1312/ 05.12.1894
İlmiye tekâüd sandığı nizamnâmesine müzeyyel madde-i nizâmiye	I/6	1544	7 Cemâziyelâhir 1312/ 05.12.1894

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Orman nizamnâmesinin 7. maddesinin yerine kâim olmak üzere kaleme alınan madde-i nizâmiye	I/6	1544	11 Cemâziyelâhir 1312/ 09.12.1894
Matbaalara ve kitapçılara ve bunlara müteferri' hususâta dair nizamnâme	I/6	1544	21 Cemâziyelâhir 1312/ 19.12.1894
Ziraat Bankası nizamnâmesinin 30 Muharrem 1308 ve 3 Eylül 1306 tarihli zeylinin 7. maddesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/6	1555	25 Cemâziyelâhir 1312/ 23.12.1894
İzmir Ticaret ve Sanayi Borsasının nizamnâme-i dahilîsi	I/6	1556	24 Receb 1312/ 20.01.1895
Telkîh-i cederî (aş) ameliyatına mütedair nizamnâmenin mevki-i icraya vaz'ı hakkında talimat	I/6	1563	6 Ramazan 1312/ 03.03.1895
Dersaâdet ve Bilâd-ı selâse'de bulunan otel ve misafirhâneler hakkında talimattır	I/6	1565	14 Ramazan 1312/ 11.03.1895
Memâlik-i mahrûse-i şâhâne duhânları müşterekü'l-menfe'a Reji idaresi şartnâmesinin 3. madde-i musahhahası	I/7	1	15 Şevvâl 1312/ 11.04.1895
Memâlik-i mahrûse-i şâhâne duhânları müşterekü'l-menfe'a Reji idaresi nizamnâme-i esasîsinin 15. madde-i musahhahası	I/7	1	15 Şevvâl 1312/ 11.04.1895
Kambiyo ve eshâm şirketi-i Osmâniyesi nizamnâmesinin 7, 8 ve 9. maddeleri makamına kâim olan fıkârât-ı nizâmiye	I/7	2	26 Şevvâl 1312/ 22.04.1895
Dördüncü, beşinci ve altıncı ordu-yı hümayûnlar dahilinde ağnâm resminin istîfâsı için asâkir-i nizâmiye-i şâhâne bulundurulması icâb eden mahallerde cereyan edecek malûmâtı hâvî talimat	I/7	2	27 Şevvâl 1312/ 23.04.1895
İlet-i sâriyeye karşı ittihaz olunacak tedâbire ve tebhîrhâne memurlarının vezâifine dair olan talimata tezyîl edilmek üzere kaleme alınan fıkra-i mahsûsa	I/7	3	3 Zilhicce 1312/ 28.05.1895
Mîrî ormanlarından eşcâr fûruhtuna dair talimat-ı muvakkate	I/7	4	5 Zilhicce 1312/ 30.05.1895
Mer'iyü'l-icrâ olan Girit turuk nizamnâmesine müzeyyel mevadd-ı nizâmiye	I/7	6	28 Muharrem 1313/ 21.07.1895
Girit terhînat kalemleri nizamnâmesine müzeyyel madde-i nizâmiye	I/7	7	28 Muharrem 1313/ 21.07.1895

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Girit evkâf ve eytâmı nizamnâmesinin 47. maddesi makamına kâim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınmış olan madde-i nizâmîye	I/7	7	28 Muharrem 1313/ 21.07.1895
Girit vilâyeti dahilinde kazalar ile elviye-i mülhaka meclisleri azasının sûret-i intihâbına dair olup şimdîye kadar mer'îyyü'l-icrâ olan usul ve kaide hakkında Meclis-i umûmî-yi vilâyetçe icrâ kılınan ta'dîlâtı hâvî nizamnâme	I/7	8	3 Safer 1313/ 25.07.1895
Girit vilâyeti elviye-i mülhaka idare meclisleri hakkında madde-i münferide	I/7	8	3 Safer 1313/ 25.07.1895
Girit cezâresinde Topaltı arazisinde mevcut ebniye ve eşcârını vakfetmek isteyenlerden mahkeme-i şer'îyyeye alınacak harç hakkında irâde-i seniyye	I/7	9	14 Safer 1313/ 05.08.1895
Nevâhî nizamnâmesine Meclis-i umûmî-yi vilâyetçe icrâ kılınan ta'dîlâtı hâvî nizamnâme	I/7	10	17 Safer 1313/ 08.08.1895
Girit vilâyeti maârif nizamnâmesinin ta'dîlâtını hâvî 4 Zilhicce 1312 ve 17 Mayıs 1311 tarihinde ta'dîlen kaleme alınan mevâdd-ı nizâmîye	I/7	13	19 Safer 1313/ 10.08.1895
Usûl-i muhâkemât-ı cezâîyye kanununun bazı maddeleri üzerine Meclis-i umûmî-yi vilâyetçe icrâ kılınan ta'dîlâtı hâvî fıkârât	I/7	16	19 Safer 1313/ 10.08.1895
Arazi bekçileri hakkında nizamnâme	I/7	17	24 Safer 1313/ 15.08.1895
Girit Mehâkim-i nizâmîyesi hakkındaki nizamnâme ile mehâkim-i mezkûrenin ıslah-ı teşkîlatına dair olan nizamnâmenin bazı maddeleri üzerine Meclis-i umûmî-yi vilâyetçe icrâ kılınan ta'dîlât	I/7	27	24 Safer 1313/ 15.08.1895
Sulhiye mahkemeleri hakkındaki ahkâm-ı nizâmîyyeye icrâ edilen ta'dîlât	I/7	27	24 Safer 1313/ 15.08.1895
Mu'âhedâtta istisnâattan maada memâlik-i ecnebiyeden Memâlik-i şâhâneye ithal edilecek veya seyyahîn ellerinde bulunacak her nevi esliha ve alât-ı nâriyenin zabt ve müsâderesi hakkında irâde-i seniyye	I/7	28	25 Safer 1313/ 16.08.1895
Usûl-i muhâkeme-i hukukiyye nizamnâmesinin bazı maddeleri üzerine Meclis-i umûmî-yi vilâyetçe icrâ kılınan ta'dîlât	I/7	31	10 Cemâziyelevvel 1313/ 28.10.1895

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Terhîn-i emlâk nizamnâmesinin 36. maddesine tezyîl edilen fıkra-i nizâmiye	I/7	33	9 Cemâziyelevvel 1313/ 27.10.1895
Tasfiye kararnâmesine tâbi matlûbât-ı atîkanın 100 kuruşuna mukâbil nakden 25 kuruş istîfâsı ile düyûn-i atîkanın dahi tahsilât-ı vâkıadan o hesap ile tesviyesi ve teferruâtı hakkında irâde-i seniyye	I/7	33	2 Cemâziyelâhir 1313/ 19.11.1895
Hint ve Asya-yı vustâ huccâcından Pasaport nizamnâmesinin 12. maddesinden istisnâen yalnız 6 kuruş vize harcı ahzı hakkında irâde-i seniyye	I/7	40	14 Cemâziyelâhir 1313/ 01.12.1895
Asâkir-i zabtiye zâbitânından 20 saatten ziyâde mahallere memuren gideceklere harcırah i'tâsı hakkında irâde-i seniyye	I/7	41	14 Receb 1313/ 30.12.1895
Dârülaceze nizamnâme-i dahilîsi	I/7	43	13 Şa'bân 1313/ 28.01.1896
Teseülün men'ine dair nizamnâme	I/7	48	13 Şa'bân 1313/ 28.01.1896
Memurîn-i mülkiye tekâüd kararnâmesinden istisna olunan rûsûmat kantarcıları ile muhafaza kayıkçılarının tekâüdlerine dair talimat-ı husûsiye	I/7	50	17 Şa'bân 1313/ 01.02.1896
Girit ahâlisinden olup cezîrede müstahdem bulunan memurîn maaşlarından ma'zûliyet âidatı tevkîf olunmaması hakkında irâde-i seniyye	I/7	57	4 Ramazan 1313/ 17.02.1896
1896 senesi % 5 fâizli tahvilât-ı Osmâniye istikrâz mukâvelenâmesi	I/7	59	23 Ramazan 1313/ 07.03.1896
Girit vilâyetince emniyet-i umûmiyenin muhafazası hakkındaki tedâbir-i fevkalâde nizamnâmesinin üç sene daha devâm-ı mer'iyeti hakkında irâde-i seniyye	I/7	66	7 Zilka'de 1313/ 20.04.1896
13 Şa'bân 1312 tarihli Dârülaceze nizamnâme-i dahilîsinin 12. madde-i muaddelesi	I/7	68	29 Zilka'de 1313/ 12.05.1896
Hamidiye hafif süvari alayları kanunnâme-i hümâyûnu	I/7	68	30 Zilka'de 1313/ 13.05.1896
Hâsılatı Dârülaceze'ye ait olan maaş makbuz senedâtının tevziinden ve bedeli olan 100 paranın ahzından sarfınazar olunması hakkında irâde	I/7	86	4 Zilhicce 1313/ 17.05.1896

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Usûl-i muhâkeme-i hukukiyye kanun-i muvakkatinin 219, 223, 229, 253 ve 254. mevâdd-ı muaddelesı	I/7	89	14 Zilhicce 1313/ 27.05.1896
Rumeli vilâyât-ı şâhânesine memur olan mâliye müfettişlerinin vezâifini mübeyyin talimat	I/7	90	21 Zilhicce 1313/ 03.06.1896
8 Cemâziyelâhir 1275 tarihli Tapu nizamnâmesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/7	96	29 Zilhicce 1313/ 11.06.1896
Memâlik-i İraniyenin Osmânlı şehbenderi bulunmayan mahallerinden gelecek İranîlerle işçi ve amele misillü kurâ-yı mütecâvire ahalisinin pasaport vize muamelesi hakkında irâde-i seniyye	I/7	96	9 Muharrem 1314/ 20.06.1896
Sened-i hakanî kayıt ve tahrîri hizmetinde müstahdem ketebe-i muvakkateye mahsûs Tekâüd sandığı talimatının 9. maddesi makamına kâim olmak üzere ta'dilen kaleme alınan madde	I/7	97	17 Muharrem 1314/ 28.06.1896
Rumeli vilâyât-ı şâhânesine tayin olunacak mülkiye müfettişlerinin vezâifini mübeyyin talimat	I/7	98	17 Muharrem 1314/ 28.06.1896
Bâbîâlî Teshîlât Sandığı nizamnâmesi	I/7	100	28 Safer 1314/ 08.08.1896
Ereğli şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/7	103	2 Rebî'ülâhir 1314/ 10.09.1896
Fenerler idaresine ait tarifede yapılmış olan tenzîlât hakkında irâde-i seniyye	I/7	112	14 Rebî'ülâhir 1314/ 22.09.1896
Usûl-i muhâkeme-i hukukiyye kanun-i muvakkatinin 14 Zilhicce 1313 tarihli 219. madde-i muaddelesini muaddil madde-i kanuniye	I/7	114	15 Rebî'ülâhir 1314/ 23.09.1896
Dersâadet ve Bilâd-ı selâse'de takrîr-i âsâyiş vazifesi ile mükellef olan nizâmiye ve jandarma asâkir-i şâhâne ile polis memurlarının sûret-i hareketlerine dair talimat	I/7	114	1 Receb 1314/ 06.12.1896
Vilâyât-ı şâhânede icrâ kılınacak ıslâhâta dair tebliğ-i resmî	I/7	116	3 Cemâziyelâhir 1314/ 09.11.1896
Vilâyât-ı şâhâne maârif müdürlerinin vezâifini mübeyyin talimat	I/7	118	8 Receb 1314/ 13.12.1896
Devlet-i alîyye-i Osmâniye'nin 1313 senesi muvâzene-i umûmiyesi	I/7	129	17 Receb 1314/ 22.12.1896

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Memur'ın-i mülkiye komisyonunun sûret-i teşkîli ile vezâifine dair kaleme alınıp mer'iyet-i ahkâmına irâde-i seniyye şeref-taalluk eden nizamnâme	I/7	132	19 Receb 1314/ 24.12.1896
İâne-i tesisat-ı askeriye madalyasına dair nizamnâme	I/7	136	27 Receb 1314/ 01.01.1897
Erzurum ve Diyârbekir ve Van ve Bitlis ve Ma'mûratü'l-Azîz ve Sivas vilâyetleri ile mülhak livâlarda emvâl-i gayrimenkule senedâtının tetkiki için Defter-i Hakanî memurlarının riyâseti tahtında teşkîl olunacak komisyonların sûret-i teşekkülleriyle vezâifini mübeyyin talimat	I/7	137	26 Receb 1314/ 31.12.1896
Heyet-i müşâvere-i mâliye dair talimat	I/7	141	7 Şa'bân 1314/ 11.01.1897
Dersaadet ve vilâyât-ı şâhâne jandarma heyât-ı teftişyesine dair talimat	I/7	142	7 Şa'bân 1314/ 11.01.1897
Gerek mühterik ve münhedim olan gerek inşâ olunan emlâk vergisinin sûret-i istifâsı hakkında irâde	I/7	144	11 Receb 1314/ 16.12.1896
Şûrâ-yı Devlet'in islah-ı teşkîlatı hakkında kararnâme	I/7	146	11 Şa'bân 1314/ 16.12.1896
Bulgaristan pasaportu ile Memâlik-i şâhânenin diğer cihetlerine gelip be-tekrar avdet edenlerin pasaportlarına vize pulu rabtı ile iktifâ olunmasına dair irâde	I/7	147	29 Şa'bân 1314/ 02.02.1897
Şûrâ-yı Devlet'in teşkîlatı hakkındaki kararnâmenin fıkra-i muaddelesi	I/7	150	18 Şa'bân 1314/ 22.01.1897
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Usûl-i muhâkeme-i hukukiye kanununa müzeyyel madde-i kanuniye	I/7	151	6 Ramazan 1314/ 08.02.1897
5 Rebî'ülevvel 1312 tarihli ilmiye tekâüd nizamnâmesinin bazı mevâdd-ı muaddelesi	I/7	151	23 Ramazan 1314/ 25.02.1897
İcâre-i vâhideli musakkafât-ı mevkûfe ile Hazine-i Evkâf'a ait müstegallât-ı mevkûfenin hissesi maâriften istisnasına dair irâde	I/7	153	9 Ramazan 1314/ 11.02.1897
Devlet-i aliyye ile Sırbistan hükûmeti beyinde akdolunan konsolos mukâvelenâmesidir	I/7	155	18/30 Mart 1896
Adliye müfettiş muavinlerinin vezâifine dair talimat	I/7	171	23 Zilhicce 1314/ 25.05.1897

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Dersaâdet ve taşralarda câri olmak üzere bi'l-umûm mahlûlât-ı vakfiye ihbâriyeleri hakkında kararname	I/7	172	4 Muharrem 1315/ 04.06.1897
Memurîn-i mülkiye hakkındaki tahkikat-ı evveliyeye evrakı tetkikatının Şûrâ-yı Devlet mülkiye dairesine tevdi ve 19 Receb 1314 tarihli memurîn-i mülkiye komisyonu nizamnâmesinin 13 ve 16. maddelerinin mefsûhiyeti hakkında irâde-i seniyye	I/7	173	25 Muharrem 1315/ 25.06.1897
Düvel-i sitte-i muazzama süferâsiyle Topha-ne Kasr-ı hümayûnunda mûmza Devlet-i aliyye-Yunanistan mukaddemât-ı sulhiyyesi	I/7	175	6/18 Eylül 1313/ 18/30.09.1897
Yunanistan'la mûn'akid mu'âhede-i kat'iyye-i sulhiyye	I/7	181	6/18 Kânun-i evvel 1897
Memâlik-i mahrûse-i şâhânede etibbâ-i mütehasסה tarafından küşâd edilecek husûsî hastahane kliniklerine mahsûs nizamnâme	I/7	190	17 Şevvâl 1315/ 10.03.1898
Muvakkaten Hüdâvendigâr vilâyetinde mevki-i tatbiki konulan 16 Cemâziyelâhir 1310 tarihli zabita-i hayvaniye talimatının tedricen sâir vilâyât-ı şâhânede dahi tatbiki hakkında irâde-i seniyye	I/7	191	12 Zilkâ'de 1315/ 03.04.1898
Sırbistan'la mûn'akid ticaret mukâvelenâmesi	I/7	194	18 Zilhicce 1315/ 09.05.1898
Köylerde fâili meçhûl harîk maddelerinde cârî kasâme usûlünün dutluklara da teşmîli hakkında irâde-i seniyye	I/7	197	25 Zilhicce 1315/ 16.05.1898
Süferâ-yı ecnebiyyeye i'tâ edilecek harcırahlar ile düvel-i muazzama nezdindeki müsteşar ve kâtip ve orta elçilere verilecek ta'âmiye hakkında irâde-i seniyye	I/7	199	4 Rebî'ülevvel 1316/ 23.07.1898
Bi'l-umûm matbaaların daima zabtiye nezâreti altında bulundurulması hakkında irâde-i seniyye-i husûsiye	I/7	203	6 Rebî'ülâhir 1316/ 24.08.1898
Timâr ve zeâmet bedelâtının sâir maaşât-ı muhassasa misillü şehriyyeye taksîm ettirilmesi ve yüzde onunun tenzîli hakkında irade-i seniyye	I/7	203	24 Cemâziyelevvel 1316/ 22.09.1898
Köylerde fâili meçhûl harîk maddelerinde cârî kasâme usûlünün zeytinliklerle üzüm bağlarına ve incirliklere de teşmîli hakkında irâde-i seniyye	I/7	208	12 Receb 1316/ 27.11.1898

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mehâkim-i idare heyât-ı ithâmîyelerinden verilecek mazbataların bilâ harç tebliğ edilmesi ve istenilecek sûretlerden 30 kuruş harç alınması hakkında irâde-i seniyye	I/7	210	22 Şa'bân 1316/ 07.12.1898
Mekteb-i Hukuk mezunlarından nevâhî müdürlüklerinde dört sene ifâ-yı hüsn-i hizmet edenlerin bi'l-imtihan kazâ kaymakamlığına terfii hakkında irâde-i seniyye	I/7	212	29 Ramazan 1316/ 10.02.1899
Damga pullarının tebdil-i elvânî ile müceddeden tab'ı ve eski pulların yenileri ile icrâ-yı mübâdelesi hakkında irâde-i seniyye	I/7	213	20 Zilka'de 1316/ 01.04.1899
Haydarpaşa limanı ile rıhtım ve dok ve antrepoları imtiyâzı hakkında şeref-tastîr buyurulan imtiyâz fermân-ı âlîsi	I/7	217	20 Zilka'de 1316/ 01.04.1899
Haydarpaşa limanı ile rıhtım ve dok ve antrepoları imtiyâzı mukâvele ve şartnâme ve tarifesi	I/7	224	11 Zilka'de 1316/ 23.03.1899
Tahsîl-i emvâl nizamnâmesinin 23. maddesi makamına kâim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınan madde-i nizâmîye	I/7	248	18 Zilhicce 1316/ 28.04.1899
Hârîce hayvan ihrâcî memnû'iyetinin ref'i ile hârîce çıkarılacak hayvanâtta beşer lira ihrâciye resmi alınması ve dahilen cins-i feresin ıslahı hakkında	I/7	249	18 Zilhicce 1316/ 28.04.1899
Emniyet Sandığı'na merhûn olup bi'l-müzâyede tâlibine fûruht edilecek emvâl-i gayrimenkulenin sûret-i tahliyesi hakkında irâde-i seniyye	I/7	253	26 Zilhicce 1316/ 06.05.1899
Esmânî muhâcirîn mesârifine karşılık olmak üzere ihdâs olunan pullar hakkında bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenahî ta'dîlen tanzîm kılınan tarife	I/7	259	19 Safer 1317/ 27.06.1899
Rum kilise ve manastırları ile emsali müessesâta merbût emlak ve arazinin tasarrufunu mübeyyin ferâmin-i sâbıkâ ahkâmına riâyet olunması hakkında irâde	I/7	262	7 Ağustos 1315/ 19.08.1899
Dârü'l-eytâm'ın talimat-ı esâsiyesi	I/7	263	25 Safer 1317/ 03.07.1899
Osmânî iplik mamulâtı ile mensucatı imtiyâzlı şirketi merkezi Dersaadet'te anonim Osmânî şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/7	275	2 Rebî'ülevvel 1317/ 10.07.1899

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Köylerde fâili meçhûl harfîk maddelerinde cârî kasâme usûlünün erik bahçelerine de teşmîli hakkında irâde-i seniyye	I/7	285	7 Rebî'ülevvel 1317/ 15.07.1899
Köylerde fâili meçhûl harfîk maddelerinde cârî kasâme usûlünün fındık bahçelerine de teşmîli hakkında irâde-i seniyye	I/7	286	21 Rebî'ülevvel 1317/ 29.07.1899
İntihâbnâmesiz kaymakam ma'zûllerinden şerâit-i lâzimeyi hâiz olanların bilâ imtihan intihâb ve istihdamları hakkında irâde-i seniyye	I/7	287	21 Rebî'ülevvel 1317/ 29.07.1899
İzmir şehrinde tramvay için isti'mâl olunacak kuvve-i cerriyye-i elektrikiyye imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/7	289	22 Rebî'ülevvel 1317/ 30.07.1899
Köylerde fâili meçhûl harfîk maddelerinde cârî kasâme usûlünün hurma eşcârına da teşmîli hakkında irâde-i seniyye	I/7	305	25 Rebî'ülevvel 1317/ 02.08.1899
Beynelmilel La Haye Birinci Sulh Konferansı mukarrerâtı	I/7	307	29 Temmuz 1899
22 Ağustos 1864 tarihli Cenevre mukâvelenâmesi kavâidinin muharebât-ı bahriyyeye tatbikine dair mukâvelenâme	I/7	323	29 Temmuz 1899
Bank-ı Osmânî imtiyâz mukâvelenâmesini muaddil 8/20 Mayıs 1309/1893 ve 25 Nisan 1312/7 Mayıs 1896 tarihli mukâvelenâmeleri muaddil mukâvelenâme	I/7	341	21 Rebî'ülâhir 1317/ 29.07.1899
Hârîçten celb olunan pamuk tohumlarının gümrük resminden affı hakkında irâde-i seniyye	I/7	345	27 Cemâziyelevvel 1317/ 03.10.1899
Dersââdet rıhtım tarifelerini tetkike memur muhtelit komisyonun son raporuna merbût tarifeler	I/7	346	19 Cemâziyelâhir 1317/ 25.10.1899
Memâlik-i şâhânedede zer' olunacak patates mahsûlünün on sene daha öşür ve resimden muafiyeti hakkında irâde-i seniyye	I/7	359	28 Cemâziyelâhir 1317/ 03.11.1899
Bağdat demiryolu mukâvelenâme-i ibtidâisi	I/7	361	21 Receb 1317/ 25.11.1899
Çavdar vesair hubûbât ile mahlûten husûle gelen yerli buğdaylarla işbu buğdaylardan yapılan dakik ve yerli çavdarların sarfiyât-ı dâhiliye gümrük resminin muafiyeti hakkında irâde-i seniyye	I/7	362	1 Şa'bân 1317/ 04.12.1899

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
1000 kuruş ve ondan dün mebâliği hâvî huçec-i şer'iyyenin muhâcirîn iâne pulundan istisnası hakkında irâde-i seniyye	I/7	364	9 Ramazan 1317/ 10.01.1900
Yerli meyan kökü ile balının mahsûlât-ı arziye a'şârına zammolunan yüzde yarımdan istisnası hakkında irâde-i seniyye	I/7	365	28 Ramazan 1317/ 29.01.1900
Cevâmî' ve hayrât-ı şerîfeye açılacak pencerelerle vukubulacak tecâvüzâtın devâir-i belediyece men' ve ta'tîli hakkında irâde	I/7	367	12 Şubat 1315/ 24.02.1900
Bazı mahallerde icrâ olunacak vergi ta'dîlât-ı umûmiyesine dair tanzim olunup mer'iyet-i ahkâmına irâde-i seniyye şeref-müteallik buyurulan talimatnâme	I/7	368	23 Şevvâl 1317/ 22.02.1900
Dersaâdet emlâk vergisi yoklamasına dair talimat	I/7	371	25 Şevvâl 1317/ 25.02.1900
Teçhizat-ı askeriye tertibi hakkında talimat	I/7	373	25 Şevvâl 1317/ 25.02.1900
Gümrüklerce vâkî olan muayene-i sihiyyeye dair olup mer'iyet-i ahkâmına irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-südü'r buyurulmuş olan nizamnâme	I/7	375	26 Şevvâl 1317/ 26.02.1900
Ağnâm, a'şâr ve vergilerin mekâdir-i umûmiyesi üzerinden "teçhizat-ı askeriye" nâmı ile ve % 6 hesabı ile bir akça tarh ve istîfâsı hakkında irâde-i seniyye	I/7	379	12 Zilka'de 1317/ 13.03.1900
Galata-Beyoğlu tünelinin müddet-i imtiyâziyesinin inkızâsından itibaren işletilmesi hakkında imtiyâz mukâvelenâmesi	I/7	381	14 Zilka'de 1317/ 15.03.1900
Sisam cezîresi meclis-i idare azalarının sûret-i intihâbı hakkında nizamnâme	I/7	385	14 Zilka'de 1317/ 15.03.1900
Hava gazı ile teshîn olunan motorların buharlı sabit makinelerden addi ile 10'ar lira resim ahzı hakkında irâde	I/7	386	17 Zilka'de 1317/ 18.03.1900
Dârülaceze hesabına ahz ü istîfâ edilen 10 para dahil olduğu halde ta'dîli tasavvur edilen tarife-i cedîde	I/7	388	8 Zilhicce 1317/ 08.04.1900
Kıymeti mukaddereli mekâtîb hakkında kaleme alınan nizamnâme	I/7	390	9 Zilhicce 1317/ 09.04.1900
Taşra ziraat müfettiş ve muallimleri hakkında nizamnâme	I/7	398	21 Zilhicce 1317/ 21.04.1900

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Elvânı tebdîl edilen cedîd damga pullarının mevki-i tedâvüle ihrâcı için muayyen müddetin temdîdi ile atık pulların isti'mâli için muayyen müddet hakkında irâde-i seniyye	I/7	400	22 Zilhicce 1317/ 22.04.1900
Fabrikaların birinci defa tesisine mahsûs olarak hâriçten celb olunacak alât ve edevâtın gümrük resminden muafiyeti için muayyen müddetin 10 sene daha temdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/7	402	23 Zilhicce 1317/ 23.04.1900
Şûrâ-yı Devlet temyîz mahkemesince nakz olunup da istinâf mahkemesince hükm-i sâbıkta israr edilen ilâmât hakkındaki tetkikat-ı temyîziyyenin sûret-i icrâsına dair irâde-i seniyye	I/7	405	14 Muharrem 1318/ 13.05.1900
Romanya, Yunan, Sırbistan ve Karadağ emâreti müvâredâtından istifâ olunacak rûsûm hakkında tarife	I/7	407	17 Muharrem 1318/ 16.05.1900
Düyûn-i şahsiyyeye mütedair ilâmât-ı nizâmiyye-i kat'iyenin Mehâkim-i şer'iyyece ba'de'l-vefât sûret-i icrâsı ve müflisin terekesine Mehâkim-i şer'iyyece vech-i müdâhalesi hakkında irâde-i seniyye	I/7	411	17 Muharrem 1318/ 16.05.1900
Rûsûmat muhafaza nizamnâmesi	I/7	413	24 Muharrem 1318/ 23.05.1900
Posta çantalarının Dersaâdet'le Cîsr-i Mustafa Paşa arasında Şark sür'at katarı ile nakli hakkında mukâvelenâme	I/7	427	12 Safer 1318/ 10.06.1900
Memâlik-i mahrûse-i şâhâne postahaneleri arasında teâtî olunacak havâlenâmeler hakkında bi'l-istizân mer'iyyetine irâde-i seniyye-i hazret-i Pâdişâhî şeref-sünûh buyurulan nizamnâme	I/7	429	12 Safer 1318/ 10.06.1900
Sicill-i nüfus nizamnâmesi makamına kâim olmak üzere kaleme alınıp mer'iyyet-i ahkâmına bi'l-ist'izân irâde-i seniyye-i cenâb-ı Pâdişâhî şeref-müteallik buyurulan nizamnâme	I/7	433	29 Safer 1318/ 27.06.1900
Ziraat Bankası nizamnâmesi zeylinin 7. maddesine tezyîl kılınan 25 Cemâziyelâhîr 1312 ve 12 Kânun-i evvel 1310 tarihli fıkra-i nizâmiye	I/7	452	8 Rebî'ülevvel 1318/ 05.07.1900

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Bilâ mezûniyet memâlik-i ecnebiyeye firâr ile neşriât-ı muzırrada bulunacak memurînin sûret-i tecziyeleri hakkında irâde-i seniyye	1/7	452	16 Reb'ülevvel 1318/ 13.07.1900
Arazi-i emîriyye ve emlâk-i sırfa ferâğ ve intikâl harçlarının tezyîdi hakkında irâde	1/7	455	20 Reb'ülevvel 1318/ 17.07.1900
10 Muharrem 1305 tarihli Redif kanunnâme-i hümâyûnunun 45 ve 46. bendleri makamına kâim olmak üzere tashîhen ve ta'dilen kaleme alınan fıkra-i kanuniye	1/7	457	21 Reb'ülevvel 1318/ 18.07.1900
6/18 Nisan 1897 tarihli gümrük mukâvelenâmesinin temdîdine ve bazı mesâil-i muallakaya dair Romanya devleti ile mümza protokol ve ol bâbda teâtî edilen tekârîr	1/7	458	23 Ağustos 1316/ 05.09.1900
1299 senesi gâyetine kadar olan bakâyâ ve matlûbât-ı emîriyyenin affı hakkında irâde-i seniyye	1/7	460	4 Cumâdelûlâ 1318/ 30.08.1900
Hidemât-ı seferiye nizamnâme-i hümâyûnu	1/7	461	5 Cemâziyelevvel 1318/ 31.08.1900
Rusya hudûdunca matlûb olan emr-i asayişin idâmesi için ittihaz olunan mukarrerâtın te'min-i icrâatına memur serkomiser ile maiyyet-i komiserlerin sûret-i hareket ve esâs-ı vazîfelerine dair talimat	1/7	621	12 Cemâziyelevvel 1318/ 07.09.1900
Teçhizat-ı askeriye komisyonunun tesisi ile teferruâtı hakkında irâde-i seniyye	1/7	623	14 Cemâziyelevvel 1318/ 09.09.1900
Kastamonu vilâyetinde çuval, ip, halat ve kanaviçe fabrikası tesisi imtiyâz mukâvelenâmesi	1/7	626	15 Cemâziyelevvel 1318/ 10.09.1900
Şam'dan Hicâz'a temdîd ve inşâ olunacak demiryolu için cem' olunacak iânenin ahz ü kabzına memur ve Mâlîye Nezâreti dairesinde müteşekkîl komisyonun ve taşradaki şubelerinin vezâifine ve işbu komisyon muamelâtının sûret-i teftişine dair nizamnâme	1/7	627	23 Cemâziyelevvel 1318/ 18.09.1900
Yahudi züvvârı hakkında talimat	1/7	631	14 Cemâziyelâhir 1318/ 09.10.1900
İmtiyâz madalyasının şerâit-i mahsûsa-i nizâmiyesi hâricinde olarak tevcihinin inhâ olunmaması hakkında irâde-i seniyye-i husûsiye	1/7	632	27 Cemâziyelâhir 1318/ 22.10.1900

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Üzerinde esmâ-yı şerîfe muharrer ve emâkin-i mukaddese ve muhadderât-ı İslâmiyyenin resimleri mürtesim açık muhabere varakalarının men'-i ithâlî hakkında irâde-i seniyye	I/7	633	10 Receb 1318/ 03.11.1900
Kaçak harîrden mütevellit olarak tebaa-i ecnebiye aleyhine ikâme edilecek deâvînin Mehâkim-i nizâmîyede rû'yeti hakkında irâde-i seniyye	I/7	634	26 Şa'bân 1318/ 19.12.1900
Üzerinde âyât-ı kerîme-i Kur'âniye muharrer sigara kutuları ve emsâlinin men'-i ithâlî ve fûruhtu hakkında irâde-i seniyye	I/7	637	29 Şa'bân 1318/ 22.12.1900
Bulgaristan emâreti ile mün'akid gümrük itilâfnâmesi	I/7	637	6 Ramazan 1318/ 28.12.1900
Muhâcirîn puluna tâbi evrakı pulsuz olarak kabul ile muamele icrâ eden memurîne cezâen iki misli pul ilsâk ettirilmesi hakkında irâde-i seniyye	I/7	639	10 Ramazan 1318/ 31.12.1900
Posta münakalâtı hakkında Posta ve Telgraf Nezâreti ile Rus seyr-i sefâin ve ticaret kumpanyası beyninde mün'akid mukâvelenâme	I/7	640	10 Ramazan 1318/ 01.01.1901
Hazine-i Evkâf'a ilzâm olunan Midilli, Edremit ve Burhaniye zeytinlikleri bedel-i icârının a'sâr nizamnâmesine tevfikân tahsîli hakkında irâde-i seniyye	I/7	643	19 Ramazan 1318/ 10.01.1901
İzmir'de çuval, ip ve yelken bezi fabrikası tesisi imtiyâz ve mukâvelesi	I/7	643	7 Şevvâl 1318/ 28.01.1901
Memâlik-i ecnebiyeden celb edilecek alât-ı ziraiyenin gümrük resminden muafiyeti müddetinin temdîdi hakkında irâde-i seniyye	I/7	645	19 Şevvâl 1318/ 09.02.1901
Memâlik-i mahrûse-i şâhâne postahaneleri arasında teâtî olunacak posta paketleri hakkında bi'l-istizân mer'iyetine irâde-i seniyye-i hazret-i Pâdişâhî şeref-sünûh buyurulan nizamnâme	I/7	648	17 Zilka'de 1318/ 08.03.1901
Sunuf-i asâkir-i berriye ve bahriye-i şâhânenin vilâyât-ı şâhânenen mürettep muhassesât ve muayyenâtının intizamını teftişe memur müfettişlerin vezâifine dair talimat	I/7	656	19 Zilka'de 1318/ 10.03.1901

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Nâhiye müdüriyetlerinin mekâtib-i idâdiye şehadetnâmelilerine hasrı ve halen dört sene ve daha ziyâde nâhiye müdüriyetlerinde bulunanların bi'l-imtihan 3. sınıf kaymakam-lığa terfileri hakkında irâde-i seniyye	I/7	658	21 Zilka'de 1318/ 12.03.1901
Dârülfünûn-i şâhâne nizamnâmesi	I/7	659	16 Rebî'ülâhîr 1318/ 12.08.1900
Devlet-i aliyye ve Yunanistan konsolosluk mukâvelesi	I/7	665	8 Muharrem 1319/ 27.04.1901
Bilâ bedel muhâcirîne terk ve tahsîs edilip sâhib-i evvellerinin emvâl-i metrûkesi olmayan arazi-i mahlûle müterâkim vergilerinin terkin-i kaydı hakkında irâde	I/7	672	8 Muharrem 1319/ 27.04.1901
18 Zilhicce 1304 tarihli Maâdin nizamnâmesinin 78. madde-i muaddelesi	I/7	673	9 Muharrem 1319/ 28.04.1901
Balya-Karaaydın Osmânî anonim şirketine ait Mancılık linyit madeni dahilinde elektrik ile kuvvet nakli hakkında imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/7	673	14 Muharrem 1319/ 03.05.1901
Taş ocakları nizamnâmesi	I/7	678	10 Safer 1319/ 28.05.1901
Maâdin nizamnâmesinin usûl-i taharrîye dair olup ta'dîlen kaleme alınan üçüncü faslı	I/7	685	10 Safer 1319/ 28.05.1901
Avrupa'ya firâr ederek neşr-i mefseadet edenlerin sûret-i derdest ve mallarının haczi ve teferruâtı hakkında irâde-i hususiye	I/7	690	22 Safer 1319/ 09.06.1901
Mehâkim-i idare harç hâsılatı için Bâbîâlî Teshîlat Sandığı'nca bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî ihdâs olunan pullara mahsûs talimat	I/7	690	22 Safer 1319/ 09.06.1901
Avâni-i sim ü zer ile mücevherattan alınacak resm-i gümrük hakkında irâde	I/7	692	23 Safer 1319/ 10.06.1901
Bulgaristan ve Rumeli-i şarkî'de ibraz olunmak üzere memâlik-i sâire-i şâhânede tanzim olunacak vekâletnâme ve evrak-ı adliye-i sâirenin sûret-i tasdîki hakkında irâde	I/7	696	14 Rebî'ülevvel 1319/ 01.07.1901
28 Zilhicce 1274 tarihli Ceza kanununun 1. bâbının 4. faslına müzeyyel madde-i kanuniye	I/7	697	14 Rebî'ülevvel 1319/ 01.07.1901
1315 senesine kadar olan bakâyâ ve efrâd-ı mezcûrenin muamele-i zecriyyeden şerâit-i afları hakkında irâde-i seniyye	I/7	698	14 Rebî'ülevvel 1319/ 01.07.1901

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
5 Zilka'de 1303 tarihli emlak ve temettü vergisi nizamnâmesinin 9. madde-i muaddelesi	I/7	699	17 Rebî'ülevvel 1319/ 04.07.1901
Saltanât-ı seniyye şehbenderlerinin mezuniyetlerine dair kararnâmeyi ta'dilen kaleme alınıp mevki-i icrâya vaz'ına ve ahkâmının sefarât-ı seniyye müsteşar ve kâtipleri ile sair memurîni hakkında dahi tatbikine irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhî şeref-müteallik buyurulan kararnâme	I/7	699	21 Rebî'ülevvel 1319/ 08.07.1901
Devlet-i aliyye-i Osmâniye ile Romanya hükûmeti beyinde akdolunan ticaret mukâvelenâmesi	I/7	700	11 Rebî'ülâhir 1319/ 28.07.1901
Musâlaha-i dem komisyonunca tarafeyni sulh edilen mevâddan dolayı cihet-i adliyece araniın mesârif-i muhâkemenin affi hakkında irâde	I/7	710	4 Cemâziyelevvel 1319/ 19.08.1901
Dut ağaçlarına âriz olan puridiye hastalığının men'-i sirâyeti hakkında nizamnâme	I/7	711	11 Cemâziyelevvel 1319/ 26.08.1901
Fabrika mamûlâtı ile eşyâyı ticariyye mahsûs 29 Şa'bân 1305 tarihli alâmet-i fârika nizamnâmesine müzeyyel madde-i nizâmiye	I/7	711	14 Cemâziyelevvel 1319/ 29.08.1901
16 Cemâziyelâhir 1310 tarihli zabita-i sıhhiye-i hayvaniyye talimatının 1. madde-i muaddelesi	I/7	712	14 Cemâziyelevvel 1319/ 29.08.1901
Bi'l-cümle müellefâtın daire-i âidesince tab'ına ruhsat verilmezden mukaddem Matbuât-ı dahiliye müdüriyetinin nazâr-ı tetkikinden imrârı ve teferuatı hakkında irâde-i seniyyeyi mübelliğ tezkire-i sâmiye	I/7	712	16 Cemâziyelevvel 1319/ 31.08.1901
Maârif madalyası nizamnâmesi	I/7	713	9 Cemâziyelâhir 1319/ 23.09.1901
Yurtluk ve ocaklık vechile muhassas maaşât münhalâtının sûret-i intikâli hakkında irâde-i seniyye	I/7	713	8 Cemâziyelâhir 1319/ 22.09.1901
Gümrüklerde kalan eşyanın bi'l-müzâyede fûruhtunda mahallî ticaret, sanayi ve ziraat odalarından birer memur bulundurulması hakkında irâde	I/7	719	21 Cemâziyelâhir 1319/ 05.10.1901

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
İnfâk-ı eytâm ve erâmil-i ricâl-i ilmiye nizamnâmesine müzeyyel 14 Safer 1307 tarihli fıkra-i nizâmiyenin tarîk-i ilmiye tekâûd nizamnâmesine zeylen ibkâ-yı mer'iyeti hakkında irâde-i seniyye	I/7	722	19 Receb 1319/ 01.11.1901
Trablusgarb vilâyetince ahz-ı asker muamelatı hakkında nizamnâme	I/7	723	6 Teşrîn-i sâni 1317/ 19.11.1901
Merâkize verilecek gayri resmi telgrafnâmeler eshâbına 10 paralık pul ilsâkı ile seyyânen ve meccânen ilmühaber i'tâsı hakkında irâde-i seniyye	I/7	726	19 Şa'bân 1319/ 30.11.1901
Vakt-i seferde hidemât-ı sıhhiye nizamnâme-i hümâyûnu	I/7	727	17 Şa'bân 1319/ 28.11.1901
Hicâz demiryolu madalyası nizamnâmesi	I/7	810	20 Şa'bân 1319/ 01.12.1901
Hicâz demiryolu madalyalarının berat harcı hakkında irâde-i seniyye-i hususiye	I/7	811	23 Şa'bân 1319/ 04.12.1901
Hicâz demiryolu madalyasına nâil olacak zevât esâmîsinin tevcihât-ı sâire misillü neşri hakkında irâde-i seniyye-i husûsiye	I/7	812	3 Ramazan 1319/ 14.12.1901
Vebânın hüküm-fermâ olduğu mahallerden gelen vapurların derûnundaki farelerin sûret-i itlâfı hakkında meclis-i sıhhiyece tanzim olunup mer'iyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i cenâb-ı Pâdişâhî şeref-sünûh ve sūdûr buyurulmuş olan talimatnâme	I/7	812	21 Ramazan 1319/ 01.01.1902
Trabzon rıhtımı ve iskelesinden vuku bulacak ithâlât ve ihrâcâtın mahallî belediyesince alınacak rûsûm hakkında irâde-i seniyye ve ol bâbda tarife	I/7	815	17 Şevvâl 1319/ 27.01.1902
Rodos iskelesinden vuku bulacak ithâlât ve ihrâcâtın mahallî belediyesince alınacak rûsûm hakkında irâde-i seniyye ve ol bâbda tarife-i muaddele	I/7	819	17 Şevvâl 1319/ 27.01.1902
Gümrükten kaçırılan eşyadan dolayı tanzim edilip iktisâbı kat'iyet eden müsâdere mazbatalarının devâir-i icrâiyece tenfizi hakkında irâde-i seniyye	I/7	823	9 Zilka'de 1319/ 18.02.1902
Vilâyâtça sarfiyatta merkezîyet usûlünün tesisi ile bakâyâ tahsilâtından yalnız % 50'sinin sinîn-i sâbika mesârifine tahsîsi hakkında irâde-i seniyye	I/7	824	29 Zilka'de 1319/ 10.03.1902

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Teçhizât-ı askeriye tertibi hakkında ta'dîlen kaleme alınan talimat	I/7	826	7 Zilhicce 1319/ 17.03.1902
Tahsîl-i emvâl nizamnâmesi	I/7	831	8 Zilhicce 1319/ 18.03.1902
Tahsildarların memurîn-i mâliye ile mûteferriâtı hakkında 8 Zilhicce 1319 tarihli tahsîl-i emvâl nizamnâmesine müzeyyel mevâdd-ı nizâmiye	I/7	849	11 Muharrem 1320/ 20.04.1902
Umûm askerî tekâüd sandığının âidat ve tahsîsâtının cibâyet ve istihsâlî hakkındaki talimat	I/7	849	19 Muharrem 1320/ 28.04.1902
Taşoz cezîresinde teşkilât-ı mülkiye ve adliye icrası hakkında irâde-i seniyye	I/7	851	19 Muharrem 1320/ 28.04.1902
Harîr tohumu istihsâl ve fûruhtuna dair ta'dîlen kaleme alınan nizamnâme	I/7	854	17 Safer 1320/ 25.05.1902
5 Rebî'ülevvel 1320 tarihli nüfus nizamnâmesinin 73. maddesinde vukuât-ı müterâkime için muayyen muafiyet müddetinin temdîdi ve mûteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	I/7	857	19 Safer 1320/ 27.05.1902
Taşoz cezîresinde mutasarrıflık teşkilî hakkında irâde-i seniyye	I/7	858	19 Safer 1320/ 27.05.1902
Bazı eşyâ-yı mücâzeden maâda İzmir rıhtımları hâricine yanaşacak sefâinden çıkarılacak kâffe-i eşyânın gümruğe ihrâcî ile muamelesinin orada îfâsı hakkında irâde-i seniyye	I/7	859	19 Safer 1320/ 27.05.1902
Dersaâdet'te alınacak rûsûm-i tenvîriyye hakkında irâde-i seniyye	I/7	860	20 Safer 1320/ 28.05.1902
Emvâl-i eytâmdan medyûn olanların dahi icra kanununun 39. maddesinin 2 Şa'bân 1299 tarihli zeyline tevfiķan bilâ nafaka hapis edilmesi hakkında irâde	I/7	863	2 Rebî'ülevvel 1320/ 08.06.1902
Sicill-i nüfus nizamnâmesi makamına kâim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınıp mer'iyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şeref-mûteallik buyurulan nizamnâme	I/7	864	5 Rebî'ülevvel 1320/ 11.06.1902
Dersaâdet'te soğuk hava mahzenleri inşasına dair mukâvelenâme	I/7	883	29 Rebî'ülevvel 1320/ 05.07.1902

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Memâlik-i şâhâneye ithal olunan emtia-i İraniye gümrük resminin % 8'e iblâğına dair irâde	I/7	887	8 Rebî'ülâhîr 1320/ 14.07.1902
Devlet-i aliyye-i Osmâniye'nin 1318 senesi muvâzene-i umûmiye hûlasası	I/7	891	13 Rebî'ülâhîr 1320/ 19.07.1902
Dersaâdet ve Bilâd-ı selâse'de elvân ve eşkâl-i muhtelifede cam ve ayna fabrikası inşa ve işletilmesi hakkında imtiyâz mukâvelenâmesi	I/7	898	22 Rebî'ülâhîr 1320/ 28.07.1902
Hicâz demiryolu madalyasına mütedair 20 Şa'bân 1319 tarihli nizamnâmenin 3. madde-i musahhahası	I/7	900	16 Cemâziyelâhîr 1320/ 19.09.1902
Taşralarda Ferâğ takrîr komisyonlarının sûret-i teşkîli ile teferruâtı hakkında irâde	I/7	900	20 Cemâziyelâhîr 1320/ 23.09.1902
İlâmât-ı cezâiyye harçlarıyla cezâ-yı nakdîler ve bilâhare haksız çıkan taraftan tahsil ile yerine konulmak üzere bi'l-icâb taraf-ı devletten sarf olunan harcırah ve mesârif bakâyâsının suver-i tahsiliyesini muarref olarak tanzim kılınıp mer'iyet-i ahkâmına Şûrâ-yı Devlet ve meclis-i mahsûs-i vûkelâ kararlarıyla bi'l-istizân irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-südur buyurulmuş olan talimat	I/7	902	21 Cemâziyelâhîr 1320/ 24.09.1902
Emlâk ve arazi ferâğ ve intikâlâtında verilecek tapu senedâtından Hicâz demiryolu için istihsâl edilecek iâne hakkında irâde-i seniyye	I/7	906	22 Cemâziyelâhîr 1320/ 25.09.1902
Saltanât-ı seniyye şehbenderlerine mütedair 19 Receb 1298 tarihli nizamnâme-i dahilînin 38 ve 39. mevâdd-ı muaddeleleri	I/7	907	25 Cemâziyelâhîr 1320/ 28.09.1902
Trablusgarb ahalisinin hizmet-i askeriyesi müddetinin ta'dîli hakkında irâde-i seniyye-i husûsiyye	I/7	908	1 Receb 1320/ 03.10.1902
Jandarma ve zabtiye alayları ümerâ ve zâbitânından yerli veya yerli hükmünde bulunanların tahvîli ve mes'ûlen tebdîl olunacaklara harcırah verilmemesi hakkında irâde-i seniyye	I/7	909	5 Receb 1320/ 07.10.1902
Mîrî ormanları ile madenler üzerine tarh olunan techizât-ı askeriye tertibinin kemâkân ahzına devam olunması hakkında re'sen tebliğ olunan irâde-i seniyye	I/7	911	5 Receb 1320/ 07.10.1902

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
İcâr ve isticâr mukâvelenâmelerinin Hicâz demiryolu menfaatine tab' ve 1 kuruş fiatla fûruhtu ve bunların hâricinde olan sâir kont-ratoların mehâkim ve devâirce makbûl ve mûteber tutulmaması hakkında irâde-i seniyye	I/7	911	7 Receb 1320/ 09.10.1902
Yüzde 4 fâizli 1902 senesi gümrükler istikrâzı mukâvelenâmesi	I/7	913	26 Eylül 1318/ 09.10.1902
Hayvanât ihracı serbest kalmak üzere Memâlik-i şâhânenen çıkarılacak hayvanâtın kıymetlerine nisbetle yalnız % 1 gümrük resmi alınması hakkında irâde-i seniyye	I/7	918	12 Receb 1320/ 14.10.1902
Kâğıthâne menba sularının idare-i dâimesi için kaleme alınan talimat	I/7	920	2 Şa'bân 1320/ 03.11.1902
Defterdar, muhasebeci ve mal müdürlerinden mahall-i memuriyetlerinden infikâklerinde teçhizat-ı askeriye tertibi hesabının sûret-i rû'yetine ve bunlardan infisâl edenler hakkında olunacak muameleye dair irâde-i seniyye	I/7	923	9 Şa'bân 1320/ 10.11.1902
Köylerde fâili meçhûl harîk maddelerinde cârî kasâme usûlünün cehri ve badem ve armut ve fıstık bahçeleri ile kavaklara da teşmîli hakkında irâde-i seniyye	I/7	925	15 Şa'bân 1320/ 16.11.1902
Kireç ve kaldırım ve duvar taşları ile kiremit ve tuğla ve çanak gibi evânî-i türâbiye imaline mahsûs toprak ve kum ocaklarının sûret-i küşâdı hakkında irâde-i seniyye	I/7	927	17 Şa'bân 1320/ 18.11.1902
18 Muharrem 1309 tarihli ebniye kanununun 14. maddesine müzeyyel fıkârât-ı kanuniye	I/7	928	6 Ramazan 1320/ 06.12.1902
Mehâkim ve devâire verilecek istidanâmelerle merbûtâtından ve mükellefine verilecek vergi tezkirelerinden Hicâz demiryolu için 1 kuruş îâne ahzı ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	I/7	929	2 Ramazan 1320/ 02.12.1902
Hamidiye Hicâz demiryolu nikel madalyaları kordelalarının kırmızıya tahvîli hakkında irâde-i seniyye-i husûsiyye	I/7	931	4 Ramazan 1320/ 04.12.1902
Dersaâdet soğuk hava mahzenleri Osmânî anonim şirketi nizamnâme-i dahilîsi	I/7	931	6 Ramazan 1320/ 06.12.1902
Kaymakam ve müdürlerin usûl-i terfileri hakkında cârî kavâid ve usûlün ta'dîlatına dair irâde-i seniyye	I/7	939	27 Şevvâl 1320/ 26.01.1903

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Hüdâvendigâr vilâyetinde kâin ma'lûmü'l-esâmi nehir ve göllerin seyr-i sefâine kâbil bir hâle ifrâğ ile römorkaj usûlünce nakliyat icrâ ve iskeleler inşası hakkında imtiyâz mukâvelenâmesi	I/7	941	29 Şevvâl 1320/ 28.01.1903
18 Safer 1299 tarihli Zâbita-i saydiyye nizamnâmesinin 29. madde-i musahhahası	I/7	947	13 Şevvâl 1320/ 12.01.1903
Memurînin Mayıs maaşâtından Hicâz demiryolu mesârif-i inşâiyesi için tevkîf edilecek îâne hakkında irâde-i seniyye	I/7	947	4 Zilka'de 1320/ 02.02.1903
8 Zilhicce 1319 tarihli tahsil-i emvâl nizamnâmesinin 31. madde-i muaddelesi	I/7	948	5 Zilka'de 1320/ 03.02.1903
Gümrük tezkirelerinin Hicâz demiryolu menfaatine tab' ve birer kuruş fiatla fûruhtu ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	I/7	949	11 Zilka'de 1320/ 09.02.1903
Emlâk bey' ü şıra ve ferâğ bi'l-vefâ ilmûhaberlerinin Hicâz demiryolu menfaatine tab' ve altmışar paraya fûruhtu ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	I/7	950	19 Zilka'de 1320/ 17.02.1903
Esnafla köşe sarrâflarına verilmekte olan tezkirelerin Hicâz demiryolu menfaatine tab' ve 1 kuruş fiatla fûruhtu hakkında irâde-i seniyye	I/7	951	27 Zilka'de 1320/ 25.02.1903
Ertuğrul nişânı nizamnâmesi	I/7	952	28 Zilka'de 1320/ 26.02.1903
Bağdat demiryolu imtiyâz mukâvele ve şartnâmesi	I/7	953	05.03.1903
Yüzde 4 fâizli Bağdat demiryolu birinci tertip istikrâz mukâvelenâmesi	I/7	988	6 Zilhicce 1320/ 05.03.1903
Bağdat demiryolu şirketinin nizamnâme-i dahilîsi	I/7	996	05.03.1903
Yüzde 4 fâizli 1903 senesi sayd-ı mahî istikrâz mukâvelenâmesi	I/7	1005	6 Zilhicce 1320/ 05.03.1903
Rumeli vilâyât-ı şâhânesi hakkındaki talimata zeylen tanzim olunup Kosova, Manastır ve Selânik vilâyetlerinde mevki-i icraya vaz'ı muktezâ-yı irâde-i seniyye-i hazret-i Pâdişâhîden bulunan talimatın 7. maddesi mûcibince vilâyât-ı mezkûre emvâlinin sûret-i kabz ve sarfına dair nizamnâme	I/7	1013	17 Zilhicce 1320/ 16.03.1903

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Amerika'da zuhûr eden Mormon mezhebinin Memâlik-i şâhânedede men'-i neşr hakkında irâde-i husûsiye	I/7	1015	18 Muharrem 1321/ 16.04.1903
Devlet-i aliyye ile Yunan hükûmeti beyninde 24 Mayıs-6 Haziran 1903 tarihinde akdolunan ticaret mukâvelenâmesi	I/7	1016	12.04.1903
Rumeli vilâyât-ı şâhânesine tayin olunan nâfia müdürlerinin vezâifine dair olup mer'iyet-i ahkâmına irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhî şeref-müteallik buyurulan talimat	I/7	1024	9 Safer 1321/ 07.05.1903
Harîr müsâbakaları talimatı mûcibince müstehakk-ı mükâfât görünen böcekçilere verilecek madalyanın darb ve imâli hakkında irâde-i seniyye	I/7	1027	12 Safer 1321/ 10.05.1903
Düyûn-i Umûmiye idaresine muhavvel harîr ve duhân a'şârı ile nüfus tezkirelerinin tâbi olduğu teçhizât-ı askeriye tertibi ve Ziraat Bankası vâridâtından teçhizât-ı askeriye sandığı ile Hicâz demiryoluna terk edilecek miktar hakkında irâde	I/7	1028	15 Rebî'ülevvel 1321/ 11.06.1903
Yüzde 4 fâizli 1904 senesi istikraz mukâvelenâmesi	I/7	1033	6 Rebî'ülevvel 1321/ 02.06.1903
Tahlîf usûlünün bilâ-istisna kâffe-i memurîn ve müstahdemîne teşmîli hakkında irâde-i seniyye	I/7	1039	19 Rebî'ülâhir 1321/ 15.07.1903
Ağnâm tâdat memurları tarafından verilecek ilmühaberler ile a'şâr mültezimleri ve emanet a'şâr memurları tarafından verilecek makbuz senetlerinin Hicâz demiryolu menfaatine tab'ı ve 1 kuruş fiatla fûruhtu ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	I/7	1040	20 Rebî'ülevvel 1321/ 16.06.1903
Mürûr tezkirelerinden Hicâz demiryolu îanesi olarak ikişer kuruş ahzı ve müteferriatı hakkında irâde-i seniyye	I/7	1041	20 Rebî'ülevvel 1321/ 16.06.1903
Hicâz demiryolu menfaatine mahsûs evrak-ı matbû'anın envâ'ı ile ahkâm-ı müteferriasını mutazammın irâde-i seniyye ve merbût pusula	I/7	1042	4 Rebî'ülâhir 1321/ 30.06.1903
Dersâdet emlâk vergisi ile bakâyâsının maaş kuponu ile sûret-i tesviyesi hakkında irâde-i seniyye	I/7	1045	23 Rebî'ülâhir 1321/ 17.07.1903

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Rayak-Hama şimendifer hattının teminatı için Şam Akka ve Hama sancakları a'şârının tahsîsi hakkında irâde-i seniyye	I/7	1047	23 Rebî'ülâhir 1321/ 17.07.1903
İşretin ahâlî-i İslâmiye hakkında mem-nû'iyeti ile kâide-i tesettürün muhafazası hakkında irâde-i seniyye	I/7	1048	1 Cemâziyelevvel 1321/ 26.07.1903
Diyârbekir'de tesis olunacak Hamidiye Mekteb-i sanayi nizamnâmesi	I/7	1049	2 Cemâziyelevvel 1321/ 27.07.1903
Mamûlât-ı dâhiliyeden olan sade yağlarının temin-i muhafaza-i sâfiyetine dair nizamnâme	I/7	1058	10 Cemâziyelevvel 1321/ 04.08.1903
Cerâim-i siyasiyyede bulunan Bulgarların icrâ-yı muhâkemeleri için Manastır'da bir Mahkeme-i fevkalâde teşkiline dair	I/7	1059	23 Cemâziyelevvel 1321/ 17.08.1903
Hayvanât-ı ehliyye rûsûmunun ihdâsına dair irâde-i seniyye	I/7	1060	25 Cemâziyelevvel 1321/ 19.08.1903
Vergi-yi şahsî hakkında nizamnâme	I/7	1061	26 Cemâziyelevvel 1321/ 20.08.1903
Cerâim-i siyasiyyede bulunan Bulgarların icrâ-yı muhâkemeleri için Edirne ve Selânik'te dahi birer Mahkeme-i fevkalâde teşkiline dair irâde-i seniyye	I/7	1068	4 Cemâziyelâhir 1321/ 27.08.1903
Tevhid-i düyûn hakkındaki 28 Muharrem 1299 (8/20 Kânun-i evvel sene 1881) tarihli nizamnâmeye merbût kararnâme	I/7	1070	18 Cemâziyelâhir 1321/ 10.09.1903
Hayvanât-ı ehliyye rûsûmundan müstesna olanlar hakkında irâde-i seniyye	I/7	1077	23 Cemâziyelâhir 1321/ 15.09.1903
Emr-i ziraat ve felâhatin islâh ve terakkîsi maksadıyla sevk olunan dut fidanları ile emsâlinde teşhizat-ı askeriye tertibi alınmaması hakkında irâde-i seniyye	I/7	1080	2 Ramazan 1321/ 21.11.1903
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Teşkilât-ı mehkâm kanun-i muvakkatinin 31. madde-i muaddelesi	I/7	1080	20 Receb 1321/ 12.10.1903
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Usûl-i muhâkemât-ı cezaiyye kanun-i muvakkatinin 200. madde-i muaddelesi	I/7	1081	20 Receb 1321/ 12.10.1903

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Selânik, Kosova, Manastır, Edirne vilayâtındaki hayvanât-ı ehliyye rûsûmu hâsîlâtının muvakkaten teşhizat-ı askeriyeye sandığına irsâl edilmeyerek mahallerince ihtiyacât-ı mübreme-i askeriyeye sarf ve i'tâsı hakkında irâde-i seniyye	I/7	1081	23 Receb 1321/ 15.10.1903
Yüzde 4 fâizli Bağdat demiryolu birinci tertip istikrâzına mütedair 20 Şubat 1318 ve 5 Mart 1903 tarihli mukâvelenâmenin 2. maddesiyle tashîh edilen 9 ve 13. maddeleri hakkında 1. mukâvele-i müzeyyele	I/7	1083	20 Eylül 1319/ 03.10.1903
Akarât-ı vakfiyeden rûsûm-i tenvîriyenin nisfen istifâsı hakkında irâde-i seniyye	I/7	1084	13 Şa'bân 1321/ 03.11.1903
28 Zilhicce 1274 tarihli Kanun-i cezanın 58 ve 166. maddelerine müzeyyel fıkârât-ı kanuniyye	I/7	1086	5 Şa'bân 1321/ 26.10.1903
Halkalı Ziraat ve Ormançılık Mekteb-i Âlîsi nizamnâmesi	I/7	1087	13 Şa'bân 1321/ 03.11.1903
Devlet-i aliyye ile Küba cezîresi hükûmet-i cedîdesi beyinde bir mukâvelenâme akdöluncaya değin Amerika konsoloslarının Kübalılar üzerinde hakk-ı himâyelerinin tasdîkine dair irâde-i seniyye	I/7	1090	13 Şa'bân 1321/ 03.11.1903
Vazife-i memuriyetlerinden dolayı taht-ı muhâkemeye alınacak memurîn-i mülkiyenin müstantık ve heyât-ı ithamiyece men'-i muhâkemelerine karar verilmeyip davanın muhâkemeten intâcı hakkında irâde-i seniyye	I/7	1092	17 Ramazan 1321/ 06.12.1903
Posta emanet memurlarına mahsûs kefâlet-nâmelerin mehâkimce emanet muamelesi makamına kâim olan posta paketi muamelâtına da şâmil tutulması hakkında irâde-i seniyye	I/7	1093	19 Şubat 1321/ 04.03.1906
Dâhilen sevk veya hârice ihraç olunan tuzlu balıklarla cirozlardan alınacak teşhizat-ı askeriyeye iânesiyle ihrâcât resminin kıymetleri üzerinden istifâsı hakkında irâde-i seniyye	I/7	1096	7 Şevvâl 1321/ 26.12.1903
Hendesehâne-i Mülkiye mezunlarının nisfinin muvazzafen ve muvakkaten Hamidiye Hicâz demiryolunda istihdamları hakkında karar-nâme	I/7	1098	7 Ramazan 1321/ 26.11.1903
Cebel-i Lübnan jandarma efrâdı için mahallince bir tekâüd sandığı teşkilî ve müteferriatı hakkında irâde-i seniyye	I/7	1098	30 Ramazan 1321/ 19.12.1903

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Selânik tramvaylarının müddet-i imtiyâziyesinin 35 sene daha temdüdi hakkında 22 Zilhicce 1306 tarihli mukâvelenâme-i aslıye müzeyyel madde-i munzama	1/7	1101	9 Şevvâl 1321/ 28.12.1903
Hamidiye Hicâz demiryolu menfaati için fûruht olunacak kibrit kutularına ilsâk edilecek alâmet-i fârika hakkında irâde-i seniyye-i hususiye	1/7	1102	15 Şevvâl 1321/ 03.01.1904
Hamidiye Hicâz demiryolu menfaatine mahsûs ve lokomotif resmini muhtevî pullardan mürekkep cüzdanlar tab' ve fûruhtu hakkında irâde-i seniyye-i husûsiye	1/7	1102	17 Şevvâl 1321/ 05.01.1904
Hayvanât-ı ehliyye için yalnız bu seneye mahsûs olmak üzere % 5 resm-i tahsil i'tâsiyla kefilli memurlar marifeti ile tahsili hakkında irâde-i seniyye	1/7	1102	15 Şevvâl 1321/ 03.01.1904
Kapları numaralı ve ikramiyeli sigara kâğıdı fûruhtu imtiyâzına dair mukâvelenâme	1/7	1103	21 Şevvâl 1321/ 09.01.1904
Rumeli vilâyât-ı selâsesi mukarrerât-ı ıslâhiyesini müeyyid mevâd hakkında Rumeli müfettişine gönderilecek talimat	1/7	1105	25 Şevvâl 1321/ 13.01.1904
İhdâs olunan birinci feriklik hakkında irâde-i seniyye	1/7	1108	29 Şevvâl 1321/ 17.01.1904
Jandarma nizamnâme-i hümayûnu	1/7	1109	14 Zilka'de 1321/ 01.02.1904
Ale'l-umûm eshâb-ı maaş makbuz senedâtının Hicâz demiryolu menfaatine tab' ve birer kuruş fiatla fûruhtu hakkında irâde-i seniyye	1/7	1168	24 Şevvâl 1320/ 23.01.1903
Nisvân-ı İslâmiyyenin mestûriyeti hakkındaki ahkâm-ı şer'iyyenin muhafazası hakkında irâde-i seniyye	1/7	1169	10 Zilka'de 1321/ 28.01.1904
Hicâz demiryoluna mahsûs olan madalyaları zâyî' edenlere yenilerinin i'tâsına ve alınacak harca dair irâde-i seniyye	1/7	1171	13 Zilka'de 1321/ 31.01.1904
Aşı nizamnâmesi	1/7	1171	14 Zilhicce 1321/ 01.03.1904
Aşı talimatı	1/7	1175	14 Zilhicce 1321/ 01.03.1904
Emlâk ve temettü vergisiyle bedel-i askerîlerini sene nihâyetine kadar tesviye edenlerden % 5 tenzîlât icrâsı hakkında irâde	1/8	1	7 Ramazan 1319/ 18.12.1901

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Nâhiye müdürleriyle kaza kaymakamlarının terfi-i sınıf imtihanları hakkında irâde-i seniyye	I/8	4	23 Ramazan 1321/ 13.12.1903
Osmânî, Mecidî ve şefkat nişan-ı hümâyûnları için yazılacak berât-ı âlîler kuyûd ve muamelâtının temîn-i inzibatı hakkında talimat	I/8	15	23 Muharrem 1322/ 09.04.1904
Devlet-i aliyye ile Bulgaristan emâreti beyrinde mün'akid itilâfnâme	I/8	16	25 Muharrem 1322/ 11.04.1904
1320 senesi bütçesi hakkında mütte haz mukarrerâta dair irâde-i seniyye	I/8	18	19 Safer 1322/ 05.05.1904
Resm-i damga kanunu	I/8	22	25 Safer 1322/ 11.05.1904
Filokseralı mahallerde Amerika asma çubuklarıyla tesis ve tecdîd edilen bağların on sene müddetle öşür ve vergiden ve kezâlik filokseralı mahallerde yerli asmaları ile tesis edilmiş veya edilecek olup kışın elli gün kadar su altında bulundurulacak olan bağların yine on sene müddetle yalnız öşürden ma'füviyetleri hakkında talimat	I/8	54	1 Rebî'ülevvel 1322/ 17.05.1904
Hicâz demiryolu evrak-ı mahsûsasına tahrîri muktazi hususâtı evrak-ı âdiyye yazanlarla buna iğmaz eyleyen memurlardan alınacak cezâ-yı nakdî ve müteferriatı hakkında irâde-i seniyye	I/8	61	16 Rebî'ülevvel 1322/ 01.06.1904
Emlâk ve arazi-yi mahlûleyi ihbar edenlere mahlûlat-ı vakfiye usulüne tevfi kan ihbariye i'tâsı hakkında irâde-i seniyye	I/8	62	8 Rebî'ülâhir 1322/ 22.06.1904
Kakodilat dö sud nam ecza ile siyanür dö potasyum nâm semm-i kâtilin men'-i ithâl ve fûruhtu hakkında irâde-i seniyye	I/8	66	12 Rebî'ülâhir 1322/ 26.06.1904
Devâir-i resmiyede 50 kuruş ve daha ziyâde masraf senedâtının Hicâz demiryolu menfaatine tab' ve fûruhtu hakkında irâde-i seniyye	I/8	69	15 Rebî'ülâhir 1322/ 29.06.1904
Defter-i Hakanî Nezâreti'nce istîfâ kılınmakta olan hâsîlat-ı mütenevviadan memurîn-i icraiyye ve tahsiliyyeye verilmekte olan aidatın enva ve nisbetlerinin sûret-i hesabı hakkında irâde-i seniyye	I/8	70	27 Rebî'ülâhir 1322/ 11.07.1904
25 Safer 1322 tarihli resm-i damga kanununun 51. maddesinin 2. fıkrasının tay ve muafiât cetvelinin 54 numaralı fıkrasının tashîhi hakkında irâde-i seniyye	I/8	71	19 Rebî'ülâhir 1322/ 03.07.1904

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Nafaka davalarına dair taşralarda Rum piskoposhânelerince verilip Patrikhânenin tasdîkine muhtaç olmayan kararların devâir-i icrâiyyece infâzı hakkında irâde-i seniyye	I/8	73	3 Cemâziyelâhir 1322/ 15.08.1904
Cerâim-i şahsiyeden dolayı müştekâ anlı rüesâ-yı rûhâniye aleyhindeki deâvî-i cezaiyyenin memurîn-i devlet hakkında cârî usûle tevfiķan mehâkim-i adliyede rü'yeti hakkında irâde-i seniyye	I/8	76	5 Cemâziyelâhir 1322/ 17.08.1904
Hamidiye Hicâz demiryolu memurîn ve müstahdemînine mahsûs tekâüd nizamnâmesi	I/8	77	16 Cemâziyelâhir 1322/ 28.08.1904
1299 senesi nihayetine kadar olan bakâyâ ve matlûbât-ı emîriyyenin affı hakkındaki müsaadenin daire-i şumûlüne dair irâde-i seniyye	I/8	81	10 Receb 1322/ 20.09.1904
Dersaadet-Köstence kablosu imtiyâz mukâvelenâmesiyle el-Ariş'e kadar temdit edilecek hat hakkında mukâvelenâme	I/8	82	27 Receb 1322/ 07.10.1904
Islah-ı umûr-i mâliye için teşķil buyurulan komisyon-i âlûnin vezâifini hâvî talimat	I/8	90	3 Şa'bân 1322/ 12.10.1904
23 Rebî'ülâhir 1301 tarihli Âsâr-ı atîka nizamnâmesinin 17. madde-i muaddelesi	I/8	92	7 Şa'bân 1322/ 16.10.1904
Ecnebi piyangolarını satanların promes nizamnâmesi mûcibince te'dîbi hakkında irâde-i seniyye	I/8	93	7 Şa'bân 1322/ 16.10.1904
Askerî trenlerinde pişdâr sûretiyle tahrik ettirilen lokomotiflerin ücretleri hakkında irâde-i seniyye	I/8	95	9 Şa'bân 1322/ 18.10.1904
Dâhilde bir iskeleden diğeri iskeleye imrâr olunacak ale'l-umûm yaş sebzenin gümrük resminden istisnâsı hakkında irâde-i seniyye	I/8	97	23 Şa'bân 1322/ 01.11.1904
8 Zilhicce 1319 tarihli tahsil-i emvâl nizamnâmesinin 41. madde-i muaddelesi	I/8	98	2 Ramazan 1322/ 10.11.1904
Müskirât resm-i mîrîsine mütedair selh-i Ramazan 1298 tarihli nizamnâmenin 4. madde-i muaddelesi	I/8	99	6 Ramazan 1322/ 14.11.1904
Memâlik-i şâhânde imal olunan biralardan alınacak resm-i mîrînin sûret-i tahsili hakkında talimat	I/8	100	6 Ramazan 1322/ 14.11.1904

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Galata Beyoğlu beyninde tahte'l-arz demiryolu imtiyâzının temdîdine dair mukâvelenâme	I/8	102	27 Ramazan 1322/ 05.12.1904
Hamidiye Hicâz demiryolunun işletme idaresinde bulundurulacak heyet-i sıhhiyenin vezâifine ve işletme memurîn ve müstahdemîn-i muvazzafa ve muvakkatesinin mükellefiyetleriyle heyet-i sıhhiyeden hakk-ı istifadelerinin derecâtına dair nizamnâme	I/8	107	6 Şevvâl 1322/ 13.12.1904
Etfâl-i yetime mahsûs leyfî Kız Sanayi Mektebine iki taksitte 7.5 lira alınmak şartıyla evlâd-ı ağniyâdan nehârî tâlibât kabûlü hakkında irâde-i seniyye	I/8	109	12 Şevvâl 1322/ 19.12.1904
Hazine-i devlete ait muhâkemât için şehâdetnâmeli dava vekili bulunmayan mahallerde veya şehadetnâmesiz dava vekili istihdâmına mecburiyet göründükde bunlara verilecek ücretin taraf-ı hasımdan tesviye olunmak üzere ilâmâta derci hakkında irâde-i seniyye	I/8	111	19 Şevvâl 1322/ 26.12.1904
Hayvanât-ı ehliyyenin tadâdıyla resminin cibâyetine dair talimat	I/8	115	22 Şevvâl 1322/ 29.12.1904
Sinîn-i sâbıkâ ile 1320 senesi Dersaâdet emlâk vergisine mukabil sûret ve sergilerin tarz-ı kabul ve mahsubu hakkında irâde-i seniyye	I/8	126	26 Şevvâl 1322/ 02.01.1905
Selânîk, Manastır ve Edirne vilâyetlerinde müteşekkîl mehâkim-i fevkalâdeden verilen idam hükümlerinin hemen icrası hakkında irâde-i seniyye	I/8	128	17 Şevvâl 1322/ 24.12.1904
Memurîn-i mâliyenin sûret-i intihâbât ve terakkiyâtı hakkında nizamnâme	I/8	128	2 Zilka'de 1322/ 08.01.1905
Devâir-i resmiyyeye tevdi olunan evraka mukâbil eshâbına verilecek numara pusulalarının Hicâz demiryolu menfaatine tab'ı ve yirmişer paraya satılması hakkında irâde-i seniyye	I/8	132	7 Zilka'de 1322/ 13.01.1905
Devâir-i resmiyyece icra kılınan münâkasa ve müzâyede kâimelerinin Hicâz demiryolu menfaatine tab'ı ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	I/8	133	8 Zilka'de 1322/ 14.01.1905

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
19 Cemâziyelâhîr 1296 tarihli Usûl-i muhâkeme-i hukukiyye kanun-i muvakkatinin 252. madde-i muaddelesi	I/8	135	19 Zilka'de 1322/ 25.01.1905
Teşkîlat-ı mehâkim kanun-i muvakkatinin 23 Şevvâl 1304 tarihli 4. fasl-ı muaddelinin 8. madde-i muaddelesi	I/8	136	19 Zilka'de 1322/ 25.01.1905
Memâlik-i şâhânede keşide olunacak telgrafnâmelerde kısa adres istimal edenlerden alınacak ücret hakkında irâde-i seniyye	I/8	137	22 Zilka'de 1322/ 28.01.1905
24 Muharrem 1297 tarihli Memurîn kefâlet nizamnâmesinin 3. madde-i muaddelesi	I/8	139	27 Zilka'de 1322/ 02.02.1905
Cerâim-i siyasiyede bulunan Bulgarların icrâ-yı muhâkemeleri için Kosova'da bir Mâhkeme-i fevkalâde teşkîli hakkında irâde	I/8	139	2 Zilhicce 1322/ 07.02.1905
Memâlik-i şâhâne gaz depolarının hazine-i mâliyyeye devri ve depolara vaz' edilecek gaz ve mevâdd-ı müştaile-i sâireden alınacak ücret hakkında irâde-i seniyye	I/8	141	7 Zilhicce 1322/ 12.02.1905
5 Rebûlevvel 1320 tarihli Nüfus nizamnâmesinin 62. madde-i muaddelesi	I/8	143	11 Zilka'de 1322/ 17.01.1905
Memâlik-i mahrûse-i şâhâne postaneleri arasında teâtî olunacak posta paketleri hakkındaki nizamnâmeyi ta'dîlen kaleme alınan nizamnâme	I/8	145	23 Zilhicce 1322/ 28.02.1905
Tevhîd-i mubayaât hakkında irâde-i seniyye	I/8	153	29 Zilhicce 1322/ 06.03.1905
Selânîk, Kosova ve Manastır vilâyât-ı selâsesi vâridât ve mesârifâtının sûret-i ahz ve sarfı hakkında nizamnâme	I/8	157	24 Zilhicce 1322/ 01.03.1905
Anadolu şimendiferiyle Dersaadet'e vürûd edecek zehâirden kile resmi ahzından sarfı nazar edilmesi hakkında irâde-i seniyye	I/8	161	12 Muharrem 1323/ 19.03.1905
Rumeli vilâyât-ı selâsesi vâridât ve mesârifinin ahz ve sarfı için Bank-ı Osmânî'ye verilecek komisyon hakkında irâde-i seniyye	I/8	165	15 Muharrem 1323/ 22.03.1905
Avusturya ve Macaristan ile Yunanistan arasında tarîk-i Osmânî ile teâtî olunan telgrafnâmelerden alınan hisse-i imrâriyenin tenzîli hakkında irâde-i seniyye	I/8	167	23 Muharrem 1323/ 30.03.1905

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
25 Ramazan 1308 tarihli Liyâkat madalyası nizamnâmesinin nisvâna dahi teşmîli hakkında nizamnâme-i mezkûra müzeyyel mevâdd-ı nizâmiye	I/8	168	27 Muharrem 1323/ 03.04.1905
Bakâyânın tetkik ve tahsili hakkında talimat	I/8	169	2 Safer 1323/ 07.04.1905
A'şârın arazi üzerinden sûret-i istîfâsını mübeyyin talimat	I/8	180	2 Safer 1323/ 07.04.1905
Tabiiyet kaleminden alınması lâzım gelen rûsûmu mübeyyin 1 Mart 1299 tarihli tarifeyi muaddil tarife	I/8	188	4 Safer 1323/ 09.04.1905
Techizat-ı askeriye tertibinin mâ-vuzia-lehinin gayriye sarfının memnû'iyeti hakkında irâde-i seniyye	I/8	189	7 Safer 1323/ 12.04.1905
Yüzde 4 fâizli 1905 senesi techizat-ı askeriye istikraz mukâvelenâmesi	I/8	191	11 Safer 1323/ 16.04.1905
14 Şa'bân 1299 tarihli tarife-i şehbenderînin 5. madde-i muaddelesi	I/8	199	13 Safer 1323/ 18.04.1905
Mekteb-i Mülkiye-i şâhâne mezunlarının maiyet memuriyetleriyle kazâ kaymakamlıklarına tayinleri emrinde müttehad usul hakkında irâde-i seniyye	I/8	200	17 Safer 1323/ 22.04.1905
İcarât ve matlûbât-ı evkâfın tahsili-i emvâl nizamnâmesi mücibince fakat memurîn-i vakfiye cânibinden tahsili hakkında irâde-i seniyye	I/8	205	17 Safer 1323/ 22.04.1905
Mıntika nizamnâmesi	I/8	207	22 Safer 1323/ 27.04.1905
Rum eşkiyasının Rumeli vilâyât-ı şâhânesi mehâkim-i fevkalâdesinde icrâ-yı muhakemeleri hakkında irâde-i seniyye	I/8	217	25 Safer 1323/ 30.04.1905
1320 Senesi nihâyetine kadar olan dünyûnun tesviyesi için tahvîlât ihracı ve memurîn maaşatından vergi-yi şahsî alınması maddelerinden sarfınazar olunması hakkında irâde-i seniyye	I/8	217	1 Reb'ülâhir 1323/ 06.05.1905
Yüzde 4 fâizli 1901-1905 senesi istikrâzı mukâvelenâmesi	I/8	229	08.05.1905
Yüzde 4 fâizli 1904 senesi istikrâzının 4-17 Eylül 1319 [1903] tarihli mukâvelenâmesine zamîmeten tanzim olunan mukâvelenâme	I/8	237	08.05.1905

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Memâlik-i şâhâne mahsulü tömbekinin bir kilosundan duhân Reji idaresince 4 kuruş resim ahzı hakkında irâde-i seniyye	I/8	238	4 Rebî'ülevvel 1323/ 09.05.1905
Vilâyât-ı şâhâne teçhizat-ı askeriye tertibi ve hayvanât-ı ehliye rûsûmu ve Hicâz demiryolu îanesi muamelat ve hesabâtının sûret-i teftîşi hakkında irâde-i seniyye	I/8	240	16 Rebî'ülevvel 1323/ 21.05.1905
Sisam cezîresi Meclis-i umûmî ve meclis-i idare azası ile belediye memurları müddet-i intihâbiyyelerinin ta'dîli hakkında irâde-i seniyye	I/8	241	26 Rebî'ülevvel 1323/ 31.05.1905
Rumelide âsâr-ı cürümden olan kan lekelerinin tahlili için tahlili lâzım gelen eşyanın muvakkaten Selânik Gurebâ Hastanesi tahlilhânesine irsâli hakkında irâde-i seniyye	I/8	243	23 Rebî'ülevvel 1323/ 28.05.1905
Gümrüklerce icra edilecek muayene-i sıhhiye nizamnâmesi	I/8	245	29 Rebî'ülevvel 1323/ 03.06.1905
Eshab-ı servetten olan muhâcirîn'in kendi akçalarıyla aldıkları emlak ve arazinin iki sene vergiden muafiyeti hakkında irâde-i seniyye	I/8	250	3 Rebî'ülâhîr 1323/ 07.06.1905
İngiltere, Almanya, Belçika ve Felemenk'ten Hocabey kablo su tarikiyle Memâlik-i şâhâneye gelecek telgrafnâmelerden hükûmet-i seniyyeye ait hisse-i ücretin tenzili hakkında irâde-i seniyye	I/8	251	3 Rebî'ülâhîr 1323/ 07.06.1905
1321 Bütçesinde husûl-i tevâzün için vergi-yi şahsî tesisi, arzuhallerden kaydiye ve mesâkin ve akar vergi tezâkirinden esmân-ı nisbiyye ahzı, ihtira beratlarıyla alâmet-i fârika rûsûmunun taz'if, a'sârın maktuiyete rabtı usulünün tedricen tamim ve bedel-i askerînin 50 kuruşa iblâğiyile ittihaz edilecek bazı tedâbir-i tasarrufiyye hakkında irâde-i seniyye	I/8	253	18 Rebî'ülâhîr 1323/ 22.06.1905
Vergi-yi şahsî hakkında talimat	I/8	259	16 Cemâziyelevvel 1323/ 19.07.1905
A'sâr nizamnâmesi	I/8	263	18 Rebî'ülâhîr 1323/ 22.06.1905
Dersaâdet Ticaret-i bahriye mahkemesinin deâvî-i ticariye-i berriyyeyi rû'yet'e salahiyet-i munzamması hakkında irâde-i seniyye	I/8	293	11 Cemâziyelâhîr 1323/ 03.08.1905

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Demiryolların usûl-i zâbitasına dair 8 Safer 1284 tarihli nizamnâmenin 2. maddesine müzeyyel fikirât-ı nizâmiye	I/8	294	14 Cemâziyelâhir 1323/ 16.08.1905
Devlet-i aliyye ile Bulgaristan emâreti beyinde posta ve telgraf muamelatına dair mün'akid sûret-i tesviye	I/8	295	14 Cemâziyelâhir 1323/ 16.08.1905
Menâfi sandıklarından Ziraat Bankası'na müdevver matlûbât-ı atîka bakâyâsının affı hakkında irâde-i seniyye	I/8	300	27 Cemâziyelâhir 1323/ 29.08.1905
Yemen madalyası hakkında irâde-i seniyye-i hususiye	I/8	302	18 Receb 1323/ 18.09.1905
11 Şevvâl 1286 tarihli orman nizamnâmesinin 23, 36 ve 52. mevâdd-ı muaddelesi	I/8	302	19 Şa'bân 1323/ 18.10.1905
Nâhiyelerde verilecek istidanâmelerin ve jandarma neferâtıyla aceze ve muhâcirînin arzuhal kaydiyesinden muafiyetleri hakkında irâde-i seniyye	I/8	303	23 Şa'bân 1323/ 22.10.1905
Rumeli vilâyât-ı şâhânesi umûr-i mâliyesi hakkında nizamnâme	I/8	305	24 Şevvâl 1323/ 21.12.1905
Muhâcirîn-i İslâmiye komisyon-i âlîsinin sûret-i teşkîline ve vezâif ve selâhiyetine dair nizamnâme	I/8	309	24 Şevvâl 1323/ 21.12.1905
Dersaadet ve Rumeli sevâhilinden Anadolu'nun vilâyât-ı malûmesine sevk olunan ve ba'demâ gönderilecek olan muhâcirînin icrâ-yı iskanları emrinde vali ve mutasarrıf ve iskan memurları ve vilâyât ve elviye merkezlerinin idare komisyonları ve kazâ kaymakamlarıyla mezkûr komisyonlar şubelerinin sûret-i hareketlerini mübeyyin tanzim olunan talimat	I/8	313	24 Şevvâl 1323/ 21.12.1905
İskan olunacak muhâcirînin zürra' takımına arazi i'tâsı hakkında talimat	I/8	322	24 Şevvâl 1323/ 21.12.1905
Bulgaristan hatt-ı imtiyâzından Bulgar eşkiyası tecavüzâtının sûret-i men'ıyla Rumeli vilâyâtında Bulgar erbâb-ı şekâvetinin derdest ve isti'sâlinde sûret-i hareketi mübeyyin talimat	I/8	323	2 Zilka'de 1323/ 28.12.1905
18 Zilhicce 1304 tarihli Maâdin nizamnâmesiyle 25 Rebûlâhir 1308 ve 10 Safer 1319 tarihli mevâdd-ı muaddele ve müzeyyelesini muaddil mevâdd-ı nizâmiye	I/8	327	21 Zilka'de 1323/ 16.01.1906

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Muhâcirîn talimatı	I/8	333	26 Zilka'de 1323/ 21.01.1906
Ezhârından ıtır istihraç etmek için Memâlik-i şâhânede yetiştirilecek akasya ve emsâlinin on sene öşürden affı hakkında irâde-i seniyye	I/8	337	26 Zilka'de 1323/ 21.01.1906
İnöz iskelesinde belediyece istifâ olunacak ithâlât ve ihracât rûsûm-i muvakkatesi hakkında irâde-i seniyye ve tarife	I/8	338	28 Zilka'de 1323/ 23.01.1906
Mesârif-i tahrîriyenin kemâkân kıyem-i emlâkten binde bir ve temettüât-ı esnaftan yüzde yarım hesabıyla ahzı hakkında irâde	I/8	344	28 Zilka'de 1323/ 23.01.1906
İskan-ı muhâcirîn için Ziraat Bankası'nca tertip olunan piyango hakkında nizamnâme	I/8	345	30 Zilka'de 1323/ 25.01.1906
Umûm askerî mütekâidîn ve eytâm ve erâmili kanunnâme-i hümayûnu	I/8	349	18 Zilhicce 1323/ 12.02.1906
Resm-i damga kanunu	I/8	369	25 Zilhicce 1323/ 19.02.1906
Dersaâdet'te kâin müberrât-ı vakfiye heyet-i keşfiyyesine dair nizamnâme	I/8	417	2 Muharrem 1324/ 26.02.1906
Vergi-yi şahsînin tarhı hakkındaki usulün ta'dîline dair irâde-i seniyye	I/8	427	12 Muharrem 1324/ 08.03.1906
Memurîn-i rûsûmiyenin usul-i intihâbiyesi hakkında nizamnâme	I/8	431	15 Muharrem 1324/ 11.03.1906
Dersaâdet mekâtib-i âliye-i idâdiyesine tayin olunan müdür-i sânilerin vezâifine dair nizamnâme	I/8	434	15 Muharrem 1324/ 11.03.1906
Evvelce ta'dîl edilmiş olan 17-29 Ağustos 1315/1899 tarihli Bank-ı Osmânî imtiyâz mukâvelenâmesini muaddil mukâvelenâme	I/8	435	27 Safer 1324 ⁸⁶ /21.04.1906
Maâdin nizamnâmesi	I/8	439	14 Safer 1324/ 08.04.1906
Sinîn-i sâbıkaya ait düyûn-i emîriyenin sûret-i tesviyesi hakkında irâde-i seniyye	I/8	461	26 Muharrem 1324/ 22.03.1906
Sigorta muamelatına dair Ticaret-i berriye kanununa müzeyyel mevâdd-ı kanuniye	I/8	463	29 Muharrem 1324/ 25.03.1906
Rûsûmât heyet-i teftişiyesi vezâifine dair nizamnâme	I/8	467	29 Muharrem 1324/ 25.03.1906
Memâlik-i mahruse-i şâhânede ifâ-yı muamele etmekte olan ecnebi anonim şirketleriyle sigorta kumpanyaları hakkında nizamnâme	I/8	470	29 Muharrem 1324/ 25.03.1906

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Devlet-i aliyye-i Osmâniye'nin 1322 senesi muvâzene-i umûmiyesi	I/8	476	6 Safer 1324/ 31.03.1906
Terkîn-i kuyûdu mahallerine mevdu' bakâyâyâ ait teşhizat-ı askeriye tertibi hakkında olunacak muamele hakkında irâde-i seniyye	I/8	494	14 Safer 1324/ 08.04.1906
7 Şevvâl 1285 tarihli Tabiiyyet kanununa müzeyyel bazı mevadd-ı mühimme	I/8	495	16 Safer 1324/ 10.04.1906
İskan-ı muhâcirîne mahsûs olmak üzere Ziraat Bankası'nca mürettep piyangodan maada sair piyangoların men'i hakkında irâde-i seniyye	I/8	498	16 Safer 1324/ 10.04.1906
Beslemek şartıyla ferâğ olunan musakkafât ve müstegallât-ı mevküfede şarta adem-i riayet iddialarının kemakân Mahkeme-i teftişçe rû'yeti ve fâriğden evvel mefrûğun lehin vefatı vukuunda bunların fâriğa iadesi hakkında irâde-i seniyye	I/8	500	18 Safer 1324/ 12.04.1906
Dersaâdet ile Budapeşte arasında Bulgaristan ve Sırbistan tarikiyle doğru bir hatt-ı telgraflî tesisi hakkında Macaristan ile mümza zabıtnâme	I/8	503	13/26.10. 1905
7 Zilhicce 1322 tarihli ağnâm talimatının 38. madde-i muaddelesi	I/8	505	26 Safer 1324/ 20.04.1906
Âsâr-ı atîka nizamnâmesi	I/8	506	29 Safer 1324/ 23.04.1906
Umûm emvâl-i eytâmın sûret-i idaresi hakkında ta'dîlen kaleme alınan nizamnâme	I/8	515	4 Rebî'ülevvel 1324/ 28.04.1906
Vergi-yi şahsînin tarh ve tahsiline dair talimat	I/8	549	22 Rebî'ülevvel 1324/ 18.05.1906
Harîr tohumu istihsâl ve fûruhtuna dair nizamnâme	I/8	556	29 Rebî'ülevvel 1324/ 23.05.1906
Böcekhanelerle harîr tohumu muayenehaneleri için tayin kılınacak teftiş memurlarının sûret-i tayinleriyle alacakları maaş ve ifâ edecekleri vezâifi mübeyyin Ziraat Nezâreti ile Düyûn-i Umûmiye idaresi beyinde tekarrür eden nizamnâme-i dahilî	I/8	559	29 Rebî'ülevvel 1324/ 23.05.1906
Tohum istihsâli için böcek besleyenler tarafından tatbiki lâzım gelen usûl ve kavâid hakkında talimat	I/8	562	29 Rebî'ülevvel 1324/ 23.05.1906

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Emniyet Sandığı'na merhûn olup da inde'l-müzâyede bedel-i lâyıknı bulmayan emlâkın Sandık namına sûret-i tefevvüzü ve müteferriâtı hakkında irâde-i seniyye	1/8	563	4 Rebî'ülevvel 1324/ 28.04.1906
Tahvîlât-ı mümtâzenin mübâdelesi hakkında mukâvelenâme	1/8	564	28 Rebî'ülevvel 1324/ 22.05.1906
Tahvîlât-ı mümtâzenin mübâdelesi hakkında kararname	1/8	566	28 Rebî'ülevvel 1324/ 22.05.1906
18 Safer 1299 tarihli Zâbita-i saydiyye nizam-nâmesinin 27. maddesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	1/8	568	2 Cemâziyelevvel 1324/ 25.06.1906
Demiryollarının usûl-i zâbitasına dair 8 Safer 1284 tarihli nizamnâmenin 4. maddesine ilave olunan fıkra	1/8	569	2 Cemâziyelevvel 1324/ 25.06.1906
Gaz depolarının kemâkân belediyelere iadesiyle gaz sandıklarından alınan üçürâtın tenzîli ve belediyelere ait zebhiye ve kantar rûsûmunun da kısmen ve mukabeleten mâliyyeye alınması hakkında irâde-i seniyye	1/8	569	9 Cemâziyelevvel 1324/ 02.07.1906
Müze-i hümayûn için ebniye kalfalarıyla dülgere, taşçı ve emsâli esnaf ve rençber ve inşaat ve tamirat tezkirelerinden alınacak resm-i munzam hakkında irâde-i seniyye	1/8	571	19 Cemâziyelevvel 1324/ 12.07.1906
Ceza kanununun 58. maddesinin ikinci zeyli makamına kâim fıkârât-ı kanuniye	1/8	573	24 Cemâziyelevvel 1324/ 17.07.1906
Eshâm ve Tahvîlât Borsası nizamnâmesi	1/8	575	15 Cemâziyelâhir 1324/ 06.08.1906
Borsa muamelatı resmine dair nizamnâme	1/8	592	15 Cemâziyelâhir 1324/ 06.08.1906
Li-eclî't-tahkikat işten el çektilip de bilâhare infisâli vukubulan memurînden berâetleri tebeyyün edenlere tarih-i azillerine kadar nisf maaş'î tâtî hakkında irâde-i seniyye	1/8	600	20 Cemâziyelâhir 1324/ 11.08.1906
İlel-i sâriyye karşı ittihaz olunacak tedâbir-i te-haffuziyye ve tathîrât-ı fenniye ile heyât-ı sıhiyye ve belediye ve etibbâ-yı husûsiyenin ve tebhîrhâne memurlarının vezâifine dair nizamnâme	1/8	602	1 Receb 1324/ 21.08.1906
Trablusgarb, Tunus, Cezâyir ve Tanca dahil olmak üzere Avrupa ve Avrupa'dan transit olarak Mısır ve Halfa tarikiyle hita-i Hicâziye ve Musavva ve tevabii ve Habeşistan arasında tarik-i Osmani'den teâtî olunacak telgrafnâmelerin el-Ariş'e kadar tenzîl-i üçürâtı hakkında	1/8	618	26 Rebî'ülevvel 1324/ 20.05.1906

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Muhaberat-ı telgrafiye tarife-i dahiliyesinin hadd-i asgariye müteallik ahkâmının Hicâz hattı vesâtiyle cereyan eden muhaberatı hakkında da mer'iyetine dair irâde-i seniyye	I/8	620	8 Cemâziyelevvel 1324/ 01.07.1906
Makamât-ı resmiyyeye verilmekte olan arzuhaller için muhdes kaydiye resminin ilgâsı hakkında irâde-i seniyye	I/8	622	17 Receb 1324/ 06.09.1906
Memâlik-i ecnebiyeye gönderilmek üzere dâhilen bir iskeleden diğerine gönderilecek eşyâdan mürettep olan % 2 teçhizat-ı askeriye tertibinin % 1'inin nakden ve diğer % 1'inin seneden ahzı hakkında irâde-i seniyye	I/8	624	23 Receb 1324/ 12.09.1906
Memurînin tercüme-i hâl varakalarına rabtolunacak evrak-ı müsbit sûretlerinin Hamidiye Hicâz demiryolu iânesine mahsûs kıymetli yalnız bir varakaya cevaz-ı tahrîri hakkında irâde-i seniyye	I/8	625	27 Receb 1324/ 16.09.1906
Tarîk mükellefiyeti bakâyâsından 1322 senesi nihâyetine kadar bedelen ve bedenen îfâ-yı mükellefiyet edeceklerin cezadan afları hakkında irâde-i seniyye	I/8	627	7 Şa'bân 1324/ 26.09.1906
Taşra memurîni-i vakfiyesinin keyfiyet-i imtihan ve intihâblarıyla tayin ve terakkileri hakkında nizamnâme	I/8	628	18 Şa'bân 1324/ 07.10.1906
Devâir-i belediyece ihdâs olunacak gaz depolarına dair nizamnâme	I/8	632	29 Şa'bân 1324/ 18.10.1906
Dersaâdet tramvayının tevsi-i hutût ve temdîd-i müddet-i imtiyâziyesi hakkında mukâvelenâme	I/8	633	15 Zilkâ'de 1324/ 31.12.1906
Filokseradan kurumu mahvolan arazi on sene zarfında ihyâ edilmediği halde müstehakk-ı tapu olması hakkında irâde	I/8	637	18 Safer 1324/ 12.04.1906
Aydın vilâyeti jandarma alayının sûret-i tensik ve ıslâhı hakkında talimat	I/8	638	21 Zilhicce 1324/ 04.02.1907
Aydın vilâyeti ve Midilli sancağı a'şâr nezâretinin vezâifine mahsûs talimattır	I/8	641	24 Zilhicce 1324/ 07.02.1907
İşkodra pazarında fûruht edilmek üzere getirilen cüziyyü'l-miktar meyva ile sarmısak ve peynir gibi mahsûlât ve mamulât-ı dâhiliyeden teçhizat-ı askeriye tertibi alınmaması hakkında irâde-i seniyye	I/8	644	24 Zilhicce 1324/ 07.02.1907

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
24 Şa'bân 1285 tarihli Mekteb-i sanayi-i şâhâne nizamnâmesine müzeyyel madde-i mahsûsa-i nizâmiye	I/8	645	7 Muharrem 1325/ 20.02.1907
Bu kere ta'dîlen kaleme alınan Bâbiâtî Teshîlât Sandığı nizamnâmesi	I/8	645	13 Muharrem 1325/ 26.02.1907
Muamelât-ı rûsûmiyye dair talimat-ı mahsûsa	I/8	648	15 Muharrem 1325/ 28.02.1907
Hayvanât-ı ehliyye rûsûmunun ta'dîli hakkında irâde-i seniyye	I/8	652	4 Safer 1325/ 19.03.1907
Vergi-yi şahsînin tarhı hakkındaki usûlû muaddil irâde-i seniyye	I/8	655	5 Safer 1325/ 20.03.1907
Vergi-yi şahsî ile hayvanât-ı ehliyye resminin lâğvı hakkında irâde-i seniyye-i husûsiye	I/8	657	8 Safer 1325/ 23.03.1907
26 Zilkâ'de 1323 tarihli iskan-ı muhâcirîn talimatının 10 ve 11. maddelerinin tayyi hakkında irâde-i seniyye-i hususiye	I/8	657	17 Safer 1325/ 01.04.1907
Temettü vergisi nizamnâmesi	I/8	658	25 Safer 1325/ 09.04.1907
28 Zilhicce 1274 tarihli Ceza kanununun 156. maddesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/8	664	25 Safer 1325/ 09.04.1907
Teşkilât-ı mehâkim kanun-i muvakkatinin 2 Temmuz 1303 tarihli 4. fasl-ı muaddelinin 4 ve 5. mevâdd-ı muaddelesi	I/8	665	4 Rebî'ülevvel 1325/ 17.04.1907
Polis nizamnâmesi	I/8	666	5 Rebî'ülevvel 1325/ 18.04.1907
Yüzde 3 gümrük resm-i munzammi hakkında Düvel-i sitte-i muazzama ile imza olunan itilafnâme	I/8	692	9 Rebî'ülevvel 1325/ 22.04.1907
Yüzde 3 gümrük resm-i munzammına dair Almanya ile mün'akid 26 Ağustos 1890 tarihli ticaret muahedesine müzeyyel mukâvelenâme	I/8	695	9 Rebî'ülevvel 1325/ 22.04.1907
18 Rebî'ülâhir 1323 tarihli a'sâr nizamnâmesinin 59. maddesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/8	697	24 Rebî'ülevvel 1325/ 07.05.1907
Hıttâ-i Yemaniye'de tuz fiatının iki sene müddetle muvakkaten tenzîli hakkında irâde-i seniyye	I/8	697	20 Rebî'ülâhir 1325/ 02.06.1907
Mâliye müfettişlerine dair talimat	I/8	700	27 Rebî'ülâhir 1325/ 09.06.1907

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
23 Zilhicce 1322 tarihli posta paketleri nizamnâmesinin 1. madde-i muaddelesi	I/8	706	28 Rebî'ülâhir 1325/ 10.06.1907
Vergi emâneti tevzi kalemi ketebe-i muvakkatesinin Tekâüd sandığına mütedair 18 Şevvâl 1302 tarihli talimatın 8. madde-i muaddelesi	I/8	707	28 Rebî'ülâhir 1325/ 10.06.1907
Gümrük resmine zammı mukarrer olan % 3 hakkında Düyûn-i Umûmiye memurlarınca icra olunacak vazife-i tetkikiyye hakkında talimat	I/8	708	9 Cemâziyelevvel 1325/ 20.06.1907
Tarafeyn konsoloslarıyla tebaa ve ticaretleri hakkında en ziyâde mazhar-ı müsâade olan millet muamelesi icrâsına dair Norveç'le mûmza protokol	I/8	709	23 Cemâziyelevvel 1325/ 04.07.1907
Emniyet Sandığı idaresinin Ziraat Bankası'na ilhakiyle sandık-ı mezkûr nizamnâmesinin merhûnâta mütedair 20. maddesinin takyîdi ve müteferriatı hakkında irâde-i seniyye	I/8	710	29 Cemâziyelevvel 1325/ 10.07.1907
Nevâhî merkezlerinde bulunan nahiye meclislerinin vezâif-i sulhiye ve adliyesini mübeyyin nizamnâme	I/8	712	19 Cemâziyelâhir 1325/ 30.07.1907
Vilayât-ı şâhâne Defter-i Hakanî idarelerinin tensikât ve teşkilâtına ve memurîn ve müstahdemînin vezâifine dair nizamnâme	I/8	729	19 Cemâziyelâhir 1325/ 30.07.1907
9 Zilhicce 1317 tarihli dahilî kıymeti mukaddereli mekâtîb nizamnâmesinin bazı mevâdd-ı muaddelesi	I/8	737	20 Cemâziyelâhir 1325/ 31.07.1907
23 Zilhicce 1322 tarihli dahilî posta paketleri nizamnâmesinin bazı mevâdd-ı muaddelesi	I/8	740	20 Cemâziyelâhir 1325/ 01.07.1907
Memurîn-i mülkiye ma'zûliyet maaşlarına mütedair 27 Cemâziyelevvel 1309 tarihli kararname'nin 8. madde-i muaddelesi	I/8	744	21 Cemâziyelâhir 1325/ 02.07.1907
3 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Mehâkim-i nizâmiye harç tarifesinin 17. faslına müzeyyel madde ile 18. faslı makamına kâim madde-i kanuniye	I/8	744	12 Receb 1325/ 21.08.1907
19 Cemâziyelâhir 1325 tarihli Devâir-i sulhiye nizamnâmesinin 53. madde-i muaddelesi	I/8	747	27 Şa'bân 1325/ 05.09.1907
Rumeli vilayât-ı selâse-i şâhânesinde istihdam olunacak adliye müfettişleriyle müstantiklerin ve sair memurîn-i adliyenin sûret-i tahlîfi hakkında madde-i kanuniye	I/8	748	27 Şa'bân 1325/ 05.09.1325

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
19 Cemâziyelâhir 1325 tarihli nizamnâmenin neşrinden mukaddem hakk-ı tevârüs ve intikal eshâbından müddet-i muayyenesinde müracaat edeceklerden dahi harc-ı intikal alınmaması hakkında irâde-i seniyye	I/8	748	29 Şa'bân 1325/ 07.10.1907
Teçhizat-ı askeriye nezâreti hesabâtının dahi Divân-ı Muhasebât'ca rû'yet ve tetkik olunması hakkında irâde-i seniyye	I/8	750	12 Ramazan 1325/ 19.10.1907
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli Usul-i muhakemât-ı cezaiyye kanun-i muvakkatinin 125. madde-i kâimesi	I/8	751	5 Şevvâl 1325/ 11.11.1907
19 Cemâziyelâhir 1296 tarihli İcra kanun-i muvakkatinin 9. maddesine müzeyyel fıkra-i kanûniye	I/8	752	5 Şevvâl 1325/ 11.11.1907
19 Cemâziyelâhir 1325 tarihli Devâir-i sulhiyye nizamnâmesinin 1. madde-i muaddelesi	I/8	753	12 Şevvâl 1325/ 18.11.1907
Konya ovasının irva ve iskâsı hakkında mukâvelenâme	I/8	754	17 Şevvâl 1325/ 23.11.1907
2 Şa'bân 1299 tarihli Posta nizamnâmesinin 32. maddesi	I/8	793	19 Şevvâl 1325/ 25.11.1907
Rusya'dan gelmekte olan huccâc için Dâhiliye, Sıhhiye ve Zabtiye Nezâretleriyle muhâcirîn komisyonu riyâsetinden müntehab birer memurdan mürekkep olarak Anadolu Kavağı'nda muvakkaten müteşekkîl sevk komisyonuna mahsûs talimat	I/8	794	19 Şevvâl 1325/ 25.11.1907
Mukavelât muharrirlikleri ile mehâkim-i adliyece vekâlet tasdik ve tescilinde istifâ olunan Mekteb-i Hukuk iânesinin cihet-i maârife teslimi hakkında irâde-i seniyye	I/8	796	29 Şevvâl 1325/ 05.12.1907
4 Rebî'ülevvel 1324 tarihli Emvâl-i eytâm nizamnâmesinin 99. maddesine müzeyyel fıkra-i nizâmiye	I/8	797	29 Şevvâl 1325/ 05.12.1907
Temettü vergisi nizamnâmesi	I/8	798	16 Zilka'de 1325/ 22.12.1907
Temettü vergisi nizamnâmesinin Dersâdet'ten maada bi'l-umûm vilayât-ı şâhânece yerli ve ecnebi bi'l-cümle tüccar ve sanat-kârân haklarında tatbikine dair irâde-i seniyye	I/8	805	16 Zilka'de 1325/ 22.12.1907

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
A'sâr nizamnâmesinin mültezimlerden alınacak teminat ve kefâlete ve takâsîtin sûret-i tahsiliyesine mütedair mevâddının Hazine-i Mâlîyeye ait rûsûmat hakkında da mer'iyeti mutazammın irâde-i seniyye	I/8	807	20 Zilhicce 1325/ 26.12.1907
Rumeli vilâyât-ı şâhânesinde Selânîk ve Manastır ve Kosova ve Serez ve hudud-i Yunaniye mıntıkları tarafından eşkiyâ-yı mevcûdenin te'dîb ve tenkilâtı için müttehiden tatbik ve ifa kılınacak tarama hareketinin sûret-i icrası hakkında talimat	I/8	810	23 Zilhicce 1325/ 29.12.1907
Tahrîr ve ta'dîl-i umûmisi icra kılınacak mahaller hakkında talimat	I/8	813	29 Zilhicce 1325/ 04.01.1908
Adana vilâyeti dahilinde Seyhan ve Ceyhan nehirlerinde icab eden keşfiyât ve ameliyatın suver-i icrayesine dair talimat	I/8	817	29 Zilhicce 1325/ 02.02.1908
18 Reb'ülâhir 1323 tarihli a'sâr nizamnâmesinin 51. madde-i muaddesi	I/8	820	7 Muharrem 1326/ 10.02.1908
Bahr-i Sefid'den mürûr edecek sefâinin muamelat-ı sıhhiyesine mütedair 27 Zilka'de 1310 tarihli nizamnâmenin Bahr-i Siyah Boğazına gelecek sefâine de teşmîli hakkında irâde-i seniyye	I/8	820	10 Muharrem 1326/ 13.02.1908
Hârîçten Memâlik-i şâhâneye gelecek zehâirin kemâ fi's-sâbık gümrük resmine tâbi tutulması ve hârice zahire çıkarılması memnû'iyetinin ilgâsı hakkında irâde-i seniyye	I/8	822	17 Muharrem 1326/ 20.02.1908
Tebaa-i Osmâniyeden olup Tabiiyyet kanununun neşrinden sonra ecnebiyle izdivâc eden kadınların vefatında ecnebi olan veresesinin hukuk-i intikâliyesi ve ol bâbda konsoloshânelerinden verilecek ilmûhaberlerin itibarı hakkında irâde-i seniyyeyi mübellîğ tahrîrat-ı Meşîhatpenâhî	I/8	823	18 Muharrem 1325/ 21.02.1908
Selânîk ve Üsküp ve Manastır jandarma alayları zabitanının terfi-i merâtib için sûret-i intihâbâtını mutazammın talimat	I/8	826	18 Muharrem 1326/ 21.02.1908
Trablusgarb'ta zürrâ'ın gayri eshab-ı emlâke Ziraat Bankası'ndan vukubulacak ikrazât hakkında talimatnâme	I/8	831	29 Muharrem 1326/ 03.03.1908
Ceza kanununun 58. maddesinin 5 Şa'bân 1321 tarihli 2. madde-i müzeyyesine müzeyyel fıkra-i kanuniye	I/8	834	27 Safer 1326/ 30.03.1908

	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Dersâdet emlak vergilerini senesi içinde ve geçmiş senelere ait vergilerini 1324 senesi nihâyetine kadar tediye edenlere icra kılınacak tenzîlâtâ dair irâde	1/8	834	14 Rebî'ülevvel 1326/ 15.04.1908
Bağdat hattının Bulgurlu'dan Halîf'e kadar temdîfi ve Telhabeş'ten Halep'e bir şube inşası hakkında 20 Şubat 1318/5Mart 1903 tarihli Bağdat demiryolu imtiyâz mukâvelenâmesine müzeyyel mukâvele-i munzamma	1/8	836	3 Cemâziyelevvel 1326/ 02.06.1908
Borsa muamelâtından dolayı istifâ olunmakta olan resmin 1324 sene-i maliyesi gayesine kadar nisfına tenzîlî hakkında irâde-i seniyye	1/8	838	26 Rebî'ülâhir 1326/ 27.05.1908
Devâir-i belediyece bi'l-istimlak tarîka kalb edilen emlakten ferâğ harcı alınmaması hakkında irâde-i seniyye	1/8	839	27 Rebî'ülâhir 1326/ 28.05.1908
Vilayât-ı selâse-i şâhânede müstahdem jandarma efradının muhafaza-i nukûdu hakkındaki usûlû hâvî talimatın 1. madde-i musahhası	1/8	840	2 Cemâziyelevvel 1326/ 01.06.1908
Yüzde 4 fâizli Bağdat demiryolunun Bulgurlu-Halîf kısmı için 2 ve 3. tertip istikraz mukâvelenâmesi	1/8	841	02.06.1908
İhtilâf-ı tabiiyyetin tevârüs ve intikâl-i emlak hususunda derece-i tesirâtı hakkında irâde-i seniyye	1/8	850	8 Cemâziyelevvel 1326/ 07.06.1908
Alasonya kasabası daire-i belediyesince alınacak rûsûm hakkında irâde-i seniyye ve tarife	1/8	853	19 Cemâziyelevvel 1326/ 18.06.1908
Mersâ-yı Dersâdet'e hareket eden vapurlara bağlanarak Boğaziçi'ne gidip gelen büyük ve küçük kayıklar hakkında müttehas tedâbir-i inzibâtiye hakkında irâde-i seniyye	1/8	856	28 Cemâziyelevvel 1326/ 27.06.1908
Harîr kozası öşrü anbar hesabâtının usûl-i rûyeti hakkında irâde	1/8	860	28 Cemâziyelevvel 1326/ 27.06.1908
Güzergâhındaki şelâlelerden kuvve-i elekt-rikiyye istihsâlî hukukunun Hicâz demiryoluna ihsânı hakkında irâde-i seniyye-i hususiye	1/8	861	8 Cemâziyelâhir 1326/ 07.07.1908
Rumeli vilayât-ı selâse-i şâhânesinde ziraat ve felâhatin istihsâl-i terakkiyâtı hakkında talimat	1/8	861	15 Cemâziyelâhir 1326/ 14.07.1908
Rumeli vilayât-ı selâse-i şâhânesinde hayvanât-ı ehliyyenin ıslah ve tezyidi hakkında talimat	1/8	872	15 Cemâziyelâhir 1326/ 14.07.1908

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Kavâim-i nakdiye ile olan müdâyenâta dair fî 2 Ramazan sene 96 tarihinde neşir ve ilan olunan kararnâmeden emvâl-i eytâmın istisnası hakkında madde-i mahsûsadır	Z1	2	13 Rebî'ülevvel 1298/ 12.02.1881
İlâmât-ı şer'iyyenin istinâfı hakkında Mecelle Cemiyetinin mazbatası	Z1	2	10 Rebî'ülâhir 1297/ 21.03.1880
Umûr-i nâfia için teşkîli muktezâ-yı irâde-i seniyyeden olan komisyonun sûret-i teşkîliyle vezâifini mutazammın nizamnâme layihasıdır	Z1	6	20 Zilhicce 1297 ⁸⁷
Telgraf muhaberat-ı resmiyesinin sûret-i icrâsına dair kararnâmedir	Z1	8	11 Muharrem 1298/ 13.12.1880
İcâr-ı akar nizamnâmesinin 32. maddesine zeyl	Z1	10	22 Rebî'ülevvel 1297/ 04.03.1880
Mekkâri hayvanâtının sûret-i tedarik ve istihdamı hakkında talimat-ı umûmidir	Z1	11	20 Muharrem 1298/ 22.12.1880
Her nezâret ve dairenin makam-ı celîl-i vekâlete takdîm edeceği tezâkırde re'y beyan etmesine dair tezkire-i sâmiye-i umûmiye	Z1	12	2 Zilhicce 1297/ 05.11.1880
Her kazâ dahilinde vukubulacak cünha ve cinâyetlerin her ay cetvelleri gönderilmesine dair telgrafnâme-i sâmi-yi umûmi sûreti	Z1	13	28 Teşrinisani 1295/ 10.12.1879
Mehâkim-i istinâfiye nezdinde heyet-i ithâmiye teşkîline dair tezkire-i sâmiye	Z1	15	4 Zilhicce 1296/ 18.11.1879
Alâmet-i fârika nizamnâmesinin beşinci maddesi makamına kaim olmak üzere kaleme alınan madde-i nizâmiyedir	Z1	16	26 Rebî'ülevvel 1296/ 19.03.1879
Meclis-i umûmî'nin içtimâında kanuniyeti teklif olunmak üzere metelik ile olan müdâyenâtın muamelatı hakkında kararnâmedir	Z1	16	25 Rebî'ülâhir 1297/ 05.04.1880
İlâmât-ı hukukiyyenin sûret-i icrasına dair kanun-i muvakkatin otuz dokuzuncu maddesine zeyl	Z1	18	7 Cumâdelûlâ 1297/ 17.04.1880
Emniyet-i hariciyeyi ihlal eden cinâyet ve cünhalara dair Devlet-i aliyye'nin Ceza kanunnâmesinden ikmâli muktezâ olan maddeler	Z1	18	Yok
Emniyet-i dâhiliyeyi ihlal eden cinâyet ve cünhalara dair Devlet-i aliyye'nin Ceza kanunnâmesinden ikmâli mukteza olan maddeler	Z1	19	Yok

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Kanun-i cezanın birinci faslına zeyl ve ilave edilecek mevâd	Z1	21	Gurre-i Muharrem 1298/ 03.12.1880
Talim-i usûl-i tahlîf	Z1	22	Selh-i Receb 1297 ⁸⁸ /08.07.1880
Vilayât devâir-i adliyesinde usûl-i idare-i mâliye ve hesabiyeye dair talimattır	Z1	25	4 Haziran 1296/ 16.06.1880
Mesârif-i zaruriyye-i fevkalâdeye medâr olmak üzere kâffe-i tebaa-i şâhânenen bilâ istisna edilecek istikrâzın sûret-i ahz ve tediyesini müş'ir lâîhadır	Z1	41	8 Rebî'ülevvel 1298/ 07.02.1881
Meclis-i Mebûsân'ın ictimâında kanuniyeti tasdîk olunmak üzere icrâ-yı ahkâmına Meclis-i vükelâ kararıyla bi'l-istizan irâde-i seniyye-i hazret-i Padişâhî müteallik buyurulan maaşât kararnâmesidir	Z1	42	17 Cumâdelûlâ 1297/ 27.04.1880
Vilayât Sandık emînlerinin istihdamına dair kararnâme	Z1	66	4 Zilka'de 1286/ 05.02.1870
Maaşât kararnâmesine zeyl	Z1	67	15 Zilhicce 1297/ 18.11.1880
Meclis-i Mebûsân'ın in'ikadında kanuniyeti tasdîk olunmak üzere meskûkât-ı Osmâniye hakkında kararnâme lâyihasıdır	Z1	67	24 Kânun-i evvel 1296/ 05.01.1881
Meskûkât-ı Osmâniye kararnâmesinin Meclis-i vükelâ kararı ve bi'l-istizân müteallik buyurulan irâde-i seniyye-i hazret-i Padişâhî mücebince ta'dîl kılınan altıncı maddesidir	Z1	69	25 Rebî'ülâhir 1297/ 05.04.1880
Hazine-i celîle'nin vâridât ve mesârifât-ı umûmiyesinin nakde tahviliyle kaimenin sûret-i ilgâsına dair kararnâmedir	Z1	69	Kânun-i evvel 1296/ Aralık 1880/Ocak 1881
Vapur ve yelkenli sandallar ile balık sayd edenlere ve Dersaâdet balıkçı esnafına dair kararnâmedir	Z1	71	29 Zilka'de 1297/ 03.11.1880
Âsâr-ı atîka nizamnâmesinin onuncu maddesi makamına kaim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınan fıkra-i nizâmiyedir (Âsâr-ı atîka nizamnâmesi cild-i sâlis-i Düstûr'un 426. sahifesindedir)	Z1	73	3 Safer 1298/ 04.11.1881
İhtira berâtı kanunu	Z1	74	11 Rebî'ülâhir 1297/ 22.03.1880
Üzüm bağlarına âriz olan filoksera hastalığına dair nizamnâmedir	Z1	84	19 Cumâdelûlâ 1297/ 29.04.1880

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Ziraat Odaları hakkında nizamnâmedir	Z1	85	29 Receb 1297/ 07.07.1880
Dersaâdet Sanayi Odası hakkında nizamnâmedir	Z1	87	29 Receb 1297/ 07.07.1880
Orman ve Maâdin Mektebi nizamnâmesi	Z1	89	29 Rebî'ülevvel 1297/ 07.07.1880
Rumeli-i şarkî encümen-i dâimiyesi azalarına tazminat nâmiyla i'tâ kılınacak yevmiye hakkında kanun-i mahsûsdur	Z1	93	29 Rebî'ülevvel 1297/ 07.07.1880
Rumeli-i şarkînin Sancak mehâkimi nezdinde bir ikinci daire teşkîli hakkında eyalete mahsûs kanun	Z1	93	29 Rebî'ülevvel 1297/ 11.03.1880
Rumeli-i şarkî milis küçük zabitan ve neferâtının maaş ve me'kûlâtı hakkında kanun	Z1	94	19 Cumâdelâhira 1298/ 18.05.1881
Rumeli-i şarkî vilâyetine mahsûs vergi kanunu	Z1	96	19 Cumâdelâhira 1297/ 28.05.1880
Rûsûm-i mehâkim hakkında Rumeli-i şarkî vilâyetine mahsûs kanundur	Z1	97	27 Receb 1297/ 05.07.1880
Rumeli-i şarkîye mahsûs idare-i umûmiye nizamnâmesidir	Z1	105	7 Şa'bân 1297/ 15.07.1880
Cünha ve cinâyet-i intihâbiye hakkında Rumeli-i şarkî vilâyetine mahsûs kanundur	Z1	106	19 Cumâdelâhira 1297/ 28.05.1880
Tütüncü esnafından alınacak patente rûsûmu hakkında Rumeli-i şarkî vilâyetine mahsûs kanun	Z1	110	15 Safer 1298/ 16.01.1881
Girit nevâhî rûsûmâtı hakkında nizamnâmedir	Z1	111	6 Receb 1297/ 14.06.1880
Girit cezîresi mukavelât muharrirlerine dair fî 7 Cumâdelûlâ sene 96 ve fî 16 Nisan 1879 tarihli nizamnâmenin ta'dîl ve tenzîl olunan maddeleridir	Z1	117	6 Receb 1297/ 14.06.1880
Memurîn muhâkemâtı nizamnâmesine zeyl	Z1	119	26 Rebîulâhîr 1298 ⁸⁹ /28.03.1881
Münâkehât ve tevellüdât ve vefiyâtın Dersaâdet devâir-i belediyesine sûret-i kaydı hakkında karar nâmedir	Z2	2	7 Kânun-i evvel 1297/ 19.12.1881
Şurâ-yı Devlet mazbatası sûretidir	Z2	3	8 Şa'bân 1298/ 05.07.1881

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Ta'mîmen vilâyâta gönderilen tahrîrâtın sûretidir	Z2	8	11 Şevvâl 1299/ 25.08.1882
Ta'mîmen vilâyâta yazılan muharrerâtın sûretidir	Z2	12	10 Şevvâl 1298/ 04.09.1881
Fî Gurre-i Zilka'de sene 97 ve fî 13 Eylül sene 97 tarihiyle vülât-ı izâm ile bazı mutasarrıfına tasdîr kılınan emirname-i sâmiyenin sûretidir	Z2	14	Gurre-i Zilka'de 1297 /05.10.1880
Sicill-i nüfus nizamnâmesi	Z2	15	7 Safer 1299/ 28.12.1881
Fî 8 Zilhicce sene 297 tarihiyle Mâliye Nezâret-i behiyyesine yazılan tezkirenin sûretidir	Z2	25	8 Zilhicce 1297/ 11.11.1880
Rûsûm-i mehâkim hakkında vilâyete mahsûs kanunnâme sûretidir	Z2	26	27 Muharrem 1299/ 19.12.1881
A'sâr talimatının 24 Mart sene 89 tarihli zeyli makamına kaim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınan fıkra (Zeyl-i mezkûr cild-i sâlis-i Düstûr'un 268. sahifesindedir)	Z2	34	27 Muharrem 1299/ 19.12.1881
Sanâyi-i nefîse hakkında kaleme alınıp talimat olmak üzere bir sûreti fî 13 Safer sene 99 tarihinde bâ-tezkire-i sâmiye Ticaret Nezâret-i behiyyesine gönderilen lâyihanın sûretidir	Z2	34	10 Safer 1299/ 31.12.1881
Ticaret Odası'nın nizamnâme-i dahilîsidir	Z2	38	20 Ramazan 1298/ 25.08.1881
Mekteb-i sanâyi nizamnâmesinin on yedinci maddesi	Z2	46	3 Zilhicce 1298/ 26.10.1881
Mekteb-i sanâyi nizamnâmesine zeyl	Z2	46	11 Muharrem 1299/ 03.12.1881
Harîr öşrü talimatına zeyl	Z2	46	3 Şa'bân 1298/ 30.06.1881
Nevâhî rûsûmâtı hakkında nizamnâmedir	Z2	47	9 Receb 1297/ 17.06.1880
Müskirât resm-i mîrîsi hakkında nizamnâmedir	Z2	52	Selh-i Ramazan 1298/ 25.08.1881
Elviye ve kazalar mehâkimi hâkimlerinin gaybûbeti halinde vekâlet edecek muavinler hakkında kanun-i vilâyettir	Z2	55	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Nevâhî ve sendikalarda verilecek iâne hakkında kanun-i vilâyettir	Z2	56	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Zabıta-i belediye hakkında kanun-i vilâyettir	Z2	57	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Kadastro (Tahrîr-i emlâk) kanunnâmesi (Rumeli-i şarkî)	Z2	59	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Silah isti'mâli hakkında kanun-i vilâyettir	Z2	68	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Temettü vergisi kanununun ta'dîline dair kanun	Z2	69	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Domuz rüsûmu hakkında kanun	Z2	70	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Rumeli-i şarkî vilâyetinin mebâdi-i tedrisiyyesi hakkında kanundur	Z2	71	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Menâfi'-i umûmiye için istimlâk-i emlâk hakkında kanun-i vilâyettir	Z2	95	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Bîn sekizyüz seksen bir sene-i mâliyesi Bütçe nizamnâmesidir	Z2	108	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Zâbıta-i nevâhî hakkında kanun-i vilâyettir	Z2	108	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Mesâhât ve evzân ve ekyâl hakkında kanun-i vilâyettir (Rumeli-i şarkî)	Z2	115	20 Rebî'ülâhîr 1298/ 21.03.1881
Tahrîr-i emlâk ve arazi (kadastro) kanunnâmesinin birinci faslının mevki-i icrâya sûret-i vaz'ı hakkında idare-i umûmiye nizamnâmesidir	Z2	119	21 Muharrem 1299/ 13.12.1881
Tahrîr-i emlâk kanunnâmesinin üçüncü maddesinin ikinci fıkrası sûretidir (Rumeli-i şarkî)	Z2	121	7 Safer 1299/ 28.12.1881
Zâbıta-i saydiyye nizamnâmesi	Z2	122	18 Safer 1299/ 08.01.1882
Ebniye-i emîriyye ve vakfiye inşaat ve tamiratı hakkında olan nizamnâmenin on altıncı maddesi makamına kaim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınan madde-i nizâmiyedir	Z2	131	11 Rebî'ülevvel 1299/ 31.01.1882
Düyûn-i Umûmiye-i Osmâniye'nin sûret-i tesviyesi hakkında takarrur eden mukavelât üzerine tanzim olunup mer'iyet-i ahkâmına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i cenâb-ı Padişâhî şeref-sudûr buyrulmuş olan nizamnâmedir	Z2	132	28 Muharrem 1299 ⁹⁰ / 20.12.1881
Dersaâdet ve taşrada bulunan bi'l-cümle rüsûmât müdiriyyet ve memuriyetlerinin esâmîsini mübeyyin defterdir	Z2	157	7 Zilhicce 1296/ 21.11.1879

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Saltanât-ı seniyye şehbenderlerine dair nizamnâme-i dahilîdir	Z2	192	15 Receb 1298 ⁹¹ /13.06.1881
Mikyasât-ı atıkanın mikyasât-ı cedîdeye tahvîli	Z2	203	29 Şevvâl 1298 ⁹² /24.09.1881
Mikyasât-ı cedîdenin mikyasât-ı atıkaya tahvîli	Z2	217	29 Şevvâl 1298 /24.09.1881
İstanbul Rum Patrikliğinin hükûmet-i rûhâniyesi tahtında olarak Aynaroz'da vâki' manastırlar hakkında nizamnâme sûretidir	Z2	224	20 Zilhicce 1294/ 26.12.1877
Bîmârhânelere dair nizamnâmedir	Z2	253	18 Safer 1293/ 14.03.1876
Fî 26 Safer sene 293 tarihinde Zabtiye ve Tıbbiye Nezâreti behiyyesine tasdîr buyurulan tezkire-i sâmi sûretidir	Z2	258	26 Safer 1293/ 22.03.1876
Ebniye kanunu	Z3	2	23 Zilhicce 1299/ 05.11.1882
İcâr-ı akar nizamnâmesidir	Z3	21	28 Cumadelûlâ 1299/ 17.04.1882
Posta nizamnâmesi	Z3	27	2 Şa'bân 1299/ 18.06.1882
Postalarda naklonulacak meskûkât emânâtı ile gazete ve numune ve eşyâ-yı sâire ücûrâtının tarifesidir	Z3	41	2 Safer 1300/ 13.12.1882
Tahrîr-i nüfusun sûret-i icrâsına mahsûs talimattır	Z3	43	8 Şevvâl 1298/ 02.09.1881
Nüfus tezkirelerine dair talimattır	Z3	49	8 Şevvâl 1298/ 02.09.1881
Sicill-i nüfusa dair tarifnâme	Z3	52	21 Zilhicce 1298/ 13.11.1881
Müdürlük ve kaymakamlıkların intihâbına mahsûs komisyonun sûret-i teşkîl ve vezâifine dair talimattır	Z3	56	30 Ramazan 1299/ 14.08.1882
Memurîn-i mülkiye terakkî ve tekaüd kararname	Z3	62	13 Şevvâl 1298/ 07.09.1881
Umûm tekaüd sandığından istifade edemeyen memurîn-i kadîmeye ve onlardan vefat edenlerin eytâm ve erâmiline tahsis olunacak maaşlara dair nizamnâmedir	Z3	81	2 Zilhicce 1299/ 15.10.1882
Taşra Mehâkim-i şer'iyyesinden verilen ilâmâtın temyiz ve istinâfı hakkında talimattır	Z3	85	22 Muharrem 1300/ 03.12.1882
Mâliye hazinesi Beytûlmâl kassâmı ve vezâif-i Beytûlmâl'e ait terikâta dair talimattır	Z3	88	26 Reb'ülâhîr 1300/ 06.03.1883

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Mehâkim-i şer'iyye nizamnâmesinin otuz sekizinci maddesi makamına kaim olmak üzere ta'dilen kaleme alınan madde-i nizâmiye	Z3	95	29 Cumâdelûlâ 1299/ 18.04.1882
Ecânibin hakk-ı istimlâki kanununun birinci maddesinde istisna olunan eşhâsın emlâk ve arazisine mahsûs kanundur	Z3	96	25 Rebî'ülâhîr 1300/ 05.03.1883
Resm-i damga nizamnâmesi ahkâmınca alınması lazım gelen cezâ-yı nakdînin sûret-i tahsiliyle ol bâbda vuku bulacak itirazâtın merci-i fasl ve rû'yeti hakkında nizamnâmedir	Z3	97	12 Cumâdelâhira 1299/ 30.04.1882
İlamât-ı hukukiyenin sûret-i icrâsına dair kanunun otuz dokuzuncu maddesi zeyli	Z3	99	2 Şa'bân 1299/ 17.07.1882
Hazine-i celîle ile eşhâs beyinde müteahhdis davalar hakkında Mecelle Cemiyetinden tanzîm olunup icrâ-yı îcâbâtına irâde-i seniyye-i hazret-i Padişâhî şeref-sudûr buyurulan mazbata sûretidir	Z3	100	22 Muharrem 1300/ 03.12.1882
Adliye intihâb encümeni hakkında nizamnâmedir	Z3	101	7 Rebî'ülâhîr 1300/ 15.02.1883
Resm-i damga kanunu	Z3	103	12 Cumâdelâhira 1299/ 30.04.1882
Kefâlet nizamnâmesine zeyl olmak üzere kaleme alınan madde-i mahsûsadır	Z3	119	20 Safer 1300/ 31.12.1882
Vilâyâtın tensik-i kuyûd ve evrak-ı hesabiyesi hakkında talimat-ı umûmiye	Z3	120	28 Rebî'ülevvel 1300/ 07.02.1883
Şehbenderler nizamnâmesinin kırk beşinci maddesi	Z3	123	14 Şa'bân 1299/ 30.06.1882
Memâlik-i ecnebiye mamulâtından olmak üzere muvakkaten resm-i gümrükten muaf tutulacak âlât ve edevât hakkında nizamnâmedir	Z3	132	6 Receb 1299/ 24.05.1882
Ziraat Odalarının nizamnâme-i dahilîsi	Z3	132	8 Rebî'ülâhîr 1300/ 16.02.1883
Dersaadet Ticaret Odası nizamnâme-i dahilîsine tezyîl olunan mevâdd-ı nizâmiyedir	Z3	135	18 Teşrin-i sani 1297/ 30.11.1881
Demiryol ve bi't-tasarruf kanal ve liman ve sâir inşaat-ı nâfiaya dair mukavelenâme	Z3	137	17 Muharrem 1300/ 28.11.1882

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Girit cezîresi ahâlî-i Müslimesine mahsûs maârif nizamnâmesi	Z3	170	22 Rebî'ülevvel 1299/ 11.02.1882
Girit vilâyetinde bî-kudret medyûnların bin sekiz yüz altmış altı sene-i milâdiyesinden mukaddem mün'akid olan düyûnât-ı atîkaları hakkında nizamnâmedir	Z3	182	27 Muharrem 1299/ 19.12.1881
Nevâhî tekâlîf-i umûmiyesine zammolunacak resm hakkında Rumeli-i şarkî vilâyetine mahsûs kanundur	Z3	191	4 Rebî'ülâhir 1299/ 23.02.1882
Rumeli-i şarkî vilâyeti ehl-i zürrâ'ına mahsûs olan ziraat sandıkları muamelatının sûret-i tesviye ve idaresi hakkında kanun-i vilâyettir	Z3	193	4 Rebî'ülâhir 1299/ 23.02.1882
Rumeli-i şarkî vilâyeti dahilinde bulunan Sancak deâvî-yi idare mahkemeleriyle merkez-i vilâyet divân-ı deâvî idaresinin usûl-i muhâkemesi hakkında kanun-i vilâyettir	Z3	204	4 Rebî'ülâhir 1299/ 23.02.1882
İdare-i sıhhiye hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z3	210	19 Ramazan 1299/ 03.08.1882
Alîl olan mekâtib mualimleriyle hocalarına verilecek îane hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z3	221	4 Rebî'ülâhir 1299/ 23.02.1882
Doğrudan doğruya istifâ olunan tekâlîfin ne gibi ahvâlde tenzîl veya afvı iktizâ edeceğinin tayiniyle suver-i icrâiyesi hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z3	224	13 Rebî'ülâhir 1300/ 21.02.1883
Mehâkim-i vilâyet nezdinde bulunan icra memurları hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z3	226	18 Rebî'ülâhir 1300/ 26.02.1883
Dava vekilleri hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z3	231	18 Rebî'ülâhir 1300/ 26.02.1883
Vilâyetin devâir-i mülkiyesinde bulunan memurînin tahvîl-i memuriyetleri ve hâriçten kimselerin memuriyet-i mahsûsa ile memur ve i'zâmları hâlinde i'tâ olunacak mesârif-i râhiye ile ücret-i yevmiye hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z3	240	13 Rebî'ülâhir 1300/ 21.02.1883
Eczâ-yı tıbbiyyenin sûret-i fûruhtu hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z3	242	21 Rebî'ülâhir 1300/ 01.03.1883
Memurîn-i mülkiyenin maaşât-ı mahsûsası hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z3	246	21 Rebî'ülâhir 1300/ 01.03.1883

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Sadâkat ve şecâ'at madalyası nizamnâmesi	Z4	2	21 Zilkâ'de 1300/ 23.09.1883
Pasaport nizamnâmesi	Z4	4	23 Rebî'ülâhir 1301/ 21.01.1884
Memurîn-i mülkiye terakkî ve tekaüd kararâmesi	Z4	8	5 Receb 1301/ 30.04.1884
Eczâ-yı tıbbiye teftiş memurları vezâifine dair talimat	Z4	31	2 Şa'bân 1301/ 27.05.1884
Bi'l-umûm mehâkim-i şer'iyye hakkındaki nizamnâmenin üçüncü faslına zeyl olmak üzere kaleme alınan fıkra-i nizâmiye	Z4	34	14 Rebî'ülevvel 1301/ 12.01.1884
Dava vekillerinin imtihanına dair nizamnâme	Z4	35	10 Safer 1301/ 10.12.1883
Saltanât-ı seniyye şehbenderlerinin mezûniyetlerine dair kararââme	Z4	51	18 Cumâdelûlâ 1301/ 15.03.1884
Lisân Mektebi'nin tesîsine ve usûl-i tedrîsiyesine dair tezkire-i ma'rûza sûretidir	Z4	53	4 Zilhicce 1300/ 06.10.1883
Şeref-sâdır olan irâde-i seniyye sûretidir (Mütercimler hk.)	Z4	53	6 Zilhicce 1300/ 08.10.1883
Cerâim-i sıhhiye kanunu	Z4	54	17 Ramazan 1301/ 10.07.1884
İdare-i sıhhiyenin mesârif müdiriyetine dair nizamnâmedir	Z4	58	8 Cemâziyelevvel 1301/ 05.03.1884
Başlıca sıhhiye idareleri için muhasebe nizamnâmesidir	Z4	59	8 Cümâdelûlâ 1301 ⁹³ /05.03.1884
Mülhakâtın umûr-i hesabiyesi	Z4	65	8 Cemâziyelevvel 1301/ 05.03.1884
Kontrol odasının nizamnâmesi	Z4	66	8 Cemâziyelevvel 1301/ 05.03.1884
Sıhhiye umûr-i hesabiyesinin sûret-i tanzîmi hakkında talimat-ı umûmiye	Z4	70	8 Cumâdelûlâ 1301/ 05.03.1884
Sıhhiye memurîn ve müstahdemîn komisyonu nizamnâmesi	Z4	77	8 Cumâdelûlâ 1301/ 05.03.1884
Memurîn-i sıhhiyenin harcırahlarına dair nizamnâme	Z4	80	8 Cumâdelûlâ 1301/ 05.03.1884
Memurîn-i sıhhiye mezûniyet nizamnâmesi	Z4	80	8 Cumâdelûlâ 1301/ 05.03.1884

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
İdare-i sıhhiyenin tekaüd nizamnâmesi	Z4	82	8 Cumâdelûlâ 1301/ 05.03.1884
Mâlîye müfettişlerine verilen emr-i âlînin sûretidir	Z4	86	27 Zilka'de 1301/ 17.09.1884
Âsâr-ı atîka nizamnâmesi	Z4	89	23 Rebî'ülâhîr 1301/ 20.02.1884
Hamidiye Ticaret Mektebi nizamnâmesidir	Z4	97	Yok
Büyük Halkalı Ameliyyât-ı Ziraat Mektebi nizamnâmesi	Z4	108	21 Şevvâl 1301/ 13.08.1884
Kız Sanâyi Mektebi'nin teşkiline dair nizamnâme	Z4	119	21 Receb 1301/ 16.05.1884
Dersaâdet ve Bilâd-ı selâse ile Memâlik-i mahrûse-i şâhânede vâkî' cevâmî' ve mesâcid ve hayrât-ı sâire cihâtının hîn-i tevcihâtında ve hususât-ı sâiresinde mahkeme-i teftişten verilecek ilâmât ve vesâik-i şer'iyye ve cihât kalemi için alınması lâzım gelen harç karar nâmesidir	Z4	124	12 Safer 1301 ⁹⁴ / 12.12.1883
Mahkeme-i teftişten mesâlih-i mütenevvia zımında irsâl olunan hademe-i şer'-i şerîf için alınacak ücretler	Z4	131	12 Safer 1301/ 12.12.1883
Evkaf beytül mâli nizamnâmesine zeyl olmak üzere kaleme alınan fıkra-i nizâmiye	Z4	133	13 Ramazan 1301/ 06.07.1884
Hendesehâne-i Mülkiye nizamnâmesi	Z4	134	25 Şa'bân 1301 ⁹⁵ / 19.06.1884
Melbûsât-ı hâricî	Z4	138	25 Şa'bân 1301/ 19.06.1884
21 Kânun-i evvel sene 91 tarihli barut nizamnâmesine zeyl olmak üzere kaleme alınan madde-i nizâmiye	Z4	139	10 Zilka'de 1301/ 31.08.1884
Girit vilâyetine mahsûs Usûl-i muhâkemât-ı cezâiyye kanunudur	Z4	140	6 Şa'bân 1301/ 31.05.1884
Usûl-i muhâkemât-ı hukukiyye kanunu	Z4	190	3 Cumâdelâhira 1297/ 12.05.1880
Girit vilâyeti asâkir-i zabtiye tekaüd nizamnâmesidir	Z4	292	10 Zilka'de 1301/ 31.08.1884
Girit eytâm ve evkaf nizamnâmesine zeyl olmak üzere kaleme alınan fıkra-i nizâmiye	Z4	297	Gurre-i Zilhicce 1301/ 21.09.1884

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Üç sene geçmedikçe ta'dîli câiz olmamak şartıyla Girit vilâyeti evkaf ve eytâm nizamnâmesinin on üçüncü madde-i muaddelesinin makamına kaim olmak üzere bi't-ta'dîl kaleme alınan madde-i nizâmîyedir	Z4	297	10 Eylül 1300 ⁹⁶ /22.09.1884
Üç sene geçmedikçe ta'dîli caiz olmamak şartıyla Girit maârif nizamnâmesinin yirmi ve yirmi birinci ve yirmi ikinci madde-i muaddelelerinin makamına kaim olmak üzere bi't-ta'dîl kaleme alınan madde-i nizâmîyedir	Z4	298	8 Cumâdelûlâ 1301/ 05.03.1884
Girit nizamnâmesinin mecâlis-i muhtelita-i deâvî hakkındaki kısım-ı ewelinin altıncı maddesi makamına kaim olmak üzere kaleme alınan benddir	Z4	299	9 Şa'bân 1300/ 15.06.1883
Aşı ameliyâtı hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z4	300	16 Safer 1301/ 16.12.1883
Bey' ü şirâ olunan hayvanâtta alınacak rûsûm-i ihtisâbiye hakkında Rumeli-i şarkîye mahsûs kanun-i vilâyettir	Z4	303	9 Rebî'ülevvel 1301/ 07.01.1884
Rumeli-i şarkîye mahsûs sicill-i ensâb kanunudur	Z4	306	16 Cumâdelâhira 1301/ 12.04.1884
Ebniye kanununun elli beşinci ve elli yedinci ve altmış üçüncü maddeleri makamına kaim olmak üzere ta'dîlen kaleme alınan mevâdd-i nizâmîye (Lâyiha)	Z4	320	5 Muharrem 1302/ 25.10.1884
Müdür ve kaymakamların intihâbına mahsûs komisyonun sûret-i teşkîl ve vezâifine dair talimata zeyl olmak üzere kaleme alınan fıkra müsvedesi	Z4	321	26 Muharrem 1302/ 15.11.1884
Sefâin-i ticariye Kaptan Mektebi'nin sûret-i tesîsi hakkında nizamnâme lâyihası müsvedesidir	Z4	321	15 Safer 1302/ 04.12.1884
Memâlik-i şâhâne duhânları müşterekü'l-menfea Reji idaresinin şartnâmesidir	Z4	332	20 Receb 1300/ 27.05.1883
Memâlik-i mahrûse-i şâhâne duhânları müşterekü'l-menfea Reji şirketinin nizamât-ı esasîsidir	Z4	348	20 Receb 1300/ 27.05.1883
Cemiyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiye nizamnâmesi	M	1	15 Muharrem 1289/ 25.03.1872

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Fî 15 Muharrem 1289 tarihli Cemiyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiye nizamnâmesine müzeyyel mevâdd-ı nizâmiye	M	3	7 Zilka'de 1333/ 18.09.1915
Tevkîfhâne ve hapishânelerin idare-i dâhiliyelerine dair nizamnâme layihası	M	6	11 Cemâziyelâhir 1298/ 10.05.1881
Zâbitaca taht-ı emânette bulunacak eşyâya dair talimat	M	17	28 Rebî'ülevvel 1298/ 27.02.1881
Ecza tüccârı hakkında nizamnâme	M	20	22 Receb 1302/ 07.05.1885
Attarlar ve kökçüler nizamnâmesi	M	22	22 Receb 1302/ 07.05.1885
Ticaret-i bahriyyenin tevsii ve terakkîsi hakkında nizamnâme	M	26	14 Safer 1303/ 21.11.1885
Umûm borsalar nizamnâmesi	M	30	10 Receb 1303/ 15.04.1886
Emlâk vergisi nizamnâmesi	M	35	5 Zilka'de 1303/ 05.08.1886
Dersaâdet Emniyet Sandığı nizamnâmesi	M	38	5 Muharrem 1304/ 02.10.1886
Mehâkim-i nizâmiye ve devâirde alınması lâzım gelen harçlara dair tarife	M	49	12 Muharrem 1304/ 10.10.1886
12 Muharrem 1304 tarihli harç tarifesine Mehâkim-i sulhiyye vazifesini îfâ ile mükellef mehâkim ve devâirde alınacak harçlara dair zeyl olunan kanun-i muvakkat	M	61	23 Şevvâl 1331/ 25.09.1913
Mehâkim-i sulhiyye vazifesini îfâ ile mükellef mehâkim ve devâirde alınacak harçlara mütedair 23 Şevvâl 1331 tarihli kanun-i muvakkata ilave olunan madde hakkında kanun-i muvakkat	M	63	8 Zilka'de 1331/ 09.10.1913
Tahte'l-bahr kabloların himâye ve muhafazası hakkında 16 Cumâdelûlâ 1301 ve 14 Mart 1884 tarihiyle akd olunan mukavele-i düveliyenin sûret-i mütercemesidir	M	65	14.03.1884
Tahte'l-bahr telgraf hutûtunun muhafazasına dair kanun	M	70	22 Muharrem 1304/ 20.10.1886
Murâbaha nizamnâmesi	M	74	9 Receb 1304/ 03.04.1887
Promos yani ikramiye husûsu biletlerinin ihraç ve fûruhtu hakkında kararname	M	75	23 Zilka'de 1304/ 13.08.1887
Ta'vîzin men'i hakkında talimat	M	77	3 Cemâziyelâhir 1305/ 16.01.1888

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Fabrika mamulâtıyla eşyâ-yı ticariyeye mahsûs alâmet-i fârikalara dair nizamnâme	M	83	29 Şa'bân 1305/ 10.05.1888
Gaz ve ispiroto anbarlarına dair talimat	M	89	22 Şevvâl 1305/ 02.07.1888
Memâlik-i ecnebiyeye ihraç olunacak şarapların resm-i mîrîsi ile gümrük resmi hakkında nizamnâme	M	90	17 Zilkâ'de 1305/ 26.07.1888
Tellâl ve simsârlar nizamnâmesi	M	92	Gurre-i Safer 1306/ 07.10.1888
İcâreteynli musakkafât ve müstegallât-ı mevkufeye dair kanunnâme	M	97	18 Safer 1306/ 24.10.1888
İftihar madalyası nizamnâmesi	M	97	2 Rebi'ülâhir 1306/ 06.12.1888
Menâfi ve maârif hisse-i îânelerinin sûret-i istihsâl ve ahzına dair nizamnâme	M	99	4 Ramazan 1306/ 04.05.1889
Müze-i hümayûn nizamnâme-i dahlîsi	M	105	13 Ramazan 1306/ 13.05.1889
Amele tahrîrine mahsûs nizamnâme	M	113	14 Zilhicce 1306/ 11.08.1889
Tedârik-i vesâit-i nakliye-i askerîye kanunnâmesi	M	114	12 Muharrem 1307/ 08.09.1889
Üserâ-yı zenciyye ticaretinin men'ine dair kanunnâme	M	132	22 Rebî'ülâhir 1307/ 15.12.1889
İdare-i mahsûsa memurlarının tekaüd nizamnâmesi	M	135	12 Muharrem 1307/ 08.09.1889
Düvel-i ecnebiyye hükümdarânının eyyâm-ı resmîyelerinde süfûn-i şâhâne ve kılâ'-ı hakanîden icrâ olunacak merasim-i ihtirâmiyyeye dair talimat	M	149	7 Safer 1307/ 02.10.1889
Vekâlet-i devriye ile vefâen ferâğ veya rehin olunan emlâk ve arazinin hitâm-ı vadede Defter-i Hakanî memurlarının tezkiresiyle icra dairelerince tahliyesine dair irâde-i seniyye	M	151	8 Cemâziyelâhir 1307/ 29.01.1890
Vilâyât-ı şâhânede memurîn-i mahallîye ile ecnebi memurları arasında icra olunacak merasim-i teşrîfâtîyyeye dair talimat	M	153	7 Safer 1308/ 22.09.1890
Ruhbân ve hahamların usûl-i tahlîfine dair fıkra-i nizâmiye	M	155	9 Rebî'ülâhir 1308/ 22.11.1890

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Men'-i harîk hakkında nizamnâme	M	155	25 Cemâziyelâhir 1308/ 05.02.1891
Liyakat madalyası nizamnâmesi	M	157	25 Ramazan 1308/ 04.05.1891
Bâbiâli istatistik encümeni nizamnâmesi	M	160	24 Safer 1309/ 28.09.1891
Demiryolu ile naklonulacak emtia-i ticariye ile yolcu eşyası hakkında gümrükçe olunacak muameleye dair nizamnâme	M	162	25 Safer 1309/ 29.09.1891
Yemen madalyası nizamnâmesi	M	181	Selh-i Zilhicce 1309/ 24.07.1892
Tahlisiye madalyası nizamnâmesi	M	182	25 Rebî'ülâhir 1310/ 15.11.1892
Bahr-i Sefid'den vürûd edip Kal'a-i Sultâniye'de tevakkuf etmeyecek sefâin hakkında nizamnâme	M	183	9 Safer 1311/ 21.08.1893
Hânedân-ı âl-i Osmân nişânı nizamnâmesi	M	185	17 Safer 1311/ 29.08.1893
Dersaâdet ve Bîlâd-ı selâse'de bulunan otel ve misafirhaneler hakkında talimat	M	187	14 Ramazan 1312/ 11.03.1895
Seyyahîne tercümanlık edenler hakkında nizamnâme	M	188	14 Ramazan 1312/ 11.03.1895
Teseülün men'ine dair nizamnâme	M	189	13 Şa'bân 1313/ 28.01.1896
İâne-i tesisat-ı askeriye madalyasına dair nizamnâme	M	191	21 Receb 1314/ 26.12.1896
Husûsi hastahâneler nizamnâmesi	M	193	16 Şevvâl 1315/ 09.03.1898
Dahilî posta havâlenâmeleri hakkında nizamnâme	M	194	12 Safer 1318/ 10.06.1900
Dârülfünûn nizamnâmesi	M	199	18 Rebî'ülâhir 1318/ 14.08.1900
Taş ocakları nizamnâmesi	M	203	10 Safer 1319/ 28.05.1901
Şehbenderlerin mezûniyetlerine dair olan kararnâmeyi muaddil kararnâme	M	213	21 Rebî'ülevvel 1319/ 08.07.1901
Dut ağaçlarına âriz olan puridiye hastalığının men'-i sirâyeti hakkında nizamnâme	M	215	11 Cemâziyelevvel 1319/ 26.08.1901
Hicâz demiryolu madalyası nizamnâmesi	M	216	14 Cumâdelâhira 1319/ 28.09.1901

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
İlâmât-ı cezâiyye harçlarıyla cezâ-yı nakdîlerin ve bilâhare haksız çıkan taraftan tahsil ile yerine konulmak üzere taraf-ı devletten sarf olunan harcırah ve mesârif bakayâsının suver-i tahsiliyesi hakkında talimat	M	217	21 Cumâdelâhira 1320/ 24.09.1902
Ertuğrul nişânı nizamnâmesi	M	221	28 Zilka'de 1320/ 26.02.1903
Mamulât-ı dâhiliyeden olan sade yağlarının temin-i muhafaza-i sâfiyetine dair nizamnâme	M	222	10 Cumâdelûla 1321/ 04.08.1903
Jandarma nizamnâmesi	M	224	14 Zilka'de 1321/ 01.02.1904
Hicâz demiryolu memurîn ve müstahdemînine mahsûs tekaüd nizamnâmesi	M	295	16 Cumâdelâhira 1322/ 28.08.1904
Ağnâm resminin sûret-i tadâd ve cibâyetine ve yoklama muamelatının ifasına dair talimat	M	300	8 Zilka'de 1322/ 14.01.1905
A'shârın arazi üzerinden sûret-i istifâsını mübeyyin talimat	M	314	2 Safer 1323/ 07.04.1905
Bakayânın tetkik ve tahsili hakkında talimat	M	323	2 Safer 1333/ 20.12.1914
Hicâz demiryolu işletme nizamnâmesi	M	335	8 Safer 1323/ 13.04.1905
Mıntıka nizamnâmesi	M	373	22 Safer 1323/ 27.04.1905
Gümrüklerce icra edilecek muayene-i sıhhiyye dair nizamnâme	M	385	29 Rebî'ülevvel 1323/ 03.06.1905
A'shâr nizamnâmesi	M	391	18 Rebî'ülâhîr 1323/ 22.06.1905
Resm-i damga kanunu	M	427	25 Zilhicce 1323/ 19.02.1906
Maâdin nizamnâmesi	M	475	14 Safer 1323/ 19.04.1905
Âsâr-ı atîka nizamnâmesi	M	499	29 Safer 1324/ 23.04.1906
Emvâl-i eytâmın sûret-i idaresi hakkında nizamnâme	M	509	4 Rebî'ülevvel 1324/ 28.04.1906
Harîr tohumu istihsâl ve fûruhtuna dair nizamnâme	M	551	29 Rebî'ülevvel 1324/ 23.05.1906
Tayin kılınacak teftiş memurlarının sûret-i tayinleriyle alacakları maaş ve ifâ edecekleri vezâif mübeyyin olarak Ziraat Nezâret-i celîlesiyle Düyûn-i Umûmiye idare-i âliyesi beyinde takarrür eden nizamnâme-i dahilî sûretidir	M	554	29 Rebî'ülevvel 1324/ 23.05.1906

Mevzuatın Adı	Tertip/ Cilt	Sayfa	Tarihi
Tohum istihsâli için böcek besleyenler tarafından tatbiki lâzım gelen usûl ve kavâid hakkında talimat sûretidir	M	556	29 Rebî'ülevvel 1324/ 23.05.1906
Eshâm ve Tahvîlât Borsası nizamnâmesi	M	558	15 Cemâziyelâhir 1324/ 06.08.1906
Defter-i Hakanî idarelerinin tensîkat ve teşkilâtına ve memurîn ve müstahdemînin vezâîfine dair nizamnâme	M	587	19 Cumâdelâhira 1325/ 30.07.1907
Nevâhî merkezlerinde bulunan nahiye meclislerinin vezâif-i sulhiye ve adliyesini mübeyyin nizamnâme	M	588	19 Cumâdelâhira 1325/ 30.07.1907
Posta paketleri nizamnâmesi	M	606	20 Cumâdelâhira 1325/ 31.07.1907
Kıymet mukaddereli mekâtîb nizamnâmesi	M	616	20 Cumâdelâhira 1325/ 31.07.1907
Polis nizamnâmesi	M	622	8 Receb 1325/ 17.08.1907